

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**KİTĀBU ĤULVİYYĀT [14-22. BĀB]
(İNCELEME-METİN-DİZİN)**

Yüksek Lisans Tezi

Arif KOCA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cihat ÜSTÜN

Erzincan 2020

TEZ BİLDİRİMİ

“Kitābu Ḥulviyyāt [14-22. Bāb] (İnceleme-Metin-Dizin)” isimli “**Yüksek Lisans**” tezi tarafımca intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Arif KOCA

**KİTÂBU HULVİYYÂT [14.-22. BÂB]
(İNCELEME-METİN-DİZİN)**

Arif KOCA

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi Temmuz 2020**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cihat ÜSTÜN

ÖZET

Bu çalışma, Candaroğlu İsmail Bey'in XV. yüzyılda kaleme aldığı Kitâbu Hulviyyât adlı eserin 14-22. bâblarının çeviri yazısını, ses ve şekil bilgisi yönünden incelenmesini ve dizinini ihtiva etmektedir.

Çalışmanın Giriş bölümünde Candaroğlu Beyliği, İsmail Bey, Kitâbu Hulviyyât, Kitâbu Hulviyyât'ın dili, Kitâbu Hulviyyât'ın nüshaları ve Kitâbu Hulviyyât adlı eser üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu bölüm, metin ve dizin hazırlanırken takip edilen usûl hakkında bilgileri de içermektedir.

Çalışmanın İnceleme bölümününü, esas alınan nüshaların yazım özellikleri, çeviri yazısı yapılan metnin ses ve şekil bilgisi yönünden incelenmesi teşkil etmektedir. Metin ses bilgisi yönünden incelenirken art ve eş zamanlılık dikkate alınmıştır.

Çalışmanın Metin bölümünde Kitâbu Hulviyyât adlı eserin 14-22. bâblarının yani 114a-182a sayfalarının çeviri yazısına yer verilmiştir. Kitâbu Hulviyyât'ın Türkiye sınırları içerisinde bulunan telif tarihine en yakın üç nüshası esas alınarak tenkitli metin çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın Dizin bölümünde kelimelerin kullanıldığı bağlam esas alınarak metnin sözlüğü oluşturulmuştur. Dizin Türksözdiz programı ile hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsmail Bey, Hulviyyât, Türkçe, ilmihal, çeviri yazı.

**KİTÂBU HULVİYYÂT [14.-22.CHAPTER]
(REVIEW-TEXT-INDEX)**

Arif KOCA

**Erzincan Binali Yıldırım University Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature
M.A. Thesis July 2020**

Thesis Advisor: Assist. Prof. Mehmet Cihat ÜSTÜN

ABSTRACT

This study which was written in the 15th century by Candaroğlu İsmail Bey's Kitâbu Hulviyyât containing the translation of the 14th-22nd sections, examining them in terms of phonetic and morpholgy and their index.

In the introduction part of the study, information about Candaroğlu Beylic, İsmail Bey, Kitâbu Hulviyyât, Kitâbu Hulviyyât's language, copies and works on the book titled Kitâbu Hulviyyât are given. In addition, this section contains information about the method followed when preparing the text and index.

The examination part of the study consists of the spelling characteristics of the copies taken as basis, and the examination of the translated text in terms of phonetic and morphology. While examining the text in terms of phonetics, diachronique and synchronique were taken into account.

In the text section of the study, Kitâbu Hulviyyât's 14th-22nd chapter namely the translation of the pages 114a-182a was included. Three copies of the Kitâbu Hulviyyât closest the copyright history in located within the border of Türkiye based on the critized text study was done.

In the index section of the study, the dictionary of the text has been created based on the context in which words are used. The dictionary has been prepared with the Türksözdiz program.

Key words: İsmail Bey, Hulviyyât, Turkish language, catechism, transcription.

ÖN SÖZ

İlmihal kitapları din kaidelerini müslümanlara öğretmek maksadıyla kaleme alınmış eserlerdir. Bu sebeple İslam çatısı altında bulunan her müslümanın başvuracağı ilk kaynaklar arasındadır. Dilleri itibariyle de ayrı bir öneme sahiptir. İlmihal kitapları sadece havas sınıfına değil hem havas hem avam sınıfına yani aynı çatı altında bulunan herkese hitap ettiği için kaleme alındığı dönemin Türkçesini en saf, en temiz şekliyle bizlere sunar.

İslamiyetin kabulünden günümüze kadar birçok ilmihal kitabı telif ve tercüme edilmiştir. Kitâb-ı Güzîde, Kitâb-ı Gunya, Kitâbu Hulviyyât Türkçe olarak kaleme alınmış ilk ilmihal kitaplarıdır. İlmihal türünün ilk örnekleri olması dolayısıyla bu kitaplar daha sonra kaleme alınmış Türkçe ilmihal kitaplarına da kaynaklık etmişlerdir. İlmihal türünün Türkçe olarak kaleme alınmış ilk örnekleri arasında zikredilen Kitâbu Hulviyyât adlı eser ise çalışmamızı teşkil etmektedir.

Kitâbu Hulviyyât, Candaroğlu İsmail Bey tarafından XV. yüzyılda kaleme alınmış hacimli bir ilmihal kitabıdır. Diğer ilmihal kitaplarında görüldüğü gibi Kitâbu Hulviyyât adlı eser de bâb, fasıl ve mesele şeklinde tasnif edilerek oluşturulmuştur. Türkiye ve Türkiye dışında olmak üzere toplam 125 nüshası bulunmaktadır. Bazı nüshalar 77 bazı nüshalar 78 bâbdan oluşmaktadır. Eserde anlatılan konular kimi zaman ayet-i kerimeler ve hadis-i şeriflerle desteklenmiştir.

Bu tez çalışması, Kitâbu Hulviyyât adlı eserin 14-22. bâblarını kapsamaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında eserin müellifinin Candaroğlu Beyliği'nin beyi olması dolayısıyla beyliklerin kuruluş sürecine ve Candaroğlu Beyliği'ne, ardından İsmail Bey'e, Kitâbu Hulviyyât'a, Kitâbu Hulviyyât'ın diline, Kitâbu Hulviyyât'ın nüshalarına, Kitâbu Hulviyyât üzerine yapılan çalışmalara dair bilgilere yer verilmiştir. Bununla birlikte metin ve dizin hazırlanırken izlenilen yol detaylı bir şekilde izah edilmiştir. İnceleme bölümünde metin, ses ve şekil bilgisi yönünden incelemeye tabi tutulmuştur. Ses bilgisi yönünden incelenirken eş ve art zamanlılık dikkate alınmış, bu yönde inceleme yapılmıştır. Ayrıca esas alınan üç nüshanın yazım özellikleri maddeler halinde tasnif edilerek örneklendirilmiştir.

125 nüshadan Türkiye sınırları içerisinde bulunan en eski üç nüsha esas alınarak tenkitli metin çalışması yapılmıştır. Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 812 yer numarası ve 847 DVD no ile kayıtlı olan nüshanın çeviri yazısı yapılmış ve diğer iki nüsha ile mukayese edilmiştir. Nüshalar arasında kelime farklılıkları ve diğer hususlar dipnotta belirtilmiştir. Metinde geçen ayet-i kerimelerin, hadis-i şeriflerin, duaların, zikir ifadelerinin kaynağı bulunmuş ve dipnota kaynağın künyesi yazılmıştır.

Dizin Türksözdiz programı ile hazırlanmıştır. Dizinde kelimelerin ve kelime gruplarının anlamları verilirken bağlam dikkate alınmıştır. Dizinde ayet-i kerimelere, hadis-i şeriflere, dualara, Arapça zikir ve övgü ifadelerine yer verilmemiştir. Bu ifadeler “Arapça İfadelerin Anlamları” başlığı adı altında yer almıştır. Çeviri yazısı gerçekleştirilen bölümde geçen Arapça ifadeler İshak Bey tarafından okunup, anlamlandırılmıştır. Bu Arapça ifadelerin kaynakları ise Muhittin ve Hüseyin Bey tarafından bulunulmuştur.

Çalışmam esnasında karşılaştığım problemlerin çözüme kavuşturulmasında yardımlarını esirgemeyen sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cihat ÜSTÜN’e, tez konumun belirlenmesinde yardımcı olan sayın Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY’a, hadis tahriri konusunda yardımcı olan 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapan sayın Doç Dr. Muhittin DÜZENLİ’ye ve Doç. Dr. Hüseyin AKGÜN’e, Hulviyyât adlı eserin nüshalarının bulundukları yerleri gösteren Türkiye ve dünya haritasını yapan sayın arkadaşım Murat GÖMÜÇ’e teşekkür ederim.

Arif KOCA

Erzincan 2020

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XIII
İŞARETLER	XIV
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	XV

GİRİŞ

1. Anadolu Beyliklerinin Kuruluş Süreci ve Candaroğulları Beyliği.....	1
2. İsmail Bey.....	2
3. Kitâbu Hulviyyât.....	3
4. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eserin Dili	11
4. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eserin Nüshaları.....	12
5. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar	32
6. Metin Hazırlanırken İzlenen Yol.....	34
7. Dizin Hazırlanırken İzlenen Yol	35

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ/GRAMER	37
1. Nüshaların Yazım Özellikleri.....	37
1.1. Milli Kütüphane 1 Nüshası (M1.).....	37
1.2. Türk Dil Kurumu Nüshası (T.)	42
1.3. Milli Kütüphane 2 Nüshası (M2.).....	45
2. Ses Bilgisi.....	47
2.1. Art Zamanlı Ses Bilgisi	47
2.1.1. Ünlü Değişmeleri.....	47
2.1.2. Ünsüz Değişmeleri.....	48
2.1.3. Ünsüz Düşmeleri	50
2.2. Eş Zamanlı Ses Bilgisi	51
2.2.1. Ünsüz Tonlulaşması (Sedalılaşması)	51
2.2.2. Ünlü Düşmesi.....	52

2.2.3. Ünsüz Türemesi.....	52
2.2.4 Ünlü Türemesi.....	53
2.2.5. Ünlü Birleşmesi	53
2.2.6. Hece Düşmesi.....	53
2.2.7. Koruyucu Ünsüz	53
2.2.8. Ünsüz Tekleşmesi	54
2.2.9. Ünsüz İkizleşmesi	54
2.2.10. Ünlü Uyumu	54
2.2.10.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	54
2.2.10.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	55
2.2.10.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	55
2.2.10.2.2. Eklerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	56
2.2.10.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler	56
2.2.10.2.2.1.1. Yapım Ekleri.....	56
2.2.10.2.2.1.2. Emir Eki.....	57
2.2.10.2.2.1.3. Bildirme Eki.....	57
2.2.10.2.2.1.4. Sıfat-Fiil Eki.....	57
2.2.10.2.2.1.5. Zarf-Fiil Ekleri	57
2.2.10.2.2.1.6. İyelik Ekleri	58
2.2.10.2.2.1.7. Şahıs Ekleri.....	58
2.2.10.2.2.1.8. Hâl Ekleri.....	59
2.2.10.2.2.1.9.Kip Ekleri.....	59
2.2.10.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler	59
2.2.10.2.2.2.1. Yapım Ekleri.....	59
2.2.10.2.2.2.2. İyelik Ekleri	60
2.2.10.2.2.2.3. Hâl Ekleri.....	60
2.2.10.2.2.2.4 Aitlik Hali.....	60
2.2.10.2.2.2.5. Soru Eki.....	60
2.2.10.2.2.2.6. Şahıs Ekleri	61
2.2.10.2.2.2.7. Kip Ekleri.....	61
2.2.10.2.2.2.8. Sıfat-Fiil Ekleri	61

2.2.10.2.2.2.9. Zarf-Fiil Ekleri	61
2.2.10.2.2.3. Hem Düz Hem Yuvarlak Biçimi Bulunan Ünlüler	62
2.2.10.2.2.3.1. Yapım Ekleri.....	62
2.2.11. Ünsüz Uyumu	62
2.2.12. Ünsüz Düşmesi	64
2.2.13. Göçüşme.....	64
3. Şekil Bilgisi.....	64
3.1. Kelime Türetme Ekleri	64
3.1.1. Yapım Ekleri	64
3.1.1.1. Addan Ad Türeten Ekler.....	64
3.1.1.2. Fiilden Ad Türeten Ekler	69
3.1.1.3. Addan Fiil Türeten Ekler	71
3.1.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler.....	73
3.1.1.5. Yabancı Ekler	75
3.2. Kelime Türleri ve İşletim Ekleri	76
3.2.1. İsim.....	76
3.2.1.1. Çokluk Eki	76
3.2.1.2. İyelik Ekleri	76
3.2.1.3. Aitlik Eki	77
3.2.1.4. Hâl Ekleri.....	77
3.2.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâl.....	77
3.2.1.4.2. İlgi (Genitiv) Hâli.....	77
3.2.1.4.3. Belirtme (Akkuzatif/Yükleme) Hâli.....	77
3.2.1.4.4. Yönelme (Dativ) Hâli.....	78
3.2.1.4.5. Bulunma (Lokativ) Hâli	78
3.2.1.4.6. Ayrılma (Ablatif) Hâli.....	78
3.2.1.4.7. Vasıta (Instrumental) Hâli.....	78
3.2.2. Sıfatlar.....	78
3.2.2.1 Niteleme Sıfatları.....	78
3.2.2.2. Belirtme Sıfatları.....	79
3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları	79
3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları.....	79

3.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	79
3.2.2.2.2.2. Sıra Sayıları	79
3.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatı	79
3.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	79
3.2.2.2.4. Soru Sıfatları	80
3.2.3. Zamirler	80
3.2.3.1. Kişi Zamirleri	80
3.2.3.2. İşaret Zamirleri	84
3.2.3.3 Dönüşlülük Zamiri	87
3.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri	88
3.2.3.5. Soru Zamirleri	92
3.2.4. Zarflar	93
3.2.4.1 Zaman Zarfları	93
3.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları	94
3.2.4.3. Durum Zarfları	95
3.2.4.4. Miktar Zarfları	95
3.2.4.5. Soru Zarfları	95
3.2.5. Edatlar	96
3.2.5.1. Ünlem Edatları	96
3.2.5.1.1. Ünlem Edatları	96
3.2.5.1.2. Seslenme Edatları	96
3.2.5.1.3. Sorma Edatları	96
3.2.5.1.4. Gösterme Edatları	96
3.2.5.1.5. Cevap Edatları	97
3.2.5.2. Bağlama Edatları	97
3.2.5.2.1. Sıralama Edatları	97
3.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları	97
3.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları	97
3.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları	97
3.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar	98
3.2.5.3. Son Çekim Edatları	98
3.2.6. Filler	99

3.2.6.1. Fiil Çekimi.....	99
3.2.6.1.1. Fiillerde Şekil ve Zaman	99
3.2.6.1.1.1. Bildirme Kipleri	99
3.2.6.1.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	100
3.2.6.1.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	100
3.2.6.1.1.1.3. Şimdiki Zaman	101
3.2.6.1.1.1.4. Gelecek Zaman	101
3.2.6.1.1.1.5. Geniş Zaman.....	101
3.2.6.1.1.2. Tasarlama Kipleri.....	102
3.2.6.1.1.2.1. İstek Kipi.....	102
3.2.6.1.1.2.2. Dilek-Şart Kipi	102
3.2.6.1.1.2.3. Gereklilik Kipi.....	103
3.2.6.1.1.2.4. Emir Kipi	103
3.2.6.1.1.3. Birleşik Kipli Fiiller	104
3.2.6.1.1.3.1. Birleşik Kipli Fiillerin Hikayesi	104
3.2.6.1.1.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi	104
3.2.6.1.1.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi....	104
3.2.6.1.1.3.1.3. Geniş Zaman Kipinin Hikayesi	104
3.2.6.1.1.3.1.4. Şimdiki Zaman Kipinin Hikayesi.....	104
3.2.6.1.1.3.1.5. Dilek-Şart Kipinin Hikayesi	105
3.2.6.1.1.3.2. Birleşik Kipli Fiillerin Rivayeti.....	105
3.2.6.1.1.3.3. Birleşik Kipli Fiillerin Şartı.....	105
3.2.6.1.1.3.3.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Şartı	105
3.2.6.1.1.3.3.2. Geniş Zaman Kipinin Şartı.....	105
3.2.6.1.2. Fiilde Soru	105
3.2.7. Birleşik Fiiller.....	106
3.2.7.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller.....	106
3.2.7.2. Karmaşık Birleşik Fiiller	108
3.2.7.3. Kurallı Birleşik Fiiller.....	109
3.2.7.3.1. Yeterlilik Fiili	109
3.2.7.3.2. Tezlik Fiili.....	109
3.2.7.3.3. Sürerlilik Fiili.....	109

3.2.8. Fiilimsiler	110
3.2.8.1. Ad-Fiiller	110
3.2.8.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler)	111
3.2.8.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri	111
3.2.8.2.2. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri	111
3.2.8.2.3. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri	112
3.2.8.3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar).....	112
3.2.8.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri	112
3.2.8.3.2. Hal Zarf-Fiilleri	113
3.2.8.3.3. Bağlama Zarf-Fiilleri	114
SONUÇ	115
İKİNCİ BÖLÜM	
METİN.....	117
KİTÂBU HULVİYYÂT [14-22. BÂB]	117
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ARAPÇA İFADELERİN ANLAMLARI	250
DİZİN.....	273
KAYNAKÇA.....	438

KISALTMALAR

Ar.: Arapça.

bs.: Baskı.

C.: Cilt.

çev.: Çeviren.

ed.: Editör.

Far.: Farsça.

Fr.: Fransızca.

haz.: Hazırlayan.

H.: Hazret.

M1.: Milli Kütüphane nüshası 1.

M2.: Milli Kütüphane nüshası 2.

Moğ.: Moğolca.

nşr.: Neşreden.

Rum.: Rumca

s.: Sayfa.

S.: Sayı.

sf.: Sıfat.

Soğd.: Soğdça.

T.: Türk Dil Kurumu nüshası.

T.: Türkçe.

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı.

Yun.: Yunanca.

zf.: Zarf.

İŞARETLER

< > : Yazmada, tekrarlanmış ifadeleri gösterir.

“ ” : 1. Alıntı. 2. Dipnotta nüshalardaki kelime farklılıklarını gösterir. 3. Dipnotta anlam.

‘ ’ : Alıntındaki çift tırnağı temsil eder.

~ : Değişken biçim.

+ : İsme gelen işaret.

- : 1. Fiile gelen işaret. 2. Farsça ve Arapça terkiplerde kullanılır. 3. Fiile gelebilen bağımlı biçimbirimelerin önünde kullanılır. 4. Heceleme.

[] : 1. Yazmada olmayıp metne tarafımızca eklenen ifadeleri gösterir. 2. Dizinde kelimelerin hangi dile ait olduğunu gösterir.

? : Kesin olmama durumunu ifade eder.

[=] : Dizinde yer alan kelimelerin sıklık değerini gösterir.

→ : Atıfı gösterir.

^[1] : Asıl metnin sayfa numaralarını gösterir.

⁽¹⁾ : Asıl metnin satır sayılarını gösterir.

// : Dipnotta iki nüshayı ayırıcı işaret.

> : Bu biçime gider.

/ / : Sesleri gösterir.

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

ا (آ): a, ā

ا (أ): a, e

ب: b

پ: p

ت: t

ث: s

ج: c, ç

چ: ç

ح: h

خ: ħ

د: d

ذ: z, d̥

ر: r

ز: z

ژ: j

س: s

ش: ş

ص: ş

ض: d̥, z̥

ط: t̥

ظ: z̥

ع: ʿ

غ: ğ

ف: f

ق: k̥

ك: k, g, ñ

ل: l

م: m

ن: n

و: v, u, ü

ه: h, a, e

لا: la, lā

ی: y, ɪ, i, ī, è

GİRİŞ

1. Anadolu Beyliklerinin Kuruluş Süreci ve Candaroğulları Beyliği

Anadolu Selçuklu Devleti, Anadolu'ya Moğol istilas ve başka etkenler hasebiyle gelen göçmen Türkmenleri bölgenin batı kıyısının güvenliğini sağlanması amacıyla Anadolu'nun uç bölgelerine yerleştirmiştir. Bu uç beyleri kimi zaman yapılan akınlara başarıyla göğüs gererek kimi zaman ise akınlara yaparak sahada varlığını en etkili şekilde hissettirmişlerdir. “Ardı arası kesilmeyen bu hudut çarpışmaları [akınları] kendilerini liderleri olan beylere sıkı sıkıya bağlamış ve imkân nisbetinde bağımsızlık ister hale getirmişti.”¹

Anadolu Selçuklu Devleti zaman içerisinde Baba İshak İsyanı, Köseadağ Savaşı, taht mücadeleleri gibi olaylar sonucunda yıkılmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin bölgedeki etki ve yetkisini kaybetmesiyle uç bölgelere yerleştirilen Türkmenler başından beri bekledikleri bağımsızlıklarını elde etmiştir. Böylelikle Anadolu'da beylikler dönemi başlamış: Karamanoğulları, Aydınoğulları, Germiyanogulları, Saruhanogulları ve diğer Türk beylikleri kurulmuştur.

Bu beyliklerden “bir beylik vardır ki, beyleri zamanındaki ilmî ve edebî faaliyetler; ilim adamlarını ve edîpleri himayeleri diğer beyliklere nisbetle çok daha üst düzeydedir. Bu beylik Candaroğulları Beyliği'dir.”² XIII-XV. yüzyıllarında Anadolu'nun kuzeybatısında Sinop-Kastamonu bölgesinde varlığını sürdürmüştür. Bu beylik Türkçe olarak telif ve tercüme eserler yazdırmakla birlikte camiler, medreseler, vb. halkın faydasına ve istifadesine sunulan müesseseler inşa ettirmişlerdir.

Kastamonu Sinop bölgesinde “dağlık bir alanda kurulan Candaroğulları Beyliği, Karamanoğullarından sonra Anadolu beyliklerinin en uzun ömürlü olanıdır. Nüfusunun hemen tamamı Türkmenlerden oluşan beylikte (...) köylüler tarım ve hay-

¹ Yaşar Yücel, *XIII-XV. YÜZYILLAR KUZEY-BATI ANADOLU TARİHİ ÇOBAN-OĞULLARI CANDAR-OĞULLARI BEYLİKLERİ*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1980, s. 1.

² Abdülkerim Abdulkadiroğlu, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler* (19-21 Ekim 1988 Kastamonu), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989, s. 44.

vancılıkla uğraşırken şehirli nüfus ticaret ve sanatla meşgul oluyordu.”³ İlme ve ilim diline; Türkçeye ehemmiyet veriliyor bu doğrultuda eserler kaleme alınarak Türkçe işleniyor ve geliyordu. *Cevāhirü’l-Asdâf*, *Hulviyyât*, *Maktel-i Hüseyin* Candaroğulları dönemine ait eserlerden birkaçıdır. Gerek edebî gerek mimarî olmak üzere ardında birçok izler bırakan Candaroğulları Beyliği 1469 yılında tarih sahnesinden çekilmiştir.

2. İsmail Bey

İsmail Bey’in, *Şeyh Bedreddin Menakıbnamesi*’nden hareketle (H. 822)1419 yılında doğduğu ifade edilmektedir. İsmail Bey’in eseri olan *Hulviyyât*’ın yazılış tarihi hakkında ise Abdülkerim Abdulkadiroğlu şu bilgileri bize vermektedir. “İsmail Bey, *Hulviyyât*-ı Sultânî veya Şâhî adlı ünlü eserini bizzat kaleme almıştır. Hacimli eserin bu telif tarihi 1400-1401 (H. 803) dir ki İsmail Bey’in oldukça genç yaşta, böyle bir eseri kaleme alacak ilmî kapasiteye sahip olduğunu gösterir.”⁴ İsmail Bey’in doğum yılı ve eserinin yazılış yılları dikkate alındığında verilen tarihlerin birbirine uymadığı görülmektedir. Bu sebeple ya eserin telif tarihi dikkate alınarak İsmail Bey’in 1400 yılı öncelerinde doğduğu söylenebilir ya da İsmail Bey’in doğum yılı dikkate alınarak eserinin daha sonraki yıllarda telif edildiği ifade edilebilir. Bu hususta *Şeyh Bedreddin Menakıbnamesi* olaya ışık tutmaktadır. Eserin telif tarihi net olarak bilinmemektedir. Müellifin doğum yılından hareketle XV. yüzyılda yazıldığı söylenebilir.

İsmail Bey siyasi, yönetici kimliğinin yanı sıra ilim ehli bir kimsedir. Cami, medrese, han, hamam, çeşme gibi müesseseler inşa ettirmiştir. Döneminde *Risale-i Münciye*, *Mitāhu’n-nūr* ve *Hazā’inü’s-sürūr*, Yunus bin Halil tarafından *Miyāru’l-ahyār* ve *’l-eşrār* adlı eserler yazılmıştır.⁵ Beyliğin beyi olan İsmail Bey’in kaleme aldığı fıkha dair eser *Hulviyyât* döneminin ve sonrasının en gözde eserlerinden

³ Yaşar Yücel, “Candaroğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 149.

⁴ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, “*Hulviyyât*-ı Sultânî veya Şâhî”, *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997, s. 435.

⁵ Candaroğulları döneminde yazılan eserler ve İsmail Bey döneminde inşa edilen müesseseler hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: Abdulkadiroğlu, “Candaroğlu İsmail Bey ve *Hulviyyât*-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar”, s. 44-45/48-49.

biridir. Çalışmamızın temelini oluşturan bu eserle ilgili bilgi ileriki kısımlarda detaylı olarak verilecektir. İlim adamlarına ehemmiyet verilmiştir. Candaroğulları Beyliği bu yönüyle diğer beyliklerden daha fazla ön plana çıkmıştır.

1443 yılında ölen İbrahim Bey'in yerine İbrahim Bey'in oğlu İsmail Bey geçmişti. İstanbul kuşatmasından muvaffakiyetle ayrılan Fatih Sultan Mehmet hazırladığı planla harekete geçerek 1461 yılında kan dökmeden İsmail Bey'in hükümdarı olduğu Candaroğulları Beyliği'ni topraklarına katmıştır. Kan dökülmeden bu kuşatmanın gerçekleşmesinde kanaatimizce iki neden vardır: Bu nedenlerden evveli Fatih Sultan Mehmet'in uyguladığı güzel stratejidir. İkincisi ise İsmail Bey'in gerekli olgunluğu göstererek kuşatmayı kabul edip teslim olmasıdır. Şayet istese Anadolu'daki Osmanlı tehditi altında bulunan diğer Türk beylikleri ile ittifak sağlar yahut kendisine vaad edilen yardımları kabul ederek mağlup olacağını dahi bilse savaşa girişirdi. Fakat o, İsmail Bey, gösterdiği erdemlilikle "Biz Sultan Fatih'in ordularına iki cihetle karşı koyamayız. Birincisi o, hadisin müjdelediği ulu hakandır. İkincisi onun askeri İslâm askeridir. Onlara kılıç çekemeyiz."⁶ demiştir.

İsmail Bey'in gönlü hoş tutulmuş, Bursa İnegöl, Yenişehir ve Yarhisar tımar olarak kendisine verilmiştir. Kısa bir süre sonra Filibe'ye gitmiştir. Candaroğlu İsmail Bey bugün sınırları Bulgaristan'da bulunan Filibe'de 1479 yılında hayata gözlerini yummuştur.

3. Kitâbu Hulviyyât

Candaroğlu İsmail Bey tarafından kaleme alınmıştır. Eserin adı *Hulviyyât*'tır. Daha sonraları eserin müellifi bir sultan, hükümdar, şah olması hasebiyle *Hulviyyât-ı Sultânî* veya *Hulviyyât-ı Şâhî* olarak adlandırılmıştır. Muhtelif nüshalara bakıldığında genel olarak eserin adı *Hulviyyât*, *Kitâbu Hulviyyât*, *Hulviyyât-ı Sultânî* veya *Hulviyyât-ı Şâhî* olarak geçmektedir. Eserin telif tarihi net olarak bilinmemektedir. Bu sebeple müellifin doğum yılı dikkate alınarak eserin XV. yüzyılda kaleme alındığını söylemek daha doğru olacaktır. Her müslümanın baş ucunda bulundurması gereken bir ilmihal kitabıdır. Dinî bir eserdir. İbadetlerle ilgili bilgiler ihtiva etmektedir

⁶ Abdulkadiroğlu, "Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar", s. 47.

ve oldukça hacimlidir. Bize göre aynı zamanda eser kimi zaman bir lügat hüviyetine sahiptir.⁷ Eserin, kimi nüshalarda 77 bâb kimi nüshalarda 78 bâb olduğu görülmektedir. İlmî bir titizlikle kaleme alınan eser bâblar vasıtasıyla konu konu tasnif edilmiştir. Genelden özele doğru, bâb, fasıl, mesele şeklinde sınıflandırılmıştır. Muhtelif nüshalarda ise bazı bâblar, meseleler yazılmamıştır.

Eserde yer alan her bir mesele bir fetvadır. Fetvalar, halkın karşılaştığı problemlere yetkili kimseler tarafından şeriata göre getirilen çözümdür. “İslam Hukuku’nun Hanefî Fıkhı fûrû’u etrafında yazılmış olan Hulviyyât, toplam 1525 fetvayı ihtiva etmektedir.”⁸ Kimi fetvalar çok uzunken kimileri oldukça kısadır. İsmail Bey bu fetvaları kaleme alırken aslı Arapça olan kayda değer sayıda fıkıh, fetva kitaplarından istifade etmiştir. Kitâbu Hulviyyât adlı eserin telifinde istifade edilen kaynakların sayısı hakkında farklı tespitler vardır: Abdulkerim Abdulkadiroğlu 219 eserden⁹ faydalanıldığını ifade ederken, Nail Karagöz 160 civarında eserden¹⁰ faydalanıldığını ifade etmektedir. Yine Nail Karagöz başka bir yazısında ise 200 civarında eserden¹¹ faydalanıldığını kaydetmiştir. Bu sayısal veriler İsmail Bey’in ilmî kimliğini oluşturmakta bizlere yardımcı olmaktadır.

Fetvalar, ayetler, hadisler veya Arapça ibare ve ifadelerle (dua, tesbihât vb.) desteklenmiştir. Umumiyetle ayetlerden ve hadislerden sonra müellif ya’nî ifadesiyle başlayarak verilmiş olan ayetin veya hadisin çevirisini yapmıştır. Bu yönüyle baktığımızda İsmail Bey bir mütercimdir. Hulviyyât adlı eserde geçen ayet, hadis ve Arapça ibarelerin sayısı hakkında Abdulkerim Abdulkadiroğlu bizlere şu bilgileri

⁷ Sözlük hüviyetine sahiptir denmesinin nedeni metinde geçen şu örneklerdir: âfākî ya’nî Mekke’den ırak yerlerde olan kimseler 165b/6, kapusın tarîk-i ‘âmme açmayınca ya’nî kim gerek-ise gelecek yerden açmayınca 162b/8-9, lâ-be’sdür ya’nî yaramaz degül 153b/8, teşvîb ezân-ile kâmet ortasında kâmet demek 153a/14 vb..

⁸ Abdulkadiroğlu, “Hulviyyât-ı Sultânî veya Şâhî”, s. 436.

⁹ Abdulkadiroğlu, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar”, s.53.

¹⁰ Nail Karagöz, “Candaroğlu İsmail Bey’in Hulviyyât Adlı Eserinde Ebu Hanife ve Hanefilik Vurgusu”, *IV Şeyh Şa’ban-ı Veli Sempozyumu* (Hanefilik-Mâturîdilik, 05-07 Mayıs 2017), C. 2, Ed. Cengiz ÇUHADAR-Mustafa AYKAÇ-Yusuf KOÇAK, Kastamonu Üniversitesi Matbaası, 2. bs., Kastamonu 2018, s. 116.

¹¹ Nail Karagöz, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât Adlı Eserindeki ‘Fıtır Sadakası’ Bâbı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 20, 2012, s. 277.

vermektedir: “Metinde tekrarlar hariç tutulursa 181 âyet-i kerîme, 269 hadîs-i şerîf ve bunların dışında 222 Arapça ibâre vardır.”¹²

İsmail Bey’in, Arapça olarak kaleme alınmış yaklaşık 200 civarı eserden derlemeler yaparak vücuda getirdiği Hulviyyât onun tahsilini, ilim ehli bir kimse olduğunu tartışmaya meyil vermeyecek şekilde kat’î surette ortaya koymaktadır. Yine bu eser kanaatimizce müslüman olmayan kimselere karşı takınılan tavrı da ihtiva etmektedir. Metinde geçen şu örnekler zikrettiğimiz duruma örnek teşkil etmektedir: *Mes’ûdî*’de dênmiş ki kâfirüñ deri pâkdur eşegüñ dahı pâkdur (120b/1), ammâ ‘aybın beyân édüp şatmak revâdur ki murdâr yiyiciye vèreler it gibi kâfir gibi (133b/9). Seçilmiş olan bu örneklemelerin tesadüfî olmadığı kanaatindeyiz.

Eserin dili Türkçedir. Eserin, Türkçe olarak kaleme alındığı yine eserin başında şu şekilde ifade edilmektedir: “yâ nâşıru yâ nâşıru yâ nâşıru dèyüp şüru’ êtdi bu kitâbı yazmağa lâkin ‘Arabî êtmege dahı kâdir degüldi pes nâçâr Türkî dilince bir niçe mesâ’il cem’ édüp adın Hulviyyât kodı tâ ki ‘Arabî ve Fârsî bilmeyenlere mü’tâlî’e édüp fâydalanalar (4b/1-2)” Eserin Türkçe olarak kaleme alınmasının nedeni de açıkca ifade edilmektedir. *Hulviyyât*, Arapça ve Farsça bilmeyen kimselerin istifade edebilmesi için Türkçe olarak kaleme alınmış fikhın ibadetler konusuna kapsamlı bir şekilde eğilen bir ilmihal kitabıdır. Bir müslümana ibadetler konusunda karşılaşılan sorunun nasıl bir çözüme kavuşturulması gerektiğini bildirecek bir kılavuzdur. “şüru’ êtdi bu kitâbı yazmağa lâkin ‘Arabî êtmege dahı kâdir degüldi (4b/1-2)” ifadesi ise oldukça dikkat çekicidir. Bu ifade İsmail Bey’in eseri Arapça olarak kaleme alacak derecede Arapça bilmediğini ifade etmektedir.

Müellif eserinde her bir meseleye başlarken umumiyetle alıntı yaptığı eserin adını da zikretmiştir. Yani: mes’ele *Mes’ûdî*’de dênmiş ki ... (119a/12), mes’ele ‘*Umdetü’l-İslâm*’da dênmiş ki ... (122a/12), mes’ele *Tergîb*’de denmiş ki ... (134b/8) şeklinde fetvalar verilmiştir. Kimi zaman ise fetvaya mesele denilerek başlanmış eser adı zikredilmemiştir. Yani: mes’ele eger bir küpe dolu ... (133a/6), mes’ele bala yâ bekmeze şıçan düşüp ölse ... (132b/10), mes’ele eger namâz kılan kimse ... (121b/9) şeklindedir. Müellifin eser adını zikretmeden doğrudan meseleye

¹² Abdulkadiroğlu, “Hulviyyât-ı Sultânî veya Şâhî”, s. 445.

girdiği yerlerde *Tergib* adlı esere atıf yapılmıştır. Bize bu bilgiyi müstensih vermek-
tedir: “şol yerlerde ki mes’ele zikir olundı menkûlû ‘anhûsi zikir olunmadı ol
Tergîb’dendür dağı yerdeki fulân kitâbdan naķil etmiş dendi naķil eden kitâbuñ adı
añılmadı ol dağı *Tergîb*’dendür ve ğayrısı geldiği yerde añılduğınlayındur”¹³ Müs-
tensihin vermiş olduğu bilgiler bizlere doğrudan meseleye girilmiş veya fulan kitap
ifadesiyle başlayan fetvalarda *Tergib* adlı eserin kastedildiğini bildirmektedir.

Eserin adı Hulviyyât (tatlılar) oldukça ilgi çekici bir isimlendirmedir. Mecaz
anlamda kullanılan Hulviyyât kelimesi eserde kimliğini bulmuştur. İsmail Bey,
halkına *Hulviyyât* adlı eseri vasıtasıyla tatlılar sunmuştur. “İsmail Bey’in tebasına
sunduğu tatlılar, kendi kabullenip benimsediği Hanefî mutfağındandır.”¹⁴ Bir kimse
nasıl ağzının tatlanması maksadıyla tatlılar yemek istiyorsa manevi anlamda kişinin
huzura kavuşup tatlı bir hayat sürmesi ve ahirette yüzünün gülmesi için de tatlılar
olarak adlandırılan Hulviyyât adlı eserdeki ibadetlerle ilgili bilgileri hayatına tatbik
etmek mecburiyetindedir.

Eserin muhtevasıyla ilgili bilgi sahibi olmak için eserin fihristi bu kısımda veri-
lecektir. Çeviri yazısını yaptığımız nüshada fihrist olmadığından dolayı tenkitli metin
çalışmamızda kullandığımız diğeri bir nüshadan, Ankara Milli Kütüphanede 06 Mil
Yz A9169 numaralı el yazmasından, fihristin çeviri yazısı yapılmıştır.

Hazâ Fihristü’l-Kitâb

Evvelki bâb: Peyğâmbere mütâba‘at etmegi ve namâzuñ fażiletlerin beyân
eder.

İkinci bâb: Namâzuñ farziyyeti ve imân beyânındadır.

Üçüncü bâb: Namâzuñ şartların ve rûkûnlerin beyân eder.

Dördüncü bâb: Şular beyânındadır.

Beşinci bâb: Kuyuya düşecek murdâr eden nesneleri beyân eder.

Altıncı bâb: Tahâretuñ feżâ’ilin beyân eder.

¹³ İsmail Bey, *Kitâbu Hulviyyât*, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A9169, s. 3a.

¹⁴ Nail Karagöz, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât Adlı Eserindeki ‘Fıtır Sadakası’ Bâbı”,
s. 277.

Yedinci bāb: Üç faşl üzeredür.

Faşl-1 evvel: İstincā beyānındadır.

Faşl-1 s̄ānī: Aḥkām-ı perde beyānındadır.

Faşl-1 s̄ālīs: Aḥkām-ı ḥayḏ beyānındadır.

Sekizinci bāb: Ābdest beyānındadır.

Тоқузuncı bāb: Ābdestüñ farzlaruñ ve sünnetlerüñ ve ādābı beyānındadır.

Onuncı bāb: Teyemmüm beyānındadır.

On birinci bāb: Üç faşl üzeredür.

Faşl-1 evvel: Edüğe mesh beyānındadır.

Faşl-1 s̄ānī: Şāḥib-i ‘özüñ meshi beyānındadır.

Faşl-1 s̄ālīs: Cebīre meshinüñ beyānındadır.

On ikinci bāb: Beş faşl üzeredür.

Faşl-1 evvel: Ābdesti sıyanlar beyānındadır.

Faşl-1 s̄ānī: Kahkaha ile gülmek beyānındadır.

Faşl-1 s̄ālīs: Uyku hükümlerin beyān eder.

Faşl-1 rābi‘: Kuşmak hükümlerin beyān eder.

Faşl-1 ḥāmis: Şāḥib-i ‘özüñ hükümlerin beyānındadır.

On üçüncü bāb: Ğusl beyānındadır.

On dördüncü bāb: Üç faşl üzeredür.

Faşl-1 evvel: Neces olan nesneler beyānındadır.

Faşl-1 s̄ānī: Neces ile kılınan namāzlar hükmin beyān eder.

Faşl-1 s̄ālīs: Neces olan nesneler ne-vechle pāk olduğuna beyān eder.

On beşinci bāb: Setr-i ‘avret beyānındadır

On altıncı bāb: İki faşl üzeredür

Faşl-1 evvel: Namāzuñ vakt-i müstehabbī beyānındadır.

Faşl-1 şānī: Namāzuñ vakt-i mekrūhī beyānındadır.

On yedinci bāb: Ezān beyānındadır.

On sekizinci bāb: Aḥkām-ı mescīd ve aña müte‘allik sünnetler beyānındadır.

On toközuncı bāb: İstiḳbāl-i kıble beyānındadır.

Yigirminci bāb: Namāzuñ niyyetleri beyānındadır.

Yigirmi birinci bāb: Tekbīr-i evvel beyānındadır.

Yigirmi ikinci bāb: Şıfat-ı şalāt beyānındadır.

Yigirmi üçüncü bāb: İki faşl üzeredür.

Faşl-1 evvel: Namāzuñ kırā‘atı beyānındadır.

Faşl-1 şānī: Kerāhet-i kırā‘at beyānındadır.

Yigirmi dördüncü bāb: Ḥalel-i kırā‘at beyānındadır.

Yigirmi beşinci bāb: Ruku‘ ve sücūd beyānındadır.

Yigirmi altıncı bāb: Kıa‘de-i aḥīre beyānındadır.

Yigirmi yedinci bāb: Namāzuñ bātını beyānındadır.

Yigirmi sekizinci bāb: Namāzuñ vācibleri beyānındadır.

Yigirmi toközuncı bāb: Namāzuñ sünnetleri beyānındadır.

Otuzuncı bāb: Namāzuñ müsteḥabları beyānındadır.

Otuz birinci bāb: Namāzuñ ādābları beyānındadır.

Otuz ikinci bāb: Secde-i sehv beyānındadır.

Otuz üçüncü bāb: Şek vāḳi‘ olan namāzların ḥükmi beyānındadır.

Otuz dördüncü bāb: Binā aḥkāmı beyānındadır.

Otuz beşinci bāb: Namāzuñ mekrūh olanları beyān eder.

Otuz altıncı bāb: Namāzuñ menhiyyāt beyānındadır.

Otuz yedinci bāb: Namāzuñ katli mübāḥ olanları beyān eder.

Otuz sekizinci bāb: Namāzı ifsād eden ve etmeyenleri beyān eder.

Otuz toközuncı bāb: İmāmet beyānındadır.

Qırkıncı bāb: İktidā beyānındadır.

Qırkı birinci bāb: Muḥāzāt beyānındadır.

Qırkı ikinci bāb: Secde-i tilāvet beyānındadır.

Qırkı üçüncü bāb: Mesbūkuñ aḥkāmı beyānındadır.

Qırkı dördüncü bāb: Hastalar namāzı beyānındadır.

Qırkı beşinci bāb: Misāfir namāzı beyānındadır.

Qırkı altıncı bāb: Tertīb-i şalāt ve kazā-yı fevā'it beyānındadır.

Qırkı yedinci bāb: İdrāk-i farīza ve kazā-yı sünen beyānındadır.

Qırkı sekizinci bāb: Cum'anuñ faẓileti beyānındadır.

Qırkı toközuncı bāb: Cum'anuñ şartları beyānındadır.

Ellinci bāb: Bayrām namāzı beyānındadır.

Elli birinci bāb: Şadaqa-ı fıtır beyānındadır.

Elli ikinci bāb: Qurbān beyānındadır.

Elli üçüncü bāb: Tekbīr-i teşrīk beyānındadır.

Elli dördüncü bāb: Vitir namāzı beyānındadır.

Elli beşinci bāb: Sünen-i şalāt beyānındadır.

Elli altıncı bāb: Terāviḥ namāzı beyānındadır.

Elli yedinci bāb: Nāfile namāzlar beyānındadır.

Elli sekizinci bāb: Şalāt-ı küsūf beyānındadır.

Elli toközuncı bāb: Şalāt-ı istiskā beyānındadır.

Altmışıncı bāb: Ka'be'de kılınan namāzlar beyānındadır.

Altmış birinci bāb: Ümmī namāzlarınıñ ahkāmı beyānındadır.

Altmış ikinci bāb: Şalāt-ı havf beyānındadır.

Altmış üçüncü bāb: Ahkām-ı şühedā beyānındadır.

Altmış dördüncü bāb: Altı faşıl üzeredür

Faşl-ı evvel: Muhtaşar beyānındadır.

Faşl-ı şānī: Ğasl-ı cenāze beyānındadır.

Faşl-ı şālīs: Kefen-i kifāye beyānındadır.

Faşl-ı rābi‘: Şalāt-ı cenāze beyānındadır.

Faşl-ı hāmis: Ahkām-ı kabir beyānındadır.

Faşl-ı sādīs: Kabir üzere okunıcağ du‘ālar beyānındadır.

Altmış beşinci bāb: Nezīrlar beyānındadır.

Altmış altıncı bāb: Ed‘iyye-i me’süre beyānındadır.

Altmış yedinci bāb: Zekāt vèrmek beyānındadır.

Altmış sekizinci bāb: Maşārif-i zekāt beyānındadır.

Altmış toközuncü bāb: Deve zekātın beyānındadır.

Yetmişinci bāb: Sığır zekātın beyān eder.

Yetmiş birinci bāb: Koyun zekātın beyān eder.

Yetmiş ikinci bāb: ‘Öşür vèrmek beyānındadır.

Yetmiş üçüncü bāb: Zekātuñ esrārı beyānındadır.

Yetmiş dördüncü bāb: Şavm beyānındadır.

Yetmiş beşinci bāb: Oruc sıyan nesneler beyānındadır.

Yetmiş altıncı bāb: İki faşıl üzeredür.

Faşl-ı evvel: Şavmuñ haqīqati beyānındadır.

Faşl-ı şānī: Şerīf ve fāzıl günler beyānındadır.

Yetmiş yedinci bâb: İki faşıl üzeredir.

Faşl-ı evvel: Hâc etmek beyânındadır.

Faşl-ı şânî: Cinâyât-ı hac beyânındadır.

Sadece eserin fihrist kısmına bakıldığında okuyucu eserle ilgili genel bir bilgi sahibi olma imkanına sahiptir. *Hulviyyât* adlı eserin İslam dinine mensup bir kimsenin yapmakla yükümlü olduğu ibadetlerin inceliklerini ihtiva ettiğini bâbların başlıklarından anlıyoruz.

4. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eserin Dili

İlmihal kitapları yazıldığı dönemin Türkçesini en saf şekliyle resmeden vesikalardır. Ne havas ne de avam sınıfı için kaleme alınmıştır. Herkes için yazılmış olup halkın istifadesine sunulmuştur. *Hulviyyât* adlı eser de Arapça ve Farsça bilmeyen kimselerin istifadesine sunulmuş bir ilmihal kitabıdır. XV. yüzyılda Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Eser, Türkçe olarak yazılması dolayısıyla büyük bir ehemmiyete sahiptir. “Dönemi içinde bu eserin mühim bir özelliği de, Türk Dili açısından değerlendirilebilecek zenginlikte olduğundan hazırlanacak tarama sözlüklerinin kaynakları arasında yer alabilecek bir eserdir.”¹⁵

Hulviyyât, Eski Oğuz Türkçesi döneminin en güzide eserlerinden biridir. Metin Eski Oğuz Türkçesine ait özellikleri ihtiva etmektedir. Dönemin yazım hususiyetlerine aykırı bir durum tespit edilememiştir. Dili oldukça sadedir. Eser, bir ilmihal kitabı olması dolayısıyla bir hayli ayet, hadis, dua, zikir vb. Arapça ifadeler içermektedir. Fakat müellif umumiyetle bu Arapça ifadelerin de çevirisini yapmıştır. Hatta kimi zaman müellif kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin anlaşılmasından endişe duyarak ya‘nî sözcüğüyle o kullanılan kelimeyi dahi açıklamıştır.¹⁶ İfadeye kalkışılan cümle ya‘nî sözcüğüyle başka bir şekilde daha ifade edilerek okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Kısacası müellif, İsmail Bey, her yönüyle Türkçe bir eser ortaya koymuştur.

¹⁵ Abdulkadiroğlu, “Hulviyyât-ı Sultânî veya Şâhî”, s. 447.

¹⁶ Örnek: bedevînüñ ya‘nî beriyye ‘Arablarınuñ 150a/8, mürâhiķüñ ya‘nî resîde olmağa yakın kalmış oğlan 150a/9 vb.

Çeviri yazısı yapılan 14-22. bâbda dikkat çeken bazı ifadeler burada verilecektir.

Metinde, sesini yükselt- manasına gelen *āvāzın kıaldur*- 147b/1 ifadesi kullanılmıştır.

Metinde dikkat çeken bir diğer ifade ise *na'linlerin barmaıklarına bırak-* 162a/13 ifadesidir. Bu ifadeyle bir yere gitmek üzere ayakkabılarını giymek anlamı kastedilmiş olabilir.

Metinde atasözü niteliğinde *helāk eden zāmān çekmez* 124b/14 ifadesi geçmektedir. Helak eden, yok eden, mahveden kefil olmaz anlamına gelmektedir. Bu ifade gerçekliği de ihtiva etmektedir. Gerçekten de yarın, ahiret gününde kişinin yok olmasını, mahvolmasını sağlayan kimse veya şey o kişiye kefillik yapmayacaktır.

Metinde, *üşbu va 'idüñ tahtında dāhıl ol-* 150b/6 ve 154b/6 ifadesi iki yerde geçmektedir. Bu ifade iyiliğe yöneltmek ve kötü şeylerden sakındırmak için bir kimseyi Cehennem azabı ile korkutmanın tehditi altında bulunmak anlamında çevrilebilir. Bir yerde ayetden önce bir yerde hadisten önce bu ifade kullanılmıştır.

Metinde *dīvān* 164a/5 kelimesi amel defteri anlamında kullanılmıştır.

Metinde dikkat çeken hususiyetlerden biri de sıfat-fiil eki olan –AcAk biçimbiriminin ardından –lAyIn biçimbiriminin gelmesidir. Böyle bir kullanım metinde iki yerde tespit edilmiştir. görünmeyecekleyin 143a/2, tamlayacaklayın 119a/10

4. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eserin Nüshaları

Hulviyyât adlı eser gerek yazıldığı dönemde gerek sonrasında ilgi ve alaka görmüştür. İbrahim Hakkı Konyalı Abdülkerim Abdulkadiroğlu ile *Hulviyyât* adlı eser üzerine konuşurken İbrahim Hakkı Konyalı şu sözleri dile getirmektedir:

“Bu iki eser [*Cevahirü'l-esdaf* ve *Hulviyyât*], o derece rağbet görmüştür ki her beldenin, en azından merkezî camilerinde birer nüshalarının bulundurularak günün belli vakitlerinde cemaata okunması için fermanlar yazılmıştır. Bu yüzdendir ki Anadolu'da hemen her şehrin merkezî camilerinde nüshalarını bulmak

Ankara

1. Hulviyât-ı Sultânî 01 Hk 490

Eser, *Hulviyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Adana İl Halk Koleksiyonunda 01 Hk 490 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 974'dür. Telif ve istinsah tarihine dair bilgi bulunmamaktadır. Dili Türkçe'dir. Yazma, 267x162-200x85 mm. boyutundadır. Satır sayısı 27, sayfa sayısı ise 285'dir. Yazı türü nesih kırmasıdır. Kağıt türü samanî yerli kağıttır. Kahverengi meşin gömme şemseli, sağ deffesi ayrı bir cildi vardır. Rumi müzehheb mihrabiye, ilk iki sayfa yaldız, öteki cedveller ve söz başları kırmızı mürekkepledir. Başta iki yaprakta fihristi ve Hacı İshak Efendi'nin vakıf kaydı vardır.

2. Hulviyât-ı Sultânî 50 Ür 235

Eser, *Hulviyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Nevşehir Ürgüp Tahsin Ağa İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 50 Ür 235 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 1853'dür. İstinsah tarihi 1717'dir. Müstensih Mustafa b. Ali'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 290x190-195x105 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 382 sayfadır. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü üzüm filigranlıdır. Çiçekli, şemseli, miklebli siyah cilt içerisinde. Cetveller kırmızı, mihrabiye ve çerçece yaldızlıdır.

3. Hulviyat-ı Sultânî Fihristi ve Mukaddimesi 06 Hk 1258

Eser, *Hulviyat-ı Sultânî Fihristi ve Mukaddimesi* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 06 Hk 1258 no ile kayıtlıdır.

DVD numarası 1268'dir. Telif ve istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 335x210-295-185 mm. boyutundadır. Satır sayısı 30, yaprak sayısı ise 3'dür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü cediddir. Kurşunî pandizot bez kaplı bir cilt içerisinde. Bâb sözcükleri mavi mürekkeple yazılmıştır. Sonu eksik ve sondan üç yaprak boş bırakılmıştır. Kastamonulu Şeyh Ahmed Siyahî vakfidir.

4. Hulviyât-ı Sultânî 06 Hk 2131/1-8

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 06 Hk 2131/1-8 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 1325'dir. İstinsah tarihi 1929'dur. Müstensih Şemseddin Efendi'dir. Dili Arapçadır. Yazma, 195x150-165x130 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 655'dir. Yazı türü rikadır. Kağıt türü arraydır. Siyah bez kaplı cilt 8 defterdir. Fihristi vardır. 78 bâbdan oluşmaktadır. Eserin sonları kağıt parçalarına yazılarak sona bağlanmıştır. Kastamonu'da Ahmed Şahi el-Halidi en-Nakşibendiye vakıf kaydı vardır.

5. Hulviyyât-ı Sultânî ve Şâhî Yz. B. 43

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî ve Şâhî* adıyla Ankara Türk Dil Kurumunun Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Yz. B. 43 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi 1557'dir. DVD numarası ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Yazma, 280x190-200x117 mm. boyutundadır. Satır sayısı 23, yaprak sayısı ise 247'dir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü suyolu filigrandır. Şirazesı dağılmış, sırtı siyah, kapakları yeşil pandizot kaplı bir cilt içerisinde.

6. Hulviyyât-ı Sultânî ve Şâhî 06 Mil Yz B 801

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî ve Şâhî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar koleksiyonunda 06 Mil Yz B 801 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 843'dür. İstinsah tarihi 1568'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 300x205-225x120 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı 249'dur. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü çapa filigranlıdır. Salbek şemseli, köşebentli, zencirekli, miklepli, zencirek ve şemseler yaldızlı bordo meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve keşideler kırmızı ilk iki sayfa çift cetvellidir.

7. Hulviyyât 06 Mil Yz B 812

Eser, *Hulviyyât* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 812 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 847'dir. İstinsah tarihi 1555'dir. Müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 306x215-192x113 mm. boyutundadır. Satır sayısı 14, sayfa sayısı ise 497'dir. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü saykallı abadîdir. Salbek şemseli, yıpranmış, sırtı bezle tamir

görmüş, koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızıdır. Satın alan kişi Ali Çakır'dır.

8. Hulviyyât 06 Yz B 704

Eser, *Hulviyyât* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Yz B 704 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 809'dur. İstinsah tarihi 1650'dir. Müstensih bilgisi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 285x195-210x142 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 340'dır. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü su yolu filigrandır. Sırtı bezle tamir görmüş, salmek şemseli zencirekli, yıpranmış kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları kırmızıdır. Satın alan S. Şahin'dir.

9. Hulviyyât-ı Sultânî 06 Mil Yz B 218

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 218 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 653'dür. İstinsah tarihi 1620'dir. Müstensih Mehmed b. Ahmed'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 275x190-230x140 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı 243'dür. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü çan filigranlıdır. Tamir görmüş, sırtı kırmızı bez kapaklar lacivert kağıt kaplı mukavva ciltlidir. Söz başları ve çizgiler kırmızıdır. Baştan bir, sondan iki yaprakların bir kısmı kopmuş ve yırtıktır. Fihristi vardır. Satın alan Abdullah Öztemiz'dir.

10. Hulviyyât 06 Yz B 623

Eser, *Hulviyyât* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Yz B 623 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 781'dir. İstinsah tarihi 1805'dir. Müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 280x190-190x105 mm. boyutundadır. Satır sayısı 25, sayfa sayısı ise 230'dur. Yazı türü talikdir. Kağıt türü üzüm salkımlı filigranlıdır. Tezhip siyah, mürekkepli, tezhipsiz kahverengi, sırtı eski, yıldız zencirekli, noktalı köşebentli, mikleblidir.

11. Hulviyyât-ı Sultânî 06 Mil Yz B 72

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 72 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 612'dir.

Müstensih ve istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 260x190-200x120 mm. boyutundadır. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 400'dür. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü mantar filigranlıdır. Sırtı yıpranmış, kapak kenarları aşınmış, şirazesini dağılmış sol kapak şemseli, sağ kapak zencirekli, yıpranmış, kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve çizgiler kırmızıdır. İlk sekiz yaprak ve fihrist sonradan ilave edilmiştir. Meliha Çoker tarafından bağışlanmıştır.

12. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 06 Mil Yz B 486

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 486 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 732'dir. Müstensih Bayezid b. İsa'dır. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 250x165-200x125 mm. boyutundadır. Satır sayısı 27, sayfa sayısı 219'dur. Yazı türü harekeli nestaliktir. Kağıt türü saykallı abadîdir. Tezhip: Söz başları ve keşideler, kırmızı sırt, sertap ve yaprak çevreleri koyu kahverengi meşin, kapaklar desenli kağıt kaplı mukavva ciltli olup, hayli yıpranmıştır. Fihristi vardır. İlk sayfasında Atâullah'dan alınma bir fetva yazılıdır. Satın alan Ahmet Şahin'dir.

13. Hulviyyât-ı Sultânî 06 Mil Yz A 5601

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 5601 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 329'dur. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 205x130-148x95 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 394'dür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü su yolu filigranlıdır. Sırtı tamir görmüş, miklebli, harap halde siyah meşin bir cilt içerisinde. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli. Satın alan M. Tufan Arslanoğlu'dur.

14. Şerh-i Hulviyyât 06 Mil Yz A 4414/2

Eser, *Şerh-i Hulviyyât* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 4414/2 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 244'dür. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 200x145-152x75 mm. boyutundadır. 35b-41a sayfa aralığında yer almaktadır. Satır sayısı 19'dur. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü su yolu filigranlıdır. Sırtı, sertabı, kenarla-

rı kahverengi meşin, miklebli, cilt kapakları desenli kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Eser, namazla ilgilidir. Söz üstleri ve cetveller kırmızı, yapraklar rutubet lekeli.

15. Hulviyyât-ı Sultânî 06 Mil Yz A 5600

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 5600 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 329'dur. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 205x130-148x95 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 394'dür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü suyuolu filigranlıdır. Sırtı tamir görmüştür. Miklebli, harap halde siyah meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları ve söz üstleri kırmızıdır. Yaprakları rutubet lekeli.

16. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 06 Mil Yz B 1025

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 1025 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 1801'dir. İstinsah tarihi 1586, müstensih Mustafa b. Velî'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 300x195-210x120 mm. boyutundadır. Satır sayısı 15, yaprak sayısı 307'dir. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü çapa filigranlıdır. Şemseli, zencirekli, yıpranmış kahverengi meşin cilt içerisindedir. Fihristi vardır. Söz başları ve keşideler kırmızı, sayfalar rutubet lekeli.

17. Hulviyyât-ı Sultânî 06 Mil Yz A 9169

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Ankara Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 9169 no ile kayıtlıdır. DVD numarası 1793'dür. İstinsah tarihi 1561, müstensihi ise belli değildir. Dili Türkçedir. Yazma, 225x160-165x115 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı 278'dir. Yazı türü harekeli nesihdir. Kağıt türü abadîdir. Şemseli, koyu vişne rengi meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları ve keşideler kırmızıdır.

18. Ankara Türk Tarih Kurumu Başkanlığı Kütüphanesi Y/735.

19. Ankara Türk Tarih Kurumu Başkanlığı Kütüphanesi Y/391.

20. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazmalar, Muzaffer Özak Koleksiyonu I/214.

21. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazmalar, Muzaffer Özak Koleksiyonu II/563.

22. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazmalar, Muzaffer Özak Koleksiyonu I/69.

23. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazmalar, Muzaffer Özak Koleksiyonu II/132.

Bursa

1. Bursa Eski Eserler Kütüphanesi, Ulu Cami Koleksiyonu (Fıkıh Bölümü) numara 1271.

Çorum

1. Hulviyyât 19 Hk 1470

Eser, *Hulviyyât* adıyla Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesinin Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 19 Hk 1470 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi 1575'dir. Müstensihî hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 210x150-145x92 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 342'dir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü oklu arma filigranlıdır. Çeharkuşe kahverengi meşin, üzeri ebru kağıt kaplı, yıldız zencirekli ciltlidir. Cetvel ve söz başları kırmızıdır.

Edirne

1. Selimiye Yazma Eser Kütüphanesinde 22 Sel 4947 no ile kayıtlıdır.

2. Selimiye Yazma Eser Kütüphanesinde 22 Sel 4948 no ile kayıtlıdır.

3. Selimiye Yazma Eser Kütüphanesinde 22 Sel 408 no ile kayıtlıdır.

Erzurum

1. Hulviyyât-ı Sultânî 25 Hk 23919

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Erzurum Halk Kütüphanesinin Erzurum İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 25 Hk 23919 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi 1602'dir.

Müstensih İdris b. Hızır'dır. Dili Türkçedir. Yazma, 310x205-210x130 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 280'dir. Yazı türü nestaliktir. Kağıt türü birleşik harf filigranlıdır. Sırtı yeşil pandizot üzeri desenli kağıt kaplı mukavva cilt içerisinde. Söz başları ve keşideler kırmızıdır.

2. Atatürk Üniversite Kütüphanesi Ağah Sırrı Levend Bölümü numara geçici 433.

3. Erzurum Müftülük Kütüphanesi numara 127.

İstanbul

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî E. H. 750

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda E.H. 750 no ile kayıtlıdır. Telif tarihi 1400'dür. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Müstensih Mahmud b. Mustafa b. Şeyhî'dir. Dili Arapça-Türkçe'dir. Yazma, 300x200 mm. boyutundadır. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 423'tür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü aharlıdır. Miklepli kırmızı deri ve kağıt.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî E.H. 721

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda E. H. 721 no ile kayıtlıdır. Telif tarihi 1400, istinsah tarihi 1519'dur. Müstensih Halil b. Kemal'dir. Dili Arapçadır. Yazma, 245x165 mm. boyutundadır. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 423'tür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü aharlıdır. Miklepli kahverengi deri ve siyah kağıt cilt içerisinde.

3. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî H. 151

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda H. 151 no ile kayıtlıdır. Telif tarihi 1400, istinsah tarihi 1579'dur. Müstensih Mahmud b. Mustafa b. Şeyhî'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 295x175 mm. boyutundadır. Satır sayısı 35, sayfa sayısı 125'tir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü aharlıdır. Serlevha müzehhep cetveller yaldızlıdır. Şemseli kahverengi deri cilt içerisinde.

4. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî H. 134

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda H. 134 no ile kayıtlıdır. Telif tarihi 1400, istinsah tarihi 1579'dur. Müstensih Mahmud b. Mustafa'dır. Dili Türkçedir. Yazma, 270x170 mm. boyutundadır. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 399'dur. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü aharlıdır.

5. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî S.H.M.H.K. Yaz. 87/1

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmalarında S.H.M.H.K. Yaz. 87/1 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 240x160-185x115 mm. boyutundadır. Satır sayısı 29, sayfa sayısı ise 389'dur. Yazı türü nesihdir.

6. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Y-74

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinin Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Y-74 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 295x195-230x125 mm. boyutundadır. Satır sayısı 25, sayfa sayısı ise 204'tür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü filigranlıdır. Söz başları ve cetveller kırmızıdır. Zencirekli koyu kahverengi meşin kaplı cilt içerisindeydir.

7. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 583

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığının Osman Ergin Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 583 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 205x145-150x100 mm. boyutundadır. Satır sayısı 15, sayfa sayısı ise 384'tür. Yazı türü nesihdir. Fihristi vardır.

8. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî H.S. 374

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda H.S. 374 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 315x200 mm. boyutundadır. Satır sayısı 25, sayfa sayısı 242'dir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü aharlıdır. Serlevha müzehhep, cetveller yaldızlı, miklep ve şemseli deri cilt içerisindeydir.

9. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 883

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 883 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Satır sayısı 19, sayfa sayısı 383'tür. Yazı türü nestaliktir. Kağıt türü aharlıdır.

10. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî B. 19

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığının İstanbul Büyükşehir Belediyesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonunda B. 19 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 300x205-205x125 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 405'dir. Yazı türü nesihtir.

11. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Y. Koleksiyonu M.C. Yz. 109.

12. Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Şeriyeye 1292.

13. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 Nk 1511.

14. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 Nk 1512.

15. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 Nk 1513.

16. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 Nk 1514.

17. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 34 Nk 1515.

18. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Kütüphanesi T. 6249.

19. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Kütüphanesi T. 6243

20. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Kütüphanesi T. 100.

21. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Kütüphanesi T. 928.

22. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Kütüphanesi T. 5849.

23. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu 01440.

24. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu 01141.
25. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu 00670.
26. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu 02455.
27. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 00860.
27. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 00928.
28. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 06397.
29. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Koleksiyonu 00478.
30. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Koleksiyonu 00313.
31. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi İzmir Koleksiyonu 00225.
32. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Mührişah Sultan Koleksiyonu 00104.
33. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Pertevniyal Koleksiyonu 00288.
34. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Raşid Efendi Koleksiyonu 00195.
35. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Saliha Hatun Koleksiyonu 0086-M.
36. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Serez Koleksiyonu 00688.
37. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Serez Koleksiyonu 00699.
38. Yazma Bağışlar Koleksiyonu 01041.
39. Yazma Bağışlar Koleksiyonu 03688.
40. İstanbul Bayezid Kütüphanesi 02974.
41. İstanbul Bayezid Kütüphanesi 03211.
42. İstanbul Bayezid Kütüphanesi 03212.
43. İstanbul Bayezid Kütüphanesi 08865.
44. İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdai Efendi Koleksiyonu 0790.

45. İstanbul Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdai Efendi Koleksiyonu 0792.
46. Fotokopi olarak bulunmaktadır 0332.
47. Özel 0152.
48. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa Koleksiyonu 00765.
49. İstanbul Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Emanet Hazinesi numara E.H. 751.
50. İstanbul Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Hırka-ı Saadet numara H.S. 44.
51. İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi numara 1108.
52. İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi numara 1109.
53. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Pertevniyal Koleksiyonu numara 289-292.
54. İstanbul Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y. 1706.

Kastamonu

1. Kitâbu Hulviyyât 37 Hk 3710/1

Eser, *Kitâbu Hulviyyât* adıyla Kastamonu İl Halk Kütüphanesinin Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 37 Hk 3710/1 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 215x155-150x95 mm. boyutundadır. Satır sayısı 15 olup, sayfa aralığı 1b-94a'dır. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü üç ay filigranlıdır. Ebrulu mukavva sırtın sağ tarafı meşin, sol yırtık. Söz başları kırmızıdır.

2. Hulviyyât 37 Hk 3714

Eser, *Hulviyyât* adıyla Kastamonu İl Halk Kütüphanesinin Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 37 Hk 3714 no ile kayıtlıdır. Telif tarihi 1400, istinsah tarihi 1635'tir. Müstensih Muhammed b. Ali'dir. Dili Türkçedir. Yazma, 250x165-290x205 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 243'tür. Yazı türü kırma nesihdir. Kağıt türü çiçek filigranlıdır. Şemseli, güve yenikli siyah meşin cilt içerisindedir. Cetvel, mesele ve bâb kırmızıdır. Fihristi vardır.

3. Hulviyyât 37 Hk 3050

Eser, *Hulviyyât* adıyla Kastamonu İl Halk Kütüphanesinin Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 37 Hk 3050 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 255x170-190x130 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 320'dir. Yazı türü harekeli talik kırmasıdır. Kağıt türü saykallı abadîdir. Sırtı kahverengi meşin; ebru kağıt kaplı cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. Fihristi vardır. Beşinci kısım sondan 8 yaprağa sonradan yazılarak ilave edilmiştir. 1a'da Kastamonulu Ahmed Siyahî Efendi'nin iki vakıf mührü vardır.

4. Kastamonu'da Ali Üstünsoy yedinde bulunan nüsha.

5. Mustafa Gezici özel şahıs koleksiyonu.

Konya

1. Hulviyyât-ı Sultân 42 Kon 5655

Eser, *Hulviyyât-ı Sultân* adıyla Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinin Konya İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 42 Kon 5655 no ile kayıtlıdır. Müstensih Mehmed b. İbrahim'dir. İstinsah tarihi belli değildir. Dili Türkçedir. Yazma, 295x200-230x135 mm. boyutundadır. Yazı türü Arap-nesihtir. Kağıt türü suyolu filigranlıdır. Söz başları, keşideler ve cetveller kırmızı, siyah tam meşin şemseli, sırtı tamir görmüş cilt içerisindedir.

2. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 2755.

3. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Kon 4174.

4. Konya Yusuf Ağa Yazma Eserler Kütüphanesi 42 Yu 9954.

Kütahya

1. Hulviyyât 43 Va 1636

Eser, *Hulviyyât* adıyla Kütahya Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesinin Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 43 Va 1636 no ile kayıtlıdır. Müstensih Mehmed b. Ali'dir. 1616 yılında istinsah edilmiştir. Yazma, 140x235-205x295 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 284'dür. Yazı türü taliktir. Siyah meşin cilt içerisindedir.

2. Hulviyyât 43 Ze 177

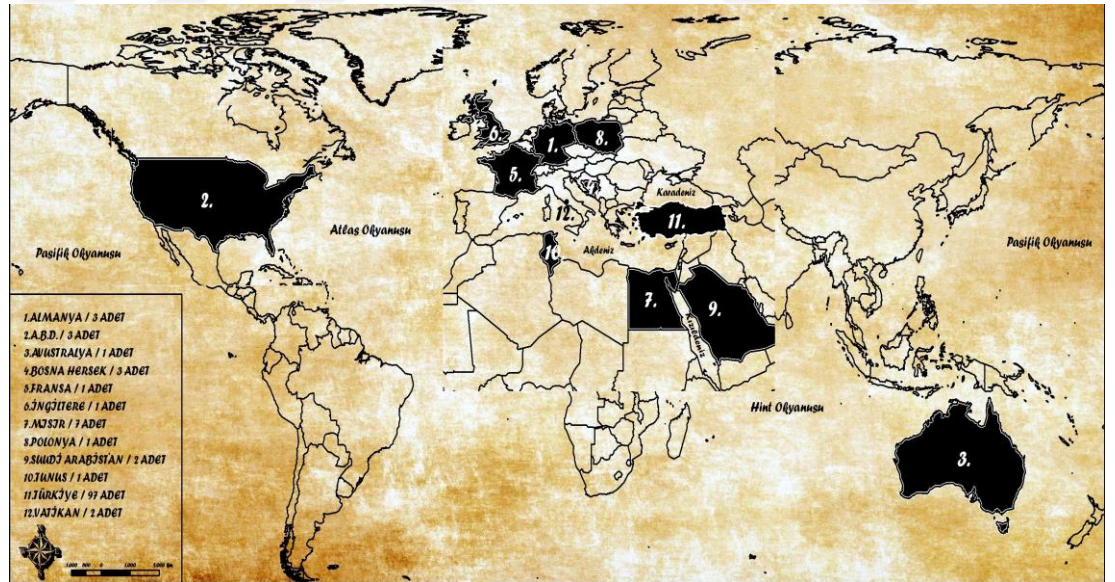
Eser, Kütahya Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesinin Zeytinoğlu Koleksiyonunda 43 Ze 177 no ile kayıtlıdır. Müstensih Ömer Abdullah'tır. 1623 yılında istinsah edilmiştir. Dili Türkçedir. 374 sayfadır.

Manisa

1. Hulviyyât-ı Sultânî 45 Ak Ze 5955

Eser, *Hulviyyât-ı Sultânî* adıyla Manisa İl Halk Kütüphanesinin Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonunda 45 Ak Ze 5955 no ile kayıtlıdır. Müstensih Mustafa b. Ali'dir. 1660 yılında istinsah edilmiştir. Dili Türkçedir. Yazma, 205x140-155x100 mm. boyutundadır. Satır sayısı 15, sayfa sayısı ise 465'tir. Yazı türü harekeli nesih. Kağıt türü filigranlıdır. Sırtı ve sertabı siyah meşin, üzeri yeşil bez kaplı, miklebi düşük mukavva cilt içerisinde. Söz başları kırmızıdır. 1785 tarihli Zeynel b. Hacı Ali'ye ait mühür vardır.

Türkiye dışında bulunan nüshalar:

Harita 2: *Hulviyyât* adlı eserin yurt dışındaki nüshaları.

Almanya

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Hs.or.quart 1111 Staatsbibliothek, Berlin

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Almanya'da Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Hs.or.quart 1111 Staatsbibliothek, Berlin olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 295x210-230x150 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 281'dir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü suyolu filigranlıdır. Miklepli, şemseli, kahve-regi deri, bozuk ciltlidir.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Ms.or.quart 1815 Staatsbibliothek, Berlin

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Almanya'da Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Ms.or.quart 1815 Staatsbibliothek, Berlin olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 280x195-190x110 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 323'tür. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü suyolu filigranlıdır.

3. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Ms.or.fol 4149 Staatsbibliothek, Berlin

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Almanya'da Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Ms.or.fol 4149 Staatsbibliothek, Berlin olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 290x195-210x130 mm. boyutundadır. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 450'dir. Yazı türü nesihdir. Kağıt türü suyolu filigranlıdır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Third Series New Accession 469

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Amerika Birleşik Devletleri-New Jersey'deki Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Third Series New Accession 469 no ile kayıtlıdır. 1529 yılında istinsah edilmiştir. Müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Third Series New Accession 427

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Amerika Birleşik Devletleri-New Jersey'deki Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Third Series New Accession 427 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir.

3. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish 1424Yq

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Amerika Birleşik Devletleri-New Jersey'deki Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish 1424Yq no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir.

Avustralya

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî A.F. 169(252)

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Avustralya'da Avustralya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda A.F. 169(252) no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 204x127 mm. boyutundadır. Satır sayısı 18, sayfa sayısı ise 304'dür.

Bosna-Hersek

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 431

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Bosna-Hersek'te Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 431 no ile kayıtlıdır. 1547 yılında istinsah edilmiştir. Müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 310x210 mm. boyutundadır. 277 sayfadır. Yazı türü nesihtir. Eserin başı eksiktir.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 185

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Bosna-Hersek'te Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 185 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 310x220 mm. boyutundadır. 304 sayfadır. Yazı türü nesihtir.

3. Muhtasar-ı Hulviyyât R-2856

Eser, *Muhtasar-ı Hulviyyât* adıyla Bosna-Hersek'te Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda R-2856 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 170x110 mm. boyutundadır. Metin 41a-61a sayfa aralığında yer alır. Satır sayısı 11'dir. Yazı türü nesihdir.

Fransa

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Gaulmin/Regius 1238

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Fransa'da Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Gaulmin/Regius 1238 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Yazma, 220x160 mm. boyutundadır. 245 sayfadır. Yazı türü nesihdir. Beyaz parşömen batı tarzı cilt içerisindedir.

İngiltere

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Or. 5963

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla İngiltere'de İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Or. 5963 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 304x203 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 403'tür. Yazı türü nesihdir. Kitap, baskılı deriyle kaplıdır.

Mısır

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkıhî Hanefî Türkî Talat 103

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkıhî Hanefî Türkî Talat 103 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 195x285 mm. boyutundadır. Satır sayısı 22, sayfa sayısı ise 368'dir. Yazı türü nesihdir.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkıhî Hanefî Türkî 110

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkıhî Hanefî Türkî 110 olarak kayıtlıdır.

İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 200x300 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19 sayfa sayısı ise 295'tir. Yazı türü taliktir.

3. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkhi Hanefî Türkî Talat 32

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkhi Hanefî Türkî Talat 32 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 215x330 mm. boyutundadır. Satır sayısı 13, sayfa sayısı ise 724'tür. Yazı türü nesihdir.

4. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkhi Hanefî Türkî Talat 64

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkhi Hanefî Türkî Talat 64 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma 150x210 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 261'dir. Yazı türü taliktir.

5. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Funûnu Mütenevvi'â Türkî 268

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Funûnu Mütenevvi'â Türkî 268 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Satır sayısı 17, sayfa sayısı ise 421'dir. Yazı türü taliktir.

6. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkhi Hanefî Türkî 110

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkhi Hanefî Türkî 110 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 150x220 mm. boyutundadır. Satır sayısı 21, sayfa sayısı ise 392'dir. Yazı türü nesihdir.

7. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Fıkhi Hanefî Türkî Talat 112

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Mısır-Kahire'de Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Fıkhi Hanefî Türkî Talat 112 olarak kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 170x260 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 391'dir. Yazı türü nesihdir.

Polonya

1. Filology Orientalney Uniwrsytetu Jagiellonskiego W. Krakowie Or. 46591.

Suudî Arabistan

1. Suudî Arabistan, Medine, Melik Abdülaziz Kütüphanesi Mahmudiye Kısmı, numara 2896.
2. Suudî Arabistan, Medine, Ravza-ı Mutahhara Kütüphanesi Hanefî Fıkhı Yazmaları, numara 12.

Tunus

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî 10909

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Tunus'ta Tunus Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10909 no ile kayıtlıdır. 1576 yılında istinsah edilmiştir. Müstensih Mustafa b. Ali'dir. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 391'dir. Yazı türü nesihdir.

Vatikan

1. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Vat. Turco 21

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Vatikan'da Vatikan Kütüphanesi Türkçe

Yazmalar Koleksiyonunda Vat. Turco 21 no ile kayıtlıdır. 1502 yılında istinsah edilmiştir. Müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 258x180 mm. boyutundadır. Satır sayısı 19, sayfa sayısı ise 357'dir. Yazı türü nesihdir.

2. Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî Vat. Turco 126

Eser, *Hulviyyât-ı Şâhî ve Sultânî* adıyla Vatikan'da Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonunda Vat. Turco 126 no ile kayıtlıdır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi yoktur. Dili Türkçedir. Yazma, 290x203 mm. boyutundadır. Satır sayısı 15, sayfa sayısı ise 418'dir. Yazı türü nesihdir.

Bu nüshalara Abdulkerim Abdulkadiroğlu'nun kataloklarda rastladığı şu üç nüshayı da ilave edebiliriz:

1. Catalogues of Paris, Vienna, Vol. 3, p. 122, no 63.
2. Die Arabischen, Persischen Und Türkischen Handschriften, no 1681.
3. Catalogue des Manuscrits Turces Dela Bibliotheque Nationale, Toma , no 13.

Türkiye ve Türkiye dışı olmak üzere *Hulviyyât* adlı eserin 125 tane nüshası mevcuttur. Dünyanın dört bir yanına dağılmış bir ilmihal kitabı denilebilir. *Hulviyyât* adlı eserin nüshalarının çokluğu, Arapçaya çevrilmesi yazıldığı dönemde ve sonrasında gördüğü ilgi ve alakayı bize resmetmektedir.

Tenkitli metin çalışmasında esas alınan nüshalar “Nüshaların Yazım Özellikleri” başlığı altında daha detaylı bir şekilde incelenecektir.

5. Kitâbu Hulviyyât Adlı Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar

Hulviyyât adlı eser yüksek lisans, doktora tezlerine, sempozyum bildirilerine, makalelere konu olmuştur. Fakat eserin tam metninin çeviri yazısı yapılmamış, kısmen belli sayfalar arası çalışılmıştır. Kimi zaman eserin genel olarak tanıtımı yapılmış, kimi zaman bir bâbın çeviri yazısı yapılmış, kimi zaman ise tayin edilen konuyla ilgili fetvaların çeviri yazısı yapılmıştır.

Din ve edebiyat alanında çalışan kimselerin ana malzemesi olmuştur *Hulviyyât*. Genellikle Hanefilik konusundan hareketle *Hulviyyât* adlı esere nazar edilmiştir.

Hulviyyât adlı eser üzerine bugüne kadar yapılan çalışmalar yayımlandıkları yıllara göre sıralanarak künyeleri verilmiştir.

Makaleler

1. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, “Candaroğlu İsmail Bey ve *Hulviyyât-ı Sultânî* Adlı Eseri Üzerine Notlar”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler* (19-21 Ekim 1988 Kastamonu), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989, s. 43-54.

Bu makale daha sonra Abdulkerim Abdulkadiroğlu’nun *Kültürümüzden Esintiler* adlı kitabında 416-433 sayfaları arasında yayınlanmıştır.

2. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, “Hulviyyât-ı Sultânî veya Şâhî”, *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997, s. 434-447.

3. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, “Candaroglu İsmail Bey’in Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eserindeki Terâvîh Namâzı Fetvâları”, *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997, s. 448-558.

4. Nail Karagöz, “Candaroglu İsmail Bey ve Hulviyyât Adlı Eserindeki ‘Fıtır Sadakası’ Bâbı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 20, 2012, s. 267-288.

Tezler

1. Filiz Çilingir, “Candaroglu Bey’i İsmail Bey/Hulviyyât-ı Şâhî”, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Ankara 1985-1986, II+IV+101 sayfa.

2. Necmi Hamamcioğlu, “Hulviyyât-ı Şâhî Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006. (Danışman: Yard. Doç. Dr. Veysi SEVİNÇLİ)

3. Nail Karagöz, “Hanefî-Mâtûridî Gelenekte Kıyas İçerikli İstidlâl (Hulviyyât Örneği)”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelâm Bilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi, Adana 2014. (Danışman: Doç. Dr. İsmail Şık)

Bildiriler

1. Recep Özdirek, “Candaroglu İsmâil Bey’in Hulviyyât-ı Şâhî İsimli İlmihal Kitabında İbadetlerin Hikmetleri”, Kastamonu’nun Manevi Mimarları (Kastamonu Üniversitesi II. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu 04-06 Mayıs 2014), ed. Prof. Dr. Mehmet ATALAN-Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ÇEKİN-Yrd. Doç. Dr. Cengiz ÇUHADAR, Mayıs 2014, s. 477-532.

2. Nail Karagöz, “Candaroglu İsmail Bey’in Hulviyyât Adlı Eserinde Ebu Hanife ve Hanefilik Vurgusu”, Hanefilik-Mâtûridîlik (Kastamonu Üniversitesi IV. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu 05-07 Mayıs 2017), C. 2, ed. Yrd.

Doç. Dr. Cengiz ÇUHADAR-Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYKAÇ- Arş. Gör. Yusuf KOÇAK, Kastamonu Üniversitesi Matbaası, 2. bs., Aralık 2018, s. 107-123.

3. Şemsettin Kırış , “Candaroglu İsmail Bey’in Hanefi Mezhebine Göre Telif Ettiği ‘Hulviyyât’ Adlı Eserde ‘Sünnet’ Algısı”, Hanefilik-Mâturîdilik (Kastamonu Üniversitesi IV. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu 05-07 Mayıs 2017), C. 2, ed. Yrd. Doç. Dr. Cengiz ÇUHADAR-Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYKAÇ- Arş. Gör. Yusuf KOÇAK, Kastamonu Üniversitesi Matbaası, 2. bs., Aralık 2018, s. 263-268.

6. Metin Hazırlanırken İzlenen Yol

Kitâbu Hulviyyat adlı eserin Türkiye ve Türkiye dışında olmak üzere toplam 125 nüshası mevcuttur. Bu nüshaların çoğunun istinsah tarihi yoktur. Türkiye sınırları içerisinde bulunan ve istinsah kaydı mevcut olan en eski üç nüsha tespit edilerek tenkitli metin çalışması yapılmıştır. Esas alınan üç nüsha şunlardır: Milli Kütüphane 1 nüshası (M1.) (1555), Türk Dil Kurumu nüshası (T.) (1557), Milli Kütüphane 2 nüshası (M2.) (1561).

1555 yılında istinsah edilmiş olan Milli Kütüphane 1 nüshasının çeviri yazısı yapılmış ve diğer iki nüsha ile karşılaştırılmıştır. Metinde, her nüshanın sayfa sayıları üst simge olarak köşeli parantez içerisinde belirtilmiştir. Örnek: [M1. 114a] [T. 54b] [M2. 64a]. Satır sayıları ise sadece Milli Kütüphane 1 (M1.) nüshasına göre üst simge olarak parantez içerisinde verilmiştir. Örnek: ⁽⁵⁾, ⁽⁹⁾.

Nüshalar arasında kelime farklılıkları dipnota yazılmıştır. Dipnotta nüshalar arasındaki fark belirtilirken nüshaları birbirinden ayırmak maksadıyla nüsha adlarının arasına iki slash işareti konmuştur. Örnek: M2.: “kelime” // T.: “sözcük” yada M2. // T.: “kelime”.

Çift tırnak içerisinde üç nokta ile başlayan dipnotlar, belirtilen nüshada bu ifadelerin olduğunu fakat çeviri yazısı yapılan nüshada olmadığını ifade etmektedir. Örnek: M2.: “... eve geldi” Örnek üzerinden bakıldığında M2. nüshasında eve geldi ifadesi dipnotun konduğu iki kelime arasında yer alırken, çeviri yazısı yapılan nüshada bu ifade yer almamaktadır.

Nüshalar arasında aynı kelimelerin farklı dizimlerde kullanıldığı tespit edildiğinde eşittir (=) işareti ile farklı dizimler gösterilmiştir. Örnek: “emcekleri eger”=T. // M2.: “eger emcekleri”

Metinde noktalama yapılmamıştır. Fakat bâb, fasıl ve mesele başlıklarından istifade edilerek paragraflanmıştır. Her bir, fetva olarak ifade edebileceğimiz, mesele paragraf başı olarak alınmıştır.

Satır sonuna sığmayan kelimeleri göstermek üzere hem satır sonuna hem de bir sonraki satıra taşan kısmın başına kısa çizgi (-) işareti konulmuştur. Örnek: yā- ⁽⁸⁾ - hōd, hükminde- ⁽⁷⁾ -dür gibi.

Arapçada bilindiği gibi üç ünlü harf (a, u, i) vardır. Metinde geçen Arapça ifadeler (ayet, hadis, dua, zikir, övgü vb.) bu üç ünlü esas alınarak Latin alfabesine aktarılmıştır. Örnek: *te ‘ālā* değil *ta ‘ālā*.

Metinde geçen Arapça ifadeler (ayet, hadis, dua, zikir, övgü vb.) italik olarak yazılmıştır.

Metinde aynı kelimenin tekrar yazılması durumunda ikinci kelime temren içerisinde yazılmıştır. Örnek: eger <eger>

Metin tamirinde yapılan eklemeler köşeli parantez [] içerisinde yazılmıştır.

Nüshalarda yanlış yazıldığını düşündüğümüz kelimeler Arap harfleriyle okuyucunun dikkatine sunulması maksadıyla dipnota yazılmıştır.

7. Dizin Hazırlanırken İzlenen Yol

Metinde yer alan Arapça ifadeler dizine dahil edilmemiştir. Bu ifadelere çalışma içerisinde “Arapça İfadelerin Anlamları” başlığı adı altında yer verilmiştir. Metinde geçen rakam ile yazılan sayısal ifadelere de dizinde yer edilmemiştir.

Dizinde madde başı olarak alınan kelimeler kalın yazı tipiyle abece sırasına göre dizilmiştir.

Kelimelerin sıklık değerleri kelimelerin geçtiği sayfa ve satır numaralarının alt kısmında köşeli parantez içerisinde eşittir işareti ile kalın olarak verilmiştir.

Kelimelerin kaynak dilleri, madde başı olarak alınan kelimelerin hemen yanında köşeli parantez içerisinde yazılmıştır. Akabinde kelimenin bağlamdan hareketle anlamı verilmiştir. Şayet bir kelime farklı bağlamlarda farklı anlamlarda kullanılmışsa madde başı olarak alınan kelimenin altında 1., 2. şeklinde tasnif edilerek anlamlar verilmiştir.

Birleşik kelimelerde anlam birinci kelimedede verilmiş, birleşigi oluşturan diğer kelimelerde ok işareti (→) ile atıf yapılmıştır.

Ses değişikliğine uğrayan kelimelerin asıl şekilleri madde başı olarak alınmış, madde başının hemen alt kısmında kök ve ekin belirtildiği yerde parantez içerisinde ses değişikliğine uğrayan kelime yazılmıştır.

Metin içinde alt satıra taşan birleşiklerin, tamlama ve terkiplerin satır numarası olarak terkip, tamlama ve birleşiklerde geçen ilk kelimelerin geçtiği yer esas alınmıştır.

Bir kelimenin birden fazla farklı ses değerleriyle yazımı mevcuttur. Dizinde farklı yazıma sahip aynı kelimer de madde başı olarak alınmıştır. Ses özelliğine göre asıl kabul edilende kelimenin anlamı verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ/GRAMER

1. Nüshaların Yazım Özellikleri

Şu an için *Kitābu Hulviyyât* adlı eserin 125 nüshası vardır. Bu nüshalardan üç tanesi esas alınarak tenkitli metin çalışması yapılmıştır. Nüshaların çoğunun istinsah tarihi yoktur. Bundan dolayı öncelikle istinsah tarihi kaydı olan nüshalar tasnif edilmiş ve bunlardan Türkiye sınırları içerisinde bulunan en eski tarihli üç nüsha tespit edilmiştir. Bu üç nüshanın yazım özellikleri şu şekildedir:

1.1. Milli Kütüphane 1 Nüshası (M1.)

Şeddenin yerinde kullanımı, a/e/ı/i vokalların başta, ortada, sonda yazımı, kelimenin tenvinli kullanılması, elif-i maksure, vav-ı madule gibi genel imla kuralları tekrara sebebiyet vermemek maksadıyla yazılmamış, bu kurallar dahilinde örnekler verilmemiştir. Sadece genel imla kurallarına aykırı, nüshaya has, yazımlar tespit edilmiş ve örneklerle teyit edilmiştir. Milli Kütüphane nüshasının (M1.) yazım özellikleri şunlardır:

1. Eserin adı *Kitābu Hulviyyât* olarak geçmektedir. Eser, Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 812 yer numarası ve 847 DVD no ile kayıtlıdır. Eserin ölçüleri: 306x215-192x113 mm. boyutundadır. 1555 yılında istinsah edilmiştir. 497 sayfadır. Satır sayısı 14'dür. Yazı türü harekeli nesih-tir. Kağıt türü saykallı abadîdir. Dili Türkçedir. Eser, salbek şemseli, yıpranmış, sırtı bezle tamir görmüş, koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Çalışma, bu eserin 14-22. bāblarını yani 114a-182a sayfalarını kapsamaktadır.

2. Yazmada her bir bābın başlığı kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.¹⁹ 14. bāb üç fasıldan, 16. bāb iki fasıldan oluşmaktadır. Bu bābların fasılları, ilk fasıllar hariç, kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ayet, hadis ve duaların yazımında ise müstensih'in tercihinine bağlı olarak bazı yerlerde ayetin, hadisin, duanın başladığını belirgin kıl-

¹⁹ 14. bābın tamamı değil sadece ilk altı kelimesi kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

mak için sadece ilk bir iki kelime kırmızı mürekkep ile yazılmış²⁰, çoğu yerde ise kırmızı mürekkep kullanılmamıştır. Yazmada “◌ [kırmızı nokta]” işareti hadisin (163b/14) başında, ayetin (168b/5) ise hem başında hem sonunda bir kereye mahsus olarak kullanılmıştır. Eserde *mes'ele/mes'ele-rah* kelimeleriyle başka bir konuya yahut mevcut konunun başka bir boyutuna geçilmiştir. *Mes'ele/mes'ele-rah* kelimelerinin yazımlarında da kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Eserde, ulemanın sevaba nail olabilmesi için 25 tane niyet ifade edilmiştir. 1'den 25'e kadar sayılar da kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

3. Yazmada, bazı yerlerde /ā/, /a/ vokalini göstermek için “◌/örn: حَا” işareti /ı/, /i/, /ī/ vokalini göstermek için “◌/örn: بِي” işareti kullanılmıştır.

حَايِضُنْ (151b/5): i'tikād, اِعْتِقَادُ (131a/2): pāk, نَجَاسَتِ (115b/3): necāset-i, زَيْرًا (115a/5): artuğı, اَرْثُوغِي (181a/5): sağ, حَاجَتِ (173b/1): hācet, حَايِزُ (163a/8): hāyız, نِيرَمِسِنْدُنْ (144a/9): niresinden, اَبُوْحَنِيفَةَ دَنْ (155b/10): Ebū Ḥanīfe'den, كَبِي (166a/1): gibi, بَاشِيْنْ (180a/6): başın

4. Türkçe kelimelerde genel olarak /a/ vokali elif (l) harfiyle yazılmamış, üstün ◌/örn: يَتْ işareti ile ses değeri belirtilmiştir.

اُولُنْ (116b/7): olan, يَتُوبْ (118b/12): yatup, يَتْسُوْ (145a/2): yatsu, قَلَمِشْ (146b/3): kalmış, يَزِدْمَ لَشَكْ (160a/1): yardımlaşuñ, قَتِنْدَهْ (115a/7): katında, اُولْمَدِيْ (172b/13): olmadı, قَلْمَسَهْ (135a/6): kalmasa

5. Kelime başındaki /ı/, /i/ vokali elif (l) ve ye (ی) harfinin birleştirilmesiyle (لی) yazılır. Fakat bu nüshada müstensih genel olarak esre işaretinden (◌) istifade ederek y konsonantını kullanmamıştır.

اِكْسِيْنْ (152a/9): ikisin, اِشْنَسَهْ (162a/5): işitse, اِلَهْ (166a/9): ile, اِدُوبْ (180a/14): idüp

6. Türkçe kelimelerde genellikle kelime içerisindeki /i/, /ı/ vokali yazılmamış, hareke ile ses değeri gösterilmiştir.

²⁰ Ayet: 136b/4, hadis: 136b/7, 152b/3, 154a/8-12, 154b/7, 155a/8, 155b/7, 156a/7, 161b/7-9-11, 162a/7, 163b/12, 164a/8, 164b/13, 174b/3, 178b/8, dua: 154b/12, 156a/14, 179b/8. Belirtilen sayfa ve satır numaralarında hadisin, ayetin, duanın başladığını belirgin kılmak için ilk bir iki kelime kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Belirtilen sayfa ve satır numaraları dışındaki hadisler, ayetler siyah mürekkep ile yazılmıştır.

دِلْسَه (143a/7): dēdiler, دِدْلَرْ (137a/3): kişinüñ, كِشْنُكْ (129b/9): şıksa, صِفْسَه (152a/5): dilese, چِقْنَجَه (164a/3): çıkınca, قِلْمَامِشْن (173a/10): kılmamış

7. Yazmada belirtme eki, (/ı/, /i/) yazılırken genel olarak iyelik eki (/ı/, /i/) yazılmamıştır. Hareke ile gösterilmiştir.

دِرْنَاغُمْ مِقْدَار (117a/3): dırnağum miqdārı, نَمَازْ یَرَنِی (114b/12): namāz yērini, عُلْمَانُوكْ اِخْتِلَاف (148a/7): ‘ulemānuñ iḥtilāfı, عَرَصَاتْ أَهْلِ (164b/12): ‘araşāt ehli, تَرَوِیْحْ نَمَاز (172a/11): terāvīḥ namāzı

Yazmada belirtme eki (/ı/, /i/) genellikle yazılmıştır. Fakat bazı yerlerde yazılmamış, esre (◌) işareti ile ses değeri gösterilmiştir.

مَسْجِدْ (163a/4): mescidi, عَزَانِی (151a/10): ezānı

8. Belitme eki (/ı/, /i/), okutucu olarak kullanılan güzel he (ه) veya ye (ی) ile biten kelimelerde genellikle hemzenin altına esre konularak (ء) gösterilmiştir. Bir başka deyişle sesli harf ile biten kelimeye belirtme eki geldiğinde ortaya çıkan yardımcı ünsüzün, /y/ konsonantının, yerini hemze almıştır.

مَسْئَلَه (138b/10): mes’eleyi, نَسْنَه (129a/2): nesneyi, اِسْتِنْجَا (115b/9): İstincāyı, فَاتِحَه (175a/11): fātiḥayı, كَلِمَه (151a/7): kelimeyi, كِشْي (158b/6): kişiyi

9. Bazı Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan /ā/ vokali için elif (ا) harfi yazılmamış, hareke ile ses değeri gösterilmiştir. Bu durum ī vokali içinde geçerlidir.

جَبْرَائِيل (116a/3): Cebra’īl < Cebra’īl, جَانَوْر (115a/8): cānavar < cānāvar, مَعْنِيسِي (151b/4): ma’nisi < ma’nīsī (مَعْنِيسِي), بَاكِيسِنْدَه (150a/12): bākisinde < bākīsīnde (جَبْرَائِيل), جَانَوْر (115a/8): cānavar < cānāvar

10. Bağımlı biçim birimlerin kendisinden önceki gelen harflerin durumuna göre bitişik yazılması gerekirken nadirde olsa ayrı yazıldığı görülmektedir.

فَصْلْ لَرْنَدَه (115/1): faşllarında, اِكِي دُرْ (137a/8): ikidür, يَتِيشْ سَه (118a/11): yetişse, دُرْ سَتْ دُرْ (151a/1): dūrüstdür, فَرْضْ دُرْ (169a/2): farzdur, مَعْنِي دَه (178a/8): ma’nīde

11. Yazmada bazı kelimelerde /y/ (ی) konsonantı hemze işaretinin yerini almıştır.

(146a/11): dāyim < dā'im (دائم), (177b/11): zāyiddür < zā'id (زائد),
(144a/14): dāyire < dā'ire (دائرة), (118a/13): Ḥalvāyī < Ḥalvā'ī (حلوائی),
(166b/5): cāyiz < cā'iz (جائز)

12. Yazma harekeli olarak istinsah edilmiştir. Fakat bazı kısımlarda ne hareke ne de harflerin noktaları kullanılmıştır. Harfin noktalarının konulmadığı veya harekelenmediği kısımlar azdır ve genelde bu durum aşağıda örnek olarak verilen kelimelerde görülmektedir.

(115b/1): Mes'ūdī'de, دنمش که (115b/1): denmiş ki, بر عده دنمش که
(135a/7): Terğīb'de denmiş ki

13. *Ki, kim, çün, idi, ile* gibi bağlaçlar nüshada ayrı yazıldığı gibi çoğu zamanda kendisinden önce gelen kelime ile bitişik yazılmıştır.

(114a/12): bilgil-ki, ائدیکه (114b/3): ètdi-ki, فُرْأَنْلَه (114a/14): Kır'ân-ile,
(140b/6): anuñ-çün-kim, اُنْگُچُونْکِم (146a/10): anuñ-çün, دُشْرُلَرْدِی (124a/7):
döşerler-idi

14. Güzel he (ه) kendinden önce gelen dal (د), vav (و) ve re (ر) harfî ile bitişik yazılmaz. Bu nüshada muhtemelen müstensihnin akıcı bir şekilde yazabilmek gayesiyle benimsediği stil genel imla kuralına aykırıdır. Eserde güzel he harfinin dal (د), vav (و) ve re (ر) harflerinden ayrı yazıldığı da olmuştur.

نامآزا (115b/10), : قاتندا (172b/14)

15. Arapça menşeli bazı kelimelerin başında, ortasında veya sonunda a vokalinin uzatmak maksadıyla med işareti kullanıldığı gibi bazı Türkçe kelimelerde dahi med işareti kullanılmıştır. Bu hususta tutarlı bir yazım sergilenmemiştir.

Arapça kelimeler: اَيْتَنْدَنْ (114b/6): āyetden, اِسْتِنْجَا (118a/8): istincā, بُخَارَنْدَنْ (118b/6): buḥārından, مُرَاد (117a/7): murād, مِقْدَارِی (167a/9): miqdārı

Türkçe kelimeler: اَنِی (146b/8): anı, اَت (115a/6): at, اَز (115b/10): az, اَيْقَلَرِنْ (115b/12): ayakların, اَچُقُ (180b/12): açuk

16. Yazmada yanlış yazılmış kelimeler mevcuttur.

(177b/5) اَكْشَكْ (رابعه) Rābi‘a < (156a/4) رَابِطَه (دلوگك) delügüñ < (118b/4) دُلُوكْ
(163b/9) حَسِيرْ (نريه) nereye < (134a/2) نَزِيَه , (ياش) yaş < (135a/4) پَاشْ (اكسك) < eksük
< ḥaṣīr (حصير)

17. Yazmada yanlış harekelenmiş kelimeler mevcuttur.

اَشْتَهَا (قَوْمُك) < kavmüñ (149b/14) قَوْمُكْ (ادگنه) idügene < (116b/2) اِدُوَكْنَه
(مَكْر) meger < (153b/13) مَكْر (دَرْس) ders < (163b/7) دَرْسْ (اَشْتِهَا) < (137b/14) iştiḥā

18. Çoğu yerde –AcAķ ekindeki ķ konsanantı kef (ك) sesiyle karşılanmış, bazı yerlerde de –EcEk ekindeki k konsanantı kaf (ق) harfiyle karşılanmıştır.

(130b/2) قُرُوِيْجَكْ (چَقْرَجَكْ) < çıkarıcak < (116a/2) چَقْرَجَكْ < kuruyıcak < (144a/10) بَشْلِيْجَكْ (دِيْجَكْ) < döyecek < (130a/11) دِيْجَقْ (قُرُوِيْجَقْ) < kuruyıcak < (144b/9) طُلُونْجَكْ (بَشْلِيْجَقْ) < başlayıcak < (177a/6) فَرِيْضَه لِكْ (اَلْشُدُوْرَجَقْ) < ulaşıdurıcak < (151b/2) اَلْشُدُوْرَجَكْ < farīzalıq < (فَرِيْضَه لِقْ) < farīzalıq

19. Farsça terkipler esre (۰) işareti kullanılarak belirgin kılınmıştır.

(153a/14) عُلَمَاءِ كُوْفَه : ‘ulemā’-ı Kūfe, (118a/1) نَجَاسَتِ غَلِيْظَه necāset-i galīza, (157b/4) قُرْآنِ كَرِيْمَدَه, (155a/13) اِخْتِلَافِ مَشَايِخِ دَنْ < Kerīm’de, (166a/12) نَصِّ قُرْآنْ, (181b/5) اَهْلِ اِسْلَامْ < ehl-i islām

20. Yazmada, Türkçe kelimelerin yazımında nadir olarak /e/ vokalinin elif ile (۰) yazıldığı görülmektedir.

(166b/13) كُوْرَمَامِشْلَرْ görmemişler

21. Yazmada /t/ (ت) ~ /d/ (د), /b/ (ب) ~ /p/ (پ), /ç/ (چ) ~ /c/ (ج) konsonantlarının yazımları hususunda bir tutarsızlık görülmektedir.

(127a/5) تَسْبِيْح ~ (127a/5) تَسْبِيْحْ, (163a/8) طُونْ ~ donına < (118b/3) دُونَه
(127a/1) نِيْجَه, (157a/7) اَدْبَلَرِيْ ~ edeblerin < (177b/8) اَدْبَلَرِيْ, (165a/6) tesbīḥ, (114b/4) نِيْجَه ~ nice

22. İkili yazımlar görülmektedir.

(118b/8): balçık = بَلْجَیْ (118b/10): balçığı, أَبْجَلْبُنْ (115b/13): ayakların =
(119a/1): ayağınıñ, يَانَه (117b/13): yana = يَكَا (166a/6): yaña, يَانْش (118b/14): yaş
= يَشْنْدَنْ (119a/1): yaşından, بَيْنَه (116a/1): böyle = بُونَه (171b/10): böyledür

23. Aynı kelime farklı şekillerde hareklenmiştir.

(173a/11): olınan = أولْنَان (117a/9): olunan

24. Yazmada derkenara yazılan ifadelerin satır içerisinde yeri “v” işareti ile gösterilmiştir. Müstensih bu konuda titiz davranarak satır içerisinde yazmayı unuttuğu kelimelerin telafisi için bu yöntemi benimsemiştir. Çeviri yazısı yapılan 14-22. bāblar arasında bu hususa dair 2 örnek tespit edilmiştir.

(143b/12): Derkenarda yazılı olan *olup gün toğmağa yakın* ifadesi *ışık* ile *olıcak* kelimelerinin arasına yazılacaktır.

(162a/2): Derkenarda yazılı olan *yapılmışına varmak yigdür eger* ifadesi *evvel* ile *yapılmağda* kelimelerinin arasına yazılacaktır.

Genel olarak bakıldığında en belirgin husus nüshada müstensih'in insiyatifi doğrultusunda sesli vokallerin yazılmamış, hareke ile seslerin gösterilmiş olmasıdır. Müstensih titiz bir şekilde çalışmıştır. Sadece iki yerde satır içerisindeki kısım unutulmuş, fakat bu durumda müstensih'in titizliğiyle telafi edilmiştir. Nüshanın bazı sayfalarında çizimler yer almaktadır. Bununla birlikte müstensih bazı yerlerde, yazılan kısmın ne hakkında olduğuna dair kısa yazılar yazmıştır: *pāk pekmez içine murdār şey hakkında* (132b), *kadınların dışarı gezme şartları* (138b)... Bu kısımlar mavi mürekkep ile yazılmıştır. Eserin bir parçası olmaması, müstensih tarafından eklenen küçük notlar, özetler olması sebebiyle çeviri yazısı yapılmamıştır.

1.2. Türk Dil Kurumu Nüshası (T.)

1. Eser *Bismillahirrahmanirrahim* ibaresi ile başlamaktadır. Giriş kısmında eserin adına yer verilmemiştir. Eser, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda Yz. B 43 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Eser, 280x190-200x117 mm. boyutundadır. 1557 yılında istinsah edilmiştir. 243 sayfadır. Satır sayısı 23'dür. Yazı türü, nesihdir. Kağıt türü, suyuolu filigranlıdır. Dili Türkçedir. Eser, şirazesini da-

ğılmış, sırtı siyah, kapakları yeşil pandizot kaplı bir cilt içerisinde. Çalışma, 54b-72b sayfalarını kapsamaktadır.

2. Eserde bablar ve fasıllar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.²¹ *Mes'ele* kelimesinin ve T. 63b/18'de yer alan ayetin yazımında da kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Bu nüshada kimi yerlerde kırmızı mürekkep ile noktalama yapılmıştır. Bunlar haricinde siyah mürekkep kullanılmıştır.

3. Eser genel itibariyle harekesizdir. Fakat bazı yerlerde müstensih'in tercihine bağlı olarak kimi zaman sadece bir hece kimi zaman ise kelime tamamıyla harekelenmiştir.

عُورَت (62a/14): yusalar, يُوسَه لَر (57b/6): kimse, كِمْسَه (57a/17): ovsalar, أُوسَلَر (63b/23): 'avret, عِلْم (65a/9): 'ilm, بُودُر (67a/20): budur, عَالَم (69a/4): 'alem, دَخَى (72b/16): dağı

4. Arapça ve Farsça kelimelerin başında, ortasında, sonunda yer alan /ā/ vokali bazı yerlerde medli elif (ā) ile yazılmıştır.

مُقْدَارِنْدَن (56a/17): murdār, اِمَام (55b/8): imām, عِلْمَاء (54b/17): 'ulemā, مِقْدَارِنْدَن (57b/4): miqdārından, رَوَا (59b/3): revā, اِعَادَه (60b/19): i'āde, پَاك (61b/2): pāk, بَيْرَام (72a/11): bayrām, اَخِر (67b/4): āhir

Türkçe kelimelerde dahi /a/ vokali bazı yerlerde medli elif (ā) ile yazılmıştır. Bu imla kuralına dair örnekler Türk Dil Kurumu (T.) nüshasında oldukça az görülmektedir.

آرَى (61a/3): vardı, وَآرَدَى (57a/12): artuğı, آرَتُوغَى (55a/2): anı, آنَى (54b/16): arı, آيَغَى (64a/9): ayağı, يَارَار (63a/14): yarar

5. Bazı kelimelerde /a/ vokali elif (ā) harfi ile yazılmamıştır. /a/ vokali belirtmek maksadıyla kimi zaman kelime harekelenmiş kimi zaman hareke işaretleri dahi kullanılmamıştır. M1. nüshasına göre bu nüshada /a/ vokali genel itibariyle yazılmış, yazılmadığı örnekler ise oldukça azdır.

²¹ Sadece 14. ve 16. bābın ilk fasılları siyah mürekkeple yazılmıştır.

(62a/11): قيندب (59b/22): şatun, صتون (56a/23): қатуп, قتوب (54b/7): olan, kaynadup, يقين (64b/5): yakın, اخشم (67a/2): aḥşam

6. Bazı yerlerde Türkçe kelime içindeki /ı/, /i/ vokali yazılmamıştır.

(62a/2): بشمش (57b/14): diz, دز (57b/7): bilmeyüp, بلميوب (54b/20): kılınan, قلنن (64a/4): kişinüñ, كشنك (66a/8): açılma, اچلسه

7. Nüshada /ā/ vokalini göstermek maksadıyla bazı yerlerde َ /örn: حَا işaretini, /ı/, /i/, /ī/ vokallerini göstermek için de ِ /örn: بِي işaretini kullanılmıştır.

(64b/17): çār, چار (61a/21): mādām, مادام (59b/5): revā, روا (56a/1): māni, مانع (58b/4): ittifākī, اتفاقي (54b/23): mezī, مذی (68a/3): hāzır, حاضر (66a/15): imām, امام (71b/7): biri, بری (71a/17): denmiş, دنمش (67a/23): Şāfi'ī, شافعی (65b/14): dahı, داخی

8. Nüshada, *mes'ele*, *Cebrā'il* gibi kelimelerde hemze işareti (ء) yerinde kullanılmışken bazı kelimelerde hemzenin (ء) yerini /y/ konsonantı almıştır. Bu imla kuralı dahilinde verilebilecek örnekler aşağıdakilerle sınırlıdır.

فوايد, دائره < dā'ire, دائره (67a/15): dāyire, دایره (64b/13): 'Āyşe, عائشه < 'Āyşe (59a/20): dā'im, دائم < dā'im, دایم (68a/12): dāyım, دایم (64a/5): fevāyid, فوائد < fevā'id, فوائد (72a/13): sā'ir, سائر < sā'ir, سائر (71b/16): namāzınuñ farzı, نمازىنىڭ فرضى

9. Nüshada, iyelik ekinin sadece iki yerde ِ işareti ile gösterildiği tespit edilmiştir.

(71b/23): یرته سىنت, ایرته سنت (71b/16): namāzınuñ farzı, نمازىنىڭ فرضى

10. Belirtme (/ı/, /i/) ekinin iki yerde ِ işareti ile gösterildiği tespit edilmiştir.

(70b/4): iḳāmeti, اقامت (69b/15): ezānı, اذان

11. Farsça terkipleri belirgin kılmak maksadıyla sadece üç yerde ِ işareti kullanıldığı tespit edilmiştir.

زاهد, farz-ı muhtelif, فرض مختلف (71b/5): necāset-i ḡalīza, نجاست غلیظه (57b/1): zāhid-i fahr, زاهد فخر (71b/5): zāhid-i fahr

12. Aynı kelimenin farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir. Bu yazımlar aynı satırda dahi görülmektedir.

دشنمش = دوشنمش (58a/8): döşenmiş = ايغى (58a/3): ayağı = ايغى (58a/3): ayağı
(58a/9): döşenmiş, طپراق (55b/15): toprak = طوپراق (55b/17): toprak, دز (57b/14): diz
(67a/7): ايرته, gölgesi = كولكه سى (67a/5): gölgesi = كولكسى (66a/20): diz, ديز =
(67a/10): یرته = یرته, قالمش (70b/17): ڭالمش = قالمش (70b/16): ڭالمش, یرته = یرته

13. İmla kurallarına aykırı olarak kendinden önceki harfle bitişik yazılması gereken harfin ayrı yazıldığı görülmektedir.

شارط در (71a/1): şartdur, بۇيۇك لىكى (55b/6): büyüklüğü, هاللەرى (54b/21): hal leri, قىنت سىلر (62a/13): kaynatsalar, اندام لردن (66a/1): endāmlardan

Genel olarak bakıldığında bu nüsha M1. ve M2. nüshalarına göre sağlıklı değildir. Sağlıklı olmamasının nedenleri şunlardır: Bu nüshada müstensih dikkatsizliğinden kaynaklanan kayda değer yazılmamış, atlanmış kısımlar vardır. Kimi zaman bir bābdan diğerine kimi zaman ise bāb içerisinde meseleden meseleye atlanmış. Bir diğer husus ise nüshada harflerin noktalama işleminin titiz bir şekilde yapılmamış olmasıdır. Örneğin dal harfinden önce gelen nun yada te harfinin noktasını dal harfinin üstünde görebiliriz. Bu durumda kişinin yanlış okumasına ya da okumanın zaman almasına sebep olabilir. Bu nüshada vokaller genel itibariyle yerli yerinde yazılmıştır.

1.3. Milli Kütüphane 2 Nüshası (M2.)

1. Eser *hazā kitābu bismi 'llāhi'r-raḥmani'raḥīm ve bihi nesta 'in Hulviyyāt* ifadesiyle başlamaktadır. Eser, Milli Kütüphanenin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 9196 yer numarası ve 1793 DVD no ile kayıtlıdır. Eser, 225x160-165x115 mm. boyutundadır. 1561 yılında istinsah edilmiştir. 278 sayfadır. Satır sayısı 19'dur. Yazı türü, harekeli nesih. Kağıt türü abadîdir. Dili Türkçedir. Eser, şemseli koyu, vişne renkli meşin cilt içerisinde. Çalışma, bu nüshanın 64b-100a sayfalarını kapsamaktadır.

2. Eser, siyah mürekkep ile yazılmıştır. Yazmada her bir bābın başlığı, 14.-16. bābların fasılları ve *mes'ele* ibaresi kırmızı mürekkep ile yazılmıştır²². Çoğu yerde

²² 14. bāb 3 fasıldan 16. bāb 2 fasıldan oluşmaktadır. Sadece 16. bābın ilk faslı siyah mürekkeple yazılmıştır.

mes'ele kelimesi yazılmamış, *mes'ele* ibaresinin yerine kırmızı mürekkeple çizgi çekilmiştir, kimi zaman ise bu çizgiler gereksiz yere kullanılmıştır. Ayetlerin, hadislerin, duaların ve Arapça ifadelerin geçtikleri yeri belirgin kılmak maksadıysa müstensih ifadelerin bazen sonuna bazen de başına ve sonuna kırmızı mürekkeple nokta koymuştur. Bazen ise hiç koymamıştır. Bu konuda bir tutarlılık yoktur. Eser, siyah mürekkeple titiz bir şekilde harekelenmiştir. Sadece 85a/8-9 ve 98b/8-9 sayfa/satır numaralarında bazı kısımlar kırmızı mürekkeple harekelenmiştir. 64b/16-17-18 sayfa/satır numaralarında yer alan doğru ve yerinde yazılmış olan ifadelerin üstü çizilmiştir. Müstensih ara ara metinde atlamalar yapmıştır. Fakat farkına varmış, yapmış olduğu atlamaları telafi etmiştir. Yazmayı unuttuğu, atladığı ifadeleri derkenara yazmış, bu ifadelerin satır içerisindeki yerini nokta işaretleriyle belirgin kılmıştır.

3. Bu nüshanın yazım özellikleri diğer iki nüshayla, M1. ve T. nüshalarıyla uyushmaktadır. Diğer nüshalarda belirttiğimiz, Farsça terkiplerin ve belirtme halinin esre ile gösterilmesi, a,e,i vokallerinin yazılmayıp hareke ile gösterilmesi vb. hususiyetler bu nüshada da görölmektedir. Tekrara sebebiyet vermemek maksadıyla bu özellikler tek tek yazılmamıştır. Bu nüshada diğer nüshalardan farklı bir yazım özelliği de tespit edilememiştir.

Esas alınan üç nüshaya genel olarak bakıldığında şunlar söylenebilir:

-M1.,M2. nüshası harekeli T. nüshası harekesizdir.

- M1. nüshasında Arapça kelimeler aslî şekilleri ile yazılmış iken (asl, rûkn, şekl gibi) M2. nüshasında Arapça kelimeler Türkçenin söyleyiş biçimine göre yazılmıştır (asıl, rûkûn, şekil gibi).

-M1. nüshasında Türkçe kelimelerde vokaller genellikle yazılmamış, hareke ile ses değerleri gösterilmiştir. T./M2. nüshalarında ise genel olarak vokaller yazılmıştır.

-M1,M2. nüshalarında esre işareti asli görevinin dışında Farsça terkipleri belirgin kılmak için genel olarak kullanılmıştır. T. nüshasında ise bu duruma sadece 3 örnek vardır.

-M1, M2 nüshalarının dijital platformda çözünürlüğü en üst düzeydedir. Fakat T. nüshasının çözünürlüğü te-nun, b-p, c-ç harflerinin noktalarını ayırt edemeyecek derecede düşüktür.

2. Ses Bilgisi

Dilin temel yapı malzemesi sestir. Çünkü hecenin, kelimenin, cümlelerin kısacası bir dilin teşekkül edebilmesi için ses elzem bir unsurdur. O halde bir dili anlamının ve anlaşılmasını sağlamanın yollarından biri dilin yapı malzemesini yani seslerini incelemektir. Gerek Türk diline mahsus gerek alıntı kelimelerde zaman içerisinde birtakım değişimler zuhur etmiştir. Bu değişiklikler art ve eş zamanlı olmak üzere incelenmiştir. Metin, ses bilgisi yönünden incelenirken Süleyman Efendioğlu-Adem İşcan'ın yazmış olduğu makaleden²³ istifade edilmiştir.

2.1. Art Zamanlı Ses Bilgisi

Dil, bir insan gibidir. Zamana meydan okuyamaz. “Gelişir, serpilir, değişir. Kelimeler dilde hep ilk şekilleri ile kalmazlar.”²⁴ Zamanın, siyasi, coğrafi vb. şartların altında birtakım değişikliklere uğrarlar. Zaman içerisinde kendini gösteren bu değişiklikler dilbilimi yöntemlerinden biri olan art zamanlılık ekseninde incelenecektir. Art zamanlı yöntem, “herhangi bir dil olayı ve bir kelime içindeki ses değişimlerini tarihî gelişme koşulları içinde inceleme yöntemidir.”²⁵ Eski Türkiye Türkçesindeki kelimelerin, ses değişiklikleri ile birlikte Eski Oğuz Türkçesinde aldığı şekiller şöyledir:

2.1.1. Ünlü Değişimleri

“Türkçede gerek söz köklerinde, gerek eklerde bulunan vokaller, çeşitli sebeplerin tesiri ile, gelişmiş, muhtelif değişikliklere uğramışlardır.”²⁶

²³ Süleyman Efendioğlu-Adem İşcan, “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 43, Erzurum 2010, s. 121-143.

²⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dili*, Bayrak Basım, İstanbul 2001, s. 143.

²⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. bs., Ankara 2007, s. 26.

²⁶ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, 3. bs., İstanbul 2019, s. 19.

a > e

ayıt- > eyit- 143a/10, yangı > yeñi 131b/10, yaşıł > yeşil 148a/8

e > i

er- > i- 114b/7, çerāğ > çirāğ 163b/9,

ı > i

yangı > yeñi 131b/10, bış- > biş- 132a/7, yaşıł > yeşil 148a/8

ı > u

oķı- > oķu- 145a/8, toķın- > doķun- 166a/9, ķalıñ > ķaluñ 130b/1

i > e

minber > menber 156a/1

o > u

yokaru > yukaru 122b/3, ōmos > omuz 127b/4

u > ı

yapuş- > yapış- 131b/2, yulduz > yılduz 146b/5, ķuruğ > ķurı 128b/6

u > i

uş bu > işbu 140b/9

u > o

buz- > boz- 166b/6

ü > i

büt- > bit- 122a/2, üçün > içün 146b/7

2.1.2. Ünsüz Değişimleri

ķ > ħ

Eski Oğuz Türkçesinin en belirgin ses özelliklerinden biridir. Doğu Türkçesine bakıldığında bu ses değişiminin fazlalaştığı görülmektedir.

yok ise > yoḥsa 126b/2, ḳatun > ḥātūn 156a/3, ṭaḳı > daḳı > daḥı 151a/1

k > g

Tonsuz bir ses olan k sesinin tonlu bir ses olan g sesine dönüşmesi hadisesidir. “Günümüzdeki ses değişiminden yola çıkılarak, Eski Türkçenin k- önsesinin, Eski Anadolu Türkçesinde g- ünsüzüne dönüştüğü düşünülür. Ne ki Arap yazısında iki sesin de aynı yazaḳla gösterildiği için bu değişimin dönemini ve yaygınlığını kestirmek güçtür.”²⁷

kel- > gel- 118a/10, kör- > gör- 128a/8, köngül > göñül 170a/6, kerek > gerek 118a/9, körklü > görklü 157a/7, kün > gün 175b/2

b > v

Patlamalı bir ses olan b konsonantının sızıcı bir ses olan v konsonantına dönüşmesiyle meydana gelen sızıcılaşma hadisesidir. Bu ses olayı kelime başında, ortasında ve sonunda görülebilir.

bar > var 175a/6, eb > ev 142b/13, ḳara baş > ḳaravaş 137a/14, ṭabar > ṭavar 128a/12

t > d / ṭ > d

Tonsuz bir ses olan t/ ṭ konsonantının tonlu bir ses olan d konsonantına dönüşmesiyle meydana gelen tonlulaşma hadisesidir.

temür > demür 134b/11, teve > deve 115a/6, türlüg > dürlü 157a/11, tilkü > dilkü 124b/5, til > dil 170a/7, tiş > diş 125a/3, tik- > dik- 148a/5

t > d / ṭ > d değişimi için bir standarttan söz etmek oldukça zordur. Kimi zaman t / ṭ konsonantları tonlulaşarak d konsonantına dönüşmüş kimi zaman ise tonlulaşma hadisesi meydana gelmemiş, özellikle ṭ (ط) konsonantları kendini korumuştur.

ṭamar 149b/5, ṭaḡ 152b/7, ṭamla 118b/7, ṭam 118b/9, ṭavar 128a/12

Metinde aynı kelimenin hem ṭ konsonantı hem de d konsonantı ile yazıldığı görülmektedir.

²⁷ Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. bs., Ankara 2002, s. 247.

tut- 124a/13 = dut- 129b/6, taşra 139a/14 = daşra 140a/14, doğru 160b2 = doğru
144a/14, tolu 115a/3 = dolu 133a/6, ton 119a/8 = don 121a/5

b > p

Metinde b > p değişimi tespit edilememiştir.

Metinde b konsonantı kendini korumuş p konsonantına dönüşmemiştir.

biş- 128b/11, barmağ 117a/14, bāzār 136a/7, bāzū 141b/13

ğ > v

Damak sesi olan g konsonantının dudak sesi olan v konsonantına dönüşmesiyle meydana gelen dudaksılaşma hadisesidir.

Metinde bu konsonant değişikliğine ait iki tane örnek tespit edilmiştir.

şoğuk > şovuk 127b/6, tağak > tağuk > tavuk 115a/4

d > y

Patlamalı bir ses olan d konsonantının akıcı bir ünsüz olan y konsonantına dönüşmesiyle meydana gelen akıcılaştırma hadisesidir.

adağ > ayak 143a/2

2.1.3. Ünsüz Düşmeleri

y > Ø

yığaç > ağaç 139a/13, yırak > ırak 148a/13, yığla- > ağla- 175b/6, yip > iplik
143a/8

g, ğ > Ø

Kelime sonunda g, ğ konsonantının düşmesine dair örnekler:

uluğ > ulu 152b/8, kapığ > kapu 139a/10, katığ > katı 132a/10, şaruğ > şaru
115a/3, tirig > diri 126a/12

Kelime ortasında g, ğ konsonantının düşmesine dair örnekler:

kulğak > kulak 149a/11, top(u)rğak > toprak 124a/8, kergek > gerek 127b/9

b > Ø

Kelime başında b konsonantı düşmesine dair örnek sadece bir yerde tespit edilmiştir.

bol- > ol- 116a/5

Kelime sonunda b konsonantı düşmesi bir yerde tespit edilmiştir.

şub > şuv > şu 114b/5

r > Ø

birle > bile 118a/3, er > i- 114b/12

l > Ø

keltür- > getür- 118a/11, oltur- > otur- 126b/6

k > Ø

Kelime sonunda çift ünsüzlerden k konsonantının düştüğü bir yerde tespit edilmiştir.

Hakk > Hak 159a/5

2.2. Eş Zamanlı Ses Bilgisi

Dilbilimi yöntemlerinden bir diğeri ise eş zamanlılıktır. “Eş zamanlı araştırma dil sorunlarını belirli bir süre içinde ve gelişmelerden, değişmelerden bağımsız olarak inceler.”²⁸ Kısacası art zamanlı yöntem zaman dilimleri arasında yolculuk yaparken eş zamanlı yöntem belli bir zaman diliminin içerisinde yer alır. Bu kısımda dilin işle-timi esnasında meydana gelen ses olaylarının portresi çizilmeye çalışılmıştır.

2.2.1. Ünsüz Tonlulaşması (Sedalılaştırma)

Tonlulaştırma, umumiyetle ünsüz konsonant (k, k, t, ç) ile biten bir kelimenin ün-lü bir vokal ile başlayan bir ek alması durumunda tonsuz konsonantların (k, k, t, ç) tonlu hale (g, ğ, d, c) dönüşmesiyle meydana gelen tonlulaştırma (sedalılaştırma, ötümlü-leştirme) hadisesidir.

²⁸ Doğan Aksan, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. bs., Ankara 2015, s. 38.

k > g

göbek > göbegi 137b/3, etek > etegin 142b/7, döşek > döşege 118b/11, edük > edüğe 131b/4

k > ğ

ocağ > ocağa 133a/2, ırağ iken > ırağ-iken 167a/8, barmağ > barmağı 175a/2

t > d

ağıt- > ağıda 114a/4, kırt > kırd 115a/4, kalktır- > kaldura 178a/7

ç > c

ağaç > ağacuñ 149a/9, uç > ucı 144a/10

2.2.2. Ünlü Düşmesi

“Türkçede orta heceler vurgusuz, yani üzerinde durulmadan oraya bilhassa basılmadan söylenir. Bu yüzden de orta hece vokali düşebilir.”²⁹ Bununla birlikte i- ek fiilinin ve vasita ekinin bünyesinde bulunan i sesinin de kaynaşma esnasında düştüğü görülmektedir.

beñ(i)ze- > beñze- 131b/13, çev(i)re > çevre 123b/13, top(u)rağ > toprak 124a/8, uy(u)ku > uyku 175b/2, kim(i)se > kimse 118b/4, durur(i)ken > dururken 122b/1, anuñ(ı)la > anuñla 125b/10, boy(u)n > boynından 137a/1

2.2.3. Ünsüz Türemesi

Eski Oğuz Türkçesinde kelime başında konsonant türemesi görülmektedir. Metinde bu ses olayına dair örnekler oldukça sınırlıdır.

uç > yüce 157b/11, ur- > vur- M2.73b, T.62a (M1. nüshasında ur- şeklinde yazılmıştır.)

“Başlıca ekleme sırasında çatışmayı önlemek için bir sesdeş türetiriz. Yabancı kelimeleri Türkçeye alıştırmak için de aynı usulden faydalanırız.”³⁰ Kimi zaman

²⁹ Ergin, s. 125.

³⁰ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. bs., Ankara 2015, s. 67.

hemzenin (◌ْ) yerini y konsonantının aldığı görürüz.

zā'il > zāyil 130a/6, dā'im > dāyim 146a/11, dā'ire > dāyire 117a/5, zā'id > zāyid 177b/12

2.2.4 Ünlü Türemesi

rūzgār > rūzigār 163b/10, ba'z > ba'zı 130a/8, ğayr > ğayrı 118b/1

Esas aldığımız M1. nüshasında Arapçadan alınan tek heceli kelimeler genel itibariyle asıllarını korurken M2. nüshasında koruyamamıştır. Bunun sonucu olarak M1. nüshasında ğusl, naql, vaqt yazılırken M2. nüshasında ğusul, naqıl, vaqıt yazılmıştır.

ġusl > ġusul T.54b/M2.64a, naql > naqıl M2. 65b

2.2.5. Ünlü Birleşmesi

“Türkçede iki vokal yan yana gelmez. Böyle bir durumda ikisi birleşerek tek vokal olurlar.”³¹

ne oldu > n'oldu 143a/5, kendü öz > kendüzine 145b/1, uş imdi > şimdi 182a/8, şu ol > şol 123a/11, şu ile > şöyle 116a/2, bu eyle > böyle 124a/7

2.2.6. Hece Düşmesi

“Arka arkaya gelen ve sesleri benzeyen iki hecenin bir hece haline gelmesi, bir hecenin düşmesi hadisesidir.”³²

elig > el 116b/6, olmayayım > olmayam 169a/14

2.2.7. Koruyucu Ünsüz

“İki sesli arasına bir yarım sesli, genellikle bir y sesi getiririz. (...) İki sesli arasında türeyen bu y sesi koruma sesdeşi adını alır.”³³

anaya 137b/2, bināya 168b/1, okuyup 152a/8, ıslayup 131a/11, çevresiyile 132b/4, dileyen 170a/12

³¹ Ergin, s. 125.

³² Ergin, s. 126.

³³ Banguoğlu, s. 73.

2.2.8. Ünsüz Tekleşmesi

“İkiz sesdeşler son seste genellikle tekleşmeye uğrarlar.”³⁴ Fakat metinde bu ses olayına dair örnek oldukça azdır.

Hak̄k > Hak̄ 159a/5, maḥall > maḥalde 116b/4

“Bunlar hemen hepsi ekleme veya birleşme sırasında bir sesli önünde yeniden ikizleşme ile kendilerini gösterirler.”³⁵

ṣaffa 160a/12, ḥak̄k̄ı 162a/6, ḥaddi 131b/9

2.2.9. Ünsüz İkizleşmesi

“İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzler, ilk açık hece ünlülerinin etkisi altında, açık hecenin zayıflığını örtmek üzere ikizleşirler.”³⁶ Türkçede bu ses olayına dair örnekler oldukça azdır. Metinde ise sadece bu kullanıma dair bir örnek tespit edilmiştir.

küçük > güççük 179a/2

2.2.10. Ünlü Uyumu

“Vokal uyumu bir kelimedede vokallerin birbirine uyması hadisesidir. Bu uymada sonra gelen vokal önce gelen vokale tabi olur. İki vokal uyumu vardır: Kalınlık-incecik uyumu, düzlük-yuvarlaklık uyumu.”³⁷ Bir başka deyişle büyük ünlü uyumu ve küçük ünlü uyumu.

2.2.10.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

“Kalınlık-incecik uyumu, Türkçede eskiden beri var olan önemli bir ses özelliğidir. Bu uyum, bir kelimedede ancak kalın veya ince ünlülerin bir arada bulunabileceği bir ses olayıdır.”³⁸

başından 114a/4, üzerinde 121a/13, otları 12a/13

³⁴ Banguoğlu, s. 62.

³⁵ Banguoğlu, s.63.

³⁶ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2018, s. 80.

³⁷ Ergin, s. 139

³⁸ Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s. 71.

Türkiye Türkçesinde tamamen uyum dışında kalan -ki aitlik eki Eski Oğuz Türkçesinde iki yerde uyum içerisinde kullanılmıştır.

kağı 128a/8, ortadağı 144a/13

-iken/-ken zarf-filli ekleri kalınlık-incelik uyumu dışında kalmaktadır. Örnekleri şu şekildedir:

kılurken 124a/12, bulurken 127b/9

2.2.10.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

“Düzlük-yuvarlaklık uyumu bir kelimedeki vokallerin düzlük ve yuvarlaklık bakımından birbirine uymasıdır. Kaide şudur: Düzleri düzler takip eder. Yuvarlakları ise dar yuvarlaklar veya düz genişler takip eder.”³⁹ Bu kısımda kelime kök ve gövdeleri, ekler düzlük-yuvarlaklık uyumu açısından incelenecektir.

2.2.10.2.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Eski Oğuz Türkçesinde bazen damak konsonantlarından biri olan g sesinin düşmesiyle, bazen de dudak konsonantlarından b, m, p seslerinin etkisiyle kimi zaman düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir.

kapıg > kapu 155a/14, kudıg > kuyu 129a/2, şarıg > şaru 115a/3, şoğık > şovuk 127b/6, tëlbe > tëlve > telü > delü 150b/1, temir > demür 134b/11, kerpiç > kerpüc 135a/10

Yapım ekinin bünyesinde yuvarlak ünlü bulunması sebebiyle kelimedeki yuvarlaklaşma görülmektedir.

-k/-k/-uq/-ük

egsi-k > eksük 114a/6, aç-uq > açuk 137a/10, art-uq > artuk 141b/11, del-ük > delük 142b/5

+garu/+gerü

iç+gerü > içerü 144a/11, il+gerü > ilerü 167b/5

³⁹ Ergin, s. 140.

Herhangi bir sebebi olmayan fakat bünyesinde yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler mevcuttur.

berü 129a/10, şayru 141b/4

Bazı kelimelerin metinde hem düz hem yuvarlak vokal ile yazıldığı görülmektedir.

oķı- 152a/6 = oķu- 147b/5, yūri- 119a/4 = yūrū- 119a/2

2.2.10.2.2. Eklerde Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

2.2.10.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler

2.2.10.2.2.1.1. Yapım Ekleri

İsimden İsim Yapan Ekler

+ArU/+rU

yūķaru 122b/3

+cUķ

oķlancuķ 126b/4, azucuķı 134b/5

+dUz

yılduz 146b/5, gündüz 166a/4

+IU

şekillü 166a/8, ḥaṭarlu 140a/6

+sUz

gözsüz 140b/6, atasuz 155b/3, ḳapusuz 173a/8

Fiilden İsimYapan Ekler

-ķu

uyu-ķu > uyķu 175b/2

-ķ/-uķ

aç-uķ > açuķ 178a/5, şoĝı-ķ > şovuķ 149a/6

Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-dUr-

ulaşdur- 153b/11, döndür- 148b/14, indür- 138a/3

-Ur-

geçür- 145b/5

2.2.10.2.2.1.2. Emir Eki

-zUn > -sUn

ovsun 114b/5, etsün 128b/7

2.2.10.2.2.1.3. Bildirme Eki

+dUr

pākdur 115a/10, mekrūhdur 124a/1

2.2.10.2.2.1.4. Sıfat-Fiil Eki

-duḡ/-dük

kıldıḡdan 144b/13, dedükleri 154a/7

2.2.10.2.2.1.5. Zarf-Fiil Ekleri

-Up

gelüp 119a/6, ivmeyüp 161b/6

-Up zarf-fiilinin genişletilmiş şekli -UbAn biçimbirimi metinde kullanılmamıştır.

-duḡca/-dükce

geldükçe 140a/8, şıḡduḡca 131a/12, yuduḡca 132a/13

-duḡınca

yuduḡınca 129b/8

-U

dëyü 159a/12

2.2.10.2.2.1.6. İyelik Ekleri

Birinci Tekil Şahıs İyelik Eki (+(U)m)

sehvüm 161b/8, tenümi 179b/5

İkinci Tekil Şahıs İyelik Eki (+Uñ)

endāmuña 129b/1

Birinci Çokluk Şahıs İyelik Eki (+(U)mUz)

derecelerümüz 157b/11, imāmlarumuz 153b/3

İkinci Çokluk Şahıs İyelik Eki (+(U)ñUz)

nefslerüñüzi 140a/1

2.2.10.2.2.1.7. Şahıs Ekleri

Birinci Teklik Şahıs Eki

Görülen geçmiş zaman ile kullanıldığında: ezberledüm 148a/10, gördüm 129a/1

İkinci Teklik Şahıs Eki

Görülen geçmiş zaman ile kullanıldığında: ağladuñ-ki 175b/6, ètdüñ 175b/6

Üçüncü Teklik Şahıs Eki

Emir kipi ile kullanıldığında: ovsun 114b/5, çıksun 141b/8

Birinci Çokluk Şahıs Eki

Görülen geçmiş zaman ile kullanıldığında: şanduk 116a/2, gördük 148b/2

Duyulan geçmiş zaman ile kullanıldığında: olmışuz 160a/7

Gelecek zaman ile kullanıldığında: olısaruz 124a/8

Geniş Zaman ile kullanıldığında: eylerüz 115b/7

İstek kipi ile kullanıldığında: èdevüz 124a/9

Emir kipi ile kullanıldığında: èdelüm 114b/4, açalum 141a/8

İkinci Çokluk Şahıs Eki

Görülen geçmiş zaman ile kullanıldığında: arıduñuz T.54b, êtdüñüz 116a/1

Şart kipi ile kullanıldığında: görseñüz158b/6

Emir kipi ile kullanıldığında: kılun 150a/1, uyuñ 152b/8

Üçüncü Çokluk Şahıs Eki

Emir kipi ile kullanıldığında: êtsünler 128b/14, olsunlar 160a/2

2.2.10.2.2.1.8. Hâl Ekleri

İlgi (Tamlayan) Eki (+Uñ)

eger üzerinde namāz kılınan **haşıruñ** bir köşesinde neces olsa 122a/7-8

karavaşuñ başını boynından ve kollarını çigninden ve gögsini görmek revādur
137a/1

2.2.10.2.2.1.9.Kip Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman

ovdum 120b/11, kōduñ 179a/14, gördük 148b/2, êtdüñüz 116a/1

Geniş Zaman

bulur 175a/12, eydürler 182a/13

2.2.10.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler

2.2.10.2.2.2.1. Yapım Ekleri

İsimden İsim Yapan Ekler

+cIlAyIn

şuncılayın 120a/1, ancılayın 127b/2

+ıç

kılıç 134b/9

+ın

boyından 122a/8, qarın 137a/10

+ncı, +inci

altıncı 158a/3, yedinci 158a/12

Fiilden İsim Yapan Ekler

-ıcı

yırtıcı 115a/5, kılıcı 160b/12

-ım

adım 160a/12

-miş

duymuş 176a/11, kesilmiş 125a/7

2.2.10.2.2.2.2. İyelik Ekleri

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki (+I)

kendüsi 125b/4, secdesi 121a/11

Üçüncü Çokluk Şahıs İyelik Eki (+lArI)

erleri 140b/14, kimseleri 141b/5

2.2.10.2.2.2.3. Hâl Ekleri

Belirtme Hali (+I)

şacı 141b/14, dişi 125a/3

Vasıta Hali (+n)

kaçan 158b/6

2.2.10.2.2.2.4 Aitlik Hali

+ki

kaçan-ki 138b/8, âhirdeki 149b/7

2.2.10.2.2.2.5. Soru Eki

mI

koyayım mı 152b/14

eyidelüm mi 156a/6

2.2.10.2.2.2.6. Şahıs Ekleri

Birinci Teklik Şahıs Eki

İstek kipi ile kullanıldığında: işideyim 148a/1

Emir kipi ile kullanıldığında: varayın 158b/4

İkinci Teklik Şahıs Eki

Geniş zaman ile kullanıldığında: görürsin 125a/13

İstek kipi ile kullanıldığında: bulasın 144a/12

İkinci Çokluk Şahıs Eki

İstek kipi ile kullanıldığında: süresiz164a/11

2.2.10.2.2.2.7. Kip Ekleri

Duyulan Geçmiş Zaman Eki

döşenmiş 122b/5, götür-miş 125a/9

Görülen Geçmiş Zaman

işitdi 155b/3, girdi 139a/9

Gelecek Zaman Eki

olısaruz 124a/8, olısarlardur 159b/1

2.2.10.2.2.2.8. Sıfat-Fiil Ekleri

-mİş

şışmış 129a/2, bişmiş 132a/7

2.2.10.2.2.2.9. Zarf-Fiil Ekleri

-IncA

gidince 134b/10, kıızınca 134b/12

-IcAk

geçicek 143b/12, olıcağ 116b/14

2.2.10.2.2.3. Hem Düz Hem Yuvarlak Biçimi Bulunan Ünlüler

2.2.10.2.2.3.1. Yapım Ekleri

İsimden İsim Yapan Ekler

+lık, luğ

imāmlık 143b/4, kulluğ 141b/5

Fiilden İsim Yapan Ekler

-I, -U

koğu 132a/4, koğı 135a/6, diri 126a/12

-In, -Un

koyn 133b/3, şatun 136a/8

Fiilden Fiil Yapan Ekler

-Il, -Ul

açıl- 142a/5, konul- 171b/3, kesil- 125a/7, dökül- 133a/3

-In-, -Un-

edin- 160b/13, görün- 121a/1, bulun- 121a/4, kılın- 156a/1

2.2.11. Ünsüz Uyumu

1) İsimden İsim Yapan Ekler

+cA

‘ağabince 155a/7

+cek, +cağ

tüzcek 142b/8, yalıncağ 118b/12

+cI

deveci 124b/6

+cIlAyIn

şuncılayın 132a/7

+cuḳ, +cük

oḡlancuḳ 126b/4

+daş

ḳarındaşum 116a/3

+dUz

yılduz 146b/5, gündüz 166a/4

2) Fiilden Fiil Yapan Ekler

-dUr, -tUr

baḳdur- 140a/8, bindür- 138a/2, keltür- > getür- 158a/6

3) Hal Ekleri

Bulunma Hali (+dA)

dünyāda 159b/2, şaflarda 160b/2

Ayrılma Hali (+dAn)

ḥāṭırından 168b/14, imāmdan 177a/10

4) Kip Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman Eki (-dI)

olundı 182a/8, uyarduñ 175b/5

5) Sıfat-Fiil Eki

-duḳ, -dük

eyledüḡi 116a/11, buyurduḡınuñ 175b/13

6) Zarf-Fiil Ekleri

-duḳca, -dükce

şıkdıca 131a/12

-duğınca, düğince

yuduğınca 129b/8

2.2.12. Ünsüz Düşmesi

küçücük M2.68b/T.58a

2.2.13. Göçüşme

çömlek > çölmek 135a/1

3. Şekil Bilgisi

“Şekil bilgisi, bir dilin kök kelimelerini, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konularını inceleyen gramer dalıdır.”⁴⁰

3.1. Kelime Türetme Ekleri

3.1.1. Yapım Ekleri

3.1.1.1. Addan Ad Türeten Ekler

+Ak

Fazla işlek olmayan isimden isim yapan bir biçimbirimdir.

göñ(ü)lekleri 143a/9

+An

“Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevindeki”⁴¹ ekin kullanımı şu şekildedir:

erenler 137a/4, oğ(u)l+an > oğlan 137b/7

+Ar, +şAr

Sayıları, üleştirme sayı sıfatına dönüştüren ektir.

⁴⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 6. bs., Ankara 2019, s. 99.

⁴¹ Korkmaz, s. 120.

birer 117b/5, ikişer 147b/1

+Aş

güneş 144a/4

+cA

“Bu ek aslında çekim ekidir. (...) Ancak sonradan klişeleşerek veya fonksiyon değiştirerek [zarf ve sıfat yapan bir] yapım eki haline de gelmiştir.”⁴² Yapım ekinin metinde kullanımı şu şekildedir.

‘ağabince 155a/7, sehelce 169a/2, bunca 152b/9

(cA+ok) > +cAğ, +cAk

“Adlarda ve sıfatlarda sınırlı yerlerde küçültme eki olarak kalmış olan +cek sözlüğümüzde de az sayıda adlar, sıfatlar ve zarflar bırakmıştır.”⁴³

yalıncağ 142b/2, tizcek 142b/8

+CI, +CU

“Adlara gelerek bir nesneyi, bir işi veya bir sanatı kendisine meslek veya uğraş olarak seçmiş olanları gösteren adlar türetir.”⁴⁴ Metinde sadece bir yerde bu yapım ekinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

deveci 124b/6

(+cI+lA-(y)In) > +cIlAyIn,

şuncılayın 119b/14, ancılayın 127b/2

+CIk, +CUk

Ada eklendiği takdirde kimi zaman sevgi anlamı katar.

oğlancuk 126b/4

⁴² Ergin, s. 239.

⁴³ Banguoğlu, s. 161.

⁴⁴ Korkmaz, s. 125.

Ada, sıfatlara eklendiğinde ise kimi zaman küçültme anlamı katar. +CIk, +CUk eki k/k konsonantı ile biten bir kelimeye eklendiğinde k/k konsonantının düştüğü görülmektedir.

kışacuk 122a/13, küçücük M2.68b/T.58a

+dA

“Bu biçimbirim bir işletim ekidir. Fakat yer, yön, zaman, miktar ve hal gösteren isimlere geldiğinde belli anlamda zarflar yapar.”⁴⁵

günde 128a/10

(+dA+ki) > +dAki

“Bu ek, ad kök ve gövdelerinden niteleme sıfatları yapar.”⁴⁶

a‘zâsındaki 176b/7

+DAş

Bu ek “eşlik, ortaklık ve mensubiyet, bağlılık ifade etmektedir.”⁴⁷

kardaş 137b/2, karındaşum 116a/3

+dI

imdi 115a/1

+dUz

“İşlevi kesin olarak bilinmeyen ölü bir ektir.”⁴⁸ Metinde iki yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

yılduz 146b/5, gündüz 166a/4

+In

Eski Türkçede vasıta hali fonksiyonuna sahip olan +In eki zamanla kalılaşma sonucunda yapım eki olarak kendisini göstermiştir. “Bu ek, zaman bildirme anlamı

⁴⁵ Banguoğlu, s. 167.

⁴⁶ Zeynep, s. 128.

⁴⁷ Ergin, s. 239.

⁴⁸ Korkmaz, s. 129.

taşıyan ad ve sıfatlardan zaman zarfları yapmıştır.”⁴⁹ Metinde geçen örnekler şu şekildedir:

yazın 145a/9, kışın 145a/9, gündüzün M2.91b

+(I)n

“Eski Türkçede isimden bir sıra, dilimize de gelmiş sıfatlar yapan bir vurgulu -in eki buluyoruz. Biz bu ekte eski bir küçültme, dola[yı]sıyla berkitme anlatımı seziyoruz.”⁵⁰

boyından 122a/8, koyın 115a/6, karın 137a/10

+ki

Aitlik eki olan +ki biçimbirimi kimi zaman kalıplaşarak kelimeyle bir bütünlük oluşturmuştur.

kanğı M2.75b

+(I)l, +(U)l

yaş+ıl > yeşil 148a/8

(+la-g >) +la

İsimden isim yapan ek “kökle bağlantılı ‘yer, arazi’ adları oluştur[ur].”⁵¹

tozlaya 120a/4

+lağu

İsimden isim teşkil eden bu ekin metinde kullanımı şu şekildedir:

namāzlağu 122a/13

+IU

“Adlara bazen de sıfatlara gelir ve donanmış olan, sahip olan, sıfatlanmış olan anlamlarında donatım sıfatları meydana getirir.”⁵²

⁴⁹ Korkmaz, s. 129.

⁵⁰ Banguoğlu, s. 181.

⁵¹ Korkmaz, s. 131.

bulutlu 145b/5, örtülü 136b/3

+Ilk, +IUk

“Adlardan ‘tahsis’ işlevli ve ‘bir şey için’ anlamlı adlar türetir.”⁵³

göcelik 128b/2

“Bir meslekle uğraşan kimseyi gösteren adlardan meslek adı ve uğraşı alanı gösteren adlar üretir.”⁵⁴

imāmlık 123b/6, mü’ezzīnlik 150a/1

Sıfatlardan adlar türetir.

ululuk 178a/8, yakınlık 138a/10

“Ek, renk adlarında da o rengin hakim ve yaygın olduğunu bildiren soyut adlar türetmiştir.”⁵⁵

aklık 145a/5, karanlılık 142b/13

“‘O zaman süresi içine giren’ anlamında ad ve sıfatlar türetir.”⁵⁶

yıllık M2.90b

+(I)ncI, + (U)ncI

Sıra sayı sıfatları teşkil eden bir ektir.

ikinci 143b/8, toközuncı 18b/7, beşinci 159a/10

+rA

“Yer zarfları türetir.”⁵⁷

taşra 161b/1

+rAk

⁵² Banguoğlu, s. 192.

⁵³ Korkmaz, s. 135

⁵⁴ Korkmaz, s. 135.

⁵⁵ Korkmaz, s. 136.

⁵⁶ Korkmaz, s. 136.

⁵⁷ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 83.

“Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir ek olarak sıfatlardan karşılaştırma sıfatları türeten +rAk eki[nin]”⁵⁸ metinde kullanımı şu şekildedir:

azrak 127a/11, dürüstre 121a/2

+sIz, +sUz

+IU ekinin zıt anlamlısı olan yapım ekidir. Eklendiği adın bulunmayışını, yokluğunu ifade etmektedir.

sağalsuz 139a/7, gözsüz 140b/6

+(I)z, +(U)z

“İkililik veya çokluk ifadeli gövdeler türeten isimden isim yapma ekidir.”⁵⁹

gögüs 179a/6, diz 118a/13, göz 145b/2

3.1.1.2. Fiilden Ad Türeten Ekler

-(y)A

Zarf fiil eki olan -A biçimbirimi eklendiği kelime ile kalıplaşarak yeni adlar teşkil etmiştir. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

göre 153a/4, çevre 123b/13, irt 171b/8

-ağan

“‘Kolaylık, alışkanlık, elverişlilik’ kavramları veren birleşik bir ektir.”⁶⁰

varağandır 158b/7

(+gAk) > -Ak

İsim ve sıfat teşkil eden bir yapım ekidir.

toprak 124a/4, bıçak 134b/8

-gA

“Fiil kök ve gövdelerinden sınırlı sayıda sıfat ve adlar türetmiş olan bir ektir.”⁶¹

⁵⁸ Korkmaz, s. 138.

⁵⁹ Eraslan, s. 103.

⁶⁰ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. bs., Ankara 1981, s. 23.

süpürge T.62b, gölge 144b/4

-GI, -GU

Eklendiği fiile göre adlar türeten yapım ekidir.

uyu-ku > uykuda 175b/2

(-I)g, -(U)g > -I, -U

“-I/-U eki, işlev bakımından fiilin gösterdiği işin ürünü veya sonucu olan somut ve soyut adlar ve sıfatlar türetir.”⁶²

kapıg > kapu 163a/14, koşusu 132a/4, dolu 133a/6

-IcI

“Sıfat-fiil eki olarak canlı olan -ici eki kalıcı ad ve sıfatlar yapan bir üretim eki olarak da dilimizde geniş ölçüde yaratıcı olmuştur.”⁶³

yırtıcı 115a/5, edici 157b/2

-k, -Uk

“Bu ekin, mana bakımından -g ile yapılanlardan farkını kesin olarak tespit etmek mümkün değildir; bu ekle yapılan isimler, bazen edilgenlik, bazen yapılan işin sonucunu bildirir; sıfat olarak ise daha çok kullanır.”⁶⁴

açuk 137a/10, şovuk 127b/6

-m, -Im

“Bu ek, umumiyetle yalnız bir defada veya bir hamlede olan işi ve mahsülünü ifade eder.”⁶⁵

adım 154a/14, alım 141a/2

(-mAz+Iık) > -mAzIık

⁶¹ Korkmaz, s. 150.

⁶² Korkmaz, s. 153.

⁶³ Banguoğlu, s. 146.

⁶⁴ A. Von. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev.: Mehmet Akalın, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. bs. Ankara 2003, s. 54 .

⁶⁵ Timurtaş, s. 81.

“-lik ekiyle uzatılmış -mez sıfatları bir türlü olumsuz kılış adı anlatımı kazanmış ve bir birleşik ek gibi bir sıra kelimeler vermiştir.”⁶⁶ Metinde sadece bir yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

yaramazlığı 161a/8

-n, -(I)n, (U)n

“Yapanı, olanı ve yapılanı ifade ed[en]”⁶⁷ bir ektir. Metinde kullanımları şu şekildedir:

yakın 143b/12, şatun 126b/14

-r, -Ar

Kimi zaman kalıcı adlar teşkil eden bir yapım ekidir.

yarar 131a/1

-sU

Yaygın bir yapım eki değildir. Metinde sadece bir yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Ek, ad ve sıfat teşkil etmektedir.

yatsığ > yatsu 143b/7

-t, -(I)t

Fiilin kök veya gövdesine gelerek geldiği fiille alakalı ad teşkil eder.

binid 150b/14

-z

“‘Fiilin gösterdiği işi yapan’ veya ‘fiilin gösterdiği işten etkilenen’ anlamında ad ve sıfatlar türetmiştir.”⁶⁸ Metinde kullanımları şu şekildedir:

göz 145b/2, söz 146b/8

3.1.1.3. Addan Fiil Türeten Ekler

+A-

⁶⁶ Banguoğlu, s. 271.

⁶⁷ Ergin, s. 256.

⁶⁸ Korkmaz, s. 170.

“Ad köklerinden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir.”⁶⁹ Kullanımı oldukça yaygındır.

beñ(i)ze- 131b/13, uza- 122a/2, uğ(u)ra- 139a/9

(+A-l) > +Al-

“Sıfatlardan ‘olma’ bildiren fiiller türeten bir birleşik ektir.”⁷⁰

azal- 145b/5, yönel- 168b/2

+Ar

“Ettiren anlatıma uygun olarak isimlere gelip bir miktar geçişli fiiller yapar.”⁷¹

şuvar- 163b/1

“Daha çok renk isimlerinden fiil yapar.”⁷²

şarar- 145a/13, ağar- 146a/13

+dA-

Adlara gelen +dA- biçimbirimi geçişli fiiller teşkil etmektedir.

iz+de- > iste- 123b/6

+lA-

“Tek veya çok heceli her türlü ad kök ve gövdeleriyle, sıfat, zarf vb. ad soylu sözlere de gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir.”⁷³

işle- 174b/1

“+lA- eki, dilimize girmiş bir kısım yabancı ve özellikle Arapça sözlerin Türkçeleştirilmesinde de çok işe yaramıştır.”⁷⁴

ta‘cille- 145b/7

(+lA-n) > +lAn-

⁶⁹ Korkmaz, s. 173.

⁷⁰ Korkmaz, s.173.

⁷¹ Banuoğlu, s. 208.

⁷² Ergin, s. 250.

⁷³ Korkmaz, s. 176.

⁷⁴ Korkmaz, s. 177.

+lAn- eki, +lA- ekinin -n- dönüşlülük ekiyle birleşmesi sonucu meydana gelmiş bir yapım ekidir.

boğazlan- 125b/3, ıslan- 133b/12, şübhelen- 126b/3

(+lA-ş) > +lAş-

+lAş- eki, +lA- ekinin -ş- işteşlik ekiyle birleşmesi sonucunda meydana gelmiş bir yapım ekidir. Fiilde belirtilen eylemin birlikte veya karşılıklı yapıldığını bildirmektedir.

yardumlaş-159a/5, ortaklaş- 159b/13

3.1.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler

-A-

kayın-a- > kayna- 132b/8

-Ar-

“-Ar- eki, ünsüzle sonuçlanan geçişsiz belirli bazı fiillerden geçişli fiiller türeten bir ettirgenlik ekidir.”⁷⁵

çıkar- 116a/9, gider- 126a/6

-dAr-

“Bu ek de işlek olmayan bir faktitif ekidir.”⁷⁶ Metinde bir yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

dönder- 122b/9

-dUr-

“Ünsüz ile sonuçlanan geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine gelerek ‘olurma’ ve ‘yaptırma’ bildiren geçişli fiiller türetir.”⁷⁷

bakdur- 140a/8, kaldur- 178a/8, bindür- 138a/2

-k-

⁷⁵ Korkmaz, s. 182.

⁷⁶ Ergin, s. 271.

⁷⁷ Korkmaz, s. 183.

Bu ek “dilimizde edilen, edinen ve berkitme anlamlarında bir sıra kelimeler”⁷⁸ üretmiştir.

korı-ķ- > ķork- 147a/3

-Il-

“Genellikle, ünsüzle biten geçişli fiil kök ve gövdelerinden ‘olma’ ya da ‘yapılma’ bildiren edilgen fiiller türetir.”⁷⁹

yazıl- 163a/3, yapı-162a/2, dikil- 144a/13

-n-, -(I)n-, -(U)n-

“Vokalle yahut -l ile biten fiil köklerine gelir. Batı Türkçesine has bir özelliktir. Başka şîvelerde -l- ile yapılmaktadır.”⁸⁰

görün- 130a/9, bilin- 166a/14, döşen- 122b/8

-(I)r-, -(U)r-

Ettirgen fiiller teşkil eden yapım ekidir. Metinde kullanımları şu şekildedir.

bişür- 133a/1, kayır- 163a/2

-(I)ş-

“Çok işlek bir fiilden fiil yapma ekidir. İki fonksiyonu vardır: ortaklaşma ve oluş ifade etmek.”⁸¹ Örnekleri şu şekildedir:

yapış- 137b/3, yetiş- 117b/4, eriş- 161a/4

-(I)ş- yapım ekinin ettirgenlik eki olan -dUr- biçimbirimiyle genişletilmiş şekli de metinde kullanılmıştır.

yapışdur- 125a/10

-t-, -(I)t-

⁷⁸ Banuoğlu, s. 279-280.

⁷⁹ Korkmaz, s. 183.

⁸⁰ Timurtaş, s. 118.

⁸¹ Ergin, s. 269.

“Geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine gelerek ettirgenlik fiilleri kuran işlek bir çatı ekidir.”⁸²

berkit- 15a/5, ört- 139b/7, öğret- 139b/12, uzat- 150a/1

(-d-) > -y-

“Bugün ekteki işlevin ne olduğu kesin olarak belirlenemiyor ise de, genellikle ‘pekiştirme’ işlevinde bir ek olduğu kabul edilmektedir.”⁸³

ko-d- > koy- 122a/14, *sö-d-üg+le- > söyle- 146b/8, ke-d- > gey- 124b/1

3.1.1.5. Yabancı Ekler

ā [Far.]: Ey. Kelime sonu ekidir.

perverdigārā 152b/8

be [Far.]: İle.

be-dürüstī 143a/11

bī [Far.]: -siz, -mez.

bī-çāre 117a/6, bī-ṭama‘ 150a/6, bī-hūş 151a/8

gāh [Far.]: Yer ve zaman bildirir.

ka-dem-gāhdan 128a/13, namāz-gāha 146a/8

ī [Ar.]: Mensup, ait olan anlamına gelmekle birlikte kimi yerlerde dil ismi yapar kimi yerlerde kalıcı isim.

Fārsī 121b/12, destī 132a/5, ebedī 134b/13

īn [Ar.]: Çoğul ekidir. +lar, +ler.

mü’minīn 148a/13

+kār [Far.]: +II, +cI veya eden, edici, işleyen manasına gelir.

günāhkār 127a/3

⁸² Korkmaz, s. 188.

⁸³ Korkmaz, s. 189.

+nā [Far.]: Olumsuzluk ifade eder.

nā-ehle 177a/14, nā-resīdeye 177b/1

lā [Ar.]: +sIz, yok, olmayan anlamlarına gelir.

lā-be'sdür 153b/8, lā-büddür 170a/11

‘alā [Ar.]: Üzerinde, ile, olarak anlamlarına gelir.

‘alā-ḳadri'l-ḥālī 182a/7

+gede [Far.]: Yer anlamı katar.

āteş-gedeye 179a/10

+en [Ar.]: Eklendiği kelimeyi zarflaştıran bir biçimbirimidir.

kıyāsen 118b/8

3.2. Kelime Türleri ve İşletim Ekleri

3.2.1. İsim

3.2.1.1. Çokluk Eki

+lAr

“Çokluk eki -lar, -ler'dir. Metinlerimizde, daha önceki yüzyıllar Anadolu Türkçesinden ve bugünkü yazı dilinden farklı bir durum yoktur.”⁸⁴

ḳıllar 176b/7, erenler 181b/2, cānāvarlar 115a/8

3.2.1.2. İyelik Ekleri

“İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu gösteren çekim ekleridir.”⁸⁵

1. Teklik Birinci Şahıs İyelik Eki (+(U)m)

re'yüm 128b/14, ḳarındaşum 116a/3

2. Teklik İkinci Şahıs İyelik Eki (+(U)ñ)

⁸⁴ Timurtaş, s. 64.

⁸⁵ Ergin, s. 281.

işlerüñe 161b/4, kaftānuñ 123a/6

3. Teklik Üçüncü Şahıs İyelik Eki (+(s)I)

gözi 140b/8, necisi 128a/12, re'yine 19a/1

4. Çokluk Birinci Şahıs İyelik Eki (+(U)mUz)

derecelerümüz 157b/11, Rabb'ümüz 179b/5, imāmlarumuz 153b/3

5. Çokluk İkinci Şahıs İyelik Eki (+(U)ñUz)

ehlüñüzi 140a/1, na'leynlerüñüz 164a/10, 'avretlerüñüzi 136b/5

6. Çokluk Üçüncü Şahıs İyelik Eki (+lArI)

namāzları 127a/4, kaftānları 140a/13

3.2.1.3. Aitlik Eki

“İyelik veya aitlik bildiren eklerden biri de +ki'dir. (...) Ek, içinde 'bulunma ve aitlik bildiren bir işleve' sahiptir.”⁸⁶

yérdeki 173a/14, üzerümdeki 171a/9

3.2.1.4. Hâl Ekleri

3.2.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâl

haber 116a/3, göz 145b/2, ağaç 144b/4

3.2.1.4.2. İlgi (Genitiv) Hâli

“Genetiv eki konsonant ile biten isimlerde -uñ, -üñ; vokal ile bitenlerde nuñ, nüñdür.”⁸⁷

ayağınuñ yaşı 119a/2, ağzınuñ şuyı 119a/13, kāfirüñ deri 120b/1

3.2.1.4.3. Belirtme (Akkuzatif/Yüklem) Hâli

1. -(y)I

küpi 139a/13, kavīyi 168a/1, nesneyi 170a/5

2. +n

⁸⁶ Korkmaz, s. 280.

⁸⁷ Timurtaş, s. 68.

sünnetin 172a/1, adın 172b/10, dersin 173b/1

3.+n+1

“3. şahıs iyelik eklerinden sonra -n- yardımcı sesi alan -ı, -i eki kullanılmaktadır.”⁸⁸

elini 179a/1, hadîşini 179b/6

3.2.1.4.4. Yönelme (Dativ) Hâli

âteş-gedeye 179a/10, kişiye 151a/11, secdeye 180b/3

3.2.1.4.5. Bulunma (Lokativ) Hâli

yanında 181a/14, bābda 182a/6, seferde 127a/6

3.2.1.4.6. Ayrılma (Ablatif) Hâli

kanāradan 128a/11, evinden 138b/11

Kimi zaman eklendiği adın neyden yapıldığını ifade eder.

kamışdan 132/10, toprakdan 135a/1

3.2.1.4.7. Vasıta (İnstrumental) Hâli

anuñla 140a/2, dişiyle 125a/1, ridāyla 120b/1

3.2.2. Sıfatlar

“Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlerdir.”⁸⁹

3.2.2.1 Niteleme Sıfatları

“Nitelik sıfatları, canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü dış ve iç özelliklerini bildiren sıfatlardır.”⁹⁰

yüksek yere 149a/10, kurı ağaç 159b/1, görklü niyyetler 157a/7 , pāk legen 131a/8

⁸⁸ Timurtaş, s. 70.

⁸⁹ Korkmaz, s. 335.

⁹⁰ Korkmaz, s. 365.

3.2.2.2. Belirtme Sıfatları

“Belirtme sıfatları, niteleme sıfatlarından farklı olarak varlıkların niteleme değil belirtme işlevi yüklenmiş olan sıfatlardır.”⁹¹

3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

“Adlara geldiklerinde nesneyi göstererek belirtirler ve ona mekânda, zamanda veya tasavvurda uzaklığına göre bir yer tayin ederler.”⁹²

bu hükümlerde 120b/7, **bu** sözi 140a/12, **şu** yaña **bu** yaña 166a/6, **şol** yêrde 180b/7, **ol** neces 118b/10, **o** süpürge ile T.62b, **işbu** dâ'ire 117a/3

3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları

“Sayı sıfatları (adjectif numeral) varlıkları sayı, sıra, topluluk vb. yönlerinden belirten sıfatlara diyoruz. Bunlar çeşitlidirler.”⁹³

3.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir qarış 117b/3, **iki** rivāyet 120b/14, **üç** gün **üç** gecelik 128b/3, **yigirmi** külek 131b/1

3.2.2.2.2.2. Sıra Sayıları

on beşinci bāb 136b/1, **ikinci** niyyet 157b/3, **toğuzuncı** niyyet 158b/7, **on toğuzuncı** bāb 165a/10

3.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatı

birer qarış 117b/5, **birer** zirā' 117b/7, **ikişer** kerre 147b/1

3.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

“Belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.”⁹⁴

ba'zı nüshada 167a/11, **bir** kişi 168a/3, **bir** mü'min 168b/13, **biraz** ırak 180b/8, **birkaç** gün 128b/9, **bir** niçe adım 160a/11, **bu** kadar rek'at 172a/12, **bunca**

⁹¹ Korkmaz, s. 375.

⁹² Banguoğlu, s. 351.

⁹³ Banguoğlu, s. 353.

⁹⁴ Korkmaz, s. 383.

günāhlar 152b/9, **ğayrı** mescide 162a/11, **haylî** nesne 134b/2, **her** namāz 136b/5, **hiç** nesne 129a/4

3.2.2.2.4. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, “nesneleri soru hâlinde belirten sıfatlardır.”⁹⁵

bunu saña **kanğı** mübtedî‘ ta‘lîm etti 155b/4, **nice** tonuñ ve neresinüñ rub‘ idüginde 117b/9, **nice** namāz ise eyle niyyet olına 171b/14, **kaç** vakt 129a/5, **kaçıncı** şu 130b/12, **ne** miqdār 132b/5

3.2.3. Zamirler

“Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir.”⁹⁶

3.2.3.1. Kişi Zamirleri

1. Birinci Teklik Kişi Zamiri (ben)

Birinci teklik şahıs zamirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

ben atalarumdan ba‘zın gördüm-ki 162a/12

İmām Muhammed demiş-ki **ben** üstāduma muhālefet etmezin 174b/13

Birinci teklik şahıs zamirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

ya‘nî üç nesne **benüm** sünnetümdür 178b/10

ya‘nî **benüm** ümmetüm dā‘im hayırda olurlar 154a/9

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

beni görüp birkaç kişi dahı gelmege sebep olayın 158b/11-12

nite oldu-ki **beni** uyarduñ 175b/5

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

⁹⁵ Ergin, s. 297.

⁹⁶ Korkmaz, s. 387.

karındaşum Cebrā'ıl **baña** haber verdi-ki 116a/3
yā Resūlu'llāh **baña** arısuşluk hemişe ki müddetden ziyāde vāķi' oldı 129a/13-
14

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

yā Resūlu'llāh **benden** tekbîr-i evvel fevt oldı 175b/14

bir tekbîr-i evvel **benden** fevt olsa yetişürdi 176b/1

2. İkinci Teklik Kişi Zamiri (sen)

İkinci teklik şahıs zamirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

ēy qarṭabān dēse er daḥı eger ben qarṭabān isem **sen** boş ol dēse 141a/12

İkinci teklik şahıs zamirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

yā 'Alī **senüñ** üzerüñe olsun ezān-ile kāmēt ortasında du'ā etmek be-dürüstī
156b/11-12

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

ben **seni** dost dutmazın 149b/10

ben daḥı **seni** dost edindüm dēdi 149b/13

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

bunı **saña** kaḡı mübtedī' ta'līm etdi 155b/4

saña biñ tekbîr-i evvel şevābın vērdi 175b/7

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

bu **senden** öñdin gelen peygāmberlerüñ vaḡtleridür 143b/13

3. Üçüncü Teklik Kişi Zamiri (ol)

Üçüncü teklik şahıs zamirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

ezānı kim okursa kāmēt daḥı **ol** eyide 151a/11

mü'ezzini ezân okumağa başlasa gerekdür ki biri şabr eyleye tâ **ol** tamām êde 153a/6-7

Üçüncü teklik şahıs zamirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

müsölmânlar **anuñ** dilinden ve elinden emîn olalar 160a/4

anuñ 'ivaží pāk yēr ūzerine gine secde etse 11b/2

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

ol sizi görmezse siz **anı** görürsüz dēdi 140b/8

anı münāfıqlardan şaymayalar 146a/13

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

halā' iķ **aña** haķāret-ile nazār ētseler 150a/4-5

biz **aña** nice uyalum dērler 152b/9

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

andan mu'temed kimseler naķl eylemişler 117a/4

4. Birinci Çokluk Kişi Zamiri (biz)

Birinci çokluk şahıs zamirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

biz aña nice uyalum dērler 152b/9

biz Allāh ta'ālānuñ ķavli ile ve peyğāمبرüñ fi'li ile ve icmā'-ı şaķābe ile 'amel eylerüz 115b/6-7

Birinci çokluk şahıs zamirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

bizüm imāmlar ķatında efđal oldur ki 170a/12

bizüm 'ulemā raķimahumā'llāh eydürler 115b/5

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

bizi topraktan yaratmışdur hem gèrü toprak olısaruz 124a/8

mescide geldi **bizi** gördi-ki halka halka olmuşuz 160a/7

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

yâ Resûlu'llâhı **bize** bu miqdâr şu yétmez dèdi 114a/8

bize sevgülürekdür ki toprak üzerine secde édevüz dèdilerdi 124a/9

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

bizden birimüzüñ tonına hayz bulaşsa nice édelüm 114b/4

mes'ele eger içi **bizden** olan edüğe neces şuyı yetişüp içine geçse 131b/14

5. İkinci Çokluk Kişi Zamiri (siz)

İkinci çokluk şahıs zamirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

günâhdan pāk oldu **siz** hōd pāksız 152b/12

siz ol kişiyi mü'mindür dèyü şehâdet édüñ 158b/7

İkinci çokluk şahıs zamirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

ol **sizi** görmezse siz anı görürsüz dèdi 140b/8-9

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

müsülmānlıkda sizden ziyāde ölene yéter nicedür ki **size** yétmez dèdi 114a/9-

10

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

müsülmānlıkda **sizden** ziyāde ölene yéter nicedür ki size yétmez dèdi 114a/9-

10

sizden biriñüzüñ tonına kan yetişse hayzdan ovsun kazısun 114b/4-5

6. Üçüncü Çokluk Kişi Zamiri (anlar)

Üçüncü çokluk şahıs zahirinin yalın şekliyle kullanıma dair örnekler şunlardır:

anlar anuñ mahremeleri olurlar 138a/1-2

şol iki ferişte ki ‘amellerinüñ yazıcılarıdur hemān **anlar** uyarlar 152b/6

Üçüncü çokluk şahıs zahirinin çekimli şekliyle kullanımlarına dair örnekler şunlardır:

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

anlaruñ derleri peygāmbereñ ‘alayhi’s-salām mübārek teninde yetişürdi 120a/12-13

çün **anlaruñ** kaftānları eyü ola 140a/13

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

yêrleri içêruden içêrye ola tā kimse **anları** görmeye 143a/8

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

pes **anlara** muhālefet etmek gökçekdür 179a/11

ol ‘avrat eri destürinsuz varup **anlara** kulluk eylemek revādur 141b/5-6

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

anlardan utanup şehādetin añul añul eyitdi 147b/6

3.2.3.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri, “sözü edilen nesneleri mekânda, zamanda ve tasavvurdaki yerlerinde adlarını anmadan göstermeye yarayan zamirlere”⁹⁷ denir.

bu

Yalın haliyle kullanıldığında:

gêrû okumayup namāz kılsalar ezānsuz kılmış olurlar **bu** hōd meşrū‘ degül 152a/1

⁹⁷ Banguoğlu, s. 360.

iki dirhem miqdārı olan-ıla kılursa daḥı dürüstdür **bu** daḥı istiḥbāb yönindendür
128a/6

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

ammā ba‘zı nüshada **bunuñ** ‘aksin demişler 167a/11

bunuñ mişli necāsetden ne günde ve ne vaktde geçdi ise 128a/9-10

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

yā ‘Alī **buni** bir kişi demişdür ki yaru bendendür ve ol benüm Fāṭıma’mdur
143a/10

buni ümmetümün mü’ezzinleri arasında sünnet eyledüm 149a/8-9

Bulunma hâli ekiyle kullanıldığında:

bunda iki vech var bir kıyās bir istiḥsān 136a/9

Ebū Ḥanīfe kavlince **bunda** daḥı eyledür 174a/8

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

demiş ayağı aḥmamış **bundan** ma‘lūm oldu ki 137a/11

bundan gayrı gölge ol dikilen ağaç miqdārı iki olıcaḥ 144b/4

Vasıta hâli ekiyle kullanıldığında:

nitekim anuñla namāza dāḥil olmazdı **bunuñla** daḥı [dāḥil] olmaz 174a/6

eger **bunuñla** ma‘lūm olmasa ba‘zı meşāyiḥ demişler 128a/14

ol

Yalın hâliyle kullanıldığında:

eger bir müsülmān seferde olsa bir ḳaftānı olsa **ol** daḥı murdār olsa 127b/5

ol naşrāniler ‘alāmetidür dedi 148a/1

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

anuñ bey‘i dürüst degül 124b/13

anuñ üzerine secde ederlerdi 124a/7

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

başı yâ çignî **anı** götürür olsa 126b/10

yağûñ hilâfinca **anı** yüz kez yürsek dağı pāk olmaz 130a/3-4

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

iki mescid olsa evine kaçığı yakın ise **aña** varmak yigdür 162a/1-2

menî çıkarken **aña** bulaşmış olmaya 135b/8

Bulunma hâli ekiyle kullanıldığında:

namāzuñ evvelinde bir kelimedür **anda** bu kadar ihtiyât var 177b/2-3

ayaqqabı pāk olur zîrâ ki gayrı nesneye beñzemez **anda** zarûret vardır 131b/13

Vasıta hâli ekiyle kullanıldığında:

yumadın **anuñla** namāz kılordı 120b/4-5

muḥayyerdür dilerse **anuñla** kılsun dilerse yalnız 127b/8

bunlar

Yalın hâliyle kullanıldığında:

namāzda **bunlar** imānda taşdıq-i qalb gibidür 177b/14-180a/1

bunlar cemî' i şol vaqt idi-ki Resûl ḥazretinüñ ḥadîşini işitmemişler idi 179b/6

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

bunlaruñ kemreleri necâset-i hafîfedendür 115a/7-8

‘Abdu’llâh bin Zeyd Enşârî *rahimahu’llâh* **bunlaruñ** arasında idi 148a/6

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

bunları pāk etmek neces olan nesneleri bilmek-ile olur 114b/12-13

pes şehvetden emîn olıcaq **bunları** dağı görmek dürüstdür 138a/13

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

yâ **bunlara** beñzeyenlerden biri murdâr olsa 135a/3

bāḳī namāzlar daḥı **bunlara** kıyās oluna 171a/8

Bulunma hâli ekiyle kullanıldığında:

āfet ḥōd **bunlarda** daḥı çok olur 140b/4

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

ammā zāhir rivāyetde **bunlardan** hīçbiri murdār olmaz 118a/14

bunlardan birini neces şu-y-ıla şuvarsalar 134b/12-13

şunlar

Yalın hâliyle kullanıldığında:

ëy **şunlar** ki īmān getürdüñüz ne-içün dërsiz şunı ki işlemezsiz dëmek olur 150b/8

şunlar ki ezān da‘vetine icābet ëtmediler 159b/1

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

Allāh *ta‘ālā* ve ferişteler şalāt ederler **şunlaruñ** üzerine-ki namāzda evvel şaf-larda duralar 160b/1-2

Ayrılma hâli ekiyle kullanıldığında:

bu mes’ele **şunlardandur** ki ḥaṭā şevāb çıḳarsa daḥı ḥaṭādur 168a/8-9

3.2.3.3 Dönüşlülük Zamiri

“Yapılan işin yapana döndüğünü gösteren veya söz içinde öncülü kişiyi daha ziyade belirtmeye yarayan zamirlere dönüşlü zamirler (pronom reflechi) diyoruz.”⁹⁸

kendü

Yalın hâliyle kullanıldığında:

ammā bu dënen şol vaḳt olur ki **kendü** gele **kendü** gide 126b/6

ol tamām ëde ve bu cevāb eyide andan şoñra **kendü** daḥı eyde 153a/7

İlgi hâli ekiyle kullanıldığında:

⁹⁸ Banguoğlu, s. 164.

kendünün zannı bu olsa ki tonı murdardur 168a/10

kendünün kuşürin bilüp şevāb fevt êtdüğün ve nice devletden 175b/9-10

Belirtme hâli ekiyle kullanıldığında:

cennet-ile sa‘âdetlendi şol kimse **kendüyi** tezkiye êtdi 172b/9

Yönelme hâli ekiyle kullanıldığında:

şol ‘avratlar ki **kendüye** nikāhı harām ola 138a/1

ezān okurken ziyāde kuvvet êdüp **kendüye** güç getürmeye 149b/3

Bulunma hâli ekiyle kullanıldığında:

kesilmiş kulağı yā burnı **kendüde** götürüp namāz kılsa dürüst olur mı 125a/7

bir diri it enügiñ **kendüde** götürüp namāz kılsa 124b/2-3

(kendü öz+i) > kendüzi

Metinde sadece bir yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

günüñ kendüzine deñeyicek göz қамаşsa müteğayyir olmamış olur 145b/1-2

3.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri

“Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsizlik olarak temsil eden zamirlerdir.”⁹⁹

ba‘zı

ba‘zı nāķūs çalalum dēdiler 147b/14

müfessirlerden ba‘zı dēmişler ki Allāh *ta‘ālā* ile ‘ahd dutunmaķ oldur ki 157b/7

ba‘zı belirsizlik zamirinin çekimli hâlleri şu şekildedir:

ba‘zılar

ba‘zılar dürüstdür kerāhet-ile dēmişler cevāb-ı zāhir daķı budur dēnmiş 151a/1

ba‘zılar қатında eger қıyāma yaķın ise dürüst olur 178b/3-4

⁹⁹ Korkmaz, s. 412.

ba'zın

Höca Hasan demiş-ki ben atalarumdan ba'zın gördüm-ki 162a/12

ba'zına

imdi bilgil ki namāzuñ farzlarınuñ ba'zına rükün dërler 182a/5-6

ba'zınuñ

erenleruñ ba'zınuñ namāzı fāsıd olur olsa 169b/8

ba'zısı

dört bahşınıuñ üç bahşı bir bahşınıuñ dağı ba'zısı neces olsa 142a/14

birbiri

eger birbiri yanında iki mescid olsa 153a/6

Birbiri belirsizlik zamirinin çekimli hâlleri şu şekildedir:

birbiriñüzden

āyetuñ tefsīrinde namāzı cemā'at-ile kılmāğa birbiriñüzden öñürdüñ demek olur 157b/13-14

birbiriyle

kiçi oğlancuqları dağı benüm yoluma birbiriyle muḥabbet edicileri görsem 158a/10

birbirinden

ammā barmaqların birbirinden ayırmağda ziyāde tekellüf çekmeye 178a/12

biri

biri eydür hüdiyet ya'nī cemī' işlerüñe kifāyet étdiler 161b/4

namāz kıılırken murdār kuşlardan biri gelse 124a/12-13

birinüñ

iki mescid olsa birinüñ mü'ezzini ezān okumağa başlasa gerekdür ki biri şabr eyleye 153a/6

ikisinden birinüñ kaçāsı yèrine durmaz 171a/2

birini

ammā bunlardan birini neces şu-y-ıla şuvarsalar 134b/12-13

birine

yā-hōd bunlardan birine ışlanup şişse 132b/13-14

bunlara beñzeyenlerden birine murdār bulaşsa rengi dutmış dahı olmasa 134b/9

birinde

bir rivāyetde fāsıd olur birinde [fāsıd] olmaz 141b/12

birinden

birinüñ birinden niyābeti olmaz 170b/12

birimüzüñ

bizden birimüzüñ ıtonına hayz bulaşsa nice édelüm 114b/4

biriñüzüñ

eger sizden biriñüzüñ ıtonına kan yetişse hayzdan ovsun 114b/4-5

biriñüz

sizlerden biriñüz kaçan ki mescide gelesiz gerekdür 164a/9-10

çoğı

eydürler ki müfessirlerüñ çoğı ıatında *faşalliden* murād bayram namāzıdur
179a/9

ğayrınıñ

kendü ıaravaşı olsun gerek-ise ğayrınıñ olsun 137b/2

ğayrısınıñ

iki kişiden ğayrısınıñ namāzı dürüst olur 167b/5

ğayrından

Allāh *ta ‘ālānuñ* ğayrından nefy etmekdür 178a/8

her biri

her biri bir nesne dèdi 147b/14

şaḥābe ellerini her biri bir yèrde dutarlardı 179a/12

her birine

her birine bir kez ıslanınca baturup çıkarsa 131a/9

her birinde

üç nevbet yuyup her birinde kurutmak gerek 131b/8

üç-kez pāk şu-y-ıla bişürüp her birinde şuyı tamlamaz olınca kosalar 133a/1

her birisi

Kāfi’de her birisi içün ezān okuyup kāmēt eyitmek ḥasendür dèmiş 152a/8

her ıanğısı

şol zıkr olan yèrlerüñ her ıanğısınuñ ki namāzda dört baḥşdan bir baḥşı
141b/14-142a/1

her kim-ki

her kim-ki benüm ıalmış sünnetlerümden bir sünnet iḥyā etse 158b/13-14

her kimse

her kimse ki ezān okunmadın mescide varup ḥāzır olsa yazarlar anuñ dīvānına
164a/4-5

her kişi

her kişi ki mescide giderken *Şu ‘arā tā sī*nden üşbu āyetleri okusa 164b/5

ya ‘nī her kişi ki Allāh *ta ‘ālā* mescidlerinde cemā ‘at taleb ède 161b/13-14

her kişiyè

her kişiyè ‘ibādetinden şevāb niyyetine göre ḥāşıl olur 157a/8-9

kimse

eger namāz kılan kimse secdede ellerin murdār yēr üzerinde kıosa 121b/9

yērleri içëruden içërye ola tā kimse anları görmeye 143a/8

kimseye

bir kimseye namāz kıılırken murdār kıuşlardan biri gelse üzerine kıonsa namāzı fāsıd êtmez 124a/12-13

kimsenün

uyuyan kimsenün ağızından akan şu İmām Ebū Yūsuf kıatında necāset-i ĥafīfedür 119b/4-5

gelüp namāz kılan kimsenün dizi üzerine otursa 127b/1

kimseler

Mekke'den ırak yērlerde olan kimseler Ka'be'nün cihetine teveccüh êtmek farīzadur 165b/6-7

kimseleri

kılluk êder kimseleri olmasa 141b/5

kimseden

tā ki kimseden cemā'at fevt olmaya 147b/13

kimesne

bu du'āyı ezāndan şoıra okuyan kimesne içün va'de êdüp dêmişdür ki 157a/2

niyyeti tekbr-i evvelden şoıra êden kimesne namāza şürü' êtmiş olmaz 170a/3

3.2.3.5. Soru Zamirleri

Soru zamirleri, “nesneleri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan zamirlerdir.”¹⁰⁰

Kim

ve ezānı kim okursa kıāmet dāı ol eyide 151a/10-11

¹⁰⁰ Ergin, s. 312.

kime

āvāzı kime yetişürse anuñ-çün yarlığanmak 149a/12

Allāh *ta ‘ālā* izni ile kime dilersem şefā‘at ède bilem 157b/3-4 belgisiz zamir

kimüñ

ğayrete binüp kimüñ zehresi vardır 149b/5-6

ne

mü‘ezzın ne dërse ‘aķabince bile eydeler 155a/7

ķangısı

iki mescid olsa evine ķangısı yakın ise aña varmak yigdür 162a/1-2

ķangısına

ķangısına eli dokunursa mihrāb şana 166a/8-9

neresinüñ

rub‘dan murād nice tonuñ ve neresinüñ rub‘ idüğinde meşāyih iħtilāf ètdiler 117b/9-10

neresinde

donına necāset yetişse ammā neresinde idüğün bilmese 134a/1-2

3.2.4. Zarflar

“Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.”¹⁰¹

3.2.4.1 Zaman Zarfları

“Bir oluş ve kılışın zaman içinde yerini göstermeye yarayan zarflara zaman zarfları (adverbe de tempe) diyoruz. Bunlar ise -Ne zaman? -Ne vakit? gibi soruları

¹⁰¹ Korkmaz, s. 427.

karşılarlar.”¹⁰²

biri oruc dutan **aḥşām** olıcaḵ orucın tîz açmak 178b/11

şabāḥ ḥazret-i risālet ḵatına geldi 148a/7

‘Alī eyitdi peygāmbere ḥazret-i ‘alayhi’s-salām **bugün** aṣḥāba su’āl eyledi-ki 143a/5-6

eger **henüz** daḥı ḵaynamaduḡ-ısa etini çıkarup üç-kez yusalar pāk olur 133a/3-4

bāḵī erkānuñ tafşīline **şimdi** şürü‘ olunur *inşā’a’llāhu ta’ālā* 182a/8-9

eger **vaḵtden öñdin** okunduḡı ma’lūm olursa vaḵt giricek gerü okuyalar 151b/8-9

öyle namāzın **ḵışın evvel vaḵtinde** ve **yazın āḥir vaḵtinde** ḵılmaḵ yigrekdür 145b/9-10

niçe müddet namāz ḵılsa **şoñra** zāhir olsa ki ol don murdār imiş 127a/1

3.2.4.2. Yer ve Yön Zarfları

“Bu gruba giren zarflar, fiildeki oluş ve kılışın yerini ve yönünü belirleyen zarflardır. Nereye?, nerede?, nereden?, nereye doğru ve nereye kadar? sorularına karşılık olurlar.”¹⁰³

evden taşra çıkarsalar 139a/14

iki bucuḵ mennin **başından aşaḡa** dōke 114a/4

ḥazret-i ‘Ā’işe *raḍiya’llāhu ‘anhā* buyurduḡı gibi çıkısun kim **yuḡaruda** zıkr olunmuşdur 141b/7-8

bu şol vaḵtdür ki **edüḡüñ altından** aḵup gide 131b/7

ma’lūm olsa-ki **ḵibleye ḵarşu** okumamış 15b/12

¹⁰² Banguoğlu, s. 374.

¹⁰³ Korkmaz, s. 462.

3.2.4.3. Durum Zarfları

“Durum zarfları, fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır.”¹⁰⁴

anuñ üzerine secde ederlerdi anlara niçün **böyle** edersiz 124a/7

lā kelime-i nefydür **eyle** olsa *ḥaṭā* olur 149b/8

bu āyetüñ tefsīrinde **şöyle** demişler ki 150b/7

mes’ ele *Terğīb*’de *Nāfi* ‘den nakl olunmuş ki **te’ennī ile** okuya 149a/14

üzerine kilīm örte daḥı **añılı añılı** yüriye 139a/2

çünkü mescid yolına yüriye ivmeyüp **geñince** gide 161b/5-6

şunlar ki *eẓān* da’vetine icābet etmediler varmadılar arḳaları **ḳurı ağaç gibi** olısarlardur 159b/1

3.2.4.4. Miktar Zarfları

Miktar zarfları, “bir sıfatın bir zarfın veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirleyen zarflardır.”¹⁰⁵

necāset ne miḳdār olıcaḳ **az** olur namāza māni’ olmaz 116b/14

namāzı görklü olup şevābı **çok** ola 177b/9

süci olıcaḳ **biraz** eksilse soñra ol köpük sücisi sirke olsa şek yokdur 133a/7-8

bir kez yuyalar pāk ola 130b/14

bir def’ada **üç-kez** yusalar pāk olur 135a/12

3.2.4.5. Soru Zarfları

“Soru zarfları, fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır.”¹⁰⁶

biz aña **nice** uyalum dērler 152b/9

niçün gitmezsiz 140b/8

¹⁰⁴ Korkmaz, s. 466.

¹⁰⁵ Korkmaz, s. 478.

¹⁰⁶ Korkmaz, s. 482.

ne günde ve **ne vaktde** geçdi ise andan berü kılduğı 128a/10

anlara **niçün** böyle edersiz 124a/7

bizden birimizüñ tonına hayz bulaşsa **nice** edelüm 114b/4

3.2.5. Edatlar

“Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.”¹⁰⁷

Edatların tasnifi yapılırken Muharrem Ergin’in eserinden¹⁰⁸ istifade edilmiştir.

3.2.5.1. Ünlem Edatları

“Bunlar his ve heyecanları; sevinç, keder, ızdırıp, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır.”¹⁰⁹

3.2.5.1.1. Ünlem Edatları

ey **vay** bizüm hâlümüze ki bu ‘ilimden gâfillerüz 177b/3-4

3.2.5.1.2. Seslenme Edatları

ey **vay** bizüm hâlümüze ki bu ‘ilimden gâfillerüz 177b/3-4

yâ Resûlu’llâh siz mübârek ayaklarıñuz na’leynñüzden çıkarıcak 116a/1-2

3.2.5.1.3. Sorma Edatları

‘Abdu’llâh bin Mes‘ûd’a ezân ve ikâmet okuyalum **mı** dediler 152a/14

ol kuluñuñ üzerinden götürdüğüm günâhları gerü koyayım **mı** 152b/13-14

3.2.5.1.4. Gösterme Edatları

tâ kimse anları görmeye 143a/8

tâ gün toluñca gün tolunduğdan soñra dañı mekrûhdur 146b/2

¹⁰⁷ Korkmaz, s. 895.

¹⁰⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dili*, Bayrak Basım, İstanbul 2001.

¹⁰⁹ Ergin, s. 339.

3.2.5.1.5. Cevap Edatları

ol münâfıklar namâzıdur **evet** bu şol kimseler hakkında 146a/11

ğayrı namâzlar-içün **degül** 147a/7

3.2.5.2. Bağlama Edatları

“Bunlar dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri şekil ve mânâ bakımından birbirine bağlayan edatlardır. ”¹¹⁰

3.2.5.2.1. Sıralama Edatları

bu vakıtlar da kaçāya kalmış namāz kılmak **ve** secde-i tilāvet etmek **ve** cenāze namāzın kılmak mekrūh degüldür 146b/3-4

Ebū Yūsuf **ile** İmām Şāfi ‘ī katında *rahimahumā ‘llāhu* dürüst olur 151b/12

3.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

eger hikāyete **veyā** ğayrı nesneye meşğüller ise selām vère 165a/7

aķarşu **yā-hōd** on kez on arşun havz ise ğusl ēde 163a/13

bī-hūş olsa **ve yā-hōd** dīvāne veyā mürtedd olsa *al- ‘iyāzu bi ‘llāh* yā olsa ğerü okuyalar T.70a

3.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları

yā yōni kıbleye imiş **yā** ābdesti var imiş **yā** namāz vakti imiş namāzı dürüst olmaz 168a/11-12

şöyle ki *Allāhu acallu* **yā** *Allāhu ‘azza* **yā** *Allāhu ā ‘zam* **yā** *Allāhu calīl* dēse namāza dāhil olur 173b/9

şābit olmışdur **hem** Qur’ān-ile **hem** hadīş-ile ve hem icmā’-ile 114a/13-14

3.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları

aña haķāret-ile nazar ētseler mü’ezzine zarar yok **ammā** haķāret-ile nazar edenler günāhkār olurlar 150a/4-5

ve gözsüz ezānı dürüstdür **lākin** gözlü okumak evlādur 150a/7

¹¹⁰ Ergin, s. 341.

eger mü'ezzın ezānı kām̄et gıbi eyitse gērü okumayalar ki 151a/13

meger şol nesnede ki şaķınmak műmkin olmaya pűre ķanı gıbi 123a/11-12

ķűnki mescid yolına yűriye ivmeyűp geńince gide 161b/5-6

belki sűnnet idűgine niyyet gerekdűr dűr 171b/6-7

pes anlara muķālefet  tmek g kķekdűr 179a/11

aķız şuyınuń aşlı balķamdur **ķűn** balķam pāk̄dur ol daķı pāk̄dur 119b/3

niteki peygāmb̄er ķazret-i 'alayhi's-salām buyurmışdur 160a/3

nitekim anuńla namāza dāķil olmazdı bunuńla daķı [dāķil] olmaz 174a/6

mādām-ki mevzi'-i istincā murdārdur el ve ayakķabı daķı murdār olur 131b/5

ya'nı necāsetűń bűyűklűgi dirhem-i şihlilī bűyűklűginden ziyāde olsa namāza māni' olur 116b/11-12

3.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar

anlardan  ndin nāfile namāz **daķı** mehrűh degűl 154a/5

eger maķām-ı İbrāķīm'e niyyet  tse zāhir rivāyetde dűrűst **degűl** 165b/9

Viķāye'de ş yle d nmiş **ki** yerlűsinden ādem olsa şormadın taķarrī ile namāz kılsa dűrűst degűl 166b/2-3

'Ā'işe raķiya'llāhu 'anhā buyurduķı gıbi ķıķsun **kim** yuķaruda zıkr olunmışdur 141b/7-8

şordum-ki ezān okuyalum **mı** kām̄et eyidelűm **mi** yok 156a/6

3.2.5.3. Son  ekim Edatları

şol nesneler ki ol 'avrata anları  ğretmekden **artuķ** ķāre yokdur 139b/10-11

imdi tāmű odından saklamak 'ilm ile 'amelden **ķayrı** nesne ile olmaz 140a/1-2

 y bizűm Rabb'űműz benűm tenűmi maķlűķāt̄dan **ayru** dut 179b/5

ol vaķtden **berű** anuńla ķıldıķı namāzı i'āde eyleye 129a/10

evűń yerinűń yuķarusı tā aşāķası taķte's-şerāya **dek** Ka'be'dűr 165b/5

siñek necāsetden kalkıp ton üzerine konduğu vaqt bulaşan **gibi** 123a/12-13

bizi toprakdan yaratmışdur hem **gêrû** toprak olısaruz 124a/8

bākī farzlarda dağı buña **göre** niyyet oluna 171b/2

anlaruñ cemī‘ sinüñ şevābı **ķadar** ol kişiyē <ol kişiyē> şevāb hāşıl olur 159a/1-

2

mü’minüñ Allāh’a ulu ‘ibādeti namāzdur namāzı kıbleye **ķarşu** kılmak farzdur 165a/14

eger saķalsuz oğlan **taşra** gelse yetmiş dīvānı bāzārlar 139a/7

şol vaķte **degin** ki her nesnenüñ gölgesi iki kendü ķadar ola 144a/5

anuñ **bigi** kişiyē sūre ve *fātiha* okumak emr ēdecek 182a/14

dikilen ağacuñ dibine **doğrı** bir haķ çekesin 144a/13-14

3.2.6. Fiiller

3.2.6.1. Fiil Çekimi

“Fiiller, cümle ve söz, diğēr kelimeler ile çok yönlü ilişkiler kurdukları ve bu ilişkiler dolayısıyla farklı kalıplara girdikleri için, dilde yalın olarak değıl çekimli olarak bulunurlar. Çekimli bir fiilde de fiil kök veya gövdesi dışında kip, zaman, şahıs kavramı ve öğeleri bulunur.”¹¹¹

3.2.6.1.1. Fiillerde Şekil ve Zaman

“Şekil ve zaman ekleri fiil kök ve gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir.

Fiiller kullanışa çıkmak, şahıslara bağlanmak için iki kalıba girerler, iki şekle girerler. Bunlardan biri bildirme kalıbı diğēri tasarlama kalıbıdır.”¹¹²

3.2.6.1.1.1. Bildirme Kipleri

Görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman olmak üzere zaman ifadeleri beşe ayrılır.

¹¹¹ Korkmaz, s. 515.

¹¹² Ergin, s. 318-319.

3.2.6.1.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Olumlu Şekli:

Teklik Birinci Şahıs (-dU+m): uyudum 171a/13, eyledüm 117a/6, ovdum 120b/11

Teklik İkinci Şahıs (-dU+ñ): uyarduñ 175b/5, koduñ 179a/14, êtdüñ 175b/6

Teklik Üçüncü Şahıs (-dI+Ø): eyitdi 175b/5, buyurdı 176a/3, şordı 114b/3

Çokluk Birinci Şahıs (-dU+K): dedük 160a/9, şanduk 116b/2

Çokluk İkinci Şahıs (-dUñUz): getürdüñüz 150b/8, êtdüñüz 116a/1

Çokluk Üçüncü Şahıs (-dı+lAr): varmadılar 159b/1, çıkardılar 115b/13, eyitdiler 116a/1

Olumsuz Şekli:

Teklik Birinci Şahıs (-mA-dU+m): êtmedüm 172a/14

Teklik Üçüncü Şahıs (-mA-dI+Ø): olmadı 171b/8, yemedi 148a/7

Çokluk Birinci Şahıs(-mA-dU+K): işitmedük 155b/5

Çokluk Üçüncü Şahıs(-mA-dı+lAr): êtmediler 159b/1, varmadılar 159b/1

3.2.6.1.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Olumlu Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (-mİş+Ø): demiş 166a/5, dutmuş 157b/6

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mİş+lAr): demişler 167b/11, eylemişler 117a/4

Olumsuz Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (-mA-mİş+Ø): varmamış 165b/11, kılmamış 173a/12, êtmemiş 169b/9

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mA-mİş+lAr): işitmemişler 179b/6, görmemişler 166b/13

3.2.6.1.1.1.3. Şimdiki Zaman

Metinde, şimdiki zaman eki olan -yor biçimbirimi sadece bir yerde birleşik zamanlı olarak kullanılmıştır.

3.2.6.1.1.1.4. Gelecek Zaman

Metinde gelecek zaman eki olarak -ısar biçimbiriminin kullanıldığı görülmektedir. -acak/-ecek metinde fiilimsi olarak kullanılmıştır.

Olumlu Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (-IsAr+Ø) dèyiser 159b/3, geliser 159b/2

Çokluk Birinci Şahıs (-IsAr+Uz): olısaruz 124a/8, okuyacak 146b/12

Çokluk Üçüncü Şahıs (-IsAr+lAr): varısarlar 159a/14, olısarlardur 159b/1

Olumsuz şekli metinde bulunmamaktadır.

3.2.6.1.1.1.5. Geniş Zaman

Olumlu Şekli:

Teklik İkinci Şahıs (-(U)r+sIn): görürsin 125a/13, okursın 149b/11, dilersin 175b/4,

Teklik Üçüncü Şahıs (-(X)r+Ø): eydür 119b/3, öğredür 138b/13, añar 181b/8

Çokluk Birinci Şahıs (-(U)r+Uz): eylerüz 115b/7

Çokluk Üçüncü Şahıs (-(X)r+lAr): uyarlar 152b/6, èderler 152b/8, eydürler 115b/5

Olumsuz Şekli:

Teklik Birinci Şahıs (-mAz-In): dutmazın 149b/10

Teklik İkinci Şahıs (-mAz-sIn): görmezsin 125a/13

Teklik Üçüncü Şahıs (-mAz-Ø): girmez 141a/6, eylemez 164b/11, dutmaz 162b/8

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mAz-lAr): yazmazlar 164a/7, dèmezler 149a/3

3.2.6.1.1.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri, istek, dilek-şart, gereklilik ve emir kipleri olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

3.2.6.1.1.2.1. İstek Kipi

Olumlu Şekli:

Teklik Birinci Şahıs $-(y)A-m$: kılam 171a/12, bulunam 159a/1, olam 158a/13

Teklik İkinci Şahıs $-(y)A-sIn$: dikesin 144a/8, çekesin 144a/14, bulasın 144a/12

Teklik Üçüncü Şahıs $-(y)A-Ø$: kalka 180b/13, vara 140a/5, kıoya 149a/11

Çokluk Birinci Şahıs $-(y)A-vUz$: edevüz 124a/9

Çokluk İkinci Şahıs $-(y)A-sIz$: gelesiz 164a/10, süresiz 164a/11

Üçüncü Çokluk Şahıs $-(y)A-lAr$: geleler 165a/8, turalar 167a/6, dökeler 128b/11

Olumsuz Şekli:

Teklik Birinci Şahıs $-mA-(y)A-m$: olmayam 159b/7

Teklik İkinci Şahıs $-mA-(y)A-sIn$: etmeyesin 175b/3

Teklik Üçüncü Şahıs $-mA-(y)A-Ø$: olmaya 177b/10, varmaya 138b/14, kıomaya 140a/10, düketmeye 149b/7

Çokluk Üçüncü Şahıs $-mA-(y)A+lAr$: şaymayalar 146a/13, okumayalar 151a/13, yazmayalar 163a/3, girmeyeler 163a/8

3.2.6.1.1.2.2. Dilek-Şart Kipi

Olumlu Şekli:

Teklik Birinci Şahıs $-sA-m$: olsam 176a/9, görsem 158a/11, etsem 176a/3

Teklik Üçüncü Şahıs $-sA-Ø$: bulsa 176b/12, başsa 119a/7, iletse 121b/1

Çokluk İkinci Şahıs $-sA-ñUz$: görseñüz 158b/6

Çokluk Üçüncü Şahıs (-sA-lAr): yapsalar 163b/2, uysalar 169a/13, bişürseler 128b/9

Olumsuz Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (-mA-sA-Ø): şıkmasa 130b/1, yumasa 136a/13, bilmese 128a/8

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mA-sA-lAr): işitmeseler 155a/14, şıkmasalar 130b/4, étmeseler 167a/10

3.2.6.1.1.2.3. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipini oluşturan -mAlI bağımlı biçimbiriminin metinde sadece iki yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Teklik Üçüncü Şahıs (-mAlU-Ø): étmelü 138b/4 ve 138b/6

3.2.6.1.1.2.4. Emir Kipi

Olumlu Şekli:

Teklik Birinci Şahıs (-(y)AyIn): geyeyin 141a/8, çıkayın 141a/8, varayın 147a/13, kılayın 157b/73

Teklik İkinci Şahıs (-Ø-Ø): kıl 129b/2, al 129b/2, sık 129b/3, yu 129b/3

(-gil-Ø): bilgil 182a/9

Teklik Üçüncü Şahıs (-sUn-Ø): ovsun 114b/5, kılsun 127b/8, étün 157a/11

Çokluk Birinci Şahıs (-(y)AlUm): açalum 141a/8, çalalum 148a/3, dikelüm 148a/5, édelüm 114b/13

Çokluk İkinci Şahıs (-Ø-Uñ) kıluñ 161b/9, dutuñ 158a/13, uyuñ 152b/8, édüñ 158b/7

Çokluk Üçüncü Şahıs (-sUn-lAr): olsunlar 160a/2, étünler 128b/14

Olumsuz Şekil:

Teklik İkinci Şahıs (-mA-Ø-Ø): olma 149b/5

Teklik Üçüncü Şahıs (-mA-sUn-): diñmesün 155a/3

Çokluk İkinci Şahıs (-mA-Ø-ñ): turmañ 160b/4, almañ 150a/1

(-mA-Ø-ñuz): étmeñüz 140a/13

3.2.6.1.1.3. Birleşik Kipli Fiiller

“Çekimli fiiller, taşıdıkları kip sayısına göre basit kipli veya basit zamanlı fiiller ve birleşik kipli veya birleşik zamanlı fiiller olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır. Basit kipli fiiller, yapılarında şekil ve zaman kavramı taşıyan tek kip bulunan fiillerdir.”¹¹³ Bu tür fiiller “Fiillerde Şekil ve Zaman” başlığı adı altında incelenmiştir. Bu kısımda bünyesinde birden fazla kip eki bulunduran fiiller incelenecektir.

3.2.6.1.1.3.1. Birleşik Kipli Fiillerin Hikayesi

3.2.6.1.1.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi

Çokluk Üçüncü Şahıs(dI-lAr-Ø-dı): dédilerdi 124a/9

3.2.6.1.1.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi

Teklik Üçüncü Şahıs (mIş-I-dI): ҡalmıř idi 175b/2

3.2.6.1.1.3.1.3. Geniş Zaman Kipinin Hikayesi

Teklik Birinci Şahıs: (-Ar-Ø-dU-m): ııkıardum 116a/4, giderdüm 129a/1

Teklik İkinci Şahıs (Ar-Ø-dU-ñ): uyarduñ 175b/5

Teklik Üçüncü Şahıs (-Ar-Ø-dI; -Ur-Ø-dI): yetişürdi 176b/1, ıılurdı 116a/7, dururdı 139a/8, dutardı 179a/13

Çokluk Üçüncü Şahıs (-Ar-lAr-Ø-dI; -Ur-lAr-Ø-dI): éderlerdi 124a/7, eydürlerdi 124a/8, şorarlardı 138b/10, otururlardı 140b/7, giderler idi 132a/14

Olumsuz Şekli:

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mA-z-Ø-dI; -mA-z-I-dI) étmez idi 116a/7, ıılmazdı 120b/6, ııkıarmazdı 116a/9

3.2.6.1.1.3.1.4. Şimdiki Zaman Kipinin Hikayesi

Teklik Üçüncü Şahıs (-yor-Ø-dı): édiyordı 143b/4

¹¹³ Korkmaz, s. 642.

3.2.6.1.1.3.1.5. Dilek-Şart Kipinin Hikayesi

Teklik Üçüncü Şahıs (-sA-I-dI): olsa idi¹¹⁴ 120a/14

3.2.6.1.1.3.2. Birleşik Kipli Fiilerin Rivayeti

Metinde birleşik kipli fiilerin rivayetine dair örnek yoktur.

3.2.6.1.1.3.3 Birleşik Kipli Fiilerin Şartı

3.2.6.1.1.3.3.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Şartı

Olumlu Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (dI-y-Ø-sA; dI-I-sA): kıldıysa 167b/1, geçdiyse 128a/13, örtüldi ise 122a/4

Çokluk Üçüncü Şahıs (dI-lAr-Ø-sA): yapışdurdılarsa 133b/1

Olumsuz Şekli:

Teklik Üçüncü Şahıs (-mA-dI-y-Ø-sA): getirmediyse, berkitmediyse 125a/4

3.2.6.1.1.3.3.2. Geniş Zaman Kipinin Şartı

Olumlu Şekli:

Teklik İkinci Şahıs (-Ar-Ø-sA-ñ): dilerseñ 144a/7

Teklik Üçüncü Şahıs (Ur-I-sA; Ur-Ø-sA): olur ise 165a/6, otursa 146b/14, doğunursa 166a/9

Çokluk Üçüncü Şahıs (Ur-lAr-Ø-sA; Ar-lAr-Ø-sA): otururlarsa 165a/4, uyarlarsa 169b/7, ederlerse 163a/4

Olumsuz Şekli:

Çokluk Üçüncü Şahıs (-mA-z-Ø-sA): olmazsa 151a/3, varmazsa 156a/11

3.2.6.1.2. Fiilde Soru

Soru eki “görülen geçmiş zaman, şart, emir ve istek kiplerinde şahıs eklerinden sonra gelir.”¹¹⁵

¹¹⁴ T. ve M2. nüshalarında “olsaydı” olarak geçmektedir.

¹¹⁵ Korkmaz, s. 521.

oḳuyalum mı 156a/6, eyidelüm mi 156a/6, ḳoyayım mı 152b/14, bulam mı 176a/2, olmaya mı 125a/7, geḳdi mi 139a/10

“Duyulan geḳmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik kiplerinde ise, şahıs eklerinden önce gelir.”¹¹⁶

olur mı 120b/13, ṭurur mı 139a/10

3.2.7. Birleşik Fiiller

“Birleşik fiiller, bir fiille ondan önce gelen başka bir fiilin yahut isim, sıfat, zarf cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelirler.”¹¹⁷

3.2.7.1. Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

Yardımcı fiille oluşturulan birleşik fiiller, “bir ad veya sıfat ile et-, eyle-, yap-, kıl-, ol- ve bulun- yardımcı fiillerinin birleşmesinden oluşur.”¹¹⁸ Yardımcı fiille oluşturulan birleşik fiillerde isim umumiyetle, alıntıdır.

èt- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller:

İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed bir rükün **edā ètmege** i‘tibār ederler 126a/10

Allāh *ta ‘ālā* bu āyetde ṭahāret **emr ètdi** 115b/9

ol namāzı **i ‘āde ètmek** vācibdür 126b/3

ma‘rifet-i ḳible dersine üşbu āyet-i kerīmeden **ibtidā ètdi** 165a/11

İmām Muḥammed demiş-ki ben üstāduma **muḥālefet ètmez** 174b/13

Ebū Ḥanīfe bu sözden **rücū ‘édüp** demişdür 174a/12

èt- yardımcı fiilinin geçişli şekli olan edin- fiilli ile oluşturulan birleşik fiiller:

namāzı yalūñuz ḳılmaḡı **‘ādet èdinseler** imām vācibdür ki emr-i ma‘rūf ède beş vakt cemā‘ate gelūñ dēye 159b/8-9

ben daḡı seni **dost èdindüm** dēdi 149b/13

¹¹⁶ Korkmaz, s. 522.

¹¹⁷ Timurtaş, s. 140.

¹¹⁸ Korkmaz, s. 694.

eyle- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller:

mü'min mescide varmak dilese gerektür ki sünñiler ʔarīķını **ri'āyet eyleye**
157a/6

bir kişi ezān okurken bir kişi daķı **ser-āġāz eylese** men' ʔtmeyeler 150b/10

te'hīr eylemeyüp namāzın kıllalar 145b/13-14

İmām Muḥammed *Nevādir*'de **zıkr eyledügi** üzerine murād büyükligidür
116b/11

şol ki ġāyet düşvārdur aña **āsān eyler** 164b/8-9

te'hīr olunduġına te'essüf ʔdüp bir kıl **āzād eyledi** 146b/6

kıl- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller:

imdi bilgil ki **namāz kılmak** dileyen kişi gerektür ki evvel istiġfār ʔde 178a/1-
2

kıl- yardımcı fiilinin edilgen şekli olan kılin- fiilli ile oluşturulan birleşik fiiller:

tā eger anuñla **namāz kıılınsa** menber öñinde okunmadın kerāhetsüz dürüst olur
156a/1

ol- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller:

ḫālet-i 'özürde **sāķıķ olmaya** 177b/14

emcekleri eger büyümemiş ise göġüse **tābi' olur** 142a/2

murdār nesne ʔozlaya düşse mürür-ı eyyām-ile **müteġayyir olup ʔoz olsa**
120a/4-5

ķāmet eydilürken selām vermeyeler eger [selām] veritse 'alayka **vācib olmaz**
155a/5

eger namāzda **vāķi' olsa** namāzı fāsıd ʔder 151b/5

pāk i' tiķād-ile görklü niyyet ʔde tā ki 'ameli **żāyi' olmaya** 168b/10-11

ol- yardımcı fiilinin edilgen şekli olan olın-, olun- fiilleri ile oluşturulan birleşik fiiller:

nice namāz ise eyle **niyyet olma** ve dil ile dahı şöyle dēnile 171b/14

bākī erkānuñ tafşiline şimdi **şürū` olunur** *inşā`a`llāhu ta`ālā* 182a/8-9

mücmel zıkr olunan yerlerde erkān **`add olunmuşdur** 173a/1

zīrā ki mevzi`-i istincāda olan **`afv olunmuşdur** dērler 118a/7

Ebū Maḥzūre tercī`e kaşd-ıla **emr olundı** şandı 147b/8

3.2.7.2. Karmaşık Birleşik Fiiller

“Olmak fiili bir yandan adlara ve sıfatlara gelerek birleşik fiil tabanları meydana getirmekle birlikte bir yandan da cevher fiili eklerine benzer bir tarzda bazı sıfat-fiillere gelerek oluş ve kılışın zamanı ve tarzıyla ilgili özellik taşıyan birleşikler yaratmıştır.”¹¹⁹

-mİş ol-

ğayra dönmiş olur 119b/14

eger kamaşmazsa müteğayyir olmuş olur 145b/2

ol kişi ma`şiyetden namāza gelmiş olur 168a/13

-Ur ol-, -mAz ol-

yā yer yüzi cümle balçık olsa bulaşur olsa kırı yer bulmasa 122a/14-122b/1

bir müsülmān bāzārdan tön şatun alur olsa ol donuñ murdārlığı pāklığı 136a/7-

8

başı yā çigni anı götürür olsa namāzı fāsıd olur 126b/10

her kerrede şuyı tamlamaz olınca turgurmayınca pāk olmaz 135a/13

üzerine ağır nesne kosalar şuyı akmaz olsa ma`nīde şıkmağdur pāk olur 132a/13-14

-AcAk ol-, -IcI ol-, -AsI ol-, -(I)msAr ol-

Metinde sadece -IcI ol- ifadesine dair bir örnek mevcuttur:

¹¹⁹ Banguoğlu, s. 482.

Allāh *ta ‘ālāya ziyāret ‘edici olur* 157b/2

3.2.7.3. Kurallı Birleşik Fiiller

Kurallı birleşik fiil de diyebileceğimiz tasviri fiiller, iki fiilin birleşmesinden meydana gelmektedir. “Bu, birleşikler içindeki birinci fiil, bir -A, -I veya-(y)-Ip zarf fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise (...) esas fiil olmaktan çıkıp, esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir.”¹²⁰

“Bunlar birinci, zarf-fiil halindeki fiilin anlattığı oluş ve kılışın oluşmasını tasvir ederler ve tasvir fiilleri adını alırlar.”¹²¹

3.2.7.3.1. Yeterlilik Fiili

-A bil-

kuvvetin düketmeye tā āhirdeki hāyı izhār ‘ede bile 149b/7

3.2.7.3.2. Tezlik Fiili

-I ver-

baña Ka ‘be kapısı katında imāmlık ‘edi verdi T.67a

öyle namāzın her nesnenün gölgesi bir kendü kadar olıcağ kılı vèrdi 143b/9

eger mescid içinde şu olsa mescidde ādem var-ısa dèyeler çıkıarı vère 163a/11-12

başını elinden yaña egi vèrmeye 178b/1-2

3.2.7.3.3. Sürerlilik Fiili

-(y)-A dur-

gün toğa dururken ve zevāl vaktinde iken ve tolonu dururken farīza namāz kılmak dürüst degüldür 145b/8-9

ziyāde tekellüf çekmeye hāli üzerine kıya dura dènmişdür 178a/12-13

-(y)-Up gel-

¹²⁰ Korkmaz, s. 708.

¹²¹ Banguoğlu, s. 488.

ol yil ‘aynı necâsetden ayrılup gelür 118a/9-10

3.2.8. Fiilimsiler

3.2.8.1. Ad-Fiiller

“Ad-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarıdır.”¹²² Türkçede -mAk, -mA ve -Uş “ekleriyle yapılan üç ad-fiil türü vardır. -meklik uzatılmış ekiyle yapılan ad-fiiller de nadir olarak kullanılır.”¹²³

-mağ/-mek

ammā eger gelmek gitmek kendünüñ elinden gelmeyüp gayrı kimse getürse giderse namāzı fāsıd olur 126b/7-8

gögsini görmek revādur 137a/1-2

biri borcın vërmege varmağdur 141a/2

İmām Muḥammed ẓatında yalıncağ kılmak dürüst degüldür 142b/3

gözsüz ezānı dürüstdür lâkin gözlü oğumağ evlādur 150a/7

sağ eli şol el üzerine ıomağ gerek zīrā ḥadıṣ ıomağadur dër 178b/14

-mağlık/-meklik

ümmetümüñ ḥātūnları kırtulmağlık bulmazlar 143a/11-12

cemā‘ate varmağlık sebebi ile Allāh ta‘ālāya sevgülü bir niçe adım adayım 160a/10-11

-mA

yā şıķılması mümkün olmayan nesnelerden edük gibi yā büyük kilim 135a/2

kendü varması revā olan yerlerdür 141a/1-2

eşegüñ artuğı ve südi pākdur lâkin yenmesi ḥelāl degüldür 120b/6

¹²² Korkmaz, s. 747.

¹²³ Banguoğlu, s. 420.

göstermesinden ve görmesinden ve yapışmasından ve yapışdırmasından
136b/9

3.2.8.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

“Partisipler nesnelerin hareket vasfını karşılayan fiil şekilleridir.”¹²⁴ “Sıfat-fiiller, bir yanları ile sıfat bir yanları ile fiillerdir.”¹²⁵ Sıfat-fiilleri ad-fiillerden ayıran nokta ise zaman kavramıdır. Sıfat-fiiller, taşıdıkları zaman anlamı dolayısıyla geçmiş, gelecek ve geniş zaman olmak üzere üç başlık altında incelenecektir.

3.2.8.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

Duyulan Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili:

-mİş

eger bir kimse kalmış namâzlarından kazâ eder olsa 171a/3-4

eger bir müsülmân kesilmiş kulağı yâ burnı kendüde götürüp namâz kılsa
125a/6-7

müsülmân boğazlanmış kuş-ıla namâz kılsa 125b/12-13

Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili:

-dUk

‘Abdu’llâh Enşârî gördüğinden ne ziyâde vardı ne nokşân 148b/3-4

ammâ ‘avratuñ ve oğlanuñ okuduğı ezânda ihtilâf var 150b/3

kalka şol *taḥiyyat*da oturduğı vaż‘ üzere otura 180b/13-14

eger toñ yağa murdâr düşdüğü yeri biraz çevresi-y-ile bile götürüp giderse
132b/3-4

3.2.8.2.2. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri

-(y)AcAk

ara verecek vaktde tanıklar görseler revâ ola 138b/4

¹²⁴ Ergin, s. 334.

¹²⁵ Korkmaz, s. 784.

secde edecek y r  n katılığın duyarsa ittifak  d r st olur 123a/14-123b/1

kend lere  atar olacak y rlerden  akınalar 140a/5-6

ta ıyy t  ‘*abduhu va ras lluhuya* degin okuyacak mi d r oturmadin 146b/12-

13

3.2.8.2.3. Geni  Zaman Sıfat-Fiilleri

-(y)An

cem ‘at-ile kılınan nam zlarda ne- adar  ev blar ni e f ‘ideler var ıduğın
153a/4-5

 erh-i  a  v  riv yetince menber   ninde okunan ez ndur 155b/9

di leyen ki i *l   avla val  kuvvata ill  bi’ ll hi* d ye 156b/4

b yle eden kimseye    feri te be  ret eder 161b/3

mes’ele mescide giren ki i gerekd r kim g r   ı mağ  ivmeye 163b/13

-(U)r

k blen  n   lin bil r kimesne olıcağ  ‘acz olmaz 166b/4

 dem g r r y rde nam zı g k ek k lur   lvette eyle k lmaz 181b/9

ol y rde  ğred r   t n ki i ola 138b/12

Geni  zamanın olumsuz  ekli -mAz sıfat-fiil bi imbiriminin metinde sadece bir yerde kullanıldığı g r lmektedir.

amm  erenler y rde g rmez y rde nam z k lsa 137a/4-5

3.2.8.3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

“Fiilleri ba ka fiillerle bağlamak  zere zarfla tıran eklerdir.”¹²⁶ “Bunlar t m  ile zamana bağlı değildirler. Bu y nden ad-fiillere benzer, sıfat-fiillerden ayrılırlar.”¹²⁷

3.2.8.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri

-AcAklAyIn

¹²⁶ G rer G lsevin, *Eski Anadolu T rk esinde Ekler*, T rk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1977, s. 125.

¹²⁷ Banguoğlu, s. 428.

görünmeyecekleyin 143a/2, tamlayacaklayın 119a/10

-(y)IcAk

namāzdan fāriğ olıcağ peygāmbere ḥazret-i ‘*alayhi*’-s-salām buyurdu-ki 115b/13-

14

ol tonuñ kuruıcağ rengi müteğayyir olursa murdār olmış olur 119b/1-2

yatsu namāzın gecenüñ üç bağşdan bir bağşı geçicek kılı vèrdi 143b/11-12

ḥayyā ‘alā’l-falāḥ dèyicek yüzün şol yanına döndüre 148b/14-149a/1

ammā icmā’ anuñ üzerinedür ki vaqt giricek gèrü okuyalar 151b/10

-mAdIn

her kimse ki ezān okunmadın mescide varup ḥazır olsa 164a/4

yèrlüsinden ādem olsa şormadın taḥarrī ile namāz kılsa dürüst degül 166b/2-3

bir küp süciye şıçan düşüp ölse şişmedin çıkarsalar 133a/10-11

irte namāzı kazāya qalmış olsa namāz-gāḥa gelmedin kıla 146a/6-7

-mAzdAn öñ(din)

zevāl vaḳti olmazdan öñdin ağacuñ gölgesi dā’ireden daşra düşer 144a/9-10

şubḥ olmazdan öñdin ezān okusalar işitse cevāb lāzım olmaz 151b/13-14

yatsu namāzı-çün vaqt girmezden öñdin ezān okumayalar e 151b/7-8

-dUgIncA

her kerre yuduğınca şuyı tamlamaz olınca şıkşa 129b/8-9

3.2.8.3.2. Hal Zarf-Fiilleri

-ken

eger yalnızcağ kılsa otururken kılmak yegrekdür 142b/2-3

bir ḥātūn kişi namāz kıılırken yıl esse etegin açsa 142b/7

subḥānaka okurken ḥatırına gelse ki niyyet ètmemiş 169b/13-14

eşegi yalnızcağ iken binerdi 120b/3

-dUkcA

her yuduḡca üzerine ağır nesne osalar 132a/13

her kerre donı ıkarup ıḡduḡca pāk etmek gerek 131a/12

ḡāşıl-ı kelām elinden geldükçe cehd ede 140a/8

3.2.8.3.3. Baḡlama Zarf-Fiilleri

-(y)Up

ol ‘avrat eri destürinsuz varup anlara ulluḡ eylemek revādur 141b/5-6

ikişer kerre añıl edüp ikişer kerre daḡı āvāzın aldurup atı eyitmekdür 147b/1

Kāfī’de her birisi için ezān okuyup āmet eyitmek ḡasendür demiş 152a/8

SONUÇ

1. Fıkıhın ibadetler konusunu detaylı olarak ihtiva eden *Kitâbu Hulviyyât* adlı eserin 14-22. bâblarının çeviri yazısı yapılarak okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Eserin telif tarihi kimi çalışmalarda 1400 olarak geçmektedir. Kanaatimizce 1400 olarak verilen telif tarihi yanlıştır. Çünkü müellif 1419 yılında doğmuştur. Ayrıca eserin telif tarihi hakkında net olarak bize bilgi verecek bir nüsha veya çalışma şu an için bulunmamaktadır. Bundan dolayı müellifin doğum yılı esas alınarak eserin XV. yüzyılda yazıldığını söylemek daha doğru olacaktır.

2. Eser, Oğuz Türkçesiyle kaleme alınmış ilk ilmihal kitaplarından biridir. Oğuz Türkçesinin ses ve şekil bilgisi özelliklerini ihtiva etmektedir. Çeviri yazısı yapılan bölümde dönemin dil hususiyetlerine aykırı bir durum tespit edilememiştir.

3. Eserin müellifi, İsmail Bey, metinde geçen ayetlerin bazılarını hadislerin ise büyük bir kısmını Oğuz Türkçesine aktarması dolayısıyla bir mütercimdir. Fakat nasıl bir mütercimdir? Bu soruya cevap vermek güçtür. Çünkü müellif kimi çevirilerinde Türkçenin cümle yapısını korumuşken kimilerinde koruyamamıştır.

4. Eserde yer alan her bir fetvada umumiyetle alıntı yapılan eserin adı zikredilmiştir. Fakat bazı fetvalarda eser adı zikredilmemiş veya filan kitap ifadesi kullanılmıştır. Bu gibi fetvalarda Tergib adlı esere atıf yapılmıştır. Bu sonuca müstensihin sebeb-i telif kısmında verdiği bilgiler sayesinde ulaşılmıştır.

5. Kitabı Hulviyyat, Cevahirü'l-Esdaf adlı eser gibi Tarama Sözlüğü'ne kaynak olabilecek türden bir eserdir. Türk dilinin söz varlığına katkı sağlayacak kelimeleri ihtiva etmektedir. Bu kelimelere çeviri yazısını gerçekleştirdiğimiz bölümden sıklat-, tikendelen-, kurtulmaklık, varmaklık kelimelerini örnek olarak verebiliriz. Eserin tamamının çalışılmasıyla ve diğer nüshaların ele alınmasıyla birlikte bu örneklerin artacağı kesindir.

6. Arapça ve Farsça kelimeler Türkçenin işletim ekleriyle işlenerek Türk dilinin bir mâlı haline getirilmiştir. Kitabı Hulviyyat bu konuya dair güzel, dikkat çekici kelimeleri bünyesinde barındırmaktadır. Örnek olarak rastlık, tacille-, saadetlen- kelimeleri ifade edilebilir. Hülasa, Kitabı Hulviyyat Oğuz Türkçesinin söz

varlığına birtakım katkılar sağlayacak eşsiz bir eserdir. Ayrıca bu eser Oğuzların dinî terminolojisini gözler önüne sermesi bakımından da önemlidir.

6. Dizin aracılığıyla mevcut kelimelere örnekler sunulmuş ve sözlük bilimine katkı sağlanmıştır. Örnek olarak dîvân kelimesi bilinen anlamlarından farklı şekilde amel defteri anlamında kullanılmıştır. Bununla birlikte yine metinde geçen helak eden zaman çekmez, nalinlerin barmaklarına bırak- vb. deyim ve atasözü niteliğinde kullanılan ifadeler mevcuttur.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

KİTĀBU HULVİYYĀT [14-22. BĀB]

[M1. 114a] [T. 54b] [M2. 64a] (1) bir kez gusl¹²⁸ eylemek-ile hem farz ve¹²⁹ hem sünnet yèrine gelür

mes'ele¹³⁰ *Mes'ūdī* de dènmış ki (2) peygāmbere ḥazret-i¹³¹ 'alayhi's-salām buyurdu-ki¹³² gusl¹³³ şuyunuñ miqdārı dört menndür (3) yarım menn ile istincā ède ve yarım menn ile ābdest¹³⁴ endāmların¹³⁵ ayaklarından ğayrısın (4) yuya ve iki buçuk mennin başından aşāğa dōke mecmū' endāmlar¹³⁶ üzerine akıda (5) tā ki bir kıl dibi kırı qalmaya ve yarım menn ile ayakların yuya ve peygāmbere ḥazret-i (6) 'alayhi's-salām¹³⁷ buyurdu-ki bundan [M2. 64b] eksük olsa revā ola ammā ziyāde olsa (7) kendüye zulm ètmış ola¹³⁸ Sa'd-i Vakkāş *raḍiya'llāhu 'anhu* peygāmbere¹³⁹ ḥazretine 'alayhi's-salātu (8) va's-salām¹⁴⁰ bunı işidicek yā¹⁴¹ Resūlu'llāhı bize bu miqdār şu yètmez dèdi peygāmbere ḥazret-i (9) 'alayhi's-salām buyurdu-ki müsülmānlıkda sizden ziyāde ölene yèter nicedür ki (10) size yètmez dèdi

on dördünci bāb neces¹⁴² olan nesnelerüñ ve necis ile kılinan namāzlaruñ¹⁴³ (11)

¹²⁸ M2.: "gusul"

¹²⁹ M2.: "ve" yazılmamış.

¹³⁰ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

¹³¹ T. // M2.: "ḥazret" yazılmamış. T. ve M2. nüshasında "peygāmbere" ve "Resūl" kelimelerinden sonra hiçbir yerde "ḥazret" kelimesi yazılmamıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹³² T.: "buyurur-ki"

¹³³ M2.: "gusul"

¹³⁴ T. // M2.: "... ala"

¹³⁵ T. // M2.: "endāmlarınun"

¹³⁶ M2.: "endāmları"

¹³⁷ M2.: "'a. m." M2. nüshasında 84a/16, 88b/7-15-17, 89a/1, 96b/11 haricinde hep "'a. m." şeklinde yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu ifade için dipnot konmamıştır.

¹³⁸ T.: "olur"

¹³⁹ T. // M2.: "peygāmbere"

¹⁴⁰ T.: "ḥazretine 'alayhi's-salātu va's-salām" yazılmamış. // M2.: "a. m."

¹⁴¹ M1.: "ya" "yā", "veyā" ve "yā-ḥōd" bağlaçlarında geçen a vokali M1.'de güzel he (ə), T. ve M2.'de elif (l) harfiyle yazılmış. Bundan sonraki kısımda yā, veyā ve yā-ḥōd kelimeleri için dipnot konmamıştır.

¹⁴² M2.: "necis" M2. nüshasında bu kelime hep "necis" olarak yazılmış. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁴³ M2.: "namāzuñ"

ve neces olan nesneler¹⁴⁴ ne vech-ile pāk olduğunu¹⁴⁵ beyānındadır bu bāb üç⁽¹²⁾ faşl¹⁴⁶ üzerinedür

evvel¹⁴⁷ faşlı¹⁴⁸ neces olan nesneler¹⁴⁹ beyānındadır bilgil-ki⁽¹³⁾ her müslümāna tenin ve tönin ve namāz¹⁵⁰ yerin pāk etmek farz ıduğı¹⁵¹ s̄abit olmışdur⁽¹⁴⁾ hem¹⁵² Qur'ān-ile hem ḥadīs-ile ve hem icmā'-ile¹⁵³ ammā Qur'ān-ile s̄abit olduğu oldur ki^{[M1. 114b] (1)} Allāhu *ta'ālā* kelām-ı kādīminde buyurmuşdur¹⁵⁴ ki¹⁵⁵ *va siyābaka faṭahhir*¹⁵⁶ ya'nī tönünü arıd¹⁵⁷ (2) ve ammā ḥadīs-ile s̄abit olduğu oldur ki Esmā' Binti Ebī¹⁵⁸ Bekr¹⁵⁹ *raḍiya'llāhu 'anhumā*¹⁶⁰ (3) rivāyet etti-ki¹⁶¹ bir ḥātūn kişi gelür¹⁶² peygāmbere *'alayhi's-salām*¹⁶³ şordı ki⁽⁴⁾ bizden birimizün tönüne ḥayz¹⁶⁴ bulaşsa nice edelüm buyurdu-ki eger sizden biriñüzün⁽⁵⁾ tönüne kan yetişse ḥayzdan ovsun qazısun andan soñra şu ile⁽⁶⁾ yusun andan soñra¹⁶⁵ içinde namāz kılsun pes bu āyetden ve ḥadīşden ma'lūm⁽⁷⁾ oldu ki tönü pāk etmek farz imiş imdi zarūretde tönusuz namāz kılmak dürüst iken⁽⁸⁾ anı pāk etmek farz olıcaq teni ve namāz yerini pāk etmek bi't-tarīki'l-evlā farz olur ammā⁽⁹⁾ icmā'-ile s̄abit olduğu oldur ki anları pāk etmek farz olması üzerine 'ulemā'-ı⁽¹⁰⁾ ümmet ittifaq eylemişlerdür¹⁶⁶ anlar ki inkār etdiler derece-i i'tibārdan sākıtlardur⁽¹¹⁾ pes ma'lūm oldu-ki¹⁶⁷ bu üç hüccet-ile ki

¹⁴⁴ T. // M2.: “nesnelerün”

¹⁴⁵ M2.: “olur anlarun”

¹⁴⁶ M2.: “faşl”

¹⁴⁷ T. // M2.: “evvelki”

¹⁴⁸ T.: “faşl” // M2.: “faşl”

¹⁴⁹ T. // M2.: “nesnelerün”

¹⁵⁰ T.: “namāzı”

¹⁵¹ T.: “idügi”

¹⁵² T. // M2.: “hem” yazılmamış.

¹⁵³ “hem ḥadīs-ile ve hem icmā'-ile”=M2.: “ve hem icmā'-ile ve hem ḥadīs-ile”

¹⁵⁴ T.: “buyurur”

¹⁵⁵ M2.: “ki” yazılmamış.

¹⁵⁶ ALLĀH: *Qur'ān*: 74. Müddeşsir 4. “Elbiseni tertemiz tut.”

¹⁵⁷ T.: “tön-kirini arıduñuz”

¹⁵⁸ T. // M2.: “Ebū”

¹⁵⁹ M2.: “Bekir”

¹⁶⁰ T. // M2.: “*raḍiya'llāhu 'anhumā*” yazılmamış.

¹⁶¹ M2.: “eder”

¹⁶² T. // M2.: “gelüp”

¹⁶³ T.: “*'alayhi's-salām*” yazılmamış.

¹⁶⁴ T. // M2.: “... kanı”

¹⁶⁵ T. // M2.: “... vakt”

¹⁶⁶ T. // M2.: “etmişlerdür” M2.: “anlar” kelimesinden sonraki “ki” dipnotun konduğu kısma yazılmıştır.

¹⁶⁷ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

Qur'an ve hadîs ve icmā'dur teni ve tonı ⁽¹²⁾ ve namāz yerini pāk etmek farz imiş bunları pāk etmek neces olan nesneleri bilmek-ile ⁽¹³⁾ olur eyle olsa evvel¹⁶⁸ bu¹⁶⁹ faşıl-da neces olan¹⁷⁰ nesneleri¹⁷¹ beyān edelüm şöñra ⁽¹⁴⁾ pāk etmesi¹⁷² ne¹⁷³ vech-ile olduğı¹⁷⁴ ve pāk etmedin kılinan namāzlaruñ hālleri nice olduğı [M1. 115a] ⁽¹⁾ faşllarında¹⁷⁵ beyān edevüz¹⁷⁶ *inşā'a'llāhu ta'ālā*¹⁷⁷

imdi bilgil¹⁷⁸-ki necāset iki dürlüdür ⁽²⁾ biri necāset-i ġalīza¹⁷⁹ ve¹⁸⁰ biri necāset-i ĥafife¹⁸¹ necāset-i ġalīza kan ve iriñ ⁽³⁾ ve şaru şu [M2. 65a] ve ağız tolu[sı] kuşılan kuşundı ve vedī ve mezī ve menī¹⁸² ve bevl-i ādemī ⁽⁴⁾ ve ġā'it¹⁸³ ve ĥamr¹⁸⁴ gibi [T. 55a] ¹⁸⁵ tavuğ ve kaz ve ördek necesi gibi ve it ve kurd¹⁸⁶ ve arslan ⁽⁵⁾ ve kaplan ve ġerū kalan¹⁸⁷ yırtıcı¹⁸⁸ cānāvarlar¹⁸⁹ necisi ve artuğı ve eti yenmez cānāvarlar¹⁹⁰ ⁽⁶⁾ gibi ve dağı koyın¹⁹¹ ve keçi ve deve ve at ve katır ve eşek ve şıgır kemresi gibi İmām Ebū Ĥanīfe ⁽⁷⁾ katında *raḥimahu'llāh*¹⁹² İmām Ebū¹⁹³ Yūsuf ile İmām

¹⁶⁸ M2.: "... evvel"

¹⁶⁹ M2.: "bu" yazılmamış.

¹⁷⁰ T.: "olanları"

¹⁷¹ T.: "nesneleri" yazılmamış.

¹⁷² M2.: "etmesini"

¹⁷³ M2.: "bu"

¹⁷⁴ M2.: "olduğı"

¹⁷⁵ M2.: "faşllarında"

¹⁷⁶ T.: "edelüm"

¹⁷⁷ T.: "... 'azze ve celle" // M2.: "evvel bu faşıl-da ... *inşā'a'llāhu ta'ālā*" ifadesinin üstü çizilmiştir.

¹⁷⁸ M1.: "[bil]gil"

¹⁷⁹ T. // M2.: "ġalīzadur"

¹⁸⁰ M2.: "ve" yazılmamış.

¹⁸¹ T. // M2.: "ĥafifedür"

¹⁸² "ve vedī ve mezī ve menī"=T.: "ve menī ve vedī ve mezī"

¹⁸³ M1. // T. // M2.: "غَائِطُ"

¹⁸⁴ M1.: "حَمْرٌ" // M2.: "ĥamır"

¹⁸⁵ T.: "... ve"

¹⁸⁶ T. // M2.: "kurt"

¹⁸⁷ M2.: "kala[n]"

¹⁸⁸ T. // M2.: "... yābān"

¹⁸⁹ M1. // T. // M2.: "cānāvarları" M1. // T. // M2.: Kelime her yerde "جَانَوْرٌ" olarak yazılmış. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁹⁰ T.: "... bevl" // M2.: "... bevli"

¹⁹¹ T. // M2.: "koyun"

¹⁹² T. // M2.: "*raḥimahu'llāh*" yazılmamış. T.'de 55a/8, 55b/16, 58a/13, 58b/6-10, 63a/8, 66a/8, 68a/10, 68b/6-10-13, 69a/6, 70b/17, 71b/23, 72b/20 haricinde hiçbir yerde yazılmamış. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır. T. // M2.: "... ammā"

¹⁹³ T.: "Ebū" yazılmamış.

Muhammed katında *raḥimahumā'llāhu*¹⁹⁴ bunların (8) kemreleri¹⁹⁵ necāset-i ḥafīfedendür ve¹⁹⁶ ammā eti yēnür cānāvarlar bevli İmām Ebū Ḥanīfe (9) ve Ebū¹⁹⁷ Yūsuf katında *raḥimahumā'llāhu* necāset-i ḥafīfedendür ammā İmām Muhammed katında (10) *raḥimahu'llāh* pākdur ve ammā eti yenmez kuşlar¹⁹⁸ necisinde bizüm e'imme¹⁹⁹ katında²⁰⁰ (11) rivāyet ikidür Hinduvānī rivāyetinde İmām Ebū²⁰¹ Ḥanīfe katında²⁰² *raḥimahu'llāh* (12) necāset-i ḥafīfedür İmām Ebū²⁰³ Yūsuf ile İmām²⁰⁴ Muhammed katında *raḥimahumā'llāhu* necāset-i (13) ḡalīzadur ammā Kerḫī rivāyetinde İmām Ebū²⁰⁵ Ḥanīfe ile İmām Ebū²⁰⁶ Yūsuf katında (14) *raḥimahumā'llāhu* pākdur İmām Muhammed katında *raḥimahu'llāhu* necāset-i ḡalīzadur^{[M1. 115b] (1)} lākin Hinduvānī rivāyetine i'timād ziyādedür²⁰⁷

[mes'ele] *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki İmām Şāfi'ī (2) *raḥimahu'llāh*²⁰⁸ necāset tende yā tonda yā namāz yerinde ne-ḡadar az olursa (3) namāza māni' olur dēr necāset-i ḥükmiyyeye²⁰⁹ kıyās eder necāset-i ḥükmiyyeden²¹⁰ (4) eger bir kıl ucı miḡdārı qurı yer²¹¹ ḡalsa namāza māni' olurdu²¹² necāset-i ḡaḡiḡiyye (5) ḡöd bi't-ḡarīḡi'l-evlā māni' olmak gerek dēr ammā bizüm 'ulemā *raḥimahumā'llāh* eydürler (6) İmām Şāfi'ī bu mes'eledē kıyās ile²¹³ 'amel eyler biz Allāh *ta'ālānuñ*²¹⁴ ḡavli ile (7) ve

¹⁹⁴ T. // M2.: "*raḥimahumā'llāhu*" yazılmamış. M2.'de 78a/15, 84a/5, 85a/15, 89b/16 //T.'de ise 61a/2, 66a/7, 68b/7, 70b/13 haricinde hiçbir yerde yazılmamış. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁹⁵ M2.: "kemresi"

¹⁹⁶ M2.: "ve" yazılmamış.

¹⁹⁷ T.: "Ebū" yazılmamış.

¹⁹⁸ T.: "kuşların"

¹⁹⁹ M2.: "e'immeden"

²⁰⁰ M2.: "katında" yazılmamış.

²⁰¹ T.: "Ebū" yazılmamış.

²⁰² T.: "katında" yazılmamış.

²⁰³ T.: "Ebū" yazılmamış.

²⁰⁴ T.: "imām" yazılmamış.

²⁰⁵ T.: "Ebū" yazılmamış.

²⁰⁶ T.: "Ebū" yazılmamış.

²⁰⁷ T.: "... lākin"

²⁰⁸ M2.: "*raḡmetu'llāh*"

²⁰⁹ T.: "ḡükminde" // M2.: "ḡükmiyyede"

²¹⁰ T.: "ḡükminden"

²¹¹ "qurı yer"=T.: "yer qurı"

²¹² T.: "olur dedi"

²¹³ T. // M2.: "... ḡükm edüp"

²¹⁴ T.: "*ta'ālā* ḡazretlerinin"

peygamberün²¹⁵ fi‘li ile ve icmā‘-ı şaḥābe ile ‘amel eylerüz Allāh ta‘ālānuñ²¹⁶ kavli⁽⁸⁾ oldur ki buyurur²¹⁷ *yā ayyuhā’llazīna āmanū izā kumtum ilā’s-ṣalāti fāḡsilū*²¹⁸ al-āya²¹⁹ ⁽⁹⁾ Allāh ta‘ālā bu āyetde ṭahāret²²⁰ emr êtdi mevzi‘-i istincāyı yād êtmedi mevzi‘-i istincā²²¹ ⁽¹⁰⁾ ḥōd az necesden ḥālī olmaz pes eger az neces namāza māni‘ olurmuşsa idi²²² ⁽¹¹⁾ istincā’ mevzi‘ini daḥı yād êderdi²²³ ve fi‘l-i peygamber ‘alayhi’s-salām ⁽¹²⁾ oldur ki şaḥābe ile namāz kılrken mübārek ayakların na‘leyninden ⁽¹³⁾ çıkardı şaḥābe daḥı²²⁴ mütāba‘at êdüp ayakların çıkardılar namāzdan fāriḡ ⁽¹⁴⁾ olıcaḡ peygamber ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurdi-ki²²⁵ sebeb ne²²⁶ oldı ki ^[M1. 116a] ⁽¹⁾ böyle êtdüñüz şaḥābe eyitdiler yā Resūlu’llāh siz mübārek ayaklarıñuz²²⁷ na‘leynñuzden²²⁸ ⁽²⁾ çıkarıcaḡ²²⁹ biz şöyle şanduk ki ^[M2. 65b] üzerümüze farz oldı peygamber ḥazret-i ⁽³⁾ ‘alayhi’s-salām buyurdi-ki ḡarındaşum Cebra‘ıl²³⁰ baña ḡaber verdi-ki na‘leynñ²³¹ ⁽⁴⁾ altında ölmüş kene var ben daḥı az necesden ḥālī degül dēyüp çıkardum pes ḥazret-i ⁽⁵⁾ risāletüñ ‘alayhi’s-salām bu fi‘linden bize birḡaḡ mes‘ele ma‘lūm oldı ⁽⁶⁾ bir bu ki az çok neces ile namāz dūrüst olur imiş olmasa peygamber ḥazret-i ⁽⁷⁾ ‘alayhi’s-salām ol²³² namāzı tamām êtmez idi belki evvelinden ḡerü kılrıdı⁽⁸⁾ bir daḥı bu ki necāset hīḡ olmamaḡ evlā imiş degül imişse peygamber ḥazret-i ⁽⁹⁾ ‘alayhi’s-salām mübārek ayakların na‘leyninden²³³ çıkarmazdı bir daḥı bu ki az çok ⁽¹⁰⁾ fi‘l namāzı fāsıd êtmez imiş²³⁴

²¹⁵ T.: “... ‘alayhi’s-salām” // M2.: “peygamber ‘alayhi’s-salām”

²¹⁶ T. // M2.: “ta‘ālā”

²¹⁷ T. // M2.: “buyurdi”

²¹⁸ ALLĀH: *Ḳur‘ān*: 5. Māide 6. “Ey iman edenler! Namaza kalkacaḡınız zaman ... yıkayın.” T.: “fāḡsilū” yazılmamış.

²¹⁹ M2.: “al-āya” yazılmamış.

²²⁰ M2.: “ṭahārete”

²²¹ M2.: “yād êtmedi mevzi‘-i istincā” yazılmamış.

²²² T.: “olurmuş-idi”

²²³ T.: “eydeydi” // M2.: “êdeydi”

²²⁴ “şaḥābe daḥı”=M2.: “daḥı şaḥābe”

²²⁵ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

²²⁶ T.: “ne” yazılmamış.

²²⁷ M2.: “ayaklarıñuzdan”

²²⁸ T.: “na‘leyninden” // M2.: “na‘lınıñuz”

²²⁹ M1.: “جَفَرَجَكْ”

²³⁰ M1.: “جَبْرَائِلُ” // M2.: “جَبْرَائِلُ” // T.: “... ‘alayhi’s-salām”

²³¹ M2.: “na‘lınıñ”

²³² M2.: “ol” yazılmamış.

²³³ T.: “na‘leyninden” // M2.: “na‘lınından”

²³⁴ T.: “... zīrā”

eder imişse²³⁵ peygamber hazret-i ‘alayhi’s-salām⁽¹¹⁾ ol namāzı evvelinden gèrù kıldı²³⁶ pes ma‘lûm oldu-ki necâset çok olmayınca⁽¹²⁾ namāza mâni‘ olmaz [T. 55b] imiş ammâ necâset-i ġalîza ve hafîfe ne miqdâr²³⁷ olıcağ⁽¹³⁾ çok²³⁸ olup namāza mâni‘ olduğunda²³⁹ ‘ulemâ ihtilâf êtdiler²⁴⁰ necâset-i ġalîzada⁽¹⁴⁾ İbrâhîm Neħaî²⁴¹ dedî-ki dirhem miqdârı olıcağ çok olur pes namāza daħı mâni‘ [M1. 116b] (1) olur ve Şa‘bî dedî ki dirhem miqdârından ziyâde olmayınca namāza mâni‘ (2) olmaz fetvâ daħı²⁴² bunuñ üzerinedür ammâ dirhemden murâd nice dirhem idüğüne²⁴³ (3) ve miqdârında murâd ne idüğünde²⁴⁴ ‘ulemânun sözleri ve rivâyetleri arasında (4) ihtilâf göründi ba‘zılar dediler ki bu maħalde dirhemden murâd her zamânun (5) dirhemlerinun büyükregidür ve ba‘zılar dediler ki dirhem-i şihlîlîdür ki ağırlığı (6) mişkâl ağırlığı ile²⁴⁵ berâberdür²⁴⁶ ve büyüklüğü ya‘nî eni ve²⁴⁷ uzunı el ayasının²⁴⁸ ortasında (7) alçağ olan yerinun büyüklüğü berâberîdür ammâ miqdârından murâd ba‘zılar rivâyeti (8) üzerine ve İmâm Muħammed’ün *Kitâb-ı Şalât*’da zıkr êtdüğünden añlanan üzerine (9) dirhemun ağırlığıdır ya‘nî necâsetun ağırlığı dirhem ağırlığından ziyâde olsa (10) namāza mâni‘ olur ziyâde olmasa mâni‘ olmaz ve ammâ ba‘zılar rivâyeti üzerine²⁴⁹ (11) ve²⁵⁰ İmâm Muħammed *Nevâdir*’de zıkr eylediği²⁵¹ üzerine murâd büyüklüğüdür²⁵² ya‘nî necâsetun (12) büyüklüğü dirhem-i şihlîlî büyüklüğünden ziyâde olsa namāza²⁵³ mâni‘ olur [ziyâde] olmasa (13) [namāza mâni‘] olmaz ve hem

²³⁵ M2.: “eder imişse” yazılmamış.

²³⁶ Bir üst satırdaki “eder imişse” ifadesi T. nüshasında “eger fâsid edermişse” olarak dipnotun konulduğu kısımda geçmektedir.

²³⁷ M2.: “miqdârı”

²³⁸ T.: “çok”

²³⁹ T.: “olup câ’iz olmaduğundan” // M2.: “olup câ’iz olmaduğında”

²⁴⁰ T.: “etmişlerdür”

²⁴¹ M1.: “نَحْفَى”

²⁴² M2.: “daħı” yazılmamış.

²⁴³ T.: “idüğinden” // M2.: “idüğünde”

²⁴⁴ “miqdârında murâd ne idüğünde”= T.: “murâd miqdâr idüğünde” // M2.: murâd ne miqdârı idüğünde”

²⁴⁵ T. // M2.: “ile” yazılmamış.

²⁴⁶ T. // M2.: “berâberîdür”

²⁴⁷ M2.: “ve” yazılmamış.

²⁴⁸ T. // M2.: “... ortasinca ola ya‘nî el ayasınun”

²⁴⁹ T.: “İmâm Muħammed’ün *Kitâb-ı Şalât*’da ... ba‘zılar rivâyeti üzerine” yazılmamış.

²⁵⁰ M2.: “İmâm Muħammed’ün *Kitâb-ı Şalât*’da ... ba‘zılar rivâyeti üzerine ve” yazılmamış.

²⁵¹ M2.: “êtdüğü”

²⁵² T.: “büyüklüğü”

²⁵³ M2.: “namâzda”

dağı rivāyet olunmuşdur ki Emīrū'l-mü'minīne 'Ömer'e *raḍiya'llāhu 'anhu*²⁵⁴ su'āl⁽¹⁴⁾ étdiler ki necāset ne miḳdār²⁵⁵ olıcaḳ az olur namāza māni' olmaz²⁵⁶ eyitdi-ki²⁵⁷ [M1. 117a] (1) benüm şol dırnağum miḳdārı olsa az olur namāza māni' olmaz²⁵⁸ Emīrū'l-mü'minīne 'Ömer'ün²⁵⁹ (2) dırnağı dirhem-i şihlilī miḳdārı idi²⁶⁰ ve Zāhīre'd-dīn Murğīnānī dağı demiş ki Muḥammed bin Ḥasan⁽³⁾ dirhem miḳdārını işbu dā'ire²⁶¹ ile taḳdīr eylemiş andan şoñra²⁶² Ebū Ḥafş-ı Kebīr²⁶³ Buḥārī (4) naḳl²⁶⁴ eylemiş andan mu'temed kimseler [M2. 66a] naḳl²⁶⁵ eylemişler ve dağı (5) Zāhīre'd-dīn *raḥimahu'llāh* demiş ki bu dā'ireyi²⁶⁶ Buḥārā'da²⁶⁷ aşı-ı (6) şahīḥden naḳl²⁶⁸ eyledüm pes bu isnāda²⁶⁹ i'timād édüp bu bī-çāre (7) dağı naḳl²⁷⁰ eyledi bunlardan dağı dirhem miḳdārından murād²⁷¹ eni olmak añlanur (8) ammā Faḳīḥ Ebū²⁷² Ca'fer Hinduvānī²⁷³ *raḥimahu'llāh*²⁷⁴ dedi-ki dirhem miḳdārından murād (9) ne idüğün²⁷⁵ beyānında naḳl²⁷⁶ olunan ḳavller ve rivāyetler arasında ve İmām Muḥammed'ün (10) *Kitāb-ı Şalāt*'ıyla *Nevādir*'inde²⁷⁷ añlananlar arasında muḥālefet yokdur zīrā ki (11) dirhem miḳdārından murād ağırlığıdır deyenler ḳatı ve ḳoyı²⁷⁸ olan necislerde²⁷⁹ dediler²⁸⁰

²⁵⁴ T. // M2.: "*raḍiya'llāhu 'anhu*" yazılmamış.

²⁵⁵ M2.: "miḳdārı"

²⁵⁶ T.: "... ve hem dağı rivāyet olundı ki" // M2.: "... Emīrū'l-mü'minīn 'Ömer ve hem dağı rivāyet olundı ki"

²⁵⁷ T. // M2.: "ki" yazılmamış.

²⁵⁸ M2.: "... ki"

²⁵⁹ M2.: "Emīrū'l-mü'minīn 'Ömer'ün" yazılmamış.

²⁶⁰ M2.: "miḳdārıdır"

²⁶¹ M1.: 117a/3-5'de geçen dā'ire kelimesi yazılırken hemzeli (ﺀ) yazılmış. Diğer geçtiği yerlerde ise hemzenin (ﺀ) yerini y (ﻱ) konsonantı almıştır. T. ve M2. nüshasında da hemzenin (ﺀ) yerini y (ﻱ) konsonantı almış, hep "ﺩﺍﻳﺮﻩ" şeklinde yazılmıştır.

²⁶² M2.: "şoñra" yazılmamış.

²⁶³ M2.: "Kebīr-i"

²⁶⁴ M2.: "naḳıl"

²⁶⁵ M2.: "naḳıl"

²⁶⁶ T. // M2.: "dā'ire ya'nī"

²⁶⁷ T.: "Buḥārī'de"

²⁶⁸ M2.: "naḳıl"

²⁶⁹ M2.: "esnāda"

²⁷⁰ M2.: "naḳıl"

²⁷¹ M2.: "murādı"

²⁷² T.: "Ebū'l-Leyṣ"

²⁷³ M2.: "Hinduvānī" yazılmamış.

²⁷⁴ M2.: "r. ḥ. m."

²⁷⁵ T.: "idüğün"

²⁷⁶ M2.: "naḳıl"

²⁷⁷ M2.: "Nevādir'den"

²⁷⁸ T.: "ḳurı"

²⁷⁹ T.: "necislerdür"

(12) ammā murād büyüklüğüdür déyenler sıvık olan necislerde²⁸¹ dediler²⁸² pes eger necāset-i (13) ġalīza katı yā koyı²⁸³ olsa ağırlığı mişkāl berāberi olan dirhem ağırlığından ziyāde (14) olmayınca namāza māni‘ olmaz ammā eger sıvık olsa²⁸⁴ büyüklüğü el ayasının barmaqlar²⁸⁵ [M1. 117b] (1) mefāşılları berāberinüñ ortası büyüklüğünden ziyāde olmayınca [namāza] māni‘ olmaz (2) ammā necāset-i hafifede demişler ki Ebū İmām²⁸⁶ Hanīfe’den Hasan bin Ziyād (3) rivāyetinde ve İmām Ebū²⁸⁷ Yūsuf’uñ rivāyet-i meşhūresinde eni ve uzunı bir qarış (4) miqdārına yetişürse namāza māni‘ olur yetişmezse [māni‘] olmaz ammā İmām Ebū Hanīfe’den (5) Hişām rivāyetinde birer qarış- [T. 56a] -dan ziyāde olmayınca namāza māni‘ olmaz necāset-i (6) ġalīzada dirhem miqdārından ziyāde olmayınca²⁸⁸ māni‘ olmadığı gibi ve²⁸⁹ ammā (7) Taḥāwī rivāyetinde eni ve uzunı birer²⁹⁰ zīrā‘ miqdārına yetişmeyince (8) namāza māni‘ olmaz ammā şaḥīḥ rivāyet oldur ki tonuñ rub‘ı miqdārına yetişürse (9) māni‘ olur yetişmezse²⁹¹ olmaz lākin rub‘dan murād nice tonuñ ve neresinüñ (10) rub‘²⁹² idüğinde²⁹³ meşāyih iḥtilāf ētdiler ba‘zılar dediler ki içinde namāz dürüst (11) olan tonların ġāyetde küçüginüñ²⁹⁴ rub‘ıdır ki diz tondur ve ba‘zılar dediler ki (12) neces nice tona²⁹⁵ yetişdiyse ol tonuñ küllisinüñ rub‘ıdır ba‘zılar dediler²⁹⁶ ki (13) etege yetişdiyse²⁹⁷ etegün rub‘ıdır yine yetişdiyse yinüñ rub‘ıdır yana (14) yetişdiyse yanuñ rub‘ıdır *Kifāye*’de dēnmiş ki eṣaḥ budur ekşer meşāyihüñ [M1. 118a] (1) fetvāları daḥı²⁹⁸ bunuñ üzerinedür

²⁸⁰ M2.: “dêrler”

²⁸¹ M2.: “necislerdür”

²⁸² T.: “ammā murād ... necislerde dediler” yazılmamış. // M2.: “dêrler”

²⁸³ T.: “kuri”

²⁸⁴ T.: “ağırlığı mişkāl berāberi ... ammā eger sıvık olsa” yazılmamış.

²⁸⁵ T. // M2.: “barmaqları”

²⁸⁶ “Ebū İmām”=T. // M2.: “İmām Ebū”

²⁸⁷ T.: “Ebū” yazılmamış.

²⁸⁸ T. // M2.: “... namāza”

²⁸⁹ T.: “ve” yazılmamış.

²⁹⁰ T. // M2.: “bir”

²⁹¹ M2.: “... māni’”

²⁹² T.: “rub‘ı”

²⁹³ T. // M2.: “idüğün”

²⁹⁴ T.: “küçüçüginüñ” // M2.: “küçüçüginüñ”

²⁹⁵ T.: “dona”

²⁹⁶ M2.: “dêrler”

²⁹⁷ T. // M2.: “... murād”

²⁹⁸ “fetvāları daḥı”=T.: “daḥı fetvāları”

mes'ele²⁹⁹ eger necāset-i ġalīza biraz³⁰⁰ tende ⁽²⁾ biraz³⁰¹ tonda olsa eger ikisin³⁰² hisāb edicek [M2. 66b] dirhem miḳdārı olursa ⁽³⁾ namāza māni' olur ammā mevzi'-i istincā bile hisāb olur mı [hisāb] olmaz mı dēnmiş ki³⁰³ Ebū Ḥanīfe³⁰⁴ ⁽⁴⁾ ve³⁰⁵ Ebū Yūsuf *raḥimahumā'llāh* bile hisāb olmaz dērler³⁰⁶ ve daḥı İmām Muḥammed ve Züfer dirhem ⁽⁵⁾ miḳdārından ziyāde neces yaluñuz mevzi'-i istincāda olsa namāza māni' ⁽⁶⁾ olur dērler³⁰⁷ ammā İmām Ebū Ḥanīfe ve Ebū Yūsuf *raḥimahumā'llāhu* māni' olmaz dērler³⁰⁸ ⁽⁷⁾ zīrā ki mevzi'-i istincāda olan 'afv olunmışdur dērler³⁰⁹

mes'ele eger bir müsülmān ⁽⁸⁾ istincā etdüğinden³¹⁰ soñra istincāmı³¹¹ mevzi'i³¹² yaş iken yillese gērü istincā etmek ⁽⁹⁾ gerek mi gerekmez mi Ebū'l-Leyṣ-i Kebīr gērü [istincā] etmek gerek dēr zīrā ki ol yıl 'aynı³¹³ ⁽¹⁰⁾ necāsetden ayrılup gelür Kādīhān-ı³¹⁴ Buḥārī *raḥimahu'llāh* bu mes'elenüñ naẓīri ⁽¹¹⁾ bir mes'ele getürmiş ki³¹⁵ eger necāset üzerinden yıl esüp yaş tona yetişse ⁽¹²⁾ murdār eder zīrā ki 'aynı³¹⁶ necāsetden ayrılup gelür dēr bu mes'eleye münāsib ⁽¹³⁾ Şemsü'l-e'imme-i Ḥalvānī³¹⁷ daḥı³¹⁸ demiş ki eger bir kimesne³¹⁹ diz tönı yaş iken yillese diz ⁽¹⁴⁾ tönı murdār olur ammā zāhir rivāyetde bunlardan hiçbiri murdār olmaz [M1. 118b] ⁽¹⁾ zīrā ki ol yıl ile yetişen eşerdür şerī'atda 'afvdur ammā eger şudan ġayrı nesne ile ⁽²⁾ istincā etse

²⁹⁹ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

³⁰⁰ M2.: "birazı"

³⁰¹ M2.: "birazı"

³⁰² T. // M2.: "... bile"

³⁰³ T. // M2.: "... İmām"

³⁰⁴ M2.: "... ile"

³⁰⁵ T.: "... İmām"

³⁰⁶ T.: "...ammā İmām Muḥammed ve Züfer bile hisāb olur dērler" // M2.: "dédiler ammā İmām Muḥammed ve Züfer bile hisāb olur dērler"

³⁰⁷ T.: "dédiler"

³⁰⁸ M2.: "dédiler"

³⁰⁹ T.: "dédiler"

³¹⁰ T. // M2.: "etdükden"

³¹¹ M2.: "istincāsı"

³¹² T.: "mevzi'"

³¹³ T.: "'ayn"

³¹⁴ T. // M2.: "Kādīhān"

³¹⁵ T. // M2.: "ki" yazılmamış.

³¹⁶ T.: "'ayn"

³¹⁷ M1. // M2.: "Ḥalvāyī"

³¹⁸ T.: "daḥı" yazılmamış.

³¹⁹ T. // M2.: "kimse"

şoñra istincā mevzi'ne yaş yetişse andan şoñra ol yaşdan ⁽³⁾ tenine yā donına³²⁰
yetişse ba'zılar neces étmez dèdiler lâkin şaḥīḥ oldur ki ⁽⁴⁾ neces éder

mes'ele³²¹ eger āḥūruñ üzerinde delügi olsa ol delügüñ³²² üzerine ⁽⁵⁾ nesne
kapasalar daḥı āḥūruñ buḥārından ol³²³ kapanan nesne derlese³²⁴ yā-ḥōd ḥammāmuñ
⁽⁶⁾ içinde necesler döküldüğünden³²⁵ şoñra buḥārından dīvārları³²⁶ derlese ol
derlerden ⁽⁷⁾ dökilen tamlı kıyāsen necesdür istiḥsānen neces³²⁷ degüldür³²⁸ megerki
neces eşeri ⁽⁸⁾ zāhir ola

mes'ele eger toprağa şıgır necisin³²⁹ qatup [T. 56b] balçık etseler daḥı anuñla ⁽⁹⁾
dīvār yā tam üstün³³⁰ şıvasalar quruduğundan şoñra bir pāk yaş nesneyi³³¹ ⁽¹⁰⁾ getürüp
ol neces balçığı ile şıvanan yerüñ üzerine qosalar neces olmaz

mes'ele ⁽¹¹⁾ eger bir döşege menī bulaşup quruduğundan³³² şoñra bir kimse ol³³³
döşegüñ üzerinde ⁽¹²⁾ yalıncaqla³³⁴ yatup derlese derinden ol döşek yaş olsa eger
döşegüñ yaşı ⁽¹³⁾ az olup tende zāhir olmazsa ten necis olmaz ammā çok olup tende
[M2. 67a] zāhir ⁽¹⁴⁾ olursa neces olur

mes'ele eger bir kimse ayağı yaş iken bir qurı neces³³⁵ yer üzerine [M1. 119a] ⁽¹⁾
yürise³³⁶ ayağınuñ yaşından ol yer daḥı yaş olsa lâkin yerüñ yaşı ayağında ⁽²⁾ zāhir
olmasa ayağı neces olmaz ammā ayağınuñ yaşı çok³³⁷ olup yürüdüğü ⁽³⁾ neces yer
balçık olsa³³⁸ ayağına bulaşsa ayağı neces olur ammā eger³³⁹ ayağınuñ yaşı ⁽⁴⁾ yoğ-

³²⁰ T. // M2.: “tonına”

³²¹ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

³²² M1.: “تلك”

³²³ M2.: “o”

³²⁴ T. // M2.: “nesnenüñ üzerine āḥūrdan der çıkısa”

³²⁵ T. // M2.: “döküldükden”

³²⁶ T. // M2.: “... ve üstü”

³²⁷ T.: “neces” yazılmamış.

³²⁸ M2.: “degül”

³²⁹ T.: “necisini”

³³⁰ T.: “üstü”

³³¹ M2.: “nesne”

³³² M2.: “quruduğdan”

³³³ T.: “o”

³³⁴ T.: “yalıncaq”

³³⁵ T. // M2.: “neces” yazılmamış.

³³⁶ T. // M2.: “... ki ol yer neces olsa”

³³⁷ T.: “çoğ”

³³⁸ T. // M2.: “olup”

³³⁹ T. // M2.: “eger” yazılmamış.

iken bir neces yaş y r  zerine y rise eger yaşılığı ayağında z hir olursa ⁽⁵⁾ ayağı neces olur z hir olmazsa neces olmaz

mes'ele eger it ergin kar  zerine³⁴⁰ ⁽⁶⁾ y  bal ık  zerine y rise dağı bir kimse gel p ayağını yalıncağla ol it n³⁴¹  zerine ⁽⁷⁾ ba sa ayağı murd r olur

mes'ele³⁴² eger neces ya   on  p k  ur  dona³⁴³  arsalar y - ⁽⁸⁾ -  d p k  ur   on  neces ya   on³⁴⁴  zerine y  neces ya  y r  zerine³⁴⁵ ⁽⁹⁾ d  eseler³⁴⁶ dağı ol neces  onu  y ³⁴⁷ neces y r n  yaşılığı ol p k  onda ⁽¹⁰⁾ z hir olsa l kin  ıkılca   amlayaca layın olmasa ba' zilar  atında anı dađı³⁴⁸ neces  der d r³⁴⁹ ⁽¹¹⁾ ba' zilar  atında olmaz³⁵⁰ fetv  dağı neces  tmemek  zerined r z r  ki yeti en e erd r³⁵¹ ⁽¹²⁾ e er   d³⁵²  er 'atda 'afv olunmu dur

mes'ele *Mes' di* de d nmi  ki eger bir m s lm n ⁽¹³⁾ uyusa dağı ağzınu   uy  a up donına³⁵³ dirhem mi d rından ziy de yeti se ⁽¹⁴⁾ Eb 'l-  Abb s  ığ n 'n n ve Eb  Na r³⁵⁴ Mu ammed bin Sel m-ı Belh 'n n *C mi 'i'l-Cev mi* 'lerinde³⁵⁵ [M1. 119b] ⁽¹⁾ riv yetd r ki ol  onu   uruyıca  rengi m te ayyir olursa murd r olmu  ⁽²⁾ olur amm  z hir riv yetde murd r olmaz ve Fa ih Eb 'l-Ley -i Semerk nd  *ra imahu'll h* ⁽³⁾ eyd r ki ağız  uyınu  a lı bal amdur   n bal am p kdur ol dağı p kdur ve *H l  a*'da ⁽⁴⁾ d nmi ³⁵⁶ bal am ve uyuyan kimsen n ağzından a an  u  m m Eb  Y suf  atında nec set-i ⁽⁵⁾ haf fed r amm ³⁵⁷  m m Eb  H n fe ile  m m Mu ammed  atında *ra imahum 'll hu* p kdur  a    ⁽⁶⁾ dağı budur sar    n 

³⁴⁰ T.: " zerine" yazılmamı .

³⁴¹ T. // M2.: "... izi"

³⁴² M2.: "mes'ele" yazılmamı .

³⁴³ T. // M2.: " ona"

³⁴⁴ T.: "ya  neces  ona  arsalar"

³⁴⁵ M2.: "y  neces ya  y r  zerine" yazılmamı .

³⁴⁶ T.: " zerine ... d  eseler" yazılmamı .

³⁴⁷ T.: "... ol"

³⁴⁸ T.: "dağı" yazılmamı .

³⁴⁹ M2.: "d r" yazılmamı .

³⁵⁰ T. // M2.: " tmez"

³⁵¹ T.: "e erd r" yazılmamı .

³⁵² T.: "  d" yazılmamı . // M2.: "e er   d" yazılmamı .

³⁵³ T. // M2.: " onına"

³⁵⁴ M2.: "Na ır"

³⁵⁵ T.: "Cev mi'nde"

³⁵⁶ T. // M2.: "... ki"

³⁵⁷ T.: "amm " yazılmamı .

ağzından akan şu dağı şahîh budur ki pâkdur megerki ⁽⁷⁾ eşeri süci³⁵⁸ zâhir ola ammâ ölünün ağzından akan necesdür dênmiş

mes' ele-rah³⁵⁹ ⁽⁸⁾ eger³⁶⁰ pâk şu ile murdâr toprağı balçık etseler yâ murdâr şu ile pâk toprağı balçık etseler ⁽⁹⁾ Muḥammed bin Selām-ı Belhî ve İmām Muḥammed *rahimahumâ'llāhu* pâk olur dërler ammâ Şeyḥ Ebu'l-Ḳāsım ⁽¹⁰⁾ Şaffar ikisinden biri murdâr olsa balçık dağı murdâr olur dër³⁶¹ ve Faḳîh Ebū'l-Leyṣ ⁽¹¹⁾ ve İmām Ebū³⁶² Yūsuf dağı bu kavli ihtiyâr eylediler³⁶³

mes' ele *Mes'ūdî* de denmiş ki eger³⁶⁴ murdâr ⁽¹²⁾ şu ile ^[T. 57a] murdâr³⁶⁵ toprağı ^[M2. 67b] balçık etseler Muḥammed bin Ḥasan *rahimahumâ'llāhu* pâk olur dër ⁽¹³⁾ zîrâ ki³⁶⁶ her nesnenün ki ismi ve şıfatı müteğayyir ve mütebeddil ola 'aynı³⁶⁷ dağı ⁽¹⁴⁾ ğayra dönmiş olur şuncılayın ki şîre pâkdur³⁶⁸ süci³⁶⁹ şîre dağı süci olıcağ³⁷⁰ murdâr olur soñra sirke ^[M1. 120a] ⁽¹⁾ olsa gërü pâk olur ve dağı şuncılayın ki yumurda pâkdur kan olıcağ ⁽²⁾ murdâr³⁷¹ olur³⁷² ammâ çıkan yavru pâkdur

mes' ele *Mes'ūdî* de dêmış³⁷³ ki necâseti ⁽³⁾ yaqsalar kül olsa İmām Muḥammed kavlince *rahimahu'llāh* pâk olur ammâ³⁷⁴ İmām Ebū³⁷⁵ Yūsuf ⁽⁴⁾ kavlince *rahimahu'llāh* pâk³⁷⁶ olmaz

³⁵⁸ “eşeri süci”=T. // M2.: “süci eşeri”

³⁵⁹ T. // M2.: “mes' ele” M1. nüshasında geçen “mes' ele-rah” ifadesi T. ve M2. nüshalarında hep “mes' ele” olarak geçmektedir. Bundan sonraki kısımda “mes' ele-rah” kelimesi için dipnot konmamıştır.

³⁶⁰ T.: “... bir”

³⁶¹ T.: “dédiler” // M2.: “dërler”

³⁶² T.: “Ebū” yazılmamış.

³⁶³ T. // M2.: “ètdiler”

³⁶⁴ T.: “... bir”

³⁶⁵ T.: “murdâr” yazılmamış.

³⁶⁶ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

³⁶⁷ T.: “‘ayn”

³⁶⁸ T.: “pâk”

³⁶⁹ T. // M2.: “... murdârdur”

³⁷⁰ T.: “şîre dağı süci olıcağ” yazılmamış.

³⁷¹ M2.: “murdârdur”

³⁷² M2.: “olur” yazılmamış.

³⁷³ T. // M2.: “dênmiş”

³⁷⁴ T. // M2.: “ammâ” yazılmamış.

³⁷⁵ T.: “Ebū” yazılmamış.

³⁷⁶ T.: “pâk” yazılmamış.

mes' ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger bir murdār nesne tozlaya ⁽⁵⁾ düşse mürūr-ı eyyām-ile müteğayyir olup toz olsa İmām Muḥammed ḳavline ⁽⁶⁾ *raḥimahu'llāh* pāk olur ammā İmām Ebū³⁷⁷ Yūsuf ḳavline *raḥimahu'llāh* pāk olmaz İmām ⁽⁷⁾ Muḥammed'ün delīli geḳen mes' elede beyān olundı ammā İmām Ebū³⁷⁸ Yūsuf'ün delīli oldur ki ⁽⁸⁾ toz olmağ-ıla 'aynı³⁷⁹ mütebeddil olmaz belki şıfatı mütebeddil olur pes 'aynıda³⁸⁰ necesligi ⁽⁹⁾ bākī olur ammā Muḥtār İmām Muḥammed ḳavidür

mes' ele³⁸¹ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki cünübün ⁽¹⁰⁾ ve ḥāyızun ve nüfesānün derleri pākdur zīrā 'Ā' işe-i³⁸² Şiddīka *raḍiya'llāhu 'anhā*³⁸³ ⁽¹¹⁾ rivāyet eder ki vaḳt olurdı-ki peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām ḥātūnları³⁸⁴ ⁽¹²⁾ ḥayzda ve³⁸⁵ nifāsdā iken³⁸⁶ yaturdı tā ki anlarıñ derleri peygāmbere³⁸⁷ 'alayhi's-salām ⁽¹³⁾ mübārek teninde yetişürdü³⁸⁸ peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām³⁸⁹ hemān ābdest endāmların³⁹⁰ ⁽¹⁴⁾ yuyup namāz kılırdı pes eger ol³⁹¹ ḥāllülerün derleri murdār olsa idi³⁹² peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām ^{[M1. 120b] (1)} eyle etmez idi

mes' ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki kāfirün deri pākdur eşegün daḥı pākdur ⁽²⁾ zīrā ki peygāmbere³⁹³ ḥazretinün 'alayhi's-salām Ya'fūr adlu bir eşegi var-ıdı peygāmbere ⁽³⁾ ḥazret-i 'alayhi's-salām³⁹⁴ vaḳt olurdı ki³⁹⁵ eşegi³⁹⁶ yalıncaḳ iken binerdi peygāmbere

³⁷⁷ T.: "Ebū" yazılmamış.

³⁷⁸ T.: "Ebū" yazılmamış.

³⁷⁹ T.: "'ayn"

³⁸⁰ M2.: "'aynında"

³⁸¹ M2.: "mes' ele" yazılmamış.

³⁸² T. // M2.: "عائشه" T. ve M2. nüshasında hemzenin (ة) yerini ye (ي) konsonantı almış, hep "عائشه" şeklinde yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için tekrardan dipnot konmamıştır.

³⁸³ M2.: "raḍiya'llāhu 'anhā" yazılmamış.

³⁸⁴ T. // M2.: "ḥātūnları"

³⁸⁵ T. // M2.: "yā"

³⁸⁶ T. // M2.: "... bile"

³⁸⁷ T. // M2.: "peygāmbere"

³⁸⁸ T. // M2.: "bedenine degerdi"

³⁸⁹ T. // M2.: "peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām" yazılmamış.

³⁹⁰ T. // M2.: "endāmlarını"

³⁹¹ T.: "ol" yazılmamış.

³⁹² T. // M2.: "olsaydı"

³⁹³ T.: "peygāmbere"

³⁹⁴ T. // M2.: "peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām" yazılmamış.

³⁹⁵ M2.: "... ol"

³⁹⁶ T.: "aḥa"

(4) Һазретинүн ‘*alayhi’s-salām*³⁹⁷ ridāsı anuñ derinden³⁹⁸ yaş olurdı yumadın (5) anuñla namāz kılurdı eger murdār imişse peygāmbەر Һазрет-i ‘*alayhi’s-salām* (6) anuñla namāz kılmazdı³⁹⁹ eşegün artuğı ve südi pākdur lākin yenmesi Һelāl degüldür (7) қатар даһı bu һүкүмлерде hemān eşek gibidür⁴⁰⁰

mes’ele⁴⁰¹ *Mes’ūdī*’de dēnmiş ki menīnün (8) қurusı ve yaşı İmām Şāfi’ī қатında *rahimahu’llāh* pākdur ammā bizüm ‘ulemā қатında (9) *rahimahu’llāh* murdārdur lākin bulaşan yeri қuruyıcaқ оvsalar pāk olur zīrā ki⁴⁰² (10) ‘Ā’işe-i Şiddīқа *rağiya’llāhu ‘anhā* rivāyet еder ki⁴⁰³ peygāmbەر Һазретинүн (11) ‘*alayhi’s-salām* ridāsına menī yetişdi қuruyıcaқ ben ovdum peygāmbەر⁴⁰⁴ Һазрет-i (12) ‘*alayhi’s-salām* ol ridāyla⁴⁰⁵ namāz kıldı pes ma’lūm oldı-ki menī қuruyıcaқ (13) ovmağ-ıla pāk olurmış ammā gērü yaş olmağ-ıla [M2. 68a] murdār olur mı olmaz mı denmiş ki (14) Ebū Һanīfe’den iki rivāyet var⁴⁰⁶ birinde olmaz birinde olur dēr⁴⁰⁷ şuncılayın ki⁴⁰⁸ [M1. 121a] (1) yēr murdār olsa қurıyup necāsetün eşeri⁴⁰⁹ görünmez olıcaқ pāk olur gērü (2) yaş olsa murdār olur mı olmaz mı⁴¹⁰ dürüstrek қavl oldur ki don⁴¹¹ murdār (3) olmaz zīrā donda⁴¹² ovmaқ fi’li bulundı ammā yer murdār olur zīrā ki anda (4) fi’l⁴¹³ bulunmadı ammā *Қāđīḥān*⁴¹⁴ ihtiyār еtdügi üzerine⁴¹⁵ şaḥīḥ oldur⁴¹⁶ ki (5) don⁴¹⁷ murdār olur yēr murdār olmaz

³⁹⁷ T.: “... ki”

³⁹⁸ M1.: “derdinden” // T.: “üzerinden”

³⁹⁹ T. // M2.: “... ammā”

⁴⁰⁰ T.: “bigidür”

⁴⁰¹ M2.: “mes’ele” yazılmamış.

⁴⁰² T. // M2.: “ki” yazılmamış.

⁴⁰³ T.: “ki” yazılmamış

⁴⁰⁴ T.: “Resül”

⁴⁰⁵ T.: “anuñla”

⁴⁰⁶ M2.: “vardur”

⁴⁰⁷ T. // M2.: “dēr” yazılmamış.

⁴⁰⁸ T.: “ki” yazılmamış.

⁴⁰⁹ T.: “ekşeri”

⁴¹⁰ T. // M2.: “... dēmişlerdür ki”

⁴¹¹ T.: “tonı” // M2.: “ton”

⁴¹² T. // M2.: “tonda”

⁴¹³ M2.: “fi’li”

⁴¹⁴ T.: “Қāđīḥān’da”

⁴¹⁵ T.: “üzere”

⁴¹⁶ M2.: “budur”

⁴¹⁷ T. // M2.: “ton”

ikinci faşl⁴¹⁸ neces ile kılınan namāzları⁴¹⁹ hükümleri⁴²⁰ (6) beyānındadır⁴²¹ eger namāz kılın [T. 57b] kimsenün⁴²² iki ayağı altında dirhem miqdārından ziyāde (7) necāset-i ġalīza olsa ayaklarının ikisi daḥı namāzuñ bir rüknin edā⁴²³ édince (8) ol neces üzerinde dursa⁴²⁴ namāzı fāsīd olur ammā eger bir ayağı altında (9) olsa ba‘zılar katında fāsīd olur⁴²⁵ ba‘zılar katında⁴²⁶ fāsīd olmaz fetvā daḥı⁴²⁷ (10) fāsīd olmak üzerinedür ve⁴²⁸ ammā eger⁴²⁹ dirhem miqdārından eksük neces⁴³⁰ ayağı altında (11) ve dirhem miqdārından eksük neces secdesi yerinde olsa lākin ikisindekin⁴³¹ (12) hisāb edecek dirhem miqdārından ziyāde olur⁴³² olsa eger secde (13) étdüğü vaḳt ayağı ol neces üzerinde iken⁴³³ elni ve burnı neces üzerinde (14) olsa⁴³⁴ namāzı dürüst olmaz ammā başın secdeye ḳomazdan öñdin ayağını [M1. 121b] (1) pāk yere iletse namāzı dürüst olur

mes’ele eger bir kimse bilmeyüp neces yer üzerinde⁴³⁵ (2) secde etse⁴³⁶ tüzcek duysa⁴³⁷ anuñ ‘ivazı⁴³⁸ pāk yer üzerine gine secde etse⁴³⁹ (3) Ebū Yūsuf katında dürüstdür İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed katında⁴⁴⁰ dürüst (4) degül⁴⁴¹

mes’ele⁴⁴² Mevlānā Ḳuṭbe’d-dīn *Muḳaddimesi*’nde demiş ki eger namāz kılın kimse (5) tekbīr-i evveli ayağı dirhem miqdārından ziyāde neces üzerinde iken étse

⁴¹⁸ M2.: “faşıl”

⁴¹⁹ T. // M2.: “namāzlar”

⁴²⁰ M2.: “hükmi”

⁴²¹ M2.: “beyān”

⁴²² M1.: “kimesne[n]ün”

⁴²³ M2.: “[ed]ā”

⁴²⁴ T. // M2.: “tursa”

⁴²⁵ T.: “ba‘zılar katında fāsīd olur” yazılmamış. // M2.: “... ve”

⁴²⁶ T.: “katında” yazılmamış.

⁴²⁷ T. // M2.: “daḥı” yazılmamış.

⁴²⁸ M2.: “ve” yazılmamış.

⁴²⁹ T. // M2.: “eger” yazılmamış.

⁴³⁰ T.: “necesi”

⁴³¹ T. // M2.: “ikisindekini bile”

⁴³² T.: “olur” yazılmamış.

⁴³³ T. // M2.: “olsa”

⁴³⁴ T. // M2.: “elni ve burnı neces üzerinde olsa” yazılmamış.

⁴³⁵ T. // M2.: “üzerine”

⁴³⁶ T.: “eylese”

⁴³⁷ T. // M2.: “tuysa”

⁴³⁸ T.: “‘ivazına” // M2.: “‘ivazını”

⁴³⁹ T.: “... İmām”

⁴⁴⁰ “İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed katında”=T.: “İmām Muḥammed ve İmām Ḥanīfe katında” // M2.: “İmām Muḥammed katında ve İmām Ḥanīfe ile”

⁴⁴¹ T. // M2.: “degüldür”

şoñra ⁽⁶⁾ durup⁴⁴³ pāk yère varmağ-ıla namāzı dürüst olmaz ammā eger tekbīr-i evveli pāk ⁽⁷⁾ yēr üzerinde étse ayağı şoñra neces üzerine varsa bir rükün edā edecek ⁽⁸⁾ miğdārı olmadın duysa⁴⁴⁴ ayağın pāk yère kosa namāzı dürüst olur

⁽⁹⁾ mes'ele⁴⁴⁵ eger namāz kılan kimse secde de ellerin murdār yēr üzerinde⁴⁴⁶ kosa secdeyi ⁽¹⁰⁾ pāk yēr üzerinde⁴⁴⁷ etse Ebū Ḥanīfe ve Ebū Yūsuf⁴⁴⁸ ve Muḥammed *rahimahumā'llāhu* katında ⁽¹¹⁾ namāzı revā olur⁴⁴⁹ Züfer ve Şāfi'ī katında⁴⁵⁰ *rahimahumā'llāhu* [revā] olmaz ve dizler dağı bu ihtilāf ⁽¹²⁾ üzerinedür bu sözi *Manzūme*'den nağl⁴⁵¹ etmiş ve bir Fārsī fetvāda denmiş ki ⁽¹³⁾ bir rivāyet İmām Ā'zam'dan budur ki secde yeri murdār olsa secde edecek ⁽¹⁴⁾ arı yēr dağı bulmasa burnı üzerine secde éde zīrā burun konan yēr dirhem-i ^[M1. 122a] ⁽¹⁾ şer'iden eksükdür

mes'ele⁴⁵² eger ^[M2. 68b] murdār şu içinde⁴⁵³ yā⁴⁵⁴ necāset içinde ⁽²⁾ ot bitse uzasa şu içindeki⁴⁵⁵ neces içindeki murdār⁴⁵⁶ olur ve⁴⁵⁷ yukarusu ⁽³⁾ pāk olur eger necāset üzerinde⁴⁵⁸ ol otları yatarsa⁴⁵⁹ dağı ot üzerine ⁽⁴⁾ namāz kılsa eger necāset tamām örtüldi ise⁴⁶⁰ namāz⁴⁶¹ dürüst olur

mes'ele ⁽⁵⁾ eger büyük namāzlığınıñ bir⁴⁶² kenārı murdār olsa Şeyḫ Burhāne'd-dīn eger oturacak ⁽⁶⁾ yēr⁴⁶³ ve secde⁴⁶⁴ yeri pāk-ise namāzı revā olur dēr zīrā ki büyük

⁴⁴² M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁴⁴³ T. // M2.: “turup”

⁴⁴⁴ T. // M2.: “tuysa”

⁴⁴⁵ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁴⁴⁶ M2.: “üzerine”

⁴⁴⁷ T. // M2.: “üzerine”

⁴⁴⁸ “Ebū Ḥanīfe ve Ebū Yūsuf”=T.: “Ebū Yūsuf ve Ebū Ḥanīfe”

⁴⁴⁹ T.: “... ve”

⁴⁵⁰ T. // M2.: “... revā”

⁴⁵¹ M2.: “nağil”

⁴⁵² M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁴⁵³ T.: “içinde” yazılmamış.

⁴⁵⁴ T.: “veyā”

⁴⁵⁵ T. // M2.: “... ve”

⁴⁵⁶ M2.: “murdāruñ”

⁴⁵⁷ T. // M2.: “olur ve” yazılmamış.

⁴⁵⁸ T.: “üzerine dağı” // M2.: “üzerine”

⁴⁵⁹ M2.: “yaturup”

⁴⁶⁰ T.: “tutuldıysa” // M2.: “dutuldıysa”

⁴⁶¹ T. // M2.: “namāzı”

⁴⁶² T. // M2.: “bir” yazılmamış.

⁴⁶³ M2.: “yeri”

⁴⁶⁴ T.: “secde” yazılmamış.

namāzlağı⁴⁶⁵ hükminde-⁽⁷⁾ -dür dër ve bir Fârsî fetvâda dênmiş ki eger üzerinde⁴⁶⁶ namāz kılinan haşîruñ⁴⁶⁷ ⁽⁸⁾ bir köşesinde neces olsa eger haşîr âdem boyından yüksek olsa⁴⁶⁸ ⁽⁹⁾ üzerinde kılanın namāz dürüst olur⁴⁶⁹ kışa ise dürüst olmaz ammā⁴⁷⁰ ⁽¹⁰⁾ ba‘zılar dëdiler⁴⁷¹ ki i‘tibâr ayak ve secde ^[T. 58a] yërinedür⁴⁷² anlar pāk olsa ⁽¹¹⁾ namāz⁴⁷³ dürüst olur gerek-ise namāzlağı ve haşîr büyük olsun gerek-ise küçük⁴⁷⁴ ⁽¹²⁾ fetvâ dağı bunun üzerinde

mes’ele ‘*Umdetü’l-İslām*’da dênmiş ki eger ⁽¹³⁾ namāzlağı kışacuk olsa hem ayağı altına hem secdesi yërine⁴⁷⁵ yetişmese secde ⁽¹⁴⁾ yërine kırmaya ayağı altına kıya eger pāk yër bulmasa yā yër yüzi cümle⁴⁷⁶ ^[M1. 122b] ⁽¹⁾ balçık olsa bulaşur olsa kırı yër bulmasa örü dururken⁴⁷⁷ işâret-ile ⁽²⁾ namāz⁴⁷⁸ kılsa⁴⁷⁹ dürüstdür

mes’ele⁴⁸⁰ *Fetāvā-yı Zahirîyye*’den⁴⁸¹ nakl⁴⁸² etmiş ki her nesne-ki ⁽³⁾ kalınlığına⁴⁸³ yarılıp iki olmak mümkün ola anuñ-gibi nesnenüñ pāk⁴⁸⁴ yanın yukarı ⁽⁴⁾ edüp üzerinde namāz kılsa⁴⁸⁵ revâ olur⁴⁸⁶

mes’ele⁴⁸⁷ eger taş a yā kerpüce neces ⁽⁵⁾ yetişse eger döşenmiş ise yër hükminde olur yëre neces yetişse ⁽⁶⁾ kıriyup eşeri belürmez olıcağ pāk olurdu taş ve kerpüc⁴⁸⁸ döşenmiş olıcağ kıriyup ⁽⁷⁾ neces eşeri belürmez olmağ-ıla pāk olur neces

⁴⁶⁵ T. // M2.: “namāzlağınuñ hükmi yër”

⁴⁶⁶ M2.: “üzerine”

⁴⁶⁷ M1.: “حَسِيرُكَ”

⁴⁶⁸ T. // M2.: “uzunsa”

⁴⁶⁹ T.: “... eger”

⁴⁷⁰ T.: “ammā” yazılmamış.

⁴⁷¹ M2.: “dërler”

⁴⁷² M2.: “... dër”

⁴⁷³ M2.: “namāzı”

⁴⁷⁴ T. // M2.: “küçücük olsun”

⁴⁷⁵ M2.: “yërinde”

⁴⁷⁶ T.: “cümleten”

⁴⁷⁷ T. // M2.: “tururken”

⁴⁷⁸ “işâret-ile namāz”=T.: “namāzı işâret-ile”

⁴⁷⁹ M2.: “kıla”

⁴⁸⁰ M2.: “mes’ele” yazılmamış.

⁴⁸¹ M2.: “Zahirîyye”de”

⁴⁸² M2.: “nakil”

⁴⁸³ T. // M2.: “kalınlığıla”

⁴⁸⁴ T. // M2.: “pāk” yazılmamış.

⁴⁸⁵ T.: “kılınsa”

⁴⁸⁶ T.: “revâdur”

⁴⁸⁷ M2.: “mes’ele” yazılmamış.

⁴⁸⁸ T. // M2.: “... dağı”

yetişen yanını⁴⁸⁹ üzerine namāz kılmak⁽⁸⁾ dürüst olur ammā eger döşenmemiş ise⁴⁹⁰ yumayınca⁴⁹¹ neces yetişen yanı üzerine⁽⁹⁾ namāz kılmak dürüst olmaz ammā eger⁴⁹² ol yanını⁴⁹³ aşağı dönderüp⁴⁹⁴ pāk yanı⁽¹⁰⁾ üzerine [namāz] kılsa dürüst olur

mes'ele⁴⁹⁵ eger derinüñ bir yüzi murdār⁴⁹⁶ bir yüzi⁽¹¹⁾ pāk olsa pāk yüzini yukarı eyleyüp⁴⁹⁷ üzerinde namāz kılsa Ebū'l-Ḥasan-ı Rüstefa'nī⁽¹²⁾ sözince⁴⁹⁸ revā olur *rahimahu'llāh*⁴⁹⁹ ammā Şeyh Burhāne'd-dīn sözince⁽¹³⁾ *rahimahu'llāh* revā olmaz şaḥīḥ daḥı budur

mes'ele⁵⁰⁰ eger iki kat қаftān olsa⁽¹⁴⁾ bir yüzi pāk⁵⁰¹ bir yüzi murdār olsa pāk yüzün yukarı édüp üzerinde^[M1. 123a] (1) namāz kılsa⁵⁰² Muḥammed kavlince *rahimahu'llāh* dürüst olur ammā⁵⁰³ Ebū Yūsuf kavlince *rahimahu'llāh*⁽²⁾ dürüst olmaz bunu *Manzūme*'den nakl eylemiş ammā ba'zılar demişler ki eger⁵⁰⁴ iki kat⁽³⁾ қаftān tikende-^[M2. 69a] -lenmiş ola⁵⁰⁵ bir yüzi pāk bir yüzi murdār olsa pāk yüzi üzerinde⁽⁴⁾ ittifākī⁵⁰⁶ revā olmaya eger tikendesiz olsa ittifākī revā ola

mes'ele⁽⁵⁾ eger iki kat қаftāna dirhem miqdārından eksük neces yetişse daḥı tereşşuḥ⁽⁶⁾ édüp bir yanına geçse şöyle-ki eger қаftānuñ iki yüzinde neces bulaşan⁽⁷⁾ yeri cem' etseler dirhem miqdārından ziyāde olur olsa ba'zılar sözince⁽⁸⁾ revā⁵⁰⁷ olur⁵⁰⁸ ammā eşaḥ⁵⁰⁹ oldur ki revā olmaz

⁴⁸⁹ T. // M2.: “yanı”

⁴⁹⁰ T.: “döşenmiş olmasa” // M2.: “olsa”

⁴⁹¹ T. // M2.: “yumadın”

⁴⁹² T.: “eger” yazılmamış.

⁴⁹³ T.: “yanın”

⁴⁹⁴ M2.: “döndürüp”

⁴⁹⁵ T.: Dipnotun konulduğu kısma 122b/4-5'de yer alan ifade “ṭaşa yā kerpüce neces yetişse eger döşenmiş ise yer hükminde olur yere neces yetişse” yazılmıştır. // M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁴⁹⁶ T. // M2.: “bir yüzi murdār” yazılmamış.

⁴⁹⁷ T.: “dönderüp”

⁴⁹⁸ T.: “kavlince”

⁴⁹⁹ “revā olur *rahimahu'llāh*”=T.: “*rahimahu'llāh* revā olur // M2.: “*rahmetu'llāh* revā olur”

⁵⁰⁰ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁵⁰¹ T. // M2.: “... ve”

⁵⁰² T. // M2.: “... İmām”

⁵⁰³ T.: “olur ammā” yazılmamış. // M2.: “ammā” yazılmamış.

⁵⁰⁴ M2.: “eger” yazılmamış.

⁵⁰⁵ T. // M2.: “olsa”

⁵⁰⁶ T. // M2.: “... namāz”

⁵⁰⁷ M2.: “revādur”

⁵⁰⁸ M2.: “olur” yazılmamış.

mes'ele eger necāset-i ġalīza⁵¹⁰ (9) dirhem miqdārından eksük ādemūñ tenine yā donına⁵¹¹ yetişse İmām Ebū⁵¹² Hānīfe (10) ve⁵¹³ Ebū Yūsuf ve Muḥammed katlarında *raḥimahumā 'llāh* anuñla namāz kılmak revā olur⁵¹⁴ (11) Şāfi'ī katında *raḥimahu 'llāh* revā olmaz meger şol nesnede⁵¹⁵ ki şaķınmak mümkün (12) olmaya püre kanı gibi ve siñek necāsetden ķalkup ķon üzerine [T. 58b] ķonduġı (13) vaķt bulaşan gibi

mes'ele eger dūlbendūñ bir ucı pāk ve⁵¹⁶ bir ucı murdār olsa⁵¹⁷ (14) üzerine pāk yüz geķürse⁵¹⁸ üzerinde namāz kılsa eger secde edecek yerūñ [M1. 123b] (1) ķatılıġın duyarsa⁵¹⁹ ittifākī dūrüst olur

mes'ele eger namāzlaġu ġāyet yufķa (2) olsa şöyle-ki bir nesne üzerine biraġıcak altındaġı görinür⁵²⁰ olsa anuñ gibi (3) namāzlaġuyı⁵²¹ murdār yer üzerine biraġup üzerinde namāz kılsa⁵²² İmām Faḥre'd-dīn⁵²³ (4) sözince yer⁵²⁴ yaş degül ise revā olur ammā şaḥīḥ oldur ki mādām-ki (5) namāzlaġu neces⁵²⁵ örtmeye üzerinde namāz kılmak dūrüst olmaz

mes'ele eger üç (6) kişı üç vaķt namāza üçü daḥı⁵²⁶ bir namāzlaġu üzerinde imāmlik isteseler⁵²⁷ biri (7) öyle namāzına⁵²⁸ biri ikindü namāzına⁵²⁹ biri aḥşām

⁵⁰⁹ M2.: “şahīḥ”

⁵¹⁰ M2.: “ġalīz”

⁵¹¹ T. // M2.: “ķonuna”

⁵¹² T.: “Ebū” yazılmamış.

⁵¹³ T.: “... İmām”

⁵¹⁴ M2.: “... İmām”

⁵¹⁵ T. // M2.: “nesne”

⁵¹⁶ T.: “ve” yazılmamış.

⁵¹⁷ T.: “... pāk ucından yanın başına şarsa murdār ucın yere biraķsa namāz kılsa eger namāzda hareket anuñla ol murdār olan ucı deprenürse dūrüst olmaz deprenmezse dūrüst olur mes'ele eger dōşek murdār olsa” // M2.: “... pāk ucından yanın başına şarsa murdār ucun yere biraķsa namāz kılsa eger namāzda hareket etmek-ile ol murdār olan ucı deprenürse dūrüst olmaz deprenmezse namāzı dūrüst olur eger dōşek murdār olsa”

⁵¹⁸ T. // M2.: “geķürseler”

⁵¹⁹ T. // M2.: “ķuyarsa”

⁵²⁰ M1.: “gō[r]inür”

⁵²¹ T.: “namāzlaġın”

⁵²² T.: “ķılınsa”

⁵²³ T.: “... *raḥimahu 'llāh*”

⁵²⁴ T. // M2.: “yēr” yazılmamış.

⁵²⁵ M2.: “necisi”

⁵²⁶ T.: “d[ahı]”

⁵²⁷ T. // M2.: “ētseler”

⁵²⁸ T.: “namāzı”

⁵²⁹ T.: “namāzı”

namāzına şoñra namāzlağunuñ ⁽⁸⁾ üzerinde dirhem miqdārından ziyāde neces bulsalar kıyās oldur ki ⁽⁹⁾ kañğı⁵³⁰ imāma töhmet etseler ol imām cemā‘ati ile namāzların gērü kılalar⁵³¹ ve eger ⁽¹⁰⁾ ma‘lūm olmasa kim⁵³² kañğı⁵³³ imāmdandır İmām⁵³⁴ Ebū Hānīfe kıatında *raḥimahu ‘llāh*⁵³⁵ ⁽¹¹⁾ ikindü namāzı imāmı⁵³⁶ ve aḥşām namāzı imāmı ve cemā‘atleri namāzların gērü kılalar ⁽¹²⁾ şaḥīḥ daḥı budur dēnmiş

mes’ele eger bir kimse pāk yēr üzerinde namāz kılsa ⁽¹³⁾ lākin çevre yanında neces olsa namāzı dürüst olur ammā mekrūh olur

⁽¹⁴⁾ mes’ele *Şalāt-ı Mes‘ūdī*’de⁵³⁷ naql etmiş⁵³⁸ ki⁵³⁹ mescid ḥaşıri üstine⁵⁴⁰ namāzlağı [M1. 124a] ⁽¹⁾ bırakmak mekrūhdur zīrā ki⁵⁴¹ Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurdi ki namāzı ⁽²⁾ şol nesne üzerinde⁵⁴² kılmak yegrekdür ki⁵⁴³ yēre yakın ola ve ‘ulemā’-ı Māverā’i’n-nehr ⁽³⁾ dēmişlerdür ki mescid ḥaşıri üzerine namāzlağı bırakmak mekrūhdur ve daḥı ⁽⁴⁾ dēmişlerdür ki⁵⁴⁴ mübtedi‘ler tārīkidür ve secde⁵⁴⁵ toprak üzerine etmek [M2. 69b] yigrek⁵⁴⁶ ⁽⁵⁾ olmasına bir delīl daḥı budur ki zāhid-i şaḥābe ‘Abdu’llāh bin ‘Ömer⁵⁴⁷ ve faḥih-i şaḥābe ⁽⁶⁾ ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd kaçan ki gemi seferin ederler-idi⁵⁴⁸ bilelerince toprak götürürlerdi⁵⁴⁹ ⁽⁷⁾ namāz kılıcak⁵⁵⁰ dōşerler-idi anuñ üzerine secde ederlerdi anlara niçün böyle edersiz ⁽⁸⁾ dēseler⁵⁵¹

⁵³⁰ M2.: “kañkı”

⁵³¹ T.: “kıla”

⁵³² T.: “ki”

⁵³³ M2.: “kañkı”

⁵³⁴ T.: “İmām” yazılmamış.

⁵³⁵ M2.: “r. ḥ. m.”

⁵³⁶ T.: “imām”

⁵³⁷ T.: “Mes‘ūdī’den”

⁵³⁸ T.: “olunmuş” //

⁵³⁹ “naql etmiş ki”=M2.: “dēnmiş-ki”

⁵⁴⁰ T.: “üzerine”

⁵⁴¹ T. // M2.: “ki” yazılmamış

⁵⁴² T.: “üzerine”

⁵⁴³ M2.: “ki” yazılmamış.

⁵⁴⁴ T. // M2.: “mescid ḥaşıri ... dēmişlerdür ki” yazılmamış.

⁵⁴⁵ M2.: “secdeyi”

⁵⁴⁶ T. // M2.: “yigrekdür qabul”

⁵⁴⁷ T.: “Ömeri”

⁵⁴⁸ M1.: “إذْزَلْزَلِي دِي”

⁵⁴⁹ M2.: “bin ‘Ömer ... toprak götürürlerdi” yazılmamış.

⁵⁵⁰ M2.: “... toprak”

⁵⁵¹ M2.: “dēselerdi”

eydürlerdi ki bizi toprakdan yaratmışdur hem gèrü toprak olısaruz⁵⁵² (9) bize sevgülürekdür ki toprak üzerine secde édevüz dèdilerdi⁵⁵³

mes'ele⁽¹⁰⁾ eger bir kimse namāz kılrken bir kuş neces götürüp⁵⁵⁴ gelse üzerine kónsa⁽¹¹⁾ eger neces kuşuñ ayağında ise namāzı fāsıd olur eger ağzında ise⁵⁵⁵ (12) olmaz

mes'ele eger bir kimseye⁵⁵⁶ namāz kılrken murdār kuşlardan⁵⁵⁷ biri gelse üzerine (13) kónsa namāzı fāsıd étmez⁵⁵⁸ ammā⁵⁵⁹ tutup⁵⁶⁰ yeñine yā⁵⁶¹ koyına şoksa⁵⁶² [namāz] kılsa [namāzı] fāsıd (14) olur

mes'ele eger namāz kılan kimsenüñ⁵⁶³ secdesi yeri murdār olsa yeñin [M1. 124b] (1) üzerine örtse yeñi üzerine secde étse eger kaftanı geymiş ise (2) dürüst degül

mes'ele⁵⁶⁴ eger bir kimse [T. 59a] bir diri it enügiñ kendüde götürüp (3) namāz kılsa ba'zılar⁵⁶⁵ eger ağzı bağılu ise dürüstdür dèrler ve ba'zılar ağzı (4) dirhem miqdārından eksük ise dürüstdür dèrler ammā *Ḳādīhān*'da dènmiş-ki (5) yeñinde dilkü yā it enügi var-iken namāz kılsa dürüst olmaz zīrā ki anlar⁵⁶⁶ (6) ve⁵⁶⁷ artuqları neces⁵⁶⁸ olanlardandır

mes'ele⁵⁶⁹ eger bir deveci namāz kılsa devenüñ (7) yuları⁵⁷⁰ ucu devecide olsa yularuñ deveciden yanı pāk olsa deveden (8) yanı murdār olsa eger deve yatarsa namāzı dürüst degül eger deve durursa⁵⁷¹ (9) dürüstdür⁵⁷²

552 T.: "... bu" // M2.: "... pes"

553 T. // M2.: "dèrlerdi"

554 M2.: "götürüp"

555 T. // M2.: "... namāzı fāsıd"

556 T. // M2.: "kimse"

557 M2.: "kuşdan"

558 M2.: "... ammā duta yiñine yā koyına şokmaya"

559 M2.: "... eger"

560 M2.: "dutup"

561 M2.: "yeñine yā" yazılmamış.

562 M2.: "... namāz"

563 M1.: "كَمْسَه نَكْ"

564 M2.: "mes'ele" yazılmamış.

565 T.: "... aydur"

566 T. // M2.: "anlaruñ"

567 T. // M2.: "ve" yazılmamış.

568 T.: "... gibi"

569 M2.: "mes'ele" yazılmamış.

570 T. // M2.: "... başında"

mes' ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger bir hātūn kişi 'āriyeti saç-ıla⁵⁷³ (10) namāz kılsa İmām Ebū⁵⁷⁴ Hānīfe ile İmām Ebū⁵⁷⁵ Yūsuf katında *rahimahumā'llāh* dürüstdür (11) ammā mekrūhdur ma'a'l-kerāhiyye ammā⁵⁷⁶ İmām Muḥammed katında⁵⁷⁷ *rahimahu'llāh* bir dirhemden (12) ziyāde ise namāzı dürüst olmaz Ebū Manşūr-ı Mātūrīdī daḥī⁵⁷⁸ İmām Muḥammed (13) kavlin ihtiyār etmiş⁵⁷⁹ anuñla kılınan namāz dürüst degül ve anuñ bey'i⁵⁸⁰ dürüst degül (14) ve helāk eden zamān çekmez meger şol şarılan ebrīşimlerine⁵⁸¹ az şu⁵⁸² düşse [M1. 125a] (1) murdār eder dēmişdür⁵⁸³

mes' ele eger ādem dişiyle namāz kılsa Muḥammed bin Ḥasan (2) eydür ki dirhem miḳdārından ziyāde ise namāzı revā⁵⁸⁴ olmaz ammā⁵⁸⁵ (3) Ebū Yūsuf *rahimahu'llāh* eydür ki gayrı kimse dişi ise yā kendü dişi ise (4) lākin yérine berkitmediyse⁵⁸⁶ cevāb oldur ki Muḥammed bin Ḥasan *rahimahumā'llāhu* dēdi (5) ammā eger kendü dişini yérine berkitmiş olsa namāza māni' olmaz gerek-ise dirhem miḳdār⁵⁸⁷ (6) olsun gerek-ise ziyāde olsun⁵⁸⁸

mes' ele [M2. 70a] *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān (7) kesilmiş kulağı yā⁵⁸⁹ burnı kendüde götürüp⁵⁹⁰ namāz kılsa dürüst olur mı yā⁵⁹¹ [dürüst] olmaya⁵⁹² mı dēnmiş-ki (8) bu mes' ele birkaç vechden ḥālī degül eger koyında yā yeñinde⁵⁹³ yā

571 T. // M2.: "túrursa namāzı"

572 T.: "dürüst olur"

573 M2.: "saç-ıla"

574 T.: "Ebū" yazılmamış.

575 T.: "Ebū" yazılmamış.

576 T. // M2.: "ma'a'l-kerāhiyye ammā" yazılmamış.

577 T. // M2.: "... eger"

578 T.: "daḥī" yazılmamış.

579 T. // M2.: "etmişdür"

580 T.: "bey"

581 T. // M2.: "... ve"

582 T. // M2.: "şuya"

583 T. // M2.: "demişlerdür"

584 T.: "dürüst"

585 M2.: "... İmām"

586 M2.: "perkitmediyse"

587 T. // M2.: "miḳdārı"

588 T.: "olsun" yazılmamış.

589 T.: "ve"

590 T.: "götürse"

591 T. // M2.: "yā" yazılmamış.

592 T. // M2.: "olmaz"

593 T. // M2.: "yā yeñinde" yazılmamış.

bir ğayrı yerinde ⁽⁹⁾ götürmüş ise eger dirhemden ziyāde ise ittifākī namāz⁵⁹⁴ dürüst olmaz ⁽¹⁰⁾ ve eger⁵⁹⁵ kendü cerāḥatine yapışdurmuş ise ki dutmış⁵⁹⁶ ola ittifākī dürüstdür ⁽¹¹⁾ eger dutmamış⁵⁹⁷ ise İmām Ebū Yūsuf ʔatında⁵⁹⁸ dürüstdür dēr İmām Muḥammed ⁽¹²⁾ ʔatında⁵⁹⁹ dürüst degüldür dēr⁶⁰⁰ İmām Ebū⁶⁰¹ Yūsuf’a su’āl étdiler ki yiñde yā ʔoynında⁶⁰² ⁽¹³⁾ olan ile dürüst görmezsin⁶⁰³ bu nicedür ki dürüst görürsin⁶⁰⁴ ⁽¹⁴⁾ cevāb vèrdi-ki⁶⁰⁵ ol maḥallinde degül bu maḥallindedür

mes’ ele eger bir kimse ^[M1. 125b] ⁽¹⁾ müşk göbegiyle⁶⁰⁶ namāz kılsa eger ʔurı ise namāzı⁶⁰⁷ dürüstdür zīrā ki ⁽²⁾ ʔurumağ-ıla dibāğat édilmiş⁶⁰⁸ hükminde⁶⁰⁹ olur⁶¹⁰ ammā⁶¹¹ eger yaş ise boğazlanmış ⁽³⁾ geyikden⁶¹² alınmış⁶¹³ ise gine dürüstdür boğazlanmamış alındı⁶¹⁴ ise dürüst ⁽⁴⁾ degül ammā⁶¹⁵ müşk kendüsi ḥelāldür ta’āma yā devāya⁶¹⁶ ʔatsalar yemek⁶¹⁷ ⁽⁵⁾ cā’ izdür⁶¹⁸ aşılđa ʔan olması ziyān eylemez zīrā ki müteğayyir olmağ-ıla ʔan hükminden ⁽⁶⁾ ʔıkmışdur

mes’ ele *Mes’ūdī*’de dènmış ki eger bir müsülmān şehīd ʔanı ile ⁽⁷⁾ namāz kılsa İmām Muḥammed ʔavlinde dürüstdür İmām Ebū⁶¹⁹ Ḥanīfe ile İmām Ebū⁶²⁰ Yūsuf ⁽⁸⁾

⁵⁹⁴ T.: “namāz” yazılmamış.

⁵⁹⁵ M2.: “ve eger” yazılmamış.

⁵⁹⁶ T. // M2.: “tutmış”

⁵⁹⁷ T. // M2.: “tutmamış”

⁵⁹⁸ T. // M2.: “ʔatında” yazılmamış.

⁵⁹⁹ T. // M2.: “ʔatında” yazılmamış.

⁶⁰⁰ T.: “dēr” yazılmamış.

⁶⁰¹ T.: “Ebū” yazılmamış.

⁶⁰² M2.: “ʔoyunda”

⁶⁰³ T.: “... yā”

⁶⁰⁴ M2.: “görersin”

⁶⁰⁵ T.: “vèrür-ki”

⁶⁰⁶ “müşk göbegiyle”=T.: “göbek miskiyle”

⁶⁰⁷ T.: “namāzı” yazılmamış.

⁶⁰⁸ T.: “olmuş”

⁶⁰⁹ T.: “hükmindedür”

⁶¹⁰ T.: “olur” yazılmamış.

⁶¹¹ M2.: “ammā” yazılmamış.

⁶¹² M2.: “giyikden”

⁶¹³ T. // M2.: “almışlar”

⁶¹⁴ T. // M2.: “alındı” yazılmamış.

⁶¹⁵ M2.: “... eger”

⁶¹⁶ T. // M2.: “yā devāya” yazılmamış.

⁶¹⁷ T. // M2.: “yemek” yazılmamış.

⁶¹⁸ M1. // M2. // T.: “جایز” Nüşaların hepsinde “جایز” olarak yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

⁶¹⁹ T.: “Ebū” yazılmamış.

⁶²⁰ T.: “Ebū” yazılmamış.

ķavlinde dűrűst degűldűr⁶²¹ ammā eger ŧehīd ķanlı donları arķasında iken ⁽⁹⁾ gűtűrűp namāz ķılsa dűrűstdűr⁶²²

mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiŧ ki dirhem-i ŧer'inűñ ⁽¹⁰⁾ bir yűzi pāk ve bir yűzi murdār olsa anuñla namāz dűrűstdűr ammā eger ^[T. 59b] iki⁶²³ yűzinde [murdār] ⁽¹¹⁾ olsa dűrűst olmaz zīrā ki dirhem miķdārından ziyāde olmiŧ olur

⁽¹²⁾ mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiŧ ki eger bir műsűlmān boĝazlanmiŧ ķuŧ-ıla namāz ķılsa Ġmām ⁽¹³⁾ Muħammed ķavlince revā⁶²⁴ olur⁶²⁵ ammā Ġmām Ebű⁶²⁶ Ĥanīfe ile Ġmām Ebű⁶²⁷ Yűsuf ķavlince⁶²⁸ ⁽¹⁴⁾ revā olmaz Ġmām Muħammed eydűr ol ķuŧuñ⁶²⁹ boĝazlanan yēri⁶³⁰ dirhem miķdārı yoķdur⁶³¹ [M1. 126a] ⁽¹⁾ eydűrler ki⁶³² ķan bulaŧan yērleri cem' ēdecek ziyāde olur

mes'ele⁶³³ *Mes'ūdī* de⁶³⁴ ⁽²⁾ eger bir műsűlmān⁶³⁵ bir ŧiŧe ile namāz ķılsa ki iķinde murdār ŧu olsa ve aĝzı ⁽³⁾ dirhem miķdārından eksűk⁶³⁶ olsa ve műm-ile berkitmiŧ olsa Ġmām Muħammed ķavlince ⁽⁴⁾ revā⁶³⁷ olur⁶³⁸ Ġmām Ebű⁶³⁹ Ĥanīfe ile Ġmām Ebű⁶⁴⁰ Yűsuf ķavlince revā olmaz

mes'ele ⁽⁵⁾ *Mes'ūdī* de dēnmiŧ ki eger diri ķuŧ-ıla namāz ķılsa ittifākī dűrűst olur ammā ⁽⁶⁾ ķılurken ķoltuĝında ķuŧ olsa eger bir rűkni⁶⁴¹ edā ētmedin giderse gine⁶⁴² ittifākī ⁽⁷⁾ namāzı⁶⁴³ dűrűst⁶⁴⁴ olur⁶⁴⁵ ve eger gidermedin bir rűkni⁶⁴⁶ ķılsa

⁶²¹ T. // M2.: "degűl"

⁶²² T.: "ammā eger ... ķılsa dűrűstdűr" yazılmamıŧtır.

⁶²³ M1.: "yēr"

⁶²⁴ M2.: "revādur"

⁶²⁵ T.: "olmaz" // M2.: "olur" yazılmamıŧ.

⁶²⁶ T.: "Ebű" yazılmamıŧ.

⁶²⁷ T.: "Ebű" yazılmamıŧ.

⁶²⁸ T.: "... daķı"

⁶²⁹ T. // M2.: "ol ķuŧuñ" yazılmamıŧ.

⁶³⁰ T. // M2.: "yērde"

⁶³¹ T. // M2.: "... anlar"

⁶³² T. // M2.: "ki" yazılmamıŧ.

⁶³³ M2.: "mes'ele" yazılmamıŧ.

⁶³⁴ T. // M2.: "... dēnmiŧ ki"

⁶³⁵ T. // M2.: "kimse"

⁶³⁶ T.: "ziyāde"

⁶³⁷ M2.: "revādur"

⁶³⁸ M2.: "olur" yazılmamıŧ.

⁶³⁹ T.: "Ebű" yazılmamıŧ.

⁶⁴⁰ T.: "Ebű" yazılmamıŧ.

⁶⁴¹ M2.: "rűkűn"

⁶⁴² T.: "gine" yazılmamıŧ.

fâsid olur⁶⁴⁷ eger ⁽⁸⁾ rükün miqdârı te'ḥîr étse ammâ rükni edâ étmese İmâm Ebû⁶⁴⁸ Ḥanîfe ile İmâm ⁽⁹⁾ Muḥammed [M2. 70b] katında⁶⁴⁹ *raḥimahumâ'llāhu* namâzı revâ olur İmâm Ebû⁶⁵⁰ Yûsuf katında *raḥimahu'llāh* olmaz ⁽¹⁰⁾ zîrâ ki⁶⁵¹ İmâm Ebû⁶⁵² Ḥanîfe ile İmâm Muḥammed bir rükün edâ étmege i'tibâr ederler İmâm ⁽¹¹⁾ Ebû Yûsuf bir rükün miqdârı te'ḥîr⁶⁵³ étmege i'tibâr eder⁶⁵⁴

mes'ele eger bir kimse ⁽¹²⁾ ḳoynına diri ḳuş ḳoyup namâza şürû' eylese namâzdan fâriğ olduḳdan soñra ⁽¹³⁾ ölmüş bulsa eger ḡâlibi zannı namâz içinde ölmek üzere⁶⁵⁵ ise ol namâzı i'âde etmek ⁽¹⁴⁾ vâcib olur degülse vâcib olmaz

mes'ele eger bir kimse namâzdan fâriğ [M1. 126b] ⁽¹⁾ olduḡundan⁶⁵⁶ soñra zekeri ucında yaş bulsa bilemese ki namâz içinde mi ⁽²⁾ çıḳdı yoḡsa soñra mı⁶⁵⁷ çıḳdı eger namâz içinde iken⁶⁵⁸ ḡöñli şübhelendiyse ⁽³⁾ ol namâzı i'âde etmek vâcibdür şübhelenmediyse vâcib degül⁶⁵⁹

mes'ele-rah ⁽⁴⁾ *Mes'ūdî* de dênmiş ki eger bir güççük⁶⁶⁰ oḡlancuḳ ki üzerinde dirhem miqdârından ⁽⁵⁾ ziyâde necâset ola⁶⁶¹ gelüp namâz kılan kimsenüñ üzerine otursa rükün ⁽⁶⁾ miqdârı oturup ḳalkup gitse⁶⁶² namâzı revâ olur ammâ bu dênên şol vaḳt⁶⁶³ olur⁶⁶⁴ ki ⁽⁷⁾ kendü gele kendü⁶⁶⁵ gide ammâ eger gelmek gitmek kendünüñ elinden gelmeyüp ḡayrı kimse ⁽⁸⁾ getürse giderse namâzı fâsid olur

⁶⁴³ T.: “namâzı” yazılmamış.

⁶⁴⁴ M2.: “dürüstdür”

⁶⁴⁵ M2.: “olur” yazılmamış.

⁶⁴⁶ T. // M2.: “bir rükni” yazılmamış.

⁶⁴⁷ T. // M2.: “... ve”

⁶⁴⁸ T.: “Ebû” yazılmamış.

⁶⁴⁹ T.: “ḳavlinde”

⁶⁵⁰ T.: “Ebû” yazılmamış.

⁶⁵¹ T.: “ki” yazılmamış.

⁶⁵² T.: “Ebû” yazılmamış.

⁶⁵³ M2.: “edâ étmege ... miqdârı te'ḥîr” yazılmamış.

⁶⁵⁴ T.: “İmâm Ebû ... i'tibâr eder” yazılmamış.

⁶⁵⁵ T. // M2.: “üzerine”

⁶⁵⁶ T. // M2.: “olsa”

⁶⁵⁷ T.: “mı” yazılmamış.

⁶⁵⁸ T.: “iken” yazılmamış.

⁶⁵⁹ M2.: “olmaz”

⁶⁶⁰ M2.: “küçücük”

⁶⁶¹ M2.: “olsa”

⁶⁶² M2.: “... gine”

⁶⁶³ T. // M2.: “vaḳtdür”

⁶⁶⁴ T. // M2.: “olur” yazılmamış.

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki⁶⁶⁶ eger⁽⁹⁾ murdār ʔon ʃerīde sarılmış olsa altında namāz kılan kimsenüñ kıyāma ʔurıcak⁽¹⁰⁾ başı yā ʕigni anı gōtürür olsa namāzı fāsīd olur eger⁶⁶⁷ ki⁶⁶⁸ rükū da yā⁶⁶⁹ secde⁽¹¹⁾ ayrılırsa daḥı

mes' ele eger bir müsülmān⁶⁷⁰ yiydin⁶⁷¹ yumurda ile yā içinde ölmüş⁽¹²⁾ yavru olan⁶⁷² yumurda⁶⁷³ ile namāz kılsa İmām Zāhid-i⁶⁷⁴ Faḥr-i⁶⁷⁵ Rāzī⁶⁷⁶ revā olmaz dēr⁽¹³⁾ ammā Şeyḥü'l-islām Burhāne'd-dīn [revā] olur dēr şaḥīḥ daḥı revā olmaḥdur

mes' ele⁽¹⁴⁾ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān bāzārda⁶⁷⁷ ʔon şatun alsa anuñla^[M1. 127a] (1) niçe müddet namāz kılsa soñra zāhir olsa ki ol don⁶⁷⁸ murdār imiş (2) ol namāzları ʔazā ēde eger ol kişi ölse donuñ⁶⁷⁹ murdārı⁶⁸⁰ soñra zāhir olsa (3) İmām Zāhid-i Faḥr⁶⁸¹ ol namāzlar⁶⁸² revā olmaz^[T. 60a] 683 ammā günāhkār daḥı olmaz zīrā ki⁶⁸⁴ fetvā ile (4) 'amel etmişdür dēr⁶⁸⁵ Şeyḥü'l-islām⁶⁸⁶ Burhāne'd-dīn⁶⁸⁷ namāzları revā olmaz ammā ʔahāret⁽⁵⁾ ve tesbīḥ⁶⁸⁸ ve ʔur'ān oḡumaḥ ʃevāb ḥāşıl olur dēr

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki⁽⁶⁾ eger bir müsülmān seferde olsa hemān iki ʔaftānı olsa birinüñ dōrt⁽⁷⁾ baḥşdan⁶⁸⁹ biri pāk olsa biri küllī murdār olsa ve namāz

⁶⁶⁵ M2.: “kendü” yazılmamış. M2.: “... ve”

⁶⁶⁶ T.: “dēnmiş ki” yazılmamış.

⁶⁶⁷ T. // M2.: “egerçi”

⁶⁶⁸ M2.: “ki” yazılmamış.

⁶⁶⁹ T. // M2.: “yā” yazılmamış.

⁶⁷⁰ T. // M2.: “eger bir müsülmān” yazılmamış.

⁶⁷¹ M1.: “ييدي”

⁶⁷² T.: “olan” yazılmamış. T.: “... ile”

⁶⁷³ M2.: “olan yumurda” yazılmamış.

⁶⁷⁴ T. // M2.: “Zāhidī”

⁶⁷⁵ T.: “Faḥrī”

⁶⁷⁶ T. // M2.: “Rāzī” yazılmamış. T. // M2.: “... namāzı”

⁶⁷⁷ T. // M2.: “bāzārdan”

⁶⁷⁸ T. // M2.: “ʔon”

⁶⁷⁹ M2.: “ʔonuñ”

⁶⁸⁰ T.: “donuñ murdārı” yazılmamış.

⁶⁸¹ M2.: “Faḥrī”

⁶⁸² T.: “namāz”

⁶⁸³ T.: “... dēr”

⁶⁸⁴ M2.: “zīrā ki” yazılmamış.

⁶⁸⁵ T.: “dēr” yazılmamış.

⁶⁸⁶ T.: “... *ecelle*”

⁶⁸⁷ T.: “Burhān”

⁶⁸⁸ M1.: “تسبيح”

⁶⁸⁹ M2.: “baḥşından”

vaḳti yetişse ⁽⁸⁾ gerekdür ki dört baḥşda⁶⁹⁰ biri pāk olan ile [namāz] kıla eger külli murdār olan ile ⁽⁹⁾ [namāz] kılsa revā olmaz zīrā ki⁶⁹¹ şerī‘ atda niçe yerlerde rub‘ küll ḥükmindeḍür

⁽¹⁰⁾ mes’ ele *Mes’ūdī*’de dēnmiş ki eger bir müsülmān ^[M2. 71a] seferde olsa ḳaftānı⁶⁹² ⁽¹¹⁾ hemān iki olsa birinüñ dört baḥşında birinden azraḳ yēri pāk olsa ⁽¹²⁾ biri küllī murdār olsa ol rub‘ından⁶⁹³ azraḳ yēri pāk olan ḳaftān-ıla ⁽¹³⁾ namāz kılmāḳ müstaḥabdur eger küllī murdār olan ile daḥı⁶⁹⁴ kılsa revādur⁶⁹⁵

mes’ ele-rah ⁽¹⁴⁾ *Mes’ūdī*’de dēnmiş ki eger murdār şuya düşmiş kedi ḳurudukdan şoñra ^[M1. 127b] ⁽¹⁾ gelüp namāz kılan kimsenüñ dizi üzerine otursa namāz⁶⁹⁶ dürüst⁶⁹⁷ olur⁶⁹⁸ ⁽²⁾ gine ancılayın şāhīn yā toğan yā gügercin yā bunlardan ğayrı ⁽³⁾ ḳuşlardan biri murdār şuya yunsa ḳurudukdan şoñra gelüp namāz kılan kimsenüñ ⁽⁴⁾ başına yā omuzına ḳonsa namāzı fāsīd ētmez

mes’ ele *Mes’ūdī*’de dēnmiş ki ⁽⁵⁾ eger bir müsülmān seferde olsa bir ḳaftānı olsa ol daḥı murdār olsa ⁽⁶⁾ eger şovuk yā ıssı ḥaṭarından⁶⁹⁹ ḳorḳarsa ol ḳaftān ile [namāz] kıla ittifāḳī eger ⁽⁷⁾ ol ihtiyāt yoğ-ısa İmām Ebū⁷⁰⁰ Ḥanīfe ile İmām⁷⁰¹ Ebū Yūsuf ḳatında *raḥimahumā’llāh* ⁽⁸⁾ muḥayyerdür dilerse anuñla kılsun dilerse yalıncaḳ⁷⁰² ammā İmām Muḥammed ve Züfer ve Şāfi‘ī ⁽⁹⁾ ḳatında *raḥimahumā’llāh* ol ḳaftān-ıla kılmāḳ gerek eger⁷⁰³ anı bulurken⁷⁰⁴ yalıncaḳ kılsa ⁽¹⁰⁾ dürüst olmaz

mes’ ele *Mes’ūdī*’de dēnmiş ki eger bir müsülmānuñ⁷⁰⁵ iki ṭonı ⁽¹¹⁾ olsa birinüñ rub‘ı necis olsa birinüñ daḥı ziyādesi necis olsa ⁽¹²⁾ gerekdür ki rub‘ı necis olan ṭon-

⁶⁹⁰ M2.: “baḥşından”

⁶⁹¹ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

⁶⁹² T. // M2.: “... daḥı”

⁶⁹³ M2.: “rubu‘dan”

⁶⁹⁴ T.: “daḥı” yazılmamış.

⁶⁹⁵ T. // M2.: “dürüstdür”

⁶⁹⁶ T. // M2.: “namāzı”

⁶⁹⁷ M2.: “dürüstdür”

⁶⁹⁸ M2.: “olur” yazılmamış.

⁶⁹⁹ M2.: “... ḳorḳusından”

⁷⁰⁰ T.: “Ebū” yazılmamış.

⁷⁰¹ T.: “İmām” yazılmamış.

⁷⁰² T.: “... kılsun”

⁷⁰³ T. // M2.: “eger” yazılmamış.

⁷⁰⁴ T.: “yurken”

⁷⁰⁵ T. // M2.: “müsülmān kişinüñ”

ila namāz kıla eger ziyādesi neces olan ile kılsa^{706 (13)} daḥı revādur⁷⁰⁷

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān seferde olsa⁽¹⁴⁾ donı⁷⁰⁸ daḥı hemān iki olsa birinde dirhem miḳdārı necāset olsa [M1. 128a] ⁽¹⁾ birinde iki dirhem miḳdārı olsa gerekdür ki dirhem miḳdārı necāset olan ⁽²⁾ ṭon-ıla namāz kıla eger⁷⁰⁹ iki dirhem olan-ıla⁷¹⁰ kılsa revā⁷¹¹ olmaz

mes' ele-rah^{712 (3)} *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān seferde olsa donı⁷¹³ daḥı hemān ⁽⁴⁾ iki olsa birinde dirhem miḳdārından ziyāde neces olsa birinde iki ⁽⁵⁾ dirhem miḳdārı olsa gerekdür ki dirhem⁷¹⁴ miḳdārından ziyāde olan ile ⁽⁶⁾ namāz⁷¹⁵ kıla eger⁷¹⁶ iki dirhem miḳdārı olan-ıla kılsa daḥı⁷¹⁷ dürüstdür bu daḥı ⁽⁷⁾ istiḥbāb yönindendür

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān ⁽⁸⁾ donında⁷¹⁸ necāset görse ammā⁷¹⁹ bilnese ki ḳanḡı⁷²⁰ günden ve ḳanḡı⁷²¹ vaḳtdendür ⁽⁹⁾ ne-ḳadar namāz⁷²² ḳazā ēde ba'zı meṣāyih⁷²³ dēmişler ki⁷²⁴ görile ki⁷²⁵ bunuñ miṣli ⁽¹⁰⁾ necāsetden [T. 60b] ne günde ve ne vaḳtde geḳdi ise andan berü kılduḡı ⁽¹¹⁾ namāzı⁷²⁶ ḳazā ētsün ya'nī eger ḳan-ısa ḳanāradan eger ḥayvān tersi ise ⁽¹²⁾ āḥūrdan yā ṭavar egrekenden⁷²⁷ süci ise süci olan yerden⁷²⁸ eger ādem necisi ise ⁽¹³⁾ ḳadem-gāhdan [M2. 71b] ne vaḳt

⁷⁰⁶ T.: “kılsa”

⁷⁰⁷ M2.: “revā olur”

⁷⁰⁸ T. // M2.: “ṭonı”

⁷⁰⁹ T.: “eger” yazılmamış.

⁷¹⁰ M2.: “... namāz”

⁷¹¹ T. // M2.: “dürüst”

⁷¹² M2.: “mes' ele-rah” yazılmamış.

⁷¹³ T. // M2.: “ṭonı”

⁷¹⁴ T.: “dirhem” yazılmamış.

⁷¹⁵ M2.: “namāz” yazılmamış.

⁷¹⁶ M2.: “eger” yazılmamış.

⁷¹⁷ “kılsa daḥı”=T.: “daḥı kılsa” // M2.: “daḥı” yazılmamış.

⁷¹⁸ T. // M2.: “ṭonında”

⁷¹⁹ T.: “ammā” yazılmamış.

⁷²⁰ M2.: “ḳanḡı”

⁷²¹ M2.: “ḳanḡı”

⁷²² T.: “namāz” yazılmamış.

⁷²³ T.: “meṣāyihler”

⁷²⁴ M2.: “ki” yazılmamış.

⁷²⁵ T.: “görile ki” yazılmamış. // M2.: “görelüm-ki”

⁷²⁶ M2.: “namāzları”

⁷²⁷ T.: “... eger”

⁷²⁸ M1.: “süci olan yerden” ifadesi okunamayacak derecede silinmiştir.

geçdiyse andan berüsin kaçā etsün⁷²⁹ (14) eger bunuñla ma'lüm olmasa ba'zı meşāyih demişler⁷³⁰ görile⁷³¹ ki necāset [M1. 128b] (1) donuñ⁷³² öñinde midür yā ardında mıdur⁷³³ yā aştarında mıdur eger (2) öñinde ise yā yüzinde ise bir gün bir gecelik namāzın kaçā etsün (3) ve eger ardında ise yā aştarında ise üç gün üç gecelik (4) namāzın kaçā etsün⁷³⁴ ba'zılar kış-ıla yazı fark etmişler demişler ki⁷³⁵ (5) eger yaz-ısa⁷³⁶ ve necāset dağı⁷³⁷ yaş ise bir vakt namāzın kaçā etsün⁷³⁸ eger yaz-ısa (6) ve necāset dağı⁷³⁹ kuru ise bir gün bir gecelik namāzın kaçā etsün⁷⁴⁰ (7) eger kış-ısa ve⁷⁴¹ necāset dağı⁷⁴² yaş ise⁷⁴³ bir gecelik namāzın kaçā etsün⁷⁴⁴ (8) ve ba'zılar şol mes'eleye kıyās eylediler⁷⁴⁵ ki eger bir cemā'at şahrāda bir kuyuya (9) yetişseler birkaç gün anda olup āş bişürseler ve don⁷⁴⁶ yusalar ve ābdest (10) alup namāz kılsalar andan soñra kuyudan āhir külek-ile sıçan çıkısa (11) bişmiş ta'āmlarını dökeler ve⁷⁴⁷ donların⁷⁴⁸ gayrı şı ile yuyalar ammā namāzlarında⁷⁴⁹ (12) Ebū Hanīfe *rahimahu'llāh* demişdür⁷⁵⁰ ki eger ol⁷⁵¹ sıçan şişmiş ise üç gün (13) üç gecelik namāzların kaçā edeler⁷⁵² eger⁷⁵³ şişmemiş ise bir gün bir gecelik namāz- (14) -ların kaçā etsünler lākin Muḥammed bin⁷⁵⁴ Ḥasan eydür evvelde benüm re'yüm⁷⁵⁵ Ebū Hanīfe [M1. 129a] (1) re'yine muvāfık idi ammā bir

⁷²⁹ T. // M2.: "... ve"

⁷³⁰ T.: "demişlerdür"

⁷³¹ T. // M2.: "görelüm"

⁷³² T. // M2.: "tonuñ"

⁷³³ T. // M2.: "... yüzinde midür"

⁷³⁴ M2.: "ëylesün"

⁷³⁵ T.: "ki" yazılmamış.

⁷³⁶ M1. nüshasında "yaz-ısa" kelimesinin üstüne "kış-ısa" yazılmış.

⁷³⁷ M2.: "dağı" yazılmamış.

⁷³⁸ T.: "kılsun ve" // M2.: "... ve"

⁷³⁹ T. // M2.: "dağı" yazılmamış.

⁷⁴⁰ M2.: "... ve"

⁷⁴¹ M2.: "ve" yazılmamış.

⁷⁴² T. // M2.: "dağı" yazılmamış.

⁷⁴³ M2.: "... bir gün"

⁷⁴⁴ M2.: "... eger kış-ısa necāset kuruysa üç gün üç gecelik namāzın kaçā etsün"

⁷⁴⁵ T. // M2.: "ëtdiler"

⁷⁴⁶ T. // M2.: "ton"

⁷⁴⁷ T. // M2.: "ve" yazılmamış.

⁷⁴⁸ T.: "tonların" // M2.: "tonları"

⁷⁴⁹ M2.: "... İmām"

⁷⁵⁰ M1.: "demişdür" kelimesi okunamayacak derecede silinmiştir.

⁷⁵¹ T.: "ol" yazılmamış.

⁷⁵² T. // M2.: "etsünler"

⁷⁵³ T. // M2.: "eger" yazılmamış.

⁷⁵⁴ M1.: "ile"

⁷⁵⁵ M2.: "... İmām"

gün şahrâda giderdüm gördüm⁷⁵⁶ bir cānāvar ⁽²⁾ bir nesneyi kuyu içine düşürdi çıkarup⁷⁵⁷ gördüm-ki⁷⁵⁸ bir şişmiş sıçan imiş ol ⁽³⁾ kavlden⁷⁵⁹ Ebū Yūsuf kavlin⁷⁶⁰ ihtiyār eyledüm⁷⁶¹ dedüm-ki yakīn olmayınca ⁽⁴⁾ hīç nesne kazā etmeyeler

mes'ele eger iki kat donı⁷⁶² sökseler içinden ⁽⁵⁾ ölü sıçan çıksa kaç vaqt namāzı i'āde ēde⁷⁶³ demişler ki eger ol donuñ⁷⁶⁴ ⁽⁶⁾ delügi yoğ-ısa ol don-ıla⁷⁶⁵ kılınan namāzlaruñ küllisin i'āde ēde⁷⁶⁶ ammā eger⁷⁶⁷ ⁽⁷⁾ delügi var-ısa İmām Ebū Hānife katında *rahimahu'llāh* üç gün üç gece- ⁽⁸⁾ -den⁷⁶⁸ berü ol don-ıla⁷⁶⁹ kılduğı namāzları i'āde ēde ammā İmām Ebū Yūsuf ile ⁽⁹⁾ İmām Muḥammed katında *rahimahumā'llāh* eger sıçan ne vaqt öldügi bilinürse ⁽¹⁰⁾ ol vaqtden berü anuñla kılduğı namāzı i'āde eyleye eger bilinmezse ⁽¹¹⁾ hīçbirin⁷⁷⁰ i'āde etmeye⁷⁷¹

üçünci faşıl neces olan nesneler ne vech-ile⁷⁷² ⁽¹²⁾ pāk olduğınuñ⁷⁷³ beyānındadır⁷⁷⁴

[mes'ele] *Mes'ūdī* de dēnmiş ki bir hātūn kişi peygāmbere ḥazret-i ⁽¹³⁾ 'alayhi's-salām⁷⁷⁵ katına gelüp⁷⁷⁶ yā Resūlu'llāh baña arısuçluk hemişe ki müddetden⁷⁷⁷ ⁽¹⁴⁾ ziyāde vāki⁷⁷⁸ oldı dedi Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām müddetüñ [M1. 129b] ⁽¹⁾ içinde

⁷⁵⁶ T.: "gördüm" yazılmamış.

⁷⁵⁷ T.: "çıkardum"

⁷⁵⁸ T. // M2.: "ki" yazılmamış.

⁷⁵⁹ T. // M2.: "... dönüp"

⁷⁶⁰ M2.: "kavline"

⁷⁶¹ T. // M2.: "etdüm"

⁷⁶² T. // M2.: "tonı"

⁷⁶³ M2.: "edeler"

⁷⁶⁴ T. // M2.: "tonuñ"

⁷⁶⁵ T. // M2.: "ton-ıla"

⁷⁶⁶ M2.: "edeler"

⁷⁶⁷ T.: "eger" yazılmamış.

⁷⁶⁸ "üç gün üç gecedden"=M2.: "üç gecedden üç günden"

⁷⁶⁹ T.: "ton-ıla" // M2.: "ol don-ıla" yazılmamış.

⁷⁷⁰ M2.: "hīçbirinde"

⁷⁷¹ T. // M2.: "döndürmeye"

⁷⁷² "ne vech-ile"=M2.: "neyle"

⁷⁷³ M2.: "olur"

⁷⁷⁴ M2.: "beyānındadır" yazılmamış. "... mes'ele"

⁷⁷⁵ "peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām"=T.: "ḥazret-i risālet-penāh 'alayhi's-şalātu va's-salām"

⁷⁷⁶ T. // M2.: "... eyitdi kim"

⁷⁷⁷ M2.: "müddetümden"

⁷⁷⁸ T. // M2.: "... olur"

otur tamām olıcaķ endāmuña perde ķo ve⁷⁷⁹ üzerinden muķkem baķla ⁽²⁾ ve her namāz vaķtinde⁷⁸⁰ ābdest [M2. 72a] al ve⁷⁸¹ namāz ķıl dēdi⁷⁸² eyitdi yā Resūlu'llāh ⁽³⁾ donumuñ⁷⁸³ bulaşıķı⁷⁸⁴ nice ēdeyin⁷⁸⁵ [T. 61a] eyitdi yu ve şıķ pāk olsun eyitdi ⁽⁴⁾ necāsetüñ rengi çıķmaz Resūl ģazret-i 'alayhi's-salām ol ķalan ⁽⁵⁾ renk⁷⁸⁶ eşerdür eşer şerī' atda 'afvdur dēdi ammā İmām Şāfi'ī raķimahu'llāhu ⁽⁶⁾ necāsetüñ levnini⁷⁸⁷ daķı⁷⁸⁸ necāset ģükminde dutar⁷⁸⁹ bizüm 'ulemā raķimahumā'llāh⁷⁹⁰ dutmazlar⁷⁹¹

⁽⁷⁾ mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir kimse bēz boyasa şoñra bilse ki şu⁷⁹² murdār ⁽⁸⁾ imiş⁷⁹³ arı şu ile üç kez yusa her kerre yuduķınca şuyı tamlamaz olınca ⁽⁹⁾ şıķsa⁷⁹⁴ pāk olur egerķi levni bākī ise daķı zīrā levn⁷⁹⁵ eşerdür eşer şerī' atda ⁽¹⁰⁾ 'afvdur

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir kimsenüñ donına⁷⁹⁶ ģayvān necāseti ⁽¹¹⁾ yetişse üç-kez yusa şıķsa pāk olur eger levni⁷⁹⁷ ķalursa daķı

mes' ele ⁽¹²⁾ bir Fārsī fetvāda dēnmiş ki eger dona⁷⁹⁸ bevl yetişse⁷⁹⁹ üç-kez⁸⁰⁰ yumaķ-ıla pāk ⁽¹³⁾ olur ammā ķan yetişse mādām-ki ķan rengi bākīdür pāk olmaz ammā şarulıķı ⁽¹⁴⁾ ķalsa eger şıķılıcaķ şuyı rengi⁸⁰¹ çıķmazsa pāk⁸⁰² olur

⁷⁷⁹ T.: “ve” yazılmamış.

⁷⁸⁰ T.: “... bir”

⁷⁸¹ M2.: “ve” yazılmamış.

⁷⁸² T.: “dēdi” yazılmamış. T.: “... daķı ve daķı”

⁷⁸³ T. // M2.: “tonumuñ”

⁷⁸⁴ M2.: “bulaşuķın”

⁷⁸⁵ T. // M2.: “... dedi”

⁷⁸⁶ T. // M2.: “renk” yazılmamış.

⁷⁸⁷ T.: “levnin”

⁷⁸⁸ T.: “daķı” yazılmamış.

⁷⁸⁹ T.: “tutar ammā” // M2.: “... ammā”

⁷⁹⁰ T. // M2.: “... necāset ģükminde”

⁷⁹¹ T.: “tutmaz”

⁷⁹² M2.: “kem şudur”

⁷⁹³ M2.: “murdārdur”

⁷⁹⁴ M2.: “şıķa”

⁷⁹⁵ M2.: “levni”

⁷⁹⁶ T. // M2.: “tonına”

⁷⁹⁷ T.: “levn”

⁷⁹⁸ T. // M2.: “tona”

⁷⁹⁹ T.: “bulaşsa”

⁸⁰⁰ M2.: “kerre”

⁸⁰¹ M2.: “rengin”

⁸⁰² T. // M2.: “... olmuş”

mes' ele [M1. 130a] (1) *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger bir kimsenūñ tōnına neces yetişse⁸⁰³ murdār olmuş (2) yağ bulaşsa üç-kez yumağ-ıla pāk olur eger⁸⁰⁴ bulaşan yērūñ (3) cerpligi bākī ise daḥī aşıldan⁸⁰⁵ murdār olmuş⁸⁰⁶ yağıñ ḥilāfınca anı (4) yüz kez yürsek daḥī⁸⁰⁷ pāk olmaz mādām-ki cerbligi bākī ola

mes' ele (5) *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki necāset iki dürlüdür biri görünür biri görünmez (6) görünmeyeni üç-kez⁸⁰⁸ yumağ farzdur görinenūñ 'aynın zā'il⁸⁰⁹ etmek farzdur (7) eger üç⁸¹⁰ şu-y-ıla⁸¹¹ zā'il⁸¹² olmasa zā'il olunca yumağ gerek ve eger bir şu-y-ıla (8) zā'il olsa⁸¹³ ba'zı⁸¹⁴ meşāyih *raḥimahumā'llāh* pāk olur dēdiler⁸¹⁵ ammā zāhir rivāyetde (9) üç-kez yumayınca pāk olmaz zīrā⁸¹⁶ görünmeyeni üç [kez] şu-y-ıla yumağ farz olıcağ (10) görineni⁸¹⁷ üç [kez] şu-y-ıla yumağ farz olması⁸¹⁸ bi't-tarīki'l-evlā⁸¹⁹ olur⁸²⁰

mes' ele-rah (11) *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger ter⁸²¹ tōnı kuvvetlū kişi şıkşa don⁸²² döyecek⁸²³ miqdārı (12) şıka⁸²⁴ kuvvet-ile şıkup helāk edüp günāhkār olmaya ammā *Ḳādīhān*'da (13) getürmiş ki eger neces bulaşan yēri⁸²⁵ üç-kez yusa her kerrede şıkşa (14) daḥī ziyāde şıkmağa kuvveti⁸²⁶ yeter olsa lākin tōna⁸²⁷ ziyān ola dēyü [M1. 130b] (1)

⁸⁰³ T. // M2.: "yetişmeg-ile"

⁸⁰⁴ M2.: "... ol"

⁸⁰⁵ T.: "aşlından"

⁸⁰⁶ T. // M2.: "olan"

⁸⁰⁷ M2.: "daḥī" yazılmamış.

⁸⁰⁸ M2.: "... şu ile"

⁸⁰⁹ M1. // T.: "زَايِلٌ" Her iki nüshada hemzenin (◌) yerini ye (ي) konsonantı almış, hep "زَايِلٌ" olarak yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır. M2.: "izāle"

⁸¹⁰ T.: "yumağ farzdur ... eger üç" yazılmamış.

⁸¹¹ T.: "... yumağla"

⁸¹² M2.: "زَايِلٌ" Bu nüshada da hemzenin (◌) yerini ye (ي) konsonantı almış, hep "زَايِلٌ" olarak yazılmış.

⁸¹³ T.: "olursa"

⁸¹⁴ T.: "ba'zı"

⁸¹⁵ T.: "dērler"

⁸¹⁶ M2.: "... ki"

⁸¹⁷ M2.: "görünen"

⁸¹⁸ T. // M2.: "farz olması" yazılmamış.

⁸¹⁹ T.: "evlādur"

⁸²⁰ T.: "olur" yazılmamış.

⁸²¹ M2.: "bir"

⁸²² T. // M2.: "tōn"

⁸²³ M1.: "دَوِيْعٌ"

⁸²⁴ T. // M2.: "şıkşa"

⁸²⁵ T. // M2.: "tōnı"

⁸²⁶ M2.: "güci"

ziyāde⁸²⁸ sıkmasa pāk olmaz

mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiş⁸²⁹ eger bir⁸³⁰ kaluñ donı⁸³¹ bir⁸³² za'yıf⁽²⁾ kişi sıkısa suyun tamām gidermege güci yetmeyüp biraķsa kuruyıcaķ⁸³³ pāk⁽³⁾ olur ammā⁸³⁴ eger⁸³⁵ kurumadın bir kuvvetli⁸³⁶ kişi sıkup suyun çıkarsa ol⁽⁴⁾ şuyuñ⁸³⁷ hükmi nicedür ba'zı⁸³⁸ meşāyih [M2. 72b] pākdur dediler zīrā ki eger sıkmasalar⁽⁵⁾ donda⁸³⁹ kalup kurısa pāk olurdı lā-cerem şimdi daħı pākdur⁽⁶⁾ dediler ammā zāhir rivāyet oldur ki ol şu müsta'mel ola zīrā⁸⁴⁰ mādām-ki⁽⁷⁾ şu endām üzerinde ola hem pāk ve hem⁸⁴¹ pāk edicidür kaçan-ki ayrılrsa⁽⁸⁾ endām pāk şu müsta'mel olur

mes'ele⁸⁴² *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger neces⁽⁹⁾ don⁸⁴³ yunan şudan pāk dona⁸⁴⁴ yetişse kaç kez yumaķ gerek⁸⁴⁵ ki pāk olsa⁸⁴⁶ (10) rivāyet-i *Cāmi'ü'l-Kebīr* oldur ki yetişen kaçınıcı^[T. 61b] şu gerek-ise olsun⁽¹¹⁾ bir kez yuyıcaķ⁸⁴⁷ pāk olur Şalāt-ı İmām-ı Seraħsī *rahimahu'llāhu* rivāyetince⁽¹²⁾ kaçınıcı şu gerek-ise olsun üç-kez yumaķ gerek-ki pāk ola şerħ-i rivāyet⁽¹³⁾ oldur ki evvel şu ise üç-kez yuyalar ikinci şu ise iki kez yuyalar üçüncü⁽¹⁴⁾ şu ise bir kez yuyalar pāk ola

mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger kālī gibi yā⁸⁴⁸ kilīm [M1. 131a] (1) gibi nesneyi⁸⁴⁹ pāk edüp namāza yarar etmek kaşd etseler aķarşuda yā on⁽²⁾ kez on arşun

⁸²⁷ M2.: "... ziyān olsa"

⁸²⁸ M2.: "ziyāde" yazılmamış.

⁸²⁹ M2.: "... ki"

⁸³⁰ T. // M2.: "bir" yazılmamış.

⁸³¹ T. // M2.: "tonı"

⁸³² T. // M2.: "bir" yazılmamış.

⁸³³ M1.: "فُرْجَاكْ"

⁸³⁴ M2.: "ammā" yazılmamış.

⁸³⁵ T.: *eger* yazılmamış.

⁸³⁶ M2.: "kuvvetlü"

⁸³⁷ M2.: "şunuñ"

⁸³⁸ T.: "ba'zı"

⁸³⁹ T. // M2.: "tonda"

⁸⁴⁰ M2.: "... ki"

⁸⁴¹ "ola hem pāk ve hem"=T.: "pākdur hemān" // M2.: "pākdur hem"

⁸⁴² M2.: "mes'ele" yazılmamış.

⁸⁴³ T. // M2.: "ton"

⁸⁴⁴ T. // M2.: "tona"

⁸⁴⁵ M2.: "gerekdür"

⁸⁴⁶ T. // M2.: "ola"

⁸⁴⁷ T.: "yuncak" // M2.: "yumaķla"

⁸⁴⁸ T.: "yā" yazılmamış.

⁸⁴⁹ T.: "nesne"

olan havzda çalkamak ma'nide şıkmağdur pāk olur ⁽³⁾ dēyü⁸⁵⁰ İmām⁸⁵¹ Ebū Yūsuf'dan rivāyet olunmuşdur⁸⁵²

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki ⁽⁴⁾ eger kaftān gibi yā bēz gibi nesneleri⁸⁵³ namāzı⁸⁵⁴ yarar etmek dileseler⁸⁵⁵ şu dağı akar ⁽⁵⁾ olsa yā on kez on arşun havz olsa üç-kez batarsalar⁸⁵⁶ yā şol⁸⁵⁷ ⁽⁶⁾ kabda olsa ki⁸⁵⁸ üç-kez yukarudan koysalar aşağıdan akşa her kerrede⁸⁵⁹ ⁽⁷⁾ şıksalar pāk olur ammā İmām Muḥammed'den⁸⁶⁰ bir rivāyetde⁸⁶¹ üç-kez yusalar şoñra ⁽⁸⁾ bir kez⁸⁶² şıksalar kifāyet eder

mes'ele⁸⁶³ üç pāk legen⁸⁶⁴ olsa üçine dağı ⁽⁹⁾ şu koysa donı⁸⁶⁵ her birine bir kez ıslanınca baturup⁸⁶⁶ çıkarsa⁸⁶⁷ āhir nevbette ⁽¹⁰⁾ ton pāk olup el ve⁸⁶⁸ legen dağı teb'iyet ile pāk olur ammā eger legen bir olsa ⁽¹¹⁾ üç-kez şu⁸⁶⁹ koyup her kerrede⁸⁷⁰ donı⁸⁷¹ ıslayup çıkarsa şıkşa pāk olur ⁽¹²⁾ lākin legeni her kerre donı⁸⁷² çıkarup şıkduğca pāk etmek gerek şol neces donı⁸⁷³ ⁽¹³⁾ yunan şudan⁸⁷⁴ pāk dona⁸⁷⁵ yetişüp murdār edicek nice pāk etmek gerekdü- ⁽¹⁴⁾ -ginde⁸⁷⁶ beyān olınan hilāf üzerine⁸⁷⁷

⁸⁵⁰ T.: “dēr”

⁸⁵¹ T.: “İmām” yazılmamış.

⁸⁵² M2.: “mes'ele *Mes'ūdī*'de ... rivāyet olunmuşdur” yazılmamış.

⁸⁵³ T.: “nesne”

⁸⁵⁴ T. // M2.: “namāza”

⁸⁵⁵ T. // M2.: “dilese”

⁸⁵⁶ T.: “baturmakla”

⁸⁵⁷ T. // M2.: “şu”

⁸⁵⁸ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

⁸⁵⁹ T.: “kerre”

⁸⁶⁰ M1.: “Muḥammed'[d]en”

⁸⁶¹ “Muḥammed'den bir rivāyetde”=T.: “Muḥammed kavlinde”

⁸⁶² M2.: “kerre”

⁸⁶³ M2.: “mes'ele” yazılmamış T. // M2.: “...eger”

⁸⁶⁴ “pāk legen”=T.: “legen pāk”

⁸⁶⁵ T. // M2.: “tonı”

⁸⁶⁶ M2.: “batup”

⁸⁶⁷ M2.: “... şıkşa”

⁸⁶⁸ M2.: “el ve” yazılmamış. “... ol”

⁸⁶⁹ M2.: “şu” yazılmamış.

⁸⁷⁰ T. // M2.: “kerre”

⁸⁷¹ T. // M2.: “tonı”

⁸⁷² T. // M2.: “tonı”

⁸⁷³ T. // M2.: “ton”

⁸⁷⁴ T. // M2.: “şu”

⁸⁷⁵ T. // M2.: “tona”

⁸⁷⁶ T.: “gerek idüğine”

⁸⁷⁷ M2.: “üzerinedür”

mes'ele⁸⁷⁸ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger kuyuya ^[M1. 131b] (1) şıçan düşüp ölse çıkarup yigirmi külek şu çekseler on tokuza ⁽²⁾ degin şu murdār kuyı murdār⁸⁷⁹ külek murdār ip murdār ipe yapışan el murdār ⁽³⁾ yigirminci çekicek şu pāk kuyı pāk külek pāk ip pāk olur teb'ıyyet ile el ⁽⁴⁾ dahı pāk olur

mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger istincā suyu ^[M2. 73a] aḳup⁸⁸⁰ edüğe ⁽⁵⁾ yetişse mādām-ki mevzi'-i istincā murdārdur el ve ayakḳabı⁸⁸¹ dahı murdār olur⁸⁸² ⁽⁶⁾ kaçan ki⁸⁸³ mevzi'-i istincā pāk ola el⁸⁸⁴ ve ayakḳabı dahı teb'ıyyet ile pāk olur ⁽⁷⁾ lākin bu şol vaḳtdür ki edüğüñ altından aḳup gide⁸⁸⁵ ammā eger⁸⁸⁶ aḳup geçmeyüp ⁽⁸⁾ edük altında ḳalursa üç nevbet yuyup her birinde ḳurutmaḳ gerek ki pāk ⁽⁹⁾ ola⁸⁸⁷ dēmişler ki ḳurutmaḳıñ⁸⁸⁸ ḥaddi şu tamlamaz olmaḳdur⁸⁸⁹ ve bu dahı şol yērdedür ki ⁽¹⁰⁾ edük eski ola ammā eger yeñi olsa⁸⁹⁰ Ebū Ḥanīfe ve Ebū Yūsuf *raḥimahumā'llāhu* ḳavlince ⁽¹¹⁾ gine pāk olur ammā İmām Muḥammed ḳavlince⁸⁹¹ *raḥimahu'llāh* şol nesnedeki şıḳmaḳ ⁽¹²⁾ mümkün olmaya yunmaḡ-ıla pāk olmaz lākin *Şudūr-i Şalāt* dan naḳl eylemiş ki ⁽¹³⁾ ayakḳabı pāk olur zīrā ki⁸⁹² ḡayrı nesneye beñzemez anda zarūret vardur

⁽¹⁴⁾ mes'ele eger içi bizden olan⁸⁹³ edüğe neces suyu⁸⁹⁴ yetişüp içine geçse ^[M1. 132a] (1) taşrasına şu koyup eliyle üç-kez süre süre⁸⁹⁵ yusa andan soñra ⁽²⁾ üç-kez içine şu doldurup⁸⁹⁶ dökse her birinde şu tamlamaz olunca ⁽³⁾ turgursa⁸⁹⁷ pāk olur

⁸⁷⁸ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

⁸⁷⁹ T. // M2.: “kuyı murdār” yazılmamış.

⁸⁸⁰ T. // M2.: “aḳup” yazılmamış.

⁸⁸¹ M2.: “ayak”

⁸⁸² T.: “el ve ... olur” yazılmamış.

⁸⁸³ M2.: “kim”

⁸⁸⁴ M2.: “el” yazılmamış.

⁸⁸⁵ T. // M2.: “geçe”

⁸⁸⁶ T.: “eger” yazılmamış.

⁸⁸⁷ T.: “... ve”

⁸⁸⁸ T. // M2.: “... dahı”

⁸⁸⁹ T.: “olmak gerek”

⁸⁹⁰ M2.: “... İmām”

⁸⁹¹ T. // M2.: “ḳavlince” yazılmamış.

⁸⁹² T.: “ki” yazılmamış.

⁸⁹³ T. // M2.: “olan” yazılmamış.

⁸⁹⁴ T.: “şu” // M2.: “şuyu” yazılmamış.

⁸⁹⁵ “süre süre”=T. // M2.: “sürse”

⁸⁹⁶ T. // M2.: “toldurup”

⁸⁹⁷ T. // M2.: “turgursa”

mes' ele⁸⁹⁸ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki destīye süci kıoyşalar ⁽⁴⁾ yunmağ-ıla⁸⁹⁹ pāk olur mı olmaz mı eger kıokuşı⁹⁰⁰ ve levni ve dadı [T. 62a] bākī ise [pāk] olmaz ⁽⁵⁾ ve eger giderse [pāk] olur ammā bu dēnen şol vaqtdür ki destī eski ola ammā ⁽⁶⁾ eger yeñi olsa İmām Ebū Hānīfe ile⁹⁰¹ İmām⁹⁰² Ebū Yūsuf kıatında *raḥimahumā 'llāhu* pāk olur ⁽⁷⁾ İmām Muḥammed kıatında⁹⁰³ [pāk] olmaz şuncılayın ki eger⁹⁰⁴ bişmiş kerpüc murdār olsa eger eski ise ⁽⁸⁾ üç-kez yunmağ-ıla pāk olur⁹⁰⁵ eger yeñi ise İmām Ebū⁹⁰⁶ Hānīfe⁹⁰⁷ İmām Ebū⁹⁰⁸ Yūsuf ⁽⁹⁾ kıatında pāk olur İmām Muḥammed kıatında pāk⁹⁰⁹ olmaz

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki ⁽¹⁰⁾ ḥaşır murdār olsa kıatı kıamışdan ise üç-kez yumağ ile⁹¹⁰ pāk olur ve eger ⁽¹¹⁾ yumuşak kıamışdan ise⁹¹¹ Ebū Hānīfe ve⁹¹² Ebū Yūsuf kıatında *raḥimahumā 'llāhu* pāk olur ammā İmām ⁽¹²⁾ Muḥammed kıatında *raḥimahu 'llāh* pāk⁹¹³ olmaz⁹¹⁴ lākin *Muḥīṭ*' den naķl⁹¹⁵ eylemiş ki üç-kez ⁽¹³⁾ yusalar her yuduķca üzerine ağır nesne kıosalar şuyı aķmaz olsa ⁽¹⁴⁾ ma 'nīde şıķmaķdur pāk olur

mes' ele⁹¹⁶ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger ḥātūn kıışinūñ [M1. 132b] ⁽¹⁾ emceginūñ ucu murdār olsa İmām Ebū⁹¹⁷ Hānīfe ile İmām Ebū⁹¹⁸ Yūsuf kıatında *raḥimahumā 'llāhu* ⁽²⁾ oğlan üç kez emmeg-ile pāk olur İmām Muḥammed kıatında *raḥimahu 'llāhu*⁹¹⁹

⁸⁹⁸ M2.: "mes' ele" yazılmamış.

⁸⁹⁹ T.: "yuymağ-ıla"

⁹⁰⁰ T.: "kıokuşı"

⁹⁰¹ T. // M2.: "ve"

⁹⁰² T.: "İmām" yazılmamış.

⁹⁰³ M2.: "... *raḥmetu 'llāh*"

⁹⁰⁴ M2.: "eger" yazılmamış.

⁹⁰⁵ T.: "... ve"

⁹⁰⁶ T.: "Ebū" yazılmamış.

⁹⁰⁷ M2.: "... ile"

⁹⁰⁸ T.: "Ebū" yazılmamış.

⁹⁰⁹ T. // M2.: "pāk" yazılmamış.

⁹¹⁰ M2.: "yumağ-ıla"

⁹¹¹ M2.: "... İmām"

⁹¹² M2.: "... İmām"

⁹¹³ M2.: "pāk" yazılmamış.

⁹¹⁴ T.: "mes' ele *Mes 'ūdī* de ... pāk olmaz" yazılmamış.

⁹¹⁵ M2.: "naķil"

⁹¹⁶ M2.: "mes' ele" yazılmamış.

⁹¹⁷ T.: "Ebū" yazılmamış.

⁹¹⁸ T.: "Ebū" yazılmamış.

⁹¹⁹ M2.: "*raḥmetu 'llāhi*"

olmaz⁹²⁰ (3) inek emcegi dağı bu hükümdedir

mes' ele⁹²¹ *Mes 'ūdī* de dēnmiş⁹²² eger toñ⁹²³ [M2. 73b] yağa murdār⁹²⁴ (4) düşdügi yeri biraz çevresi-y-ile bile götürüp⁹²⁵ giderse kalanı pāk olur (5) ve⁹²⁶ ammā toñluğu ne miqdār gerek idüğinde dēmişler ki eger bir pāresin alsalar (6) çukur olan yer⁹²⁷ geçirek kavuşa eger ergin yağ murdār olsa üç-kez yunmağ-ıla (7) pāk olur ammā yunması ne vech-ile olduğın beyān etmişler dēmişler⁹²⁸ ki (8) ol yağa yarusından ziyāde şu katup kaynadup çıkaralar toñduralar dağı (9) üzerinden yağın alalar üç-kez böyle⁹²⁹ edeler tā ki üç-kez⁹³⁰ yunmış hükminde (10) olup pāk ola

mes' ele⁹³¹ bala yā⁹³² bekmeze şıçan düşüp⁹³³ ölse üç-kez yarusından (11) ziyāde şu katup kaynatsalar⁹³⁴ tā⁹³⁵ evvelki kadar kalınca pāk olur

mes' ele-rah (12) eger buğdaya neces yetişse üç-kez yusalar⁹³⁶ her kerre yuduğa suyu tamlamaz olunca (13) kosalar pāk olur ammā eger⁹³⁷ neces şuda yā⁹³⁸ sücide ise⁹³⁹ yā-ğöd bunlardan⁹⁴⁰ (14) birine ıslanup şişse İmām Muḥammed katında ebedi pāk olmaz⁹⁴¹ İmām Ebū⁹⁴² Yūsuf [M1. 133a] (1) katında üç-kez pāk şu-y-ıla bişürüp her birinde suyu tamlamaz olunca kosalar (2) pāk olur

920 T.: "... ve"

921 M2.: "mes' ele" yazılmamış.

922 T. // M2.: "... ki"

923 T.: "doñmuş"

924 T.: "... nesne" // M2.: "... düşse"

925 M2.: "kesüp"

926 T. // M2.: "ve" yazılmamış.

927 T. // M2.: "yer" yazılmamış.

928 T.: "demişler" yazılmamış.

929 T. // M2.: "bu vech-ile"

930 T. // M2.: "kerre"

931 M2.: "mes' ele" yazılmamış.

932 T.: "veyā"

933 T. // M2.: "... içinde"

934 M2.: "kaynadalar"

935 T.: "... ki"

936 T.: "... pāk olmağa tarik budur ki"

937 M2.: "eger" yazılmamış.

938 T.: "veyā"

939 M2.: "yetişse"

940 M2.: "bunlaruñ"

941 M2.: "... ammā"

942 T.: "Ebū" yazılmamış.

mes' ele *Cāmi 'i 'ş-Şağīr-i Kerderī*'den nakl⁹⁴³ olunmuş ki ocağa urulan⁹⁴⁴ (3) herenīnūñ yā çölmegūñ içine süci dökülse eger henūz dahı kaynamaduğ-ısa (4) etini çıkarup üç-kez yusalar pāk olur ammā⁹⁴⁵ eger kaynamış ise İmām Muḥammed katında (5) hīç pāk olmaz ammā İmām Ebū⁹⁴⁶ Yūsuf katında⁹⁴⁷ üç-kez pāk şu-y-ıla kaynadup (6) her birinde çıkarup şovuyınca durğursalar⁹⁴⁸ pāk⁹⁴⁹ olur

mes' ele eger bir küpe dolu⁹⁵⁰ (7) şīre⁹⁵¹ kıosalar⁹⁵² kaynadup köpügin atup süci olıcaķ⁹⁵³ biraz eksilse şoñra⁹⁵⁴ ol köpük (8) sücisi sirke olsa şek yokdur ki içinde sirke olan yeri pāk olur (9) ammā boş kıalan yeri ba'zılar katında pāk olmaz ammā şaḥīḥ oldur ki ol dahı (10) teb'ıyyet ile⁹⁵⁵ pāk olur

mes' ele⁹⁵⁶ eger⁹⁵⁷ bir küp süciye şıçan düşüp⁹⁵⁸ ölse (11) şışmedin kııķarsalar dahı sirke olsa pāk olur ammā eger şıçan şışdüğinden⁹⁵⁹ şoñra [T. 62b] (12) yā süci sirke olduğından⁹⁶⁰ şoñra kııķarsalar pāk olmaz

mes' ele *Mes 'ūdī*'de (13) dēnmiş ki eger nişāsta⁹⁶¹ murdār olsa üç-kez yumağ-ıla pāk olur ammā noḥūd (14) yā bağla⁹⁶² yā pirinc⁹⁶³ yā mercimek gibi nesnelerden⁹⁶⁴ murdār olsa eger necāset içine [M1. 133b] (1) geçdi-ise⁹⁶⁵ yunmağ-ıla⁹⁶⁶ pāk olmaz⁹⁶⁷ geçmediyse üç-kez yumağ-ıla pāk olur

⁹⁴³ M2.: “nakil”

⁹⁴⁴ T. // M2.: “vurulan”

⁹⁴⁵ T.: “ammā” yazılmamış.

⁹⁴⁶ T.: “Ebū” yazılmamış.

⁹⁴⁷ T.: “katında” yazılmamış.

⁹⁴⁸ T. // M2.: “turgursalar”

⁹⁴⁹ M2.: “pāk” yazılmamış.

⁹⁵⁰ T. // M2.: “tölu”

⁹⁵¹ T. // M2.: “şarāb”

⁹⁵² T.: “kıoysalar” // M2.: “kıoysa”

⁹⁵³ T.: “olınca”

⁹⁵⁴ T.: “eksile şoñra” // M1.: “eksilmese”

⁹⁵⁵ T. // M2.: “teb'ıyyet ile” yazılmamış.

⁹⁵⁶ M2.: “mes' ele” yazılmamış.

⁹⁵⁷ T.: “eger” yazılmamış.

⁹⁵⁸ T. // M2.: “düşse”

⁹⁵⁹ M2.: “şışdükdēn”

⁹⁶⁰ M2.: “olduğından”

⁹⁶¹ M1. // T. // M2.: “نیشسته”

⁹⁶² M2.: “bağla”

⁹⁶³ M2.: “yā pirinc” yazılmamış.

⁹⁶⁴ T. // M2.: “nesneler”

⁹⁶⁵ M2.: “geçerse”

mes' ele ⁽²⁾ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki hayvān yēdügi dāneler ki⁹⁶⁸ kemresinde⁹⁶⁹ [M2.
74a] çıkar ba'zı meşāyih ⁽³⁾ dēmişler ki eger deve yā şığır yā koyın yedügi ise yumağ-
ıla pāk olmaz eger ⁽⁴⁾ at yā katır yā eşek yēdügi ise yumağ-ıla⁹⁷⁰ pāk olur ammā zāhir
rivāyetde ⁽⁵⁾ olmaz lākin ekseler biten pāk biter pes bende-i mü'min-i şālih eger yarın
kıyāmet güninde ⁽⁶⁾ toprakdan pāk tursa 'acīb olmaya

mes' ele⁹⁷¹ *Mes 'ūdī* de dēnmiş⁹⁷² eger murdār ⁽⁷⁾ şu ile hamīr ētseler ba'zı
meşāyih bişen⁹⁷³ etmek⁹⁷⁴ pāk olur⁹⁷⁵ dēdiler⁹⁷⁶ zīrā⁹⁷⁷ nice-ki⁹⁷⁸ ⁽⁸⁾ şu pāk ēdicidür
od dahı pāk ēdicidür dēdiler lākin zāhir rivāyetde pāk⁹⁷⁹ olmaz ⁽⁹⁾ ammā 'aybın beyān
ēdüp şatmak revādur ki murdār yiyiciye⁹⁸⁰ vèreler it gibi kāfir gibi

mes' ele ⁽¹⁰⁾ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger tennūra murdār şu saçsalar etmek
yapışdursalar eger kurudukdan şöıra ⁽¹¹⁾ yapışdurdılarsa⁹⁸¹ pākdur eger⁹⁸² yaş iken
yapışdurdılarsa⁹⁸³ murdār olur murdār ⁽¹²⁾ şu ile ıslanmış sürünge-y-ile⁹⁸⁴ furun
süpürmegüñ dahı hükmi⁹⁸⁵ hemān ancılayındur⁹⁸⁶

⁽¹³⁾ mes' ele⁹⁸⁷ *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki eger koyın başın şöyle [...] ⁽¹⁴⁾ ki
boğazlanduğı vaqt ⁽¹⁴⁾ bulaşan kan bile yense⁹⁸⁹ yumadın bişürüp yemek revādur

⁹⁶⁶ M2.: “yumağ-ıla”

⁹⁶⁷ M2.: “... eger”

⁹⁶⁸ T.: “ki” yazılmamış.

⁹⁶⁹ M2.: “kemresinden”

⁹⁷⁰ T. // M2.: “yumağ-ıla” yazılmamış.

⁹⁷¹ M2.: “mes' ele” yazılmamış.

⁹⁷² M2.: “... ki”

⁹⁷³ T.: “bişmegle”

⁹⁷⁴ T.: “etmek” yazılmamış.

⁹⁷⁵ M2.: “olur” yazılmamış.

⁹⁷⁶ T.: “dérler”

⁹⁷⁷ T. // M2.: “... ki”

⁹⁷⁸ M2.: “nice-ki” yazılmamış.

⁹⁷⁹ T.: “pāk” yazılmamış.

⁹⁸⁰ M2.: “yiyiciyse”

⁹⁸¹ T.: “yapışdurdıysa” // M2.: “yapışdursalar”

⁹⁸² M2.: “eger” yazılmamış.

⁹⁸³ T.: “pākdur ... yapışdurdılarsa” yazılmamış. // M2.: “yapışdursalar”

⁹⁸⁴ T.: “o süpürge ile” // M1.: üsrünge ile

⁹⁸⁵ “dahı hükmi”=T.: “hükmi dahı”

⁹⁸⁶ T. // M2.: “buncılayındur”

⁹⁸⁷ M2.: “mes' ele” yazılmamış.

⁹⁸⁸ M1.: “أَسْلَرُ”

⁹⁸⁹ T. // M2.: “... pāk olur”

mes' ele-rah⁹⁹⁰ [M1. 134a] (1) *Mes 'ūdī* de dënmiş ki eger bir müsülmānuñ donına⁹⁹¹ necāset yetişse ammā neresinde (2) idüğün bilmese nice ède ba'zı⁹⁹² meşāyih taḥarrī ède göñli nereye⁹⁹³ dolanursa (3) yuya namāz kıla dëdiler ammā ba'zı meşāyih bu mes' elede şol aşl⁹⁹⁴ üzerine cevāb (4) vërdiler ki Muḥammed bin Ḥasan *raḥimahumā'llāhu* iki donda⁹⁹⁵ taḥarrī⁹⁹⁶ dutar⁹⁹⁷ birde⁹⁹⁸ dutmaz⁹⁹⁹ (5) pes donı¹⁰⁰⁰ küllī yumaḵ gerek¹⁰⁰¹ dëdiler¹⁰⁰² fetvā evvelki ḳavl üzerinedür

mes' ele¹⁰⁰³ *Hülāşa*'da (6) dënmiş ki eger bir kimsenüñ donınuñ¹⁰⁰⁴ bir tarafına neces yetişse ḳanğı¹⁰⁰⁵ tarafında idüğün (7) unıdup¹⁰⁰⁶ taḥarrīsüz¹⁰⁰⁷ bir tarafını yusa ba'zılar ḳatında pāk olur ba'zılar (8) ḳatında pāk¹⁰⁰⁸ olmaz fetvā pāk¹⁰⁰⁹ olmaḵ üzerinedür ammā eger¹⁰¹⁰ taḥarrīsüz bir tarafını (9) yuyup anuñla bir nice vaḳt¹⁰¹¹ namāz kılduğundan şoñra zāhir olsa ki¹⁰¹² necis (10) bir ğayrı tarafında imiş ol namāzlaruñ küllisin¹⁰¹³ gene kıla

mes' ele¹⁰¹⁴ *Mes 'ūdī* de dënmiş ki (11) panbuk¹⁰¹⁵ murdār olsa atmağ-ıla pāk olur mı olmaz mı ba'zı meşāyih [pāk] olmaz dëmişler ammā (12) zāhir rivāyetde [pāk] olur

⁹⁹⁰ M2.: “mes' ele-rah” yazılmamış.

⁹⁹¹ T. // M2.: “tonına”

⁹⁹² T.: “ba'zı”

⁹⁹³ M1.: “نَرْيَه”

⁹⁹⁴ M2.: “aşıl”

⁹⁹⁵ T. // M2.: “tonda”

⁹⁹⁶ T. // M2.: “... cā'iz”

⁹⁹⁷ T. // M2.: “tutar”

⁹⁹⁸ T. // M2.: “bir tonda”

⁹⁹⁹ T. // M2.: “tutmaz”

¹⁰⁰⁰ T. // M2.: “tonı”

¹⁰⁰¹ T. // M2.: “gerekdür”

¹⁰⁰² M2.: “dërler”

¹⁰⁰³ M2.: “mes' ele” yazılmamış.

¹⁰⁰⁴ T. // M2.: “tonınuñ”

¹⁰⁰⁵ M2.: “ḳanğı”

¹⁰⁰⁶ T.: “bilmese”

¹⁰⁰⁷ M1.: “taḥarrīsün”

¹⁰⁰⁸ T. // M2.: “pāk” yazılmamış.

¹⁰⁰⁹ T.: “pāk” yazılmamış.

¹⁰¹⁰ T.: “eger” yazılmamış.

¹⁰¹¹ “anuñla bir nice vaḳt”=T. // M2.: “bir nice vaḳt anuñla”

¹⁰¹² M2.: “ki” yazılmamış.

¹⁰¹³ T.: “küllisini”

¹⁰¹⁴ M2.: “mes' ele” yazılmamış.

¹⁰¹⁵ M2.: “panbuk”

ve Şemsü'l-e'imme-i Halvânî¹⁰¹⁶ bu mes'ele nazîr¹⁰¹⁷ bir mes'ele demişdür ki ⁽¹³⁾ eşek-ile hirmen dögseler eşek hirmene bevl eylese ol hirmenüñ cümle ⁽¹⁴⁾ buğdayı murdâr hükminde olur yemeğe yaramaz¹⁰¹⁸ ammâ¹⁰¹⁹ [M2. 74b] bir¹⁰²⁰ qalburın yâ¹⁰²¹ çanağın [M1. 134b] ⁽¹⁾ yâ bir pâresin ayırsalar qalanınıñ pâklığına¹⁰²² hüküm¹⁰²³ ederler panbuqda¹⁰²⁴ dağı ⁽²⁾ tozdan¹⁰²⁵ çigitden çöbden¹⁰²⁶ haylî nesne gider pes panbuq¹⁰²⁷ dağı pāk olur ⁽³⁾ yūñüñ hilāfinca ki yūñ atmağ-ıla pāk olmaz zîrā ki yunduqca yūñ¹⁰²⁸ pāk ve¹⁰²⁹ hūb ⁽⁴⁾ olur [T. 63a] panbuq¹⁰³⁰ helāk olur ammâ *Hülāşa*'da denmiş ki eger panbuğuñ¹⁰³¹ küllisi¹⁰³² ⁽⁵⁾ yâ yarusı neces olsa atmağ-ıla pāk olmaz ammâ eger¹⁰³³ neces olan azucuğı olsa ⁽⁶⁾ şöyle ki atmağ-ıla ol miqdār¹⁰³⁴ mutaşavver¹⁰³⁵ olsa pāk olur

mes'ele *Mes'ūdî*'de ⁽⁷⁾ denmiş ki eger legen yâ qazan yâ bil yâ qazma gibi nesneler¹⁰³⁶ murdâr olsa üç-kez ⁽⁸⁾ toprağa sürseler pāk olur

mes'ele¹⁰³⁷ *Terğîb*'de denmiş ki eger bir bıcağ yâ āyîne ⁽⁹⁾ yâ kılıç yâ bunlara beñzeyenlerden¹⁰³⁸ birine murdâr bulaşa rengi¹⁰³⁹ dutmış dağı¹⁰⁴⁰ olmasa¹⁰⁴¹ ⁽¹⁰⁾ ol neces gidince yere sürseler yâ bir nesne ile giderince¹⁰⁴² silseler pāk olur

¹⁰¹⁶ M1. // M2.: “خَوَائِي”

¹⁰¹⁷ T. // M2.: “nazîri”

¹⁰¹⁸ T.: “... olur”

¹⁰¹⁹ T. // M2.: “... eger”

¹⁰²⁰ T.: “bir” yazılmamış.

¹⁰²¹ M2.: “... bir”

¹⁰²² M1. // T.: “pāklığı” kelimesinin “-lık” ekindeki “k (ق)” konsonantı yumuşama sonucunda kef (ك) ile yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konulmamıştır.

¹⁰²³ M2.: “hüküm”

¹⁰²⁴ T.: “pamuk” // M2.: “panmuqda”

¹⁰²⁵ T.: “... ve”

¹⁰²⁶ M2.: “çöpden”

¹⁰²⁷ T.: “pamuk” // M2.: “panmuq”

¹⁰²⁸ T.: “yūñi”

¹⁰²⁹ T. // M2.: “pāk ve” yazılmamış.

¹⁰³⁰ M2.: “panmuq”

¹⁰³¹ T.: “panbuq” // M2.: “panmuq”

¹⁰³² T.: “küllisi”

¹⁰³³ M2.: “eger” yazılmamış.

¹⁰³⁴ T. // M2.: “... gitmek”

¹⁰³⁵ M1.: “مُصَوَّرٌ”

¹⁰³⁶ M2.: “nesneler” yazılmamış.

¹⁰³⁷ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

¹⁰³⁸ M2.: “beñzer nesnelerden”

¹⁰³⁹ M1.: “رَنَكٌ” // M2.: “renk”

¹⁰⁴⁰ “dutmış dağı”=T.: “dağı dutmış”

(11) mes'ele eger demürden düzülen nesnelerden birine neces yetişse oda bıraqsalar (12) tamām kızınca¹⁰⁴³ pāk olur yumağa yā silmege hācet olmaz¹⁰⁴⁴ ammā bunlardan birini neces (13) şu-y-ıla şuvarsalar İmām Muḥammed kıatında¹⁰⁴⁵ ebedī pāk olmaz ammā İmām Ebū¹⁰⁴⁶ Yūsuf (14) kıatında¹⁰⁴⁷ üç-kez pāk şu-y-ıla şuvarsalar¹⁰⁴⁸ pāk olur

mes'ele *Tergīb*'de denmiş ki [M1. 135a] (1) toprakdan düzilen yeñi qablar¹⁰⁴⁹ çanak¹⁰⁵⁰ yā çölmek yā bunlara beñzeyenlerden (2) yā şıkılması mümkün olmayan nesnelerden edük gibi yā¹⁰⁵¹ büyük kilīm yā¹⁰⁵² kālī¹⁰⁵³ gibi yā ḥaşır (3) yā bunlara beñzeyenlerden¹⁰⁵⁴ biri murdār olsa çünkü üç-kez yuyalar her birinde¹⁰⁵⁵ karşı (4) kurıdalar pāk olur

mes'ele¹⁰⁵⁶ eger yere yaşı¹⁰⁵⁷ neces yetişse üç-kez üzerine şu döküp (5) ovsalar her kerrede¹⁰⁵⁸ bir pāk nesne ile silseler yā-ḥōd üzerine¹⁰⁵⁹ şu dökseler tā ki (6) neces zā'il olduğu ma'lūm olup renginden ve kokuşundan hiç eşer kalmazsa¹⁰⁶⁰ (7) andan sonra şuyı soruşınca¹⁰⁶¹ terk etseler pāk olur

mes'ele *Tergīb*'de denmiş ki (8) eger yer¹⁰⁶² murdār olsa¹⁰⁶³ bizüm 'ulemā kıatında *rahimahumā'llāhu* kurımağ-ıla pāk olup namāz (9) kıılmağa yarar eger

¹⁰⁴¹ M2.: "olsa"

¹⁰⁴² M2.: "gidince"

¹⁰⁴³ M2.: "kızsa"

¹⁰⁴⁴ M2.: "kalmaz"

¹⁰⁴⁵ T.: "... *rahimahu'llāh*" // M2.: "... *rahmetu'llāh*"

¹⁰⁴⁶ T.: "Ebū" yazılmamış.

¹⁰⁴⁷ T.: "... *rahimahu'llāh*"

¹⁰⁴⁸ T.: "yusalar"

¹⁰⁴⁹ T. // M2. "qablardan"

¹⁰⁵⁰ T. // M2.: "çanak" yazılmamış.

¹⁰⁵¹ T.: "yā" yazılmamış.

¹⁰⁵² M2.: "ve"

¹⁰⁵³ T.: "yā kālī" yazılmamış.

¹⁰⁵⁴ T.: "beñzeyenden"

¹⁰⁵⁵ M2.: "... āteşe"

¹⁰⁵⁶ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

¹⁰⁵⁷ M1.: "پاشن"

¹⁰⁵⁸ T. // M2.: "kerre"

¹⁰⁵⁹ T. // M2.: "... çok"

¹⁰⁶⁰ T.: "kalmazsa"

¹⁰⁶¹ T.: "alışınca"

¹⁰⁶² T.: "per" // M1.: "bir"

¹⁰⁶³ T.: "olup neces olsa"

necāsetüñ¹⁰⁶⁴ nişānı belürmezse lākin teyemmüme yaramaz ammā¹⁰⁶⁵ Züfer ile Şāfi'î⁽¹⁰⁾ katında *raḥimahumā'llāhu* pāk olmaz necāsetüñ nişānı belürmezse¹⁰⁶⁶ daḥı döşenmiş kerpüc daḥı⁽¹¹⁾ yēr hükminde [M2. 75a] dūr ammā döşenmedüğünde¹⁰⁶⁷ dēmişler¹⁰⁶⁸ ki eger eski ise ve isti' māl

(12) olunmuş ise¹⁰⁶⁹ bir def'ada üç-kez yusalar pāk olur ammā¹⁰⁷⁰ eger yeñi ise üç-kez yuyup⁽¹³⁾ her kerrede¹⁰⁷¹ şuyı tamlamaz olunca turgurmayınca pāk olmaz ammā bitün duran¹⁰⁷² ağaçda⁽¹⁴⁾ ve otda ihtilāf étdiler¹⁰⁷³ ba'zılar kurumağ-ıla pāk olmaz dēdiler ammā şahīḥ oldur ki [M1. 135b] (1) pāk olur

mes'ele eger bir kat dona¹⁰⁷⁴ menī bulaşsa kurıduktan soñra ovsalar⁽²⁾ pāk olur ammā eger iki kat donuñ¹⁰⁷⁵ bir katına bulaşsa daḥı neşv édüp bir katınada¹⁰⁷⁶ (3) geçse kurıduktan soñra ovsalar evvelki katı¹⁰⁷⁷ pāk olur ammā soñra¹⁰⁷⁸ neşf étmeg-ile (4) geçdüğü katı¹⁰⁷⁹ daḥı¹⁰⁸⁰ olur mı olmaz mı İmām Zāhid-i Faḥr¹⁰⁸¹ ve İmām Muḥammed *raḥimahumā'llāhu* (5) dēdiler ki neşf éden menīnūñ cirmi degüldür belki yaşıdur eyle olsa bevl hükminde (6) olur yumayınca pāk olmaz ammā şahīḥ oldur ki teb'iyet ile ol-daḥı [T. 63b] pāk olur ammā menīnūñ (7) kuruşını¹⁰⁸² ovmağ-ıla¹⁰⁸³ pāk olduğu şol vaktdür ki zekerinūñ ucında bevl¹⁰⁸⁴ bulaşuğı (8) olup menī¹⁰⁸⁵ çıkarken aña bulaşmış olmaya ammā eger eyle olmuş¹⁰⁸⁶ olsa yumayınca pāk olmaz (9) ve

1064 T.: "... yeri"

1065 M2.: "... İmām"

1066 T.: "... ve"

1067 T. // M2.: "döşenmedüğü kerpüçde"

1068 M2.: "dēmiş"

1069 M2.: "olmuşsa"

1070 T. // M2.: "ammā" yazılmamış.

1071 T.: "kerre"

1072 T. // M2.: "turan"

1073 T.: "etmişler"

1074 T. // M2.: "tona"

1075 T. // M2.: "tonuñ"

1076 T.: "katına"

1077 T.: "kat"

1078 M2.: "soñra" yazılmamış.

1079 T.: "kat"

1080 T. // M2.: "... pāk"

1081 T.: "Faḥrī" // M2.: "Faḥir"

1082 T. // M2.: "kuruşı"

1083 T.: "ovulmağ-ıla"

1084 M2.: "bevül"

1085 T.: "menī" yazılmamış.

1086 M2.: "olmuş" yazılmamış.

ammā eger¹⁰⁸⁷ menī tene¹⁰⁸⁸ bulaşmış olsa¹⁰⁸⁹ kurduğundan sonra ovsalar *Hülāşa*’da⁽¹⁰⁾ ve *Kādīhān*’da ihtiyār olan¹⁰⁹⁰ üzerine¹⁰⁹¹ pāk olmaz ammā şāhib *Hidāye* ihtiyār⁽¹¹⁾ eylediği¹⁰⁹² üzerine¹⁰⁹³ pāk olur ekseri¹⁰⁹⁴ meşāyiḥ daḥı bunun üzerinedür

(12) mes’ ele *Tergīb*’de dēnmiş ki eger edüğe cirmi¹⁰⁹⁵ olan neceslerden yetişse tavar⁽¹³⁾ tersi ve aña beñzeyenler gibi eger qurı ise İmām Ebū¹⁰⁹⁶ Ḥanīfe katında *raḥimahu’llāhu* gidince⁽¹⁴⁾ yere sürseler pāk olur yaş-ısa yumayınca pāk olmaz¹⁰⁹⁷ İmām Ebū¹⁰⁹⁸ Yūsuf katında [M1. 136a] (1) pāk olur gerek yaş olsun gerek qurı İmām Muḥammed katında ikisinde daḥı yumayınca pāk⁽²⁾ olmaz fetvā daḥı¹⁰⁹⁹ Ebū Yūsuf kavli üzerinedür ammā cirm¹¹⁰⁰ olmayan necislerden¹¹⁰¹ (3) yetişse ādem bevlī¹¹⁰² ve süci ve bunlara beñzeyenler gibi İmām Ebū Ḥanīfe¹¹⁰³ ve İmām Muḥammed katında¹¹⁰⁴ (4) ve İmām Ebū¹¹⁰⁵ Yūsuf’den bir rivāyetde yumayınca pāk olmaz ammā İmām Ebū¹¹⁰⁶ Yūsuf’ün (5) bir rivāyetinde dēmiş¹¹⁰⁷ ki eger qurımadın üzerine toprak dökseler daḥı mübālağa⁽⁶⁾ ile yere sürseler pāk olur zīrā ki üzerine toprak dökmek-ile cirm¹¹⁰⁸ olan (7) necisler ḥükmin tutar¹¹⁰⁹

mes’ ele¹¹¹⁰ *Mes’ūdī*’de denmiş ki eger bir müsülmān bāzārdan⁽⁸⁾ ṭon şatun alur olsa ol donuñ¹¹¹¹ murdārılığı pākılığı¹¹¹² ḥālinden¹¹¹³ şormak⁽⁹⁾ şart mıdur degül

¹⁰⁸⁷ M2.: “eger” yazılmamış.

¹⁰⁸⁸ T.: “tene” yazılmamış.

¹⁰⁸⁹ T. // M2.: “bulaşsa”

¹⁰⁹⁰ T. // M2.: “olunan”

¹⁰⁹¹ T.: “üzere”

¹⁰⁹² T. // M2.: “etdüğü”

¹⁰⁹³ T.: “üzere”

¹⁰⁹⁴ M2.: “ekser”

¹⁰⁹⁵ T.: “cirm”

¹⁰⁹⁶ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹⁰⁹⁷ M2.: “... ammā”

¹⁰⁹⁸ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹⁰⁹⁹ T. // M2.: “daḥı” yazılmamış. // M2.: “... İmām”

¹¹⁰⁰ M2.: “cirmi”

¹¹⁰¹ M2.: “necisler”

¹¹⁰² T.: “bevl”

¹¹⁰³ M2.: “... ile”

¹¹⁰⁴ T.: “katında” yazılmamış.

¹¹⁰⁵ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹¹⁰⁶ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹¹⁰⁷ T. // M2.: “dēnmiş”

¹¹⁰⁸ M2.: “cirmi”

¹¹⁰⁹ M2.: “dutar”

¹¹¹⁰ M2.: “mes’ ele” yazılmamış.

midür bunda iki vech var bir¹¹¹⁴ kıyās bir¹¹¹⁵ istihsān kıyās ⁽¹⁰⁾ oldur ki şormak ^[M2. 75b] şartdur istihsān oldur ki degül zīrā ki pākılığı¹¹¹⁶ ⁽¹¹⁾ yakīn üzerinedür murdār¹¹¹⁷ şek üzerinedür şekk-ile hüküm sâbit olmaz

mes'ele¹¹¹⁸ ⁽¹²⁾ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger bir müsülmān bāzārdan ton şatun alsa işbu donı¹¹¹⁹ ⁽¹³⁾ yu dēseler yumasa geyse dahı bir niçe vakt¹¹²⁰ namāz kılsa ol namāzlaruñ hükmi ⁽¹⁴⁾ nice olur dēnmiş¹¹²¹ ki görelüm eger ol kaftān kir¹¹²² degüldi¹¹²³ dēse¹¹²⁴ dürüst olmaz ^[M1. 136b] ⁽¹⁾ ammā¹¹²⁵ eger kir¹¹²⁶ dēse¹¹²⁷ dürüstdür¹¹²⁸

on beşinci bāb erenlerde ve 'avratlarda 'avret olan ⁽²⁾ ve açılmasından günāh hāşıl olup ve namāz fāsīd olan yerler¹¹²⁹ beyānındadır

bilgil ki erenlere¹¹³⁰ ⁽³⁾ ve 'avratlara¹¹³¹ 'avret olan yerleri örtülü dutmak¹¹³² farīza olduğı sâbit olmuşdur ⁽⁴⁾ hem āyet-ile ve hem hadīs-ile āyet¹¹³³ budur ki Allāh ta'ālā buyurur *hużū zīnatakum 'inda* ⁽⁵⁾ *kullī mascidin*¹¹³⁴ ya'nī tonlaruñuzı¹¹³⁵ geyiñ¹¹³⁶ 'avretleruñuzı örtüñ her namāz kılduğunuz ⁽⁶⁾ vaktde ve hadīs budur ki

¹¹¹¹ T. // M2.: "tonuñ"

¹¹¹² T. // M2.: "mısmıllığı"

¹¹¹³ M2.: "hālinde"

¹¹¹⁴ M2.: "biri"

¹¹¹⁵ M2.: "biri"

¹¹¹⁶ M2.: "pākılığı"

¹¹¹⁷ T. // M2.: "murdārılığı"

¹¹¹⁸ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

¹¹¹⁹ T. // M2.: "tonı"

¹¹²⁰ M2.: "vakt" yazılmamış.

¹¹²¹ T.: "demişler"

¹¹²² T. // M2.: "kirlü"

¹¹²³ T. // M2.: "degül"

¹¹²⁴ T. // M2.: "ise"

¹¹²⁵ T. // M2.: "ammā" yazılmamış.

¹¹²⁶ T.: "kirlü"

¹¹²⁷ T. // M2.: "ise"

¹¹²⁸ T.: "dürüst va'llāhu 'alem" // M2.: "... va'llāhu 'alem"

¹¹²⁹ "ve açılmasından günāh hāşıl olup ve namāz fāsīd olan yerler"=T.: "ve namāz fāsīd olup ve açılmasında günāh olan yerler" // M2.: "ve namāz fāsīd olup ve açılmasında günāh hāşıl olup 'avret olan yerler görünmesi"

¹¹³⁰ T. // M2.: "erenlerde"

¹¹³¹ T. // M2.: "'avratlarda"

¹¹³² T.: "tutmak"

¹¹³³ T.: "āyet-i kerīme"

¹¹³⁴ ALLĀH: *Qur'ān*: 7. A' rāf 31. "Namaz kılacağınız her vakit, elbisenizi giyin, süslenin."

¹¹³⁵ T.: "tonlaruñuz"

¹¹³⁶ M2.: "giyün" // T.: "... ve"

peygâmber hâzret-i ‘*alayhi’s-salâm* buyurdu¹¹³⁷ (7) *la’ana allāhu an-nāzira va’l-manzūra ilayhi*¹¹³⁸ ya’nī Allāh¹¹³⁹ la’net eder¹¹⁴⁰ görene daḥı¹¹⁴¹ gösterene (8) pes bilmek gerek-ki erenlerde ve āzād¹¹⁴² hātūnlarda ve qaravaşlarda ol ‘avret (9) olup göstermesinden ve görmesinden ve yapışmasından ve yapışdurmasından¹¹⁴³ (10) günāh hāşıl olan ve namāzda açmağ-ıla namāz fāsıd olan yerleri¹¹⁴⁴ ve¹¹⁴⁵ kanğı¹¹⁴⁶ yerlerdür

(11) bilgil-ki erenlerde¹¹⁴⁷ göbekden dizler altına¹¹⁴⁸ dekdür¹¹⁴⁹ bizüm İmāmlar katında göbek¹¹⁵⁰ bile (12) degül dizler biledür¹¹⁵¹ Şāfi’ī katında göbek biledür dizler bile degül ve *Müttefik*’den (13) nakıl¹¹⁵² etmiş¹¹⁵³ ki erenlerde ‘avret olan [T. 64a] yerler qaravaşlarda da¹¹⁵⁴ ‘avretdür (14) ammā qaravaşların arkalari ile¹¹⁵⁵ karınları daḥı ‘avretdür ve *Şalāt-ı Mes’ūdī*’de [M1. 137a] (1) dēnmiş ki yad qaravaşın başını boynından ve kollarını çigninden ve gögsini (2) görmek revādur eger gören kişi şehvetden emīn ise şol yerdeki görmek (3) revādur şehvetsüz yapışmak daḥı¹¹⁵⁶ revādur ammā āzād¹¹⁵⁷ hātūn kişinün başından (4) ayağına dek¹¹⁵⁸ küllisi ‘avretdür erenler hakkında ammā erenler yerde¹¹⁵⁹ görmez yerde (5) namāz kılsa yüzi ve elinün arkası ve içi ve

¹¹³⁷ M2.: “dēdi”

¹¹³⁸ Ahmed b. el-Hüseyn Beyhaki, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, C. VII, Mektebetü Dari’l-bâz, 1994, s. 99. “Allah bakana ve baktırana lanet eder.” M2.: “*ileyhi*” yazılmamış.

¹¹³⁹ T.: “... *ta’ālā* hâzretleri” // M2.: “... *ta’ālā*”

¹¹⁴⁰ T.: “ède”

¹¹⁴¹ T.: “ve”

¹¹⁴² T.: “āzāde”

¹¹⁴³ “göstermesinden ve görmesinden ve yapışmasından ve yapışdurmasından” =T.: “görmesinde ve göstermesinde ve yapışdurmasında ve yapışmasında” // M2.: “görmesinden ve göstermesinden ve yapışmasından ve yapışdurmasından”

¹¹⁴⁴ T. // M2.: “yerler”

¹¹⁴⁵ M2.: “ve” yazılmamış.

¹¹⁴⁶ M2.: “kanğı”

¹¹⁴⁷ T.: “erenlere”

¹¹⁴⁸ T.: “altınadur” // M2.: “altınadandur”

¹¹⁴⁹ T. // M2.: “dekdür” yazılmamış.

¹¹⁵⁰ M2.: “göbekden”

¹¹⁵¹ T.: “bile”

¹¹⁵² M2.: “nakıl”

¹¹⁵³ T. // M2.: “eylemiş”

¹¹⁵⁴ T.: “daḥı”

¹¹⁵⁵ T. // M2.: “arkalarıyla”

¹¹⁵⁶ M2.: “daḥı” yazılmamış.

¹¹⁵⁷ T.: “āzādı”

¹¹⁵⁸ T.: “degin”

¹¹⁵⁹ T. // M2.: “yërde” yazılmamış.

ayağının üstü altı ‘avret ⁽⁶⁾ degül ammā *Fevā’id-i*¹¹⁶⁰ *Ḳudūrī* de elinün arkası ba‘zılar katında ‘avretdür ba‘zılar ⁽⁷⁾ katında degül¹¹⁶¹ demiş¹¹⁶² ve *Şalāt-ı Mes’ūdī* de dənmiş ki ayağı arkasında¹¹⁶³ rivāyet ⁽⁸⁾ ikidür¹¹⁶⁴ ikisi dahı Muhammed bin¹¹⁶⁵ Ḥasan’dan rivāyetdür bir yerde demişdür ⁽⁹⁾ her endām ki ‘avretdür dört bahşdan¹¹⁶⁶ bir bahşı [M2. 76a] namāzda bir rükün edā edince ⁽¹⁰⁾ açuḳ dursa¹¹⁶⁷ namāzı fāsīd eder arḳa gibi ve ḳarın¹¹⁶⁸ gibi¹¹⁶⁹ ve uyluḳ gibi ⁽¹¹⁾ demiş ayağı añmamış bundan ma‘lūm oldu ki ayak¹¹⁷⁰ ‘avret degül imiş ve bir yerde ⁽¹²⁾ dahı¹¹⁷¹ dedi ki namāzda yūzi ve eli içi ‘avret degül ayağı añmadı bundan añlandı ki ⁽¹³⁾ ‘avret¹¹⁷² imiş ammā ḥātūn kişilerün biribiri ḥaḳḳında¹¹⁷³ olan yerleri hemān erenlerde ⁽¹⁴⁾ ‘avret olan yerlerdür pes āzād¹¹⁷⁴ ḥātūn kişi āzād¹¹⁷⁵ ḥātūn kişiyeye ve ḳaravaş [M1. 137b] ⁽¹⁾ ḳaravaşa ve āzād¹¹⁷⁶ ḥātūn kişi ḳaravaşa ve ḳaravaş āzād¹¹⁷⁷ ḥātūn kişiyeye gerek-ise¹¹⁷⁸ ⁽²⁾ kendü ḳaravaşı olsun gerek-ise¹¹⁷⁹ ḡayrının olsun ve ana kıza ve kız anaya ve kız ḳardaş ⁽³⁾ kız ḳardaşa göbegi altından dizi altına dek deñemek¹¹⁸⁰ ve göstermek ve yapışmak ⁽⁴⁾ ve yapışdurmak revā degül ḥāşıl-ı kelām oldur ki erenlerden ve āzād¹¹⁸¹ ⁽⁵⁾ ḥātūnlardan ve cāriyelerden ‘avret olan yerleri görmek ve göstermek ⁽⁶⁾ ve yapışmak ve yapışdurmak dürüst degüldür¹¹⁸² meger¹¹⁸³ żarūretde sūnnet etmek gibi ve¹¹⁸⁴ ⁽⁷⁾ -yā

¹¹⁶⁰ M1. // T. // M2.: “فَوَائِدُ”

¹¹⁶¹ T.: “degülmüş” // M2.: “degüldür”

¹¹⁶² T.: “demiş” yazılmamış.

¹¹⁶³ M2.: “arkasından”

¹¹⁶⁴ T.: “iki dürlüdür”

¹¹⁶⁵ M1.: “ile”

¹¹⁶⁶ M2.: “bahşından”

¹¹⁶⁷ T. // M2.: “tursa”

¹¹⁶⁸ T. // M2.: “ḳarnı”

¹¹⁶⁹ T.: “gibi” yazılmamış.

¹¹⁷⁰ T. // M2.: “ayağı”

¹¹⁷¹ T. // M2.: “dahı” yazılmamış.

¹¹⁷² T. // M2.: “... degül”

¹¹⁷³ T. // M2.: “... ‘avret”

¹¹⁷⁴ T.: “āzāde”

¹¹⁷⁵ T.: “āzāde”

¹¹⁷⁶ T.: “āzāde”

¹¹⁷⁷ T.: “āzāde”

¹¹⁷⁸ M2.: “gerekse”

¹¹⁷⁹ M2.: “gerekse”

¹¹⁸⁰ T.: “deñemek” yazılmamış.

¹¹⁸¹ T.: “āzāde”

¹¹⁸² T.: “degül”

¹¹⁸³ T.: “... ki”

¹¹⁸⁴ M1. // T. // M2.: “de”

hātūnlar oğlan toğurur olsalar¹¹⁸⁵ yā kuluñ¹¹⁸⁶ karavaşuñ ‘aybı var mı bilmek¹¹⁸⁷ (8) dileseler yā kız¹¹⁸⁸ bikir mi¹¹⁸⁹ degül mi bilmek dileseler yā cirāhata¹¹⁹⁰ tīmār éder olsalar (9) bunuñ gibi vaqtlerde bakmağa ve¹¹⁹¹ yapışmağa ruḥşad¹¹⁹² var zarūret miḳdārı (10) ammā ere¹¹⁹³ ḥelāldür kendü ‘avratını¹¹⁹⁴ ve karavaşını¹¹⁹⁵ başından tā¹¹⁹⁶ ayağına degin (11) görmek ve yapışmak ve¹¹⁹⁷ *Şalāt-ı Mes‘ūdī*’de dēnmiş ki¹¹⁹⁸ yā şatun almağ-ıla kendüye (12) ḥelāl olmağ-ıla¹¹⁹⁹ ‘avratuñ mecmū’ı¹²⁰⁰ yerlerin görmek var¹²⁰¹ ammā fercini görmek (13) var mı yok mı zāhid-i şaḥābe ‘Abdu’llāh bin¹²⁰² ‘Ömer *raḍiya’llāhu ‘anhu*¹²⁰³ eydür¹²⁰⁴ görmek (14) var tā ki iştihā¹²⁰⁵ ziyāde ola ammā edeb yöninden bakmağa yaramaz ammā [M1. 138a] (1) şol ‘avratlar ki kendüye nikāhı¹²⁰⁶ ḥarām ola anlar anuñ maḥremeleri (2) olurlar ol kişiye vardur ki zarūret vaqtinde ata bindürmek gibi¹²⁰⁷ (3) ve indürmek gibi ve daḥı zarūretde anlaruñ saçlarına ve baldurlarına¹²⁰⁸ [T. 64b] ve bāzūlarına¹²⁰⁹ (4) ve süksünlerine¹²¹⁰ ve göğüslerine yapışa¹²¹¹ ve bu sözi *Manzūme*’den naḳl eylemiş (5) *Ḳudūrī*’den ve *Kenz*’den ve *Müttefik*’den ve *Şalāt-ı Mes‘ūdī*’den¹²¹² naḳl¹²¹³ eylemiş ki¹²¹⁴ (6)

1185 T.: “olsa”

1186 T.: “... yā”

1187 M2.: “görmek”

1188 T. // M2.: “kızı”

1189 T.: “mi” yazılmamış.

1190 M2.: “cirāhatına”

1191 M2.: “ve” yazılmamış.

1192 M1. // M2.: “رُحْشَدٌ”

1193 M1.: “رَأَى”

1194 T.: “‘avratı”

1195 T.: “karavaşı”

1196 T.: “tā” yazılmamış.

1197 M2.: “ve” yazılmamış.

1198 T. // M2.: “... nikāhla”

1199 T. // M2.: “olan”

1200 T.: “mecmū’a”

1201 M2.: “... ve”

1202 T.: “bin” yazılmamış.

1203 M2.: “*raḍiya’llāhu ‘anhu*” yazılmamış.

1204 M2.: “... ki”

1205 M1.: “اِشْتَهَى” // M2.: “اِشْتَهَى”

1206 T.: “nikāh”

1207 M2.: “gibi” yazılmamış.

1208 T.: “... ve ellerine” // M2.: “baldırına ve ellerine”

1209 M2.: “pāzūlarına”

1210 T. // M2.: “ve süksünlerine” yazılmamış.

1211 M1.: “بَيْسَتْ”

1212 T.: “*Mes‘ūdī*’de”

1213 M2.: “naḳl”

kendinüñ zī rahm-ı mahremlerinüñ başların ve göğüslerin ve kolların çiginlerine dek⁽⁷⁾ ve ayakların dizlerine dek görmek olur¹²¹⁵ eger şehvetden emîn ise⁽⁸⁾ sūd emmekden olan mahremler ve dede ‘avratları ne-kaçar yukarı giderse¹²¹⁶ (9) ve oğlı¹²¹⁷ oğlı¹²¹⁸ ve kıızı¹²¹⁹ oğlı ‘avratları ne-kaçar aşağı giderse⁽¹⁰⁾ ve ‘avratınüñ¹²²⁰ anası ve abası ne-kaçar yukarı^[M2. 76b] giderse ve yakınlık eylediği⁽¹¹⁾ ‘avratınüñ kıızı ve¹²²¹ oğlı kıızı ve kıızı kıızı ne-kaçar aşağı giderse⁽¹²⁾ bunlar¹²²² dahı nikāh ile almak ebedī haram olmakda zī rahm-ı mahrem gibidür⁽¹³⁾ pes şehvetden emîn olıcak bunları dahı görmek dürüstdür

mes’ele¹²²³ (14) hātūn kişinüñ kendü kılınıñ ve hādımleñ¹²²⁴ yadlarıyla¹²²⁵ fark yokdur^[M1. 138b] (1) görmekte ve yapışmakta ve āzād¹²²⁶ hātūnün yad erenler¹²²⁷ yüzün¹²²⁸ ve elinüñ⁽²⁾ için ve ayağın görmek var eger ikisi¹²²⁹ dahı şehvetden emîn-ise¹²³⁰ emîn⁽³⁾ degülse görmek¹²³¹ yokdur meger tanıklık vaktinde veyā yüzine karşı hüküm¹²³² (4) etmelü olsa veyā ara verecek vaktde tanıklar görseler revā ola

(5) mes’ele eger¹²³³ hātūn kişinüñ şer’an görmeyecek yerinde¹²³⁴ zahmeti olsa⁽⁶⁾ ‘ilāc etmelü olsalar hātūnlardan ‘ilāc eder¹²³⁵ bulunmasa¹²³⁶ er t̄abībe revādur¹²³⁷ ki

¹²¹⁴ M2.: “etmiş-ki”

¹²¹⁵ T. // M2.: “olur” yazılmamış.

¹²¹⁶ M2.: “... ve oğul”

¹²¹⁷ M2.: “oğul”

¹²¹⁸ T.: “oğul”

¹²¹⁹ T. // M2.: “kız”

¹²²⁰ M2.: “‘avratlarıñ”

¹²²¹ M2.: “ve” yazılmamış.

¹²²² T. // M2.: “bunları”

¹²²³ M2.: “mes’ele” yazılmamış.

¹²²⁴ M2.: “hādımleñ”

¹²²⁵ T.: “yādlarla” // M2.: “yādla-ile”

¹²²⁶ T.: “āzāde”

¹²²⁷ M2.: “erler”

¹²²⁸ M2.: “yüzün”

¹²²⁹ T.: “ikiside”

¹²³⁰ M2.: “... eger”

¹²³¹ T.: “görmek” yazılmamış.

¹²³² M2.: “hüküm”

¹²³³ T. // M2.: “... bir”

¹²³⁴ T. // M2.: “yêrde”

¹²³⁵ T. // M2.: “... kimse”

¹²³⁶ M1.// T. // M2.: “bulanmasa”

¹²³⁷ M1.: “vardur” // M2.: “var”

(7) ol zahmetlü yeri zarûret miqdârı göre¹²³⁸ ziyâde görmeye ve bu sözi (8) *Müttefik*'den nakl eylemiş

mes'ele *Şalât-ı Mes'ûdî*'de¹²³⁹ nakl¹²⁴⁰ eylemiş ki her kaçan-ki (9) aşhâb ortasında *riðvânu'llâhi 'alayhim acma'în* bir mes'ele müşkil (10) olsa 'Â'îşe'den¹²⁴¹ *radîya'llâhu 'anhâ*¹²⁴² sorarlardı işbu mes'eleyi dahı şordular ki (11) hâtûn kişiye¹²⁴³ var mıdur ki¹²⁴⁴ 'ilm okumağ'¹²⁴⁵-içün¹²⁴⁶ evinden çıka gayrı yere (12) vara ki ol yerde ögredür hâtûn kişi ola¹²⁴⁷ 'Â'îşe *radîya'llâhu 'anhâ* cevâb (13) buyurdu-ki eger evinde ögredür âdem olsa atası yâ oğlu¹²⁴⁸ yâ kardaşı (14) yâ eri gibi gayrı¹²⁴⁹ yere¹²⁵⁰ varmaya ammâ¹²⁵¹ eger bunlardan ögredür kimse olmasa [M1. 139a] (1) andan¹²⁵² çıkup vara şol¹²⁵³ şart-ıla ki eski çâr örtine çâr üstinden (2) başını bağlaya ve üzerine kilim örte dahı añılı añılı¹²⁵⁴ yürüye edüğünñ (3) burnını deñeye ve ağzınıñ iki yanında nesne duta¹²⁵⁵ tã ki toğru söyleyümeye (4) pes 'Abdu'llâh bin Mes'ûd dedi-ki her hâtûn kişi ki evinden bu tarîk-ile çıka (5) ğalibi zannı¹²⁵⁶ oldur ki haţar-ı şehvet olmaya ve peygâmbet hâzret-i 'alayhi's-salâm (6) buyurdu-ki her hâtûn kişi ki evinden taşra gele dört dîvânı bazarlar (7) ve eger saşalsuz oğlan taşra gelse yetmiş dîvânı bazarlar ve dahı¹²⁵⁷ nakl¹²⁵⁸ eylemişlerdür ki (8) 'Abdu'llâh bin¹²⁵⁹ 'Ömer *radîya'llâhu 'anhu* hücreşi kapusunda dururdu¹²⁶⁰ gördi-ki (9) bir oğlan uğradı

1238 T. // M2.: "... ayruk"

1239 T.: "*Mes'ûdî*'den"

1240 M2.: "nakıl"

1241 T.: "Â'îşe-i şiddîka"

1242 T.: "*anhâdan*"

1243 T.: "kişi"

1244 M2.: "ki" yazılmamış.

1245 T.: "okumağa" // M2.: "okumak"

1246 T.: "içün" yazılmamış.

1247 T.: "... hâzret-i"

1248 T.: "oğul"

1249 T.: "ğayrıya"

1250 T.: "yere" yazılmamış.

1251 M2.: "ammâ" yazılmamış.

1252 M2.: "evinden"

1253 T.: "şol" yazılmamış. // M2.: "şu"

1254 T.: "añulayu añulayu" // M2.: "iñleyü iñleyü"

1255 T.: "tuta"

1256 T. // M2.: "zann"

1257 T. // M2.: "ve dahı" yazılmamış.

1258 M2.: "nakıl"

1259 T.: "bin" yazılmamış.

1260 T. // M2.: "tururdu"

hücrelerine girdi kapısını yaptı birazdan şordı-ki ⁽¹⁰⁾ ol fitne geçdi mi yoḥsa tırur mı dēdiler¹²⁶¹ geçdi dēdiler kapuyu açdı çıkdı [T. 65a] dēdi-ki ⁽¹¹⁾ peygāmb̄er ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur perhīz [M2. 77a] ēdūñ begler ve baylar¹²⁶² ⁽¹²⁾ oḡlanlarından ki anlara meyl olur şol ḥātūnlara olduḡı¹²⁶³ gibi ve naḡl¹²⁶⁴ ⁽¹³⁾ ētmişlerdür ki eger bir ‘avratı küpe soḡsalar¹²⁶⁵ ol küpi iki aḡaç arasına baḡlasalar ⁽¹⁴⁾ daḡı dört er kişi ol aḡaçlardan yapışup götürseler¹²⁶⁶ evden taşra çıkarsalar [M1. 139b] ⁽¹⁾ evvel ol dört eri cehenneme iledeler¹²⁶⁷ ardınca ol ‘avratı iledeler ve her ⁽²⁾ ‘avrat-ki eri destürsuz¹²⁶⁸ evinden¹²⁶⁹ çıkṣa evine gērü gelince Allāh’uñ ⁽³⁾ la‘netinde ola ve eger eri destūr ile çıkṣa eri daḡı¹²⁷⁰ la‘netde bile ola ⁽⁴⁾ ve daḡı *Mes’ūdī*’de dēnmişdür¹²⁷¹ ki Ḥasan bin¹²⁷² Ziyād dēdi-ki ḥātūn¹²⁷³ kişiler¹²⁷⁴ ḥammāma ⁽⁵⁾ varmaḡa yaramaz zīrā ki¹²⁷⁵ peygāmb̄er ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurdu-ki *al-mar’atu* ⁽⁶⁾ ‘avratun va şavtuhā fitnatun¹²⁷⁶ lākin ba‘zılar¹²⁷⁷ eger biribiri ḥaḡḡında ‘avret olan yerlerin ⁽⁷⁾ örtseler kayırmaz dēdiler

mes’ele Şeyḡū’l-islām İmām Ġazālī *raḡmatu’llāhi ‘alayhi*¹²⁷⁸ ⁽⁸⁾ *Kīmyā-yı Sa’ādet*’de¹²⁷⁹ buyurmuş¹²⁸⁰ ki¹²⁸¹ üzerine vācibdür ki ‘ilim şerī’atdan ögrede ⁽⁹⁾ ‘avrat üzerine farīza olanları imān ‘ilmi¹²⁸² gibi ve ṭahāret ve namāz ve oruc ⁽¹⁰⁾ ve

¹²⁶¹ T. // M2.: “dēdiler” yazılmamış.

¹²⁶² “begler ve baylar”=T.: “baylar ve begler”

¹²⁶³ T.: “olur”

¹²⁶⁴ M2.: “naḡil”

¹²⁶⁵ T. // M2.: “... ve”

¹²⁶⁶ M2.: “getürseler”

¹²⁶⁷ T.: “iledürler”

¹²⁶⁸ M1.: “دستورسوز”

¹²⁶⁹ “eri destürsuz evinden”=T.: “evinden eri destürsuz” // M2.: “evinden eri destürsuz”

¹²⁷⁰ T. // M2.: “... ol”

¹²⁷¹ T.: “denmiş” // M2.: “dēmişdür”

¹²⁷² T.: “bin” yazılmamış.

¹²⁷³ T. // M2.: “ḥātūnlar”

¹²⁷⁴ T. // M2.: “kişiler” yazılmamış.

¹²⁷⁵ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

¹²⁷⁶ Bu şekliyle kaynaklarda yok. Kaynaklarda sadece “Kadının her şeyi avrettir.” şeklinde geçmektedir: Ahmed b. el-Hüseyn Beyhaki, *Şuabü’l-imān*, C. IV, Darü’l-kütübi’l-ilmiyye, Beyrut 1410, s. 420. “Kadın avrettir, kadının sesi fitnedir.”

¹²⁷⁷ T. // M2.: “... eyitdiler”

¹²⁷⁸ T. // M2.: “*raḡmatu’llāhi ‘alayhi*” yazılmamış.

¹²⁷⁹ T.: “*Sa’ādet*’inde”

¹²⁸⁰ T. // M2.: “getürmüş”

¹²⁸¹ T. // M2.: “... er”

¹²⁸² T.: “‘ilm”

hayz ve nifās ve daḥı dīn bābında¹²⁸³ şol nesneler ki ol ‘avrata anları öğretmekden⁽¹¹⁾ artuḳ¹²⁸⁴ çāre yokdur zīrā ki bu miḳdār ‘ilm-i farz-ı ‘ayndur ki¹²⁸⁵ eger eri¹²⁸⁶ taḳşīr¹²⁸⁷ (12) ēdūp¹²⁸⁸ öğretmezse ‘āşī olur eger bu miḳdār¹²⁸⁹ eri¹²⁹⁰ öğretmezse ol ‘avrata⁽¹³⁾ vardur¹²⁹¹ eri destūrinsuz evinden çıka vara şol kendüye farz-ı ‘ayn olan⁽¹⁴⁾ miḳdār¹²⁹² ‘ilmi¹²⁹³ ögrene zīrā Allāh ta ‘ālā¹²⁹⁴ buyurdı-ki ey mü’ minler saklañuz kendü [M1. 140a] (1) nefslerüñüzi ve ehlüñüzi tāmū odından imdi tāmū odından saklamak⁽²⁾ ‘ilm ile ‘amelden ğayrı nesne ile olmaz ya ‘nī çün ‘ilm¹²⁹⁵ ögrene ve anuñla ‘amel⁽³⁾ ēde ümīddür¹²⁹⁶ ki Allāh ta ‘ālā¹²⁹⁷ kendü fazlı ile tāmū odından saklaya⁽⁴⁾ ve daḥı şol erüñ-ki¹²⁹⁸ mürüvveti ve ğayreti ola kendü cemā‘atine ‘ilm¹²⁹⁹ ögrede eger⁽⁵⁾ <eger> bilmezse daḥı¹³⁰⁰ kendü vara ögrene gele cemā‘atine ögrede tā ki kendülere ḥaṭar⁽⁶⁾ olacaḳ yérlerden şaḳınalar ve daḥı er men‘ ēde kendü cemā‘atini ḥaṭarlu yérlerden⁽⁷⁾ ve daḥı gerekdür ki kişi ‘avratın¹³⁰¹ ḳapudan ve derīçelerden¹³⁰² ve yaruḳlardan¹³⁰³ (8) erenlere baḳdurmaya şaḳına¹³⁰⁴ ḥāşıl-ı kelām elinden geldükçe cehd ēde kim⁽⁹⁾ ‘avratınıñ nazarı yad ere yetişmeye belki aşlā evinden çımaḡa⁽¹⁰⁾ ḳomaya [M2. 77b] anuñ-çündür¹³⁰⁵ ki Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām bir gün Fāṭıma’ya raḍiya’llāhu ‘anhā¹³⁰⁶ (11) şordı-ki ḥātūnlara ne

¹²⁸³ M1. // T.: “dibinde”

¹²⁸⁴ T.: “artuḡa”

¹²⁸⁵ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

¹²⁸⁶ T. // M2.: “eri” yazılmamış.

¹²⁸⁷ T. // M2.: “taḳşīrāt”

¹²⁸⁸ M2.: “... eri”

¹²⁸⁹ T. // M2.: “miḳdārı”

¹²⁹⁰ T. // M2.: “eri” yazılmamış.

¹²⁹¹ T.: “... ki”

¹²⁹² T. // M2.: “miḳdārı”

¹²⁹³ T.: “‘ilm” // M2.: “‘ilim”

¹²⁹⁴ “Allāh ta ‘ālā”=T.: “ḥaḳ calla va ‘alā ḥazretleri”

¹²⁹⁵ M2.: “‘ilmi”

¹²⁹⁶ M1. // T. // M2.: “أميددور”

¹²⁹⁷ T.: “... ḥazretleri”

¹²⁹⁸ M2.: “er ki”

¹²⁹⁹ M2.: “‘ilim”

¹³⁰⁰ M2.: “daḥı” yazılmamış.

¹³⁰¹ T. // M2.: “‘avratını”

¹³⁰² T. // M2.: “derīçeden”

¹³⁰³ T. // M2.: “yaruḳdan”

¹³⁰⁴ M2.: “saḳına”

¹³⁰⁵ T.: “çün” // M2.: “içün”

¹³⁰⁶ T.: “raḍiya’llāhu ‘anhā” yazılmamış.

yigrekdür¹³⁰⁷ ki¹³⁰⁸ erenler anları¹³⁰⁹ görmeyeler pes Resûl⁽¹²⁾ hâzretine ‘*alayhi’s-salām* Fâtıma’nuñ bu sözi hōş geldi eyitdi-ki⁽¹³⁾ ‘avratlarıñuza eyü қаftān étmeñüz çün anlarıñ қаftānları eyü ola¹³¹⁰ (14) daşra¹³¹¹ çıkmak dağı ārzū éderler ve bizüm‘ulemānuñ ihtiyārı budur ki şimdi ki rûzgārda [M1. 140b] (1) hātūnlar cemā‘at-ile namāz kılmāğa¹³¹² ve ‘ilim meclisine¹³¹³ gelmeyeler¹³¹⁴ [T. 65b] pes böyle olıcağ (2) vācibdür ki teferrücden ve temāşādan ve hāmmāmdan ve düğünden ve dağı bunlara (3) beñzer¹³¹⁵ yerlerden¹³¹⁶ men‘ édeleler zīrā ‘ilim meclisinden ve namāz kılmak için (4) cemā‘ate varmağdan men‘ édecek āfet hōd bunlarda dağı¹³¹⁷ çok olur bunlardan men‘ (5) étmek dağı yigrekdür ve dağı gerekdür¹³¹⁸ ki hātūnlar kendü gözlerini nā-mahreme bakmağdan saklayalar¹³¹⁹ (6) anuñ-çün-kim¹³²⁰ bir gün Resûl¹³²¹ hâzretinüñ ‘*alayhi’s-salām* evine bir gözsüz geldi ‘Ā’işe rağiya’llāhu (7) ‘*anhā* hātūnlarından biri ile dağı oturlardı durup¹³²² gitmediler Resûl hâzret-i ‘*alayhi’s-salām* (8) eyitdi niçün gitmezsiz eyitdiler yā Resûlu’llāhı¹³²³ gözi görmez¹³²⁴ [da]ğı¹³²⁵ ol sizi görmezse (9) siz anı görürsüz dedi¹³²⁶

mes’ele *Muḥīt*’den nakl eylemiş ki eger hātūnlar işbu zıkr olunan¹³²⁷ (10) yedi yere varsalar revā ola demiş evvel atasın ve anasın görmege ve¹³²⁸ şormağa¹³²⁹ ve anlara (11) ta’ziye étmege ikinci şol kavmlerine ta’ziye étmege ve hastalıkların

¹³⁰⁷ T.: “... eyitdi” // M2.: “... eyitdi ol yigrekdür”

¹³⁰⁸ T.: “... ol yigrekdür ki”

¹³⁰⁹ T.: “anı”

¹³¹⁰ M2.: “olsa”

¹³¹¹ T. // M2.: “taşra”

¹³¹² M2.: “kılmaya”

¹³¹³ M2.: “meclisinde”

¹³¹⁴ M2.: “diñelmeyeler”

¹³¹⁵ M2.: “beñzerlerden”

¹³¹⁶ M2.: “yerlerden” yazılmamış.

¹³¹⁷ T. // M2.: “dağı” yazılmamış.

¹³¹⁸ T. // M2.: “ve dağı gerekdür” yazılmamıştır.

¹³¹⁹ T. // M2.: “şaklaya”

¹³²⁰ T.: “ki”

¹³²¹ T. // M2.: “Resûlün”

¹³²² T. // M2.: “turup”

¹³²³ T.: “Resûlu’llāh”

¹³²⁴ T. // M2.: “... dediler Resûl ‘*alayhi’s-salām* eyitdi”

¹³²⁵ T. // M2.: “[da]ğı” yazılmamış.

¹³²⁶ T.: “... anlara te’kîd étđi”

¹³²⁷ T. // M2.: “olan”

¹³²⁸ T.: “... hāllerin ya’nî hastalıkların”

¹³²⁹ T.: “şora varmağa”

şormağa¹³³⁰ ki¹³³¹ anlar⁽¹²⁾ ‘avratuñ maḥremleridür¹³³² atası¹³³³ kardaşı gibi üçünci dāye olsa dāyeliğa varmağadur¹³³⁴ (13) dördünci ölü yuyucu olsa ölü yumağa beşinci hac farz olıcağ hac étmege eger bile maḥrem¹³³⁵ (14) varsa bu beş yere varmağa erleri¹³³⁶ destūr vèrseler günāhkār olmayalar [M1. 141a] (1) hem erenler¹³³⁷ hem ḥātūn¹³³⁸ kişiler¹³³⁹ iki daḥı eri ve maḥremi olmayıcağ kendü¹³⁴⁰ varması¹³⁴¹ (2) revā olan yerlerdür biri alımın almağa ve biri borcın vèrmege varmağdur (3) ve men‘ édeler ölü ziyāretinden ve yad yerlere ḥasta şora varmağdan ve ta‘ziyeye (4) varmağdan ve konuk olmağdan ve daḥı buña beñzer yerlerden eger¹³⁴² men‘ étmeşe ‘avrat (5) ve er¹³⁴³ ikisi daḥı ‘āşī olurlar¹³⁴⁴

mes’ ele *Ḥaḳā’iḳ-i Süllemī*’den naḳl étmiş ki deyyūs uçmağa (6) girmez İbnü’l-Münkedir demişdür ki deyyūs şol erdür ki ‘avratıñ göñlince ola ya‘nī (7) ‘avratı¹³⁴⁵ [M2. 78a] kendüye revā¹³⁴⁶ olmayan¹³⁴⁷ işlere destūr dileye er daḥı rāzī ola renklü eyü donlar¹³⁴⁸ (8) geyeyin taşra çıḳayın demek gibi yā evüñ soḳağdan yanına deriçe açalum demek gibi ve eger (9) bālīg olmuş kulu olsa ‘avratı ḳatına girmege¹³⁴⁹ ḳomaya eger ḳor-ısa deyyūs olur (10) şol erüñ ki ğayreti ve mürüvveti ola ‘avratını hīç¹³⁵⁰ ḳatına varmağa¹³⁵¹ ḳomaya eger ol erüñ (11) atası yā oğlı daḥı olursa

mes’ ele *Fetāvā-yı Şuğrā*’dan naḳl¹³⁵² eylemiş¹³⁵³ ki eger bir ‘avrat (12) erine èy

¹³³⁰ T.: “şora varmağa”

¹³³¹ M2.: “ki” yazılmamış.

¹³³² T. // M2.: “maḥremleri olalar”

¹³³³ M2.: “atasıñı” // T.: “... ve”

¹³³⁴ T.: “varmağa”

¹³³⁵ T. // M2.: “maḥremi”

¹³³⁶ T.: “... daḥı” // M2.: “eri daḥı”

¹³³⁷ T.: “... ve”

¹³³⁸ T. // M2.: “ḥātūnlar”

¹³³⁹ T. // M2.: “kişiler” yazılmamış. T. // M2.: “... ve”

¹³⁴⁰ T. // M2.: “kendüsi”

¹³⁴¹ M2.: “varması” yazılmamış.

¹³⁴² M2.: “eger” yazılmamış.

¹³⁴³ T.: “vara” // M1.: “varsa”

¹³⁴⁴ T.: “olur”

¹³⁴⁵ T. // M2.: “‘avrat”

¹³⁴⁶ T.: “lāyık”

¹³⁴⁷ T.: “... yerlere ve”

¹³⁴⁸ T.: “ḳaḫtānlar” // M2.: “ḫonlar”

¹³⁴⁹ T. // M2.: “girmege” yazılmamış.

¹³⁵⁰ T. // M2.: “... kimse”

¹³⁵¹ T. // M2.: “varmağa” yazılmamış.

¹³⁵² M2.: “naḳil”

ķartabān dēse er daķı eger ben ķartabān isem sen boş ol dēse eger kendü ⁽¹³⁾ bir yaña gitse¹³⁵⁴ ķapusında bālig olmış ķulın ķosa ol ķul¹³⁵⁵ ‘avrat oturduķı eve ⁽¹⁴⁾ girürse¹³⁵⁶ ol er¹³⁵⁷ ķartabān olur ‘avratı¹³⁵⁸ boş olur ve dürüstrek ķavl oldur ki ^[M1. 141b] ⁽¹⁾ ħōca-ı sarāy ve ħādım vü¹³⁵⁹ ħünṣā ‘avrat ķatına varmaķ revā degüldür ve¹³⁶⁰ eger ‘avratuñ ⁽²⁾ kendü ķulı olsa ħātūn ķatına varmaķ revā ola ammā ^[T. 66a] ħātūn kiṣi ķuluñ yüzine bakmaya ⁽³⁾ zīrā ki¹³⁶¹ ħātūn kiṣi ķulına bakmaķda yad gibidür egerçi¹³⁶² ħādım ise daķı bu sözi *Müttefik*’den ⁽⁴⁾ naķı¹³⁶³ eylemiş

mes’ele Faķih Ebū’l-Leyṣ-i Semerķandī dēmişdür ki¹³⁶⁴ eger bir ‘avratuñ¹³⁶⁵ atası ve anası ṣayru ⁽⁵⁾ olsalar ķulluķ èder kimseleri olmasa ol ‘avrat eri destūrinsuz varup anlara ķulluķ ⁽⁶⁾ eylemek revādur egerçi atası ve anası kāfirler ise daķı zīrā ki anlar anuñ ħiḍmetine ol ⁽⁷⁾ demde muĥtac olurlar ve her ‘avrata¹³⁶⁶ ki ṭaṣra çıķmaķ revā ola ṣol ħazret-i ‘Ā’iṣe ⁽⁸⁾ raḍiya’llāhu ‘anhā buyurduķı gibi çıķsun kim yuķaruda zikr olunmuşdur

mes’ele eger¹³⁶⁷ āzād ħātūnuñ ⁽⁹⁾ namāzda baldırınıñ dört baķṣdan¹³⁶⁸ bir baķṣ¹³⁶⁹ açuķ dursa¹³⁷⁰ namāzuñ bir rüknin edā édince¹³⁷¹ ⁽¹⁰⁾ Ebū Ħanīfe ile İmām Muĥammed ķatında raḥimahumā’llāhu namāzı¹³⁷² fāsid olur ammā Ebū Yūsuf ķatında¹³⁷³ ⁽¹¹⁾ yarusından eksük açılṣa fāsid olmaz artuķ açılṣa fāsid olur¹³⁷⁴ yarusı

¹³⁵³ M2.: “ètmiş”

¹³⁵⁴ M2.: “... ve”

¹³⁵⁵ T. // M2.: “ķul” yazılmamış.

¹³⁵⁶ T. // M2.: “girse”

¹³⁵⁷ T.: “er” yazılmamış.

¹³⁵⁸ T. // M2.: “‘avrat”

¹³⁵⁹ T. // M2.: “ve”

¹³⁶⁰ T.: “ve” yazılmamış.

¹³⁶¹ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

¹³⁶² T.: “eger”

¹³⁶³ M2.: “naķil”

¹³⁶⁴ M2.: “ki” yazılmamış.

¹³⁶⁵ T. // M2.: “‘avrat kiṣinüñ”

¹³⁶⁶ T.: “‘avrat”

¹³⁶⁷ T. // M2.: “eger” yazılmamış.

¹³⁶⁸ M2.: “baķṣından”

¹³⁶⁹ T. // M2.: “baķṣı”

¹³⁷⁰ T. // M2.: “ṭursa”

¹³⁷¹ M2.: “... İmām”

¹³⁷² T.: “namāzları”

¹³⁷³ T.: “... raḥimahu’llāh”

¹³⁷⁴ M2.: “ammā Ebū ... fāsid olur” yazılmamış.

tamām ⁽¹²⁾ açılrsa bir rivāyetde fāsīd olur birinde [fāsīd] olmaz ammā fetvā Ebū Ḥanīfe kavlinedür¹³⁷⁵ kolları ⁽¹³⁾ ve bāzūları¹³⁷⁶ ve gögsi ve karnı ve göbeginden¹³⁷⁷ aşāğası öñi ve ardı bile ve ferc¹³⁷⁸ ve dübri ⁽¹⁴⁾ ve her ucası ve ayakları dizleri altına degin ve saçı ve başı ve kulağı şol zıkr olan¹³⁷⁹ yerlerüñ [M1. 142a] ⁽¹⁾ her kañkısının¹³⁸⁰ ki namāzda dört baḥşdan¹³⁸¹ bir baḥşı namāzuñ bir rüknü¹³⁸² tamām édinçe açuḳ ⁽²⁾ tura namāzı fāsīd olur ammā emcekleri eger¹³⁸³ büyümemiş ise göğüse¹³⁸⁴ tābi‘ olur ammā eger büyümiş ise [M2. 78b] ⁽³⁾ tābi‘ olmaz pes anlardan birinüñ daḥı¹³⁸⁵ dört baḥşından bir baḥşını¹³⁸⁶ namāzuñ bir rüknin tamām édinçe ⁽⁴⁾ açuḳ tursa¹³⁸⁷ namāzı fāsīd olur erenlerüñ ve qaravaşlaruñ daḥı ‘avret olan ⁽⁵⁾ yerleri açılmaḳda ḥüküm buncılayındur ammā İmām Şāfi‘ī katında ‘avret olan yerlerden ⁽⁶⁾ açılacaḳ ne kadar az olursa daḥı namāzı¹³⁸⁸ fāsīd éder

mes’ele ve *Şalāt-ı Mes’ūdī*’de ⁽⁷⁾ denmiş ki eger ‘avret olan¹³⁸⁹ endāmlardan dört baḥşdan¹³⁹⁰ bir baḥşı namāzuñ bir rüknin edā édinçe ⁽⁸⁾ açuḳ tursa¹³⁹¹ ittifāḳī namāzı fāsīd olur ve eger ol miḳdār¹³⁹² açuḳ tursa¹³⁹³ ammā ⁽⁹⁾ namāzdan bir rükün¹³⁹⁴ tamāmlamasa¹³⁹⁵ Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed katında *raḥimahumā’llāhu* namāz¹³⁹⁶ fāsīd olmaz ⁽¹⁰⁾ ammā¹³⁹⁷ İmām Ebū Yūsuf katında

¹³⁷⁵ M2.: “... ve”

¹³⁷⁶ M2.: “pāzūları”

¹³⁷⁷ T.: “göbekden”

¹³⁷⁸ M2.: “ferci”

¹³⁷⁹ T.: “olunan”

¹³⁸⁰ M2.: “kañkısının”

¹³⁸¹ M2.: “baḥşından”

¹³⁸² M2.: “rüknin”

¹³⁸³ “emcekleri eger”=T. // M2.: “eger emcekleri”

¹³⁸⁴ T.: “gögsüne”

¹³⁸⁵ “birinüñ daḥı”=T. // M2.: “daḥı birinüñ”

¹³⁸⁶ T. // M2.: “baḥşı”

¹³⁸⁷ M2.: “dursa”

¹³⁸⁸ T. // M2.: “daḥı namāzı” yazılmamış.

¹³⁸⁹ M2.: “olunan”

¹³⁹⁰ M2.: “baḥşından”

¹³⁹¹ M2.: “dursa”

¹³⁹² T. // M2.: “miḳdārı”

¹³⁹³ M2.: “olsa”

¹³⁹⁴ T.: “rüknin”

¹³⁹⁵ M2.: “... İmām”

¹³⁹⁶ M2.: “namāzı”

¹³⁹⁷ T.: “ammā” yazılmamış.

rahimahu'llāh fāsīd olur ve bir Fārsī fetvāda getürmiş ki ⁽¹¹⁾ eger bir¹³⁹⁸ hātūn kişinūñ ¹³⁹⁹tonı kışa olsa namāza tūricak ¹⁴⁰⁰topuğundan yukaru görünür olsa ⁽¹²⁾uzun ton yā diz donı¹⁴⁰⁰ bulup¹⁴⁰¹ geymege dağı kādīr olsa ol hāl-ile namāz kılsa dūrūst degūldūr¹⁴⁰² ⁽¹³⁾tūrup kılrursa dağı¹⁴⁰³ oturup kılrursa¹⁴⁰⁴ dağı¹⁴⁰⁵

mes'ele¹⁴⁰⁶ eger bir kimsenūñ¹⁴⁰⁷ donınuñ¹⁴⁰⁸ küllisi ⁽¹⁴⁾yā-hūd dōrt bahşınūñ¹⁴⁰⁹ üç bahşı bir bahşınūñ dağı ba'zısı¹⁴¹⁰ neces olsa ayruğ arı ^[M1. 142b] ⁽¹⁾kaftān dağı bulmasa¹⁴¹¹ Ebū Hanīfe¹⁴¹² ve Ebū Yūsuf katında *rahimahumā'llāhu* ol kişi muhayyer olur ⁽²⁾dilerse [namāzı] yalnızak kılsun dilerse ol murdār ton-ıla kılsun ^[T. 66b] eger yalnızak kılsa otururken ⁽³⁾kılmağ yegrekdür ammā¹⁴¹³ İmām Muhammed katında yalnızak kılmağ dūrūst degūldūr ammā eger dōrt ⁽⁴⁾bahşda¹⁴¹⁴ bir bahşı pāk olsa ittifākī yalnızak kılmağ dūrūst olmaz

mes'ele eger namāz kılan ⁽⁵⁾kişinūñ donında¹⁴¹⁵ 'avret olan yerlerde delükler olsa şöyle ki cem' eder olsalar¹⁴¹⁶ ol ⁽⁶⁾ delüklerden görinen yerler 'avret olan endāmlardan birinūñ rub'ı miqdār¹⁴¹⁷ olsa ⁽⁷⁾namāz¹⁴¹⁸ dūrūst olmaz

mes'ele eger bir hātūn kişi namāz kılrurken yil esse etegin açsa ⁽⁸⁾diz donı¹⁴¹⁹ dağı olmasa baldırı açılrsa eger tizcek örtülse yā örtse namāzı ⁽⁹⁾dūrūst olur ve¹⁴²⁰

¹³⁹⁸ M2.: "bir" yazılmamış.

¹³⁹⁹ T.: "ton"

¹⁴⁰⁰ T. // M2.: "tonı"

¹⁴⁰¹ T.: "bulup" yazılmamış.

¹⁴⁰² T.: "degül ammā"

¹⁴⁰³ T.: "tūrup kılrursa dağı" yazılmamış. // M2. "kādīr olsa ... kılrursa dağı" yazılmamış. M2.: "... bulmasa"

¹⁴⁰⁴ T.: "... dūrūstdūr"

¹⁴⁰⁵ T.: "dağı" yazılmamış. // M2.: "... dūrūstdūr"

¹⁴⁰⁶ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

¹⁴⁰⁷ M2.: "kişinūñ"

¹⁴⁰⁸ T. // M2.: "tonınuñ"

¹⁴⁰⁹ T.: "bahşında"

¹⁴¹⁰ T.: "ba'zı" // M2.: "ba'zı"

¹⁴¹¹ T.: "... yuyacak arı şu dağı bulmasa" // M2.: "... yuyacak arı şu dağı bulmasa İmām"

¹⁴¹² M2.: "... ile"

¹⁴¹³ T.: "ammā" yazılmamış.

¹⁴¹⁴ M2.: "bahşından"

¹⁴¹⁵ T. // M2.: "tonında"

¹⁴¹⁶ T. // M2.: "olsa"

¹⁴¹⁷ M2.: "miqdārı"

¹⁴¹⁸ T. // M2.: "namāzı"

¹⁴¹⁹ T. // M2.: "tonı"

¹⁴²⁰ T.: "ve" yazılmamış.

eger bir rükni¹⁴²¹ edā edecek¹⁴²² açuķ dursa¹⁴²³ namāzı fāsıd olur ammā¹⁴²⁴ (10)
Ebū¹⁴²⁵ Yūsuf katında ol miķdār¹⁴²⁶ açuķ tursa¹⁴²⁷ edā etmezse daķı fāsıd olur

mes'ele (11) *Şalāt-ı Mes'ūdī* den naķıl¹⁴²⁸ etmiş¹⁴²⁹ ki eger hātūn kişı tōnı¹⁴³⁰
şunuñ gibi ter¹⁴³¹ nesneden geyse ki (12) altında endāmı görünse¹⁴³² yā anuñ gibi
ter¹⁴³³ nesneyi başına¹⁴³⁴ şarsa ki altında¹⁴³⁵ şacı görünse [M2. 79a] (13) namāz kılsa
dürüst olmaz eger yaluñuz bir karañulıķ ev içinde ise daķı¹⁴³⁶ Resūl hāzret-i¹⁴³⁷ (14)
'alayhi's-salām buyurmuşdur ki Allāh ta'ālānuñ¹⁴³⁸ la'neti tōnı¹⁴³⁹ yufķa geyüp
altından¹⁴⁴⁰ [M1. 143a] (1) endāmı¹⁴⁴¹ görünenüñ üzerine olsun ve hātūnlara ol yigrek ola-
ki donı¹⁴⁴² endāmları¹⁴⁴³ (2) görünmeyecekleyin geyeler ve namāz vaktinde ellerin¹⁴⁴⁴
yeñlerine ve ayakların pāçalarına¹⁴⁴⁵ çekeler (3) tā namāzları ittifāķī dürüst ola

[mes'ele] ve *Şalāt-ı Mes'ūdī* de denmiş ki 'Alī rađiya'llāhu 'anhu¹⁴⁴⁶ hāzret-i
(4) nebī kıyından 'alayhi's-şalātu va's-salām bir gün¹⁴⁴⁷ evine melūl geldi Fātıma
hāzret-i¹⁴⁴⁸ (5) rağiya'llāhu 'anhā eyitdi yā 'Alī n'olduñ 'Alī eyitdi peygāmbere

¹⁴²¹ T.: "rükün" // M2.: "rükün"

¹⁴²² T. // M2.: "edince"

¹⁴²³ T. // M2.: "tursa"

¹⁴²⁴ T. // M2.: "... İmām"

¹⁴²⁵ T.: "Ebū" yazılmamış.

¹⁴²⁶ M2.: "miķdārı"

¹⁴²⁷ M2.: "... eger bir rükün"

¹⁴²⁸ M2.: "naķıl"

¹⁴²⁹ T.: "eylemiş"

¹⁴³⁰ T.: "tōn"

¹⁴³¹ T.: "ter" yazılmamış.

¹⁴³² M2.: "görünürse"

¹⁴³³ T. // M2.: "ter" yazılmamış.

¹⁴³⁴ M2.: "başına" yazılmamış.

¹⁴³⁵ M2.: "altında" yazılmamış.

¹⁴³⁶ T. // M2.: "... ve"

¹⁴³⁷ "Resūl hāzret-i"=T.: "hāzret-i Resūl"

¹⁴³⁸ "Allāh ta'ālānuñ"=T.: "hāzret-i haķ calla va 'alānuñ"

¹⁴³⁹ T.: "tōn"

¹⁴⁴⁰ T.: "altında"

¹⁴⁴¹ T. // M2.: "endām"

¹⁴⁴² T. // M2.: "tōnı"

¹⁴⁴³ T.: "endāmı"

¹⁴⁴⁴ T.: "elleri"

¹⁴⁴⁵ M1. // T. // M2.: "پچلر نه"

¹⁴⁴⁶ T.: "... karamu'llāhu vachu"

¹⁴⁴⁷ "hāzret-i nebī kıyından 'alayhi's-şalātu va's-salām bir gün"=T.: "bir gün peygāmbere
'alayhi's-salām katında" // M2.: "peygāmbere a. m. katından bir gün"

¹⁴⁴⁸ T.: "hāzret" yazılmamış.

hazret-i ‘*alayhi’s-salām*’⁽⁶⁾ bugün aşhāba su’āl eyledi-ki¹⁴⁴⁹ ümmetümün hātūnlarına ne yigrekdür her biri bir nesne⁽⁷⁾ dediler¹⁴⁵⁰ hiçbirin gerçeklemedi Fâtıma eyitdi yâ ‘Alî¹⁴⁵¹ var¹⁴⁵² atama eyit ki ümmetünün hātūnlarına⁽⁸⁾ ol yigrekdür ki yerleri içerüden içerüye¹⁴⁵³ ola tā kimse anları görmeye¹⁴⁵⁴ iplikleri⁽⁹⁾ yoğun ola ya’nî yoğun bız geyeler ve gönlekleri uzun ola ‘Alî geldi peygāmber¹⁴⁵⁵ ⁽¹⁰⁾ dedi¹⁴⁵⁶ eyitdi yâ ‘Alî bunu bir kişi demişdür ki yaru bendendür ve ol benüm Fâtıma’mdur⁽¹¹⁾ be-dürüstî vü rāstî benüm ümmetümün¹⁴⁵⁷ hātūnları kurtulmaqlık¹⁴⁵⁸ bulmazlar¹⁴⁵⁹ tā bu kavüller¹⁴⁶⁰ ile ‘amel⁽¹²⁾ etmeyince¹⁴⁶¹

on altıncı bāb namāz vaktlerinin beyânındadır bu bāb iki faşldur¹⁴⁶²

(13) evvel¹⁴⁶³ faşl farīza namāzların vaktleri beyânındadır bilgil ki farīza namāzların⁽¹⁴⁾ vaktleri sâbit olmuştur Kur’ân-ile¹⁴⁶⁴ ve hadîs-ile¹⁴⁶⁵ Kur’ân-ile sâbit olduğu oldur ki¹⁴⁶⁶ [M1. 143b] (1) Allāh *ta ‘ālā*¹⁴⁶⁷ buyurur *inna ‘ş-şalāta*¹⁴⁶⁸ *kānat ‘alā’l-mu’minīna kitāban mavkūtan*¹⁴⁶⁹ ya’nî be-dürüstî namāz⁽²⁾ mü’minler üzerine vakti ta’yîn olunmuş farz oldu ve ammā hadîs-ile sâbit olduğu⁽³⁾ oldur ki peygāmber hazret-i ‘*alayhi’s-salām*’ buyurdu ki Cebrā’îl ‘*alayhi’s-salām*’^[T. 67a] iki gün⁽⁴⁾ baña Ka’be kapısı katında¹⁴⁷⁰ imâmlık ediyordu¹⁴⁷¹ evvel günde¹⁴⁷² öyle namāzın gün orta⁽⁵⁾

¹⁴⁴⁹ T. // M2.: “etdi”

¹⁴⁵⁰ T.: “dêrler”

¹⁴⁵¹ T.: “... benden”

¹⁴⁵² T.: “var” yazılmamış.

¹⁴⁵³ T.: “içerü”

¹⁴⁵⁴ T. // M2.: “... ve”

¹⁴⁵⁵ M2.: “peygāmber *a. m.*”

¹⁴⁵⁶ T.: “geldi peygāmbera dedi” yazılmamış. T.: “... peygāmber ‘*alayhi’s-salām*’ // M2.: “dedi” yazılmamış.

¹⁴⁵⁷ T.: “ümmetüm”

¹⁴⁵⁸ T. // M2.: “kurtulmağı”

¹⁴⁵⁹ T. // M2.: “bulmaz”

¹⁴⁶⁰ T.: “sözler” // M2.: “sözleri”

¹⁴⁶¹ T.: “... vallāhu ‘alem” // M2.: “... ve dedi vallāhu ‘alem”

¹⁴⁶² T. // M2.: “faşl üzerinedür”

¹⁴⁶³ T. // M2.: “evvelki”

¹⁴⁶⁴ T.: “Kur’ân-ı ‘azîmle”

¹⁴⁶⁵ T.: “hadîs-i Resûl ‘*alayhi’s-salām*’ ile”

¹⁴⁶⁶ T.: “Kur’ân-ile sâbit olduğu oldur ki” yazılmamış.

¹⁴⁶⁷ “Allāh *ta ‘ālā*”=T.: “ve hazret-i Bārî *ta ‘ālā calla ismahu*”

¹⁴⁶⁸ M1.: “*inne’llāhe ‘ş-şalāt*”

¹⁴⁶⁹ ALLĀH: *Kur’ân*: 4. Nisâ 103. “Şüphesiz namaz müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.”

¹⁴⁷⁰ “iki gün baña Ka’be kapısı katında”=T.: “baña Ka’be kapısı katında iki gün”

yerden zā'il olıcağ kılı vèrdi ve ikindü namāzın her nesnenüñ gölgesi bir kendü ⁽⁶⁾ kadar olunca kılı vèrdi ve ahşām namāzın oruc dutanlar oruclarını yiyecekleri ⁽⁷⁾ vakt kılı vèrdi ve ¹⁴⁷³ yatsu namāzın şafağ ġā'ib ¹⁴⁷⁴ olıcağ kılı vèrdi ve ¹⁴⁷⁵ irtè namāzın ⁽⁸⁾ oruc dutanlara ¹⁴⁷⁶ yemek ve içmek haram olduğu vakt kılı vèrdi ikinci günde ⁽⁹⁾ öyle namāzın her nesnenüñ gölgesi bir kendü kadar olıcağ kılı vèrdi ve ikindü namāzın ⁽¹⁰⁾ her nesnenüñ gölgesi iki kendü kadar olıcağ ¹⁴⁷⁷ kılı vèrdi [M2. 79b] ve ahşām namāzın oruc dutanlar ¹⁴⁷⁸ ⁽¹¹⁾ orucların yiyecekleri vakt kılı vèrdi ve yatsu namāzın gecenüñ üç bahşdan ¹⁴⁷⁹ ⁽¹²⁾ bir bahş geçicek kılı vèrdi ve irtè namāzın tamām ışıq olup gün toğmağa yakın olıcağ kılı vèrdi ¹⁴⁸⁰ dahı dèdi ¹⁴⁸¹ yā Muhammed ⁽¹³⁾ bu senden öñdin gelen peygāamberlerüñ vaktleridür ¹⁴⁸² vakt ¹⁴⁸³ bu ikisünüñ ortasıdır ⁽¹⁴⁾ pes Qur'an'dan ve hadīşden bilindi ki farīza namāzlaruñ vaktleri müte'ayyin imiş [M1. 144a] ⁽¹⁾ lākin bilmek gerek ki her namāzuñ vakti ne vakt girür ve ¹⁴⁸⁴ ne vakt çıkar imdi bilgil ki irtè ⁽²⁾ namāzın evvel vakti ¹⁴⁸⁵ ol vakt olur ki şubh-ı şādık belüre şubh-ı şādık ¹⁴⁸⁶ ol vakt olur ki ⁽³⁾ gün toğacak yerüñ aqlığı arkurısına belüre büyümege başlaya ve āhir vakti tā gün toğmağa ⁽⁴⁾ başlayıncadur ¹⁴⁸⁷ gün toğmağa başlayıcak çıkar ve öyle namāzın evveli ¹⁴⁸⁸ olur ¹⁴⁸⁹ ki güneş göğüñ ⁽⁵⁾ orta yerinden geçe tā şol vakte degin ki her nesnenüñ gölgesi iki kendü kadar ola ⁽⁶⁾ şol güneş orta yerde olduğu vaktde olan gölgeden gayrı ki ¹⁴⁹⁰ aña <aña> fey-i zevāl

¹⁴⁷¹ T.: "èdi verdi"

¹⁴⁷² T.: "gün"

¹⁴⁷³ T. // M2.: "ve" yazılmamış.

¹⁴⁷⁴ M1. // T. // M2.: "ġā'ib" Üç nüshada da hemzenin (ء) yerini ye (ي) konsonantı almış, hep "ġā'ib" olarak yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁴⁷⁵ T.: "ve" yazılmamış.

¹⁴⁷⁶ T.: "tutanlara"

¹⁴⁷⁷ T.: "olduğı vakt"

¹⁴⁷⁸ T.: "tutanlar"

¹⁴⁷⁹ M2.: "bahşından"

¹⁴⁸⁰ T. // M2.: "... ve"

¹⁴⁸¹ T. // M2.: "... ki"

¹⁴⁸² T.: "... ümmetüñ"

¹⁴⁸³ T.: "vakti" // M2.: "vakt" yazılmamış.

¹⁴⁸⁴ M2.: "ne vakt girür ve" yazılmamış.

¹⁴⁸⁵ T.: "vakt"

¹⁴⁸⁶ T. // M2.: "... dahı"

¹⁴⁸⁷ T.: "başlayıncaya degindür" // M2.: "başlayıncaya dendür"

¹⁴⁸⁸ T. // M2.: "evvel vakti"

¹⁴⁸⁹ T. // M2.: "oldur"

¹⁴⁹⁰ T.: "ki" yazılmamış.

dêrler ⁽⁷⁾ *Şadr-i Şerî‘a*’da dênmiş¹⁴⁹¹ ki eger bunı bilmek dilerseñ¹⁴⁹² bir düz yêre bir dâ’ire çekesin orta yêrine ⁽⁸⁾ bir doğruca¹⁴⁹³ ağaç dikesin ki uzunluğı dâ’irenüñ rub’ı miqdârı ola ve depesinüñ dâ’ireden¹⁴⁹⁴ ⁽⁹⁾ ıraklığı her tarafından¹⁴⁹⁵ berâber ola zevâl vaḳti olmazdan öñdin ağacuñ gölgesi dâ’ireden ⁽¹⁰⁾ daşra¹⁴⁹⁶ düşer kısalmağa başlayıcaḳ¹⁴⁹⁷ deñeyesin gölgenüñ ucu dâ’irenüñ niresinden ⁽¹¹⁾ içerü girürse nişân êdesin gêrü deñeyesin uzamağa başlayıcaḳ dâ’irenüñ niresinden¹⁴⁹⁸ ⁽¹²⁾ çıkarsa aña dahı nişân êdesin bu iki nişānuñ dâ’irede orta yêrin bulasın aña ⁽¹³⁾ dahı nişân êdesin bu ortadağı nişāndan dâ’irenüñ ortasına dikilen ağacuñ ⁽¹⁴⁾ dibine doğru¹⁴⁹⁹ bir ḥaṭ çekesin tā dâ’irenüñ bir tarafına degin bu ḥaṭta ḥaṭṭ-ı nısf-ı ^[M1. 144b] ⁽¹⁾ nehār dêrler dâ’irenüñ şekli budur andan soñra her günde¹⁵⁰⁰ deñeyesin¹⁵⁰¹ ⁽²⁾ ağacuñ gölgesi kaçan ki ol ḥaṭṭuñ üzerine düşe ⁽³⁾ zevâl ol vaḳt olur ol gölgeye fey-i zevâl ⁽⁴⁾ dêrler bundan ğayrı gölge ol dikilen ağaç miqdârı iki olıcaḳ öylenüñ ⁽⁵⁾ vaḳti çıkar ikindinüñ evvel vaḳti girür İmām Ebū Ḥanîfe’nüñ ⁽⁶⁾ zāhir kavlince ammā İmām Ebū Yūsuf ve Muḥammed ve Şāfi‘ī ^[T. 67b] kavlince *raḥimahumā’llāhu* ve İmām Ebū ^[M2. 80a] Ḥanîfe’den ⁽⁷⁾ *raḥimahu’llāh* Ḥasan bin¹⁵⁰² Ziyād rivāyeti üzerine¹⁵⁰³ ağacuñ gölgesi bir kendü miqdârı olıcaḳ ⁽⁸⁾ öyle vaḳti¹⁵⁰⁴ āḥir olup ikindü vaḳti girür¹⁵⁰⁵ ve¹⁵⁰⁶ ikindinüñ āḥir vaḳti ittifākī gün tamām ṭolunınca- ⁽⁹⁾ -ya degindür¹⁵⁰⁷ ṭoluncaḳ¹⁵⁰⁸ aḥşāmuñ evvel vaḳti girür āḥir vaḳti şafaḳ ġā’ib olunıncaya degindür ⁽¹⁰⁾ şafaḳ ġā’ib¹⁵⁰⁹ olıcaḳ yatsu namāzınuñ¹⁵¹⁰ evvel vaḳti girür ve āḥir vaḳti şubḥ-ı şādık

¹⁴⁹¹ T. // M2.: “demiş”

¹⁴⁹² T. // M2.: “dilerse”

¹⁴⁹³ T.: “toğrı yüce” // M2.: “toğrıca”

¹⁴⁹⁴ T.: “dâ’iresinüñ” // M2.: “dâ’irenüñ”

¹⁴⁹⁵ “ıraklığı her tarafından”=T. // M2.: “her tarafından ıraklığı”

¹⁴⁹⁶ T. // M2.: “taşra”

¹⁴⁹⁷ M1.: “بشلیجک”

¹⁴⁹⁸ T.: “içerü girürse ... dâ’irenüñ niresinden” yazılmamış.

¹⁴⁹⁹ T. // M2.: “toğrı”

¹⁵⁰⁰ T.: “güne” // M2.: “gün”

¹⁵⁰¹ M2.: “... ammā”

¹⁵⁰² M2.: “ibn”

¹⁵⁰³ T.: “üzere”

¹⁵⁰⁴ T.: “vaḳt”

¹⁵⁰⁵ M2.: “girse gerek”

¹⁵⁰⁶ T. // M2.: “ve” yazılmamış.

¹⁵⁰⁷ T. // M2.: “... gün”

¹⁵⁰⁸ M1.: “طُورُنْجَك” // M2.: “ṭolunıncaḳ”

¹⁵⁰⁹ T. // M2.: “olunıncaya degindür şafaḳ ġā’ib” yazılmamış.

¹⁵¹⁰ M2.: “namāziñ”

doğıncadur¹⁵¹¹ (11) ve¹⁵¹² vitir namāzınıñ vaḳti daḥı bu vaḳtdür ammā yatsudan şöra kılmak gerek tertib saklamak içün (12) bu¹⁵¹³ Ebū Ḥanīfe ḳavlidür ammā¹⁵¹⁴ İmāmeyn ḳatında vitir namāzınıñ evvel vaḳti yatsu namāzından (13) şöradur fā'ide-i ḥilāf şunda zāhir olur ki bir kimsenüñ yatsu namāzın¹⁵¹⁵ kılduḳdan (14) şöra ābdesti şınsa ābdest alsa vitir kılsa andan şöra bilse ki [M1. 145a](1) yatsu namāzın¹⁵¹⁶ daḥı ābdestsüz kılmış imiş¹⁵¹⁷ Ebū Ḥanīfe ḳatında <Ebū Ḥanīfe ḳatında> (2) yatsu namāzın¹⁵¹⁸ i'āde eyleye¹⁵¹⁹ vitri i'āde eylemeye İmāmeyn ḳatında ikisin bile i'āde (3) eyleye ammā şafaḳ Ebū Ḥanīfe'nüñ bir ḳavlince¹⁵²⁰ ṭolunduḳdan şöra maḡrib tarafında belüren (4) kızılılıḳdur¹⁵²¹ Ebū Yūsuf ve Muḥammed ve Şāfi'ī *raḥimahumā'llāh* ol ḳavli ṭutmuşlardur¹⁵²² ammā¹⁵²³ Ebū Ḥanīfe'nüñ (5) zāhir ḳavlinde ol kızılılıḳdan şöra olan aklıḳdur ol aklıḳ ṭolunmayınca yatsunuñ⁽⁶⁾ vaḳti girmez ve *Vāḳf*'den naḳl etmiş ki irte namāzın¹⁵²⁴ her vaḳtde gècrek kılmak yigrekdür¹⁵²⁵ (7) gècrek kılmakdan murād daḥı¹⁵²⁶ şol vaḳte dek¹⁵²⁷ eglemekdür ki irte namāzında kırḳ āyet Ḳur'ānı¹⁵²⁸ (8) tecvīd üzerine okuyup şöra ābdestinüñ¹⁵²⁹ fesādı zāhir olursa¹⁵³⁰ ābdest alup¹⁵³¹ (9) gine i'āde etmege mecāl ola ve öyle namāzın ḳışın evvel vaḳtinde¹⁵³² ve yazın āḥir (10) vaḳtinde¹⁵³³ kılmak yigrekdür ve ikindü namāzın şol vaḳte dek¹⁵³⁴ köymek yigrekdür ki güneş müteḡayyir (11) olmaya ammā güneş müteḡayyir olmaḳdan murād

¹⁵¹¹ T. // M2.: “toğıncadur”

¹⁵¹² T.: “ve” yazılmamış.

¹⁵¹³ M2.: “... İmām”

¹⁵¹⁴ M2.: “ammā” yazılmamış.

¹⁵¹⁵ T.: “namāzınıñ” yazılmamış. // M2.: “namāzını”

¹⁵¹⁶ T. // M2.: “namāzını”

¹⁵¹⁷ M2.: “... İmām”

¹⁵¹⁸ M2.: “namāzını”

¹⁵¹⁹ T. // M2.: “ède”

¹⁵²⁰ T. // M2.: “... gün”

¹⁵²¹ M2.: “... İmām”

¹⁵²² M2.: “dutmuşlardur”

¹⁵²³ M2.: “... İmām”

¹⁵²⁴ T. // M2.: “namāzını”

¹⁵²⁵ M2.: “gècrek kılmak yigrekdür” yazılmamış.

¹⁵²⁶ T.: “daḥı” yazılmamış. // “murād daḥı”=M2.: “daḥı murād”

¹⁵²⁷ T.: “degin”

¹⁵²⁸ T.: “Ḳur'ān” // M2.: “Ḳur'ān” yazılmamış.

¹⁵²⁹ T. // M2.: “ābdestün”

¹⁵³⁰ T. // M2.: “olup”

¹⁵³¹ T. // M2.: “alsa”

¹⁵³² M2.: “vaḳitde”

¹⁵³³ T. // M2.: “vaḳtde”

¹⁵³⁴ T.: “degin” // M2.: “den”

ne idüğinde¹⁵³⁵ meşâyih ihtilâf êtdiler ba‘zılar⁽¹²⁾ dediler ki murād güneşün dīvârlar üzerine doḡunan¹⁵³⁶ şu‘ā‘ı müteğayyir olmaḡdur ve ba‘zılar⁽¹³⁾ dediler ki murād güneşün kendüsi¹⁵³⁷ şararmak¹⁵³⁸ yā kızarmaḡdur ve ba‘zılar dediler ki ṭolunicaḡ⁽¹⁴⁾ yere bir süñü boyından eksük ḡalmaḡdur ve ba‘zılar dediler ki bir düz yere bir çanak ḡosalar^[M1. 145b] (1) günün şu‘ā‘ı içine doḡunmayup kırañlarına ṭoḡunmaḡdur ammā şahih oldur ki günün kendüsine¹⁵³⁹ (2) deñeyiceḡ göz ḡamaşsa¹⁵⁴⁰ müteğayyir olmamış olur^[M2. 80b] ve¹⁵⁴¹ eger ḡamaşmazsa müteğayyir olmuş olur⁽³⁾ ve *Fıḡh-ı*¹⁵⁴² *Mes‘ūdī*’de dēnmiş ki yatsu namāzın ḡecrek ḡılmaḡ yigrekdür¹⁵⁴³ tā şol vaḡte deḡin ki⁽⁴⁾ ḡecenün üç baḡşında¹⁵⁴⁴ birin tamām¹⁵⁴⁵ ḡeçürmeye ve eger ḡeçürse ḡecenün yarusından te‘hürlese⁽⁵⁾ mübāḡdur ve yarusından ḡeçürse mekrūhdur zīrā ki cemā‘at azalur¹⁵⁴⁶ vitri irteye⁽⁶⁾ yaḡın ḡılmaḡ yigrekdür eger vaḡtı¹⁵⁴⁷ ḡeçmedin uyancaḡın¹⁵⁴⁸ bilürse ammā bulutlu günlerde ikindü⁽⁷⁾ namāzın ve yatsu namāzın ta‘cillemek¹⁵⁴⁹ ve aḡşām namāzın ve ırte namāzın ve öyle namāzın ḡecrek ḡılmaḡ⁽⁸⁾ yigrekdür

ikinci faşıl namāz ḡılmaḡ mekrūh olan vaḡtlerün¹⁵⁵⁰ beyānındadır bilgil ki¹⁵⁵¹ gün⁽⁹⁾ ṭoḡa dururken¹⁵⁵² ve zevāl vaḡtinde iken¹⁵⁵³ ve ṭolunu dururken¹⁵⁵⁴ [T. 68a] farīza namāz¹⁵⁵⁵ ḡılmaḡ dürüst deḡüldür⁽¹⁰⁾ megerki gün¹⁵⁵⁶ ṭolunı ṭururken¹⁵⁵⁷ ol

¹⁵³⁵ T.: “ne-idüğün”

¹⁵³⁶ T. // M2.: “ṭoḡunan”

¹⁵³⁷ T.: “kendü”

¹⁵³⁸ T. // M2.: “şararmakḡdur”

¹⁵³⁹ T. // M2.: “kendüsine”

¹⁵⁴⁰ M2.: “ḡamaşursa”

¹⁵⁴¹ T.: “ve” yazılmamış.

¹⁵⁴² M2.: “*Faḡīḡh-ı*”

¹⁵⁴³ T.: “yegdür”

¹⁵⁴⁴ T. // M2.: “baḡşından”

¹⁵⁴⁵ T. // M2.: “tamām” yazılmamış.

¹⁵⁴⁶ T.: “... ve”

¹⁵⁴⁷ T.: “vaḡt”

¹⁵⁴⁸ M2.: “uyanacaḡın”

¹⁵⁴⁹ M2.: “ta‘cıl êtmek”

¹⁵⁵⁰ T.: “vaḡtlerdedür” // M2.: “vaḡitler”

¹⁵⁵¹ T.: “beyānındadır bilgil ki” yazılmamış.

¹⁵⁵² T. // M2.: “ṭururken”

¹⁵⁵³ T. // M2.: “zevāldeyken”

¹⁵⁵⁴ M2.: “ṭolunurken”

¹⁵⁵⁵ M2.: “namāzın”

¹⁵⁵⁶ M2.: “gün” yazılmamış.

¹⁵⁵⁷ T.: “ṭolunurken”

günüñ ikindüsi namāzınıñ farzın kıla ki dürüst ola ⁽¹¹⁾ ammā nāfile namāz kerāhet-ile dürüstdür ammā Şāfi‘ī katında bu üç vaktde farīza namāz ⁽¹²⁾ kerāhetsüz dürüstdür ammā nāfile mekrūhdur megerki Mekke‘de ¹⁵⁵⁸ ola

mes‘ele ⁽¹³⁾ eger bu üç vaktde birinde cenāze hāzır olsa yigrek oldur ki te‘hūr eylemeyüp ⁽¹⁴⁾ namāzın kıllalar ¹⁵⁵⁹ ammā eger öñdinden hāzır olmuş olsa te‘hūr edüp namāzın bu vaktlerde [M1. 146a] ⁽¹⁾ kılsalar ¹⁵⁶⁰ dürüst olmaz secde-i tilāvetinüñ dağı öñdinden vācib olanlarını bu vaktlerde ⁽²⁾ etmek dürüst degüldür ammā ¹⁵⁶¹ bu vaktlerde okusa gine ¹⁵⁶² bu vaktlerde secde etse ba‘zılar ⁽³⁾ katında kerāhetsüz dürüst olur ¹⁵⁶³ bu mes‘elelerde aşl oldur ki kemāl üzerine ⁽⁴⁾ vācib olanı noķşān üzerine edā etmek dürüst degüldür ¹⁵⁶⁴ ammā noķşān üzerine ⁽⁵⁾ vācib olanı gine ¹⁵⁶⁵ noķşān üzerine edā etmek dürüstdür

mes‘ele *Şalāt-ı Mes‘ūdī*‘de ⁽⁶⁾ dēnmiş ¹⁵⁶⁶ ki iki bayram namāzları öñince nāfile namāz kılmak mekrūhdur ve irta namāzı ⁽⁷⁾ każāya qalmış olsa namāz-gāha gelmedin kıla eger geldiyse dağı çıka daşrada ¹⁵⁶⁷ kıla ⁽⁸⁾ namāz-gāha gērü gele ve ¹⁵⁶⁸ ikindü namāzın vakt-i mekrūh ¹⁵⁶⁹ olmadın kıla ki Hāsan-ı Başrī ⁽⁹⁾ *rahmatu‘llāhi ‘alayhi* ¹⁵⁷⁰ güneş müteğayyir olduğdan soñra kıllınan namāzı bir arpaya alman ¹⁵⁷¹ ⁽¹⁰⁾ dēmişdür anuñ-çün ki Resül hāzret-i ‘alayhi’s-salām üç-kez buyurmuşdur ki ⁽¹¹⁾ ol münāfıklar namāzıdur evet bu şol kimseler haqqındadır ¹⁵⁷² ikindü namāzın dā‘im ¹⁵⁷³ ⁽¹²⁾ ol vaktde ¹⁵⁷⁴ ‘ādet edine ammā gāh gāh bir sebep ile ol vakt ¹⁵⁷⁵ [M2. 81a] kılmak vāki‘

¹⁵⁵⁸ T.: “Mekke-i şerī‘atda”

¹⁵⁵⁹ T. // M2.: “kıla”

¹⁵⁶⁰ T. // M2.: “kılmak”

¹⁵⁶¹ T.: “... ki” // M2.: “... eger”

¹⁵⁶² T.: “gine” yazılmamış.

¹⁵⁶³ T.: “... ammā”

¹⁵⁶⁴ T. // M2.: “degül”

¹⁵⁶⁵ T.: “gine” yazılmamış.

¹⁵⁶⁶ M1.: “de[n]miş”

¹⁵⁶⁷ T. // M2.: “taşrada”

¹⁵⁶⁸ T. // M2.: “ve” yazılmamış.

¹⁵⁶⁹ T.: “mekrūhe”

¹⁵⁷⁰ “rahmatu‘llāhi ‘alayhi”=T.: “rahimahu‘llāh” // M2.: “rahmatu‘llāhi”

¹⁵⁷¹ T. // M2.: “almazın”

¹⁵⁷² T. // M2.: “... ki”

¹⁵⁷³ M1. // T. // M2.: “دائم” Üç nüshada da hemzenin (ء) yerini ye (ي) konsonantı almış, hep “دائم” olarak yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁵⁷⁴ T.: “... kıla”

¹⁵⁷⁵ T.: “vaktde” // M2.: “vakit”

olsa ⁽¹³⁾ anı münāfıklardan saymayalar

mes'ele *Hidāye*'den nakl¹⁵⁷⁶ olunmuş ki irta yeri ağarduğdan sonra ⁽¹⁴⁾ irta namāzınıñ sünnetinden gayrı nāfile namāz¹⁵⁷⁷ mekrūhdur tā güneş doğınca¹⁵⁷⁸ güneş doğduğundan¹⁵⁷⁹ sonra [M1. 146b] ⁽¹⁾ daḥı mekrūhdur tā iki süñü miḳdārı ḳalınca¹⁵⁸⁰ ve daḥı ikindü namāzın ḳılduğdan sonra ⁽²⁾ daḥı¹⁵⁸¹ mekrūhdur tā gün ṭolunınca gün ṭolunduğdan sonra daḥı mekrūhdur tā aḥşām ⁽³⁾ namāzın¹⁵⁸² ḳılınca ammā bu vaktlerde ḳazāya ḳalmış namāz ḳılmaḳ ve secde-i tilāvet etmek ve cenāze ⁽⁴⁾ namāzın ḳılmaḳ mekrūh degüldür¹⁵⁸³ ammā ṭavāf namāzı mekrūhdur ve¹⁵⁸⁴ demişler ki¹⁵⁸⁵ aḥşām namāzın¹⁵⁸⁶ ⁽⁵⁾ te'hīr etmek mekrūhdur ki Emīrū'l-mü'minīn¹⁵⁸⁷ aḥşām namāzın ḳılmadın yıldız gördi¹⁵⁸⁸ ol-ḳadar ⁽⁶⁾ te'hīr olunduğına¹⁵⁸⁹ te'essüf edüp¹⁵⁹⁰ bir ḳul āzād eyledi ve *Kāfi*'den nakl¹⁵⁹¹ olunmuş ki ḥaṭīb ⁽⁷⁾ ḥuṭbe için menbere çıkduğdan sonra nāfile namāz¹⁵⁹² mekrūhdur eger taḥiyyat-ı mescid¹⁵⁹³ ise daḥı ⁽⁸⁾ ve¹⁵⁹⁴ cum'a sünneti ise daḥı ve söz söylemek daḥı mekrūhdur anuñ-çün-kim Resūl ḥazret-i ⁽⁹⁾ 'alayhi's-salām buyurdi¹⁵⁹⁵ çün imām menbere çıḳa söz söylemek olmaz¹⁵⁹⁶ tā şol vakte ⁽¹⁰⁾ deḡin ki cum'adan fāriḡ ola ve *Manzūme*'den nakl¹⁵⁹⁷ olunmuş ki İmām Şāfi'ī ḳatında ⁽¹¹⁾ *raḥimahu'llāh* imām¹⁵⁹⁸ [T. 68b] menberde iken

¹⁵⁷⁶ M2.: "nakıl"

¹⁵⁷⁷ T.: "namāzı"

¹⁵⁷⁸ T. // M2.: "toğınca"

¹⁵⁷⁹ T. // M2.: "toğduğundan"

¹⁵⁸⁰ T. // M2.: "ḳalınca"

¹⁵⁸¹ T. // M2.: "daḥı" yazılmamış.

¹⁵⁸² T.: "namāzı"

¹⁵⁸³ M2.: "degül"

¹⁵⁸⁴ M2.: "ve" yazılmamış.

¹⁵⁸⁵ M2.: "kim"

¹⁵⁸⁶ T. // M2.: "namāzını"

¹⁵⁸⁷ T.: "... Ömer raḍiya'llāhu 'anh" // M2.: "... Ömer"

¹⁵⁸⁸ T. // M2.: "toğdı"

¹⁵⁸⁹ M2.: "oldığına"

¹⁵⁹⁰ "te'hīr olunduğına te'essüf edüp"=T.: "te'essüf edüp te'hīr olunduğına"

¹⁵⁹¹ M2.: "nakıl"

¹⁵⁹² M2.: "namāzı"

¹⁵⁹³ T.: "mescidi"

¹⁵⁹⁴ T. // M2.: "yā"

¹⁵⁹⁵ T. // M2.: "buyurur ki"

¹⁵⁹⁶ T.: "... ve namāz ḳılmaḳ olmaz" // M2.: "... ve namāz ḳılmazlar"

¹⁵⁹⁷ M2.: "nakıl"

¹⁵⁹⁸ T. // M2.: "ḥaṭīb"

cum‘a¹⁵⁹⁹ sünnetin kılmak müstaḥabdur

mes‘ele eger bir kimsene¹⁶⁰⁰ (12) ırte namāzında taḥiyyātı¹⁶⁰¹ ‘abduhu va rasūlluhuya degin okuyacak miḳdār¹⁶⁰² oturmadın gün (13) toḡsa namāzı taṭavvu‘ olur otura şabr eyleye tā gün ḳalka şoñra farzı ḳazā (14) ède¹⁶⁰³ eger taḥiyyātı ‘abduhu va rasūlluhuya degin okuyacak miḳdār¹⁶⁰⁴ otursa daḥı selām vèrmedin [M1. 147a] (1) gün toḡsa¹⁶⁰⁵ Ebū Ḥanīfe ḳatında raḥimahu‘llāh¹⁶⁰⁶ geḫen mes‘ele¹⁶⁰⁷ gibidür ammā İmāmeyn ḳatında (2) raḥimahumā‘llāh namāzı tamām olur

mes‘ele eger bir kimse ırte namāzında sünnet ḳılınca farīzanuñ (3) vaḳti geḫe dèyü ḳorḳsa sünneti ḳoyup farz¹⁶⁰⁸ ḳılsa¹⁶⁰⁹ Ebū Yūsuf ḳatında raḥimahu‘llāh¹⁶¹⁰ gün (4) ḳalkıcaḳ sünneti¹⁶¹¹ ḳazā ètmek var¹⁶¹² Ebū Ḥanīfe¹⁶¹³ ve Muḫammed ḳatında raḥimahumā‘llāhu sünneti¹⁶¹⁴ ḳazā ètmek (5) yoḳdur¹⁶¹⁵

on yedinci bāb ezān beyānındadır

[mes‘ele] *Tergīb*’de dènmiş ki ezān sünnetdür (6) farz-ı ‘ayn olan namāzlar-iḫün ya‘nī günde beş vaḳt namāz iḫün ve cum‘a namāzı iḫün¹⁶¹⁶ (7) ḡayrı [M2. 81b] namāzlar-iḫün degül ammā ezānuñ terkībinde ‘ulemānuñ iḫtilāfı vardur İmām Mālik (8) ḳatında raḥimahu‘llāh¹⁶¹⁷ ezānuñ evvelinde tekbīr ikidür bizüm¹⁶¹⁸ imāmlar ḳatında raḥimahumā‘llāh dördür (9) ve İmām Mālik ḳatında *Allāhu akbar* kelimelerinde

¹⁵⁹⁹ M2.: “cum‘anuñ”

¹⁶⁰⁰ T. // M2.: “kimse”

¹⁶⁰¹ T. // M2.: “taḥiyyātı” yazılmamış.

¹⁶⁰² T. // M2.: “miḳdārı”

¹⁶⁰³ T. // M2.: “eyleye”

¹⁶⁰⁴ T. // M2.: “miḳdārı”

¹⁶⁰⁵ M2.: “... İmām”

¹⁶⁰⁶ T.: “... ḥükm” // M2.: “... ḥükmi”

¹⁶⁰⁷ M2.: “mes‘eleler”

¹⁶⁰⁸ M2.: “farzı”

¹⁶⁰⁹ M2.: “... İmām”

¹⁶¹⁰ M2.: “raḥmetu‘llāhi”

¹⁶¹¹ T.: “sünnet”

¹⁶¹² T.: “... ammā” // M2.: “... ammā İmām”

¹⁶¹³ T.: “... ve İmām Ebū Yūsuf”

¹⁶¹⁴ T.: “sünnet”

¹⁶¹⁵ T.: “... va‘llāhu a‘lem ve ahkem” // M2.: “... va‘llāhu ‘alem”

¹⁶¹⁶ M2.: “ve cum‘a namāzı iḫün” yazılmamış.

¹⁶¹⁷ M2.: “raḥmetullāh”

¹⁶¹⁸ M2.: “... ‘ulemā ve”

faşl¹⁶¹⁹ etmek gerek ya'nī *Allāhu akbar* dēye daḥı¹⁶²⁰ kaṭ' ēde ⁽¹⁰⁾ gērū *Allāhu akbar* dēye şuncılayın ki zāhir rivāyetde kelime-i şehādetde eydürler ⁽¹¹⁾ ve bizüm e'imme¹⁶²¹ katında ezān *lā ilaha illā'llāh* lafzı ile tamām olur İmām Mālik katında ⁽¹²⁾ *lā ilāha illā'llāhu va Allāhu akbar* dēyüp tamām etmek gerek ve İmām Şāfi'ī katında *rahimahu'llāhu*¹⁶²² ⁽¹³⁾ ezānda tercī' var bizüm İmāmlar katında yokdur *Cevāhir*'de dēnmiş ki tercī'¹⁶²³ ⁽¹⁴⁾ ezān okuyan kimse¹⁶²⁴ *aşhadu anlā ilaha illā'llāh va aşhadu anna muḥammadan*¹⁶²⁵ *rasūlu'llāhi* [M1. 147b] ⁽¹⁾ ikişer kerre añıl¹⁶²⁶ ēdüp¹⁶²⁷ ikişer kerre¹⁶²⁸ daḥı āvāzın qaldurup kaṭı eyitmekdür¹⁶²⁹ ⁽²⁾ *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki İmām Şāfi'ī'nūñ ezānda tercī' i¹⁶³⁰ vardur¹⁶³¹ dēdūginūñ vechi¹⁶³² oldur ki ⁽³⁾ Ebū Maḥzūre ezānda tercī' ētdi Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām men' ētmedi dēr ⁽⁴⁾ ammā bizüm imāmlar eydürler¹⁶³³ ki Ebū¹⁶³⁴ Maḥzūre Mekke¹⁶³⁵ mü'ezzini idi Medīne'ye geldi ⁽⁵⁾ Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām buyurdı ezān okudı Medīne'de imāna gelmemiş qavümleri ⁽⁶⁾ var-ıdı anlardan utanup şehādetin añıl añıl eyitdi¹⁶³⁶ Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām ⁽⁷⁾ luṭf-ıla qulağına yapışup¹⁶³⁷ āvāzuñı qaldur dēdi ol daḥı āvāzın¹⁶³⁸ qaldurup tekrār ētdi ⁽⁸⁾ Ebū Maḥzūre¹⁶³⁹ tercī' e qaşd-ıla emr olundı şandı bundan gāfil idi-kim¹⁶⁴⁰ ḥazret-i ⁽⁹⁾ risālet¹⁶⁴¹ 'alayhi's-salām¹⁶⁴² emr ētdüğinden murādı¹⁶⁴³ ḥaḫda istiḥyā etmek olmaz dēmek¹⁶⁴⁴ olurdı¹⁶⁴⁵

¹⁶¹⁹ M2.: “faşıl”

¹⁶²⁰ T.: “daḥı” yazılmamış.

¹⁶²¹ M2.: “e'immeyi”

¹⁶²² M2.: “rahmetullāh”

¹⁶²³ T. // M2.: “tercī” yazılmamış.

¹⁶²⁴ T.: “kimseye”

¹⁶²⁵ T.: “... 'abduhu”

¹⁶²⁶ T.: “añılar”

¹⁶²⁷ M2.: “ikişer kerre añıl ēdüp” yazılmamış.

¹⁶²⁸ T.: “ēdüp ikişer kerre” yazılmamış.

¹⁶²⁹ T. // M2.: “eyitmek gerek ve”

¹⁶³⁰ T. // M2.: “tercī”

¹⁶³¹ M2.: “var”

¹⁶³² T.: “vech”

¹⁶³³ M2.: “eydür”

¹⁶³⁴ M1.: “bu”

¹⁶³⁵ T.: “Mekke-i şerefuhu şerefuhā'llāhi”

¹⁶³⁶ T.: “ētdi”

¹⁶³⁷ M2.: “yapışdı”

¹⁶³⁸ T.: “āvāzını”

¹⁶³⁹ M2.: “Maḥzūre'de de”

¹⁶⁴⁰ T. // M2.: “oldı”

¹⁶⁴¹ T.: “... penāh”

(10) mes'ele *Mes'ūdī* de¹⁶⁴⁶ ezān sünnet olmasına ve bu vech-ile terkīb olmasına vech şöyle (11) dənmiş ki 'Alķami¹⁶⁴⁷ bin Mersed¹⁶⁴⁸ *rađiya'llāhu 'anhū* rivāyet ēder ki Resūl¹⁶⁴⁹ ḥāzretinūñ '*alayhi's-salām* (12) mübārek ḥātırına gelmiş ki namāz vakti olduğu aşḥāba bir vech-ile [T. 69a] i'lām oluna¹⁶⁵⁰ (13) tā ki kimseden cemā'at fevt olmaya Resūl¹⁶⁵¹ ḥāzretinūñ '*alayhi's-salām* bu¹⁶⁵² fikrinden (14) aşḥāb¹⁶⁵³ āgāh olıcaḵ her biri bir nesne dēdi ba'zı¹⁶⁵⁴ nāķūs çalalum dēdiler Resūl ḥāzret-i [M1. 148a] (1) '*alayhi's-salām* ol naşrānīler 'alāmetidür dēdi ba'zı¹⁶⁵⁵ borı çalalum dēdiler (2) Resūl ḥāzret-i '*alayhi's-salām*¹⁶⁵⁶ ol yahūdīler 'alāmetidür dēdi¹⁶⁵⁷ ba'zı¹⁶⁵⁸ od yaḵalum (3) dēdiler Resūl ḥāzret-i '*alayhi's-salām* ol mecūsīler 'alāmetidür¹⁶⁵⁹ dēdi ba'zı¹⁶⁶⁰ ṭabl¹⁶⁶¹ çalalum (4) dēdiler Resūl ḥāzret-i '*alayhi's-salām* ol ehl-i fesād 'alāmetidür dēdi ba'zı¹⁶⁶² (5) 'alem dikelüm dēdiler¹⁶⁶³ Resūl ḥāzret-i '*alayhi's-salām* i'lām¹⁶⁶⁴ ḥāşıl olmaz dēdi hīçbirine¹⁶⁶⁵ (6) ḵarār olunmadı ṭurup¹⁶⁶⁶ gitdiler 'Abdu'llāh bin Zeyd Enşārī [M2. 82a] *raḥimahu'llāh*¹⁶⁶⁷ bunlaruñ arasında idi (7) ol gece ṭa'ām yēmedi yatdı şabāḥ ḥāzret-i risālet ḵatına geldi eydür¹⁶⁶⁸ uyumağ-ıla (8) uyanuḵluḵ¹⁶⁶⁹

¹⁶⁴² T.: “‘*alayhi's-salātu va's-salām*”

¹⁶⁴³ T.: “murād”

¹⁶⁴⁴ T.: “dēmekdür”

¹⁶⁴⁵ T.: “olurdı” yazılmamış. // M2.: “olur dēdi”

¹⁶⁴⁶ M2.: “... dēnmiş-ki”

¹⁶⁴⁷ M2.: “‘Alķame”

¹⁶⁴⁸ M2.: “Mürsed”

¹⁶⁴⁹ M2.: “Resūlūñ”

¹⁶⁵⁰ M2.: “olsa”

¹⁶⁵¹ T. // M2.: “Resūlūñ”

¹⁶⁵² T. // M2.: “bu” yazılmamış. T. // M2.: “... mübārek”

¹⁶⁵³ T.: “aşḥāb” yazılmamış.

¹⁶⁵⁴ T.: “ba'zı”

¹⁶⁵⁵ T.: “ba'zılar”

¹⁶⁵⁶ T.: “*şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem*”

¹⁶⁵⁷ M2.: “ba'zı borı ... ‘alāmetidür dēdi” yazılmamıştır.

¹⁶⁵⁸ T.: “ba'zı”

¹⁶⁵⁹ T.: M1. 148a/1-2'de geçen ifade “ba'zı borı ... ‘alāmetidür dēdi” dipnotun konuğu kısmı yazılmış.

¹⁶⁶⁰ T. // M2.: “ba'zılar”

¹⁶⁶¹ M2.: “ṭabil”

¹⁶⁶² T.: “ba'zılar”

¹⁶⁶³ T.: “dēdi”

¹⁶⁶⁴ T.: “i'lām” yazılmamış.

¹⁶⁶⁵ T.: “hīçbir nesne”

¹⁶⁶⁶ M2.: “durup”

¹⁶⁶⁷ M2.: “*raḥmetullāhi*”

¹⁶⁶⁸ M2.: “eyitdi”

¹⁶⁶⁹ T.: “uyanuḵ”

arasında idüm gördüm-ki¹⁶⁷⁰ nā-gāh gökden bir kimse endi¹⁶⁷¹ iki yeşil bürde ⁽⁹⁾ geymiş Ka‘be’ye¹⁶⁷² karşı bir dīvār üzerinde тұrup ezān okudı dağı bir dem eglendi ⁽¹⁰⁾ andan тұrup ikāmet eyledi¹⁶⁷³ ben ezberledüm dēdi Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām¹⁶⁷⁴ eyit ⁽¹¹⁾ işideyim¹⁶⁷⁵ dēdi ‘Abdu’llāh dağı ol ferışteden işitdūgi gibi¹⁶⁷⁶ ezān¹⁶⁷⁷ okudı ⁽¹²⁾ ve kāmēt eyitdi¹⁶⁷⁸ Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām taşdıķ etdi¹⁶⁷⁹ eyitdi¹⁶⁸⁰ Bilāl’e öğred¹⁶⁸¹ ⁽¹³⁾ anuñ āvāzı ırak gidicidür dēdi ‘Abdu’llāh Bilāl’e ta‘līm ederken Emīrū’l-mū‘minīn ⁽¹⁴⁾ ‘Ömer rağiya’llāhu ‘anhu iverek geldi yā Resūlu’llāh bu düşi ben dağı gördüm ammā bu¹⁶⁸² Enşārī ^[M1. 148b] ⁽¹⁾ benden önürtmiş¹⁶⁸³ dēdi ve *Mes‘ūdī*’de *Şalāt-ı Seraḥsī*’den naķl¹⁶⁸⁴ olunmış ki toķuz kişı [bu düşi] gördi¹⁶⁸⁵ ⁽²⁾ ve *Şalāt-ı İmām Bekr*¹⁶⁸⁶ *Hāherzāde*’den naķl¹⁶⁸⁷ olunmış ki on yedi kişı bu düşi gördük ⁽³⁾ dēyü Resūl¹⁶⁸⁸ ḥazretine ḥikāyet etdiler şol vech-ile ki ‘Abdu’llāh Enşārī¹⁶⁸⁹ gördüğinden ⁽⁴⁾ ne ziyāde vardı ne noķşān ammā dēnmiş ki Ebū Ca‘fer bin Muḥammed¹⁶⁹⁰ rağiya’llāhu ‘anhu dēmişdür ki ⁽⁵⁾ ezān şī‘ār-ı islāmdandır bunuñ gibi nesne kimsenüñ¹⁶⁹¹ düşi-y-ile şābit olmaz meger ⁽⁶⁾ enbiyānuñ ki anlaruñ düşi vahy gibidür¹⁶⁹² ve dağı dēmiş¹⁶⁹³ ki Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām ⁽⁷⁾ leyle-i Mi‘rac’da ḥazret-i Cebrā’īl’den işidüp emr eylemişdür zīrā ki¹⁶⁹⁴ Resūl ḥazret-i ⁽⁸⁾

¹⁶⁷⁰ M2.: “kim”

¹⁶⁷¹ T. // M2.: “indi”

¹⁶⁷² T.: “Ka‘be-i Şerīf’e”

¹⁶⁷³ T. // M2.: “okudı”

¹⁶⁷⁴ M2.: “... eytdi”

¹⁶⁷⁵ T. // M2.: “işideyin”

¹⁶⁷⁶ T. // M2.: “gibi” yazılmamış.

¹⁶⁷⁷ T. // M2.: “ezānı”

¹⁶⁷⁸ M2.: “etdi”

¹⁶⁷⁹ M2.: “iddi”

¹⁶⁸⁰ M2.: “eyitdi” yazılmamış.

¹⁶⁸¹ T. // M2.: “öğret”

¹⁶⁸² M2.: “Ebū”

¹⁶⁸³ M2.: “evvel gelmiş”

¹⁶⁸⁴ M2.: “naķil”

¹⁶⁸⁵ M2.: “gördi” yazılmamış.

¹⁶⁸⁶ M2.: “Bekir”

¹⁶⁸⁷ M2.: “naķil”

¹⁶⁸⁸ T. // M2.: “Resūle”

¹⁶⁸⁹ T.: “... raḥimahu’llāh” // M2.: “raḥmetu’llāhi”

¹⁶⁹⁰ M2.: “bin Muḥammed” yazılmamış.

¹⁶⁹¹ M2.: “kişinüñ”

¹⁶⁹² M2.: “bigidür”

¹⁶⁹³ T. // M2.: “dēnmiş”

¹⁶⁹⁴ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

'*alayhi's-salām* Mi'rac gecesinde Mescid-i Akşā'ya varıcağ ervāh-ı enbiyā '*alayhi's-salām*¹⁶⁹⁵ (9) hāzır oldu Cebrā'īl *şalavātu'llāhi* '*alayhi ezān* okudu ve kāmēt eyitdi Resūl hāzret-i (10) '*alayhi's-salām* imām¹⁶⁹⁶ olup¹⁶⁹⁷ iki rek'at namāz kıldılar evvel rek'atda *alam tara kayfa* ikincide (11) *li ilāfi* okudu

mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki ezānda münācāt ve münādāt¹⁶⁹⁸ var (12) münācāt¹⁶⁹⁹ zikr-i Hākdur münādāt nidā-yı hālkdur eyle olsa gerekdür ki mü'ezzin oldıkça münācāt¹⁷⁰⁰ (13) yüzün kıbleden döndermeye kaçan-ki nidā-yı hālkā yetişse¹⁷⁰¹ döndüre¹⁷⁰² ya'nī *hayyā 'alā'ş-şalātu* (14) dēyicek yüzün sağ yanına döndüre *hayyā 'alā'l-falāh* dēyicek yüzün şol yanına [M1. 149a] (1) döndüre ammā ayaklarını sâbit duta¹⁷⁰³ kıble tarafından ayırmaya¹⁷⁰⁴ meger münārede¹⁷⁰⁵ ola

(2) mes'ele *Mes'ūdī* de dēnmiş ki evvelde irtē namāzı ezānından¹⁷⁰⁶ *hayyā 'alā'l-falāh*dan soñra [T. 69b] (3) *aş-şalātu hayrun mina'n-navmi*¹⁷⁰⁷ dēmezler idi bir gün [M2. 82b] Resūl hāzret-i '*alayhi's-salām* irtē namāzı (4) vaktinde eglenür gibi¹⁷⁰⁸ oldu Bilāl *raḍiya'llāhu 'anhu* Resūl¹⁷⁰⁹ hāzretinün hücresi kapısına geldi¹⁷¹⁰ (5) *aş-şalātu hayrun mina'n-navmi*¹⁷¹¹ dēyü āvāz eyledi 'Ā'ışe *raḍiya'llāhu 'anhā*¹⁷¹² ğayrete¹⁷¹³ binüp¹⁷¹⁴ kimün (6) zehresi vardur ki¹⁷¹⁵ Resūlün hücresi kapısında bunuñ

¹⁶⁹⁵ M2.: “‘*aleyhimü's-selām*”

¹⁶⁹⁶ T.: “imāmet”

¹⁶⁹⁷ T.: “ēdüp”

¹⁶⁹⁸ T.: “murādāt”

¹⁶⁹⁹ T. // M2.: “münācātda”

¹⁷⁰⁰ “oldıkça münācātda”=T.: “münācāt oldıkça” // M2.: “münācātda olduḡda”

¹⁷⁰¹ T. // M2.: “... yüzün”

¹⁷⁰² T.: “... ammā ayaklarını sâbit duta kıble tarafından”

¹⁷⁰³ T.: “tuta”

¹⁷⁰⁴ M1. // M2.: “irmeye”

¹⁷⁰⁵ M2.: “menārede”

¹⁷⁰⁶ T. // M2.: “ezānında”

¹⁷⁰⁷ Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *Risāletu Ebû Dâvûd ilâ ehli Mekke fî vaşfi's-sünen*, nşr. Muhammed b. Lutfî Sabbağ, Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1997, Salat, 2/27. “Namaz, uykudan daha hayırlıdır.”

¹⁷⁰⁸ T. // M2.: “bigi”

¹⁷⁰⁹ T. // M2.: “Resūlün”

¹⁷¹⁰ T.: “... eyitdi”

¹⁷¹¹ T. // M2.: “... yā Resūlu'llāh”

¹⁷¹² M2.: “*anhāya*”

¹⁷¹³ M2.: “ğayret”

¹⁷¹⁴ T.: “geldi” // M2.: “gelüp”

¹⁷¹⁵ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

gibi¹⁷¹⁶ sovuş söz söylemege¹⁷¹⁷ gecenün⁽⁷⁾ küllinde ‘ibâdetde idi şimdi¹⁷¹⁸ dahı
‘ibâdetdedür dedi Resûl Һazret-i ‘alayhi’s-salâm⁽⁸⁾ buyurdi-ki yâ ‘Ā’işe Һo ki
Bilâl¹⁷¹⁹ Һüb söz¹⁷²⁰ söyledi bunu ümmetümün mü’ezzinleri⁽⁹⁾ arasında sünnet
eyledüm tâ kıyâmete degin dedi ol vaqıtden berü sünnetdür

(10) mes’ele *Mes’udî*’de denmiş ki ezân okuyıcaş mü’ezzin yüksek yere çıka iki
şehâdet⁽¹¹⁾ barmaşklarınıñ uclarını¹⁷²¹ Һulaşları¹⁷²² delüğine¹⁷²³ Һoya tâ ki âvâzı ırak
gide ve¹⁷²⁴ Resûl⁽¹²⁾ Һazret-i ‘alayhi’s-salâm¹⁷²⁵ böyle ta’lîm etti¹⁷²⁶ ve buyurdi-ki
âvâzı¹⁷²⁷ kime yetişürse⁽¹³⁾ anuñ-çün yarlığanmaş dileye ve *Cevâhir*’de dahı
mü’ezzin şehâdet barmaşklarınıñ¹⁷²⁸ Һulaşı delüğine⁽¹⁴⁾ Һomaş aҺsendür denmiş

mes’ele *Tergîb*’de *Nâfi*’den naşıl¹⁷²⁹ olunmuş ki te’ennî ile okuya^[M1. 149b] (1) ve
âvâzın uzada ve elfâzını rüşen deye zîrâ ki Resûl Һazret-i ‘alayhi’s-salâm⁽²⁾
buyurmuşdur ki yâ¹⁷³⁰ Bilâl *izâ azanta fa-tarasall va izâ ahamta fa-tahaddar*¹⁷³¹

mes’ele-rah⁽³⁾ *Mes’udî*’de denmiş ki mü’ezzin ezân okurken ziyâde Һuvvet
edüp kendüye güç getürmeye⁽⁴⁾ zîrâ ki¹⁷³² ‘Ömer rağiya’llâhu ‘anhu bir mü’ezzini
gördi ziyâde Һuvvet-ile¹⁷³³ okur¹⁷³⁴ eyitdi ey şeyh⁽⁵⁾ gâfil olma ki boynuñ

¹⁷¹⁶ M2.: “bigi”

¹⁷¹⁷ T.: “söylemeye ki Resûl ‘alayhi’s-salâm” // M2.: “söylemeye ki Resûl a. m.”

¹⁷¹⁸ T.: “henüz”

¹⁷¹⁹ T.: “... rağiya’llâhu ‘anhu”

¹⁷²⁰ T. // M2.: “söz” yazılmamış.

¹⁷²¹ M2.: “uçlarını”

¹⁷²² T. // M2.: “kulaşlarına”

¹⁷²³ T. // M2.: “delüğine” yazılmamış.

¹⁷²⁴ T.: “ve” yazılmamış.

¹⁷²⁵ T. // M2.: “... Bilâl’e”

¹⁷²⁶ T. // M2.: “eyledi”

¹⁷²⁷ T.: “... her”

¹⁷²⁸ T. // M2.: “... ucın”

¹⁷²⁹ M2.: “naşıl”

¹⁷³⁰ M2.: “yâ” yazılmamış.

¹⁷³¹ Çok ufak değişikliklerle hadisin metni kaynaklarda şu şekilde geçmektedir. Fakat anlam aynıdır, değişmemektedir. 1. Ebu’l-Hasan Dârekutnî, *es-Sünen*, C. I, nşr. Seyyid Abdullah Hâşim Yemânî, Dârü’l-ma’rife, Beyrut 1966, s. 238: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَخْلَدٍ ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ حَدَّثَنَا مَرْحُومُ : جَاءَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ إِذَا أَذِنْتَ فَتَرَسَّلْ وَإِذَا أَقَمْتَ بَنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ مُؤَذِّنُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ : جَاءَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ إِذَا أَذِنْتَ فَتَرَسَّلْ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْذَرِ رَوَاهُ الثَّوْرِيُّ وَشُعْبَةُ عَنْ مَرْحُومِ حَدَّثَنَا مَرْحُومُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ مُؤَذِّنُ بَيْتِ : قَالَ : جَاءَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ، فَقَالَ : إِذَا أَذِنْتَ فَتَرَسَّلْ ، وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْذَرِ “Ezan okuduğun zaman yavaş yavaş, kamet getirdiğinde ise yavaş yavaş alçalarak getir.”

¹⁷³² M2.: “ki” yazılmamış.

¹⁷³³ T.: “... ezân”

¹⁷³⁴ T. // M2.: “okurdi”

tamarlarına hâlel¹⁷³⁵ yetişmeye bu şol aşl¹⁷³⁶ üzerinedür kim ⁽⁶⁾ kelime-i şehâdetde med var¹⁷³⁷ âhirinde cezm var eyle olsa gerekdür ki mü'ezzin evvel nerm¹⁷³⁸ ⁽⁷⁾ başlaya kuvvetin düketmeye tâ âhirdeki hâyı izhâr êde bile eger izhâr êtmezse¹⁷³⁹ lā olur ⁽⁸⁾ lā kelime-i nefydür eyle olsa haṭā olur ve daḥı dēmiş¹⁷⁴⁰ ki mü'ezzin ezānı zemzeme ile ⁽⁹⁾ oḡumaya ki 'Abdu'llāh bin 'Ömer'e raḡiya'llāhu 'anhu¹⁷⁴¹ bir mü'ezzin ben seni dost dutarın¹⁷⁴² Allāh içün ⁽¹⁰⁾ dēdi 'Abdu'llāh bin 'Ömer¹⁷⁴³ raḡiya'llāhu 'anhu ben seni dost dutmazın¹⁷⁴⁴ Allāh içün dēdi mü'ezzin ⁽¹¹⁾ ne içün dēdi 'Abdu'llāh bin 'Ömer'e¹⁷⁴⁵ raḡiya'llāhu 'anhu ezānı zemzeme ile oḡursın ve hem ⁽¹²⁾ ücret alursın dēdi mü'ezzin ikisinden daḥı¹⁷⁴⁶ tevbe êtdüm dēdi 'Abdu'llāh bin 'Ömer¹⁷⁴⁷ ⁽¹³⁾ ben daḥı¹⁷⁴⁸ seni dost êdindüm dēdi ve daḥı dēmiş¹⁷⁴⁹ ki 'Oḡmān bin Maz'un¹⁷⁵⁰ rivāyet ⁽¹⁴⁾ êder ki¹⁷⁵¹ Resül ḡazret-i 'alayhi's-salām âhir bize bunı¹⁷⁵² vaṣiyyet êtdi-ki namāzı ḡavmün¹⁷⁵³ za'yıflarına ^[M1. 150a] ⁽¹⁾ ḡöre ḡıluñ¹⁷⁵⁴ mü'ezzinlik içün ücret almañ ^[M2. 83a] dēdi ya'nī namāzı iken uzatmañ tâ ki ⁽²⁾ cemā'atüñ pīrleri ve za'yıfları zahmet çekmeyeler ve daḥı dēmiş¹⁷⁵⁵ ki mü'ezzin muḡterem ⁽³⁾ ve pārsā gerek ve mü'ezzin içün ḡavmün üzerine iki ḡürmet lâzımdur biri ezān ⁽⁴⁾ ḡürmeti ve¹⁷⁵⁶ biri mü'ezzinlik¹⁷⁵⁷ ḡürmeti eger mü'ezzin ḡaḡır olsa ḡalā'ık¹⁷⁵⁸ aña ḡaḡâret-

¹⁷³⁵ M2.: “halel” yazılmamış.

¹⁷³⁶ M2.: “aşıl”

¹⁷³⁷ M2.: “... ve”

¹⁷³⁸ M2.: “nerim”

¹⁷³⁹ T.: “êdemezse”

¹⁷⁴⁰ T. // M2.: “denmiş”

¹⁷⁴¹ M2.: “'anhumā”

¹⁷⁴² T.: “tutarın”

¹⁷⁴³ T. // M2.: “bin 'Ömer” yazılmamış.

¹⁷⁴⁴ T.: “tutmazın”

¹⁷⁴⁵ T. // M2.: “bin 'Ömer'e” yazılmamış.

¹⁷⁴⁶ T.: “bile”

¹⁷⁴⁷ T. // M2.: “bin 'Ömer” yazılmamış.

¹⁷⁴⁸ “ben daḥı”=T. // M2.: “daḥı ben”

¹⁷⁴⁹ T. // M2.: “denmiş”

¹⁷⁵⁰ M1. // T. // M2.: “مَطْعُنْ”

¹⁷⁵¹ T.: “ki” yazılmamış.

¹⁷⁵² T. // M2.: “bunı” yazılmamış.

¹⁷⁵³ M1.: “قَوْمَكَ”

¹⁷⁵⁴ T. // M2.: “... ve”

¹⁷⁵⁵ T.: “demiş”

¹⁷⁵⁶ T. // M2.: “ve” yazılmamış.

¹⁷⁵⁷ M2.: “mü'ezzin”

ile ⁽⁵⁾ nazar etseler mü'ezzine zarar yok ammā haḳāret-ile nazar edenler günāhkār olurlar¹⁷⁵⁹ ve mü'ezzin hōṣ ⁽⁶⁾ hūy ve bī-ṭama ' gerek

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki ḳul ezān oḳumaḳ dūrūstdūr ^[T. 70a] kerāhet-ile ⁽⁷⁾ āzādlu ise daḥı ve gözsüz¹⁷⁶⁰ ezānı dūrūstdūr lākin gözlü oḳumaḳ evlādur *Terḡīb* de ve *Kenz* den ⁽⁸⁾ naḳl¹⁷⁶¹ olunmuş ki ḳuluñ ve¹⁷⁶² veled-i zinānuñ ve gözsüzüñ ve bedevīnūñ ya 'nī beriyye¹⁷⁶³ 'Arablarınuñ¹⁷⁶⁴ ⁽⁹⁾ mü'ezzinliklerinde kerāhet yokdur

mes' ele *Mes 'ūdī* de¹⁷⁶⁵ mūrāhiḳūñ¹⁷⁶⁶ ya 'nī resīde olmaḡa ⁽¹⁰⁾ yakın ḳalmış oḡlan yā ābdestsüz yā cünüb yā mest yā dīvāne yā 'avrat¹⁷⁶⁷ ezān ⁽¹¹⁾ oḳusa zāhir rivāyetde gērü oḳuyalar dēmiş¹⁷⁶⁸ ammā¹⁷⁶⁹ Ebū Yūsuf¹⁷⁷⁰ *rahimahu 'llāh*¹⁷⁷¹ sarḥōṣ yā dīvāne¹⁷⁷² ⁽¹²⁾ oḳusa gērü oḳuyalar bāḳīsinde¹⁷⁷³ gērü oḳumaḳ ḥācet degül dēnmiş ve daḥı Ḥasan bin Ziyād¹⁷⁷⁴ ⁽¹³⁾ Ebū Ḥanīfe' den rivāyet eyledi-ki resīde olmaḡa yakın ḳalmış oḡlanuñ ve ābdestsüzüñ ⁽¹⁴⁾ dūrūstdūr bāḳīsiniñ¹⁷⁷⁵ gērü oḳuyalar dēr

mes' ele *Terḡīb* de ve *Kenz* den¹⁷⁷⁶ *Şāmil-i Beyḥaḳī* den naḳl¹⁷⁷⁷ olunmuş ki ^[M1. 150b] ⁽¹⁾ cünübüñ ve ābdestsüzüñ ve sarḥōṣuñ ve fāsıḳuñ ve oḡlanuñ ve delünüñ ve 'avratuñ ⁽²⁾ ezānı mekrūhdur ve daḥı dēnmiş ki sarḥōṣ ve cünüb ve dīvāne oḳusa ittifāḳī gērü oḳuyalar ⁽³⁾ ammā 'avratuñ ve oḡlanuñ oḳuduḡı ezānda ihtilāf var

¹⁷⁵⁸ M1. // T. // M2.: “خَلَائِقُ” Her üç nüshada da hemzenin (◌) yerini ye (ي) konsonantı almış, kelime hep “خَلَائِقُ” olarak yazılmıştır. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

¹⁷⁵⁹ T.: “olur”

¹⁷⁶⁰ M2.: “gözsüzüñ”

¹⁷⁶¹ M2.: “naḳil”

¹⁷⁶² M2.: “ve” yazılmamış.

¹⁷⁶³ M2.: “ارِيّه”

¹⁷⁶⁴ T.: “‘Arabınıñ”

¹⁷⁶⁵ M2.: “... dēnmiş-ki”

¹⁷⁶⁶ T. // M2.: “mūrāhiḳ”

¹⁷⁶⁷ T.: “yā 'avrat” yazılmamış.

¹⁷⁶⁸ T. // M2.: “dēnmiş”

¹⁷⁶⁹ T.: “ammā” yazılmamış. // M2.: “... İmām”

¹⁷⁷⁰ T. // M2.: “... ḳatında”

¹⁷⁷¹ M2.: “rahmatu 'llāhi 'alayh”

¹⁷⁷² T.: “... yā 'avrat”

¹⁷⁷³ M1. // T.: “بَاقِيْنَهُ”

¹⁷⁷⁴ M2.: “... İmām”

¹⁷⁷⁵ M1.: “بَاقِيْنُكَ”

¹⁷⁷⁶ T.: “... ve”

¹⁷⁷⁷ M2.: “naḳil”

ba‘zılar¹⁷⁷⁸ gèrù okuyalar ba‘zılar¹⁷⁷⁹ hâcet ⁽⁴⁾ degüldür¹⁷⁸⁰ demişler¹⁷⁸¹

mes‘ele *Mes‘ūdī*’de dènmış ki eger bir kiři iki mescidde¹⁷⁸² mü‘ezzînlik¹⁷⁸³ eylese ırte namāzıyla ⁽⁵⁾ ikindü namāzında mekrūhdur zīrā bunlardan şöıra nāfile namāz meşrū‘ degüldür meşrū‘ olmayıcağ ⁽⁶⁾ nāfileye dağı niyyet èdüp imāma uyamaz¹⁷⁸⁴ eyle olsa üşbu va‘idüñ tahtında dāhil olur ⁽⁷⁾ *yā ayyuha’llazīna āmanū lima taḳūlūna mā lā taf‘alūna*¹⁷⁸⁵ bu āyetüñ¹⁷⁸⁶ tefsīrinde şöyle demişler ki ⁽⁸⁾ èy şunlar ki imān getürdüñüz ne-içün dèrsiz şunı ki işlemezsiz dèmek olur

mes‘ele-rah ⁽⁹⁾ *Mes‘ūdī*’de dènmış ki eger bir mescidi iki eyleseler mü‘ezzîn¹⁷⁸⁷ dağı iki gerek

mes‘ele *Mes‘ūdī*’de ⁽¹⁰⁾ dènmış ki bir kiři ezān okurken bir kiři dağı ser-āğāz¹⁷⁸⁸ [M2. 83b] eylese men‘ ètmeyeler eger¹⁷⁸⁹ i‘lām ètseler ⁽¹¹⁾ diñmeye tamām ède zīrā¹⁷⁹⁰ tekrār ezān meşrū‘ dur

mes‘ele *Mes‘ūdī*’de dènmış ki eger mü‘ezzîn ⁽¹²⁾ ezānı¹⁷⁹¹ okuduğından¹⁷⁹² şöıra ma‘lūm olsa-ki kıbleye karşı okumamış gèrù okumağ ⁽¹³⁾ hâcet degül¹⁷⁹³ otururken ezān okumağ dürüstdür¹⁷⁹⁴ kerāhet-ile

mes‘ele *Mes‘ūdī*’de dènmış¹⁷⁹⁵ ⁽¹⁴⁾ eger bir binid üzerinde ezān okunsa¹⁷⁹⁶ zarūret-ile kerāhetsüz dürüstdür eger zarūret [M1. 151a] ⁽¹⁾ olmasa ba‘zılar dürüstdür kerāhet-ile demişler cevāb-ı zāhir dağı budur dènmış ammā *Tergīb*’de ⁽²⁾ dènmış ki

¹⁷⁷⁸ M2.: “ba‘zı”

¹⁷⁷⁹ T.: “ba‘z” // M2.: “ba‘zı”

¹⁷⁸⁰ M2.: “degül”

¹⁷⁸¹ T.: “demiş”

¹⁷⁸² T.: “mescid”

¹⁷⁸³ T.: “mü‘ezzînlik”

¹⁷⁸⁴ T.: “uymağ olmaz”

¹⁷⁸⁵ ALLĀH: *Ḳur‘ān*: 61. Şaff 2. “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?”

¹⁷⁸⁶ T.: “āyet-i kerīmenüñ”

¹⁷⁸⁷ T. // M2.: “mü‘ezzini”

¹⁷⁸⁸ T. // M2.: “āğāz”

¹⁷⁸⁹ M2.: “... mü‘ezzine”

¹⁷⁹⁰ T.: “zīrā” yazılmamış.

¹⁷⁹¹ T. // M2.: “ezān”

¹⁷⁹² T. // M2.: “okuduğdan”

¹⁷⁹³ T.: “degüldür” // M2.: “degüldür ve”

¹⁷⁹⁴ T.: “cā‘izdür”

¹⁷⁹⁵ M2.: “... ki”

¹⁷⁹⁶ T.: “okusa”

şehirde binid üzerinde ezān okumağ mekrūhdur İmām Ebū¹⁷⁹⁷ Ḥanīfe ile İmām Muḥammed^{1798 (3)} ʔatında *raḥimahumā 'llāhu* eger seferde olsa ittifāḳī dūrūstdür yōni kıbleye¹⁷⁹⁹ olmazsa daḥı

mes'ele ⁽⁴⁾ *Mes 'ūdī* de denmiş ki¹⁸⁰⁰ eger ezān okurken mü'ezzine ḥades yetişse bākīsın tamām etmek-içün^{1801 (5)} ḥalīfe dikerse dūrūstdür ve eger kendü¹⁸⁰² durup¹⁸⁰³ ābdest alup gelüp tamām ederse ⁽⁶⁾ daḥı¹⁸⁰⁴ dūrūstdür¹⁸⁰⁵ ve eger muḥdiş iken daḥı tamām ederse dūrūstdür¹⁸⁰⁶

mes'ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki ⁽⁷⁾ eger¹⁸⁰⁷ mü'ezzin ezānuñ āḥirinde ma'lūm etse ki bir kelime eksük eyitmiş ol kelimeyi eyide^{1808 (8)} tertībde andan şoñra olan kelimeleri gērū eyide¹⁸⁰⁹

mes'ele¹⁸¹⁰ eger ezān okurken mü'ezzin bī-hūş olsa ⁽⁹⁾ veyā¹⁸¹¹ dīvāne veyā¹⁸¹² mūrtedd olsa *al- 'iyāzu*¹⁸¹³ *bi 'llāh* yā olsa gērū okuyalar

mes'ele^{1814 [T. 70b]} *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki ⁽¹⁰⁾ imām ve¹⁸¹⁵ mü'ezzin daḥı¹⁸¹⁶ icāzetinsiz¹⁸¹⁷ ğayrı¹⁸¹⁸ kimse ezān okumaya ve ezānı¹⁸¹⁹ kim okursa ḳāmet daḥı ⁽¹¹⁾ ol eyide meger ki ezān okuyanuñ mühimm maşlahatı ola bir kişiyē daḥı icāzet vēre ol

¹⁷⁹⁷ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹⁷⁹⁸ “İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed”=M2.: “İmām Muḥammed ile İmām Ebū Ḥanīfe”

¹⁷⁹⁹ T.: “... karşı”

¹⁸⁰⁰ T.: “denmiş ki” yazılmamış.

¹⁸⁰¹ T. // M2.: “... yerine”

¹⁸⁰² M2.: “ve eger kendü” yazılmamış.

¹⁸⁰³ T.: “varup” // M2.: “varup kendü”

¹⁸⁰⁴ T.: “daḥı” yazılmamış.

¹⁸⁰⁵ T.: “dūrūst”

¹⁸⁰⁶ T.: “dūrūst”

¹⁸⁰⁷ T.: “... bir”

¹⁸⁰⁸ M1.: “أَيَّدَ” yazılmış. M1. nüshasının 151a/8, 151a/11, 152a/4, 153a/7 sayfa/satır numaralarında *eyt-* fiili “أَيَّدَ” olarak yazılmış. Belirtilen sayfa ve satır numaralarında bu fiil için tekrardan dipnot konmamıştır. // M2.: “eyde”

¹⁸⁰⁹ M2.: “eyde”

¹⁸¹⁰ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

¹⁸¹¹ T.: “ve yā-ḥōd”

¹⁸¹² T. // M2.: “yā”

¹⁸¹³ T. // M2.: “na 'ūzu”

¹⁸¹⁴ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

¹⁸¹⁵ M2.: “ve” yazılmamış.

¹⁸¹⁶ T. // M2.: “daḥı” yazılmamış.

¹⁸¹⁷ M1.: “إِجَارَئِي”

¹⁸¹⁸ T. // M2.: “ğayrı” yazılmamış.

¹⁸¹⁹ T.: “ezān”

(12) ¹⁸²⁰ *kāmet*¹⁸²⁰ *eyde*¹⁸²¹ *ammā Tergīb*'de *bizüm e'imme*¹⁸²² *katında kāmeti* *ğayrı* *kişi* *eyitmek*¹⁸²³ *revādur Şāfi'ī* (13) *katında degül dēnmiş*

mes'ele *eger mü'ezzin ezānı*¹⁸²⁴ *kāmet*¹⁸²⁵ *gibi*¹⁸²⁶ *eyitse*¹⁸²⁷ *görü okumayalar* *ki cemā'atūn* (14) *tefrīkine* *sebeb olmaya* *ammā kāmeti*¹⁸²⁸ *ezān bigi*¹⁸²⁹ *okusa* *görü okuya tā kim mü'minler*¹⁸³⁰ [M1. 151b] (1) *ğalaṭa düşmeyeler*

*mes'ele*¹⁸³¹ *'Umdetü'l-İslām*'dan *naḳl*¹⁸³² *olunmuş* *ki ezānda* *ve kāmetde*¹⁸³³ (2) *kelime-i akbar* *cezm-ile* *gerek* *ve akbar* *lafzında rāyı İsmu'llāh'a* *ulaşıcak*¹⁸³⁴ *zamm-ıla dēyeler feth-ile* (3) *dēmeyeler* *ve*¹⁸³⁵ *dēnmiş* *ki tekbīrde* *medd ētmeyeler* *ya'nī İsmu'llāh'ın* *evvelinde* *ki elifi çekmeyeler*¹⁸³⁶ (4) *çekicek ḥaṭāsı*¹⁸³⁷ *fāhiş* *olur zīrā ma'nisi*¹⁸³⁸ *Allāh ulu mıdur dēmek*¹⁸³⁹ *olur*¹⁸⁴⁰ *eger bu ma'nīye*¹⁸⁴¹ (5) *i'tikād ēdüp dērse kāfir* *olur* *eger namāzda vāḳi' olsa* *namāzı*¹⁸⁴² *fāsīd ēder i'tikād-ile* (6) *daḥı olmazsa* *ve Muḥīṭ*'den *naḳl*¹⁸⁴³ *olunmuş* *ki* [M2. 84a] *lafz-ı akbarda* *beyi çekmegün*¹⁸⁴⁴ *daḥı hükmi* *böyledür*

(7) *mes'ele Mes'ūdī*'de *dēnmiş* *ki öyle* *ve ikindü* *ve aḥşām* *ve yatsu* *namāzı-çün* *vaḳt girmezden* (8) *öñdin ezān okumayalar* *eger vaḳtden öñdin okunduğı* *ma'lūm*

¹⁸²⁰ M2.: “ikāmet”

¹⁸²¹ T. // M2.: “ède”

¹⁸²² M2.: “e'immeyi”

¹⁸²³ T. // M2.: “ētmek”

¹⁸²⁴ T.: “ezān”

¹⁸²⁵ T. // M2.: “ikāmet”

¹⁸²⁶ M2.: “bigi”

¹⁸²⁷ T. // M2.: “ētse”

¹⁸²⁸ T. // M2.: “ikāmet”

¹⁸²⁹ T. // M2.: “gibi”

¹⁸³⁰ T.: “mü'ezzinler”

¹⁸³¹ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

¹⁸³² M2.: “naḳil”

¹⁸³³ T. // M2.: “ikāmetde”

¹⁸³⁴ M1.: “الشدورجك”

¹⁸³⁵ T.: “... daḥı”

¹⁸³⁶ M2.: “çekmeye”

¹⁸³⁷ T.: “ḥaṭā-yı” // M2.: “ḥaṭā”

¹⁸³⁸ M1.: “مغنی”. M1. 152b/5'de de kelimenin yazımı aynıdır. Belirtilen sayfa ve satır numarasında bu kelime için dipnot konulmamıştır.

¹⁸³⁹ T.: “dēmekdür”

¹⁸⁴⁰ T.: “olur” yazılmamış.

¹⁸⁴¹ M2.: “ma'nide”

¹⁸⁴² M2.: “namāzı” yazılmamış.

¹⁸⁴³ M2.: “naḳil”

¹⁸⁴⁴ T.: “çekmek”

olursa vakt ⁽⁹⁾ giricek gèrû okuyalar eger vaktiden öñdin kaçd-ıla okunsa¹⁸⁴⁵ ba‘zılar günāhkār ⁽¹⁰⁾ olur ba‘zılar [günāhkār] olmaz demiş ammā icmā‘ anuñ üzerinedür ki vakt giricek gèrû okuyalar ⁽¹¹⁾ lākin irte namāzı-çün gecenüñ üç bahşından ikisi¹⁸⁴⁶ geçdükden soñra ezān okusalar¹⁸⁴⁷ İmām ⁽¹²⁾ Ebū¹⁸⁴⁸ Yūsuf ile İmām Şāfi‘ī katında *rahimahumā’llāhu* dürüst olur İmām Ebū¹⁸⁴⁹ Hanīfe ile İmām ⁽¹³⁾ Muḥammed katında *rahimahumā’llāhu* dürüst olmaz hattā eger kendü cemā‘ati mescidinde şubh olmazdan ⁽¹⁴⁾ öñdin ezān okusalar işitse cevāb lāzım olmaz ve ol ezānı gèrû okuyalar¹⁸⁵⁰ ve eger ^[M1. 152a] (1) gèrû¹⁸⁵¹ okumayup namāz kılsalar¹⁸⁵² ezānsuz kılmış olurlar bu ḥōd meşrū‘ degül

mes’ele-rah ⁽²⁾ *Cevāhir*’de dènmiş ki ezān vakt içün degül namāz-içündür tā eger bir kimse kalmış namāzın ⁽³⁾ kaçā etmek dilese gerekdür ki ezān okuya ve kāmēt eyide andan soñra kıla ammā¹⁸⁵³ (4) İmām Şāfi‘ī katında¹⁸⁵⁴ ezān okumaya lākin kāmēt¹⁸⁵⁵ eyide dènmiş¹⁸⁵⁶ ve eger bir kimsenüñ bir niçe ⁽⁵⁾ vakt namāzı kalmış¹⁸⁵⁷ olsa dilese ki kaçā ede evvelkisinde ezān okuya ve kāmēt eyde ⁽⁶⁾ bākīsinde muḥayyerdür ya‘nī dilerse ezān okısın¹⁸⁵⁸ kāmēt dahı eyitsün¹⁸⁵⁹ dilerse hemān ⁽⁷⁾ kāmēt eyitsün ammā İmām Mālik katında dükelişi içün bir kez kāmēt eyitmek¹⁸⁶⁰ kifāyet eder ⁽⁸⁾ ve *Kāfī*’de her birisi içün ezān okuyup kāmēt eyitmek¹⁸⁶¹ ḥasendür demiş¹⁸⁶² ve *Kāfī*’de ⁽⁹⁾ eydür müsāfir ezān-ile kāmēti¹⁸⁶³ ikisin bile terk etmek mekrūhdur ammā ezānı¹⁸⁶⁴ terk ⁽¹⁰⁾ edüp kāmēti¹⁸⁶⁵ okumağa iktifā etseler mekrūh

¹⁸⁴⁵ T.: “okusa”

¹⁸⁴⁶ T.: “bir bahşı”

¹⁸⁴⁷ T.: “okusalar” yazılmamış.

¹⁸⁴⁸ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹⁸⁴⁹ T.: “Ebū” yazılmamış.

¹⁸⁵⁰ T.: “... ve kāmēti okuyalar” // M2.: “... ve katı okuyalar”

¹⁸⁵¹ T.: “gèrû” yazılmamış.

¹⁸⁵² T. // M2.: “kılsa”

¹⁸⁵³ T. // M2.: “ammā” yazılmamış.

¹⁸⁵⁴ T.: “... *rahimahu’llāh*” // M2.: “... *rahmetu’llāh*”

¹⁸⁵⁵ T.: “ikāmēt”

¹⁸⁵⁶ M2.: “... ki”

¹⁸⁵⁷ “namāzı kalmış”=T. // M2.: “kalmış namāzı”

¹⁸⁵⁸ T. // M2.: “... ve”

¹⁸⁵⁹ T. // M2.: “etsün”

¹⁸⁶⁰ T. // M2.: “etmek”

¹⁸⁶¹ T.: “etmek”

¹⁸⁶² M2.: “ve *Kāfī*’de ... ḥasendür demiş” yazılmamış.

¹⁸⁶³ T. // M2.: “ikāmēti”

¹⁸⁶⁴ T.: “ezān”

degül ve dağı şol kimseler ki şehirde ⁽¹¹⁾ cemā‘at fevt édüp vaqt namāzın evlerinde kılurlar ezānı ¹⁸⁶⁶ terk édüp hemān kāmēt-ile ¹⁸⁶⁷ ⁽¹²⁾ kılsalar yā-ḥōd ikisin bile terk etseler mekrūh olmaz ve bunı ¹⁸⁶⁸ dağı ¹⁸⁶⁹ getürmiş ki ⁽¹³⁾ bir kez ¹⁸⁷⁰ ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd’dan ¹⁸⁷¹ ve ‘Alqame’den ve Esved’den cemā‘at fevt oldu ¹⁸⁷² [T. 71a] dilediler ki ⁽¹⁴⁾ namāzı ¹⁸⁷³ evde kılalar ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd’a ezān ve ikāmet okuyalum mı dediler ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd [M1. 152b] ⁽¹⁾ *azānu’l-ḥayyi yakfīnā* ¹⁸⁷⁴ dedi ya’nī cemā‘atūn ezānı kifāyet eder demek olur ammā müstaḥab oldur ki ⁽²⁾ müsāfir şehirde ve seferde ¹⁸⁷⁵ vaqt namāzın [M2. 84b] evinde kılan ezān okuya ve kāmēt ¹⁸⁷⁶ dağı eyde ⁽³⁾ zīrā Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur ki *man ṣallā bi-azānin va ikāmatin ṣallā ma’ahu* ⁽⁴⁾ *aṣṣālu’l-cibāli mina’l-malā’ikati va man ṣallā bi-ḡayrı azānin va ikāmatin mā ṣallā ma’ahu illā malakāhu* ¹⁸⁷⁷ ⁽⁵⁾ Mes‘ūdī’de bu ḥadīṣūn ma’nisi böyle zikr ¹⁸⁷⁸ olunmuş ki her kişi namāzlarını ¹⁸⁷⁹ ezānsuz ve ikāmetsüz kıla ⁽⁶⁾ şol iki ferişte ki ‘amellerinūn yazıcılarıdır hemān anlar uyarlar ammā eger ezān-ile ve ikāmet-ile ⁽⁷⁾ kılsa Allāh *ta’ālā* tağlar emsālinde feriştehlere emr édüp eydür varuñ ol kulum ⁽⁸⁾ uyuñ ol ¹⁸⁸⁰ feriştehlər dağı münācāt ederler perverdigārā biz ¹⁸⁸¹ ulu ve küçi günāhlardan ma’sūmuz ⁽⁹⁾ ol kuluñ üzerinde bunca günāhlār ¹⁸⁸² var biz aña nice uyalum dərler Allāh *ta’ālā* ⁽¹⁰⁾ dağı kemāl-i luṭfından bir ferişteye emr eder ol kuluñ

¹⁸⁶⁵ T. // M2.: “ikāmet”

¹⁸⁶⁶ T.: “ezān”

¹⁸⁶⁷ T. // M2.: “ikāmet-ile”

¹⁸⁶⁸ T. // M2.: “... delil”

¹⁸⁶⁹ T. // M2.: “dağı” yazılmamış.

¹⁸⁷⁰ T.: “bir kez” yazılmamış.

¹⁸⁷¹ T.: “Mes‘ūd”

¹⁸⁷² T. // M2.: “... ki”

¹⁸⁷³ M2.: “ki namāzı” yazılmamış.

¹⁸⁷⁴ Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhaki, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, C. VII, s. 99. “Diri kişinin ezanı bize yeterli olur.”

¹⁸⁷⁵ “şehirde ve seferde”=M2.: “seferde ve şehirde”

¹⁸⁷⁶ M2.: “ikāmet”

¹⁸⁷⁷ Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ’*, thk. M. Mustafa A’zamî, Müessesetü Zâyed Sultan Âli Nehyân, Abu Dabi 2004, Salat, 13. Yakın lafızlarla Said b. el-Müseyyeb’in sözü olarak nakledilmiştir: «مَنْ صَلَّى بِأَرْضِ فَلَاةٍ صَلَّى عَنْ يَمِينِهِ مَلَكٌ، وَعَنْ شِمَالِهِ مَلَكٌ، فَإِذَا كُنَّ الْمَلَائِكَةُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ أَذَّنَ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ أَوْ أَقَامَ، صَلَّى وَرَاءَهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَمْثَالُ الْجِبَالِ» “Kim ezan ve kamet getirerek namaz kılsa dağlar misali meleklerde onunla beraber namaz kılar. Kim ezan ve kamet getirir namaz kılsa sadece yanında iki melek onunla beraber namaz kılar.”

¹⁸⁷⁸ M2.: “zikir”

¹⁸⁷⁹ M2.: “namāzın”

¹⁸⁸⁰ M2.: “o”

¹⁸⁸¹ M2.: “biz” yazılmamış.

¹⁸⁸² M2.: “günāhları”

üzerinde ne-kaçar günāh var-ısa ⁽¹¹⁾ götürür daḥı Allāh ta ‘ālā kıbelinden melā’ ikeye gèrū ḥiṭāb olur ki ol kulum ⁽¹²⁾ günāhdan pāk oldı siz ḥōd pāksız uyuñ ol kulum melā’ ike daḥı uyup ol namāzı ⁽¹³⁾ bile kılurlar namāz tamām olıcaḥ ol ferişte münācāt èder¹⁸⁸³ ki perverdigārā ol ⁽¹⁴⁾ kuluñuñ¹⁸⁸⁴ üzerinden götürdüğüm günāhları gèrū koyayım¹⁸⁸⁵ mı Allāh ta ‘ālā¹⁸⁸⁶ kıbelinden ḥiṭāb yetişür¹⁸⁸⁷ [M1. 153a] ⁽¹⁾ kerīm-i muṭlaḥ benem kerem benüm şıfatumdur bir kulumuñ-ki üzerinden günāhların götürem¹⁸⁸⁸ anı gèrū ⁽²⁾ komaḥ benüm keremüme lāyık degül var ol günāhları cehenneme bırak yansun tā ki ol kulum ⁽³⁾ kıyāmet güninde benüm ḥazretüme pāk gele imdi èy ‘azīz cemā’ ate teşebbüh ètmekde bunca fā’ide ⁽⁴⁾ olıcaḥ cemā’at-ile kılınan namāzlarda ne-kaçar şevāblar niçe fā’ideler var ıduğın buña göre ⁽⁵⁾ fikr eyle

mes’ ele *Mes’ūdī*’de dènmiş¹⁸⁸⁹ müstaḥab oldur kim bir mescidde bir mü’ezzın ola iki olmaya ⁽⁶⁾ eger birbiri yanında iki mescid olsa birinüñ mü’ezzını ezān okumağa başlasa gerekdür ki biri şabr ⁽⁷⁾ eyleye tā ol tamām ède ve bu cevāb eyide andan soñra kendü daḥı eyde¹⁸⁹⁰

mes’ ele *Mes’ūdī*’de dènmiş ki ⁽⁸⁾ eger bir kimse bir¹⁸⁹¹ gayrı mescidden ezān işidüp cevāba meşğül iken kendü maḥallesi mescidinde¹⁸⁹² daḥı ⁽⁹⁾ işitse gerekdür ki anı terk èdüp kendü maḥallesi mescidi ezānınıñ¹⁸⁹³ cevābına¹⁸⁹⁴ meşğül ola ⁽¹⁰⁾ zīrā ki ol zikirdür bu vācib ve daḥı dènmiş ki sünnet oldur ki mü’ezzın ezān-ile kāmēt¹⁸⁹⁵ ortasında ⁽¹¹⁾ mescidde ola¹⁸⁹⁶

mes’ ele *Tergīb*’de ^[M2. 85a] *Hidāye*’den naḥl¹⁸⁹⁷ olunmuş ki teşvīb irte namāzında ezān-ile ⁽¹²⁾ kāmēt¹⁸⁹⁸ ortasında görklüdür ve teşvīb ezān-ile kāmēt¹⁸⁹⁹ ortasında bir

¹⁸⁸³ M2.: “... aydur”

¹⁸⁸⁴ M2.: “kuluñ”

¹⁸⁸⁵ M2.: “koyayın”

¹⁸⁸⁶ M1.: “te ‘ālā”

¹⁸⁸⁷ M2.: “... ki”

¹⁸⁸⁸ M2.: “götürdüm”

¹⁸⁸⁹ M2.: “... ki”

¹⁸⁹⁰ M2.: “okuya”

¹⁸⁹¹ M2.: “bir” yazılmamış.

¹⁸⁹² M2.: “mescidinden”

¹⁸⁹³ M2.: “ezānına”

¹⁸⁹⁴ M2.: “cevāba”

¹⁸⁹⁵ M2.: “kāmeti”

¹⁸⁹⁶ M2.: “otura”

¹⁸⁹⁷ M2.: “naḥil”

dahı i' lām etmege¹⁹⁰⁰ (13) dërler ve *Hülâşatü'l-Lüğa*'dan naql¹⁹⁰¹ olunmuş ki teşvîb ezân-ile kâmet ortasında (14) kâmet demek *yâ aş-şalātu aş-şalât* demekdür ve¹⁹⁰² teşvîbi 'ulemâ-ı Kûfe revâ görmişlerdür [M1. 153b] (1) irta namâzından soñra hâlâ'ıķ irta namâzına kâhil¹⁹⁰³ oldukları-çün ammâ 'ulemâ-ı müte'ahhîrîn (2) cemî' namâzuñ ezânından soñra müstaħabdur demişler şimdiki zamānda hâlâ'ıķuñ¹⁹⁰⁴ 'ibâdetuñ (3) küllinde kâhil oldukları-çün hâşıl-ı kelām oldur ki bizüm imâmlarumuz katında cemî' (4) namâzlarda teşvîb ederler *Şerh-i Manzûme*'den naql¹⁹⁰⁵ olunmuş ki her şehirde bir lafz-ıla teşvîb (5) ederler¹⁹⁰⁶ bizüm şehrümüzde *aş-şalātu aş-şalātu*¹⁹⁰⁷ dênmiş ve *Câmi' i'ş-Şagîr-i*¹⁹⁰⁸ Hânî'den¹⁹⁰⁹ naql¹⁹¹⁰ (6) olunmuş ki İmâm Ebü Yûsuf katında mü'ezzin beş vaktde emîrün kapusına¹⁹¹¹ varup (7) *as-salāmu 'alayka - ayyuha'l*¹⁹¹²-amîr va rahmatu'llāhi va barakātuhu hayyā 'alā'ş-şalātu hayyā 'alā'l-falāh (8) *aş-şalatu yarhamuka'llāh*¹⁹¹³ demek lâ-be'sdür ya'nî yaramaz degül ve *Şerh-i A'lā'id*'den naql¹⁹¹⁴ olunmuş ki (9) İmâm Ā'zam ile İmâm Muħammed katında *rahimahumā'llāhu* mü'ezzin i' lām içün emîrūñ ve kâđînuñ (10) ve müftînuñ kapusına varmak mekrūhdur zîrâ¹⁹¹⁵ cemâ'at işinde küllisi berâberdür

mes'ele-rah (11) *Tergîb*'de *Muṣaffâ*'dan naql¹⁹¹⁶ olunmuş ki ezânı kâmete¹⁹¹⁷ ulaşıdurmak icmâ'ı mekrūhdur (12) cemî' namâzlarda ammâ *Muħîṭ*'den naql olunmuş

1898 M2.: "ikâmet"

1899 M2.: "ikâmet"

1900 M2.: "etmeklige"

1901 M2.: "naķil"

1902 M2.: "ve" yazılmamış.

1903 M1. // M2.: "كاهل" M1. ve M2. nüshasında kelime hep aynı şekilde harekelenmiştir. Bundan sonraki kısımda bu kelime için dipnot konmamıştır.

1904 M2.: "hâlâ'ıķ"

1905 M2.: "naķil"

1906 M2.: "edeler"

1907 M2.: "... dërler"

1908 M2.: "Şagîr'den"

1909 M2.: "Hânî'den" yazılmamış.

1910 M2.: "naķil"

1911 M2.: "kapusunda"

1912 M2.: "ayyuha'l" yazılmamış.

1913 Kaynağı bulunamamıştır. "Ey Emîr selam senin üzerine olsun. Allah'ın rahmeti ve bereketi de senin üzerine olsun. Haydi namaza, haydi kurtuluşa. Namaz kıalarsan Allah sana merhamet eder."

1914 M2.: "naķil"

1915 M2.: "... ki"

1916 M2.: "naķil"

1917 "ezânı kâmete"=M2.: "ezân-ile ikâmeti arasın"

ki ezān-ile kāmēt arasın faşl¹⁹¹⁸ etmek müstaḥabdur⁽¹³⁾ ve mu‘teber dutmuşlardır namāz-ıla faşl¹⁹¹⁹ etmegi meger¹⁹²⁰ aḥşām namāzında¹⁹²¹ zīrā Resūl <Resūl> ḥazret-i⁽¹⁴⁾ ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur ki bayna kulli azānayni ṣalātun illā fī’l-mağribi¹⁹²² ya‘nī her namāzuñ [M1. 154a] (1) ezānı ile kāmēti¹⁹²³ ortasında namāz vardır illā aḥşām namāzında yokdur demek olur eyle olsa⁽²⁾ İmām Ā‘zam eydür ki mü‘ezzin aḥşāmda ezān-ile kāmēt arasında faşl etmeye belki vaşl éde⁽³⁾ lākin İmām Ebū Yūsuf ile İmām Muḥammed *raḥimahumā’llāhu* cum‘a gün¹⁹²⁴ ḥaṭīb iki ḥuṭbe arasında⁽⁴⁾ oturduğı miqdār¹⁹²⁵ oturmağ-ıla faşl éde dērler İmām Ā‘zam eydür gayrı namāzlarda⁽⁵⁾ faşl etmek sünnetdür ve anlardan öñdin nāfile namāz daḥı¹⁹²⁶ mehrūh degül belki sünnetdür⁽⁶⁾ ammā aḥşām namāzından öñdin nāfile namāzı¹⁹²⁷ mekrūhdur namāz ki ‘ibādet-i maḥẓdur anuñla⁽⁷⁾ revā olmayıcağ oturmağ-ıla¹⁹²⁸ hīç revā olmaz ve eger İmāmeyn dedükleri gibi¹⁹²⁹ oturmağ-ıla⁽⁸⁾ faşl¹⁹³⁰ olunursa aḥşām namāzı te’ḥīr olur anı te’ḥīr etmek ḥōd¹⁹³¹ mekrūhdur¹⁹³² ki *lā yazālu*⁽⁹⁾ *ummati bi-ḥayrin mālam yu’ahḥiru’l* [M2.85b] *mağriba ilā iştibāki’n-nucūmi*¹⁹³³ ya‘nī benüm ümmetüm dā’im ḥayırda olurlar⁽¹⁰⁾ mādām-ki aḥşām namāzın te’ḥīr etmeyeler yıldız çoğalınca demek olur ve İmām Ā‘zam⁽¹¹⁾ katında *raḥimahu’llāh*¹⁹³⁴ faşıl sükūn-ile ḥāşıl olur ya‘nī geñince¹⁹³⁵ deprenmek-ile vü¹⁹³⁶ *Muṣaffā*’dan⁽¹²⁾ naḳl¹⁹³⁷ olunmuş ki İmām

¹⁹¹⁸ M2.: “faşıl”

¹⁹¹⁹ M2.: “faşıl”

¹⁹²⁰ M1.: “مَغْرِبٌ”

¹⁹²¹ M2.: “... degül”

¹⁹²² Ebu Bekr Bezzâr, *el-Bahrü’z-zehhâr Müsnedü’l-Bezzâr*, C. II, nşr. Mahfûzürrahman Zeynullah, Müessesetü ulûmi’l-Kur’ân, Beyrut 1988, s. 141. “Her namazın ezanı ile kameti ortasında namaz vardır. Ancak akşam namazında yoktur.”

¹⁹²³ M2.: “ikāmēti”

¹⁹²⁴ M2.: “günü”

¹⁹²⁵ M2.: “miqdārı”

¹⁹²⁶ M2.: “daḥı” yazılmamış.

¹⁹²⁷ M2.: “namāz”

¹⁹²⁸ M2.: “... ḥōd”

¹⁹²⁹ M2.: “bigi”

¹⁹³⁰ M2.: “faşıl”

¹⁹³¹ M2.: “ḥōd” yazılmamış.

¹⁹³² M2.: “... zīrā Resūl a. m. buyurmuşdur”

¹⁹³³ Ebū Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeī el-Kazvîni İbn Mâce, *es-Sünen*, Beytül-Efkârî’d-Devliyye, Riyad 1988, Salat, 2/7. “Benim ümmetim, yıldızlarla karşılaşmadan evvel akşam namazını eda ettikleri müddetce hayırda daim olurlar.”

¹⁹³⁴ M2.: “rahmetu’llāh”

¹⁹³⁵ M1.: “gelince”

¹⁹³⁶ M2.: “ve”

¹⁹³⁷ M2.: naḳıl”

Ā‘zam *raḥimahu’llāh*¹⁹³⁸ dedi-ki *yaka‘u‘l-faşlu bi‘s-saktati kadra şalāşa* ⁽¹³⁾ *āyātin kişārin av āyatin tavīlatin av şalaşi haṭavātin*¹⁹³⁹ ya‘nī faşl¹⁹⁴⁰ hāşıl olur İmām Ā‘zam ⁽¹⁴⁾ katında sekte ile üç kışa āyet yā bir uzun āyet yā üç adım miqdārı demek olur

[M1. 154b] ⁽¹⁾ mes‘ele *Mes‘ūdī*’de dēnmiş ki eger bir kimse evde *Qur‘ān* okurken ezān işitse ⁽²⁾ İmām Şemsü‘l-e‘imme-i¹⁹⁴¹ Halvānī demişdür¹⁹⁴² eger kendü mahallesini mescidinde okunduysa ⁽³⁾ muşhafı yapup cevāba meşğul ola eger gayrı mescidde ise muḥayyerdür ammā fetvā ⁽⁴⁾ rivāyetinde iki şūretde dahı muḥayyerdür ammā dünyevī söz söylerken işitse icmā‘idür ki ⁽⁵⁾ sözi terk edüp cevāba meşğul ola tā ki üşbu¹⁹⁴³ va‘idün tahtında dāhil ⁽⁶⁾ olmaya zīrā ki Resūl ḥazret-i *a. m.* buyurmuşdur kim¹⁹⁴⁴ *man takallama fī-vaḳti‘l-azāni* ⁽⁷⁾ *hiyfa ‘alayhi min zavāli‘l-īmāni*¹⁹⁴⁵ Resūl¹⁹⁴⁶ ḥazretinün bu ḥadīşden murādı ezān okunurken ⁽⁸⁾ her kişi kim¹⁹⁴⁷ söz söyleye anuñ üzerinde¹⁹⁴⁸ zevāl-i imāndan kōrku var demek olur

⁽⁹⁾ mes‘ele *Mes‘ūdī*’de dēnmiş ki ezānı uyurken işiden dura dururken işiden otura ⁽¹⁰⁾ otururken işiden tūru gele hāşıl-ı kelām her nesne ki ta‘zīme münāsibdür ⁽¹¹⁾ anı işleye ve dēnmiş ki ezānı işidicek evvel bu du‘āyı okuya andan cevāba meşğul ⁽¹²⁾ ola *yā aḥla‘l-kibriyā‘i va‘l-‘azamati vayā muntaha‘l-cabarūti va‘l-‘izzati vayā valiyya‘l-kuvvati*¹⁹⁴⁹ ⁽¹³⁾ *va‘l-ḳudrati vayā mālika‘d-dunyā va‘l-aḥirati sami‘nā va‘ta‘nā gufrānaka rabbanā va ilayka‘l-maşīr*¹⁹⁵⁰ ⁽¹⁴⁾ ve dahı denmiş ki eger bir

¹⁹³⁸ M2.: “*rahmatu’llāhi ‘alayh*”

¹⁹³⁹ Zeynüddin İbn Nüceym, *el-Baḥru‘r-râik şerhu Kenzi‘l-Dakâik*, C. 1, Dârü‘l-Kitābu‘l-İslāmî, 2. bs., s. 275. Ebu Hanife’nin görüşüdür. “Namaz, kısa üç ayet okuyacak kadar susmakla veya uzun bir ayet okuyacak kadar susmakla veya da üç adım atmakla bozulur.”

¹⁹⁴⁰ M2.: “faşıl”

¹⁹⁴¹ M2.: “Şemse‘d-dīn”

¹⁹⁴² M2.: “... ki”

¹⁹⁴³ M2.: “işbu”

¹⁹⁴⁴ M2.: “ki”

¹⁹⁴⁵ İsmail b. Muhammed Aclûnî, *Keşfu‘l-Hafa*, C. 2, thk. Abdulhamid b. Ahmed b. Yusuf b. Hindavî, Mektebetü‘l-‘Asriyye, 2000, s. 266. “Ezan okunurken konuşan kimsenin imanının gitmesinden korkulur.”

¹⁹⁴⁶ M2.: “Resūlün”

¹⁹⁴⁷ M2.: “ki”

¹⁹⁴⁸ M2.: “üzerine”

¹⁹⁴⁹ M1.: “وَلِي الْعَوْتِ” // M2.: “arşı”

¹⁹⁵⁰ Kaynağına ulaşamadı. “Ey ululuk ve azamet sahibi. Ey ilimlerin kendisinde son bulunduğu, ey izzet sahibi, ey kuvvet ve kudret sahibi, ey dünyanın ve ahiretin maliki işittik ve itaat ettik. Ya Rabb‘i bizi af eyle, dönüşümüz ancak sanadır.”

kimsenüñ mühimm işi olsa ol kimsenüñ sağ kulağına ezān [M1. 155a] (1) okusalar şol kulağına kāmēt¹⁹⁵¹ Allāh ta ‘ālā anuñ¹⁹⁵² mühimmine kifāyet ēdi vère

mes’ ele (2) *Mes ‘ūdī*’de dēnmiş ki eger bir kimse mescidde Qur’ān okurken ezān okunsa muhayyerdür (3) dilerse diñsün cevāba meşğūl olsun dilerse diñmesün zīrā ezān gā’ iblere (4) i ‘lām içündür cevāb daḥī anlaruñ üzerinedür ve daḥī dēnmiş ki ezān okunurken (5) ve kāmēt eydilürken selām vermeyeler eger [selām] verilse¹⁹⁵³ ‘alayka vācib olmaz mü’ezzīn (6) kāmēt okurken ve kāmēt eydilürken selām vermeyeler¹⁹⁵⁴ mü’ezzīn kāmēt okurken (7) du ‘ā okumayalar [M2. 86a] mü’ezzīn ne dērse ‘aḳabince bile eydeler zīrā ki Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām (8) buyurmışdur ki *man ḳāla mişlamā ḳāla’l-mu ‘azzini ḡufira lahu*¹⁹⁵⁵

mes’ ele *Mes ‘ūdī*’de dēnmiş ki (9) eger bir kişi hem imām hem mü’ezzīn olsa Hōca Muḥammed Belḥī *raḥimahu’llāhi ‘alayhi* ḳavlince (10) *ḥayyā ‘alā’l-falāḥ* mescid ḳapusunda dēye bāḳīsin içerüde tamām ēde ve Faḳīḥ (11) Ebū’l-Leysḡ ḳavlince ḳapuda tamām ēde andan içerü gire zīrā bizüm zamānumuzda ḡaflet (12) ḡālibdür ve dēnmiş ki bu Ebū Yūsuf rivāyetidür rivāyet-i aşıldur rivāyet-i aşl-ıla (13) ‘amel faızdur¹⁹⁵⁶ iḥtilāf-ı meşāyiḥden¹⁹⁵⁷

mes’ ele¹⁹⁵⁸ *Mes ‘ūdī*’de dēnmiş ki eger mü’ezzīn (14) kāmēti mescid içinde eyitse taşra[da]ḡılar işitmeseler mekrūhdur megerki¹⁹⁵⁹ bir ḳapu daḥī ola [M1. 155b] (1) andan i ‘lām ḥāşıl ola

mes’ ele *Mes ‘ūdī*’de dēnmiş¹⁹⁶⁰ İmām Şāfi’ī ḳatında *raḥimahu’llāh* (2) kāmēti tek tek eyitmek¹⁹⁶¹ gerek bizüm ‘ulemā ḳatında tek tek gerekmez zīrā Emīrū’l-mü’minīn (3) ‘Alī *raḍiya’llāhu ‘anhu* bir kişiden işitdi ki kāmēti tek tek eydür¹⁹⁶²

¹⁹⁵¹ M2.: “... getürseler”

¹⁹⁵² M2.: “... ol”

¹⁹⁵³ M2.: “vürürlerse”

¹⁹⁵⁴ M2.: mü’ezzīn kāmēt ... selām vermeyeler” yazılmamış.

¹⁹⁵⁵ İbn Ebū Şeybe, C. II, s. 383. “Kim müezzinin söylediklerini bire bir tekrar ederse geçmiş günahları affolur.”

¹⁹⁵⁶ M2.: “efdaldür”

¹⁹⁵⁷ M2.: “meşāyiḥ der”

¹⁹⁵⁸ M2.: “mes’ ele” yazılmamış.

¹⁹⁵⁹ M2.: “ki” yazılmamış.

¹⁹⁶⁰ M2.: “... ki”

¹⁹⁶¹ M2.: “étmek”

¹⁹⁶² M2.: “eder”

eyitdi ey atasuz¹⁹⁶³ (4) buni saña kaṅḡ¹⁹⁶⁴ mübtedī ta'lim etti biz Resül¹⁹⁶⁵ zamânında kâmet¹⁹⁶⁶ böyle eydildügin¹⁹⁶⁷ (5) işitmedük pes ma'lûm oldu-ki kâmeti tek tek eyitmemek gerek

mes'ele *Mes'ûdî*'de dênmiş ki (6) cum'a gün ezân okunduğundan sonra cum'a¹⁹⁶⁸ namâzı kılınınca bey' harâmdur zîrâ ki¹⁹⁶⁹ (7) Allâh ta'âlâ buyurmuşdur ki¹⁹⁷⁰ *yâ ayyuha'llazîna âmanû izâ nûdiya li's-şalâti min yavmi'l cumu'ti*¹⁹⁷¹ (8) *fas'av ilâ zikri'llâhi va zarû'l-bay'a*¹⁹⁷² ve dênmiş ki cum'a gün bey' harâm eden ezân (9) *Şerh-i Tahâvî* rivâyetince menber önünde okunan ezândur ammâ zâhir rivâyet oldur ki (10) Hasan bin Ziyâd¹⁹⁷³ Ebû Hanîfe'den rivâyet eder ki menârede okunandır¹⁹⁷⁴ *Şerh-i Tahâvî* (11) rivâyetinün te'vîli oldur ki Resül hâzret-i 'alayhi's-salâm zamânında ve Ebû Bekir (12) ve 'Ömer zamânında *rağiya'llâhu 'anhumâ* menâre yoğ-ıdı ezânı hemân menber önünde okurlardı (13) menâre¹⁹⁷⁵ Emîrû'l-mü'minîne 'Osmân zamânında oldu ezân dağı mükerrer oldu (14) eyle olsa bey' harâm eden menârede okunan olur zîrâ ki¹⁹⁷⁶ anuñ¹⁹⁷⁷ i'lâm hâşıl olur [M1. 156a] (1) tâ eger anuñla namâz kılınsa menber önünde okunmadın kerâhetsüz dürüst olur pes ma'lûm (2) oldu-ki bey' harâm eden ol imiş¹⁹⁷⁸ ammâ¹⁹⁷⁹ menâre ezânından sonra bey' etse dürüst olur (3) ammâ¹⁹⁸⁰ fi'l-i harâm işlenmiş olur

mes'ele *Mes'ûdî*'de dênmiş ki hâtûn kişiler cemâ'at olup (4) namâz kılmak

¹⁹⁶³ M2.: "anasuz"

¹⁹⁶⁴ M2.: "kaṅḡ"

¹⁹⁶⁵ M2.: "... a. m."

¹⁹⁶⁶ M2.: "kâmetün"

¹⁹⁶⁷ M2.: "idildügin görmedük"

¹⁹⁶⁸ M2.: "cum'a" yazılmamış.

¹⁹⁶⁹ M2.: "ki" yazılmamış.

¹⁹⁷⁰ M2.: "ki" yazılmamış.

¹⁹⁷¹ M1.: "الْجُمُعَةِ"

¹⁹⁷² ALLÂH: *Kur'ân*: 62. Cum'a 9. "Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın."

¹⁹⁷³ M2.: "... İmâm"

¹⁹⁷⁴ M2.: "okunan ezândur"

¹⁹⁷⁵ M2.: "... sonra"

¹⁹⁷⁶ M2.: "ki" yazılmamış.

¹⁹⁷⁷ M2.: "anuñla"

¹⁹⁷⁸ M2.: "olumuş"

¹⁹⁷⁹ M2.: "eger"

¹⁹⁸⁰ M2.: "... bir"

mensühdur¹⁹⁸¹ eger kılsalar [M2. 86b] revā olur ammā ezān ve kāmēt eyitmeyeler¹⁹⁸² zīrā ki ⁽⁵⁾ Rābi‘a¹⁹⁸³ raḍiya‘llāhu ‘anhā rivāyet eder ki ‘Ā’iše ile raḍiya‘llāhu ‘anhā evde namāz kılmāğa ⁽⁶⁾ turduk¹⁹⁸⁴ şordum-ki ezān okuyalum mı kāmēt eyidelüm¹⁹⁸⁵ mi yok dēdi daḥı üşbu¹⁹⁸⁶ ḥadīsi ⁽⁷⁾ rivāyet etdi¹⁹⁸⁷ Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur ki al-mar’atu ‘avratun va şavtuhā ⁽⁸⁾ ‘avratun¹⁹⁸⁸ ve bir rivāyetde va şavtuhā fitnatun dēr¹⁹⁸⁹

mes’ele Şāmil-i Beyḥaḳī’den naḳl¹⁹⁹⁰ olunmuş ki ⁽⁹⁾ cum‘a namāzın fevt eden kimse öyle namāzın ezān okumadın ve kāmēt eyitmedin ⁽¹⁰⁾ yaluñuz kıla ve zindān ehli daḥı böyledür ve müsāfir daḥı şehirde olup cum‘aya ⁽¹¹⁾ varmazsa böyledür¹⁹⁹¹ ḥāşıl-ı kelām oldur ki her tā’ife¹⁹⁹² ki cum‘a gün öyle ⁽¹²⁾ namāzın cemā‘at-ile kılmak mekrūh ola ezānsuz ve kāmetsüz yaluñuz kılmak gerek zīrā ki¹⁹⁹³ ⁽¹³⁾ ḡā’iblere i‘lām içündür kāmēt ḥāzırlara i‘lām içündür¹⁹⁹⁴ bunun gibi kimseler ḥōd ⁽¹⁴⁾ öyle namāzın cemā‘at-ile kılmak mekrūhdur i‘lāma daḥı ḥācet olmaz

mes’ele Terḡīb‘de¹⁹⁹⁵ [M1. 156b] ⁽¹⁾ <Terḡīb‘de> Ravza-ı Zen‘den¹⁹⁹⁶ naḳl olunmuş ki eger bir kāfir namāz vaktinde ezān okusa¹⁹⁹⁷ ⁽²⁾ islāma¹⁹⁹⁸ ḥüküm¹⁹⁹⁹ ederler zīrā ki ezān şī‘ār-ı dīndür

mes’ele ezānuñ cevābında ⁽³⁾ zāhir rivāyetde dēnmiş ki mü’ezzin ne dērse bile dēne tā ḥayyā ‘alā’s-şalāt dēyince ⁽⁴⁾ mü’ezzin²⁰⁰⁰ ḥayyā ‘alā’s-şalāt dēyicek²⁰⁰¹

¹⁹⁸¹ M1.: “مَنْسُوخٌ دُرٌ”

¹⁹⁸² M2.: “etmeyeler”

¹⁹⁸³ M1.: “rābıta”

¹⁹⁸⁴ M2.: “durduk”

¹⁹⁸⁵ M2.: “edelüm”

¹⁹⁸⁶ M2.: “işbu”

¹⁹⁸⁷ M2.: “... ki”

¹⁹⁸⁸ “Kadın avrettir, kadının sesi avrettir.”

¹⁹⁸⁹ M2.: “dēr” yazılmamış.

¹⁹⁹⁰ M2.: “naḳıl”

¹⁹⁹¹ M2.: “böyle kıla”

¹⁹⁹² M2.: “tā’ife”

¹⁹⁹³ M2.: “... ezān”

¹⁹⁹⁴ M2.: “kāmēt ḥāzırlara i‘lām içündür” yazılmamış.

¹⁹⁹⁵ M2.: “mes’ele Terḡīb‘de” yazılmamış.

¹⁹⁹⁶ M2.: “Zindüstī’den”

¹⁹⁹⁷ M2.: “okıya”

¹⁹⁹⁸ M2.: “islāmına”

¹⁹⁹⁹ M2.: “ḥüküm”

²⁰⁰⁰ M2.: “mü’ezzini”

diñleyen kişi²⁰⁰² *lā havla valā kuvvata illā bi'llāhi* dèye mü'ezzin *hayyā 'alā'l-falāh*
 (5) dèyicek işiden²⁰⁰³ *māşā'a'llāh kāna va mā lam yaşā' lam yakun*²⁰⁰⁴ dèye
*allāhumma ac 'alnā mina'l-muflihīn*²⁰⁰⁵ (6) dèye²⁰⁰⁶ *aş-şalātu hayrun mina'n-navmi*
 dèyicek *Cevāhir* rivāyetinde *şadaқта va bi'l-hakki nahtaқта* dèye (7) *Mes'ūdī*
 rivāyetinde *şadaқта va bararta allāhumma nabbihnā*²⁰⁰⁷ *navmati'l-ğāfilīn*²⁰⁰⁸
 dèye²⁰⁰⁹ (8) dənmiş²⁰¹⁰ *kāmetde* dağı *eżān cevābı bigi ède ammā mü'ezzin kađ*
kāmati's-şalāt dèyicek (9) diñleyen *aķāmahā allāhu va adāmahā mā dāmati's-*
*samāvāti va'l-arđ*²⁰¹¹ dèye

mes'ele *Mes'ūdī* de denmiş ki (10) Resül hāzret-i '*alayhi's-salām* buyurmuşdur
 ki²⁰¹² '*alayka bi'd-du 'ā'i bayna'l-ażāni* (11) va '*l-iķāmati fa innahā lā turaddu*²⁰¹³
 ya'nī²⁰¹⁴ yā 'Alī senüñ üzerüñe olsun *eżān-ile kāmēt*²⁰¹⁵ (12) ortasında²⁰¹⁶ du'ā etmek
*be-dürüstī*²⁰¹⁷ ol-vaķte²⁰¹⁸ du'ā redd olmaz demek²⁰¹⁹ olur²⁰²⁰ dağı buyurmuşdur ki (13)
*ba'da kulli farīzatin da'vatun mustacabatun*²⁰²¹ ve *eżān tamām* olduğdan soñra bu
 du'ayı (14) okuyalar *Allāhumma rabba hażihi'd-da'vati't-tāmmati va's-şalāti'l-*

²⁰⁰¹ M2.: "*hayyā 'alā's-şalāt* dèyicek" yazılmamış.

²⁰⁰² M2.: "kişi" yazılmamış.

²⁰⁰³ M2.: "diñleyen"

²⁰⁰⁴ Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *es-Sünen*, Beytül-Efkâri'd-Devliyye, Riyad 1998, Edep, 40/100. "Allāhu ta'ālā dilerse olur, dilemezse olmaz."

²⁰⁰⁵ Aclûnî, C. 1, s. 204. "Ya Rabbi bizi kurtulanlardan eyle."

²⁰⁰⁶ M2.: "*allāhumma ac 'alnā mina'l-muflihīn* dèye" yazılmamış.

²⁰⁰⁷ M2.: "... an"

²⁰⁰⁸ Kaynağına ulaşılamadı. "Doğru söyledin sözünde doğrusun, ya Rabbi bizleri gafillerin uykusundan uyandır."

²⁰⁰⁹ M2.: "... ve dağı"

²⁰¹⁰ M2.: "... ki"

²⁰¹¹ Kaynağına ulaşılamadı. "Yerler ve gökler devam ettiği müddetçe (var oldukça) Allahu te'ala bu kameti devam ettir."

²⁰¹² M2.: "ki" yazılmamış. M2.: "... yā 'Alī"

²⁰¹³ Ebû İsa Muhammed b. İsa Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir-Muhammed Fuad Abdülbaki-İbrahim Atve Ivaz, Mektebetü ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire 1975, Salat, s. 158. "Ezan ile kâmet arasında duaya sarıl. Çünkü ezan ile kâmet arasında yapılan dua red olmaz."

²⁰¹⁴ M2.: "ya'nī" yazılmamış.

²⁰¹⁵ M2.: "iķāmet"

²⁰¹⁶ M2.: "arasında"

²⁰¹⁷ M2.: "be-dürüstī" yazılmamış.

²⁰¹⁸ M2.: "vaķte" yazılmamış.

²⁰¹⁹ M2.: "demekdür"

²⁰²⁰ M2.: "olur" yazılmamış.

²⁰²¹ Ebu'l-Hasan Nurüddin Heysemî, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'l-fevâid*, C. VII, Dârü'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1986, s. 355. "Her farz namazın sonunda icabet olunan bir dua vardır."

*kā'imati āti muḥammadani 'l-vasīlati*²⁰²² [M1. 157a] (1) *va 'l-fazīlati*²⁰²³ *va 'd-daracata 'r-rafi'ata vab 'ashu*²⁰²⁴ *makāman maḥmūdani 'llazī*²⁰²⁵ *va 'adtahu innaka lā tuḥlifu 'l-mī'ād*²⁰²⁶ (2) *zīrā Cevāhir*'de *Şahīḥ-i Buhārī*'den [M2. 87a] nakl²⁰²⁷ olunmuş ki ḥazret-i nebī *'alayhi's-salām* bu du'āyı (3) ezāndan sonra okuyan kimesne için *va 'de* edüp demişdür ki *ḥallat lahu şafā'atī* (4) *yavmi 'l-kiyāmati*²⁰²⁸ *ya 'nī* ḥelāl olur aña benüm şefā'atüm kıyāmet gününde demek olur²⁰²⁹

on (5) sekizinci bāb aḥkām-ı mescid²⁰³⁰ ve aña müte'allik sünnetleri ve edebleri beyān eder²⁰³¹

bilgil ki kaçan²⁰³² (6) bir²⁰³³ mü'min mescide varmak dilese gerekdür ki sünñiler *tarīkini*²⁰³⁴ *ri'āyet* eyleye²⁰³⁵ sünñilerün *tarīki*²⁰³⁶ (7) sünnetleri ve edebleri *ri'āyet* etmekdür ve pāk i'tikād-ile görklü niyyetler eylemekdür *zīrā* (8) Resūl ḥazret-i *'alayhi's-salām* buyurmuşdur ki her kişiye *'ibādetinden şevāb* niyyetine (9) göre ḥāşıl olur ve dahı buyurmuşdur ki cemā'at-ile kılınan namāzuñ yaluñuz kılınan²⁰³⁷ (10) üzerine yigirmi beş derece şevāb ziyādedür *'ulemā raḥimahumā 'llāh*²⁰³⁸ eydürler ki *kanğı*²⁰³⁹ mü'min ki (11) bu kadar ziyāde şevāb ḥāşıl etmek dilerse yigirmi beş dürlü niyyet etsün tā ki ol-kadar (12) şevāb²⁰⁴⁰ müsteḥak ola imdi bilgil ki *'ulemā zikr* etdügi niyyetler bunlardur

²⁰²² M2.: "*fazīleti*"

²⁰²³ M2.: "*ve 'l-fazīleti*" yazılmamış.

²⁰²⁴ M1. // M2.: "*veb 'ashu*" yazılmamış..

²⁰²⁵ M1. // M2.: "*ve 'l-makāme 'l-maḥmūde 'llezī*"

²⁰²⁶ Muhammed b. İsmail Buhārī, *el-Cāmiu's-sahīḥ*, Beytül-Efkārī'd-Devliyye, Riyad 1998, Ezan, 10/8. "Ey bu mukaddes davetin sahibi ve kılınacak namazın maliki Rabb'im efendimiz Muhammed aleyhi's-selama vesile, fazilet ve geniş derece makamlarını ver. O'nu kendisine vaad ettiğin en niḥā makam olan makam-ı Mahmud'un zirvesine çıkar."

²⁰²⁷ M2.: "nakıl"

²⁰²⁸ Buhārī, Ezan, 10/8. "Kıyamet gününde ona şefa'at ederim."

²⁰²⁹ M2.: "... *va 'llāhu a 'lam*"

²⁰³⁰ M2.: "mescidi"

²⁰³¹ M2.: "beyān eder" yazılmamış.

²⁰³² M2.: "... ki"

²⁰³³ M2.: "bir" yazılmamış.

²⁰³⁴ M2.: "tarīkin"

²⁰³⁵ M2.: "ede"

²⁰³⁶ M2.: "sünñilerün tarīki" yazılmamış.

²⁰³⁷ M2.: "kılan"

²⁰³⁸ M2.: "*raḥimahumu 'llāh*"

²⁰³⁹ M2.: "kanğı"

²⁰⁴⁰ M2.: "şevāba"

evvelki niyyet oldur ki ⁽¹³⁾ Allāh *ta‘ālāya* ziyārete varayın kendüye izāfet êtdüğü eve²⁰⁴¹ varmağ-ıla dëyü niyyet êde ⁽¹⁴⁾ zīrā ki²⁰⁴² Selmān *rağiya’llāhu ‘anhu* rivāyet êder ki Resūl ḥazret-i ‘*alayhi’s-salām* buyurmuşdur ki ^[M1. 157b] (1) *kanğı*²⁰⁴³ müsülmān-ki²⁰⁴⁴ ābdest alup Allāh *ta‘ālānuñ* mescidlerinde²⁰⁴⁵ bir mescide varsa ⁽²⁾ ol kişi Allāh *ta‘ālāya* ziyāret êdici olur ḥaḳdur ki ziyāret olınan kimse ziyārete ⁽³⁾ gelene ikrām êde

ikinci niyyet namāzı cemā‘at-ile kılayın tā ki kıyāmet güninde Allāh *ta‘ālā* izni ile ⁽⁴⁾ kime dilersem şefā‘at êde bilem dëyü niyyet êde niteki²⁰⁴⁶ Qur‘ān-ı Kerīm’de gelmişdür *lā yamlikūna ‘ş-* ⁽⁵⁾ *-şafā‘ata illā mani’t-taḥaẓa ‘inda’r-raḥmāni ‘ahdān*²⁰⁴⁷ ya‘nī demek olur ki mālīk ⁽⁶⁾ olmaz günāhkārlara şefā‘at êtmege illā şol kimse ki Allāh *ta‘ālā* ḥazretinde ‘ahd dutmuş ⁽⁷⁾ ola müfessirlerden ba‘zı demişler ki Allāh *ta‘ālā* ile ‘ahd dutunmaḳ oldur ki ⁽⁸⁾ beş vaḳt namāzı cemā‘at-ile kıla

üçüncü niyyet²⁰⁴⁸ ehl-i cennet taḥassür êtdüğü vaḳt benüm ⁽⁹⁾ taḥassürüm az olsun dëyü niyyet êde zīrā İbni ‘Abbās *rağiya’llāhu ‘anhu* ehl-i cennetüñ ⁽¹⁰⁾ taḥassürinden şordılar²⁰⁴⁹ ehl-i cennet taḥassür êtmeyeler illā²⁰⁵⁰ dünyāda²⁰⁵¹ mescidlere daḫı çok ⁽¹¹⁾ varayduḳ tā ki derecelerümüz daḫı²⁰⁵² yüce olay-ıdı dëyü taḥassür êderler

dördüncü ⁽¹²⁾ niyyet Allāh *ta‘ālā* evine oḳudı sür‘atle varayın dëyü niyyet êde zīrā Allāh *ta‘ālā* kelām-ı ḳadīminde ⁽¹³⁾ buyurmuşdur ki *va sārī ‘ū ilā mağfiratin min rabbikum*²⁰⁵³ bu āyetüñ tefsīrinde namāzı cemā‘at-ile ^[M2. 87b] (14) *kılmağa* birbiriñüzden öñürdüñ demek olur dënmiş

²⁰⁴¹ M2.: “yère”

²⁰⁴² M2.: “ki” yazılmamış.

²⁰⁴³ M2.: “kanğı”

²⁰⁴⁴ M2.: “müsülmān-kim görklü”

²⁰⁴⁵ M2.: “mescidlerinden”

²⁰⁴⁶ M2.: “niteki” yazılmamış.

²⁰⁴⁷ ALLĀH: *Qur‘ān*: 19. Meryem 87. “Rahman’ın katında söz almış olanlardan başkaları şefaāt hakkına sahip olmayacaklardır.”

²⁰⁴⁸ M2.: “... oldur ki”

²⁰⁴⁹ M2.: “... eyitdi”

²⁰⁵⁰ M2.: “... êdeler kim”

²⁰⁵¹ M2.: “dünýāda” yazılmamış.

²⁰⁵² M2.: “daḫı” yazılmamış.

²⁰⁵³ ALLĀH: *Qur‘ān*: 3. Āl-i İmrān 133. “Rabb’inizin bağışına koşun.”

beşinci niyyet Allāh *ta'ālā 'azza şānuhu* ^[M1. 158a] (1) üzerümüze²⁰⁵⁴ farz kıldığı²⁰⁵⁵ 'ibādeti aña sevgülüreki yerde²⁰⁵⁶ edeyin dèyü niyyet ède (2) zīrā Resūl ḥāzret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki²⁰⁵⁷ yerlerün sevgülüreki Allāh *ta'ālāya* (3) mescidleridür

altıncı niyyet namāzı mescidde kılmag-ıla mescid²⁰⁵⁸ 'imāret edeyin (4) tā ki Allāh *ta'ālā* mü'minlik-ile danıklık²⁰⁵⁹ vèrdügi kullardan olam dèyü niyyet ède zīrā (5) *Qur'an-ı Mecīd*'de gelmişdür²⁰⁶⁰ ki *innamā ya'muru*²⁰⁶¹ *masācida'llāhi man āmana billāhi va'l-yavmi'l* (6) *āhiri*²⁰⁶² ya'nī dèmek olur ki²⁰⁶³ imān getürdi Allāh *ta'ālāya* daḥı kıyāmet günine (7) ve Enes bin Mālik *raḍiya'llāhu 'anhu* rivāyet eder²⁰⁶⁴ Resūl ḥāzretinden 'alayhi's-salām ki (8) Allāh *ta'ālā* ḥadīs-i ḳudsīde buyurmuşdur ki be-dürüstī ben ḳaşd ederem-ki²⁰⁶⁵ ḥalka (9) 'azāb edem ḳaçan-ki benüm mescidlerüm zıkr-ile ve namāz-ile 'imāret ediciler²⁰⁶⁶ daḥı *Qur'an* okumağa (10) meşgūl olucılar²⁰⁶⁷ daḥı islām içinde kiçi oğlancuḳları daḥı benüm yoluma birbiriyle (11) muḥabbet edicileri²⁰⁶⁸ görsem daḥı seher vaḳtinde tevbe²⁰⁶⁹ ve istiğfār edenler²⁰⁷⁰ görsem (12) gāzabum sākin olur

yedinci niyyet²⁰⁷¹ emr-i ma'rūf nehy-i münker edeyim²⁰⁷² tā ki Allāh *ta'ālā* ḳatında mufaẓẓal (13) ve mükerrrem olam dèyü niyyet²⁰⁷³ meşelā şafları toḡru dutuñ ve rükū' ve sücūdı tamām (14) edüñ ve evvel şafı ihtiyār edüñ ve başmaḳlarıñuz ile

²⁰⁵⁴ M2.: "üzerüme"

²⁰⁵⁵ M2.: "idügi"

²⁰⁵⁶ M2.: "... edā"

²⁰⁵⁷ M2.: "ki" yazılmamış.

²⁰⁵⁸ M2.: "mescid" yazılmamış.

²⁰⁵⁹ M2.: "tanuḳluk"

²⁰⁶⁰ M2.: "kılmışdur"

²⁰⁶¹ M1.: "يَعْمُرْ"

²⁰⁶² ALLĀH: *Qur'an*: 9. Tevbe 18. "Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan kimseler imar eder."

²⁰⁶³ M2.: "... be-dürüstī 'imāret eder Allāhu *ta'ālānuñ* mescidlerin şol kimse ki"

²⁰⁶⁴ M2.: "... ki"

²⁰⁶⁵ M2.: "ederin-ki"

²⁰⁶⁶ M2.: "edicileri"

²⁰⁶⁷ M2.: "olucıları"

²⁰⁶⁸ M1.: "edişicileri"

²⁰⁶⁹ M2.: "tevbe" yazılmamış.

²⁰⁷⁰ M2.: "edenleri"

²⁰⁷¹ M2.: "niyyet" yazılmamış.

²⁰⁷² M2.: "edeyin"

²⁰⁷³ M2.: "... ède"

mescidi mülevveş étmeñ [M1. 158b] (1) ve mescid içinde dünyā sözün söyleşmeñ demek gibi zīrā Hāk ta ‘ālā ümmet-i Muḥammedi (2) emr-i ma‘rūf nehy-i münker êtdüğü birle *Ḳur‘ān*’da medḥ eder eydür²⁰⁷⁴ ki *kuntum ḥayra ummatin* (3) *uḥricat li’n-nāsi ta’murūna bi’l-ma‘rūfi va tanhavna ‘ani’l-munkari va tūminūna bi’llāhi*²⁰⁷⁵ dēr²⁰⁷⁶

(4) sekizinci niyyet cemā‘ate varayın şerāyi‘-i islām ve şī‘ār-ı şerī‘at üzerümde āşikāre (5) olsun tā ki mü‘minler benim-üçün imān-ile ve islām-ile tanuḳluḳ vèreler dèyü niyyet ède (6) zīrā Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmışdur ki²⁰⁷⁷ kaçan bir kişiyi²⁰⁷⁸ görseñüz ki²⁰⁷⁹ (7) mescide varağandur siz ol kişiyi mü‘mindür dèyü şehādet èdün

toḳuzuncı niyyet (8) <niyyet> cemā‘ate varayın tā ki düşmān қоşunıla²⁰⁸⁰ bulunmayım belki müsülmānlar қоşunun²⁰⁸¹ (9) çoğaltmağa sebab olayın dèyü niyyet ède zīrā Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmışdur ki (10) kişi қаңғı қавмüñ қаралдусын çoğaltsa ol қавмдendür *man kaşşara savāda’l-қавми* (11) *fahuva minhum*²⁰⁸²

onuncı niyyet cemā‘ate varayım²⁰⁸³ beni görüp birkaç kişi daḥı gelmege (12) sebab olayın tā ki sünnet iḥyā èdicilerden olam dèyü niyyet ède şol şevāb ārzü (13) èdüp ki Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmışdur ki her kim-ki²⁰⁸⁴ benüm қалmış (14) sünnetlerümден bir sünnet iḥyā ètse²⁰⁸⁵ be-dürüstī ol sünneti ne-қadar kimse [M2. 88a] ‘amele²⁰⁸⁶ getürse [M1. 159a] (1) anlaruñ cemī‘sinüñ şevābı қadar ol kişiyе <ol

²⁰⁷⁴ M2.: “eydür” yazılmamış.

²⁰⁷⁵ ALLĀH: *Ḳur‘ān*: 3. Āl-i İmrān 110. “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz.”

²⁰⁷⁶ M2.: “bi’llāhi dēr” yazılmamış.

²⁰⁷⁷ M2.: “ki” yazılmamış.

²⁰⁷⁸ M2.: “kişi”

²⁰⁷⁹ M2.: “kim”

²⁰⁸⁰ M2.: “қонысан-ıla”

²⁰⁸¹ M2.: “қонысın”

²⁰⁸² İbn Hacer el-Askalanî, *el-Metālibü’l-āliye bi-zevā’idi’l-mesānîdi’s-semāniye*, C. 8, Dārü’l-Asime, 1988, s. 319. “Kim bir kavmin siyahlığını çoğaltırsa o da onlardandır.” M2.: “men keşşera ... fehüve minhüm” yazılmamış.

²⁰⁸³ M2.: “varayın”

²⁰⁸⁴ M2.: “kim” yazılmamış.

²⁰⁸⁵ M2.: “ède”

²⁰⁸⁶ M2.: “‘amel”

kişiye> sevāb²⁰⁸⁷ hāşıl ⁽²⁾ olur

on birinci niyyet Allāh ta ‘ālānuñ buyuruğın dutucılardan olayın dèyü niyyet ⁽³⁾ ède zīrā ki *Kur’ān-ı Kerīm*’de buyurmuşdur ki²⁰⁸⁸ varka ‘ū ma ‘a ‘r-rāki ‘īna²⁰⁸⁹ ya ‘nī kıluñ ⁽⁴⁾ namāzı namāz kılcıclarla

on ikinci niyyet namāzı kâ‘im²⁰⁹⁰ kıлмаğın me‘unetinde²⁰⁹¹ mü‘minler ve muvahhıdler-ile ⁽⁵⁾ yardımlaşayın dèyü niyyet ède niteki²⁰⁹² Hāq ta ‘ālā buyurdı va ta ‘āvanū alā ‘birri va ‘t-taḳvā²⁰⁹³

⁽⁶⁾ on üçüncü niyyet namāzı cemā‘at-ile kılayın tā ki sevhüm ‘afv olına dèyü niyyet ède niteki²⁰⁹⁴ ⁽⁷⁾ fikh²⁰⁹⁵ kitāblarında mezkūrdur muḳtedīye sehvi secde vācib olmaz

on dördüncü ⁽⁸⁾ niyyet yaramaz işlere buyurucu nefsümi mescide varmağ-ıla habs èdeyim²⁰⁹⁶ tā ki yaramazlığı eksile ⁽⁹⁾ dèyü niyyet ède niteki kelām-ı kādīminde²⁰⁹⁷ gelmişdür inna ‘n-naḳsa la ammāratun bi ‘s-sū ‘i illā mā raḥima ⁽¹⁰⁾ rabbī²⁰⁹⁸

on beşinci niyyet ezāna icābet èdüp mescide²⁰⁹⁹ varayın tā ki kıyāmet güninde ⁽¹¹⁾ ḫalā‘iḳ secdeye emr olunıcaḳ secde èden mü‘minlere²¹⁰⁰ bölüğünde bulunam secdeye tāḳat yètmeyen ⁽¹²⁾ münāfiḳlardan olmayam dèyü niyyet ède zīrā dèmişdür²¹⁰¹ ki kıyāmet güninde āmannā bihi²¹⁰² ⁽¹³⁾ va şaddaḳnā ḫalā‘iḳa secde²¹⁰³

²⁰⁸⁷ M2.: “sevāb” yazılmamış.

²⁰⁸⁸ M2.: “kim”

²⁰⁸⁹ ALLĀH: *Kur’ān*: 2. Bakara 43. “Rüku edenlerle beraber rüku edin.”

²⁰⁹⁰ M1.: “كَائِمٌ”// M2.: “dā‘im”

²⁰⁹¹ M2.: “me‘unetinden”

²⁰⁹² M2.: “ki”

²⁰⁹³ ALLĀH: *Kur’ān*: 5. Mā‘ide 2. “İyilik ve takva üzere yardımlaşın.”

²⁰⁹⁴ M2.: “ki”

²⁰⁹⁵ M2.: “fikh”

²⁰⁹⁶ M2.: “èdeyin”

²⁰⁹⁷ M2.: “Kur’ān-ı Kerīm’de”

²⁰⁹⁸ ALLĀH: *Kur’ān*: 12. Yūsuf 53. “Çünkü Rabb’imin merhamet ettiğİ hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder.” M2.: “illā mā raḥime rabbī” yazılmamış.

²⁰⁹⁹ M2.: “mescide” yazılmamış.

²¹⁰⁰ M2.: “mü‘minler”

²¹⁰¹ M2.: “dènmiş”

²¹⁰² M2.: “bihi” yazılmamış.

²¹⁰³ M2.: “secde” yazılmamış.

emr olunısar²¹⁰⁴ şunlar ki dünyāda iken ezān işidicek ⁽¹⁴⁾ icābet édüp mescide varurlar cemā‘at-ile namāz kılurlar secdeye varısarlar ^[M1. 159b] (1) şunlar ki ezān da‘vetine²¹⁰⁵ icābet étmediler varmadılar arķaları kırı²¹⁰⁶ ağaķ gibi²¹⁰⁷ olısarlardur ⁽²⁾ ‘arş altından bir nidā geliser ki bu ķavümler²¹⁰⁸ dünyāda sađ ve selāmet iken niķe niķe²¹⁰⁹ ezān ⁽³⁾ ve ķāmet da‘vetlerin işidüp icābet étmemişlerdür²¹¹⁰ dēyiser niteki *Ķur‘ān-ı Mecīd*’de buyurulmuşdur²¹¹¹ ki ⁽⁴⁾ *yavma yukşafu ‘an sākīn va yud‘avna ilā’s-sucūdi fa lā yastaft‘ūna ḥaşı‘atan absāruhum* ⁽⁵⁾ *tarhaķuhum zıllatun va ķad kānū yud‘avna ilā’s-sucūdi va hum sālīmūna*²¹¹² ve Ka‘b’dan mervīdür ki ⁽⁶⁾ bu āyet cemā‘ate muḥālefet édüp varmayanlar ḥaķķında nāzil olmışdur

on altıncı niyyet ⁽⁷⁾ cemā‘ate varayın tā ki sūnnet-i mü‘ekkedeyi²¹¹³ terk éden ‘āşilerden olmayam dēyü niyyet²¹¹⁴ zīrā fıķh²¹¹⁵ kitāblarında ⁽⁸⁾ mezkūrdur ki eger bir ķavm cemā‘ate gelmeyüp namāzı yalūñuz kıılmađı ‘ādet édiseler imām²¹¹⁶ vācibdür ki ⁽⁹⁾ emr-i ma‘rūf éde beş vaķt cemā‘ate gelūñ dēye eger ķabūl étmezlerse muķātele éde tā cemā‘ate ⁽¹⁰⁾ gelür olınca

on yedinci niyyet²¹¹⁷ cemā‘ate varayın tā ki Allāh’uñ²¹¹⁸ nuşreti ve raḥmeti benüm dağı ⁽¹¹⁾ üzerüme ola dēyü niyyet éde zīrā Resūl ḥazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur kim ^[M2. 88b] ⁽¹²⁾ Allāh *ta ‘ālānuñ* nuşreti ve raḥmeti cemā‘at üzerinedür

on sekizinci niyyet²¹¹⁹ cemā‘ate varayın ⁽¹³⁾ mü‘minler-ile ortaklaşayın dēyü niyyet éde zīrā Ḥaķ *ta ‘ālā* buyurmuşdur ki²¹²⁰ *yā ayyuha’llazīna* ⁽¹⁴⁾ *āmanū’s ta’īnū*

²¹⁰⁴ M2.: “olunur”

²¹⁰⁵ M2.: “da‘vetin”

²¹⁰⁶ M2.: “ķırı” yazılmamış.

²¹⁰⁷ M2.: “... olısar cehd édüp secde édemeyiserler cemī‘-i maḥşer ehline rüsvāyı”

²¹⁰⁸ M2.: “ķavm”

²¹⁰⁹ M2.: “niķe” yazılmamış.

²¹¹⁰ M2.: “étmemişler ve ermemişlerdür”

²¹¹¹ M2.: “buyurmuşdur”

²¹¹² ALLĀH: *Ķur‘ān*: 68. Kālem 42-43. “İş ciddileşip paçalar sıvandığı gün secdeye çağrılırlar, ama bunu yapamazlar. O sırada gözlerine korku çökmüş, perişan olmuşlardır. Halbuki onlar, yapabilecek durumda iken de secdeye çağrılmışlardı.”

²¹¹³ M2.: “mü‘ekkede”

²¹¹⁴ M2.: “... éde”

²¹¹⁵ M2.: “fıķıh”

²¹¹⁶ M2.: “imāma”

²¹¹⁷ M2.: “... oldur ki”

²¹¹⁸ M2.: “Allāhu *ta ‘ālānuñ*”

²¹¹⁹ M2.: “oldur ki”

²¹²⁰ M2.: “ki” yazılmamış.

*bi's-şabri va's-şalāti*²¹²¹ İmām Ḍaḥḥak²¹²² ey şunlar ki imān getürdünüz [M1. 160a] (1) yardımlaşuñ şabr etmek üzerine daḥı namāz kılmak üzerine demek olur dēr²¹²³

(2) on toḳuzuncı niyyet²¹²⁴ nefsumuñ incidiciligi şıfatından biraz vaḳt müsülmānlar emīn olsunlar (3) dēyü niyyet ede niteki peygāmbere ḥazret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur²¹²⁵ müsülmān ol kimsedür ki (4) müsülmānlar anuñ dilinden ve elinden²¹²⁶ emīn olalar²¹²⁷

yigirminci niyyet²¹²⁸ cemā'ate varayın (5) namāzı şaf arasında kılayın tā ki 'ibādetde melā'ike hey'eti üzerine olayın²¹²⁹ (6) dēyü niyyet ede niteki Cābir bin Semre raḍiya'llāhu 'anhu²¹³⁰ rivāyet eder bir gün Resūl ḥazret-i (7) 'alayhi's-salām mescide geldi bizi gördi-ki ḥalka ḥalka olmuşuz buyurdu-ki (8) şaf dutmazmısız 'ibādetde melā'ike dutduḡı gibi²¹³¹ melā'ike şaf nice dutarlar (9) yā Resūlu'llāh dedük melā'ike evvel şafları tamām doldururlar²¹³² ve daḥı biri biriyle²¹³³ (10) ulaşuḳ tururlar²¹³⁴ gedük ḳomazlar aralıḡı²¹³⁵ dedi

yigirmi birinci niyyet²¹³⁶ cemā'ate varmaḳlık (11) sebebi ile Allāh ta'ālāya sevgülü bir niçe adım adayım²¹³⁷ dēyü niyyet ede zīrā ki²¹³⁸ peygāmbere (12) ḥazret-i 'alayhi's-salām şaffa yetişmek içün adılan adımdan sevgülürek adım (13) yoḳdur Allāh ta'ālā ḳatında demişdür

yigirmi ikinci niyyet²¹³⁹ cemā'ate varup evvel (14) şaffı ihtiyār edüp²¹⁴⁰ tā ki

²¹²¹ ALLĀH: *Ḳur'ān*: 2. Baḳara 153. "Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin."

²¹²² M2.: "... aydur ki"

²¹²³ M2.: "dēr" yazılmamış.

²¹²⁴ M2.: "... oldur ki"

²¹²⁵ M2.: "... kim"

²¹²⁶ M2.: "ve elinden" yazılmamış.

²¹²⁷ M2.: "ola"

²¹²⁸ M2.: "... oldur ki"

²¹²⁹ M2.: "olam"

²¹³⁰ M2.: "raḍiya'llāhu 'anhu" yazılmamış.

²¹³¹ M2.: "bigi"

²¹³² M2.: "toldururlar"

²¹³³ M2.: "birbirine"

²¹³⁴ M2.: "dururlar"

²¹³⁵ M2.: "aralıḡı" yazılmamış.

²¹³⁶ M2.: "... oldur kim"

²¹³⁷ M2.: "adayın"

²¹³⁸ M2.: "ki" yazılmamış.

²¹³⁹ M2.: "... oldur ki"

Allāh *ta'ālā*²¹⁴¹ şalātına lāyık olam dēyü niyyet ēde zīrā Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām [M1. 160b] (1) buyurmuşdur ki be-dürüstī Allāh *ta'ālā* ve feriştelər²¹⁴² şalāt ēderler şunların üzerine-ki²¹⁴³ (2) namāzda evvel şaflarda duralar

yigirmi üçüncü niyyet²¹⁴⁴ cemā'ate varup toğrı dutulmuş şaf (3) arasında tırayın tā ki gönlüm dağı ihlāş-ile toğrı teveccüh ēde²¹⁴⁵ zīrā Resūl ḥazret-i (4) 'alayhi's-salām buyurmuşdur kim²¹⁴⁶ egri tırmañ şaflarınuzı toğrulduñ tā ki gönüllerünüz (5) dağı egri olmaya

yigirmi dördüncü niyyet²¹⁴⁷ namāzı cemā'at-ile kılayın tā ki Hāḳ *ta'ālānuñ* zamānında (6) olam dēyü niyyet ēde zīrā²¹⁴⁸ Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām üç tã'ife Allāhu *ta'ālānuñ* (7) zamānında emīnlerdür dēyü buyurmuşdur biri gāzilerdür ki Allāh²¹⁴⁹ yolına gāzā ēderler (8) biri evine giricek ehline selām vėrenlerdür biri²¹⁵⁰ cemā'at-ile²¹⁵¹ kıлмаğ-ıçün mescide (9) varanlardur

yigirmi beşinci niyyet²¹⁵² namāzı cemā'at-ile kılup şevāb çok ḥāşıl ēdeyiz²¹⁵³ [M2. 89a] dēyü (10) niyyet ēde zīrā ki²¹⁵⁴ Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki evde kılinan (11) veyā²¹⁵⁵ dükkānda kılinan namāz üzerine yigirmi beş derece ziyāde şevāb ḥāşıl olur (12) cemā'at-ile kılinan namāz içün eyle olsa kaçan-ki namāz kılcı²¹⁵⁶ kişi bu beyān olunan niyyetleri²¹⁵⁷ (13) getürse evvel bu fā'ide ḥāşıl olur ki Allāh *ta'ālānuñ* rızāsın maḳşūd edinmiş (14) olur zīrā Hāḳ *ta'ālānuñ* rızası ihlāş-ile ēdilen niyyetler-ile ḥāşıl olur [M1. 161a] (1) ikinci fā'ide bu²¹⁵⁸ ki bu niyyetleri aña

²¹⁴⁰ M2.: “ēdeyin”

²¹⁴¹ M2.: “*ta'ālānuñ*”

²¹⁴² M2.: “firişteherler”

²¹⁴³ M2.: “ki” yazılmamış.

²¹⁴⁴ M2.: “... oldur kim”

²¹⁴⁵ M2.: “... dēyü niyyet ēde”

²¹⁴⁶ M2.: “ki”

²¹⁴⁷ M2.: “... oldur kim”

²¹⁴⁸ M2.: “zīrā” yazılmamış.

²¹⁴⁹ M2.: “... *ta'ālā*”

²¹⁵⁰ M2.: “... dağı”

²¹⁵¹ M2.: “... namāz”

²¹⁵² M2.: “... oldur kim”

²¹⁵³ M2.: “ēdeyin”

²¹⁵⁴ M2.: “ki” yazılmamış.

²¹⁵⁵ M2.: “yā”

²¹⁵⁶ M2.: “kılcı”

²¹⁵⁷ M2.: “... gönline”

²¹⁵⁸ M2.: “budur”

țuran²¹⁵⁹ kimse degme gez kâhillik  d p ⁽²⁾  sev bları terk  tmez²¹⁶⁰ bu mezk r niyyetleri nam z vaktinde h t ra get rmek  s n olmağ-   n ⁽³⁾    bu²¹⁶¹ vech-ile i ti  r olund ²¹⁶²

1²¹⁶³ mescide varay n ziy ret-   n 2  ef  at-   n ⁽⁴⁾ 3  asret m az olsun    n 4 mağfirete evvel  ri mek-   n 5 nam z  All h a sevg l  y rde ⁽⁵⁾ k lmağ-   n 6 mescidi  im ret-   n 7 emr-i ma r f²¹⁶⁴ nehy-i m nker    n 8 isl m ⁽⁶⁾ ni  n   zer mden²¹⁶⁵    k re olmağ-   n²¹⁶⁶ 9 ta rı ko  n -ile²¹⁶⁷ olmağ-   n 10 ⁽⁷⁾ s nnet i y   tmek-   n 11 All h ta   l  buyurduğ n²¹⁶⁸ dutmağ-   n 12 m  minleri-ile ⁽⁸⁾ yadumla mağ-   n 13 sehv m  afv olmağ-   n 14 nef  m n yaramazlığ  eksils n    n ⁽⁹⁾ 15 kıy metde secde  denlerden olmağ-   n 16 terk-i s nnet  d p g n hk r²¹⁶⁹ olmamak    n ⁽¹⁰⁾ 17 All h ta   l n n nu retin ve rahmetin ummağ-   n 18 m  minler-ile ortakla mak    n²¹⁷⁰ ⁽¹¹⁾ 19 nef  mi men   tmek-   n kimseyi²¹⁷¹ incitmekden²¹⁷² 20 fer  te ler hey eti  zerine ⁽¹²⁾ olmağ-   n 21 All h ta   l ya sevg l  y riyi  y rimek    n 22 All h ta   l n n ⁽¹³⁾    t na l y k olmağ-   n 23  af arasında durmak sebebi ile g  l m t  r ltmak    n ⁽¹⁴⁾ 24 All h ta   l  z m n nda²¹⁷³ em n olmağ    n 25²¹⁷⁴ bir nam za  ok²¹⁷⁵ nam z²¹⁷⁶  ev b ²¹⁷⁷     l olmağ-   n²¹⁷⁸

[M1. 161b] (1) mes ele mescide varmak    n evden    mak dileyecek evvel sağ ayağ n    ra ba  p ⁽²⁾ *bismi ll hi tavakkaltu     ll hi l   avla val  kuvvata ill *

²¹⁵⁹ M2.: “duran”

²¹⁶⁰ M2.: “ d p”

²¹⁶¹ M2.: “   bu”

²¹⁶² M2.: “... ki”

²¹⁶³ M2.: “evvel” M1. n shasında niyyetler rakam ile (1,2,3,4) M2. n shasında ise yaz yla (evvel, birinci, ikinci) yaz lm  tır.

²¹⁶⁴ M2.: “... ve”

²¹⁶⁵ M2.: “ zer mde”

²¹⁶⁶ M2.: “olsun    n”

²¹⁶⁷ “ta rı ko  n -ile”=M2.: “All h ta   l      n d   - la”

²¹⁶⁸ M2.: “buyruğ n”

²¹⁶⁹ M2.: “g n hk r-ile yevmi l-k y metde bile    r”

²¹⁷⁰ M2.: “ortakla mağ-   n”

²¹⁷¹ M2.: “kimse”

²¹⁷² M2.: “incitmekden”

²¹⁷³ M2.: “durmak sebebi ile ... ta   l  z m n nda” yaz lmam  .

²¹⁷⁴ M2.: “yigirmi d rd nc ”

²¹⁷⁵ M2.: “...  ok”

²¹⁷⁶ M2.: “nam z” yaz lmam  .

²¹⁷⁷ M2.: “ ev b”

²¹⁷⁸ M2.: “... olsun-   n yigirmi be inci ta  r ya kavu  n- la olmağ-   n”

billāhi’l- ‘*aliyyi*’l- ‘*azīm*²¹⁷⁹ dēye zīrā *Ḥaber*’de ⁽³⁾ gelmişdür ki böyle eden kimseye üç ferişte beşâret eder biri eydür küfiyet²¹⁸⁰ biri ⁽⁴⁾ eydür vuکیyet²¹⁸¹ biri eydür hüdiyet²¹⁸² ya’nī cemī’ işlerüne kifāyet étdiler ve cemī’ belālardan ⁽⁵⁾ şaklandıñ ve toğrı yola kulağuzlandıñ²¹⁸³ demek olur ve çünkü mescid yolına ⁽⁶⁾ yūriye ivmeyüp geñince gide segirtmeye eger kāmēt dahı işidürse ^[M2. 89b] zīrā Resūl ⁽⁷⁾ ḥazret-i ‘*alayhi*’s-*salām* buyurmuşdur ki *izā ātaytum aş-şalāta fa’tuhā* va ‘*alaykumu*’s- ⁽⁸⁾ -*sakīnatu* va ‘l-*vaḳāru valā ta’tuhā* va *antum tasta’cilun*²¹⁸⁴ ve bir ḥadīşde dahı buyurmuşdur ki ⁽⁹⁾ *mā adraktum faşallu* va *mā fātakum fāḳzū*²¹⁸⁵ ya’nī şuñā-ki yetişürsüz imām ile [namāz] kılun ⁽¹⁰⁾ şuñā ki yetişmezsüz ḳazā édün demek olur²¹⁸⁶ Resūl ḥazret-i ‘*alayhi*’s-*salām* ⁽¹¹⁾ mü’minlere beşâret édüp buyurmuşdur ki²¹⁸⁷ *man maşā ilā mascidin min masācida’llāhi* ⁽¹²⁾ *ta’ālā liḥalabi’l-camā’ati falahu bikulli ḥaṭvatin yaḥṭuhā zāhiban* va *rāci’an aşru ḥasanātin* ⁽¹³⁾ va *muḥyī’anhu aşru sayitātin*²¹⁸⁸ ya’nī her kişi ki Allāh *ta’ālā* mescidlerinde²¹⁸⁹ cemā’at taleb ⁽¹⁴⁾ éde varsa her adımına ki adar varışda ve gelişde on ḥasenāt vērür²¹⁹⁰ ^[M1. 162a] ⁽¹⁾ ve²¹⁹¹ on günāhı maḥv olur demekdür²¹⁹²

mes’ele-rah eger bir maḥallede iki mescid olsa evine ⁽²⁾ ḳanḳısı²¹⁹³ yakın ise aña varmak yigdür eger ikisi berāber ise evvel yapılmaḳda dahı²¹⁹⁴ yapılmışına

²¹⁷⁹ Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *es-Sünen*, Edep, 40/102. “Ben Allah’ın adını anarak (evimden çıkıyorum), Allah’a dayanıp tevekkül ettim. (Her türlü) kuvvet ve kudret ancak yüce Allah’ın yardımındadır.”

²¹⁸⁰ M2.: “kefeyte”

²¹⁸¹ M2.: “vaḳayte”

²¹⁸² M2.: “hedeyte”

²¹⁸³ M2.: “kulağuzlandıñ”

²¹⁸⁴ Ebu Bekr Muhammed İbn Huzeyme, *Saḥihu İbn Huzeyme*, C. II, nşr. M. Mustafa el-A‘zâmî, el-Mektebetü’l-İslâmî, Beyrut 1970, s. 135. “Namaza sekinet ve vakarla gelin. Acele ederek gelmeyin.”

²¹⁸⁵ Abdürrezzâk es-San‘ânî, *el-Musannef*, C. II, nşr. Habîbürrahmân el-A‘zamî, Mektebetü’l-İslâmiyye, Beyrut 1983, s. 287. “Namaza yetiştiğiniz yerde uyunuz, kaçırdığınız rekatları namazdan sonra kaza ediniz.”

²¹⁸⁶ M2.: “... ve”

²¹⁸⁷ M2.: “ki” yazılmamış.

²¹⁸⁸ Ebû Ya‘lâ Ahmed el-Mevsîlî, *Müsned*, C. II, nşr. Hüseyin Selim Esed, Dârü’l-Me’mûn li’t-türâs, Dımaşk 1984-90, s. 286. “Her kim Allahu te‘alanın mescidlerinden bir mescide namaz kılmak için yürürse her bir adımına 10 sevap verilir, her bir adımına 10 günahı silinir.”

²¹⁸⁹ M2.: “mescidlerinden bir mescide”

²¹⁹⁰ M2.: “vêrilür”

²¹⁹¹ M2.: “ve” yazılmamış.

²¹⁹² M2.: “demek olur”

²¹⁹³ M2.: “ḳanḳısı”

varmak yigdür²¹⁹⁵ eger²¹⁹⁶ (3) berāber ise eger ol kimse cāh issi ise²¹⁹⁷ kaṅḡ²¹⁹⁸ mescid²¹⁹⁹ ki²²⁰⁰ cemā‘ati az ise aña (4) varmak yigrekdür tā ki cemā‘at çoḡalmağa sebep ola²²⁰¹

mes‘ele eger kendü maḥallesi (5) mescidinde cemā‘at namāzı kılmış olsalar ḡayrı mescidden kāmēt işitse (6) varmayup maḥallesi mescidinde yaluñuz kılmaḡ yigdür tā ki kōnşı mescidüñ ḡaḡkı ödenmiş ola (7) zīrā Resūl ḡazret-i ‘alayhi’s-salām buyurmuşdur ki²²⁰² *lā ṣalāta licāra’l-mascidi*²²⁰³ *illā fi’l-mascidi*²²⁰⁴ (8) ya‘nī mescidi kōnşısında²²⁰⁵ olan kimse²²⁰⁶ namāzı²²⁰⁷ evinde kılmaḡ²²⁰⁸ yoḡdur illā mescidde (9) dēmek olur

mes‘ele²²⁰⁹ *Mes‘ūdī* de dēnmiş ki eger bir kimsenüñ maḥallesi mescidinde (10) cemā‘at fevt²²¹⁰ olsa İbrāhīm Neḡa‘ī ile ‘Āmil-i Şu‘abī²²¹¹ kendü maḥallesi mescidinde yaluñuz kıla (11) cemā‘at taleb²²¹² içün ḡayrı mescide varmaya dēmişler ammā Ebū Ḥanīfe *raḡimahu’llāhu*²²¹³ vara (12) dēmiş ve Ḥōca Ḥasan dēmiş-ki ben atalarumdan ba‘zın gördüm-ki kendülerinde²²¹⁴ (13) cemā‘at fevt olmuş na‘linlerin barmaklarına bıraḡup cemā‘at taleb ēde ḡayrı mescide (14) giderler idi eyle olsa²²¹⁵ Ebū Ḥanīfe sözi fi’l-i şaḡābeye muvāfiḡ olur pes [M1. 162b] (1) ma‘lūm oldu-ki varmak

²¹⁹⁴ M2.: “yapılmaḡda daḡı” yazılmamış.

²¹⁹⁵ M2.: “yigrekdür”

²¹⁹⁶ M2.: “... yapılmaḡda ikisi”

²¹⁹⁷ M2.: “... ya‘nī faḡīh ise”

²¹⁹⁸ M2.: “kaṅḡı”

²¹⁹⁹ M2.: “mescidüñ”

²²⁰⁰ M2.: “ki” yazılmamış.

²²⁰¹ M2.: “... dēyü”

²²⁰² M2.: “ki” yazılmamış.

²²⁰³ M2.: “*fi civāri’l-mescidi*”

²²⁰⁴ Abdürrezzâk es-San‘ânî, C. I, s. 497. “Evi camiye yakın olanın evinde namaz kılması ca‘iz olmaz, ancak camide kılması ca‘iz olur.”

²²⁰⁵ M2.: “kōnşısına”

²²⁰⁶ M2.: “olan kimse” yazılmamış.

²²⁰⁷ M2.: “namāz”

²²⁰⁸ M2.: “evinde kılmaḡ” yazılmamış.

²²⁰⁹ M2.: “mes‘ele” yazılmamış.

²²¹⁰ M2.: “... olmuş”

²²¹¹ M2.: “Şu‘abī’yi”

²²¹² M2.: “talebi”

²²¹³ M2.: “*raḡmetu’llāh*”

²²¹⁴ M2.: “kendü mescidlerinde”

²²¹⁵ M2.: “... İmām”

revādur ammā Faḳīh²²¹⁶ Ebū'l-Leys *rahimahu'llāh* eger mescide girmemiş⁽²⁾ ise²²¹⁷ çıkup ğayrı mescide varmaya yalunuz kıla demiş²²¹⁸ ba'zılar demişler ki eger²²¹⁹ (3) taḥiyyatü'l-mescid yêrine getürdiyse çıkup ğayrı mescide varmak revādur getürmediyse⁽⁴⁾ revā degül²²²⁰ ammā zāhir rivāyetde oldur ki kendü maḥallesi mescidinde yalunuz kılamak⁽⁵⁾ efḏaldur çıkup²²²¹ ğayrı mescidde²²²² kılamakdan

mes'ele²²²³ *Mes'ūdī*'de dênmiş ki eger bir müsülmân [M2. 90a] (6) mescid yapsa mescid hükminde olmaz cemā'at-ile namāz kılmayınca²²²⁴ kılacak²²²⁵ mescid hükmin (7) dutar ammā kendü mülkinde²²²⁶ yapsa havlı gibi²²²⁷ cemā'at-ile namāz daḥı kılınursa mescid (8) hükmin dutmaz tā kapusın tarīḳ-i 'āmme açmayınca ya'nī kim gerek-ise gelecek yêrden (9) açmayınca

mes'ele eger bir kimsenün iki evi olsa birinde otursa birinde miḥrāb (10) çeküp namāz kılsa ol ev²²²⁸ namāz kılındığı vaḳt mescid hükminde olur²²²⁹ tā eger cünüb (11) yā ḥāyız veyā nüfesā girse günāhkār olmaz ve eger kārḃānsarāy²²³⁰ yā bezzāzistān (12) içinde mescid olsa²²³¹ şatılacak mescid daḥı bey'e²²³² dāḥil olur ma'lūm oldı-ki (13) miḥrāb çekmek-ile mescid hükmin dutmaz imiş mādām-ki kapusı tarīḳ-i 'āmme açılmaya

(14) mes'ele *Mes'ūdī*'de dênmiş ki mescidde nesne ekmeyeler ammā ağaç dikmekde Hōca İmām [M1. 163a] (1) Hüsām Şehīd şuvarmağa ihtiyāc olan yêrde dikmeyeler şuya ihtiyāc olmayan yêrde (2) dikmek olur²²³³ demiş²²³⁴

²²¹⁶ M2.: “Faḳīh” yazılmamış.

²²¹⁷ M2.: “... varmak olur ve eger girmiş ise”

²²¹⁸ M2.: “... ve”

²²¹⁹ M2.: “eger” yazılmamış.

²²²⁰ M2.: “degüldür”

²²²¹ M2.: “çıkup” yazılmamış.

²²²² M2.: “... cemā'at-ile”

²²²³ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

²²²⁴ M2.: “kılınmayınca”

²²²⁵ M2.: “kılınacak”

²²²⁶ M2.: “hükminde”

²²²⁷ M2.: “... yapağ gibi”

²²²⁸ M2.: “ev” yazılmamış.

²²²⁹ M2.: “... namāz kılınmadığı vaḳt ev hükminde”

²²³⁰ M1.: “كَارِبَانُ سَرَايَ” // M2.: “... içinde”

²²³¹ M2.: “... tā kim”

²²³² M2.: “bey'de”

²²³³ M2.: “olurmuş”

mes'ele²²³⁵ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki mescidde muşhaf yazmak kayırmaz ⁽³⁾ eger gērü ol mescidde vakf için yazılırsa ammā bahā için yazmayalar

mes'ele ⁽⁴⁾ mescidi mekteb-hāne ederlerse olur eger heftelik almazlarsa²²³⁶

mes'ele *Mes'ūdī* de ⁽⁵⁾ dēnmiş ki eger mescid harāb olsa vārişlere anı temlīk var²²³⁷ Ebū Yūsuf katında²²³⁸ ve ammā²²³⁹⁽⁶⁾ İmām Muḥammed katında yokdur²²⁴⁰

[mes'ele] *Mes'ūdī* de dēnmiş²²⁴¹ İmām Şāfi'ī *rahimahu'llāh*²²⁴² kāfiri mescide ⁽⁷⁾ girmekden men' edeler dēr bizüm e'imme katında *rahimahumā'llāh*²²⁴³ men' olunmaya dērler

mes'ele ⁽⁸⁾ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki cünüb ve ḥāyız ve nüfesā mescide girmeyeler ve üzerine çıkmayalar ⁽⁹⁾ zīrā üzeri dahı mescid hükmindedür

mes'ele²²⁴⁴ eger mescidüñ içinden yol ⁽¹⁰⁾ geçer olsa İmām Şāfi'ī katında *rahimahu'llāh* cünüb ve ḥāyız ve nüfesā uğrayıp ⁽¹¹⁾ geçmek var bizüm 'ulemā katında *rahimahumā'llāh* geçmek²²⁴⁵ yokdur ve eger mescid içinde şu olsa ⁽¹²⁾ mescidde ādem var-ısa dēyeler çıkarı vère eger ādem yoğ-ısa teyemmüm ède andan [şoñra] gire²²⁴⁶ ⁽¹³⁾ aķarşu yā-ḥōd on kez on arşun ḥavz ise ğusl²²⁴⁷ ède degülse şu ala çıķa ⁽¹⁴⁾ taşrada ğusl²²⁴⁸ ède

mes'ele eger bir müsülmāna mescidde ihtilām yetişse kapu ^[M1. 163b] ⁽¹⁾ açuğ-ise te'ḥīr etmeyüp çıķa eger kapu bağlu olup çıķamazsa teyemmüm ède ne-ķadar te'ḥīr ⁽²⁾ olursa bārī teyemmüm ile ola

²²³⁴ M2.: "dēmiş" yazılmamış.

²²³⁵ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²²³⁶ M2.: "mescidi ... almazlarsa" yazılmamış. M2.: "... mescide Qur'an ta'līm etmek dürüstdür eger sīşenbelik almazlarsa"

²²³⁷ M2.: "... mı yok mı İmām"

²²³⁸ M2.: "... var"

²²³⁹ M2.: "ve ammā" yazılmamış.

²²⁴⁰ M2.: "... mes'ele"

²²⁴¹ M2.: "... ki"

²²⁴² M2.: "*rahmatu'llāhi 'alayh*"

²²⁴³ M2.: "*rahimahumu'llāh*"

²²⁴⁴ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²²⁴⁵ M2.: "geçmek" yazılmamış.

²²⁴⁶ M2.: "... eger"

²²⁴⁷ M2.: "ğusul"

²²⁴⁸ M2.: "ğusul"

mes'ele eger mescid üzerine ev yapsalar ev dağı hemān ⁽³⁾ mescid hükminde olur ammā eger ev²²⁴⁹ üzerine mescid yapsalar iktidā hakkında ⁽⁴⁾ mescid hükminde olur²²⁵⁰

mes'ele eger ^[M2. 90b] bağ içinde mescid olsa eger kapısı taşradan yaña ⁽⁵⁾ olursa mescid hükminde olur içerüden yaña olursa iktidā hakkında mescid ⁽⁶⁾ hükminde olur²²⁵¹ gayrı ahkāmda olmaz

mes'ele Mes'ūdī'de dēnmiş ki yatsu namāzın kılmanın ⁽⁷⁾ mescid çirāğı ışıyla ders²²⁵² ve sebak eyitmek²²⁵³ tā gecenün üç bahşında²²⁵⁴ biri geçince ⁽⁸⁾ ammā namāzdan sonra eyitmeyeler

mes'ele Mes'ūdī'de dēnmiş ki mescid vakfinuñ hāşılından ⁽⁹⁾ çirāğ²²⁵⁵ yağı ve perde ve haşır²²⁵⁶ almayalar meger vākıf anlaruñ-çün dağı nesne vakf etmiş ola ⁽¹⁰⁾ ammā şimdiki rüzigārda²²⁵⁷ fetvā vermişlerdür zīrā halā' ik hayrātdan gāfillerdür

⁽¹¹⁾ mes'ele Mes'ūdī'de dēnmiş ki²²⁵⁸ dünyevī söz söylemeyeler zīrā Resül hazret-i 'aleyhi's- ⁽¹²⁾ -selām buyurmuşdur ki *man takallama bikalāmi'd-dunyā fi'l-mascidi aḥbaṭa'llāhu ta'ālā* ⁽¹³⁾ 'amalahu arba'īna sanatan²²⁵⁹

mes'ele mescide giren kişi gerekdür kim²²⁶⁰ gerü çıkmağa ivmeye ⁽¹⁴⁾ zīrā Resül hazret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki *al-mu'minu fi'l-mascidi kassamaki* ^[M1. 164a] ⁽¹⁾ *fi'l-ma'i va'l-munāfiḳu fi'l-mascidi ka't-tayri fi'l-kafaşi*²²⁶¹ ya'nī mü'min mescid²²⁶² içinde²²⁶³ şuda balıg²²⁶⁴ ⁽²⁾ gibidür münāfiḳ mescid²²⁶⁵ içinde²²⁶⁶ kafes²²⁶⁷

²²⁴⁹ M2.: "ev" yazılmamış.

²²⁵⁰ M2.: "... gayrı ahkāmda olmaz"

²²⁵¹ M2.: "içerüden yaña ... hükminde olur" yazılmamış.

²²⁵² M1.: "دَرس"

²²⁵³ M2.: "... var"

²²⁵⁴ M2.: "bahşından"

²²⁵⁵ M2.: "çirāk"

²²⁵⁶ M1.: "حَاسِر" // "perde ve haşır"=M2.: "haşır ve perde"

²²⁵⁷ M1.: "زُوزْگَارْدَه"

²²⁵⁸ M2.: "... mescidde"

²²⁵⁹ Aclûnî, C. 2, s. 285. "Kim mescidde dünya kelâmı konuşursa Allahu te'ala o kimsenin 40 senelik amelini mahveder." M2.: "... ya'nī bir kimse mescidde dünyā kelâmı söylese Allāh ta'ālā anuñ kırk yıllık 'amelin ibtāl eder."

²²⁶⁰ M2.: "kim" yazılmamış.

²²⁶¹ Aclûnî, C. 2, s. 355. "Bir mümin mescitte sudaki balık gibidir, halinden memnundur, rahattır. Bir münafık ise mescitte kafesteki kuş gibidir bir an önce çıkıp kurtulmak ister."

²²⁶² M2.: "mescidde"

içinde²²⁶⁸ kuş gibidür

mes'ele²²⁶⁹ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki ⁽³⁾ Hōca İmām Zāhid-i Faḥr²²⁷⁰ *raḥimahu'llāh*²²⁷¹ tā peygāmbere çıkınca isnād-ı şaḥīḥ ile bir ḥadīṣ ⁽⁴⁾ nakl²²⁷² etmişdür²²⁷³ her kimse ki ezān okunmadın mescide varup ḥāzır olsa yazarlar ⁽⁵⁾ anuñ dīvānına üç yüz yigirmi beş biñ qabūl olmuş namāz şevābın eger ezān vaktinde ⁽⁶⁾ varsa yigirmi beş²²⁷⁴ biñ qabūl olmuş namāz şevābın yazarlar ammā kāmete yetişürse hemān ⁽⁷⁾ bir namāz şevābın yazarlar²²⁷⁵ eger imāmdan öñdin inüp çıkarsa hīç şevāb yazmazlar

mes'ele ⁽⁸⁾ *Mes'ūdī* de denmiş ki peygāmber ḥazret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki *izā atā aḥadukumu'l-mascida* ⁽⁹⁾ *fal yaklib na'layhi fa in kāna bihimā aḥan fal yamsaḥ humā alā'l-arzi fa inna'l-arza ṭahūrun*²²⁷⁶ sizlerden ⁽¹⁰⁾ biriñüz kaçan ki mescide gelesiz gerekdür ki na'leynlerüñüz döndüresiz eger necāset ⁽¹¹⁾ bulaşmış ise yere süresiz anuñ-çün-ki yer pāk edicidür ve dēnmiş ki eger na'leyn pāk-ise ⁽¹²⁾ daḥı birkaç kez yere²²⁷⁷ süre sünneti yèrine getürmek-içün andan şöñra²²⁷⁸ gire²²⁷⁹

mes'ele ⁽¹³⁾ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki mescide giricek gerekdür ki evvel sağ ayağın içerü başa zīrā ⁽¹⁴⁾ Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki 'alaykum bi't-tayāmuni fa inna'llāha ta'ālā ^[M1. 164b] ⁽¹⁾ yuḥibu't-tayāmuna fī kulli şay'in ḥatta't-

²²⁶³ M2.: "içinde" yazılmamış.

²²⁶⁴ M2.: "balık"

²²⁶⁵ M2.: "mescidde"

²²⁶⁶ M2.: "içinde" yazılmamış.

²²⁶⁷ M2.: "kafesde"

²²⁶⁸ M2.: "içinde" yazılmamış.

²²⁶⁹ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²²⁷⁰ M2.: "Faḥir"

²²⁷¹ M2.: "*raḥmetu'llāhi*"

²²⁷² M2.: "nakıl"

²²⁷³ M2.: "... ki"

²²⁷⁴ M2.: "beş" yazılmamış.

²²⁷⁵ M2.: "ammā kāmete ... şevābın yazarlar" yazılmamış.

²²⁷⁶ Abdürrezzāk es-San'ânî, C. V, s. 287. "Sizden biriniz mescide geldiğinde ayakkabılarını geri çevirsin. Şayet ayakkabılarında necaset varsa onları yere sürün. Yer temizdir, onları temizler." M2.: "... ya'nî"

²²⁷⁷ "birkaç kez yere"=M2.: "yere birkaç kez"

²²⁷⁸ M2.: "şöñra" yazılmamış. M2.: "... mescide"

²²⁷⁹ M1.: "كِرْه كن"

tana 'uli va 't-taraculi²²⁸⁰

mes' ele *Mes 'ūdī* de dēnmiş ki ⁽²⁾ mescid içinde ayağın yere sürmeye eger pāk ise dahı zīrā ki²²⁸¹ hōr dutmış ⁽³⁾ olur bir yēr²²⁸² ki Allāh ta 'ālā 'azīz etmiş ola anuñ 'azīz etdüğün hōr dutan ⁽⁴⁾ kendü hōrdur yā-hōd hōr olsa gerek

mes' ele *Tergīb* de *Ḥakā'ik* den²²⁸³ naql²²⁸⁴ ⁽⁵⁾ olunmış ki her kişi ki mescide giderken *Şu 'arā tā sīnden* üşbu²²⁸⁵ āyetleri ^[M2. 91a] okusa ⁽⁶⁾ *bismi 'llāhi 'llazī ḥalaḳanī fa huva yahdīni*²²⁸⁶ tā şuña degin ki *illā man atā 'llāha bi ḳalban salīmin*²²⁸⁷ āhırinde ⁽⁷⁾ *iğfirlī vali vālidayya varḥam humā kamā rabbayānī şağīran*²²⁸⁸ dēse *Ḥaber* de gelmişdür ki şol ⁽⁸⁾ du 'ālar ki bu ortada²²⁸⁹ durur²²⁹⁰ küllisini Allāh ta 'ālā ḳabūl ēder ve şol ki gāyet²²⁹¹ düşvārdur ⁽⁹⁾ aña āsān eyler²²⁹² ve aña kendü vaḳtinde²²⁹³ yemek içmek vērür ve aña ḳanā'at bağışlar ⁽¹⁰⁾ ve ḥastalıklardan şifā vērür ve günāhların yarlıgar ve anuñ göñlinde ḥikmet ḳor ⁽¹¹⁾ ve anı eyüler zümresinden ēder ve cennetden²²⁹⁴ mahrūm eylemez ve atasın²²⁹⁵ anasın²²⁹⁶ ⁽¹²⁾ ve ḳıyāmetde 'araşāt ehli içinde anı utandurmaz

mes' ele mescid ḳapusunda²²⁹⁷ ⁽¹³⁾ varıcaḳ evvel sağ ayağın içeri başa eyde *tavakkaltu 'ala 'l-ḥayyi 'llazī lā yamūtu şalli* ⁽¹⁴⁾ *'alā Muḥammadin va bārik va sallim allāhumma iftaḥ 'alaynā abvāba raḥmatika va cannatika vāğfir* ^[M1. 165a] ⁽¹⁾ *zunūbanā*

²²⁸⁰ Kaynağına ulaşamadı. “Sağdan yürümeye gayret edin. Çünkü Allahu te‘alā, her işte sağdan başlayanı sever ayakkabı giymek ve yürümek dahi olsa.”

²²⁸¹ M2.: “ki” yazılmamış.

²²⁸² M2.: “yeri”

²²⁸³ M1. // M2.: “حَقَائِقُنْ”

²²⁸⁴ M2.: “naql”

²²⁸⁵ M2.: “işbu”

²²⁸⁶ ALLĀH: *Ḳur'ān*: 26. Şu'arā 78.. “O, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir.”

²²⁸⁷ ALLĀH: *Ḳur'ān*: 26. Şu'arā 89.. “Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.”

²²⁸⁸ Zeynüddin el-İrākî, *el-Mugnî*, C. I, Mektebetu Tabriyye, Riyad 1995, s.283. “Beni, anne ve babamı bağışla. Onların bana küçükken merhamet ettikleri gibi sende onlara merhamet et.”

²²⁸⁹ M2.: “aradadır”

²²⁹⁰ M2.: “durur” yazılmamış.

²²⁹¹ M2.: “gāyet” yazılmamış.

²²⁹² M2.: “ēder”

²²⁹³ M2.: “ḳatından”

²²⁹⁴ M2.: “cennetde”

²²⁹⁵ M2.: “... ve”

²²⁹⁶ M2.: “... cümle yarlıgar”

²²⁹⁷ M2.: “ḳapısına”

*bi faʿzlika va karamika*²²⁹⁸ andan içerü gire selām vère *Tergīb*’de mescide ⁽²⁾ varıcağ selāmuñ keyfiyyeti şöyle beyān olunmış ki eger mescidde²²⁹⁹ kimse yoğ-ısa ⁽³⁾ *as-salāmu ‘alaynā min rabbinā* dèye eger cemā‘at namāzda ise *as-salāmu ‘alaynā va ‘alā ‘ibādi’llāhi*’-⁽⁴⁾ *-şālihīn*²³⁰⁰ eger cemā‘at epsem oturlarsa *as-salāmu ‘alaykum va raḥmatu’llāhi va barakātuhu*²³⁰¹ ⁽⁵⁾ meşāyih-i Māverā’ü’n-nehhir’den naql²³⁰² olunmuş ki eger bir²³⁰³ cemā‘at Kır’ān okumağa ⁽⁶⁾ veyā zikre ve beyāna veyā tesbīhe ve taḥmīde ve tehlīle meşğul olur ise selām ⁽⁷⁾ vèrmeye eger ḥikāyete veyā²³⁰⁴ ğayrı nesneye meşğüller ise selām vère tā ki ğayrı²³⁰⁵ ⁽⁸⁾ ma‘şiyeti koyup ‘ibādete geeler ya’nī *‘alayka’s-salām* dèyeler andan iki rek‘at ⁽⁹⁾ taḥiyyatü’l-mescid kılup otura *rabbi anzilnā munzalan*²³⁰⁶ *mubārakan*²³⁰⁷ dèye *va’llāhu a’lam*

⁽¹⁰⁾ on toközuncı bāb istiḳbāl-i kıble beyānındadır²³⁰⁸

[mes’ele] *Mes’ūdī*’de dènmiş ki Ḥōca İmām Zāhid-i²³⁰⁹ ⁽¹¹⁾ Faḥr²³¹⁰ *raḥmatu’llāhi* ma‘rifet-i kıble dersine üşbu²³¹¹ āyet-i kerīmeden ibtidā etti ki *va mā ḥalaḳtu’l-cinna* ⁽¹²⁾ *va’l-insa illā li ya’budūni*²³¹² ve dènmiş ki bu āyetüñ te’vīlinde murād emirdür imān getir-⁽¹³⁾ -meyenlere imān getürmek-ile imān getürenlere perestiş-ile ya’nī Allāh *ta’ālāya* tapmağ-ıla ⁽¹⁴⁾ mü’minün²³¹³ Allāh’a²³¹⁴ ulu ‘ibādeti namāzdur namāzı kıbleye karşı kılmağ farzdur namāzdan öñdin ^[M1. 165b] ⁽¹⁾ işlenecek şartlardandır

²²⁹⁸ İbn Hacer el-Askalanî, C.11, s. 50. “Ben hiç ölmeyen Allahu tealaya tevekkül ettim. Peygambere aleyhi’s-selam salat ve selam olsun. Ey Allah’ım rahmetinin ve cennetinin kapılarını bana aç. Fazl-ı keremin ile günahlarımı affet.”

²²⁹⁹ M1.: “mescid[d]e”

²³⁰⁰ M2.: “... dèye”

²³⁰¹ M2.: “... dèye”

²³⁰² M2.: “naql”

²³⁰³ M2.: “bir” yazılmamış.

²³⁰⁴ M2.: “ve”

²³⁰⁵ M2.: “‘aynı”

²³⁰⁶ M1.: “مَنْزِلًا”

²³⁰⁷ ALLĀH: *Kur’ān*: 23. Mü’minun 29. “Rabb’im! Beni bereketli bir yere indir.”

²³⁰⁸ M2.: “beyān eder mes’ele”

²³⁰⁹ M2.: “Zāhid”

²³¹⁰ M2.: “Faḥir”

²³¹¹ M2.: “işbu”

²³¹² ALLĀH: *Kur’ān*: 51. Zāriyāt 56. “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”

²³¹³ M2.: “... ḥōd”

²³¹⁴ M2.: “Allāhu ta’ālāya”

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki hāzırlara 'aynı Ka'be'ye teveccüh ⁽²⁾ etmek ve ırakdağılara cihetine teveccüh etmek farīzadur ve dēnmiş ki Ka'be evūñ ⁽³⁾ bināsı adı mıdur yā-hūd yerinūñ ^[M2. 91b] adı mıdur İmām Şāfī'ī katında ikisinūñ bile²³¹⁵ adıdur ⁽⁴⁾ dēnmiş lākin bizüm 'ulemā katında binānuñ degül yerinūñ adıdur ve²³¹⁶ dēnmiş ki zāhir²³¹⁷ ⁽⁵⁾ rivāyetde evūñ yerinūñ yukarusı tā²³¹⁸ aşāgası tahte's-serāya²³¹⁹ dek Ka'be'dür

⁽⁶⁾ mes'ele dēnmiş ki āfākī ya'nī Mekke'den ırak yerlerde²³²⁰ olan kimseler Ka'be'nūñ ⁽⁷⁾ cihetine teveccüh etmek farīzadur²³²¹ cihetine teveccüh etse lākin niyyeti Haṭīm'e etse ⁽⁸⁾ zāhir rivāyetde dürüst olmaz ammā İmām Muḥammed'den rivāyet var dürüstdür ⁽⁹⁾ dēnmiş ve eger maḳām-ı İbrāhīm'e niyyet etse zāhir rivāyetde dürüst degül ammā ⁽¹⁰⁾ Hōca İmām Bekir²³²² 'İyāz dēmişdür ki evvel ol kişi hacca varup maḳām-ı İbrāhīm'i ⁽¹¹⁾ görmüş ise dürüst degül²³²³ ve eger varmamış ise dürüstdür bu iki mes'eleden ⁽¹²⁾ ma'lūm oldu-ki i'tibār niyyete imiş

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki şol yerde ki ⁽¹³⁾ mihrāb mu'ayyen ola²³²⁴ ol²³²⁵ cihete teveccüh eden kişiye niyyet-i Ka'be şart mıdur dēnmiş ki ⁽¹⁴⁾ Hasan bin Ziyād Ebū Hanīfe'den rivāyet eder ki müstaḥabdur 'Abdu'rrahman-ı Cürcānī ^[M1. 166a] ⁽¹⁾ *rahimahu'llāh*²³²⁶ cihete teveccüh farz olduğı gibi²³²⁷ niyyet-i Ka'be daḥı farzıdur dēnmiş²³²⁸ ammā Hōca ⁽²⁾ Muḥammed-i Muḳātil-i²³²⁹ Rāzī *Ḳudūrī Şerh*'inde bu ihtilāf bizüm 'ulemā arasında degül ⁽³⁾ teveccüh kifāyet eder niyyet şart degül dēmiş

mes'ele Ḳāḍī İmām 'Alī²³³⁰ İsbīcābī dēmiş ki ⁽⁴⁾ mihrāb mu'ayyen olan yerde

²³¹⁵ M2.: "daḥı"

²³¹⁶ M2.: "ve" yazılmamış.

²³¹⁷ M1.: "هاهر"

²³¹⁸ M2.: "... 'arşa"

²³¹⁹ M2.: "tā serāya"

²³²⁰ M2.: "yerlerden"

²³²¹ M2.: "cihetine teveccüh etmek farīzadur" yazılmamış.

²³²² M2.: "Bekir"

²³²³ M2.: "degüldür"

²³²⁴ M2.: "olan"

²³²⁵ M2.: "ol" yazılmamış.

²³²⁶ M2.: "*rahmetu'llāhı*"

²³²⁷ M2.: "bigi"

²³²⁸ M2.: "demiş"

²³²⁹ M2.: "Muḳātil"

²³³⁰ M2.: "'Alī" yazılmamış.

taḥarrī-ile namāz kılmak dürüst degül zīrā eger gündüz²³³¹ ise görür ⁽⁵⁾ eger gēce ise sorar eger²³³² kimsene yoğ-ısa eliyle arar ammā İmām Şücā²³³³ dürüstdür demiş ⁽⁶⁾ zīrā gēcede ki qarañuluk olsa sorarsa²³³⁴ şu yaña bu yaña demek-ile añlanmaz eli ile ⁽⁷⁾ ararsa²³³⁵ şāyed ki eline bir²³³⁶ nesne bata mecrūḥ ola yā-ḥōd miḥrāb ḥatt-ıla ola ⁽⁸⁾ el sürmek-ile ma'lūm olmaya yā-ḥōd dīvārda kemerler şekillü nesneler ola kaṅgısına²³³⁷ ⁽⁹⁾ eli doḡunursa²³³⁸ miḥrāb şana pes taḥarrī ile namāz²³³⁹ dürüst olur demiş ve dēnmiş ki ⁽¹⁰⁾ *Şerḥ-i Kudūrī*'de İmām Muḥammed'den rivāyetdür ki eger Mekke ehlinden bir kimse ⁽¹¹⁾ Mekke'de taḥarrī ile namāz kılsa dürüstdür şol şart-ıla ki ol mescidde ⁽¹²⁾ ġarīb²³⁴⁰ ola zīrā ki naşs-ı Qur'ān muṭlaḡdur dēnmiş kavluhu *ta'ālā faaynamā tuvallū faşamma* ⁽¹³⁾ *vach 'llāhi*²³⁴¹

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki eger şahrāda kıble kaṅı²³⁴² tarafa idügi ⁽¹⁴⁾ bilinmese delīli işābet daḡı olmasa taḥarrī ile namāz kılmak²³⁴³ dürüstdür eger yerlūsinden [M1. 166b] ⁽¹⁾ ādem olsa şormadın taḥarrī ile [namāz] kılmak dürüstdür dēnmiş ammā *Mecma'* da ⁽²⁾ ve *Viḡāye*'de şöyle dēnmiş ki yerlūsinden ādem olsa şormadın taḥarrī ile ⁽³⁾ namāz kılsa dürüst degül²³⁴⁴ egerçi işābet daḡı ēderse zīrā ciheti²³⁴⁵ taḥarrī kıble olduğı ⁽⁴⁾ ḡālet-i 'acizde idi [M2. 92a] kıblenüñ ḡālin bilür kimesne²³⁴⁶ olıcaḡ 'aciz olmaz pes taḥarrī ile ⁽⁵⁾ cā'iz degül

mes'ele²³⁴⁷ *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki bir kimse taḥarrī ile namāza şürū' ētse namāz ⁽⁶⁾ içinde iken kıble ġayrı cihete idügi zāḡir olsa namāzın bozmayup ol cihete ⁽⁷⁾ dōne tamām ēde

²³³¹ M2.: "gündüzün"

²³³² M2.: "eger" yazılmamış.

²³³³ M1.: "سُجَاغ"

²³³⁴ M2.: "şorsa"

²³³⁵ M2.: "arasa"

²³³⁶ M2.: "bir" yazılmamış.

²³³⁷ M2.: "kaṅgısına"

²³³⁸ M2.: "toḡunursa"

²³³⁹ M2.: "namāzı"

²³⁴⁰ M2.: "ġarīb" yazılmamış.

²³⁴¹ ALLĀH: *Kur'ān*: 2. Bakara 115. "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır."

²³⁴² M2.: "kaṅı"

²³⁴³ M2.: "kılmak" yazılmamış.

²³⁴⁴ M2.: "degüldür"

²³⁴⁵ M2.: "cihete"

²³⁴⁶ M2.: "kimse"

²³⁴⁷ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

mes'ele²³⁴⁸ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki eger bir kimse taḥarrī ile namāza şūrū⁽⁸⁾ étse bir rek'at kılduḡdan soñra taḥarrīsi ġayrı cihete dōnse ol yaña dōne⁽⁹⁾ bir rek'at²³⁴⁹ daḡı kılıcak bir yaña daḡı²³⁵⁰ dōnse şöyle-ki taḥarrī²³⁵¹ dōnmek sebebi ile dört⁽¹⁰⁾ rek'at namāz dört cihete kılınsa bizüm 'ulemā atında *raḥimahumā'llāh*²³⁵² dūrüstdür ammā⁽¹¹⁾ Şāfi'ī atında *raḥimahu'llāh* eger taḥarrī étduġı cihetlerüñ biri ġün toġusına⁽¹²⁾ olmazsa dūrüstdür ġün toġusına olursa dūrüst degül ammā dōrdüncü⁽¹³⁾ taḥarrī ġerü evvelki arafa olmış ise ba'zılar dūrüst görmemişler ammā zāhir⁽¹⁴⁾ rivāyetde dūrüstdür dēnmiş ammā *Mecma'* da ve *Kāfī* de şöyle dēnmiş ki [M1. 167a]⁽¹⁾ Şāfi'ī'nüñ bizüm e'imme ile ḡilāfı muşallīnüñ ardı kıbleye olıcakdur sā'ir cihetlere²³⁵³⁽²⁾ olıcak ittifāķī dūrüstdür

mes'ele²³⁵⁴ *Mes'ūdī* de dēnmiş ki bir cemā'at taḥarrī ile namāz²³⁵⁵ kılrken⁽³⁾ kıble ġayrı arafa idüġı ma'lūm olsa kıbleden yaña dōnseler imām ardda²³⁵⁶⁽⁴⁾ cemā'at öñe vāķi' olur²³⁵⁷ imām cemā'atüñ öñüne geerse küllīnüñ namāzları fāsid⁽⁵⁾ olur zīrā ġayruñ işin işlemiş olur gerekdür ki cemā'at imām ardına⁽⁶⁾ geleler evvel saġ arafda olan ġerü saġ arafa turalar şol arafda olan⁽⁷⁾ şol arafa tırup²³⁵⁸ namāzların tamām édeler ammā eger kıble zāhir olduġdan soñra⁽⁸⁾ cemā'at eger imām ırāġ-iken²³⁵⁹ namāzuñ bir rüknin tamām étseler cemā'atüñ namāzı fāsid olur⁽⁹⁾ eger rükün tamām olmadın imām²³⁶⁰ ardına gelseler fāsid olmaz eger rükün midārı⁽¹⁰⁾ eġlenseler lākin rükün²³⁶¹ edā étmeseler²³⁶² Ebū Yūsuf avlince²³⁶³ fāsid olmaz gerek ki imām⁽¹¹⁾ ardına ġelüp namāzların tamām édeler ammā ba'zı nüşada bunuñ 'aksin dēmişler

²³⁴⁸ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²³⁴⁹ M2.: "rek'atında"

²³⁵⁰ M2.: "kılıcak bir yaña daḡı" yazılmamış.

²³⁵¹ M2.: "taḥarrīsi"

²³⁵² M2.: "*raḥimahumu'llāh*"

²³⁵³ M2.: "cihetlerde"

²³⁵⁴ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²³⁵⁵ M2.: "namāz" yazılmamış.

²³⁵⁶ M2.: "arda"

²³⁵⁷ M2.: "... eger"

²³⁵⁸ M2.: "durup"

²³⁵⁹ M2.: "ileriyken"

²³⁶⁰ M2.: "imām" yazılmamış.

²³⁶¹ M2.: "rükün"

²³⁶² M2.: "... İmām"

²³⁶³ M2.: "... cemā'atüñ namāzı fāsid olur ammā İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḡammed avlince"

(12) mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki bir cemā'at taḥarrī ile namāz kılsalar cemā'atde lāḥik ve mesbūk⁽¹³⁾ olsa imām selām vericek kıble ğayrı tarafda zāhir olsa mesbūk yüzün⁽¹⁴⁾ kıbleye döndürüp namāzın tamām éde ammā lāḥikūñ namāzı ḥükmen fāsīd olur^[M1. 167b] (1) zīrā lāḥikūñ ḥükmi²³⁶⁴ imām ardındağı gibidür imām ne vech-ile kıldıysa ol daḥı eyle⁽²⁾ kılmak gerek eger dönerse imāma muḥālefet²³⁶⁵ étmiş olur^[M2. 92b] dönmezse yönün kıbleden⁽³⁾ ğayrı yere tutup²³⁶⁶ namāz kılmak dürüst degül

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki bir cemā'at⁽⁴⁾ karanlılıkda namāz kılup tamām étseler daḥı ışıķ olsa görseler ki her biri bir tarafa⁽⁵⁾ kılmış iki kişiden ğayrısının namāzı dürüst olur bir imāmdan ilerü tūranuñ²³⁶⁷ (6) bir imām kıbleye tūrmadı²³⁶⁸ dēyü i' tikkād édenün

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki²³⁶⁹ kimseye²³⁷⁰ (7) kıble ma'lūm olmaduğı vaķt taḥarrīsüz namāza şürü' étse ol namāz mevķūf olur⁽⁸⁾ eger kıbleye²³⁷¹ rāst durmuş²³⁷² ise²³⁷³ ğālibi zannı rāstlığına olursa namāzı dürüst⁽⁹⁾ olur ve eger kıble ğayrı tarafda ıduğı²³⁷⁴ zāhir olsa yā ğālibi zannı ğayrı tarafa⁽¹⁰⁾ olsa namāzı²³⁷⁵ fāsīd olur

mes'ele²³⁷⁶ şol vaķt ki kıble zāhir olmaya eger bir kişi tereddüd ile⁽¹¹⁾ namāza²³⁷⁷ şürü' étse²³⁷⁸ ba'zılar dürüst degül demişler ammā zāhir rivāyet oldur ki⁽¹²⁾ dürüst olur eger namāzdan soñra kıble ğayrı cihete idüğü zāhir olmazsa eger⁽¹³⁾ kıble ğayrı cihetde²³⁷⁹ idüğü zāhir olsa namāzı fāsīd olur ammā eger namāz içinde iken⁽¹⁴⁾ kıble ne tarafa idüğü zāhir olsa²³⁸⁰ Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed kıatında

²³⁶⁴ M2.: "ḥükmi[i]"

²³⁶⁵ M2.: "muḥālīf"

²³⁶⁶ M2.: "dutup"

²³⁶⁷ M2.: "duranuñ"

²³⁶⁸ M2.: "durmadı"

²³⁶⁹ M2.: "... bir"

²³⁷⁰ M2.: "kimse"

²³⁷¹ M2.: "kıble"

²³⁷² M2.: "olmuş"

²³⁷³ M2.: "... yā-ḥōd"

²³⁷⁴ M2.: "idüğü"

²³⁷⁵ M2.: "namāz"

²³⁷⁶ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²³⁷⁷ M2.: "namāz"

²³⁷⁸ M2.: "kılsa"

²³⁷⁹ M2.: "cihete"

²³⁸⁰ M2.: "... İmām"

ḥaṭā' etsün ^[M1. 168a] (1) işābet etsün ikiledin²³⁸¹ kılmak gerek tā ki kavīyi za'yıfa binā etmek lāzım gelmeye (2) İmām Ebū Yūsuf katında işābet etti ise namāzı²³⁸² tamām etsün ḥaṭā' etmiş²³⁸³ etse²³⁸⁴ (3) ikiledin²³⁸⁵ kılmak gerek

[mes'ele] Mes'ūdī'de dēnmiş eger bir kişi taḥarrī ile bir rek'at namāz kılsa (4) daḥı taḥarrīsi bir qarārda²³⁸⁶ iken yönün bir yaña daḥı dönse kıble daḥı ittifāḳı²³⁸⁷ ol (5) döndüğünden yaña olsa İmām Ebū Yūsuf taḥarrīden murād işābetdür ḥāşıl (6) oldu namāzı daḥı dürüstdür dēr²³⁸⁸ ammā İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed (7) çünkü şerī'at aña taḥarrī²³⁸⁹ kıble kıldı taḥarrīsi dönmedin dönmek kıbleden (8) dönmek gibidür namāz²³⁹⁰ fāsīd olur dēmişler bu mes'ele şunlardandır ki (9) ḥaṭā şevāb çıkarsa daḥı ḥaṭādur şunuñ bigi ki eger bir kişi namāz kılsa ammā (10) kendünün ḡannı bu olsa ki ṭonı murdārdur yā yönü kıbleye degül yā ābdestsüzdür (11) yā-ḥōd namāz vakti degüldür soñra ma'lūm olsa ki ṭonı pāk imiş yā yönü (12) kıbleye imiş yā ābdesti var imiş yā namāz vakti imiş namāzı²³⁹¹ dürüst olmaz zīrā (13) ol kişi ma'şiyetden namāza gelmiş olur ma'şiyet-ile 'ibādet edā olunmaz ve bu mes'ele (14) *Salāt-ı Şerḥ-i Taḥāvī*'de *Kitāb-ı Taḥarrī*'den nakıl²³⁹² olunmuşdur²³⁹³

mes'ele²³⁹⁴ eger namāz kılan kimse ^[M1. 168b] (1) kıbleyi Ka'be'nün bināsı adı²³⁹⁵ şanup bināya niyyet etse namāzı dürüst olmaz (2) eger kıble cihetine yönelmiş ise daḥı zīrā kıble yapısı adı degül yerinün adıdır

(3) yigirminci bāb namāzuñ niyyete²³⁹⁶ beyānındadır

²³⁸¹ M2.: "ikileydin"

²³⁸² M2.: "namāzın"

²³⁸³ M2.: "etmişse"

²³⁸⁴ M2.: "etse" yazılmamış.

²³⁸⁵ M2.: "ikileydin"

²³⁸⁶ M2.: "karār"

²³⁸⁷ M2.: "ittifāḳı" yazılmamış.

²³⁸⁸ M2.: "demiş"

²³⁸⁹ "aña taḥarrī"=M2.: "taḥarrī aña"

²³⁹⁰ M2.: "namāzı"

²³⁹¹ M2.: "namāzı" yazılmamış.

²³⁹² M2.: "nakıl"

²³⁹³ M2.: "olmuş"

²³⁹⁴ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²³⁹⁵ M1.: "evī"

²³⁹⁶ M2.: "niyyeti"

Terğīb'de dēnmiş ki²³⁹⁷ namāza niyyet farz idüğü²³⁹⁸ (4) sâbit olmuştur hem âyet-ile hem hadîs-ile âyet oldur ki Allāh *ta'ālā calla calāluhu Qur'ân-ı* (5) *Mecīd*'inde²³⁹⁹ buyurmuşdur ki *va mā umirū illā liya 'budū'llāha muhlışına lahu'd-dīna*²⁴⁰⁰ (6) Allāh *ta'ālānuñ* [M2. 93a] kulları buyurunılmadı illā şuña ki Allāh²⁴⁰¹ ihlāş-ile 'ibādet edeler dēmek (7) olur 'ālimler dēmişlerdür ki ihlāş hāşıl olmaz illā niyyet ile ve hadîs oldur ki (8) peygāmbere²⁴⁰² hāzret-i 'alayhi's-salām buyurmuşdur ki *innamā'l-a'malu bi'n-niyyāti*²⁴⁰³ ya'nī 'ameller (9) niyyet-ile mu'teber olur ya'nī 'amellere şevāb hāşıl olmağ niyyet-ile olur dēmek²⁴⁰⁴ olur²⁴⁰⁵ (10) pes gerekdür ki mü'min kaçan-ki namāz kılmak dilese pāk i'tikād-ile görklü niyyet ede (11) tā ki²⁴⁰⁶ 'ameli zāyi' olmaya

mes'ele dēnmiş ki niyyeti tekbīre ulaştırdı ede tā ki (12) araya fāşıla girmeye

mes'ele²⁴⁰⁷ *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki *Şalāt-ı Seraḥsī*'de İmām Ebū Yūsuf ile (13) İmām Muḥammed'den rivāyetdür ki eger bir mü'min ezān işitse namāz kılmak kaçdına (14) tūri²⁴⁰⁸ gelüp ābdest alsa²⁴⁰⁹ hātırından²⁴¹⁰ gidermeyüp mescide varsa namāza [M1. 169a] (1) şürū' etse dürüstdür ammā İmām Ebū Ḥanīfe katında *raḥimahu'llāh* tekbīr-i (2) evveliden sehelce öñdin niyyet etmek farzdur tā eger ol sehelce vakt içinde (3) gönlinden giderse dahı namāza şürū' etmiş olur zīrā ol sehelce²⁴¹¹ (4) gönlinden gıtdüğüne i'tibār olursa ḥarec olur müsülmānlar dīninde (5) ḥarec yokdur

²³⁹⁷ M2.: "*Terğīb*'de dēnmiş ki" yazılmamış.

²³⁹⁸ M2.: "ıduğı"

²³⁹⁹ M2.: "*Mecīd*'de"

²⁴⁰⁰ ALLĀH: *Qur'ân*: 98. Beyyine 5. "Oysa dini Allah'a has kılarak, Allah'a kulluk etmeleri dışında (bir şey) kendilerine emredilmedi."

²⁴⁰¹ M2.: "... *ta'ālā*"

²⁴⁰² M2.: "Resūl"

²⁴⁰³ Buhārī, Bedu'l-Vahy, 1/1. "Ameller ancak niyetlere göredir."

²⁴⁰⁴ M2.: "dēmekdür"

²⁴⁰⁵ M2.: "olur" yazılmamış.

²⁴⁰⁶ M2.: "tā ki" yazılmamış.

²⁴⁰⁷ M1. .: "mes'ele" yazılmamış.

²⁴⁰⁸ M2.: "duri"

²⁴⁰⁹ M2.: "... yolda"

²⁴¹⁰ M2.: "hātırında"

²⁴¹¹ M2.: "... vakt içinde"

mes' ele *Tergīb*'de dënmiş ki namāzı yaluñuz kılan kimseye üç ⁽⁶⁾ niyyet şartdur biri nice namāz idüğine²⁴¹² niyyet etmek ya 'nī farz mı sünnet mi kazā mı ⁽⁷⁾ edā mı öyle mi ikindü mi ikinci Allāh *ta'ālā* için kılduğına niyyet etmek üçüncü ⁽⁸⁾ kıbleye yöneldüğüne niyyet etmek eger imām ile kılsa imāma uyduğına ⁽⁹⁾ dağı niyyet etmek gerek eger [niyyet] etmezse *Cevāhir*'de namāzı dürüst olmaz dënmiş ⁽¹⁰⁾ ve *Cevāhir*'de *Hidāye*'den nakl²⁴¹³ olunmuş ki kaç rek'at idüğüne²⁴¹⁴ niyyet olunmazsa²⁴¹⁵ ⁽¹¹⁾ dağı²⁴¹⁶ cā'izdür ve *Fetāvā-yı Hüccet-i Belhī*'den nakl²⁴¹⁷ olunmuş ki imāma vācib degül ⁽¹²⁾ erenler imāmetine niyyet etmek tā eger bir mü'min imāmete²⁴¹⁸ niyyet etmeyüp yaluñuz namāz ⁽¹³⁾ kılrken cemā'at gelüp uysalar anuñ dağı uyanlarıñ dağı namāzları dürüst olur ⁽¹⁴⁾ ammā²⁴¹⁹ imām olmayam dëyü and içmiş ise dağı imām andın şımış olur mı²⁴²⁰ [M1. 169b] ⁽¹⁾ *Tergīb*'de olmaz dënmiş²⁴²¹ ammā *Mes'ūdī*'de dënmiş ki ba'zı meşāyih katında eger imāmet ⁽²⁾ şerā'itin yerine getürdi ise²⁴²² şımış olur ve illā²⁴²³ getürmedi ise şımış ⁽³⁾ olmaz ammā Şeyhü'l-islām 'Alā'a'd-dīn *rahimahu'llāh*²⁴²⁴ eydür çünkü²⁴²⁵ kendüye uydukların²⁴²⁶ ⁽⁴⁾ bildi²⁴²⁷ tamām étđi andı şınur gerek-ise imāmet şerā'itin yerine getürsin gerek²⁴²⁸ getürmesin ⁽⁵⁾ ve *Mes'ūdī*'de²⁴²⁹ dënmiş ki Hōca Ebū Hafz-ı²⁴³⁰ Kebīr-i Buḥārī²⁴³¹ imāmete²⁴³² niyyet etmek şartdur ⁽⁶⁾ dëmiş²⁴³³ ammā zāhir rivāyetde şart degül ve *Tergīb*'de

²⁴¹² M2.: "ıduğına"

²⁴¹³ M2.: "nakıl"

²⁴¹⁴ M2.: "... dağı"

²⁴¹⁵ M2.: "olmazsa"

²⁴¹⁶ M2.: "dağı" yazılmamış.

²⁴¹⁷ M2.: "nakıl"

²⁴¹⁸ M2.: "imāma"

²⁴¹⁹ M2.: "eger"

²⁴²⁰ M2.: "... olmaz mı"

²⁴²¹ M2.: "dëmiş"

²⁴²² M2.: "... andın"

²⁴²³ "ve illā"=M2.: "eger"

²⁴²⁴ M2.: "*rahmatu'llāhi 'alayh*"

²⁴²⁵ M2.: "çün"

²⁴²⁶ M2.: "uyduklarını"

²⁴²⁷ M2.: "... namāzın"

²⁴²⁸ M2.: "gerekse"

²⁴²⁹ T.: M1. 152a/13'den 169b/5'e kadar yazılı olan ifade "dilediler ki ...ve *Mes'ūdī*'de" yazılmamış.

²⁴³⁰ T.: "Hafz"

²⁴³¹ M2.: "... erenler"

²⁴³² M2.: "imāmetine"

²⁴³³ T.: "... ve"

d nmiş ki eger h t n [M2. 93b] kiřin  ²⁴³⁴ (7) gel p erenler şaffinu  ardından uyarlarsa²⁴³⁵ anlaru ²⁴³⁶ dağı d r st olur amm  eger (8) bir yerde dursalar²⁴³⁷ ki erenler   ba‘zınu  nam zı f sid olur olsa²⁴³⁸ eger im m (9) h t nlar im metine niyyet  tm ş olursa iktid ları d r std r²⁴³⁹ icm ‘ı²⁴⁴⁰ eger [niyyet]  tmemiş olursa (10) İm m Eb  H n fe ile İm ameyn  atında d r st olmaz amm  İm m Z fer  atında²⁴⁴¹ d r st olur (11) z r  h t nlar im metine niyyet²⁴⁴² şart dutmaz amm  *Cev hir*’de ve *Mes‘ d r*’de İm m Eb  H n fe ile (12) İm ameyn  atında²⁴⁴³ h t nlar im metine niyyet  tmek şartd r d nmiş bu tafş l zikir²⁴⁴⁴ (13) olunmamış

mes’ele *Mes‘ d r*’de denmiş ki eger nam z kılan kimsen  ²⁴⁴⁵ *subh naka* okurken (14) h t rına gelse ki niyyet  tmemiş niyyet  tse İm m Ker   kavlince nam zı d r st olur [M1. 170a] (1) amm  z hir riv yet²⁴⁴⁶ oldur ki niyyet tekb r-i evvelden   ndin gerek t  ki d r st ola (2) ve *Cev hir*’de ve²⁴⁴⁷ *H l şa*’dan ve *Tuhfet ’l-Fu ah *’dan ve *Hid ye*’den ve *Nih ye*’den²⁴⁴⁸ (3) nak l²⁴⁴⁹ olunmiş ki niyyeti tekb r-i²⁴⁵⁰ evvelden şo ra  den kimesne²⁴⁵¹ nam za ş r ‘  tm ş olmaz²⁴⁵²

(4) mes’ele *Mes‘ d r*’de d nmiş ki niyyetde ‘ulem nu  i til f ²⁴⁵³ vardur ba‘z ²⁴⁵⁴  atında (5) nesneyi bilmek hem n niyyetd r amm  z hir riv yet²⁴⁵⁵ oldur ki bilmek ‘ilimd r (6) ‘ilm-ile  aşd bile olmayınca niyyet olmaz

²⁴³⁴ T. // M2.: “kişiler”

²⁴³⁵ M2.: “uysalar”

²⁴³⁶ T. // M2.: “erenler  ”

²⁴³⁷ T. // M2.: “ ursalar”

²⁴³⁸ M2.: “olsa” yazılmamış. M2.: “... evvel”

²⁴³⁹ T. // M2.: “... d r”

²⁴⁴⁰ T.: “icm ‘” // M2.: “icm ‘ ”

²⁴⁴¹ T.: “ avlinde”

²⁴⁴² T. // M2.: “niyyeti”

²⁴⁴³ T. // M2.: “... im m”

²⁴⁴⁴ M2.: “zikir”

²⁴⁴⁵ M2.: “kişin  ”

²⁴⁴⁶ M2.: “riv yetde”

²⁴⁴⁷ M2.: “ve” yazılmamış.

²⁴⁴⁸ M2.: “ve *Nih ye*’den” yazılmamış.

²⁴⁴⁹ M2.: “nak l”

²⁴⁵⁰ M1.: “keb r”

²⁴⁵¹ M2.: “kimse”

²⁴⁵² T.: M1. 169b/13’den 170a/3’e kadar ki ifade “mes’ele *Mes‘ d r*’de ...  tm ş olmaz” yazılmamış.

²⁴⁵³ T.: “i til f”

²⁴⁵⁴ T.: “ba‘z  ‘ulem ”

mes'ele *Tergīb*'de dēnmiş ki gönül ile ⁽⁷⁾ niyyet etmek farzdur ve²⁴⁵⁶ dil ile [niyyet] etmek müstaḥabdur bizüm 'ulemā katında tā eger gönünden ⁽⁸⁾ [niyyet] etse dil ile [niyyet] etmese dürüst olur ammā eger²⁴⁵⁷ dil ile [niyyet] etse gönünde²⁴⁵⁸ olmasa ⁽⁹⁾ dürüst olmaz ve *Cevāhir*'de *Münyetü'l-Muşallī*'de²⁴⁵⁹ nakl²⁴⁶⁰ olunmuş²⁴⁶¹ ki²⁴⁶² gönül ile niyyet etdiğinden²⁴⁶³ ⁽¹⁰⁾ dil ile zıkr etmek dürüstdür²⁴⁶⁴ bizüm imāmlar katında ittifaḳī ammā Şāfi'ī katında ⁽¹¹⁾ dil ile zıkr²⁴⁶⁵ etmek lā-büddür dēnmiş ve *Fetāvā-yı Zāhiriyye*'den *Münye*'den²⁴⁶⁶ ve *Kenz*'den²⁴⁶⁷ ⁽¹²⁾ nakl²⁴⁶⁸ olunmuş ki bizüm imāmlar katında efḍal oldur ki namāz kılmak dileyen kimsenüñ ⁽¹³⁾ niyyeti vaktinde gönli²⁴⁶⁹ niyyete²⁴⁷⁰ ve dili²⁴⁷¹ ol niyyetüñ zikrine ve elleri kalkmağa²⁴⁷² meşgūl ola

[mes'ele] ⁽¹⁴⁾ *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki niyyet gönül 'amelidür tā eger bir kimsene²⁴⁷³ gönünde²⁴⁷⁴ öyle namāzın [M1. 170b] ⁽¹⁾ kılmak dilese²⁴⁷⁵ niyyet²⁴⁷⁶ ederken²⁴⁷⁷ diline ikindü namāzı gelse hemān öyle namāzın kılmış olur ⁽²⁾ gayrı²⁴⁷⁸ namāzlarda daḥı böyledür ve daḥı dēnmiş ki İmām 'Alī Pezdevī *Uşūl-i Fıkıḥ*'da ⁽³⁾ getürmüş ki ezānuñ kazādan kazānuñ edādan niyābeti²⁴⁷⁹ vardur²⁴⁸⁰ ya 'nī²⁴⁸¹ kazāya

²⁴⁵⁵ T.: "rivāyetde"

²⁴⁵⁶ M2.: "ve" yazılmamış.

²⁴⁵⁷ M2.: "eger" yazılmamış.

²⁴⁵⁸ T.: "gönünden"

²⁴⁵⁹ T. // M2.: "*Muşallī*'den"

²⁴⁶⁰ M2.: "nakıl"

²⁴⁶¹ M2.: "olmuş"

²⁴⁶² M2.: "ki" yazılmamış.

²⁴⁶³ T. // M2.: "etdükden sonra"

²⁴⁶⁴ T. // M2.: "sünnetdür"

²⁴⁶⁵ T.: "niyyet" // M2.: "zıkir"

²⁴⁶⁶ M2.: "*Münye*'den" yazılmamış.

²⁴⁶⁷ T.: "*Münye*'den ve *Kenz*'den" yazılmamış.

²⁴⁶⁸ M2.: "nakıl"

²⁴⁶⁹ T.: "gönül"

²⁴⁷⁰ T.: "niyyetine"

²⁴⁷¹ T.: "dil"

²⁴⁷² T.: "kalkmağa"

²⁴⁷³ M2.: "kimseniñ"

²⁴⁷⁴ T.: "gönline"

²⁴⁷⁵ T.: "dilerken" // M2.: "olsa"

²⁴⁷⁶ T.: "niyyetde"

²⁴⁷⁷ T.: "ederken" yazılmamış.

²⁴⁷⁸ T.: "kalan"

²⁴⁷⁹ T.: "niyābet"

²⁴⁸⁰ T. // M2.: "... demek"

²⁴⁸¹ M2.: "ya 'nī" yazılmamış.

(4) edā edāya kazā²⁴⁸² dēyü niyyet olunsa dürüstdür demek olur ammā Hōca İmām (5) Hüsām²⁴⁸³ Şehīd demişdür ki edānuñ kazādan niyābeti yokdur [M2. 94a] ammā kazānuñ [T. 71b] edādan (6) vardur zīrā niçe yerlerde lafz-ı kazādan edā murād olur niteki²⁴⁸⁴ *Qur'ān-ı Mecīd*'de (7) gelmişdür ki *fa-izā kuḍiyati 'ş-şalātu fan-taṣīrū*²⁴⁸⁵ bundan daḥı murād edādur (8) lākin *Şalāt-ı Seraḥsī*'den²⁴⁸⁶ naḳl²⁴⁸⁷ olunmış ki kazānuñ edādan edānuñ kazādan (9) niyābeti²⁴⁸⁸ şol yerlerde²⁴⁸⁹ olur²⁴⁹⁰ ki²⁴⁹¹ namāz kılanuñ kaşd²⁴⁹² edā kılmaḳda ola dilinden kazā (10) lafzı²⁴⁹³ gele yā kaşdı²⁴⁹⁴ kazā²⁴⁹⁵ kılmaḳ²⁴⁹⁶ ola dilinden edā lafzı²⁴⁹⁷ gele tā ki edānuñ kazādan (11) kazānuñ edādan niyābeti ola ammā bi'l-kaşd kazāya edā edāya kazā²⁴⁹⁸ dēyü niyyet (12) etse birinüñ birinden niyābeti olmaz

mes'ele *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki İmām Zāhid-i²⁴⁹⁹ Faḥr²⁵⁰⁰ demişdür ki (13) farz-ı muḥtelif vaḳt-i muḥtelif gibidür²⁵⁰¹ ve şüret-i mes'ele farz-ı muḥtelif şöyle zıkr²⁵⁰² (14) olunmış ki eger bir kişinüñ bir günden iki²⁵⁰³ vaḳt namāzı qalmış olsa biri öyle²⁵⁰⁴ [M1. 171a] (1) biri ikindü namāzı²⁵⁰⁵ kazā etmek-içün²⁵⁰⁶ dört²⁵⁰⁷ rek'at namāza niyyet etse²⁵⁰⁸ ammā kaḅırsı²⁵⁰⁹ (2) idügi²⁵¹⁰ ta'yīn etmese ikisinden birinüñ kazāası yerine

²⁴⁸² “kazāya edā edāya kazā”=T.: “edāya kazā kazāya edā”

²⁴⁸³ M2.: “Hüsām-ı”

²⁴⁸⁴ M2.: “nitekim”

²⁴⁸⁵ ALLĀH: *Qur'ān*: 62. Cum'a 10. “Namaz bittiği zaman dağılın.”

²⁴⁸⁶ T.: “*Seraḥsī*’de rivāyet” // M2.: “... rivāyet”

²⁴⁸⁷ M2.: “naḳıl”

²⁴⁸⁸ T.: “niyābet”

²⁴⁸⁹ T.: “yerlerdedür” // M2.: “yērdedür”

²⁴⁹⁰ M2.: “olur” yazılmamış.

²⁴⁹¹ T.: “olur ki” yazılmamış.

²⁴⁹² T. // M2.: “kaşdı”

²⁴⁹³ T.: “lafz”

²⁴⁹⁴ T.: “kaşd”

²⁴⁹⁵ T.: “kazā” yazılmamış.

²⁴⁹⁶ T.: “kılmış”

²⁴⁹⁷ T. // M2.: “lafzı” yazılmamış.

²⁴⁹⁸ T. // M2.: “edā edāya kazā” yazılmamış.

²⁴⁹⁹ M2.: “Zāhid”

²⁵⁰⁰ M2.: “Faḥir”

²⁵⁰¹ M2.: “... vaḳt-i muḥtelif daḥı farz-ı muḥtelif gibidür”

²⁵⁰² M2.: “zıkr”

²⁵⁰³ T.: “ve şüret-i mes'ele ... bir günden iki” yazılmamış.

²⁵⁰⁴ M2.: “... namāzı”

²⁵⁰⁵ M2.: “... ve”

²⁵⁰⁶ T. // M2.: “etmege”

²⁵⁰⁷ M1.: “dürüst”

²⁵⁰⁸ T. // M2.: “eylese”

durmaz²⁵¹¹ zîrâ ki²⁵¹² kâğı²⁵¹³ namâz (3) idüğine²⁵¹⁴ niyyet etmek şartdur vaqt-i muhtelif²⁵¹⁵ dağı şöyle zikir²⁵¹⁶ olunmuş ki eger bir kimse (4) kalmış namâzlarından²⁵¹⁷ kazâ eder olsa dört rek‘at öyle namâzına niyyet eylese (5) ammâ kâğı²⁵¹⁸ öyle idüğün ta‘yîn etmese dürüst²⁵¹⁹ degül pes bunun gibi²⁵²⁰ vaqti ve²⁵²¹ günü (6) bilinmeyen namâzların niyyeti ne vech-ile şahîh ola meşâyiğ-i Buḥārâ kavlince üzerümdeki²⁵²² (7) kazâyâ kalmış farz irta namâzlarının evvelin eger öyle namâzın kılmağ dilerseñ²⁵²³ farz (8) öyle namâzlarının evvelin²⁵²⁴ demek gerek bâkî namâzlar²⁵²⁵ dağı bunlara kıyâs oluna²⁵²⁶ meşâyiğ-i (9) Semerkand²⁵²⁷ kavlince üzerümdeki kalmış farz irta namâzlarının âhirin yâ baña yakınrağ²⁵²⁸ (10) demek olur²⁵²⁹ ve Hûca İmâm Hüsâm Şehîd evvelin demek evlâdur demiş

mes‘ele²⁵³⁰ (11) kitâblarda niyyet bâbında aqvâl-i muhtelifde olduğu-çün cümlesini câmi‘ olmağ-içün (12) gönül ile ve dil ile şöyle niyyet edeler ki niyyet etdüm Allâh içün kılmağ üşbu²⁵³¹ günün (13) irta namâzının iki rek‘at²⁵³² farzın²⁵³³ yöneldüm kıbleye uydum imâma demek (14) kifâyet eder ammâ üşbu²⁵³⁴ imâma demek yigrekdür eger imâm-ise imâm oldum [M1. 171b] (1) erden ve ‘avratdan baña uyanlara deye tâ ki ‘avrat dağı uyarsa dürüst ola (2) bâkî farzlarda dağı buña göre

2509 M2.: “kankısı”

2510 T.: “idüğün” // M2.: “idüğünü”

2511 T.: “turmaz”

2512 T. // M2.: “ki” yazılmamış.

2513 M2.: “kankı”

2514 M2.: “idüğüne”

2515 T. // M2.: “muhtelifde”

2516 M2.: “zikir”

2517 T. // M2.: “namâzların”

2518 M2.: “kankı”

2519 T.: “... olur”

2520 M2.: “bigi”

2521 T.: “ve” yazılmamış.

2522 T.: “üzerümde”

2523 T. // M2.: “dilerse”

2524 T.: “evveli”

2525 T.: “namâzları”

2526 T.: “olunsa”

2527 M2.: “Semerkandî”

2528 T. // M2.: “yakın”

2529 T. // M2.: “gerek”

2530 T. // M2.: “mes‘ele” yazılmamış.

2531 M2.: “işbu”

2532 T. // M2.: “iki rek‘at” yazılmamış.

2533 T. // M2.: “... ve”

2534 M2.: “işbu”

niyyet oluna zīrā *Cevāhir*'de daḥı dēnmiş ki hemān farza niyyet ⁽³⁾ ēdūp [M2. 94b] konulmaya belki gün-ile yā vaqt-ile kayd olına ve *Nihāye*'den naql olunmuş ki ⁽⁴⁾ üşbu²⁵³⁵ günün dēmek evlādur zīrā²⁵³⁶ vaqt çıkmış olursa daḥı dürüstdür²⁵³⁷

(5) mes'ele²⁵³⁸ *Mes'ūdī*'de dēnmiş ki İmām Kāḍī Şadre'd-dīn sünnetlerde muṭlaḳ namāza ⁽⁶⁾ niyyet ētmek kifāyet ēder dēmişdür ammā İmām Seraḥsī kifāyet ētmez belki sünnet idüğine ⁽⁷⁾ niyyet gerekdür dēr Kāḍī Şadre'd-dīn²⁵³⁹ sözünü vechi oldur ki eydür²⁵⁴⁰ eger bir²⁵⁴¹ mü'min ⁽⁸⁾ irtē olmadı şanup iki rek'at nāfile namāz kılsa²⁵⁴² şoñra ma'lūm olsa ki ⁽⁹⁾ irtē olmuş imiş ol kılduḡı nāfile ittifākī irtē sünneti yerine²⁵⁴³ ṭurur²⁵⁴⁴ kalan sünnetler ⁽¹⁰⁾ daḥı böyledür²⁵⁴⁵ İmām Seraḥsī²⁵⁴⁶ [T. 72a] eydür ol mes'ele ile bu mes'elenün farkı var zīrā ki ⁽¹¹⁾ irtē toḡduḡından²⁵⁴⁷ şoñra sünnetden ḡayrı nāfile namāz kılmak olmaz anuñ-çün-ki²⁵⁴⁸ ⁽¹²⁾ ol nāfile sünnet yerine ṭurur²⁵⁴⁹ ḡayrı sünnetler vaqtinde nāfile mekrūh degül eyle olsa ⁽¹³⁾ niyyet olmayınca nāfile sünnet yerine ṭurmaz²⁵⁵⁰ çünkü bu vech-ile ihtilāf oldı ⁽¹⁴⁾ aḥvaṭ oldur ki nice namāz ise eyle niyyet olına ve dil ile daḥı şöyle dēnile ki [M1. 172a] ⁽¹⁾ niyyet ētdüm-ki Allāh içün kılam üşbu²⁵⁵¹ günün irtē namāzınıñ iki rek'at sünnetin yöneldüm ⁽²⁾ kıbleye kalan sünnetlerden²⁵⁵² daḥı buña göre niyyet oluna *Cevāhir*'de *Kınye*'den naql²⁵⁵³ olunmuş ki ⁽³⁾ eger vitir kılsa niyyet ētdüm-ki²⁵⁵⁴ Allāh içün kılam²⁵⁵⁵ üşbu²⁵⁵⁶

²⁵³⁵ M2.: “işbu”

²⁵³⁶ T.: “... kanğı”

²⁵³⁷ T. // M2.: “dürüst olur”

²⁵³⁸ M2.: “mes'ele” yazılmamış.

²⁵³⁹ M2.: “sünnetlerde muṭlaḳ ... Kāḍī Şadre'd-dīn” yazılmamış.

²⁵⁴⁰ M2.: “eydür” yazılmamış.

²⁵⁴¹ M2.: “bir” yazılmamış.

²⁵⁴² “nāfile namāz kılsa”=T. // M2.: “namāz kılsa nāfile” // T.: “... deyü”

²⁵⁴³ T. // M2.: “yerinedür”

²⁵⁴⁴ T. // M2.: “ṭurur” yazılmamış.

²⁵⁴⁵ T. // M2.: “... dēr”

²⁵⁴⁶ T.: “... raḥimahu'llāh”

²⁵⁴⁷ M2.: “doḡduḡından”

²⁵⁴⁸ T. // M2.: “ki” yazılmamış.

²⁵⁴⁹ M2.: “durur”

²⁵⁵⁰ M2.: “durmaz”

²⁵⁵¹ M2.: “işbu”

²⁵⁵² T. // M2.: “sünnetlerde”

²⁵⁵³ M2.: “naql”

²⁵⁵⁴ T.: “ki” yazılmamış.

²⁵⁵⁵ T.: “kılam” yazılmamış.

²⁵⁵⁶ M2.: “işbu”

gécenüñ üç rek‘at vitir namāzın²⁵⁵⁷ (4) yöneldüm kıbleye dēye farz yā²⁵⁵⁸ vācib yā sūnnet dēyü kayd ētmeye bir fetāvāda dēnmiş ki (5) cum‘a namāzında iki rek‘at cum‘a farzı²⁵⁵⁹ dēyü niyyet ēde farz vakti²⁵⁶⁰ dēmeye tā ki ittifākī (6) dūrüst ola ve ‘*Umdetü’l-İslām*’da daḥı *Fetāvā-yı Hānī*’den naḳl²⁵⁶¹ olunmuş ki farzū’l-vakt (7) dēyü niyyet ēdicek cum‘a namāzı dūrüst olmaz ve *Tuhfe*’den naḳl²⁵⁶² olunmuş ki farzū’l-vakt (8) dēyü niyyet ētmek²⁵⁶³ cemī‘ farīzalarda lāzımdur ammā cum‘ada dūrüst degül²⁵⁶⁴ dūrüst (9) olmamaḡuñ vechi cum‘a bābında gele *inşā’a’llāhu’l-‘azīz* bayram namāzında iki rek‘at (10) bayram namāzı dēyü niyyet ēde cenāze namāzında eyide²⁵⁶⁵ niyyet ētdüm Allāh içün iki²⁵⁶⁶ rek‘at (11) namāz kılam üşbu²⁵⁶⁷ ölü içün du‘ā edem daḥı²⁵⁶⁸ terāvīhde terāvīh namāzı yā²⁵⁶⁹ üşbu²⁵⁷⁰ vaktüñ (12) sūnneti dēyü niyyet ēde²⁵⁷¹ sā’ir nāfilelerde bu kadar rek‘at²⁵⁷² nāfile namāzı²⁵⁷³ dēyü niyyet ēde²⁵⁷⁴

[mes‘ele] (13) *Mes‘ūdī*’de dēnmiş ki tereddüd ile niyyet dūrüst olmaz²⁵⁷⁵ şuncılayın ki bir kimse cemā‘ate (14) gelse imāmı²⁵⁷⁶ taḥiyyatda bulsa evvel taḥiyyat²⁵⁷⁷ ise iktidā ētdüm āḥir ise ētmedüm [M1. 172b] (1) dēse dūrüst olmaz

mes‘ele²⁵⁷⁸ ‘*Umdetü’l-İslām*’da [M2. 95a] *Fetāvā-yı Hānī*’den naḳl²⁵⁷⁹ olunmuş ki (2) eger bir kimse gelüp imāmı rükū‘da bulsa niyyet tamām dile getürince rek‘at fevt

²⁵⁵⁷ T.: “namāzına”

²⁵⁵⁸ T.: “yā-ḥōd”

²⁵⁵⁹ T.: “farz”

²⁵⁶⁰ “farz vakti”=T. // M2.: “farz-ı vakt”

²⁵⁶¹ M2.: “naḳil”

²⁵⁶² M2.: “naḳil”

²⁵⁶³ T. // M2.: “ēdicek”

²⁵⁶⁴ T.: “degüldür”

²⁵⁶⁵ M2.: “eyide” yazılmamış.

²⁵⁶⁶ T. // M2.: “dört”

²⁵⁶⁷ M2.: “işbu”

²⁵⁶⁸ T. // M2.: “daḥı” yazılmamış.

²⁵⁶⁹ M2.: “yā” yazılmamış.

²⁵⁷⁰ M2.: “işbu”

²⁵⁷¹ T. // M2.: “... ve”

²⁵⁷² M2.: “re‘kata”

²⁵⁷³ T.: “namāz” // M2.: “namāzı” yazılmamış.

²⁵⁷⁴ T.: “eyleye”

²⁵⁷⁵ T.: “... dēr”

²⁵⁷⁶ T.: “imām”

²⁵⁷⁷ T.: “taḥiyyatda”

²⁵⁷⁸ M2.: “mes‘ele” yazılmamış.

²⁵⁷⁹ M2.: “naḳil”

ola ⁽³⁾ dëyü qorqsa *daḥaltu fī ṣalāti 'l-imāmi* dëye ya'nī girdüm imāmuñ namāzına²⁵⁸⁰
dëmek ⁽⁴⁾ olur²⁵⁸¹

yigirmi birinci bāb tekbīr-i evvel beyānındadır

[mes'ele] *Mes'ūdī* de dënmiş ki tekbīr-i evvel farzdur ⁽⁵⁾ bizüm mezhebümüzde²⁵⁸² mu'tezilinüñ hilāfınca anlar eydürler ki namāzuñ bināsı ⁽⁶⁾ ezkāz üzerine degül belki ef'āl üzerinedür bu mezheb bātıldur namāzuñ ⁽⁷⁾ bināsı hem ezkāz ve hem ef'āl üzerinedür zīrā *Qur'an-ı Mecīd* de gelmişdür ki²⁵⁸³ ⁽⁸⁾ *ḳad aflaḥa man tazakkā va zākara'sma rabbihi faṣallā*²⁵⁸⁴ ya'nī dëmek olur ki taḥḳīḳ ḳurtuldu ⁽⁹⁾ ve cennet-ile sa'ādetlendi şol kimse²⁵⁸⁵ kendüyi tezkiye ètdi ya'nī fiṭresin vërdi ⁽¹⁰⁾ ve²⁵⁸⁶ tañrısınıñ²⁵⁸⁷ adın zıkr²⁵⁸⁸ èdüp namāz ḳıldı ya'nī²⁵⁸⁹ *Allāhu akbar* dëyüp ve Resül ⁽¹¹⁾ ḥazret-i '*alayhi's-salām* buyurmuşdur ki *ṭahhir nafsaka kamā amara'llāhu ta'ālā vas-taḳbīl* ⁽¹²⁾ *ḳıblata*²⁵⁹⁰ va *ḳul allāhu akbar*²⁵⁹¹ [T. 72b] ²⁵⁹² ve dënmiş ki tekbīr-i evvelüñ farz idüğine²⁵⁹³ hīç kimesne²⁵⁹⁴ münkir ⁽¹³⁾ olmadı inkār èden kāfir olur²⁵⁹⁵

mes'ele²⁵⁹⁶ *Mes'ūdī* de dënmiş ki tekbīr-i evvel İmām Şāfi'ī ⁽¹⁴⁾ ḳatında²⁵⁹⁷ rükündür ya'nī namāzdan cüzdür bizüm imāmlar²⁵⁹⁸ ḳatında şartdur ammā kitāblaruñ

²⁵⁸⁰ "imāmuñ namāzına"=T. // M2.: "namāzına imāmuñ"

²⁵⁸¹ M2.: "olu yā-ḥōd *deḥalet fī ṣalāti 'l-imāmi* dëye"

²⁵⁸² T. // M2.: "... ammā"

²⁵⁸³ T.: "ki" yazılmamış.

²⁵⁸⁴ ALLĀH: *Qur'an*: 87. A'lā 14-15. "Arınan ve Rabb'inin adını anıp, namaz kılan kimse mutlak kurtuluşa erer."

²⁵⁸⁵ T. // M2.: "... ki"

²⁵⁸⁶ T. // M2.: "... daḥı"

²⁵⁸⁷ T. // M2.: "tañrısınıñ"

²⁵⁸⁸ M2.: "zıkr"

²⁵⁸⁹ M2.: "ya'nī" yazılmamış.

²⁵⁹⁰ M2.: "*taḳbīlū 'l-ḳıblete*"

²⁵⁹¹ Kaynağına ulaşamadı. "Allahu tealanın emrettiği gibi nefsinı temizle, kıblene yönel ve Allah en büyüktür de." T.: "... ya'nī dëmek"

²⁵⁹² T.: "... olur ki nefsüñi pāk eyle Allāh *subḥānehü ve ta'ālā* ḥazret buyurduğı gibi daḥı ḳıbleye yönel daḥı eyit-ki *Allāhu akbar*" // M2.: "... ya'nī dëmek olur ki nefsüñi pāk eyle Allāhu *ta'ālā* buyurduğı bigi daḥı ḳıbleye yönel eyit-ki *Allāhu akbar*"

²⁵⁹³ T. // M2.: "ıduğına"

²⁵⁹⁴ T. // M2.: "kimse"

²⁵⁹⁵ T.: "... na *ūzu bi'llāhi* [...]"

²⁵⁹⁶ M2.: "mes'ele" yazılmamış.

²⁵⁹⁷ "tekbīr-i evvel İmām Şāfi'ī ḳatında"=T. // M2.: "İmām Şāfi'ī ḳatında tekbīr-i evvel"

²⁵⁹⁸ T. // M2.: "imām"

[M1. 173a] (1) ekşerinde mücmel zikir²⁵⁹⁹ olunan²⁶⁰⁰ yerlerde erkân²⁶⁰¹ ‘add olunmuşdur erkândan²⁶⁰² ‘add olunduğunuñ (2) vechi²⁶⁰³ dañı üçünci bābda mezkûrdur

mes’ele²⁶⁰⁴ İmām Şāfi’î ile bizüm e’imme arasında tekbîr-i (3) evvel haqqında olan hilāfuñ şemeresi şol²⁶⁰⁵ mes’elede zāhir olur ki bir kimse (4) iki rek’at namāz kılsa ikiledin²⁶⁰⁶ tekbîr étmedin evvelkinüñ tekbîrine binā édüp (5) iki rek’at dañı kılsa Şāfi’î katında dürüst degül zīrā tekbîr-i evvel rükündür dër (6) bizüm e’imme katında dürüstdür zīrā tekbîr-i evvel şartdur dërler²⁶⁰⁷

mes’ele (7) *Mes’ūdī*’de dënmiş ki ba’zılar katında tekbîr-i evvel namāzdan degül ammā namāz ansuz (8) olmaz şöyle ki kapu evden degül ammā ev kapusuz²⁶⁰⁸ olmaz ve denmiş ki İmām Zāhid-i Faḥr²⁶⁰⁹ (9) meşīḥa dersin eydürken²⁶¹⁰ rivāyet bulundu²⁶¹¹ İmām Ebū Ḥanīfe ve İmām Ebū Yūsuf (10) katında namāzdan degül şartdur İmām Muḥammed katında namāzdandur rükündür bu hilāfuñ (11) şemeresi şol²⁶¹² mes’elede zāhir olur ki bir kimse öyle namāzın kılrken ḥatırına (12) gelse ki irte namāzın [M2. 95b] kılmamış İmām Ebū²⁶¹³ Ḥanīfe ile İmām Ebū²⁶¹⁴ Yūsuf katında kılduğı (13) namāz nāfile olur İmām Muḥammed katında nāfile dañı olmaz ammā İmām Muḥammed’üñ şahīḥ kavli (14) oldur ki ne yerdeki namāza²⁶¹⁵ fesād²⁶¹⁶ gelür ol tekbîr-i evvel rükün dutar²⁶¹⁷ şol²⁶¹⁸ yerdeki bināya [M1. 173b] (1) ḥācet ola şart dutar

²⁵⁹⁹ M2.: “zikir”

²⁶⁰⁰ T. // M2.: “olan”

²⁶⁰¹ T. // M2.: “erkândan”

²⁶⁰² T.: “erkānda”

²⁶⁰³ T.: “vech”

²⁶⁰⁴ M2.: “mes’ele” yazılmamış.

²⁶⁰⁵ T.: “şu”

²⁶⁰⁶ M2.: “ikileydin”

²⁶⁰⁷ M2.: “dërler” yazılmamış.

²⁶⁰⁸ “ev kapusuz”=M2.: “kapusuz ev”

²⁶⁰⁹ T.: “Faḥrī” // M2.: “Faḥir”

²⁶¹⁰ T. // M2.: “ederken”

²⁶¹¹ T. // M2.: “... ki”

²⁶¹² T.: “şu”

²⁶¹³ T.: “Ebū” yazılmamış.

²⁶¹⁴ T.: “Ebū” yazılmamış.

²⁶¹⁵ T.: “namāz”

²⁶¹⁶ T.: “fesāda”

²⁶¹⁷ T.: “tutar”

²⁶¹⁸ T. // M2.: “şu”

ammā fikh kitāblarında zikr olunan oldur ki ⁽²⁾ tekbīr-i evvel namāzdan rükün degül idüğinde bizüm imāmlaruñ hilāf yokdur ⁽³⁾ hilāf Şāfi ‘ī’ nūndür²⁶¹⁹

mes’ ele²⁶²⁰ *Mes ‘ūdī*’ de dēnmiş ki İmām Mālik katında namāz kılan ⁽⁴⁾ kimse tekbīr-i evvelde *Allāhu akbar* lafzından ğayrı lafz-ile namāza dāhıl olmaz ammā²⁶²¹ Şāfi ‘ī’ ⁽⁵⁾ katında dağı *Allāhu akbar* yā *Allāhu’l-akbar* dēmek gerek ve *Şalāt-ı Seraḥsī*’ den naql²⁶²² ⁽⁶⁾ olunmuş ki İmām Ebū Yūsuf katında üşbu²⁶²³ dört lafzdan her kağısın²⁶²⁴ dēse ⁽⁷⁾ dürüstdür biri *Allāhu akbar* biri *Allāhu’l-akbar* biri *Allāhu kabīr* biri dağı *Allāhu’l-kabīr* ⁽⁸⁾ ammā İmām Muḥammed katında ism²⁶²⁵ ve sıfat tamām olıcağ ğayrı lafz-ile dağı dürüst olur ⁽⁹⁾ şöyle ki *Allāhu acallu* yā *Allāhu ‘azza* yā *Allāhu ā’zam* yā *Allāhu calīl* dēse namāza²⁶²⁶ dāhıl olur ⁽¹⁰⁾ ammā²⁶²⁷ Ebū²⁶²⁸ Ḥanīfe katında²⁶²⁹ tekbīr-i evvel niyyetine esmā’ u’ llāhdan her kağı²⁶³⁰ ismi²⁶³¹ eydürse²⁶³² ⁽¹¹⁾ namāza dāhıl olur sıfatı²⁶³³ hācet degül ve dēnmiş ki Şeyḥü’l-islām Burhāne’ d-dīn ⁽¹²⁾ Şalāt-ı İmām *Minhāc* dersin eydürken rivāyet bulundı-ki bir kimse tekbīr-i evvel ⁽¹³⁾ niyyetine kelime-i şehādeti eyitse İmām Ebū Ḥanīfe ile İmām Muḥammed katında ⁽¹⁴⁾ namāza dāhıl olur ammā duḥūl²⁶³⁴ kelime-i nefy-ile degül belki [T. 73a] kelime-i işbāt²⁶³⁵-iledür [M1. 174a] ⁽¹⁾ kelime-i nefy *lādur* kelime-i işbāt *illā’ llāhdur* bu mes’ eleden aılanur ki İmām ⁽²⁾ Muḥammed dağı İmām Ebū Ḥanīfe kavli üzerinedür

mes’ ele *Mes ‘ūdī*’ de dēnmiş ki eğer ⁽³⁾ bir kimse tekbīr-i evvel niyyetine *Allāhummağfirlī* dēse namāza dāhıl olmaz icmā’²⁶³⁶ ammā ⁽⁴⁾ hemān *Allāhumma*

²⁶¹⁹ T.: “ammā fikh ... hilāf Şāfi ‘ī’ nūndür” yazılmamış.

²⁶²⁰ M2.: “ammā fikh ... Şāfi ‘ī’ nūndür mes’ ele” yazılmamış.

²⁶²¹ M2.: “... İmām”

²⁶²² M2.: “naql”

²⁶²³ M2.: “işbu”

²⁶²⁴ M2.: “kağısın”

²⁶²⁵ M2.: “işim”

²⁶²⁶ M2.: “namāzda”

²⁶²⁷ T. // M2.: “... İmām”

²⁶²⁸ T.: “Ebū” yazılmamış.

²⁶²⁹ T.: “... raḥimahu’ llāh”

²⁶³⁰ M2.: “kağı”

²⁶³¹ T.: “ism”

²⁶³² M2.: “ederse”

²⁶³³ M2.: “sıfat”

²⁶³⁴ T. // M2.: “duḥūlī”

²⁶³⁵ M1.: “إِنْفَات”

²⁶³⁶ M2.: “icmā’ i”

dése Kūfîler atında namāza dāh il olmaz Ba r iler atında [dāh il] olur z r ²⁶³⁷ (5) K f iler eyd rler ki *Allāhummanu * a lı y  All h  menn ²⁶³⁸ bi'l- ay rdur ma'n de *Allāhumma f rl * (6) g bid r nitekim anu la namāza dāh il olmazdı bunu la da ı [dāh il] olmaz Ba r ²⁶³⁹ eyd rler²⁶⁴⁰ (7) *Allāhummanu * mimi ma'n de yed r eger bir kimse y  All h dese namāza dāh il olur²⁶⁴¹ (8) Eb  H n fe avlince bunda da ı eyled r

mes'ele²⁶⁴² *Mes' d * de d nmi  ki eger bir kimse (9) 'Arab  bilmes  tekb r-i evveli F rs  dese ittif k  d r std r eger 'Arab  bil rken F rs  (10) dese²⁶⁴³ Eb  H n fe atında d r std r  m meyn atında deg l am   d nmi  ki  m   H s  m (11)      Ce    'u  *C mi'i -    r*'inde ve  al t-ı  m   *Minh c-ı Keb r*'de riv yet (12) olunmi  ki²⁶⁴⁴ Eb  H n fe bu s zden r c  ' d p d mi   r ki 'Arab  bilen kimse (13) tekb r-i evveli F rs  d mek-ile [M2. 96a] nam za d h il olmaz

mes'ele²⁶⁴⁵ *Umdet 'l- sl  m*'da (14) d nmi  ki tekb r-i evvele tekb r-i tah r me d rler z r  ki²⁶⁴⁶ nam zda d rler z r  ki nam zdan²⁶⁴⁷     n  el   olan i ler [M1. 174b] (1) tekb r-i evvelde  o ra i lemek  ar  m olur t  sel  m v rince ve²⁶⁴⁸ d nmi  ki (2) tekb ri cezm-ile d mek gerek z r  Res l   zret-i 'alayhi's-sal  m buyurmi  dur ki (3) *at-takb ru cazmun va'l-az  nu cazmun va'l-ik  matun cazmun*²⁶⁴⁹ ve²⁶⁵⁰ d nmi  ki tekb rde * smu'l-* (4) *-l hu * evvelindeki elif ve *akbar* lafzında beyi  eken n nam zı f sid olur (5) z r  elifi²⁶⁵¹  ekicek All h ulu m dur d mek olur beyi  ekicek *akb r* olur

²⁶³⁷ M2.: "z r " yazılmamı .

²⁶³⁸ M1.: "amm "

²⁶³⁹ M2.: "Ba r ler"

²⁶⁴⁰ M2.: "eyd r"

²⁶⁴¹ M2.: "...  m  "

²⁶⁴² M2.: "bunda da ı eyled r mes'ele" yazılmamı .

²⁶⁴³ M2.: "...  m  "

²⁶⁴⁴ M2.: "...  m  "

²⁶⁴⁵ M2.: "mes'ele" yazılmamı .

²⁶⁴⁶ M2.: "ki" yazılmamı .

²⁶⁴⁷ M2.: "d rler z r  ki nam zdan" yazılmamı .

²⁶⁴⁸ M2.: "ve" yazılmamı .

²⁶⁴⁹ Eb  H f  Siraceddin  mer b. Ali b. Ahmed  bn 'l-M lak  n, *el-Bedr 'l-m n r f  tahr ci'l-eh   s ve'l-as ri'l-vak a f ' -  rhi'l-keb r*, C. III, n r. Mustafa Eb 'l-Gayt Abd l ay-Eb  Muhammed Abdullah Abdullah b. S leyman, Eb  Ammar Yasir b. Kemal, D r 'l-hicre, Riyad 2004, s. 516. "Tekbirde dur, ezanda dur, kamette dur."

²⁶⁵⁰ M2.: "ve" yazılmamı .

²⁶⁵¹ M2.: "[e]lif"

(6) *akbār*²⁶⁵² şeytān adıdur eger bu ma'nīye i'tikād edüp dërse kâfir olur *na'ūzu* (7) *bi'llāhi min zalika*

mes'ele²⁶⁵³ *Mes'ūdī*'de dënmiş ki muḳtedī tekbīr-i evveli imāma muḳārin (8) dëmek gerek²⁶⁵⁴ Ebū Ḥanīfe ḳatında *raḥimahu'llāh*²⁶⁵⁵ zīrā Allāh *ta'ālā calla calāluhu* buyurmuşdur²⁶⁵⁶ (9) *va sārī'ū ilā mağfiratin min rabbikum*²⁶⁵⁷ Ebū Ḥanīfe eydür kişi namāza girmek mağfirete (10) girmekdür ve daḥı eydür ki²⁶⁵⁸ namāz müşterek 'ibādetdür imām ile cemā'at arasında (11) ortaklıkda berāberlik gerek ammā dënmiş ki *Ṣalāt-ı Seraḥsī*'de İmām Ebū Yūsuf'dan (12) rivāyetdür ki muḳtedī eger tekbīr-i evveli²⁶⁵⁹ imām tekbirine muḳārin dërse namāza (13) dāḥil olmaz ve İmām Muḥammed dëmiş-ki ben üstāduma muḥālefet etmez in ammā benüm (14) ihtiyārum oldur ki ḳünkü imām *akbaruñ rāsına* yetişe muḳtedī *lafzatu'llāhuñ* [M1. 175a] (1) elfine²⁶⁶⁰ āğāz éde

[mes'ele] *Tergīb*'de dënmiş ki İmām Ebū Ḥanīfe ḳatında *raḥimahu'llāh* muḳtedī (2) tekbīr-i evveli imām-ile berāber dëmek gerek şöyle ki yüzük-ile barmaḳ gibi ola²⁶⁶¹ ya'nī barmaḳı (3) depredicek yüzük bile deprendüğü gibi²⁶⁶² ammā İmāmeyn ḳatında muḳtedī *lafzatu'llāhuñ* (4) hemzesin ulaşıdura imām tekbirindeki *akbaruñ rāsına* ve daḥı dënmiş ki (5) şaḥīḥ oldur ki e'imme-i selāse arasında²⁶⁶³ bu ihtilāf evleviyyetdedür dürüst (6) olmaḳda ittifāḳları vardır iki şüretde daḥı ve *Fetāvā-yı Sirācī*'den naḳl²⁶⁶⁴ olunmuş ki (7) İmām Faḳih Ebū'l-Leyṣ-i Semerḳandī İmāmeyn ḳavlince fetvā vërmışdür²⁶⁶⁵ ve bu (8) ihtilāfuñ fā'idesi oldur ki İmām Ebū Ḥanīfe ḳatında tekbīr-i evvelüñ şevābın (9) muḳtedī şol vaḳt ḥāşıl éder ki imām-ile berāber dëye ammā İmāmeyn ḳatında (10) imām *subḥānakayı* tamām etmedin tekbīr

²⁶⁵² M2.: “*akbār*” yazılmamış.

²⁶⁵³ M1.: “mes'ele” yazılmamış.

²⁶⁵⁴ M2.: “... İmām”

²⁶⁵⁵ M2.: “*raḥimahumu'llāh*”

²⁶⁵⁶ M2.: “... ki”

²⁶⁵⁷ “Rabb'inizin bağışına koşun.” M2.: “... İmām”

²⁶⁵⁸ M2.: “ki” yazılmamış.

²⁶⁵⁹ M2.: “tekbīr-i evveli” yazılmamış.

²⁶⁶⁰ M2.: “ululuğına”

²⁶⁶¹ M2.: “ola” yazılmamış.

²⁶⁶² M2.: “bigi”

²⁶⁶³ M1.: “ortasında”

²⁶⁶⁴ M2.: “naḳil”

²⁶⁶⁵ M2.: “vërmış-idi”

eden²⁶⁶⁶ tekbîr-i evvel şevâbın bulur etmeyen ⁽¹¹⁾ bulamaz ve Kâdî Ebû Ca'fer-i Ustrüşenî imâm *fâtihay*ı tamâm etmedin tekbîr eden²⁶⁶⁷ ⁽¹²⁾ tekbîr-i evvel şevâbın bulur dër Şeyhü'l-islâm 'Alî İsbîcâbî *rahimahu'llāh*²⁶⁶⁸ imāma ⁽¹³⁾ rek'at-ı ūlāda yetişüp tekbîr eden tekbîr-i evvel şevâbın bulur dëmiş ve dağı ⁽¹⁴⁾ dënmiş ki âdem ola ki ka'de-i ahîrede yetişe²⁶⁶⁹ tekbîr-i evvel şevâbın bula âdem ola-ki [M2. 96b] [M1. 175b] ⁽¹⁾ imâm-ile bile dëyüp dağı bulmaya niteki *Mes'ūdî*'de hikâyet olunmuşdur²⁶⁷⁰ ki ⁽²⁾ Hasan-ı Başrî *rahmatu'llāhi 'alayhi* bir gün şabâh vaktinde uykuda kalmış idi ⁽³⁾ şeytân *'alayhi'l-la'na* gelüp dëdi²⁶⁷¹ ki sağın²⁶⁷² tekbîr-i evveli terk²⁶⁷³ etmeyesin ⁽⁴⁾ dëdi Şeyh Hasan-ı Başrî²⁶⁷⁴ durı gelüp yâ mel'ün sen dâ'im anı dilersin ki²⁶⁷⁵ mü'minlerden²⁶⁷⁶ ⁽⁵⁾ tekbîr-i evvel fevt ola nite oldı-ki beni uyarduñ dëdi şeytân²⁶⁷⁷ eyitdi 'ömrüñ ⁽⁶⁾ içinde bir tekbîr-i evvel fevt êtdüñ ol kadar zârîlık edüp ağıladuñ-ki Allāh ⁽⁷⁾ *ta'ālā* saña biñ tekbîr-i evvel şevâbın vërdi gërü eyle²⁶⁷⁸ ola dëyü kôrkdum dëdi ⁽⁸⁾ imdi âdem var ki tekbîr-i evvele yetişmek ve yetişmemek berâberdür anuñ²⁶⁷⁹ bigi âdemüñ ⁽⁹⁾ şevâbı şol²⁶⁸⁰ kişi bigi degül ki tekbîr-i evvel fevt olıcak kendüñüñ kuşurın bilüp²⁶⁸¹ ⁽¹⁰⁾ şevâb fevt êddügin²⁶⁸² ve nice devletden ayrılduğın fikr²⁶⁸³ êde dağı guşşalara gark olup ⁽¹¹⁾ maḥzûn ola²⁶⁸⁴ zîrâ Resûl ḥazret-i *'alayhi's-salām* buyurmuşdur ki *takbîratu'l-ülā* ⁽¹²⁾ *ḥayrun mina'd-dunyā va mā fîhā*²⁶⁸⁵ tekbîr-i evvel hayırludur dünyādan dağı içindekilerden²⁶⁸⁶ ⁽¹³⁾ dëmek olur bu ḥadîsi buyurduğunuñ

²⁶⁶⁶ M2.: “tekbîr eden” yazılmamış.

²⁶⁶⁷ M2.: “tekbîr eden” yazılmamış.

²⁶⁶⁸ M2.: “*rahmatu'llāhi 'alayh*”

²⁶⁶⁹ M2.: “... tekbîr eden”

²⁶⁷⁰ M2.: “olunmuş”

²⁶⁷¹ M2.: “dërdi”

²⁶⁷² M2.: “sağın” yazılmamış.

²⁶⁷³ M1. nüshasında “terk” kelimesinin üst kısmına “fevt” yazılmış. // M2.: “fevt”

²⁶⁷⁴ M2.: “Başrî” yazılmamış.

²⁶⁷⁵ M2.: “kim”

²⁶⁷⁶ M2.: “mü'minlerden” yazılmamış.

²⁶⁷⁷ M2.: “*'aleyhi mā yestehiku*”

²⁶⁷⁸ M2.: “öyle”

²⁶⁷⁹ M2.: “bunuñ”

²⁶⁸⁰ M2.: “şu”

²⁶⁸¹ M2.: “... nice”

²⁶⁸² M2.: “êddügin”

²⁶⁸³ M2.: “fikir”

²⁶⁸⁴ M2.: “olup ağlaya”

²⁶⁸⁵ İbn Ebû Şeybe, C. II, s. 344. “İftitah tekbiri dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.”

²⁶⁸⁶ M1.: “لِحُجَّتِهِ غِي لَزْنٍ”

sebebi oldu²⁶⁸⁷ ki aşhābuñ ulularından ⁽¹⁴⁾ biri tekbīr-i evveli fevt êtdi gelüp yā Resūlu'llāh benden tekbīr-i evvel fevt oldu ^{[M1. 176a] (1)} mālumuñ şülüşin ki ol²⁶⁸⁸ seksen biñ dinārdur Allāh yolına şadağa êtsem ol ⁽²⁾ tekbīrūñ şevābın bulam mı dēdi Resūl ḥazret-i 'alayhi's-salām yok dēdi²⁶⁸⁹ yā Resūlu'llāh ⁽³⁾ küllini²⁶⁹⁰ êtsem bulam mı dēdi yok dēdi daḥı bu ḥadīşi buyurdi ki *takbīratu'l-ūlā* ⁽⁴⁾ ḥayrun mina'd-dunyā *va mā fihā*²⁶⁹¹ tekbīr-i evvelūñ şerefi ve faẓileti ḥaqqında bu ḥadīs ⁽⁵⁾ kifāyet êder ammā kāhilleri ziyāde terġīb içün aşhābuñ ulularından daḥı ⁽⁶⁾ bir nice söz naql²⁶⁹² olsun²⁶⁹³ Emīrū'l-mü'minīn²⁶⁹⁴ Ebū Bekr²⁶⁹⁵ *raḍiya'llāhu 'anhu* buyurmışdur ki ⁽⁷⁾ her kişi ki *Ḳur'ān*'ı bir kez ḥatim êde Allāh *ta'ālā calla calāluhu* buyurur²⁶⁹⁶ tā²⁶⁹⁷ ki *Ḳur'ān*'uñ ḥarfleri ⁽⁸⁾ sağışınca cennetde köşk bünyād²⁶⁹⁸ êdeler ol kişi adına *Ḳur'ān* biñ kez ḥatim êtmege ⁽⁹⁾ kâdir olsam daḥı ol benden fevt olsa gönlüme ol kadar renc ve melāmet ⁽¹⁰⁾ yetişmezdi ki tekbīr-i evvel fevt olsa yetişürdi ve Emīrū'l-mü'minīn 'Ömer *raḍiya'llāhu 'anhu* ⁽¹¹⁾ dēmişdür²⁶⁹⁹ ki her kişi ki bir aça ta'ām vërse yā bir oruc dutmış²⁷⁰⁰ kişinūñ orucın ⁽¹²⁾ açsa Ḥaḳ *ta'ālā* buyurur tā ki ol²⁷⁰¹ dānelerūñ²⁷⁰² sağışınca cennetde ^[M2. 97a] köşk²⁷⁰³ bünyād ⁽¹³⁾ êdeler ol kişinūñ adına ben kâdir olsam 'ālemūñ açlarına ve oruclarına ta'ām ⁽¹⁴⁾ vërmege ol benden fevt olsa gönlüme ol kadar renc ve melāmet ḥāşıl olmazdı²⁷⁰⁴ ^{[M1. 176b] (1)} bir tekbīr-i evvel benden fevt olsa yetişürdi ve Emīrū'l-mü'minīn 'Osmān *raḍiya'llāhu 'anhu*²⁷⁰⁵ ⁽²⁾ dēmişdür ki her kişi ki Allāh yolına bir deve ḳurbān êde Allāh *ta'ālā calla calāluhu* ⁽³⁾ buyurur tā ki ol devenūñ tüyi sağışınca cennetde köşk bünyād êdeler eger 'ālemūñ ⁽⁴⁾ develerin

²⁶⁸⁷ M2.: "oldur"

²⁶⁸⁸ M2.: "ol" yazılmamış. M2.: "... bir lek ve"

²⁶⁸⁹ M2.: "... yā Resūlu'llāhı şülüşānın êtsem bulam mı dēdi Resūl *a. m.* yok dēdi"

²⁶⁹⁰ M2.: "küllüsini"

²⁶⁹¹ "İftitah tekbiri dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."

²⁶⁹² M2.: "naķil"

²⁶⁹³ M2.: "olunsun"

²⁶⁹⁴ M2.: "Emīrū'l-mü'minīn" yazılmamış.

²⁶⁹⁵ M2.: "Bekir"

²⁶⁹⁶ M2.: "buyurdi"

²⁶⁹⁷ M2.: "tā" yazılmamış.

²⁶⁹⁸ M2.: "binā"

²⁶⁹⁹ M2.: "buyurmışdur"

²⁷⁰⁰ M2.: "dutan"

²⁷⁰¹ M2.: "... ta'āmuñ"

²⁷⁰² M2.: "dāneleri"

²⁷⁰³ M2.: "köşkler"

²⁷⁰⁴ M2.: "... ki"

²⁷⁰⁵ M2.: "*raḍiya'llāhu 'anhu*" yazılmamış.

ķurbān  tmege ķādir olsam ol benden fevt olsa g  nl me ol-ķadar²⁷⁰⁶ (5) renc ve mel met yetişmezdi ki tekb r-i evvel fevt olsa yetiş rdi ve Em r 'l-m ' min n (6) 'Al  karamma 'll hu vachahu²⁷⁰⁷ buyurmişdur ki her kişi ki ġaz da bir k fir  ld rse All h ta ' l  (7) buyurur t  ki ol k fir n a 'z sındaki kıllar saġıřınca cennetde k řkler²⁷⁰⁸ (8) b ny d  deler ol kişin n adına eger ben ķ dir olsam ' lem n k firlerin kıрмаġa (9) ol benden fevt olsa g  nl me ol-ķadar renc ve mel met yetişmezdi-ki (10) benden bir tekb r-i evvel fevt olsa yetiş rdi

mes' ele *Mes ' di* de denmiş ki eger muķted  (11) *lafzatu 'll hi* im m-ile ber ber d se amma²⁷⁰⁹ *akbar* lafz n²⁷¹⁰ y -h d bir kişi gel p im m  r k 'da (12) bulsa *All h* lafz n kıy mda d se *akbar* lafz n r k 'da d se²⁷¹¹ Eb  H n fe ķatında (13) nam za d hil olur z r  anu ²⁷¹² yalu uz ism-ile ş r  d r std r ş fat h cet (14) deg l amma  m meyn ķatında nam za d hil olmaz

mes' ele *Mes ' di* de²⁷¹³ ş l t-  Seraşs 'n n [M1. 177a] (1) *Nev dir* 'inde²⁷¹⁴ naķl²⁷¹⁵ olunmiş ki eger muķted n n tekb r-i evveli im m tekb rinden   din (2) v ķi²⁷¹⁶ olsa H san bin Ziy d²⁷¹⁷ Eb  H n fe'den *raşimahu 'll h* riv yet  der ki hiķbir nam za (3) d hil²⁷¹⁸ olmaz ş l t-   m m *Minh c*'da daķı²⁷¹⁹ hiķbir ²⁷²⁰ nam za d hil olmaz denmiş (4)  m m²⁷²¹ Muşammed ve Z fer *raşimahum  'll hu* bu kavli iķtiy r  tmişlerd r amma²⁷²²  m m Eb  H n fe'den (5) eřař²⁷²³ riv yet oldur ki  m m Eb  Y suf riv yet  der ki muķted n n nam z  (6) n file olur z r  nam zu n iki ş fat  var²⁷²⁴

²⁷⁰⁶ M2.: "o kadar"

²⁷⁰⁷ M2.: "veche"

²⁷⁰⁸ M2.: "k şk"

²⁷⁰⁹ M2.: "y "

²⁷¹⁰ M2.: "...   din d se y -h d ikisinde im m-ile ber ber d se"

²⁷¹¹ M2.: "...  m m"

²⁷¹² M2.: "... ķatında"

²⁷¹³ M2.: "... denmiş-ki"

²⁷¹⁴ M1.: "[Nev dirinde]n"

²⁷¹⁵ M2.: "naķil"

²⁷¹⁶ M1.: "[v ķi']"

²⁷¹⁷ M2.: "...  m m"

²⁷¹⁸ M1.: "[d ]hil"

²⁷¹⁹ M2.: "daķı" yazılmamış.

²⁷²⁰ M1.: "    "

²⁷²¹ M1.: "[ ]m m"

²⁷²² M2.: "amma" yazılmamış.

²⁷²³ M1.: "[e]şaş"

²⁷²⁴ M2.: "vardur"

biri farîzalık²⁷²⁵ biri nâfilelik tekbîr-i ⁽⁷⁾ evveli imâmdan öñdin demek-ile farîzalık şıfatı bâtil oldıysa nâfilelik ⁽⁸⁾ şıfatı bâkîdür bu ihtilâfuñ fâ'idesi şol yerde²⁷²⁶ zâhir olur ki bu namâz içinde ⁽⁹⁾ muḳtedî ḳahḳaha ile gülse²⁷²⁷ Ebū Yūsuf rivāyetince ābdesti şınur Ḥasan bin Ziyād ⁽¹⁰⁾ rivāyetince [ābdesti] şınmaz bu ihtilāf ^[M2. 97b] şol yèrdedür ki muḳtedî tekbîri imâmdan öñdin ⁽¹¹⁾ eyitdügin²⁷²⁸ bile imāma mütāba'at etmeyüp ol namāzı başḳa ḳıla eger mütāba'at eğerse ⁽¹²⁾ ābdest şınmaz ittifāḳī zīrā yaluñuz ḳılıncaḳ²⁷²⁹ namāzda bir rükün miḳdārı imāma mütāba'at ⁽¹³⁾ étse namāzı fāsîd olur namāz içinde gülmiş olmaz bu daḳı şol yèrdedür ki imāmete ⁽¹⁴⁾ ehl²⁷³⁰ olan kimseye uymış ola ammā eger²⁷³¹ [ehl] nā-ehle uysa saḡ şāḥib-i 'özre ^[M1. 177b] (1) yā resîde nā-resîdeye yā Ḳur'ân bilen ümmîye yā ümmî dilsüze yā er 'avrata²⁷³²⁽²⁾ uymış olsa ābdesti şınmaz ittifāḳī²⁷³³ va'llāhu a'lam²⁷³⁴ ey 'azîz²⁷³⁵ tekbîr²⁷³⁶ namāzuñ evvelinde²⁷³⁷ (3) bir kelimedür anda bu ḳadar ihtiyāt var namāz dürüst olmasında ey vay bizüm²⁷³⁸ (4) ḥālümüz ki bu 'ilimden ḡāfillerüz İlāhî bu za'yıf ḳulları doḡrı²⁷³⁹ yola ḳulaḡızla ⁽⁵⁾ ve eksüklik-ile²⁷⁴⁰ êtdüğümüz 'ibādeti ḳabül eyle²⁷⁴¹ yā Rabba 'l- 'ālamīna

yigirmi ikinci ⁽⁶⁾ bâb şıfat-ı şalāt beyânındadır²⁷⁴²

her namāz ḳılan mü'minlere gerekdür ki namāzuñ ⁽⁷⁾ şartların ve rükünlerin gereḡi bigi²⁷⁴³ ri'āyet eğer tā ki namāz²⁷⁴⁴ dürüst ola ve vāciblerin ⁽⁸⁾ ve sünnetlerin

²⁷²⁵ M1.: “فَرِيضَةً لِّكَ”

²⁷²⁶ “şol yerde”=M2.: “şunda”

²⁷²⁷ M2.: “... İmām”

²⁷²⁸ M2.: “êtdüğün”

²⁷²⁹ M2.: “... yerde”

²⁷³⁰ M2.: “ehil”

²⁷³¹ M2.: “eger” yazılmamış. M2.: “... ehli”

²⁷³² M1.: “[‘avrata]”

²⁷³³ “ābdesti şınmaz ittifāḳī”=M2.: “ittifāḳī ābdesti şınmaz”

²⁷³⁴ M2.: “... imdi”

²⁷³⁵ M2.: “‘azîzler namāz”

²⁷³⁶ M2.: “tekbîri”

²⁷³⁷ M1.: “[evvelinde]”

²⁷³⁸ M1.: “bizü[m]”

²⁷³⁹ M2.: “doḡrı”

²⁷⁴⁰ M1.: “كَشْكُ”

²⁷⁴¹ M2.: “... āmīn”

²⁷⁴² M2.: “beyān”

²⁷⁴³ M2.: “gibi”

²⁷⁴⁴ M2.: “namāzı”

ve müstaḥabların ve edeblerin²⁷⁴⁵ daḥı gökçek ri‘āyet ēde tā²⁷⁴⁶ ki namāzı ⁽⁹⁾ görklü olup şevābı çok ola ve²⁷⁴⁷ namāzı nākış olup kendü günāhkār ⁽¹⁰⁾ olmaya eyle olsa şıfat-ı namāz tertīb üzere²⁷⁴⁸ zıkr²⁷⁴⁹ olunmak gerek oldı²⁷⁵⁰

(11) *Tergīb*’de dēnmiş ki namāzuñ rükni dörtdür²⁷⁵¹ biri kıra’atdur ve kıra’at rükni-zā’iddür²⁷⁵² (12) ve ḥadd-i rükni-zā’id²⁷⁵³ oldur ki ḥālet-i ‘özürde sākıt ola ve namāzda kıra’at ⁽¹³⁾ imānda ikrār gibidür ve kıyām vü²⁷⁵⁴ rükū‘ ve sücūd erkān-ı aşıldür ve ḥadd-i rükni²⁷⁵⁵ (14) aşı²⁷⁵⁶ oldur ki ḥālet-i ‘özürde sākıt olmaya ve namāzda bunlar imānda taşdıḳ-i ^[M1. 178a] (1) ḳalb gibidür²⁷⁵⁷

imdi bilgil ki namāz kılmak dileyen kişi gerekdür²⁷⁵⁸ ki evvel istiḡfār ⁽²⁾ ēde ve dünyā endişelerin gönünden çıkara belki gönünde Allāh ta‘ālānuñ ‘azameti ⁽³⁾ ve heybeti ve rahmeti fikrinden ḡayrı nesne ḳalmaya andan namāzlaḡu üzerine varup ⁽⁴⁾ ḳibleye ḳarşu dura²⁷⁵⁹ şol vech-ile ki boyı tamām toḡrı ola nazarı secde²⁷⁶⁰ yerinde ⁽⁵⁾ ola ayaklarının arası bir ḳarış miḳdārı açuḳ ola ba‘zı kitāblarda bir el inince ⁽⁶⁾ ola dēnmiş²⁷⁶¹ andan niyyet ēde²⁷⁶² niyyet ēderken ellerini daḥı ḳaldura zīrā ki İmām ⁽⁷⁾ Ā‘zam ile İmām Muḡammed²⁷⁶³ dēmişler ki evvel el ḳaldurup andan tekbīr ētmek gerek ⁽⁸⁾ zīrā el ḳaldurmak ma‘nide ululuḳ şıfatın Allāh ta‘ālānuñ ḡayrından nefy²⁷⁶⁴ ētmekdür ^[M2. 98a] (9) ve tekbīr ētmek ma‘nide ululuḳ şıfatın Allāh’ı²⁷⁶⁵ işbāt ētmekdür

²⁷⁴⁵ M1.: “ادْبِرِينَ”

²⁷⁴⁶ M2.: “tā” yazılmamış.

²⁷⁴⁷ M2.: “ve” yazılmamış.

²⁷⁴⁸ M2.: “üzerine”

²⁷⁴⁹ M2.: “zikir”

²⁷⁵⁰ M2.: “... mes’ele”

²⁷⁵¹ “rükni dörtdür”=M2.: “dört rükünü vardır”

²⁷⁵² M1. // M2.: “زَائِدٌ”

²⁷⁵³ M1. // M2.: “زَائِدٌ”

²⁷⁵⁴ M2.: “ve”

²⁷⁵⁵ M2.: “rükün”

²⁷⁵⁶ M2.: “aşılı”

²⁷⁵⁷ M2.: “bigidür”

²⁷⁵⁸ M2.: “gerek”

²⁷⁵⁹ M2.: “tura”

²⁷⁶⁰ M2.: “secdesi”

²⁷⁶¹ M2.: “demişler”

²⁷⁶² M2.: “niyyet ēde” yazılmamış.

²⁷⁶³ M2.: “ile İmām Muḡammed” yazılmamış. M2.: “... ḡayrı imāmlar”

²⁷⁶⁴ M2.: “nefiy”

²⁷⁶⁵ M2.: “Allāh’a”

şöyle ki kelime-i şehâdetde²⁷⁶⁶ (10) evvel nefy²⁷⁶⁷ sonra işbâtdur *Cevâhir*'de tekbîr vaktinde el kaldıracak barmaqları (11) açık ola demekden murâd yumruğun yummayup barmaqların açık dutmağdur (12) ammâ barmaqların birbirinden ayırmağda ziyâde tekellüf çekmeye hâli üzerine (13) koyu dura dênmişdür²⁷⁶⁸ ve el kaldurmağda dağı bizüm imâmlar demişlerdür²⁷⁶⁹ ki (14) el yîñ içinde olmaya barmaqlar²⁷⁷⁰ arası açık ola elinüñ içi kıbleye ola [M1. 178b] (1) ve şol-ğadar kaldura ki başbarmaqlarınun ucu kulağı yumşağına dege ve başını (2) elinden yaña egi vermeye zîrâ ki²⁷⁷¹ bid'atdur eger arğasını bile egerse ba'zılar (3) katında şürü' dürüst olmaz zîrâ ma'nîde rükü' olur ba'zılar katında eger (4) kıyâma yakın ise dürüst olur eger rükü'a yakın ise dürüst olmaz (5) andan tekbîr éde tekbîr hâli bâbında²⁷⁷² zikr²⁷⁷³ olunmışdur andan ellerin²⁷⁷⁴ indürüp (6) göbeği altında kavşura aşığa uzatmadın zîrâ bizüm e'imme eydür²⁷⁷⁵ el kavşurup (7) turmağ tevâzu'dur 'ibâdetün binâsı tevâzu' üzerinedür²⁷⁷⁶ dërler ve hażret-i²⁷⁷⁷ Resülün (8) 'alayhi's-salâm üşbu²⁷⁷⁸ hadîs-ile temessük éderler²⁷⁷⁹ *şalâşun min sunani'l-anbiyâ'i va'l-mursalîna* (9) *ta'cîlu'l-ifţâri va't-ta'hîru's-sahûri va vaz'u'l-yamîni 'alâ'l-şimâli tahta's-surati fi'ş-şalâti*²⁷⁸⁰ (10) ya'nî üç nesne benüm sünnetümdür ve benden öñdün-ki mürsel peygâmblerün sünnetidür (11) demek olur biri oruc dutan aḡşâm olıcağ orucın tîz açmağ biri (12) saḡurı geç yemek biri namâzda sağ elin şol eli üzerine koyup göbeği altında (13) dutmağdur ve eli el üzerine komağda dağı²⁷⁸¹ İmâm Ebü Yûsuf demişdür ki (14) sağ

²⁷⁶⁶ M2.: "şehâdetden"

²⁷⁶⁷ M2.: "nefiy"

²⁷⁶⁸ M2.: "*Cevâhir*'de tekbîr ... dura dênmişdür" yazılmamış.

²⁷⁶⁹ M2.: "demişler"

²⁷⁷⁰ M2.: "barmaqları"

²⁷⁷¹ M2.: "ki" yazılmamış.

²⁷⁷² M2.: "eger rükü'a ... hâli bâbında" yazılmamış.

²⁷⁷³ M2.: "zikir"

²⁷⁷⁴ M2.: "ellerini"

²⁷⁷⁵ M2.: "eydür" yazılmamış.

²⁷⁷⁶ M2.: "üzerine"

²⁷⁷⁷ M2.: "hażret-i" yazılmamış.

²⁷⁷⁸ M2.: "işbu"

²⁷⁷⁹ M2.: "... kim"

²⁷⁸⁰ Ahmed b. el-Hüseyin Beyhaki, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, C. VI, nşr. Seyyid Kesrevî Hasan, Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut 1991, s. 277. "Üç şeyde acele etmek peygamberin ve resullerin sünnetlerindendir: iftara acele etmek, sahurı geciktirmek, namazda sütrenin altında sağı elini sol elinin üstüne koymak."

²⁷⁸¹ M2.: "dağı" yazılmamış.

eli²⁷⁸² şol el üzerine qomax gerek zīrā ḥadīṣ qomağadur dēr İmām Muḥammed [M1. 179a] (1) sağı eliyle şol elini dutmak gerek²⁷⁸³ zīrā ḥadīṣ dutmağadur²⁷⁸⁴ dēr²⁷⁸⁵ ba‘zılar²⁷⁸⁶ şol (2) elinün bilegin sağı elinün ucına qoya ve başbarmağı iki güççük barmağı ile şol (3) elinün bilegin duta şehādet barmağı ile orta barmağı²⁷⁸⁷ qolı üzerine uzada (4) dēmişler ve Faḳih Ebū Ca‘fer başbarmağı²⁷⁸⁸ güççük barmağıla²⁷⁸⁹ duta üç barmağını (5) qolı üzerine uzada dēmiş ve İmām Şāfi‘ī’den *raḥimahu’llāh* naql²⁷⁹⁰ olunmuş ki (6) el qavşurup göğüs öninde dutmak gerek ki göğüs maḥalli ma‘rifetdür ve dahı Allāhu *ta‘ālā* (7) Qur‘ān’da buyurmuşdur ki *faşalli li-rabbika vanḥar*²⁷⁹¹ *faşalliden* murād namāzdur (8) *vanḥardan* murād ellerin²⁷⁹² göğüs üzerine²⁷⁹³ qomağdur²⁷⁹⁴ ammā bizüm imāmlar (9) *raḥimahumā’llāh* eydürler ki müfessirlerün çoğı katında *faşalliden* murād bayram namāzıdır (10) *vanḥardan* murād qurbāndur ve hem muğlar āteş-gedeye varıcağ ellerini [M2. 98b] göğüsleri (11) öninde dutarlar pes anlara muḥālefet²⁷⁹⁵ etmek gökçekdür ve dēmiş ki²⁷⁹⁶ ba‘zı (12) şāḥābe ellerini her biri bir yerde dutarlardı Emīrū’l-mü’mīnīne Ebū Bekr²⁷⁹⁷ *raḍiya’llāhu ‘anhu*²⁷⁹⁸ (13) elini gögsi öninde dutardı eydürdi-ki ey bizüm Rabb’ümüz ol ma‘rifet ki (14) benüm göğsümde qoduñ sen sakla Emīrū’l-mü’mīnīne ‘Ömer *raḍiya’llāhu ‘anhu*²⁷⁹⁹ elini [M1. 179b] (1) qarnı üzerinde²⁸⁰⁰ dutardı eydürdi-ki ey bizüm Rabb’ümüz benüm içümi²⁸⁰¹ ḥarāmdan (2) ve şübheden sen sakla Emīrū’l-mü’mīnīne ‘Osmān

²⁷⁸² M2.: “elin”

²⁷⁸³ M2.: “gerekdür”

²⁷⁸⁴ M2.: “dutmaktadır”

²⁷⁸⁵ M2.: “... ammā”

²⁷⁸⁶ M2.: “ba‘zı meşāyih”

²⁷⁸⁷ M2.: “barmağını”

²⁷⁸⁸ M2.: “başbarmağıyla”

²⁷⁸⁹ M2.: “barmağı”

²⁷⁹⁰ M2.: “naql”

²⁷⁹¹ ALLĀH: *Qur‘ān*: 108. Kevser 2. “O halde, Rabb’in için namaz kıl, kurban kes.”

²⁷⁹² M2.: “elleri”

²⁷⁹³ M2.: “üzere”

²⁷⁹⁴ M2.: “dutmaktadır”

²⁷⁹⁵ M2.: “muḥālifet”

²⁷⁹⁶ M2.: “... evvelde”

²⁷⁹⁷ M2.: “Bekir”

²⁷⁹⁸ M2.: “*raḍiya’llāhu ‘anhu*” yazılmamış.

²⁷⁹⁹ M2.: “*raḍiya’llāhu ‘anhu*” yazılmamış.

²⁸⁰⁰ M2.: “üzere”

²⁸⁰¹ M2.: “qarnımı”

*raḍiya'llāhu 'anhu*²⁸⁰² elini göbegi ⁽³⁾ altında tutardı²⁸⁰³ eydürdi-ki ey bizüm Rabb'ümüz benüm zāhirüm gerekmez ve yaramaz ⁽⁴⁾ nesnelere sen sakla Emīrū'l-mū'minīne 'Alī *kamma'llāhu vachahu*²⁸⁰⁴ elinü ayru dutardı ⁽⁵⁾ aydurdı ki ey bizüm Rabb'ümüz benüm tenümi maḥlūḳātından ayru dut²⁸⁰⁵ ve sen sakla ⁽⁶⁾ bunlar cemī'i şol vaḳt idi-ki Resūl²⁸⁰⁶ ḥazretinün ḥadīsini işitmemişler²⁸⁰⁷ idi işidicek ⁽⁷⁾ cemī'i ellerini göbekleri altında tutar²⁸⁰⁸ oldılar andan şoñra²⁸⁰⁹ Allāh²⁸¹⁰ *ta'ālāya*²⁸¹¹ ⁽⁸⁾ *şenā'ede eyde*²⁸¹² ki *subḥānaka allāhumma va bi ḥamdik va tabāraka'smuk va ta'ālā* ⁽⁹⁾ *cadduk va calla şanā'uk*²⁸¹³ *va lā ilāha ḡayruk*²⁸¹⁴ *Kitāb-ı Hüccac*'da Muḥammed bin Ḥasan'dan⁽¹⁰⁾ naḳl²⁸¹⁵ olunmuş ki *va calla şanā'uk* daḡı *subḥānakadandır* bile dēne ammā İmām Ebū Ḥanīfe ⁽¹¹⁾ ile İmām Ebū Yūsuf *raḥimahumā'llāhu* ḳavli²⁸¹⁶ oldur ki dēnmeye ki²⁸¹⁷ sūnnet-i mülāzeme degüldür ⁽¹²⁾ ve andan *ta'avvüz'ede eyde* ki *a'ūzu bi'llāhi mina's-şayṭāni'r-racīm* andan besmele eyde²⁸¹⁸ ⁽¹³⁾ *ya'nī bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm*²⁸¹⁹ ammā *şenāyī* ve isti'āzeyi²⁸²⁰ besmeleyi iḥfā ile dēye ⁽¹⁴⁾ eger *Ḳur'ān*'ı āşikāre okuyacak namāzda ise daḡı andan *fātiḡa*²⁸²¹ okuya ve²⁸²² *āmīn* [M1. 180a] ⁽¹⁾ dēye iḥfā ile andan şoñra²⁸²³ bir sūre yā üç āyet okuya andan tekbīr'ede ⁽²⁾ ve²⁸²⁴ şöyle ki Allāh'ın elifini kıyāmda āḡāz'ede

²⁸⁰² M2.: "*raḍiya'llāhu 'anhu*" yazılmamış.

²⁸⁰³ M2.: "dutardı"

²⁸⁰⁴ M2.: "*kamma'llāhu vachahu*" yazılmamış.

²⁸⁰⁵ M2.: "tut"

²⁸⁰⁶ M2.: "Resūlün"

²⁸⁰⁷ M2.: "işitmemişler"

²⁸⁰⁸ M2.: "dutar"

²⁸⁰⁹ M2.: "şoñra" yazılmamış.

²⁸¹⁰ M2.: "Allāh'a"

²⁸¹¹ M2.: "*ta'ālāya*" yazılmamış.

²⁸¹² M2.: "eyde" yazılmamış.

²⁸¹³ M2.: "*va calla şanā'uk*" yazılmamış.

²⁸¹⁴ Allah'ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur.

²⁸¹⁵ M2.: "naḳl"

²⁸¹⁶ M2.: "ḳavli" yazılmamış. M2.: "... ḳatında"

²⁸¹⁷ M2.: "dēnmeye ki" yazılmamış.

²⁸¹⁸ M2.: "ede"

²⁸¹⁹ M2.: "... dēye"

²⁸²⁰ M2.: "*a'ūzuyı* ve"

²⁸²¹ M2.: "*fātiḡayı*"

²⁸²² M2.: "ve" yazılmamış.

²⁸²³ M2.: "şoñra" yazılmamış.

²⁸²⁴ M2.: "ve" yazılmamış.

*akbaruñ rāsın*²⁸²⁵ *tā rükū‘a* ⁽³⁾ yetiştüre *rükū‘ı*²⁸²⁶ dağı şol vech-ile ola ki iki eliyle dizlerin avuçlaya ⁽⁴⁾ barmaqları arası ve koltukları açuk ola nazarı ayakları burnında ola ⁽⁵⁾ ucası başıyla *berāber*²⁸²⁷ arkaşı düz ola şöyle ki²⁸²⁸ çanağ-ıla şu qosalar dökülmeye ⁽⁶⁾ başın öñine şarkıtmaya ve yukaru çökeltmeye *zīrā* dënmiş ki *nahā Rasūlu’llāhi a. m.* ⁽⁷⁾ ‘*an*²⁸²⁹ *taẓbīhi ‘l-ḥimāri*²⁸³⁰ ve tamām a‘zā qarār edicek üç-kez *subḥāna rabbiya ‘l-‘aẓīm* ⁽⁸⁾ dēye andan kalķarken *sami‘a’llāhu liman ḥamidah rabbanā laka ‘l-ḥamd* dēye *Tergīb*’de ⁽⁹⁾ dënmiş ki *sami‘a’llāhu liman ḥamidah* cezmi *hā-y-ıla* dënmeğ gerek *ref‘* ile *liman ḥamidahu* ⁽¹⁰⁾ dënmeğe ammā vaķf hālinde *hāyı izhār* etmese *ba‘zı meşāyiḥ* katında *namāzı fāsīd* ⁽¹¹⁾ olur [M2. 99a] ve dënmiş ki her *zikir* ki bir *rükn* için mu‘ayyendür ol *rükünde* tamām olmağ ⁽¹²⁾ gerek şöyle ki *ķırā‘atı* kıyāmda tamām ede *Allāhu akbaruñ*²⁸³¹ elifin kıyāmda āğāz edüp ⁽¹³⁾ rāyı *rükū‘da* tamām ede imāma uyan ve yaluñuz kılan *rabbanā laka ‘l-ḥamdı*²⁸³² kıyāmda²⁸³³ ⁽¹⁴⁾ tamām ede²⁸³⁴ *Allāhu akbaruñ*²⁸³⁵ elifin kıyāmda²⁸³⁶ āğāz edüp rāsın secdede tamām ede [M1. 180b] ⁽¹⁾ ve *Allāhu akbaruñ*²⁸³⁷ elifin secdede āğāz ede²⁸³⁸ rāsını *ķa‘dede* tamām ede ve *ķırā‘atı* ⁽²⁾ teşehhüdi *ķa‘dede* tamām ede her kişi ki artuğ *yā eksük* ede *zulm*²⁸³⁹ etmiş olur ⁽³⁾ andan tekbīr edüp secdeye gide şöyle ki yere *ķanğı*²⁸⁴⁰ ‘*uzvı* yakın ise evvel anı ⁽⁴⁾ *ķoya* ya‘nī evvel yere dizlerin²⁸⁴¹ *ķoya* andan ellerin²⁸⁴² andan burnın²⁸⁴³ andan alnın ⁽⁵⁾ *ķoya* ve dağı *ķarnın* uyluğından

²⁸²⁵ M1.: “arasın”

²⁸²⁶ M2.: “rükū‘”

²⁸²⁷ M2.: “... ola”

²⁸²⁸ M2.: “ki” yazılmamış.

²⁸²⁹ M2.: “... *teẓbīhin*”

²⁸³⁰ Ahmed b. el-Hüseyn Beyhaki, *es-Sünenü ‘l-Kübrâ*, C. VII, s. 9. “Peygamber efendimiz eşek gibi sesli sesli solumaktan nehyetti.”

²⁸³¹ M2.: “*akbar*”

²⁸³² M2.: “*ḥamd*”

²⁸³³ M1.: “*قَوْمُهُ*”

²⁸³⁴ M2.: “edüp”

²⁸³⁵ M2.: “*akbar*”

²⁸³⁶ M1.: “*قَوْمُهُ*”

²⁸³⁷ M2.: “*akbar*”

²⁸³⁸ M2.: “edüp”

²⁸³⁹ M2.: “*zulüm*”

²⁸⁴⁰ M2.: “*ķankı*”

²⁸⁴¹ “yere dizlerin”=M2.: “dizlerini yere”

²⁸⁴² M2.: “... *ķoya* andan *yüzün ķoya*”

²⁸⁴³ M2.: “*andan burnın*” yazılmamış.

uyluğunu ve²⁸⁴⁴ baldırın²⁸⁴⁵ yerden ayru duta⁽⁶⁾ ve kıltukların²⁸⁴⁶ açuk duta ve *Şalât-ı İmām Bekir Hāherzāde*’den nakl²⁸⁴⁷ olunmuş ki⁽⁷⁾ secdede elini şol yerde kıoya ki eger kıulağı ardından nesne bıraksalar elinün⁽⁸⁾ arkasına düşe ammā *Şalāt-ı*²⁸⁴⁸ *Seraḥsī*’den nakl olunmuş ki elleri başdan biraz ırak⁽⁹⁾ kıomak yegdür tā ki ağırılık²⁸⁴⁹ el²⁸⁵⁰ üzerine düşe²⁸⁵¹ elini üstine²⁸⁵² düşmeye⁽¹⁰⁾ ve barmaqların sık duta tā ki ucları kıibleye togru ola ve ayakları⁽¹¹⁾ barmaqlarınun dibin yere dayaya tā ki barmaqlarınun ucu kıibleye ola ve gözlerin⁽¹²⁾ açuk duta ve nazarı burnında²⁸⁵³ ola andan şöña²⁸⁵⁴ üç-kez *subḥāna rabbiya ’l-a ’lā*⁽¹³⁾ dēye andan tekbīr edüp kıalka şol *taḥiyyat*da oturduğı vaz’ üzere⁽¹⁴⁾ otura her ’uzvı yerlü yerinde muḳarrer olıcaḳ tekbīr edüp bir secde daḫı ede zıkr²⁸⁵⁵ olunan²⁸⁵⁶ [M1. 181a]⁽¹⁾ tertīb üzerine andan tekbīr edüp²⁸⁵⁷ kıyāma kıalka evvel alnın kıaldura⁽²⁾ andan burnın andan ellerin²⁸⁵⁸ andan dizlerin kıaldura elini yere²⁸⁵⁹ tayanmadın⁽³⁾ durı²⁸⁶⁰ gele andan bir rek’at daḫı kııla üşbu²⁸⁶¹ zıkr²⁸⁶² olan tertīb üzerine⁽⁴⁾ ammā *subḥānaka* ve *a ’ūzu* okumaya ve ikinci secdeden²⁸⁶³ kıalkıcaḳ *taḥiyyata* otura⁽⁵⁾ şöyle ki şol ayağını yanı üzerine²⁸⁶⁴ döşeyüp üzerine otura sağ⁽⁶⁾ ayağını²⁸⁶⁵ barmaqların yere dike uclarını kıibleye meyl edtüre ve ellerin²⁸⁶⁶⁽⁷⁾ uyluğı üzerine kıoya barmaqları ucu dizlerine berāber ola barmaqların⁽⁸⁾ sıklatmaya ve seyrek²⁸⁶⁷ etmeye ḥāli üzerine kıoya nazarı dizleri

2844 M2.: “ve” yazılmamış.
2845 M2.: “baldırından ve baldırını”
2846 M2.: “kıiltuklarını”
2847 M2.: “nakıl”
2848 M2.: “Şalāt-ı” yazılmamış.
2849 M2.: “ağırılığı”
2850 M2.: “eli”
2851 M2.: “... ve”
2852 M2.: “üzere”
2853 M2.: “burnından yaña”
2854 M2.: “şoña” yazılmamış.
2855 M2.: “zıkir”
2856 M2.: “... secde”
2857 M2.: “ede”
2858 M2.: “andan ellerin” yazılmamış.
2859 M2.: “yere” yazılmamış.
2860 M2.: “tırı”
2861 M2.: “işbu”
2862 M2.: “zıkir”
2863 M2.: “secdede”
2864 M2.: “yanı üzerine” yazılmamış.
2865 M2.: “ayağını”
2866 M2.: “ellerini”
2867 M2.: “sıklatmak yā seyretmek”

üzerinde^{2868 (9)} ola ^[M2. 99b] andan *taḥiyyat* okuya ‘*abduhu va rasūlluhuya*²⁸⁶⁹ *degin*²⁸⁷⁰ andan eğlenmeye^{2871 (10)} tizcek tayanmadın tırı²⁸⁷² gele andan iki rek‘at daḥı kıla bu iki rek‘atda ⁽¹¹⁾ daḥı *subḥānaka* ve *a ‘ūzu* okumaya ve *fātiḥadan* ğayrı daḥı *Qur‘ān*²⁸⁷³ okumaya bu iki rek‘at ⁽¹²⁾ tamām olıcaḡ ġerü evvelki vech üzerine oturup *taḥiyyat* okuya ve peygāmbere ⁽¹³⁾ ve āline şalavāt vère ve İbrāhīm’e ve āline²⁸⁷⁴ ve atasına ve anasına du‘ā ède ⁽¹⁴⁾ andan şoñra²⁸⁷⁵ saġ yanına yüzün döndüre saġ yanında olanlara şol ^[M1. 181b] ⁽¹⁾ yañaġı ġörünince andan selām vère andan şoñra²⁸⁷⁶ şol yanına daḥı bu vech-ile ⁽²⁾ selām vère ve selāma niyyet ètmekde daḥı ba‘zı meşāyih benüm selāmum erenler ve feriştelere^{2877 (3)} ve ‘avratlar üzerine olsun dèyü niyyet ètmek gerek dèmişler ve ba‘zılar dèmişler ki^{2878 (4)} benüm selāmum feriştelere²⁸⁷⁹ ve ādemiler üzerine olsun dèyü²⁸⁸⁰ niyyet ède ve İmām Seraḥsī ⁽⁵⁾ dèmiş ki benüm selāmum ehl-i islām üzerine olsun dèyü niyyet ède ve *‘allāhu a ‘lam* ⁽⁶⁾ ve peygāmber ḡazret-i ‘*alayhi’s-salām* buyurmuşdur ki namāzı gökçek kılun ḡalk ⁽⁷⁾ arasında daḥı ḡalvetde daḥı ve²⁸⁸¹ buyurmuşdur ki mürā’inün üç nişānı var ⁽⁸⁾ biri oldur ki müsülmānlar arasında Allāh’ı çok añar ḡalvetde añmaz biri daḥı²⁸⁸² oldur²⁸⁸³ ki ⁽⁹⁾ ādem ġörür yèrde namāzı gökçek kılur ḡalvetde eyle kılmaz biri daḥı²⁸⁸⁴ oldur²⁸⁸⁵ ki ⁽¹⁰⁾ müsülmānlara kıldıġı va‘desine²⁸⁸⁶ vefā ètmez ve dènmiş ki *nahā Rasūlu’llāhi ṣallā’llāhu* ⁽¹¹⁾ ‘*alayhi va sallam ‘an taḡrin kanaḡri’d-dīki*²⁸⁸⁷ ve bu *Şıfat-ı Şalāt*’da

²⁸⁶⁸ M2.: “üzerine”

²⁸⁶⁹ M2.: “*resūlluhu dèye*”

²⁸⁷⁰ M2.: “*degin*” yazılmamış.

²⁸⁷¹ M2.: “*eglenmeyüp*”

²⁸⁷² M2.: “*durur*”

²⁸⁷³ “*daḥı Qur‘ān*”=M2.: “*Qur‘ān daḥı*”

²⁸⁷⁴ M2.: “... ve kendüye”

²⁸⁷⁵ M2.: “*şoñra*” yazılmamış.

²⁸⁷⁶ M2.: “*andan şoñra*” yazılmamış.

²⁸⁷⁷ M2.: “*feriştehler*”

²⁸⁷⁸ M2.: “*ki*” yazılmamış.

²⁸⁷⁹ M2.: “*feriştehlere*”

²⁸⁸⁰ M2.: “*dèyüp*”

²⁸⁸¹ “*daḥı ve*”=M2.: “*ve daḥı*”

²⁸⁸² M2.: “*daḥı*” yazılmamış.

²⁸⁸³ M2.: “*ol*”

²⁸⁸⁴ M2.: “*daḥı*” yazılmamış.

²⁸⁸⁵ M2.: “*ol*”

²⁸⁸⁶ M2.: “*va ‘dèye*”

²⁸⁸⁷ Ahmed b. el-Hüseyin Beyhaki, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, C. VII, s. 9. / Ebû Ya’lâ Ahmed el-Mevsılî, s. 30. “Peygamber efendimiz horozun yem yemesi gibi namaz kılmaktan nehyetti.”

hātūnlaruñ ⁽¹²⁾ hālleri erenler hāllerine ba‘zı yerlerde muhālifdür²⁸⁸⁸ ve ol muhālif yerlerün biri tekbīr-i ⁽¹³⁾ evvelde ellerin yifleri içinde dutmağdur biri dağı²⁸⁸⁹ ellerin omuzları berāberine²⁸⁹⁰ ⁽¹⁴⁾ kaldurmağdur biri dağı kıyāmda²⁸⁹¹ ellerin göğüsleri öninde dutmağdur [M1. 182a] ⁽¹⁾ ve secdede kolların yere döşemekdür ve karınların uyluklarından ayırmağdur ⁽²⁾ ve *taḥiyyat*da yer üzere²⁸⁹² oturup ayaklarının ucların sağ yanına çıkarmağdur ⁽³⁾ bir aşıl zikir²⁸⁹³ dağı²⁸⁹⁴ olunmuş ki ef‘āl-i namāzda her nesne ki erenlere sūnnetdür hātūnlara ⁽⁴⁾ bid‘atdur ezkārdā ikisi dağı berāberdür ve ‘*llāhu a‘lam bi-ḥaḳā’iki’l-umūr*²⁸⁹⁵

yigirmi üçüncü ⁽⁵⁾ bāb²⁸⁹⁶ namāzuñ kırā‘at beyānındadır

imdi bilgil ki namāzuñ farzlarınıñ ⁽⁶⁾ ba‘zına rükün dērler üçüncü bābda mücmelen zikir²⁸⁹⁷ olunmuşdur ve anlar ki şartdur ⁽⁷⁾ bāblarında ‘alā-ḳadri’l-hālī²⁸⁹⁸ tafşil dağı olunmuşdur ve erkāndan dağı kıyām ⁽⁸⁾ *Şıfat-ı Şalāt* bābında zikir²⁸⁹⁹ olundu ve bāḳī erkānuñ tafşiline şimdi ⁽⁹⁾ şürü‘ olunur *inşā’a’l-lāhu ta‘ālā*

bilgil ki erkān-ı namāzdan biri [M2. 100a] dağı ⁽¹⁰⁾ Qur‘ān okumağdur ve Qur‘ān²⁹⁰⁰ ne miḳdār ve kaç rek‘atda okunmağ farz ⁽¹¹⁾ idüğünde²⁹⁰¹ e‘immenüñ iḥtilāfı var²⁹⁰² İmām Şāfi‘i *raḥimahu’l-lāh fātiḥa* ⁽¹²⁾ okumağ farzdur dēr İmām Mālik *fātiḥaya* sūre dağı koşmağ farzdur dēr ⁽¹³⁾ ammā bizüm e‘imme eydürler ki kişi ola ki *fātiḥayı* dürüst bilmeye ve sūreyi ⁽¹⁴⁾ dürüst bilmeye anuñ bigi kişiye sūre ve *fātiḥa*²⁹⁰³ okumağ emr edecek şāyed²⁹⁰⁴

²⁸⁸⁸ “ba‘zı yerlerde muhālifdür”=M2.: “muhālifdür ba‘zı yerde”

²⁸⁸⁹ M2.: “dağı” yazılmamış.

²⁸⁹⁰ M2.: “berāberince”

²⁸⁹¹ M2.: “dağı kıyāmda” yazılmamış.

²⁸⁹² M2.: “üzerine”

²⁸⁹³ M2.: “zikir”

²⁸⁹⁴ M2.: “dağı” yazılmamış.

²⁸⁹⁵ M2.: “*bi-ḥaḳā’iki’l-umūr*” yazılmamış.

²⁸⁹⁶ M2.: “... iki faşl üzere”

²⁸⁹⁷ M2.: “zikir”

²⁸⁹⁸ M2.: “hāl”

²⁸⁹⁹ M2.: “zikir”

²⁹⁰⁰ M2.: “Qur‘ānı”

²⁹⁰¹ M2.: “ıduğında”

²⁹⁰² M2.: “... ammā”

²⁹⁰³ “sūre ve *fātiḥa*”=M2.: “*fātiḥa* ve sūre”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAPÇA İFADELERİN ANLAMLARI

Bu bölümde metinde geçen Arapça ibare ve ifadelerin anlamları verilmiştir. Metin muhtevası itibariyle oldukça fazla ayet, hadis ve dua ihtiva etmektedir. Metinde, ayet-i kerimelerin, hadis-i şeriflerin ve duaların kaynakları bulunarak dipnota yazılmıştır.

Ayet-i Kerimeler:

1) **bismi'llāhi'llazī ḥalaḳanī fa huva yahdīni** (164b/6)

Anlamı: O, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir.

[=1]

2) **faaynamā tuvallū faşamma vach'llāhi** (166a/12)

Anlamı: Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.

[=1]

3) **fa-izā ḳuḍiyati's-şalātu fan-taşirū** (170b/7)

Anlamı: Namaz bittiği zaman dağılın.

[=1]

4) **faşalli li-rabbika vanḥar** (179a/7)

Anlamı: O halde, Rabb'in için namaz kıl, kurban kes.

[=1]

5) **ḥuzū zīnatakum 'inda kullī mascidin** (136b/4)

Anlamı: Namaz kılacağınız her vakit, elbisenizi giyin, süslenin.

[=1]

6) **illā man atā'llāha bi ḳalban salimin** (164b/6)

²⁹⁰⁴ T.: M1. 173b/14'den 182a/14'e kadarki kısım "kelime-i işbāt ... emr edecek şāyed" yazılmamış. M1. 173b/14 // T. 72b/23'deki "degül belki" ifadesinden sonra T.'de 24. Bâbın ilk kısmında yer alan "etmiş ola" ifadesine atlanmıştır.

Anlamı: Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.

[=1]

7) **innamā ya'muru masācida'llāhi man āmana billāhi va'l-yavmi'l-āhiri** (158a/5)

Anlamı: Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan kimseler imar eder.

[=1]

8) **inna'n-nafsa la ammāratun bi's-sū'i illā mā raḥima rabbī** (159a/9)

Anlamı: Çünkü Rabb'im'in merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder.

[=1]

9) **inna'ş-şalāta kānat 'alā'l-mu'minīna kitāban mavkūtan** (143b/1)

Anlamı: Şüphesiz namaz müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.

[=1]

10) **ḳad aflaḥa man tazakkā va zākara'sma rabbihi faṣallā** (172b/8)

Anlamı: Arınan ve Rabb'inin adını anıp, namaz kılan kimse mutlak kurtuluşa erer.

[=1]

11) **kuntum ḥayra ummatin uḥricat li'n-nāsi ta'murūna bi'l-ma'rūfi va tanhavna 'ani'l-munkari va tūminūna bi'llāhi** (158b/2)

Anlamı: Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz.

[=1]

12) **lā yamlikūna'ş-şafā'ata illā mani't-taḥaza 'inda'r-raḥmāni 'ahdān** (157b/4)

Anlamı: Rahman'ın katında söz almış olanlardan başkaları şefaata hakkına sahip olmayacaklardır.

[=1]

13) **rabbi anzilnā munzalan mubārakan** (165a/9)

Anlamı: Rabb'im! Beni bereketli bir yere indir.

[=1]

14) **va şiyābaka faṭahhir** (114b/1)

Anlamı: Elbiseni tertemiz tut.

[=1]

15) **va sārī'ū ilā mağfiratin min rabbikum** (157b/13, 174b/9)

Anlamı: Rabb'inizin bağışına koşun.

[=2]

16) **varka'ū ma'a'r-rāki'ina** (159a/3)

Anlamı: Ruku edenlerle beraber ruku edin.

[=1]

17) **va ta'āvanū alā'birri va't-taḳvā** (159a/5)

Anlamı: İyilik ve takva üzere yardımlaşın.

[=1]

18) **va mā ḥalaḳtu'l-cinna va'l-insa illā li ya'budūni** (165a/11)

Anlamı: Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.

[=1]

19) **va mā umirū illā liya'budū'llāha muḥlişina lahu'd-dīna** (168b/5)

Anlamı: Oysa dini Allah'a has kılarak, Allah'a kulluk etmeleri dışında (bir şey) kendilerine emredilmedi.

[=1]

20) **yā ayyuhā'llazīna āmanū izā ḳumtum ilā'ş-şalāti fağsilū** (115b/8)

Anlamı: Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman ... yıkayın.

[=1]

21) **yā ayyuha'llazīna āmanū lima taḫūlūna mā lā taf'alūna** (150b/7)

Anlamı: Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?

[=1]

22) **yā ayyuha'llazīna āmanū izā nūdiya li's-ṣalāti min yavmi'l-cumu'ti fas'av ilā zikri'llāhi va zarū'l-bay'a** (155b/7)

Anlamı: Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın.

[=1]

23) **yavma yukṣafu 'an sāḳin va yud'avna ilā's-sucūdi fa lā yastaṭi'ūna ḥaṣi'atan abṣāruhum tarḥāḫuhum zillatun ve ḳad kānū yud'avna ilā's-sucūdi va hum sālimūna** (159b/4)

Anlamı: İş ciddileşip paçalar sıvandığı gün secdeye çağrılırlar, ama bunu yapamazlar. O sırada gözlerine korku çökmüş, perişan olmuşlardır. Halbuki onlar, yapabilecek durumda iken de secdeye çağrılmışlardı.

[=1]

24) **yā ayyuha'llazīna āmanū sta'inū bi's-ṣabriva's-ṣalāti** (159b/13)

Anlamı: Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin.

[=1]

Hadis-i Şerifler:

1) **'alayka bi'd-du'a'i bayna'l-azāni va'l-iḳāmati fa innahā lā turaddu** (156b/10)

Anlamı: Ezan ile kamet arasında duaya sarıl. Çünkü ezan ile kamet arasında yapılan dua red olmaz.

[=1]

2) **‘alaykum bi’t-tayāmuni fa inna’llāha ta‘ālā yuḥibu’t-tayāmune fi kulli ṣay’in ḥatta’t-tana‘uli va’t-taraculi** (164a/14)

Anlamı: Sağdan yürümeye gayret edin. Çünkü Allahu te‘ālā, her işte sağdan başlayanı sever ayakkabı giymek ve yürümek dahi olsa.

[=1]

3) **allāhumma ac‘alnā mina’l-mufliḥīn** (156b/5)

Anlamı: Ya Rabbi bizi kurtulanlardan eyle.

[=1]

4) **allāhumma rabba ḥazīhi’d-da‘vati’t-tāmmati va’ṣ-ṣalāti’l-ḳā’imati āti muḥammadani’l-vasīlati va’l-fazīlati va’d-daracata’r-rafi‘ata vab‘ashu makāman maḥmūdani’llazī va‘adtahu innaka lā tuḥlifu’l-mī‘ād** (156b/14)

Anlamı: Ey bu mukaddes davetin sahibi ve kılınacak namazın maliki Rabb’im efendimiz Muhammed aleyhi’s-selama vesile, fazilet ve geniş derece makamlarını ver. O’nu kendisine vaad ettiğin en niḥā makam olan makam-ı Mahmud’un zirvesi-ne çıkar.

[=1]

5) **ba‘da kulli farīẓatin da‘vatun mustacabatun** (156b/13)

Anlamı: Her farz namazın sonunda icabet olunan bir dua vardır.

[=1]

6) **bayna kulli azānayni ṣalātun illā fi’l-mağribi** (153b/14)

Anlamı: Her namazın ezanı ile kameti ortasında namaz vardır. Ancak akşam namazında yoktur.

[=1]

7) **bismi’llāhi tavakkaltu ‘alā’llāhi lā ḥavla valā kuvvata illā billāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm** (161b/2)

Anlamı: Ben Allah’ın adını anarak (evimden çıkıyorum), Allah’a dayanıp tevekkül ettim. (Her türlü) kuvvet ve kudret ancak yüce Allah’ın yardımındadır.

[=1]

8) **aḳāmahā allāhu va adāmahā mā dāmati's-samāvāti va'l-arḳ** (156b/9)

Anlamı: Yerler ve gökler devam ettiği müddetçe (var oldukça) Allahu te'ala bu kameti devam ettir.

[=1]

9) **al-mar'atu 'avratun va şavtuhā fitnatun** (139b/5)

Anlamı: Kadın avrettir, kadının sesi fitnedir.

[=1]

10) **[al-mar'atu 'avratun] va şavtuhā fitnatun** (156a/8)

Anlamı: Kadın avrettir, kadının sesi fitnedir.

[=1]

11) **al-mar'atu 'avratun va şavtuhā 'avratun** (156a/8)

Anlamı: Kadın avrettir, kadının sesi avrettir.

[=1]

12) **al-mu' minu fī'l-mascidi kassamaki fī'l-ma'i va'l-munāfiḳu fī'l-mascidi ka't-ṭayri fī'l-ḳafaşi** (163b/14)

Anlamı: Bir mümin mescitte sudaki balık gibidir, halinden memnundur, rahattır. Bir münafık ise mescitte kafesteki kuş gibidir bir an önce çıkıp kurtulmak ister.

[=1]

13) **at-takbīru cazmun va'l-azānu cazmun va'l-iḳāmatun cazmun** (174b/3)

Anlamı: Tekbirde dur, ezanda dur, kamette dur.

[=1]

14) **aş-şalātu ḥayrun mina'n-navmi** (149a/3, 149a/5, 156b/6)

Anlamı: Namaz, uykudan daha hayırlıdır.

[=3]

15) **azānu'l-ḥayyi yakfīnā** (152b/1)

Anlamı: Diri kişinin ezanı bize yeterli olur.

[=1]

16) **ḥallat lahu şafā'atī yavmi'l-ḳiyāmati** (157a/3)

Anlamı: Kıyamet gününde ona şefaet ederim.

[=1]

17) **innamā'l-a'malu bi'n-niyyāti** (168b/8)

Anlamı: Ameller ancak niyetlere göredir.

[=1]

18) **izā ātaytum aş-şalāta fa'tuhā va 'alaykumu's-sakīnatu va'l-vaḳāru valā ta'tuhā va antum tasta'cilun** (161b/7)

Anlamı: Namaza sekinet ve vakarla gelin. Acele ederek gelmeyin.

[=1]

19) **izā atā aḥadukumu'l-mascida fal yaḳlib na'layhi fa in kāna bihimā azan fal yamsaḥ humā alā'l-arzi fa inna'l-arza ṭahūrun** (164a/8)

Anlamı: Sizden biriniz mescide geldiğinde ayakkabılarını geri çevirsin. Şayet ayakkabılarında necaset varsa onları yere sürsün. Yer temizdir, onları temizler.

[=1]

20) **izā azanta fa-tarasall va izā aḳamta fa-taḥaddar** (149b/2)

Anlamı: Ezan okuduğun zaman yavaş yavaş, kamet getirdiğinde ise yavaş yavaş alçalarak getir.

[=1]

21) **la'ana allāhu an-nāẓira va'l-manẓūra ilayhi** (136b/7)

Anlamı: Allah bakana ve baktırana lanet eder.

[=1]

22) **lā şalāta licāra'l-mascidi illā fi'l-mascidi** (162a/7)

Anlamı: Evi camiye yakın olanın evinde namaz kılması ca'iz olmaz, ancak camide kılması ca'iz olur.

[=1]

23) **lā yazālu ummati bi-ḥayrin mālam yu'ahḥiru'l-mağriba ilā iştibāki'n-nucūmi** (154a/8)

Anlamı: Benim ümmetim, yıldızlarla karşılaşmadan evvel akşam namazını eda ettikleri müddetce hayırda daim olurlar.

[=1]

24) **mā adraktum faşallu va mā fātakum fākzū** (161b/9)

Anlamı: Namaza yetiştiğiniz yerde uyunuz, kaçırdığınız rekatları namazdan sonra kaza ediniz.

[=1]

25) **māşā'a'llāh kāna va mā lam yaşā' lam yakun** (156b/5)

Anlamı: Allahu te'ala dilerse olur, dilemezse olmaz.

[=1]

26) **man ḵāla mişlamā ḵāla'l-mu'azzini ğufira lahu** (155a/8)

Anlamı: Kim müezzinin söylediklerini bire bir tekrar ederse geçmiş günahları affolur.

[=1]

27) **man takallama fī-vaḳti'l-azāni ḥiyfa 'alayhi min zavāli'l-īmāni** (154b/6)

Anlamı: Ezan okunurken konuşan kimsenin imanının gitmesinden korkulur.

[=1]

28) **man kaşşara savāda'l-ḵavmi fahuva minhum** (158b/10)

Anlamı: Kim bir kavmin siyahlığını çoğaltırsa o da onlardandır.

[=1]

29) **man maşā ilā mascidin min masācida'llāhi ta'ālā liṭalabi'l-camā'ati falahu bikulli ḥaṭvatin yaḥṭuhā zāhiban va rāci'an 'aşru ḥasanātin va muḥyī 'anhu 'aşru sayitātin** (161b/11)

Anlamı: Her kim Allahu te'alanın mescidlerinden bir mescide namaz kılmak için yürürse her bir adımına 10 sevap verilir, her bir adımına 10 günahı silinir.

[=1]

30) **man şallā bi-azānin va iḳāmatin şallā ma'ahu amşālu'l-cibāli mina'l-malā'ikati va man şallā bi-ğayrı azānin va iḳāmatin māşallā ma'ahu illā malakāhu** (152b/3)

Anlamı: Kim ezan ve kamet getirerek namaz kılsa dağlar misali meleklerde onunla beraber namaz kılar. Kim ezan ve kamet getirmeden namaz kılsa sadece yanında iki melek onunla beraber namaz kılar.

[=1]

31) **man takallama bikalāmi'd-dunyā fi'l-mascidi aḥbaṭa'llāhu ta'ālā 'amalahu arba'īna sanatan** (163b/12)

Anlamı: Kim mescidde dünya kelamı konuşursa Allahu te'ala o kimsenin 40 senelik amelini mahveder.

[=1]

32) **nahā Rasūlu'llāhi a. m. 'an tazbīḥi'l-ḥimāri** (180a/6)

Anlamı: Peygamber efendimiz eşek gibi sesli sesli solumaktan nehyetti.

[=1]

33) **nahā Rasūlu'llāhi şallā'llāhu 'alayhi va sallam 'an taḳrin kanaḳri'd-diki** (181b/10)

Anlamı: Peygamber efendimiz horozun yem yemesi gibi namaz kılmaktan nehyetti.

[=1]

34) **şalāşun min sunani'l-anbiyā'i va'l-mursalīna ta'cīlu'l-iftāri va't-ta'hīru's-sahūri va vāz'u'l-yamīni 'alā'l-şimāli tahta's-surati fi'ş-şalāti** (178b/8)

Anlamı: Üç şeyde acele etmek peygamberin ve resullerin sünnetlerindendir: iftara acele etmek, sahur geciktirmek, namazda sütrenin altında sağ elini sol elinin üstüne koymak.

[=1]

35) **ṭahhīr nafsaka kamā amara'llāhu ta'ālā vas-takbīl kıblata va ḳul allāhu akbar** (172b/11)

Anlamı: Allahu tealanın emrettiği gibi nefsini temizle, kıblene yönel ve Allah en büyüktür de.

[=1]

36) **takbīratu'l-ūlā ḥayrun mina'd-dunyā va mā fihā** (175b/11, 176a/3)

Anlamı: İftitah tekbiri dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.

[=2]

37) **yaka'u'l-faşlu bi's-saktati ḳadra şalāşa āyātin ḳişārin av āyatın ṭavīlatin av şalaşi ḥaṭavātın** (154a/12)

Anlamı: “Namaz, kısa üç ayet okuyacak kadar susmakla veya uzun bir ayet okuyacak kadar susmakla veya da üç adım atmakla bozulur.”

[=1]

Dua, övgü, zikir vb. Arapça İfadeler:

1) **'abduhu va rasūlluhuya** (146b/12, 146b/14, 181a/9)

Anlamı: kulu ve elçisi... Tahiyat Suresinin *abduhu ve resuluhuya* kadar olan kısmı ifade edilmiştir.

[=3]

2) **'alayhi'ş-şalātu va's-salām** (143a/4, 114a/7)

Anlamı: Salât ve selam onun üzerine olsun.

[=2]

3) **‘alayhi’l-la‘na** (175b/3)

Anlamı: Lanetlenmiş.

[=1]

4) **‘alayhi’s-salām** (114a/2, 114a/8, 114b/3, 140b/6, 115b/11, 116a/5, 120a/12, 120b/11, 120b/2, 120b/4, 140a/12, 143b/3, 147b/11, 147b/13, 147b/9, 148b/8, 157a/2, 158a/7, 178b/8)

Anlamı: Allah’ın selamı onun üzerine olsun.

[=15]

5) **‘alayka** (155a/5)

Anlamı: Senin üzerine, sana.

[=1]

6) **‘alayka’s-salām** (165a/8)

Anlamı: Allah’ın selamı onun üzerine olsun.

[=1]

7) **Allāhu ā‘zam** (173b/9)

Anlamı: En büyük, yüce Allah.

[=1]

8) **Allāhu ‘azza** (173b/9)

Anlamı: Aziz, güçlü, kuvvetli, galip Allah.

[=1]

9) **Allāhu calīl** (173b/9)

Anlamı: Celil, kuvvetli, kudretli, yüce Allah.

[=1]

10) **Allāhu acallu** (173b/9)

Anlamı: Ulu, en büyük, en yüce Allah.

[=1]

11) **Allāhu akbar**

A. 147a/10, 147a/9, 147a/9, 172b/10, 173b/4, 173b/5, 173b/7

A. + *uñ* 180a/12, 180a/14, 180b/1

Anlamı: Allah büyüktür.

[=10]

12) **Allāhu kabīr** (173b/7)

Anlamı: Allah büyüktür.

[=1]

13) **Allāhu'l-akbar** (173b/5, 173b/7)

Anlamı: Allah büyüktür.

[=2]

14) **Allāhu'l-kabīr** (173b/7)

Anlamı: Allah büyüktür.

[=1]

15) **Allāhummağfirli** (174a/3, 174a/5)

Anlamı: Allah'ım beni bağışla, affet.

[=1]

16) **Allāhumma**

A. 174a/4

A. + *nuñ* 174a/5, 174a/7

Anlamı: Allah'ım, yâ Allah.

[=3]

17) **āmannā bihi va şaddaḳnā** (159a/12)

Anlamı: Ona inandık ve tasdik ettik.

[=1]

18) **‘azza şānuhu** (157b/14)

Anlamı: Allah’ın şanı yücedir, azizdir.

[=1]

19) **bismi’llāhi’r-raḥmani’r-raḥīm** (179b/13)

Anlamı: Rahman ve rahîm olan Allah’ın adıyla.

[=1]

20) **calla calāluhu** (168b/4, 174b/8, 176a/7, 176b/2)

Anlamı: Allah’ın şanı yücedir.

[=4]

21) **daḥaltu fī şalāti’l-imāmi** (172b/3)

Anlamı: İmamın namazına girdim, dahil oldum.

[=1]

22) **al-āya** (115b/8)

Anlamı: Bu ayet.

[=1]

23) **alam tara kayfa** (148b/10)

Anlamı: ... nasıl görmedin mi? Fil Suresi ifade edilmektedir.

[=1]

24) **al-‘iyāzu bi’llāh** (151a/9)

Anlamı: Allah’a sığınır, Allah’a iltica ederiz.

[=1]

25) **aş-şalātu aş-şalātu** (153b/5)

Anlamı: Namaz namaz.

[=1]

26) **as-salāmu ‘alayka ayyuha’l-amīr va raḥmatu’llāhi va barakātuhu ḥayyā ‘alā’ş-şalātu ḥayyā ‘alā’l-falāḥ aş-şalatu yarḥamuka’llāh** (153b/7)

Anlamı: Ey Emīr selam senin üzerine olsun. Allah’ın rahmeti ve bereketi de senin üzerine olsun. Haydi namaza, haydi kurtuluşa. Namaz kıalarsan Allah sana merhamet eder.

[=1]

27) **as-salāmu ‘alaykum va raḥmatu’llāhi va barakātuhu** (165a/4)

Anlamı: Allahu tealanın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

[=1]

28) **as-salāmu ‘alaynā min rabbīnā** (165a/3)

Anlamı: Selam Rabb’imiz tarafından bizim üzerimize olsun.

[=1]

29) **as-salāmu ‘alaynā va ‘alā ‘ibādi’llāhi’ş-şāliḥīn** (165a/3)

Anlamı: Selam bizim üzerimize ve Allah’ın salih kulları üzerine olsun.

[=1]

30) **aşhadu anlā ilaha illā’llāh va aşhadu anna muḥammadan rasūlu’llāhi** (147a/14)

Anlamı: Şahadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve şahadet ederim ki Muhammed O’nun elçisidir.

[=1]

31) **a‘ūzu** (181a/4, 181a/11)

Anlamı: Kovulmuş olan şeytandan Allah’a sığınırım anlamında euzü billahimineşşeytanirracim.

[=2]

32) **a‘ūzu bi’llāhi mina’ş-şayṭāni’r-racīm** (179b/12)

Anlamı: Kovulmuş olan şeytandan Allah’a sığınırım.

[=1]

33) **fātiḥa**

f. 179b/14, 182a/11, 182a/14

f.+ *dan* 181a/11

f.+ *ya* 182a/12

f.+ *yı* 175a/11, 182a/13

Anlamı: Fatih Suresi.

[=7]

34) **faṣalli**

f.+ *den* 179a/7, 179a/9

Anlamı: Namaz.

[=2]

35) **ḥayyā ‘alā’l-falāḥ**

ḥ. 148b/14, 155a/10, 156b/4

ḥ.+ *dan* 149a/2

Anlamı: Haydi kurtuluşa.

[=4]

36) **ḥayyā ‘alā’ş-şalāt**

ḥ. 156b/3, 156b/4

ḥ.+ *ı* 148b/13

Anlamı: Haydi namaza.

[=3]

37) **ḥazret-i a. m.** (154b/6)

Anlamı: Allah’ın selamı onun üzerine olsun. (Resul) hazreti.

[=1]

38) **ḥazret-i ‘alayhi’s-salām** (114a/2, 114a/5, 115b/14, 116a/2, 116a/6, 116a/8, 116a/10, 120a/11, 120a/13, 120a/14, 120b/11, 120b/3, 120b/5, 124a/1, 129a/12, 129a/14, 129b/4, 136b/6, 139a/5, 139a/11, 139b/5, 140a/10, 140b/7, 142b/13, 143a/5, 143b/3, 146a/10, 146b/8, 147b/14, 147b/3, 147b/5, 147b/6, 148a/10, 148a/12, 148a/2, 148a/3, 148a/4, 148a/5, 148b/6, 148b/7, 148b/9, 149a/12, 149a/3, 149a/7, 149b/1, 149b/14, 152b/3, 153b/13, 155a/7, 156b/10, 155b/11, 156a/7, 157a/14, 157a/8, 158a/2, 158b/13, 158b/6, 158b/9, 159b/11, 160a/12, 160a/14, 160a/3, 160a/6, 160b/10, 160b/3, 160b/6, 161b/10, 161b/7, 162a/7, 163b/11, 163b/14, 164a/14, 164a/8, 168b/8, 172b/11, 174b/2, 175b/11, 176a/2, 181b/6)

Anlamı: Allah’ın selamı onun üzerine olsun. (Resul) hazreti.

[=78]

39) **ḥazret-i raḍiya’llāhu ‘anhā** (143a/4)

Anlamı: Allah ondan razı olsun. (Fatıma) hazreti.

[=1]

40) **iḡfirli vali vālidayya varḥam humā kamā rabbayānī ṣaḡīran** (164b/7)

Anlamı: Beni, anne ve babamı bağışla. Onların bana küçükken merhamet ettikleri gibi sende onlara merhamet et.

[=1]

41) **illā’llāh**

i.+ dur 174a/1

Anlamı: Ancak, sadece Allah var.

[=1]

42) **iṣṣā’a’llāhu’l-‘azīz** (172a/9)

Anlamı: Yüce Allah’ın izniyle.

[=1]

43) **iṣṣā’a’llāhu ta‘ālā** (115a/1, 182a/9)

Anlamı: Yüce Allah’ın izniyle.

[=2]

44) **ḳad ḳāmati'ş-şalāt** (156b/8)

Anlamı: Namaz başladı.

[=1]

45) **ḳavluhu ta'ālā** (166a/12)

Anlamı: Allah'ın şu sözü.

[=1]

46) **karamma'llāhu vachahu** (179b/4, 176b/6)

Anlamı: Allah vechini mükerrem kılsın; yüzünü şerefli kılsın.

[=2]

47) **lā**

l.+ dur 174a/1

Anlamı: Yok anlamında kelime-i tevhitte de geçen bir edat.

[=1]

48) **lā ḥavla valā ḳuvvata illā bi'llāhi** (156b/4)

Anlamı: Bütün güç ve kuvvet ancak Allah'tandır.

[=1]

49) **lā ilaha illā'llāh** (147a/11)

Anlamı: Allah'tan başka ilah yoktur.

[=1]

50) **lā ilāha illā'llāhu va Allāhu akbar** (147a/12)

Anlamı: Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah büyüktür.

[=1]

51) **li ilāfi** (148b/11)

Anlamı: Kureyş Suresi ifade edilmektedir.

[=1]

52) **[sami‘a’llāhu] liman ḥamidahu** (180a/9)

Anlamı: Allah kendisine hamd edenleri işitir.

[=1]

53) **na‘ūzu bi’llāhi min ḡalike** (174b/6)

Anlamı: Bundan Allah’a sığınırım.

[=1]

54) **rabbanā laka’l-ḥamdi**

r. + t 180a/13

Anlamı: Ey Rabb’imiz sana hamd olsun.

[=1]

55) **raḍiya’llāhu ‘anhā** (120a/10, 120b/10, 138b/10, 138b/12, 140a/10, 140b/6, 141b/8, 149a/5, 156a/5)

Anlamı: Allah ondan razı olsun. (Kadın sahabe için kullanılır.)

[=10]

56) **raḍiya’llāhu ‘anhu** (114a/7, 116b/13, 137b/13, 139a/8, 143a/3, 147b/11, 148a/14, 148b/4, 149a/4, 149b/10, 149b/11, 149b/4, 149b/9, 155b/3, 157a/14, 157b/9, 158a/7, 160a/6, 176a/10, 176a/6, 176b/1, 179a/12, 179a/14, 179b/2)

Anlamı: Allah ondan razı olsun.

[=24]

57) **raḍiya’llāhu ‘anhumā** (114b/2, 155b/12)

Anlamı: Allah o ikisinden razı olsun.

[=2]

58) **raḥimahu’llāh** (115a/10, 115a/11, 115a/7, 115b/2, 117a/5, 117a/8, 118a/10, 119b/2, 120a/3, 120a/4, 120a/6, 120a/6, 120b/8, 120b/9, 122b/12, 122b/13, 123a/1, 123a/1, 123a/11, 123b/10, 124b/11, 125a/3, 126a/9, 128b/12, 129a/7,

131b/11, 132a/12, 142a/10, 144b/7, 146b/11, 147a/1, 147a/3, 147a/8, 148a/6, 150a/11, 154a/11, 154a/12, 155b/1, 162b/1, 163a/10, 163a/6, 164a/3, 166a/1, 166b/11, 169a/1, 169b/3, 174b/8, 175a/1, 175a/12, 177a/2, 179a/5, 182a/11)

Anlamı: Allah ona merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin.

[=52]

59) **raḥimahu'llāhi 'alayhi** (155a/9)

Anlamı: Allah ona merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin.

[=1]

60) **raḥimahu'llāhu** (115a/14, 129b/5, 130b/11, 132b/2, 135b/13, 147a/12, 162a/11)

Anlamı: Allah ona merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin.

[=7]

61) **raḥimahumā'llāh** (115b/5, 118a/4, 123a/10, 124b/10, 127b/7, 127b/9, 129a/9, 129b/6, 130a/8, 145a/4, 147a/2, 147a/8, 157a/10, 163a/7, 163a/11, 166b/10, 179a/9)

Anlamı: Allah o ikisine merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin.

[=17]

62) **raḥimahumā'llāhu** (115a/12, 115a/14, 115a/7, 115a/9, 118a/6, 119b/12, 119b/5, 119b/9, 121b/10, 121b/11, 125a/4, 126a/9, 131b/10, 132a/11, 132a/6, 132b/1, 134a/4, 135a/10, 135a/8, 135b/4, 141b/10, 142a/9, 142b/1, 144b/6, 147a/4, 151a/3, 151b/12, 151b/13, 153b/9, 154a/3, 177a/4, 179b/11)

Anlamı: Allah o ikisine merhamet eylesin, Allah rahmet eylesin.

[=32]

63) **raḥmatu'llāhi** (165a/11)

Anlamı: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

[=1]

64) **raḥmatu'llāhi 'alayhi** (139b/7, 146a/9, 175b/2)

Anlamı: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

[=3]

65) **riḍvānu'llāhi 'alayhim acma'in** (138b/9)

Anlamı: Allah'ın rızası onların üzerine olsun, Allah onların hepsinden razı olsun.

[=1]

66) **şadaқта va bararta allāhumma nabbihnā navmati'l-ğāfilin** (156b/7)

Anlamı: Doğru söyledin sözünde doğrusun, ya Rabbi bizleri gafillerin uykusundan uyandır.

[=1]

67) **şadaқта va bi'l-ḥaḳḳi naṭaқта** (156b/6)

Anlamı: Doğru söyledin ve hakkı konuştun.

[=1]

68) **şalavātu'llāhi 'alayhi** (148b/9)

Anlamı: Allah'ın rahmet ve inayeti onun üzerine olsun.

[=1]

69) **sami'a'llāhu liman ḥamidah** (180a/9)

Anlamı: Allah kendisine hamd edenleri işitir.

[=1]

70) **sami'a'llāhu liman ḥamidah rabbanā laka'l-ḥamd** (180a/8)

Anlamı: Allah kendisine hamd edenleri işitir. Ey Rabb'imiz sana hamd olsun.

[=1]

71) **subḥānaka**

s. 181a/11, 169b/13, 181a/4

s.+ *dandur* 179b/10

s.+ *yi* 175a/10

Anlamı: Sübhaneke duası ifade edilmiştir.

[=5]

72) **subhānaka allāhumma va bi ḥamdik va tabāraka'smuk va ta'ālā cadduk va calla şanā'uk va lā ilāha ğayruk** (179b/8)

Anlamı: Allah'ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur.

[=1]

73) **subhāna rabbiya'l-a'ālā** (180b/12)

Anlamı: En yüce olan Rabb'im her türlü kusurdan uzaktır.

[=1]

74) **subhāna rabbiya'l-azīm** (180a/7)

Anlamı: Büyük olan Rabb'im her türlü kusurdan uzaktır.

[=1]

75) **Şu'arā tã sîn** (164b/5)

Anlamı: tâ sîn ile başlayan Şuara Suresi ifade edilmektedir.

[=1]

76) **ta'ālā**

t. 114b/1, 115b/9, 136b/4, 139b/14, 140a/3, 143b/1, 152b/11, 152b/14, 152b/7, 152b/9, 155a/1, 155b/7, 157b/12, 157b/12, 157b/3, 157b/14, 157b/6, 157b/7, 158a/12, 158a/4, 158a/8, 158b/1, 159a/5, 159b/13, 160a/13, 160a/14, 160b/1, 161a/14, 161a/7, 161b/13, 164b/3, 164b/8, 168b/4, 169a/7, 174b/8, 175b/7, 176a/12, 176b/6, 179a/6

t.+ nuñ 115b/6, 115b/7, 142b/14, 157b/1, 159b/12, 160b/13, 160b/14, 160b/5, 160b/6, 161a/10, 161a/12, 168b/6, 176a/7, 176b/2, 178a/2, 178a/8, 159a/2

t.+ ya 157a/13, 157b/2, 158a/2, 158a/6, 160a/11, 161a/12, 165a/13, 179b/7

Anlamı: Şanı yüce olsun.

[=64]

77) **tavakkaltu ‘ala’l-ḥayyi’llazī lā yamūtu ṣalli ‘alā Muḥammadin va bārik va sallim allāhümma iftaḥ ‘alaynā abvāba raḥmatika va cannatika vāġfir zunūbanā bi faẓlika va karamika** (164b/13)

Anlamı: Ben hiç ölmeyen Allahu tealaya tevekkül ettim. Peygambere aleyhi’s-selam salat ve selam olsun. Ey Allah’ım rahmetinin ve cennetinin kapılarını bana aç. Fazl-ı keremin ile günahlarımı affet.

[=1]

78) **va’llāhu a’lam** (165a/9, 177b/2, 181b/5)

Anlamı: En iyisini Allah bilir.

[=3]

79) **va’llāhu a’lam bi-ḥaḳā’iḳi’l-umūr** (182a/4)

Anlamı: İşlerin hayırlısıyla en iyisini Allah bilir.

[=1]

80) **va calla ṣanā’ uk** (179b/10)

Anlamı: Senin övgün yücedir.

[=1]

81) **vanḥar**

v. + *dan* 179a/10, 179a/8

Anlamı: 1. Ellerini göğüs üzerine koymak. 2. Kurban kesmek.

[=2]

82) **yā ahla’l-kibriyā’i va’l-‘azamati vayā muntaha’l-abarūti va’l-‘izzati vayā valiyya’l-ḳuvvati va’l-ḳudrati vayā mālika’d-dunyā va’l-aḥirati sami‘nā va aṭa‘nā ġufrānaka rabbanā va ilayka’l-maṣīr** (154b/12)

Anlamı: Ey ululuk ve azamet sahibi. Ey ilimlerin kendisinde son bulduğu, ey izzet sahibi, ey kuvvet ve kudret sahibi, ey dünyanın ve ahiretin maliki işittik ve itaat ettik. Ya Rabb’i bizi af eyle, dönüşümüz ancak sanadır.

[=1]

83) **yā aṣ-ṣalātu aṣ-ṣalāt** (153a/14)

Anlamı: Ey! namaz namaz.

[=1]

84) **yā Rabba'l-‘ālamīna** (177b/5)

Anlamı: Ey alemlerin Rabb'i.

[=1]

DİZİN

- aba** [T.] Abla.
a. + sı 138a/10
 [=1]
- ābdest** [Far.] Abdest.
ā. 114a/3, 120a/13
ā. + i 168a/12
ā. + inüñ 145a/8
- ābdest al-** [Far.+T.] Abdest almak.
ā. al 129b/2
ā. alsa 144b/14, 168b/14
ā. alup 128b/9, 145a/8, 151a/5, 157b/1,
- ābdest şın-** [Far.+T.] Abdesti bozulmak.
ā. şınmaz 177a/12
ā. + i şınsa 144b/14
ā. + i şınmaz 177a/10, 177b/2
ā. + i şınur 177a/9
 [=16]
- ābdestsüz** [Far.+T.] Abdesti bulunmayan.
ā. 145a/1, 150a/10
ā. + dūr 168a/10
ā. + üñ 150a/13, 150b/1
 [=5]
- ‘Abdu’llāh bk. ‘Abdu’llāh bin Zeyd Enşārī**
 ‘A. 148a/11, 148a/13
 [=2]
- ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd** Ebu Abdirrahman Abdullah b. Mes‘ud b. Gafil b. Habib el-Hüzeli.
 ‘A. 124a/6, 139a/4, 152a/14
 ‘A. + *a* 152a/14
 ‘A. + *dan* 152a/13
 [=5]
- ‘Abdu’llāh bin ‘Ömer** Ebu Abdirrahman Abdullah b. Ömer b. el-Hattab el-Kureşi el-Adevi.
 ‘A. 124a/5, 137b/13, 139a/8, 149b/10, 149b/12
 ‘A. + *e* 149b/9, 149b/11
 [=7]
- ‘Abdu’llāh bin Zeyd Enşārī** Ebu Muhammed Abdullah b. Zeyd b. Sa‘lebe El-Ensari.
 ‘A. 148a/6
 [=1]
- ‘Abdu’llāh Enşārī bk. ‘Abdu’llāh bin Zeyd Enşārī**
 ‘A. 148b/3
 [=1]
- ‘Abdu’rraḥman-ı Cürcānī** Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid el-Cürcānī el-Hanefi.
 ‘A. 165b/14
 [=1]
- ‘acīb** [Ar.] Şaşırtıcı, tuhaf.
‘acīb ol- [Ar.+T.] Şaşırmak, tuhaf olmak.
‘a. olmaya 133b/6
 [=1]
- ‘acz** [Ar.] Çaresiz.
‘a. 166b/4
 → *ḥālet-i ‘a.*
 [=2]
- aç** [T.] Yemek yememiş olan, aç.
a. + a 176a/11
a. + larına 176a/13
 [=2]
- aç -** [T.]
 1. Delmek, kazmak, oymak, düzeltmek suretiyle meydana getirmek, geçit sağlamak.
a.- alum 141a/8
a.- mayınca 162b/8, 162b/9
 2. Açmak.
a.- dı 139a/10
 3. Görünür duruma getirmek.
a.- mağ 136b/10
a.- sa 142b/7
 → *orucın tiz a.-, orucın a.-*
 [=6]
- açıl -** [T.]
 1. Görünür duruma getirmek, gelmek.
a.- acağ 142a/6

a.- makda 142a/5
a.- masından 136b/2
a.- sa 141b/11, 141b/11,
 141b/12, 142b/8
 2. Delmek, kazmak, oymak,
 düzeltmek suretiyle meydana
 getirmek, geçit sağlamak.
a.- maya 162b/13
 [=8]
açuk [T.]
 1. Açılmış, kapalı olmayan.
a. 137a/10, 141b/9, 142a/1,
 142a/4, 142a/8, 142a/8, 142b/10,
 142b/9, 180b/12
a. ise (açuğ ise) 163b/1
 2. Aralığı çok.
a. 178a/11, 178a/11, 178a/14,
 178a/5, 180a/4, 180b/6
 [=16]
ad [T.] İsim, ad.
a.+ ı 165b/3, 165b/3, 168b/1,
 168b/2
a.+ ıdur 165b/3, 165b/4,
 168b/2, 174b/6
a.+ ın 172b/10
a.+ ına 176a/13, 176a/8,
 176b/8
 [=12]
'add [Ar.] Sayma.
'add olun- [Ar.+T] Sayılmak.
'a. olunmuşdur 173a/1,
'a. olunduğünüñ 173a/1
 [=2]
ādem [Ar.] İnsan.
ā. 122a/8, 125a/1, 128a/12,
 136a/3, 138b/13, 163a/12, 163a/12,
 166b/1, 166b/2, 175a/14, 175a/14,
 175b/8, 181b/9
ā.+ üñ 123a/9, 175b/8
 [=15]
ādemī [Ar.] İnsan.
ā.+ ler 181b/4
 → bevl-i ā.
 [=2]
'ādet [Ar.] Huy, alışkanlık.
'ādet edin- [Ar.+T.] Alışkanlık,
 huy durumuna getirmek.

'ā. edine 146a/12
'ā. edinseler 159b/8
 [=2]
adım [T.] Adım.
a. 154a/14, 160a/12
a.+ dan 160a/12
a.+ ına 161b/14
adım at- [T.] Adım atmak.
a. adayım 160a/11
 [=5]
adlu [T.] Adı olan, ad sahibi.
a. 120b/2
 [=1]
āfākī [Ar.] Mekke'den uzak yerde
 olan kimseler.
ā. 165b/6
 [=1]
āfet [Ar.] Büyük felaket, bela.
ā. 140b/4
 [=1]
'afv [Ar.] Suçunu bağışlama.
'a.+ dur 118b/1, 129b/10,
 129b/5
'afv ol- [Ar.+T] Suçu bağışlamak.
'a. olmağ 161a/8
'afv olun- [Ar.+T] Suçu
 bağışlanmak.
'a. olına 159a/6
'afv olun- [Ar.+T] Suçu
 bağışlanmak.
'a. olunmuşdur 118a/7, 119a/12
 [=7]
ağaç [T.] Ağaç.
a. 139a/13, 144a/8, 144b/4,
 159b/1, 162b/14
a.+ da 135a/13
a.+ lardan 139a/14
a.+ uñ (ağacuñ) 144a/13,
 144a/9, 144b/2, 144b/7
 [=11]
āgāh [Far.] Haberi olan, haberli.
āgāh ol- [Far.+T.] Haberdar olmak.
ā. olıcağ 147b/14
 [=1]
ağar - [T.] Aydınlanmak.
 → ırte yeri a.-
 [=1]
āgāz [Far.] Başlama.

āğāz èt- [Far.+T.] Başlamak.
ā. ède 175a/1, 180b/1, 180a/2
ā. èdüp 180a/12, 180a/14,
 [=5]
ağır [T.] Ağır.
a. 132a/13
 [=1]
ağırlık [T.] Ağır olma durumu.
a. 180b/9
a. + ı (ağırlığı) 116b/5, 116b/6,
 116b/9, 117a/13
a. + ıdur (ağırlığıdur) 116b/9,
 117a/11
a. + ından (ağırlığından)
 116b/9, 117a/13
 [=9]
ağız [T.] Ağız.
a. 119b/3
a. + ı (ağızı) 124b/3, 124b/3,
 126a/2
a. + ında ise (ağızında ise)
 124a/11
a. + ından (ağızından) 119b/4,
 119b/6, 119b/7
a. + inuñ (ağızınıñ) 119a/13,
 139a/3
ağız ıolusı [T.+T.] Ağızın
 alabileceği kadar.
a. ıolusı 115a/3
 [=11]
ağla - [T.] Ağlamak.
a.- duñ 175b/6
 [=1]
‘ahd [Ar.] Söz.
‘ahd dutmış ol- [Ar.+T.+T.]
 Sözünü tutmak.
‘a. dutmış 157b/6
‘ahd dutun- [Ar.+T.] Anlaşmak,
 sözleşmek.
‘a. dutunmak 157b/7
 [=2]
āhır [Ar.] Son.
ā. 128b/10, 131a/9, 144a/3,
 144b/10, 144b/8, 144b/9, 145a/9,
 149b/14
ā. + deki 149b/7
ā. ise 172a/14

ā. + in 171a/9
ā. + inde 149b/6, 151a/7,
 164b/6
āhır ol- [Ar.+T.] Sonlanmak.
ā. olup 144b/8
 [=15]
ahıre [Ar.] Son, sonuncu.
 → ka‘de-i a.
 [=1]
ahkām [Ar.] Hükümler.
a. + da 163b/6
ahkām-ı mescid [Ar.+Ar.] Mescit,
 cami hükümleri.
a. 157a/5
 [=2]
ahsen [Ar.] Pek güzel.
a. + dür 149a/14
 [=1]
ahşām [Soğd.] Akşam.
a. 123b/11, 123b/7, 143b/10,
 143b/6, 145b/7, 146b/2, 146b/4,
 146b/5, 151b/7, 153b/13, 154a/1,
 154a/10, 154a/6, 154a/8
a. + da 154a/2
a. + uñ 144b/9
ahşām ol- [Soğd.+T.] Güneş
 batarak gün sona ermek.
a. olıcak 178b/11
 [=17]
ahūr [Far.] Ahır, hayvan damı.
ā. + dan 128a/12
ā. + uñ 118b/4, 118b/5
 [=3]
ahvaı [Ar.] Pek ihtiyatlı.
a. 171b/14
 [=1]
‘Ā’ıse Ümmü’l-müminin Aişe bint
 Ebi Bekr es-Sıddık el-Kureşiyye.
‘Ā. 138b/12, 140b/6, 149a/5,
 149a/8, 156a/5
‘Ā. + den 138b/10
 → haızret-i ‘Ā.
 [=7]
‘Ā’ıse-i Şıddıka bk. Ā’ıse
‘Ā. 120a/10, 120b/10
 [=2]
ak - [T.] Akmak.
a.- an 119b/4, 119b/6, 119b/7

a.- sa 131a/6
a.- up 119a/13, 131b/4, 131b/7, 131b/7
aķar ol- [T.+T.] Akmak.
a.-ar olsa 131a/4
aķmaz ol- [T.+T.] Akmamak.
a.-maz olsa 132a/13
[=10]
‘**aķabince** [Ar.+T.] Ardından, peşinden.
‘*a.* 155a/7
[=1]
aķarşu [T.] Akarsu.
a. 163a/13
a.+ da 131a/1
[=2]
akbār [Ar.] Şeytan adı.
a. 174b/5, 174b/6
[=2]
akbar [Ar.] Çok büyük, en büyük anlamına gelen ekber kelimesi.
a. 151b/2, 174b/4, 176b/11, 176b/12
a.+ uñ 174b/14, 175a/4, 180a/2
→ kelime-i a., lafz-ı a.
[=9]
aķıt - [T.] Dökmek.
a.- a (aķıda) 114a/4
[=1]
aķlıķ [T.] Ak olma durumu.
a. 145a/5
a.+ dur 145a/5
a.+ ı (aķlıķı) 144a/3
[=3]
‘**aksi** [Ar.] Ters, zıt.
‘*a.+ n* 167a/11
[=1]
aķvāl [Ar.] Sözlər.
aķvāl-i muħtelife [Ar.+Ar.] Çeşit çeşit, çeşitli sözlər.
a. 171a/11
[=1]
al - [T.]
1. Bir şeyi bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak, almak.
a.- a 163a/13
a.- alar 132b/9
a.- salar 132b/5

2. Satın almak.
a.- maķa 141a/2
a.- man 146a/9
a.- mayalar 163b/9
3. Evlenmek.
a.- maķ 138a/12
4. Sağlamak, elde etmek.
a.- mañ 150a/1
a.- mazlarsa 163a/4
a.- ursın 149b/12
→ ābdest a.-, şatun a.-
[=21]
āl [Ar.] Aile, evlat.
ā.+ ine 181a/13, 181a/13
[=2]
‘**Alā’a’ddīn** [Ar.] Alaeddin Arabi Efendi.
‘*A.* 169b/3
[=1]
‘**alā-ķadr** [Ar.] Olduķu kadar.
‘**alā-ķadr’il-ħāl** [Ar.+Ar.+Ar.] Durumun elverdiķi kadar.
‘*a. ħālī* 182a/7
[=1]
‘**alāmet** [Ar.] İşaret, nişan.
‘*a.+ idūr* 148a/1, 148a/2, 148a/3, 148a/4
[=4]
alķaķ [T.] Yüksek olmayan.
a. 116b/7
[=1]
‘**alem** [Ar.] Bayrak.
‘*a.* 148a/5
[=1]
‘**ālem** [Ar.] Dünya.
‘*ā.+ üñ* 176a/13, 176b/3, 176b/8
[=3]
alım [T.] Alma işi.
a.+ ın 141a/2
[=1]
alın - [T.] Elde edilmek.
a.- dı ise 125b/3
a.- mış ise 125b/3
[=2]
alın [T.] Alın.
a.+ ın (alın) 180b/4, 181a/1
[=2]

‘**Alī** Ebū’l-Hasen Ali b. Ebi Talib el-Kureşī el-Haşimi.
 ‘A. 143a/10, 143a/3, 143a/5, 143a/5, 143a/9, 155b/3, 156b/11, 176b/6, 179b/4
 [=9]
 ‘**Alī İsbicābī** Ebū’l-Hasan Bahaeddin Ali b. Muhammed b. İsmail el-İsbicabi es-Semerkindi el-Hanefi.
 ‘A. 175a/12
 [=1]
 ‘**alim** [Ar.] Bilgin.
 ‘ā. + *ler* 168b/7
 [=1]
 ‘**Alkame** Ebu Şibl Alkame b. Kays b. Abdillāh b. Malik en-Nehai el-Kufe.
 ‘A. + *den* 152a/13
 [=1]
 ‘**Alkāmī bin Mersed** Alkami bin Mersed.
 ‘A. 147b/11
 [=1]
Allāh [Ar.] Allah.
 A. 115b/6, 115b/7, 115b/9, 136b/4, 136b/7, 139b/14, 140a/3, 142b/14, 143b/1, 149b/10, 149b/9, 151b/4, 152b/11, 152b/14, 152b/7, 152b/9, 155a/1, 155b/7, 157a/13, 157b/1, 157b/12, 157b/12, 157b/14, 157b/2, 157b/3, 157b/6, 157b/7, 158a/12, 158a/2, 158a/4, 158a/6, 158a/8, 159a/2, 159b/12, 160a/11, 160a/13, 160a/14, 160b/1, 160b/13, 160b/7, 161a/10, 161a/12, 161a/12, 161a/14, 161a/7, 161b/13, 164b/3, 164b/8, 165a/13, 168b/4, 168b/6, 168b/6, 169a/7, 171a/12, 172a/1, 172a/10, 172a/3, 174a/5, 174a/7, 174b/5, 174b/8, 175b/6, 176a/1, 176a/7, 176b/12, 176b/2, 176b/2, 176b/6, 178a/2, 178a/8, 179b/7
 A. + *a* 161a/4, 165a/14
 A. + *ı* 178a/9, 181b/8
 A. + *u* 114b/1, 160b/6, 179a/6
 A. + *uñ* 139b/2, 159b/10, 180a/2
 [=81]

alt [T.]
 1. Bir nesnenin tabanı.
 a. + *ı* 137a/5
 a. + *ına* 122a/13, 122a/14,
 a. + *ında* 116a/4, 121a/10, 121a/6, 121a/8, 131b/8
 a. + *ından* 131b/7
 2. Bir şeyin yere yakın bölümü, alt kısım.
 a. + *ına* 136b/11, 137b/3, 141b/14, 178b/12, 178b/6, 179b/3, 179b/7
 a. + *ında* 126b/9
 a. + *ından* 137b/3, 159b/2
 3. İç, iç taraf.
 a. + *ında* 142b/12, 142b/12
 a. + *ındağı* 123b/2
 a. + *ından* 142b/14
 [=23]
altıncı [T.] Altı sayısının sıra sıfatı, 6..
 a. 158a/3
 [=1]
 ‘**amel** [Ar.] Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.
 ‘a. 155a/13
 ‘a. + *den* 140a/2
 ‘a. + *i* 168b/11
 ‘a. + *idür* 170a/14
 ‘a. + *ler* 168b/8
 ‘a. + *lere* 168b/9
 ‘a. + *lerinüñ* 152b/6
 ‘**amele getür-** [Ar.+T.] Bir maksatla işi yapmak.
 ‘a. + *e getürse* 158b/14
 ‘**amel ét-** [Ar.+T] Gereğince hareket etmek.
 ‘a. *ède* 140a/2
 ‘a. *étmişdür* 127a/4
 ‘a. *étmeyince* 143a/11
 ‘**amel eyle-** [Ar.+T] Gereğince hareket etmek.
 ‘a. *eyler* 115b/6
 ‘a. *eylerüz* 115b/7
 [=13]
āmennā [Ar.] İnandık.
 ā. 174a/5

[=1]
 ‘**Āmil-i Şu‘abī** Ebu Amr Amir bin Şerahil bin Abdillāh el-Hemdāni eş-Şa‘bī.
 ‘*Ā.* 162a/10
 [=1]
āmīn [Ar.] Allah kabul etsin.
ā. 179b/14
 [=1]
ammā [Ar.] Ancak, fakat.
a. 114a/14, 114a/6, 114b/2, 114b/8, 115a/10, 115a/13, 115a/8, 115a/9, 115b/5, 116a/12, 116b/10, 116b/2, 116b/7, 117a/12, 117a/14, 117a/8, 117b/2, 117b/4, 117b/6, 117b/8, 118a/14, 118a/3, 118a/6, 118b/1, 118b/13, 119a/2, 119a/3, 119b/2, 119b/5, 119b/7, 119b/9, 120a/2, 120a/3, 120a/6, 120a/7, 120a/9, 120b/13, 120b/8, 121a/10, 121a/14, 121a/3, 121a/4, 121a/8, 121b/6, 122a/9, 122b/12, 122b/8, 122b/9, 123a/1, 123a/2, 123a/8, 123b/13, 123b/4, 124a/13, 124b/11, 124b/11, 124b/4, 125a/2, 125a/5, 125b/10, 125b/13, 125b/2, 125b/4, 125b/8, 126a/5, 126a/8, 126b/13, 126b/6, 126b/7, 127a/3, 127a/4, 127b/8, 128a/8, 128b/11, 129a/1, 129a/6, 129a/8, 129b/13, 129b/13, 129b/5, 130a/12, 130a/8, 130b/3, 130b/6, 131a/10, 131a/7, 131b/10, 131b/11, 131b/7, 132a/11, 132a/5, 132a/5, 132b/13, 132b/5, 132b/7, 133a/11, 133a/13, 133a/4, 133a/5, 133a/9, 133a/9, 133b/4, 133b/9, 134a/1, 134a/11, 134a/14, 134a/3, 134a/8, 134b/12, 134b/13, 134b/4, 134b/5, 135a/11, 135a/12, 135a/13, 135a/14, 135a/9, 135b/10, 135b/2, 135b/3, 135b/6, 135b/6, 135b/8, 135b/9, 136a/2, 136a/4, 136b/1, 136b/14, 137a/13, 137a/3, 137a/4, 137a/6, 137b/10, 137b/12, 137b/14, 137b/14, 138b/14, 141b/10, 141b/12, 141b/2, 142a/10, 142a/2, 142a/2, 142a/5, 142a/8, 142b/3,

142b/3, 142b/9, 143b/2, 144b/11, 144b/12, 144b/6, 145a/11, 145a/3, 145a/4, 145b/1, 145b/11, 145b/11, 145b/12, 145b/14, 145b/6, 146a/12, 146a/2, 146a/4, 146b/3, 146b/4, 147a/1, 147a/7, 147b/4, 148a/14, 148b/4, 149a/1, 150a/11, 150a/5, 150b/3, 151a/1, 151a/12, 151a/14, 151b/10, 152a/3, 152a/7, 152a/9, 152b/1, 152b/6, 153b/1, 153b/12, 154a/6, 154b/3, 154b/4, 155b/9, 156a/2, 156a/3, 156a/4, 156b/8, 162a/11, 162b/1, 162b/14, 162b/4, 162b/7, 163a/3, 163a/5, 163b/10, 163b/3, 163b/8, 164a/6, 165b/8, 165b/9, 166a/1, 166a/5, 166b/1, 166b/10, 166b/12, 166b/13, 166b/14, 167a/11, 167a/14, 167a/7, 167b/11, 167b/13, 168a/6, 168a/9, 169a/1, 169a/14, 169b/1, 169b/10, 169b/11, 169b/3, 169b/6, 169b/7, 170a/1, 170a/10, 170a/5, 170a/8, 170b/11, 170b/4, 170b/5, 171a/1, 171a/14, 171a/5, 171b/6, 172a/8, 172b/14, 173a/13, 173a/7, 173a/8, 173b/1, 173b/10, 173b/14, 173b/4, 173b/8, 174a/10, 174a/3, 174b/11, 174b/13, 175a/3, 175a/9, 176a/5, 176b/11, 176b/14, 177a/14, 177a/4, 178a/12, 179a/8, 179b/10, 179b/13, 180a/10, 180b/8, 181a/4, 182a/13
 [=269]
 ‘**āmme** [Ar.] Herkese ait.
 → *ṭarīḳ-i ‘ā.*
 [=2]
añ - [T.] Sözüünü etmek, hatırlamak.
a.- ar 181b/8
a.- madı 137a/12
a.- mamış 137a/11
a.- maz 181b/8
aña ṭur- [T.+T.] Sözüünü etmek, hatırlamak.
a.-a ṭuran 161a/1
 [=5]
ana [T.] Anne.
a. 137b/2

a. + sı 138a/10, 141b/4, 141b/6
a. + sın 140b/10, 164b/11
a. + sina 181a/13
a. + ya 137b/2
[=8]
aña [T.] Ona.
a. 135b/13, 135b/8, 144a/12, 144a/12, 144a/6, 150a/4, 152b/9, 157a/4, 157a/5, 158a/1, 162a/2, 162a/3, 164b/9, 164b/9, 164b/9, 168a/7
[=16]
ancılayın [T.] Onun gibi, öyle.
a. 127b/2
a. + dur 133b/12
[=2]
and [T.] Yemin.
andın şımıış ol- [T.+T.+T.]
Yeminini bozmuş olmak.
a. + ın şımıış olur 169a/14
a. + ın şımıış olmaz 169b/1
andı şım- [T.+T.] Yemini bozulmak.
a. + ı şınur 169b/4
and iç- [T.+T.] Yemin etmek.
a. içmiş ise 169a/14
[=3]
anda [T.]
1. Onda, o hususta.
a. 121a/3, 131b/13, 177b/3
2. Orada.
a. 128b/9
[=4]
andan [T.] Ondan.
a. 114b/5, 114b/6, 117a/3, 117a/4, 118b/2, 128a/10, 128a/13, 128b/10, 132a/1, 135a/7, 139a/1, 144b/1, 144b/14, 148a/10, 151a/8, 152a/3, 153a/7, 154b/11, 155a/11, 155b/1, 163a/12, 164a/12, 165a/1, 165a/8, 178a/3, 178a/6, 178a/7, 178b/5, 178b/5, 179b/12, 179b/12, 179b/14, 179b/7, 180a/1, 180a/1, 180a/8, 180b/12, 180b/13, 180b/3, 180b/4, 180b/4, 180b/4, 181a/1, 181a/10, 181a/14, 181a/2, 181a/2,

181a/2, 181a/3, 181a/9, 181a/9, 181b/1, 181b/1
[=53]
anı [T.] Onu.
a. 114b/8, 119a/10, 126b/10, 127b/9, 130a/3, 140b/9, 146a/13, 153a/1, 153a/9, 154a/8, 154b/11, 163a/5, 164b/11, 164b/12, 175b/4, 180b/3
[=16]
añıl [T.] Yavaş, sakın.
añılı a. + ı 139a/2
a. + ı añılı 139a/2
añıl ét- [T.+T] Yavaşlamak.
a. édüp 147b/1
[=3]
añlan – [T.] Anlaşılacak.
a.- an 116b/8
a.- anlar 117a/10
a.- dı 137a/12
a.- maz 166a/6
a.- ur 117a/7, 174a/1
[=6]
anlar [T.] Onlar.
a. 114b/10, 122a/10, 124b/5, 138a/1, 140b/11, 141b/6, 152b/6, 172b/5, 182a/6
a. + a 124a/7, 139a/12, 140b/10, 141b/5, 179a/11
a. + dan 142a/3, 147b/6, 154a/5
a. + ı 114b/9, 139b/10, 140a/11, 143a/8
a. + uñ 120a/12, 138a/3, 140a/13, 148b/6, 155a/4, 159a/1, 163b/9, 169b/7
[=29]
ansuz [T.] O olmaksızın.
a. 173a/7
[=1]
añul bk. **añıl**
añul a. 147b/6
a. añul 147b/6
[=2]
anuñ [T.] Onun.
a. 120b/4, 121b/2, 122b/3, 123b/2, 124a/7, 124b/13, 138a/1, 140a/10, 140b/6, 141b/6, 142b/12,

146a/10, 146b/8, 148a/13, 149a/13,
151b/10, 154b/8, 155a/1, 155b/14,
160a/4, 164a/11, 164a/5, 164b/10,
164b/3, 169a/13, 171b/11, 175b/8,
176b/13, 182a/14

a. + la 118b/8, 120b/5, 120b/6,
123a/10, 124b/13, 125b/10, 126b/14,
127b/8, 129a/10, 134a/9, 140a/2,
154a/6, 156a/1, 174a/6

[=43]

ara [T.]

1. İki şeyi birbirinden ayıran
uzaklık, aralık, boşluk, mesafe.

a. + sı 178a/14, 178a/5, 180a/4

a. + sina 139a/13

2. İki olguyu, iki olayı
birbirinden ayıran zaman, fasıla.

a. + sin 153b/12

a. + sinda 154a/2, 154a/3

a. + ya 168b/12

3. İç.

a. + sinda 116b/3, 117a/10,
117a/9, 149a/9, 181b/7, 181b/8

a. + sinda idi 148a/6

4. İki şey arasında bulunan,
arada olan.

a. + sinda 160a/5, 160b/3,
161a/13

a. + sinda idüm 148a/8

5. Kişilerin veya toplulukların
birbirine karşı olan durumu veya ilgisi.

a. + sinda 166a/2, 173a/2,
174b/10

ara vër- [T.+T.] Bir işi bir süre
bırakmak, durmak.

a. vërece 138b/4

[=23]

ara - [T.] Bir şeyi bulmaya çalışmak.

a.- r 166a/5

a.- rsa 166a/7

[=2]

‘Arab [Ar.] Arap.

‘A. + larınuñ 150a/8

[=1]

‘Arabī [Ar.] Arapça.

‘A. 174a/12, 174a/9, 174a/9

[=3]

aralık [T.] İki şey arasında kalan
mesafe.

a. + ı (aralığı) 160a/10

[=1]

‘araşāt [T.] Kıyamet günü bütün
ölülerin dirilip toplanacakları yer.

‘a. 164b/12

[=1]

ardınca [T.] Hemen arkasından.

a. 139b/1

[=1]

arı [T.] Temiz.

a. 121b/14, 129b/8, 142a/14

[=3]

arısuzluk [T.] Temiz olmama
durumu.

a. 129a/13

[=1]

arıt - [T.] Temizlemek.

a. (arid) 114b/1

[=1]

‘āriyet [Ar.] Geçici olarak
başkasından alınan veya başkasına
verilen (şey), ödünç.

‘ā. + i 124b/9

[=1]

arğa [T.] Arka, ön karşıtı.

a. 137a/10

a. + ları 136b/14, 159b/1

a. + sı 137a/5, 137a/6, 180a/5

a. + sina 180b/8

a. + sinda 137a/7

a. + sinda iken 125b/8

a. + sını 178b/2

[=10]

arğurı [T.] Ters.

a. + sina 144a/3

[=1]

arpa [T.] Arpa.

a. + ya 146a/9

[=1]

arslan [T.] Aslan.

a. 115a/4

[=1]

‘arş [Ar.] İslam inancına göre
göğün en yüksek katı.

‘a. 159b/2

[=1]

arşun [Far.] Orta parmak ucu ile omuz başı arasındaki mesafe.
a. 131a/2, 131a/5, 163a/13
 [=3]
art [T.] Arka taraf, arka.
a. + da (ardda) 167a/3
a. + ı (ardı) 141b/13, 167a/1
a. + ına (ardına) 167a/11, 167a/5, 167a/9
a. + ında (ardında) 128b/1
a. + ından (ardından) 169b/7, 180b/7
a. + ında ise (ardında ise) 128b/3
a. + ındağı (ardındağı) 167b/1
 [=11]
artuğ [T.]
 1. Başka.
a. 139b/11
 2. Fazla, ziyade.
a. 141b/11, 180b/2
 3. İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan.
a. + ı (artuğı) 115a/5, 120b/6
a. + ları 124b/6
 [=6]
ārzū [Far.] İstek, dilek.
ārzū ēt- [Far.+T.] İstek duymak, dilemek.
ā. ēderler 140a/14
ā. ēdüp 158b/13
 [=2]
āsān [Far.] Kolay.
āsān eyle- [Far.+T.] Kolaylaştırmak.
ā. eyler 164b/9
āsān ol- [Far.+T.] Kolay olmak, kolaylaşmak.
ā. olmağ 161a/2
 [=2]
aşhāb [Ar.] Sahabe.
a. 138b/9, 147b/14
a. + a 143a/6, 147b/12
a. + uñ 175b/13, 176a/5
 [=6]
aşıl bk. **aşl**
a. 182a/3

a. + da 125b/5
a. + dan 130a/3
 → rivāyet-i a.
 [=4]
‘āşī [Ar.] Allah’ın emirlerine uymayan, günahkar.
‘ā. + lerden 159b/7
‘āşī ol- [Ar.+T.] Günahkar olmak.
‘ā. olur 139b/12,
‘ā. olurlar 141a/5
 [=3]
aşl [Ar.] Asıl, temel.
a. 134a/3, 146a/3, 149b/5
a. + ı 119b/3, 174a/5
aşl-ı şahīḥ [Ar.+Ar.] Asıl kaynak.
a. + den 117a/5
 → rivāyet-i a.
 [=7]
aşlā [Ar.] Hiçbir zaman.
a. 140a/9
 [=1]
aşlī [Ar.] Hususî, seçkin.
 → ḥadd-i rükn-i a., erkān-ı a.
 [=2]
aştar [Far.] Giyecek, perde vb. şeylerde kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.
a. + ında 128b/1
a. + ında ise 128b/3
 [=2]
āş [Far.] Yemek.
ā. 128b/9
 [=1]
aşağa [T.] Aşağı, yukarı karşıtı.
a. 114a/4, 122b/9, 138a/11, 138a/9, 178b/6
a. + dan 131a/6
a. + sı 141b/13, 165b/5
 [=8]
āşikāre [Far.] Açıkça, belli ederek.
ā. 179b/14
āşikāre ol- [Far.+T.] Belli olmak, görünmek.
ā. olsun 158b/4
ā. olmağ 161a/6
 [=3]
at [T.] At.
a. 115a/6, 133b/4

a. + a 138a/2
[=3]
at - [T.]
1. Bir şeyi ileriye doğru fırlatmak.
a.- ar (adar) 161b/14
a.- ılan (adılan) 160a/12
→ adım a.-
2. İşe yaramadığı için kaldırıp yok etmek, atmak.
a.- mağ 134a/11, 134b/3, 134b/5, 134b/6
a.- up 133a/7
[=8]
ata [T.]
1. Kişinin geçmişte yaşamış olan büyükleri.
a. + larumdan 162a/12
2. Baba.
a. + ma 143a/7
a. + sı 138b/13, 140b/12, 141a/11, 141b/4, 141b/6
a. + sın 140b/10, 164b/11
a. + sina 181a/13
[=10]
atasuz [T.] Kişinin geçmişte yaşamış büyüklere sahip olmama durumu.
a. 155b/3
[=1]
âteş-gede [Far.] Ateşe tapanların mukaddes ateşlerinin yandığı yer.
a. + ye 179a/10
[=1]
āvāz [Far.] Ses, seda.
ā. + ı 148a/13, 149a/11, 149a/12
ā. + ın 149b/1
āvāz eyle- [Far.+T.] Seslenmek.
ā. eyledi 149a/5
āvāzın kaldur- [Far.+T.] Sesini yükseltmek, bağırarak.
ā. + ın kaldurup 147b/1, 147b/7
ā. + uñı kaldur 147b/7
[=8]
avrat [Ar.] Kadın.

‘a. 139b/2, 139b/9, 141a/11, 141a/13, 141a/4, 141b/1, 141b/5, 150a/10, 171b/1
‘a. + a 139b/10, 139b/12, 141b/7, 177b/1
‘a. + dan 171b/1
‘a. + ı 139a/13, 139b/1, 141a/14, 141a/7, 141a/9
‘a. + ın 140a/7
‘a. + ını 137b/10, 141a/10
‘a. + unuñ 138a/10, 138a/11, 140a/9, 141a/6
‘a. + lar 138a/1, 181b/3
‘a. + lara 136b/3
‘a. + larda 136b/1
‘a. + ları 138a/8, 138a/9
‘a. + laruñuza 140a/13
‘a. + uñ 137b/12, 140b/12, 141b/1, 141b/4, 150b/1, 150b/3
[=39]
avret [Ar.] Edep yeri.
‘a. 136b/1, 136b/13, 136b/3, 136b/8, 137a/11, 137a/12, 137a/14, 137a/5, 137b/5, 139b/6, 142a/4, 142a/5, 142a/7, 142b/5, 142b/6
‘a. + dūr 136b/13, 136b/14, 137a/4, 137a/6, 137a/9
‘a. i- 137a/13
‘a. + lerüñüzi 136b/5
[=22]
avuçla - [T.] Avuçla kavramak, avuçla almak.
a.- ya 180a/3
[=1]
aya [T.] Avuç içi.
a. + sinuñ 116b/6, 117a/14
[=2]
ayağ [T.] Ayak.
a. 122a/10, 137a/11
a. + ı (ayağı) 118b/14, 119a/2, 119a/3, 119a/5, 119a/7, 121a/10, 121a/13, 121a/6, 121a/8, 121b/5, 121b/7, 122a/13, 122a/14, 137a/11, 137a/12, 137a/7
a. + ın (ayağın) 121b/8, 138b/2, 161b/1, 164a/13, 164b/2

a. + ina (ayağına) 119a/3,
137a/4, 137b/10
a. + ında (ayağında) 119a/1,
119a/4
a. + ında i- (ayağında i-)
124a/11
a. + ını (ayağını) 119a/6,
121a/14, 181a/5
a. + inuñ (ayağının) 119a/1
a. + inuñ (ayağınuñ) 119a/2,
119a/3, 137a/5, 181a/6
a. + ları 141b/14, 180a/4,
180b/10
a. + ların 114a/5, 115b/12,
115b/13, 116a/9, 138a/7, 143a/2
a. + larından 114a/3
a. + larını 149a/1
a. + larınuñ 121a/7, 178a/5,
182a/2
a. + larıñuz 116a/1
a. + un (ayağın) 164b/13
[=53]
ayakkağı [T.] Ayakkabı.
a. 131b/13, 131b/5, 131b/6
[=3]
ayb [Ar.] Kusur, eksiklik.
a. + ı 137b/7
a. + ın 133b/9
[=2]
āyet [Ar.] Ayet.
ā. 136b/4, 136b/4, 145a/7,
154a/14, 154a/14, 159b/6, 168b/4,
168b/4, 180a/1
ā. + de 115b/9
ā. + den 114b/6
ā. + leri 164b/5
ā. + üñ 150b/7, 157b/13,
165a/12
āyet-i kerīme [Ar.+Ar.] Kutsal
ayet.
ā. + i kerīmeden 165a/11
[=16]
ayır - [T.]
1. Birbirinden uzaklaştırmak.
a.- mağda 178a/12
a.- mağdur 182a/1
a.- maya 149a/1

2. Bir kenara koymak,
saklamak.
a.- salar 134b/1
[=4]
āyīne [Far.] Ayna.
ā. 134b/8
[=1]
‘ayn [Ar.] Bir şeyin aslı, kendisi.
→ farz-ı ‘a., ilm-i farz-ı ‘a.
[=3]
‘aynı [Ar.] Benzer, aynı.
‘a. 118a/12, 118a/9, 119b/13,
120a/8, 165b/1
‘a. + da 120a/8
‘a. + n 130a/6
[=7]
ayrıl - [T.] Uzaklaşmak, ayrı düşmek.
a.- duğın 175b/10
a.- sa 130b/7
a.- up 118a/10, 118a/12
a.- ursa 126b/11
[=5]
ayru [T.] Bitişik olmayan.
a. 179b/4, 180b/5
ayru dut- [T.+T.] Fark gözetmek.
a. dut 179b/5
[=3]
ayruk [T.] Başka.
a. 142a/14
[=1]
az [T.] Az, çok karşıtı.
a. 115b/10, 115b/10, 115b/2,
116a/4, 116a/6, 116b/14, 117a/1,
118b/13, 124b/14, 142a/6, 157b/9,
161a/4
a. ise 162a/3
az çok [T.+T.] Bir parça.
a. çok 116a/9
[=14]
a‘zā [Ar.] Vücudu meydana getiren
parçalar, organlar.
ā. 180a/7
a. + sindaki 176b/7
[=2]
‘azāb [Ar.] İşkence, keder.
‘azāb ét- [Ar.+T.] Acı çektirmek.
‘a. edem 158a/9
[=1]

āzād [Ar.] Kurtulmuş, serbest olan.
ā. 136b/8, 137a/14, 137a/14,
 137a/3, 137b/1, 137b/1, 137b/4,
 138b/1, 141b/8
āzād eyle- [Ar.+T.] Serbest
 bırakmak.
ā. *eyledi* 146b/6
 [=10]
āzādlu [Ar.+T.] Azat edilmiş.
ā. *i-* 150a/7
 [=1]
azal - [T.] Azalmak.
a.- ur 145b/5
 [=1]
‘azamet [T.] Büyüklük, ululuk.
‘a.+ i 178a/2
 [=1]
‘azīz [Ar.] Muhterem, sayın.
‘a. 153a/3, 177b/2
‘azīz èt- [Ar.+T.] Değerini
 yükseltmek.
‘a. *ètdügin* 164b/3
‘azīz ètmiş ol- [Ar.+T.+T.]
 Değerini yükseltmek.
‘a. *ètmiş ola* 164b/3
 [=4]
azraķ [T.] Daha az.
a. 127a/11, 127a/12
 [=2]
azucuķ [T.] Çok az, biraz.
a.+ ı (*azucuĝı*) 134b/5
 [=1]
bāb [Ar.] Bir kitabın bölümlerinden
 her biri.
b. 114a/10, 114a/11, 136b/1,
 143a/12, 143a/12, 147a/5, 157a/5,
 165a/10, 168b/3, 172b/4, 177b/6,
 182a/5
b.+ da 173a/2, 182a/6
b.+ ında 139b/10, 171a/11,
 172a/9, 178b/5, 182a/8
b.+ larında 182a/7
 [=20]
bāĝ [Far.] Bahçe.
b. 163b/4
 [=1]

baĝışla - [< Far. “baĝış”+T. “+la”] Bir
 mal veya hakkı karşılık beklemeden
 birine vermek.
b.- r 164b/9
 [=1]
baĝla -[T.] Bağlamak.
b. 129b/1
b.- salar 139a/13
b.- ya 139a/2
 [=3]
baĝla [Ar.] Bakla.
b. 133a/14
 [=1]
baĝlu [T.] Bağlı.
b. 163b/1
b. i- 124b/3
 [=2]
bahā [Far.] Fiyat.
b. 163a/3
 [=1]
baĝş [Far.] Parça, kısım.
b. 141b/9
b.+ da 127a/8, 142b/4
b.+ dan 127a/7, 137a/9,
 141b/9, 142a/1, 142a/7, 143b/11
b.+ ı 137a/9, 142a/1, 142a/14,
 142a/7, 142b/4, 143b/12
b.+ ında 127a/11, 145b/4,
 163b/7
b.+ ından 142a/3, 151b/11
b.+ ını 142a/3
b.+ inuñ 142a/14, 142a/14
 [=23]
baķ - [T.] Bakmak.
b.- maĝa 137b/14, 137b/9
b.- maķda 141b/3
b.- maķdan 140b/5
b.- maya 141b/2
 [=5]
baķdur – [T.] Bakdırmak.
b.- maya 140a/8
 [=1]
bāķī [Ar.]
 1. Geri kalan.
b. 171a/8, 171b/2, 182a/8
b.+ sin 151a/4, 155a/10
b.+ sinde 150a/12, 152a/6

b. + sinüñ 150a/14
 2. Daimi, kalıcı.
b. + dūr 129b/13, 177a/8
b. ise 129b/9, 130a/3, 132a/4
bākī ol- [Ar.+T.] Sürekli, dâim olmak.
b. olur 120a/9
b. olmaz 130a/4
 [=15]
bal [T.] Bal.
b. + a 132b/10
 [=1]
balçık [T.] Balçık.
b. 118b/8, 119a/3, 119a/6, 119b/10, 119b/12, 119b/8, 119b/8, 122b/1
b. + ı (balçığı) 118b/10
 [=9]
baldır [T.] Baldır.
b. + ı 142b/8
b. + inuñ 141b/9
 [=2]
baldur bk. **baldır**
b. + in 180b/5
b. + larına 138a/3
 [=2]
balğam [Ar.] Balgam.
b. 119b/3, 119b/4
b. + dur 119b/3
 [=3]
balığ [T.] Balık.
b. 164a/1
 [=1]
bālīg [Ar.] Büluğa eren, ergin.
bālīg ol- [Ar.+T.] Çocukluktan çıkıp ergin duruma gelmek.
b. olmuş 141a/13, 141a/9
 [=2]
baña [T.] Bana.
b. 116a/3, 129a/13, 143b/4, 171a/9, 171b/1
 [=5]
bārī [Far.] Hiç olmazsa.
b. 163b/2
 [=1]
barmak [T.] Parmak.
b. 175a/2

b. + ı (barmağı) 175a/2, 179a/2, 179a/3,
b. + ıla (barmağıla) 179a/4
b. + ını (barmağını) 179a/4
b. + lar 117a/14, 178a/14
b. + ları 178a/10, 180a/4, 181a/7
b. + ların 178a/11, 178a/12, 180b/10, 181a/6, 181a/7
b. + larına 162a/13
b. + larınuñ 178b/1, 180b/11, 180b/11
 → şehadet b.+ı, güççük b.
 [=25]
baş - [T.] Basmak.
b.- a 164a/13, 164b/13
b.- sa 119a/7
b.- up 161b/1
 [=4]
başrī [Ar.] Basralılar, Basra şehrinde yaşayanlar.
B. 174a/6
B. + ler 174a/4
 [=2]
baş [T.] Kafa, baş.
b. + dan 180b/8
b. + ı 126b/10, 141b/14
b. + in 121a/14, 133b/13, 180a/6
b. + ina 127b/4, 142b/12
b. + ından 114a/4, 137a/3, 137b/10
b. + ını 137a/1, 139a/2, 178b/1
b. + ıyla 180a/5
b. + ların 138a/6
 [=16]
başbarmak [T.] Elin en başta bulunan en kalın parmağı.
b. + ı (başbarmığı) 179a/2, 179a/4
b. + larınuñ 178b/1
 [=3]
başka [T.] Bilinenden ayrı, değişik.
b. 177a/11
 [=1]
başla - [T.] Başlamak.
b.- sa 153a/6

b.- ya 144a/3, 149b/7
b.- yıcağ 144a/10, 144a/11, 144a/4
b.- yıncadur 144a/4
 [=7]
başmak [T.] Ayakkabı.
b.+ laruñuz 158a/14
 [=1]
bat - [T.] Bir yere saplanmak.
b.- a 166a/7
 [=1]
bāṭıl [Ar.] Geçersiz, hükümsüz.
b.+ dur 172b/6
bāṭıl ol- [Ar.+T.] Hükümü kalmamak.
b. oldıysa 177a/7
 [=2]
batır - [T.] Bir sıvının içine daldırmak.
b.- salar 131a/5
b.- up 131a/9
 [=2]
bay [T.] Zengin, varlıklı kimse.
b.+ lar 139a/11
 [=1]
bayram [T.] Bayram.
b. 146a/6, 172a/10, 172a/9, 179a/9
 [=4]
bāzār [Far.] Çarşı, pazar.
b.+ da 126b/14
b.+ dan 136a/12, 136a/7
 [=3]
bāzārla - [Far.+T.] Bir malı satacak uygun piyasa bulmak.
b.- r 139a/6, 139a/7
 [=2]
ba‘zı [Ar.] Kimi, birtakım.
b. 128a/14, 128a/9, 130a/8, 130b/4, 133b/2, 133b/7, 134a/11, 134a/2, 134a/3, 147b/14, 148a/1, 148a/2, 148a/3, 148a/4, 157b/7, 167a/11, 169b/1, 170a/4, 178a/5, 179a/11, 180a/10, 181b/12, 181b/2
b.+ lar 116b/10, 116b/4, 116b/5, 116b/7, 117b/10, 117b/11, 117b/12, 118b/3, 119a/10, 119a/11, 121a/9, 121a/9, 122a/10, 123a/2,

123a/7, 124b/3, 124b/3, 128b/4, 128b/8, 133a/9, 134a/7, 134a/7, 135a/14, 137a/6, 137a/6, 139b/6, 145a/11, 145a/12, 145a/13, 145a/14, 146a/2, 150b/3, 150b/3, 151a/1, 151b/10, 151b/9, 162b/2, 166b/13, 167b/11, 173a/7, 178b/2, 178b/3, 179a/1, 181b/3
b.+ n 162a/12
b.+ na 182a/6
b.+ nuñ 169b/8
b.+ sı 142a/14
 [=71]
bāzū [Far.] Pazı.
b.+ ları 141b/13
b.+ larına 138a/3
 [=2]
be [Ar.] Arap alfabesinin ikinci harfi.
b.+ yi 151b/6, 174b/4, 174b/5
 [=3]
bedevī [Ar.] Çöllerde konar göçer olarak yaşayan Araplara verilen ad.
b.+ nüñ 150a/8
 [=1]
be-dürüstī [Far.] Dürüstlikle, doğrulukla.
b. 143b/1, 156b/12, 158a/8, 158b/14, 160b/1
be-dürüstī vü rāstī [Far.+Far.] Dürüstlikle ve doğrulukla.
b. 143a/11
 [=6]
beg [T.] Zengin, ileri gelen kimse.
b.+ ler 139a/11
 [=1]
bekmez [T.] Pekmez.
b.+ e 132b/10
 [=1]
belā [Ar.] Keder, ceza.
b.+ lardan 161b/4
 [=1]
belki [Far.] Muhtemel olarak.
b. 116a/7, 120a/8, 135b/5, 140a/9, 154a/2, 154a/5, 158b/8, 171b/3, 171b/6, 172b/6, 173b/14, 178a/2
 [=12]

belür -[T.] Meydana çıkmak, görünmek.

b.- e 144a/2, 144a/3

b.- en 145a/3

b.- mez 122b/6, 122b/7

b.- mezse 135a/10, 135a/9

[=7]

ben [T.] Ben.

b. 116a/4, 120b/11, 141a/12, 148a/10, 148a/14, 149b/10, 149b/13, 149b/9, 158a/8, 162a/12, 174b/13, 176a/13, 176b/8

b.+ den 148b/1, 175b/14, 176a/14, 176a/9, 176b/1, 176b/10, 176b/4, 176b/9, 178b/10

b.+ dendür 143a/10

b.+ em 153a/1

b.+ i 158b/11, 175b/5

b.+ im 158b/5

b.+ üm 117a/1, 128b/14, 143a/10, 143a/11, 153a/1, 153a/2, 153a/3, 154a/9, 157a/4, 157b/8, 158a/10, 158a/9, 158b/13, 159b/10, 174b/13, 178b/10, 179a/14, 179b/1, 179b/3, 179b/5, 181b/2, 181b/4, 181b/5

[=50]

bende [Far.] Kul, köle.

bende-i mü' min-i şâlih

[Far.+Ar.+Ar.] İyi amel sahibi müslümanların kulu, kölesi.

b. 133b/5

[=1]

beñze -[T.] Benzemek.

b.- mez 131b/13

b.- yenler 135b/13, 136a/3

b.- yenlerden 134b/9, 135a/1, 135a/3

[=6]

beñzer [T.] Benzer.

b. 140b/3, 141a/4

[=2]

berāber [Far.]

1. Birlikte, bir arada.

b. 175a/2, 175a/9, 176b/11, 180a/5

b.+ inüñ 117b/1

2. Bir seviyede, bir hizada, bir ve eşit.

b. 181a/7

b.+ dür 116b/6, 153b/10, 175b/8, 182a/4

b. ise 162a/2, 162a/3

b.+ ine 181b/13

berāber ol- [Far.+T.] Bir hizada olmak, bir ve eşit olmak.

b. ola 144a/9

b.+ i olan 117a/13

[=15]

berāberī [Far.] Beraberlik, farksızlık.

b.+ dür 116b/7

[=1]

berāberlik [Far.+T.] Beraber olma durumu.

b. 174b/11

[=1]

beriyye [Ar.] Çöl, sahra.

b. 150a/8

[=1]

berkit -[T.] Sağlamlaştırmak.

b.- mediye 125a/4

berkitmiş ol- [T.+T.]

Sağlamlaştırmak.

b.-miş olsa 125a/5, 126a/3

[=3]

berü [T.] Belli bir zamandan ve yerden bu yana.

b. 128a/10, 129a/10, 129a/8, 149a/9

b.+ sin 128a/13

[=5]

besmele [Ar.] Besmele.

b. 179b/12

b.+ yi 179b/13

[=2]

beş bk. **bêş**

b. 153b/6, 157b/8, 159b/9

[=3]

bêş [T.] Beş.

b. 140b/14, 147a/6

[=2]

beşâret [Ar.] Müjde, iyi haber.

beşâret éd- [Ar.+T.] Müjdelemek.

b. éder 161b/3

b. édüp 161b/11

[=2]
beşinci [T.] Beş sayısının sıra sıfatı,
 5..
b. 140b/13, 157b/14
 [=2]
bevl [Ar.] İdrar, sidik.
b. 129b/12, 135b/5, 135b/7
b. + *i* 115a/8, 136a/3
bevl-i âdemî [Ar.+Ar.] İnsana ait
 idrar, sidik.
b. 115a/3
bevl eyle- [Ar.+T.] İşemek.
b. *eylese* 134a/13
 [=7]
bey [Ar.] Satma, satış.
b. 155b/14, 155b/6, 155b/8,
 156a/2, 156a/2
b. + *e* 162b/12
b. + *i* 124b/13
 [=7]
beyân [Ar.] Anlatma, bildirme.
b. + *a* 165a/6
b. + *ında* 117a/9
b. + *ındadur* 114a/11, 114a/12,
 121a/6, 129a/12, 136b/2, 143a/12,
 143a/13, 145b/8, 147a/5, 165a/10,
 168b/3, 172b/4, 177b/6, 182a/5
beyân êt- [Ar.+T.] Bildirmek,
 anlatmak.
b. *êdelüm* 114b/13
b. *êdevüz* 115a/1
b. *êdüp* 133b/9
b. *êder* 157a/5
b. *êtmişler* 132b/7
beyân olun- [Ar.+T.] Anlatılmak,
 bildirilmek.
b. *olundı* 120a/7
b. *olunan* 160b/12
b. *olunmuş* 165a/2
beyân olun- [Ar.+T.] Anlatılmak,
 bildirilmek.
b. *olınan* 131a/14
 [=25]
Beyhakî Ebu Bekr Ahmed b. el-
 Hüseyin b. Ali el-Beyhaki.
 → Şâmil-i B.
 [=2]

bêz [Ar.] Bez.
b. 129b/7, 131a/4, 143a/9
 [=1]
bezzâzistân [Ar.+Far.] Kapalı çarşı.
b. 162b/11
 [=1]
bıçak [T.] Bıçak.
b. 134b/8
 [=1]
bırağ - [T.]
 1. Atmak.
b. 153a/2
b.- salar 134b/11, 180b/7
 2. Koymak.
b.- ıcağ (bırağıcağ) 123b/2
b.- mağ 124a/1, 124a/3
b.- up (bırağup) 123b/3,
 162a/13
 3. Devam ettirmemek.
b.- sa 130b/2
 [=9]
bi'l-hayır [Ar.] Hayırlı, yararlı olarak.
b. 174a/5
 [=1]
bi'l-kaşd [Ar.] Kasıtlı olarak, bilerek.
b. 170b/11
 [=1]
bî-çâre [Far.] Çaresiz, aciz.
b. 117a/6
 [=1]
bid'at [Ar.] Peygamber zamanından
 sonra dinde meydana çıkan şey.
b. + *dur* 178b/2, 182a/4
 [=2]
bigi bk. **gibi**
b. 151a/14, 156b/8, 168a/9,
 175b/8, 175b/9, 177b/7, 182a/14
 [=7]
bî-hüş [Far.] Kendinden geçmiş,
 baygın.
bî-hüş ol- [Far.+T.] Kendinden
 geçmek, bayılmak.
b. *olsa* 151a/8
 [=1]
bikir [Ar.] Kızlık.
b. 137b/8
 [=1]
bil - [T.] Bilmek, anlamak.

b.- di 169b/4
b.- e 177a/11
b.- emese 126b/1
b.- en 174a/12, 177b/1
b.- gil 114a/12, 115a/1, 136b/2, 136b/11, 143a/13, 144a/1, 145b/8, 157a/12, 157a/5, 178a/1, 182a/5, 182a/9
b.- mek 114b/12, 136b/8, 137b/7, 137b/8, 144a/1, 144a/7, 170a/5, 170a/5
b.- mese 128a/8, 134a/2, 174a/9
b.- meye 182a/13, 182a/14
b.- meyüp 121b/1
b.- mezse 140a/5
b.- se 129b/7, 144b/14
b.- üp 175b/9
b.- ür 166b/4
b.- ürken 174a/9
b.- ürse 145b/6
→ *izhâr êde b.-, şefâ'at êde b.-,*
[=38]
bil [T.] Bel.
b. 134b/7
[=1]
Bilâl Ebu Abdillâh (Ebu Abdilkerim veya Ebu Amr) Bilal b. Rebah, Bilal-i Habeşi.
B. 149a/4, 149a/8, 149b/2
B.+ e 148a/12, 148a/13
[=5]
bile [T.] Birlikte, dahi.
b. 118a/3, 118a/4, 132b/4, 133b/14, 136b/11, 136b/12, 139b/3, 140b/13, 141b/13, 145a/2, 152a/12, 152a/9, 152b/13, 155a/7, 156b/3, 165b/3, 170a/6, 175a/3, 175b/1, 178b/2, 179b/10
b.+ dür 136b/12, 136b/12
[=23]
bilek [T.] Bilek.
b.+ in (bilegin) 179a/2, 179a/3
[=2]
bilelerinde [T.] Beraberlerinde, yanlarında.
b. 124a/6

[=1]
bilin - [T.] Anlaşılmaq, öğrenilmek.
b.- di 143b/14
b.- mese 166a/14
b.- meyen 171a/6
b.- mezse 129a/10
b.- ürse 129a/9
[=5]
bin - [T.] Binmek.
b.- erdi 120b/3
→ *ğayrete b.-*
[=2]
biñ [T.] Bin, 1000 .
b. 175b/7, 176a/8
[=2]
binā [Ar.]
1. Mimari eser, yapı, bina.
b.+ nuñ 165b/4
b.+ sı 165b/3, 168b/1
b.+ ya 168b/1,
2. Kuruluş, yapılış, bünye.
b.+ sı 172b/5, 172b/7, 178b/7
b.+ ya 173a/14
binā. ét- [Ar.+T.] Bir düşünce sistemine göre kurmak, yapmak.
b. edüp 173a/4
b. etmek 168a/1
[=10]
bindür - [T.] Bindirmek.
b.- mek 138a/2
[=1]
binid [T.] Binit hayvan.
b. 150b/14, 151a/2
[=2]
bir [T.]
1. Bir tane, bir adet.
b. 114a/1, 117b/3, 118a/11, 120b/2, 124b/11, 127b/5, 130b/11, 130b/14, 131a/8, 131a/9, 131a/10, 135b/1, 135b/2, 135b/2, 136a/9, 136a/9, 137a/9, 141b/9, 142a/1, 142a/3, 142a/14, 142a/7, 142b/4, 143b/12, 143b/5, 143b/9, 144a/14, 144a/7, 144a/8, 144b/7, 146a/9, 147b/14, 150b/9, 152a/13, 152a/7, 153a/5, 153a/5, 154a/14, 155a/14, 162a/1, 164a/3, 164a/7, 166b/8,

166b/9, 168a/3, 175b/6, 176a/7,
176b/1, 176b/10, 176b/2, 176b/6,
177b/3, 178a/5, 180a/1, 180b/14,
181a/3, 182a/3

2. Herhangi bir.

b. 114a/5, 114b/3, 115b/4,
116a/6, 118a/13, 118a/7, 118b/11,
118b/11, 118b/14, 118b/14, 118b/9,
119a/12, 119a/4, 119a/6, 120a/4,
121a/7, 121a/8, 121b/1, 121b/7,
121b/12, 121b/13, 122a/5, 122a/7,
122a/8, 122b/10, 122b/10, 122b/14,
122b/14, 123a/13, 123a/13, 123a/3,
123a/3, 123a/6, 123b/12, 123b/2,
123b/6, 124a/10, 124a/10, 124a/12,
124a/5, 124b/2, 124b/2, 124b/6,
124b/9, 125a/14, 125a/6, 125a/8,
125b/10, 125b/10, 125b/12, 125b/6,
126a/2, 126a/2, 126a/10, 126a/11,
126a/6, 126a/7, 126a/11, 126a/14,
126b/11, 126b/14, 126b/4, 127a/10,
127a/6, 127b/10, 127b/13, 127b/5,
128a/3, 128a/7, 128b/2, 128b/2,
128b/5, 128b/6, 128b/6, 128b/7,
128b/8, 128b/8, 128b/13, 128b/13,
129a/1, 129a/1, 129a/2, 129a/2,
129a/12, 129b/7, 129b/10, , 129b/12,
130a/1, 130a/7, 130b/1, 130b/1,
130b/3, 131a/7, 133a/10, 133a/6,
134a/1, 134a/6, 134a/6, 134a/7,
134a/8, 134a/10, 134a/12, 134a/14,
134b/10, 134b/8, 135a/5, 136a/12,
136a/4, 136a/5, 136a/7, 137a/8,
137a/11, 137a/9, 138b/9, 139a/13,
139a/9, 140a/10, 140b/6, 140b/6,
141a/11, 141a/13, 141b/12, 141b/4,
141b/9, 142a/1, 142a/10, 142a/11,
142a/13, 142a/3, 142a/7, 142a/9,
142b/13, 142b/7, 142b/9, 143a/10,
143a/4, 143a/6, 144a/14, 144a/7,
144b/13, 145a/14, 145a/14, 145a/14,
145a/3, 146a/12, 146b/11, 146b/6,
147a/2, 147b/12, 148a/8, 148a/9,
149a/3, 149b/4, 149b/9, 150b/10,
150b/10, 150b/14, 150b/4, 151a/11,
151a/7, 152a/2, 152a/4, 152b/10,

153a/1, 153a/8, 153a/8, 153b/4,
154b/1154b/14, 155a/2, 155a/9,
155b/3, 156a/8, 156b/1, 157a/6,
157b/1, 158b/14, 158b/6, 159b/2,
159b/8, 160a/6, 161a/14, 161b/8,
162a/9, 162b/5, 162b/9, 163a/14,
164b/3, 165a/5, 166a/10, 166a/7,
166b/5, 166b/7, 166b/9, 167a/12,
167a/2, 167a/8, 167b/10, 167b/3,
167b/4, 168a/3, 168a/4, 168a/9,
168b/13, 169a/12, 169b/8, 170a/14,
170b/14, 170b/14, 171a/3, 171b/7,
172a/13, 172a/4, 172b/2, 173a/11,
173a/3, 173b/12, 174a/3, 174a/7,
174a/8, 175b/2, 176a/11, 176a/11,
176b/11, 177a/12, 178a/5, 179a/12,
180a/11, 167b/5, 167b/6

b. + *de* 134a/4

bir daḥı [T.]

1. Bir başka.

b. *daḥı* 116a/8, 116a/9,

2. Bir daha, bir kez daha

b. *daḥı* 153a/12

bir def'a [T.+Ar.] Bir kere.

b. *def'ada* 135a/12

bir dem [T.+Far.] Belli bir zaman.

b. *dem* 148a/9

bir qarār [T.+Ar.] Aynı durumu koruma.

b. *qarārda* 168a/4

bir pāre [T.+Far.] Biraz.

b. *pāresin* 132b/5, 134b/1

bir nice [T.+T.] Birkaç, birçok.

b. *nice* 134a/9, 176a/6

bir niçe bk. bir nice

b. *niçe* 136a/13, 152a/4,

160a/11

[=301]

biraz [T.] Bir parça, azıcık.

b. 118a/1, 118a/2, 132b/4,

133a/7, 160a/2, 180b/8

[=6]

birazdan [T.] Az sonra.

b. + *dan* 139a/9

[=1]

birbiri [T.] Karşılıklı olarak bir diğeri.

b. 153a/6

b. + nden 178a/12
b. + ñüzden 157b/14
b. + yle 158a/10
 [=4]
birer [T.] Birer.
b. 117b/5, 117b/7
 [=2]
biri [T.] Bir tanesi.
b. 115a/2, 115a/2, 119b/10, 123b/6, 123b/7, 123b/7, 124a/12, 127a/12, 127a/7, 127a/7, 127a/8, 127b/3, 130a/5, 130a/5, 135a/3, 140b/7, 141a/2, 141a/2, 143a/6, 147b/14, 150a/3, 150a/4, 153a/6, 160b/7, 160b/8, 160b/8, 161b/3, 161b/3, 161b/4, 163b/7, 166b/11, 169a/6, 170b/14, 171a/1, 173b/7, 173b/7, 173b/7, 175b/14, 177a/6, 177a/6, 177b/11, 178b/11, 178b/11, 178b/12, 179a/12, 181b/12, 181b/13, 181b/14, 181b/8, 181b/8, 181b/9, 182a/9
b. + müzüñ 114b/4
b. + n 145b/4
b. + nde 120b/14, 120b/14, 127b/14, 128a/1, 128a/4, 128a/4, 131b/8, 132a/2, 133a/1, 141b/12, 145b/13, 162b/9, 162b/9
b. + nden 127a/11, 170b/12
b. + ne 131a/9, 132b/14, 134b/11, 134b/9
b. + ni 134b/12
b. + nüñ 127a/11, 127a/6, 127b/11, 127b/11, 142a/3, 142b/6, 153a/6, 170b/12, 171a/2
b. + ñüz 164a/10
b. + ñüzüñ 114b/4
b. + si 152a/8
 → her b.
 [=90]
biribiri bk. **birbiri**
b. 137a/13, 139b/6
b. + yle 160a/9
 [=3]
birkaç [T.] Çok olmayan, az sayıda.
b. 116a/5, 125a/8, 128b/9, 158b/11, 164a/12

[=5]
birle [T.] İle, birlikte, beraber.
b. 158b/2
 [=1]
biş - [T.] Pişmek.
b. - en 133b/7
b. - miş 128b/11, 132a/7
 [=3]
bişür - [T.] Pişirmek.
b. - seler 128b/9
b. - üp 133a/1, 133b/14
 [=3]
bit - [T.] Bitmek, yeşermek.
b. - en 133b/5
b. - er 133b/5
b. - se 122a/2
 [=3]
bī-ṭama [Far.] Aç gözlü olmamak.
b. 150a/6
 [=1]
bi't-ṭarīk [Ar.] Yoluyla.
bi't-ṭarīkī'l-evlā [Ar.+Ar.] En doğru, daha iyi yol ile.
b.i'l-evlā 114b/8, 115b/5, 130a/10
 [=3]
bitün [T.] Bütün, tam.
b. 135a/13
 [=1]
biz [T.] Biz.
b. 115b/6, 116a/2, 152b/8, 152b/9, 155b/4
b. + den 114b/4, 131b/14
b. + e 114a/8, 116a/5, 124a/9, 149b/14
b. + i 124a/8, 160a/7
b. + üm 115a/10, 115b/5, 120b/8, 129b/6, 135a/8, 136b/11, 140a/14, 147a/11, 147a/13, 147a/8, 147b/4, 151a/12, 153b/3, 153b/5, 155a/11, 155b/2, 163a/11, 163a/7, 165b/4, 166a/2, 166b/10, 167a/1, 170a/10, 170a/12, 170a/7, 172b/14, 172b/5, 173a/2, 173a/6, 173b/2, 177b/3, 178a/13, 178b/6, 179a/13, 179a/8, 179b/1, 179b/3, 179b/5, 182a/13
 [=52]

boğazlan - [T.] Boğazı kesilerek öldürülmek.

b.- an 125b/14

b.- duğu 133b/13

b.- mamış 125b/3

b.- miş 125b/12, 125b/2

[=5]

borc [Soğd.] Borç.

b.+ in 141a/2

[=1]

borı [T.] Nefesle çalınan çalgı.

b. 148a/1

[=1]

boş [T.] Boş.

b. 133a/9

boş ol [T.+T.] Erkeğin karısını

boşamak için söylediği söz.

b. ol 141a/12

boş ol- [T.+T.] Boşanmış olmak, nikahsız duruma gelmek.

b. olur 141a/14

[=3]

boy [T.]

1. Endam.

b.+ ı 178a/4

2. Uzunluk.

b.+ ından 122a/8, 145a/14

[=3]

boya - [T.] Boyamak.

b.- sa 129b/7

[=1]

boyun [T.] Boyun.

b.+ ından (boynından) 137a/1

b.+ uñ (boynuñ) 149b/5

[=2]

boz - [T.] Geçersiz duruma getirmek.

b.- mayup 166b/6

[=1]

bölük [T.] Takım, zümre, cemaat.

b.+ inde (bölüğünde) 159a/11

[=1]

böyle [T.] Bunun gibi, bu türlü, bu tarzda.

b. 116a/1, 124a/7, 132b/9, 140b/1, 149a/12, 152b/5, 155b/4, 161b/3

b.+ dür 151b/6, 156a/10, 156a/11, 170b/2, 171b/10

[=13]

bu [T.]

1. İşaret sıfatı, bu.

b. 114a/11, 114a/8, 114b/11, 114b/13, 114b/6, 115b/6, 115b/9, 116a/5, 116b/4, 117a/5, 117a/6, 117a/6, 118a/10, 118a/12, 119b/11, 120b/7, 121b/11, 121b/12, 125a/14, 125a/8, 126b/6, 132a/5, 132b/3, 134a/12, 134a/3, 138a/4, 138b/7, 139a/4, 139b/11, 139b/12, 140a/12, 140b/14, 141b/3, 143a/11, 143a/12, 144a/12, 144a/13, 144a/14, 144b/11, 144b/12, 145b/11, 145b/13, 145b/14, 146a/1, 146a/2, 146a/2, 146a/3, 146b/3, 147b/10, 147b/13, 148a/14, 148a/14, 148b/2, 150b/7, 151b/4, 152b/5, 153a/10, 153a/7, 154b/11, 154b/7, 156b/13, 157a/2, 157b/13, 159b/2, 159b/6, 160b/12, 160b/13, 161a/1, 161a/2, 164b/8, 165a/12, 165b/11, 166a/2, 166a/6, 168a/13, 168a/8, 169b/12, 171b/10, 171b/13, 172b/6, 173a/10, 174a/1, 174a/12, 174b/6, 175a/5, 175a/7, 175b/13, 176a/3, 176a/4, 177a/10, 177a/4, 177a/8, 177a/8, 177b/4, 177b/4, 181a/10, 181a/11, 181b/1, 181b/11

2. İşaret zamiri, bu.

116a/6, 116a/8, 116a/9, 125a/13, 128a/6, 131b/7, 131b/9, 143b/13, 143b/13, 146a/11, 149b/5, 152a/1, 155a/12, 161a/1, 168a/10, 177a/13, *b.+ dur* 117b/14, 119b/6, 119b/6, 121b/13, 122b/13, 123b/12, 124a/5, 136b/4, 136b/6, 140a/14, 144b/1, 151a/1 *b.+ ña* 141a/4, 153a/4, 171b/2, 172a/2 *b.+ nda* 136a/9, 174a/8 *b.+ ndan* 114a/6, 137a/11, 137a/12, 144b/4, 147b/8, 170b/7 *b.+ ni* 114a/8, 123a/2, 143a/10, 144a/7, 149a/8, 149b/14, 152a/12, 155b/4

b. + nlar 138a/12, 177b/14, 179b/6
b. + nlara 134b/9, 135a/1, 135a/3, 136a/3, 140b/2, 171a/8
b. + nlarda 140b/4
b. + nlardan 117a/7, 118a/14, 127b/2, 132b/13, 134b/12, 138b/14, 140b/4, 150b/5
b. + nlardur 157a/12
b. + nları 114b/12, 138a/13
b. + nlaruñ 115a/7, 148a/6
b. + nuñ 116b/2, 118a/1, 122a/12, 128a/9, 135b/11, 137b/9, 148b/5, 149a/6, 156a/13, 167a/11, 171a/5
b. + nuñla 128a/14, 174a/6
bu kadar [T.+Ar.] Bu ölçüde, bu miktarda.
b. kadar 157a/11, 172a/12, 177b/3
[=187]
buçuq [T.] Yarım.
→ iki b.
[=1]
buğday [T.] Buğday.
b. + a 132b/12
b. + ı 134a/14
[=2]
bugün [T.+T.] Bugün.
b. 143a/6
[=1]
buğār [Ar.] Buhar.
b. + ından 118b/5, 118b/6
[=2]
Buğārā [Soğd. ?] Özbekistan'da bir şehir.
B. + da 117a/5
→ meşāyih-i B.
[=2]
bul - [T.]
1. Bir şeyi elde etmek, kazanmak.
b. - a 175a/14
b. - am 176a/2, 176a/3
b. - amaz 175a/11
b. - maya 175b/1
b. - mazlar 143a/11

b. - ur 175a/10, 175a/12, 175a/13
2. Belirlemek, tespit etmek.
b. - asın 144a/12
3. Arayarak veya aramadan bir şeyle karşılaşmak.
b. - masa 121b/14, 122a/14, 122b/1, 142b/1
b. - sa 126a/13, 126b/1, 172a/14, 172b/2, 176b/12
b. - salar 123b/8
b. - up 142a/12
b. - urken 127b/9
[=22]
bulaş - [T.] Sürülmek.
b. - an 120b/9, 123a/13, 123a/6, 126a/1, 130a/13, 130a/2, 133b/14
b. - mış ise 164a/11
b. - sa 114b/4, 119a/3, 130a/2, 134b/9, 135b/1, 135b/2
b. - up 118b/11
bulaşmış ol- [T.+T.] Sürülmek, bulaşmak.
b. - mış olsa 135b/9
b. - mış olmayı 135b/8
bulaşur ol- [T.+T.] Sürülmek, bulaşmak.
b. - ur olsa 122b/1
[=18]
bulaşık [T.] Bulaşmış olan, kirlenmiş
b. + ı (bulaşığı) 129b/3
[=1]
bulaşuq bk. bulaşık
b. + ı (bulaşuğı) 135b/7
[=1]
bulun - [T.]
1. Bir yerde olmak.
b. - am 159a/11
b. - mayım 158b/8
2. Bulma işine konu olmak.
b. - dı 121a/3, 173a/9, 173b/12
b. - madı 121a/4
b. - masa 138b/6
[=7]
bulutlu [T.] Bulutlarla kaplanmış.
b. 145b/6
[=1]

bunca [T.] Epey, çok.
b. 152b/9, 153a/3
 [=2]

buncılayın [T.] Bunun gibi.
b. + dur 142a/5
 [=1]

Burhāne'ddīn Ebü'l-Hasen
 Burhanüddin Alî b. Ebi Bekr b.
 Abdilcelil el-Fergani el-Merginani.
B. 126b/13, 127a/4, 173b/11
 [=3]

burun [T.] Burun.
b. 121b/14
b. + ı (burnı) 121a/13, 121b/14,
 125a/7
b. + ın (burnın) 180b/4, 181a/2
b. + ında (burnında) 180a/4,
 180b/12
b. + ını (burnını) 139a/3
 [=9]

buyur - [T.]
 1. Emretmek.
b.- dı 114a/2, 114a/6, 114a/9,
 114b/4, 115b/14, 116a/3, 124a/1,
 136b/6, 139a/6, 139b/14, 139b/5,
 143b/3, 146b/9, 147b/5, 149a/12,
 149a/8, 159a/5, 160a/7, 176a/3
b.- duğı 141b/8
b.- duğın 161a/7
b.- duğınuñ 175b/13
b.- mış 139b/8
b.- mışdur 114b/1, 139a/11,
 142b/14, 146a/10, 149b/2, 152b/3,
 153b/14, 154b/6, 155a/8, 155b/7,
 156a/7, 156b/10, 156b/12, 157a/14,
 157a/8, 157a/9, 157b/13, 158a/2,
 158a/8, 158b/13, 158b/6, 158b/9,
 159a/3, 159b/11, 159b/13, 160a/3,
 160b/1, 160b/10, 160b/4, 160b/7,
 161b/11, 161b/7, 161b/8, 162a/7,
 163b/12, 163b/14, 164a/14, 164a/8,
 168b/5, 168b/8, 172b/11, 174b/2,
 174b/8, 175b/11, 176a/6, 176b/6,
 179a/7, 181b/6, 181b/7
b.- ur 115b/8, 136b/4, 143b/1,
 176a/12, 176a/7, 176b/3, 176b/7

2. Demek, söylemek.
b.- dı 138b/13
 [=80]

buyurucı [T.] Davet eden.
b. 159a/8
 [=1]

buyuruğ [T.] Emredilen şey, emir.
b. + ın (buyuruğın) 159a/2
 [=1]

buyurul - [T.] Denmek, söylenmek.
b.- mışdur 159b/3
 [=1]

buyurunıl - [T.] Emredilmek.
b.- madı 168b/6
 [=1]

bünyād [Far.] Yapı, bina.
bünyād-ët [Far.+T.] İnşa etmek,
 kurmak.
b. edeler 176a/8, 176a/12,
 176b/3, 176b/8
 [=4]

bürde [Ar.] Hırka.
b. 148a/8
 [=1]

büyü - [T.] Büyümek.
b. + mege 144a/3
b.- memiş ise 142a/2
b.- müş ise 142a/2
 [=3]

büyük [T.] Büyük.
b. 122a/5, 122a/6, 122a/11,
 135a/2
 [=4]

büyüklik bk. **büyüklik**
b. + idür (büyüklüğüdür)
 116b/11
 [=1]

büyüklik [T.] Büyük olma durumu.
b. + i (büyüklüğü) 116b/12,
 116b/6, 116b/7, 117a/14
b. + idür (büyüklüğüdür)
 117a/12
b. + inden (büyüklüğünden)
 116b/12, 117b/1
 [=7]

büyükrek [T.] Daha büyük.
b. + idür (büyükregidir) 116b/5
 [=1]

Cābir bin Semre Ebu Halid yahut Ebu Abdullah Amiri.
 C. 160a/6
 [=1]
cāh [Ar.] Makam, rütbe.
 c. 162a/3
 [=1]
cā'iz [Ar.] Din bakımından yapılmasında sakınca olmayan.
 c. 166b/5
 c. + *dür* 125b/5, 169a/11
 [=3]
cāmi' [Ar.] Bir araya getirme.
cāmi' ol- [Ar.+T.] Kendinde toplamış olmak.
 c. *olmağ* 171a/11
 [=1]
Cāmi'i'l-Cevāmi' Ebü'l-Abbas Çigani'nin ez-Ziyaü'l-Lami Minel Hutabil Cevami adlı eseri. Bununla birlikte Ebu Nasr b. Muhammed Selam-ı Belhi'nin de bu adda bir eseri.
 C. + *lerinde* 119a/14
 [=1]
Cāmi'i's-Şağīr El-Cessas'ın yazmış olduğu Şerhu'l-Cami i's-sagīr adlı eser.
 C. + *inde* 174a/11
Cāmi'i's-Şağīr-i Hānī Kadıhan'ın Cami i's-Sagīr adlı eseri.
 C. *Hānī'den* 153b/5
Cāmi'i's-Şağīr-i Kerderī El-Kerderī'nin Cami i's-Sagīr adlı eseri.
 C. *Kerderī'den* 133a/2
 [=3]
Cāmi'ü'l-Kebīr Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybani'nin eseri.
 → *rivāyet-i C.*
 [=1]
cānāvar [Far.] Vahşi, azgın, yırtıcı hayvan.
 c. 129a/1
 c. + *lar* 115a/5, 115a/5, 115a/8
 [=4]

cāriye [Ar.] Para ile alınıp satılan, üzerinde sahibinin her türlü hakka sahip bulunduğu kız, halayık.
 c. + *lerden* 137b/5
 [=1]
Cebra'il [Ar.] Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek.
 C. 116a/3, 143b/3, 148b/9
 → *hazret-i C.* + *den*
 [=4]
cehd [Ar.] Çalışıp çabalama.
cehd et- [Ar.+T.] Çalışıp çabalamak.
 c. *ède* 140a/8
 [=1]
cehennem [Ar.] Cehennem.
 c. + *e* 139b/1, 153a/2
 [=2]
cem' [Ar.] Toplama, bir araya getirme.
cem' et- [Ar.+T.] Toplamak, bir araya getirmek.
 c. *edecek* 126a/1
cem' et- [Ar.+T.] Toplamak, bir araya getirmek.
 c. *etseler* 123a/7
cem' eder ol- [Ar.+T.+T.] Toplamak, bir araya getirmek.
 c. *eder olsalar* 142b/5
 [=3]
cemā'at [Ar.] Bir imama uyup namaz kılan kişiler, topluluk.
 c. 128b/8, 140b/1, 145b/5, 147b/13, 152a/11, 152a/13, 153a/4, 153b/10, 156a/12, 156a/14, 157a/9, 157b/13, 157b/3, 157b/8, 159a/14, 159a/6, 159b/12, 160b/12, 160b/5, 160b/8, 160b/9, 161b/13, 162a/10, 162a/11, 162a/13, 162a/13, 162a/4, 162a/5, 162b/6, 162b/7, 165a/3, 165a/4, 165a/5, 167a/12, 167a/2, 167a/4, 167a/5, 167a/8, 167b/3, 169a/13, 174b/10
 c. + *de* 167a/12
 c. + *e* 140b/4, 153a/3, 158b/11, 158b/4, 158b/8, 159b/8, 159b/9,

159b/10, 159b/12, 159b/6, 159b/7,
159b/9, 160a/10, 160a/13, 160a/4,
160b/2, 172a/13
c. + *i* 123b/9, 151b/13, 162a/3
c. + *leri* 123b/11
c. + *üñ* 150a/2, 151a/13,
152b/1, 167a/4, 167a/8
c. + *ine* 140a/4, 140a/5
c. + *ini* 140a/6
cemā‘at ol- [Ar.+T.] Namaz
kılmak için bir araya gelmek,
toplanmak.
c. *olup* 156a/3
[=72]
cemī‘ [Ar.] Bütün, cümle.
c. 153b/12, 153b/2, 153b/3,
161b/4, 161b/4, 172a/8
c. + *i* 179b/6, 179b/7
c. + *sinüñ* 159a/1
[=9]
cenāze [Ar.] Cenaze.
c. 145b/13, 146b/3, 172a/10
[=3]
cennet [Ar.] Cennet.
c. 172b/9
c. + *de* 176a/12, 176a/8,
176b/3, 176b/7
c. + *den* 164b/11
→ ehl-i c.
[=9]
cerāḥat [Ar.] İrin.
c. + *ine* 125a/10
[=1]
cerblik [Ar.+T.] Yağlı olma durumu,
yağlılık.
c. + *i* (*cerbligi*) 130a/4
[=1]
cerplik bk. **cerblik**
c. + *i* (*cerpligi*) 130a/3
[=1]
cevāb [Ar.] Yanıt, cevap.
c. 125a/4, 138b/12, 151b/14,
153a/7, 155a/4
c. + *a* 153a/8, 154b/11, 154b/3,
154b/5, 155a/3
c. + *ı* 156b/8
c. + *ına* 153a/9

c. + *ında* 156b/2
cevāb vēr- [Ar.+T.] Cevaplamak.
c. *vêrdi* 125a/14,
c. *vêrdiler* 134a/3
cevāb-ı zāhir [Ar.+Ar.] Açık ve
belli olan cevap.
c. 151a/1
[=16]
Cevāhir Cevahir ismiyle Tantavî
Cevheri’nin Kur’an-ı Kerim tefsirine
atıfta bulunulduğu düşünülmektedir.
C. 156b/6
C. + *de* 147a/13, 149a/13,
152a/2, 157a/2, 169a/10, 169a/9,
169b/11, 170a/2, 170a/9, 171b/2,
172a/2, 178a/10
[=13]
cezm [Ar.] Harekesizlik işareti.
c. 149b/6, 151b/2, 174b/2
c. + *i* 180a/9
[=4]
cihet [Ar.] Yön, taraf, istikamet.
c. + *de* 167b/13
c. + *e* 165b/13, 166a/1,
166b/10, 166b/6, 166b/6, 166b/8,
167b/12
c. + *i* 166b/3
c. + *ine* 165b/2, 165b/7, 165b/7,
168b/2
c. + *lere* 167a/1
c. + *lerüñ* 166b/11
[=15]
cirāḥat bk. **cerāḥat**
c. + *a* 137b/8
[=1]
cirm [Ar.] Hacim.
c. 136a/2, 136a/6
c. + *i* 135b/12, 135b/5
[=4]
cum‘a [Ar.]
1. Cuma günü.
c. 154a/3, 155b/6, 155b/8,
156a/11
2. Cuma namazı.
c. 146b/8, 146b/11, 147a/6,
172a/5, 172a/9
c. + *dan* 146b/10

c. + *ya* 156a/10
c. + *da* 172a/8
cum'a namāzı [Ar.+Ar.] Cuma namazı.
c. *namāzı* 155b/6, 172a/7
c. *namāzın* 156a/9
c. *namāzında* 172a/5
[=16]
cümle [Ar.] Bütün, hep.
c. 122a/14, 134a/13
c. + *sini* 171a/11
[=3]
cünüb [Ar.] Cünüp, cenabet.
c. 150a/10, 150b/2, 162b/10, 163a/10, 163a/8
c. + *üñ* 120a/9, 150b/1
[=7]
cüz [Ar.] Bir bütünü meydana getirenler kısımlardan her biri.
c. + *dür* 172b/14
[=1]
çal - [T.] Musiki aletinin ses çıkarmasını sağlamak, çalmak.
ç. - *alum* 147b/14, 148a/1, 148a/3
[=3]
çalğa - [T.] Çalkalamak.
ç. - *mağ* 131a/2
[=1]
çanak [T.] Çanak.
ç. 135a/1, 145a/14, 180a/5
ç. + *ın (çanağın)* 134a/14
[=4]
çār [Ar.] Çarşaf.
ç. 139a/1, 139a/1
[=2]
çāre [Far.] Çözüm yolu.
ç. 139b/11
[=1]
çek - [T.]
1. Kendine yaklaştırmak
ç. - *eler* 143a/2
2. Heceleri belli esaslara göre uzatmak.
ç. - *enün* 174b/4
ç. - *meyeler* 151b/3
ç. - *icek* 151b/4, 174b/5, 174b/5
ç. - *megüñ* 151b/6

3. Çizmek, çizerek uzatmak.
ç. - *esin* 144a/7, 144a/14
ç. - *üp* 162b/10
ç. - *mek* 162b/13
4. Yukarıya çıkarmak.
ç. - *icek* 131b/3
ç. - *seler* 131b/1
→ *mihrāb* ç. -, *tekellüf* ç. -, *zaḥmet* ç. -, *zamān* ç. -
[=16]
çevre [T.] Etraf, civar.
ç. 123b/13
ç. + *yile* 132b/4
[=2]
çık - [T.]
1. Çıkmak, dışarı çıkmak.
ç. - *a* 138b/11, 139a/4, 139b/13, 146a/7, 163a/13, 163b/1
ç. - *ayın* 141a/8
ç. - *amazsa* 163b/1
ç. - *arsa* 144a/12
ç. - *dı* 139a/10
ç. - *mağ* 140a/9, 163b/13
ç. - *mağ* 140a/14, 141b/7, 161b/1
ç. - *sa* 139b/2, 139b/3
ç. - *sun* 141b/8
ç. - *up* 139a/1, 162b/2, 162b/3, 162b/5
2. Yükseklikteki bir yere erişmek.
ç. - *a* 146b/9, 149a/10
ç. - *duğdan* 146b/7
ç. - *mayalar* 163a/8
3. Zamanı geldiğinde dünyaya gelmek.
ç. - *an* 120a/2
4. Sona ermek.
ç. - *ar* 144a/4
5. Kalkmak, ayağa kalmak.
ç. - *arsa* 164a/7,
6. Sonuç olarak belirlemek.
ç. - *arsa* 168a/9
ç. - *sa* 128b/10, 129a/5
ç. - *ar* 133b/2,

7. Zuhur etmek, belirlemek, görünmek.
 ç.- *dı* 126b/2, 126b/2
 8. (Yüksek bir makāma, bir huzûra) Varmak.
 ç.- *inca* 164a/3
 9. Giderilmek, yok olmak.
 ç.- *maz* 129b/4
 ç.- *mazsa* 129b/14
 10. Bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek.
 ç.- *muşdur* 125b/6
 11. Dışarı fıskırmak, akmak.
 ç.- *arken* 135b/8
 → *vaqt ç.-, vaqt ç.- miş ol-*
 [=42]
çıkar - [T.]
 1. Çıkarmak.
 ç.- *alar* 132b/8
 ç.- *sa* 131a/9, 131a/11
 ç.- *salar* 133a/11, 133a/12, 139a/14
 ç.- *up* 129a/2, 131a/12, 131b/1, 133a/4, 133a/6
 2. (Giyilen veya takılan şeyler vücuttaki yerinden) Ayrılmak.
 ç.- *ardı* 115b/13
 ç.- *dılar* 115b/13
 ç.- *dum* 116a/4
 ç.- *ıcağ* 116a/2
 ç.- *mazdı* 116a/9
 3. Doğru uzatmak.
 ç.- *mağdur* 182a/2
 4. Gidermek.
 ç.- *sa* 130b/3
çıkarı vèr - [T.+T.] Çabucak çıkarmak.
 ç.- *ı vère* 163a/12
 → *göñlinden ç.-*
 [=21]
çirāğ [Far.] Mum, kandil, lamba gibi ışık veren araç.
 ç. 163b/9
 ç.+ *ı* 163b/7
 [=2]
çigin [T.] Omuz.

ç.+ *i (çigni)* 126b/10
 ç.+ *inden (çigninden)* 137a/1
 ç.+ *lerine* 138a/6
 [=3]
çigit [T.] Çekirdek, çigit.
 ç.+ *den* 134b/2
 [=1]
çoğal - [T.] Artmak, fazlalaşmak.
 ç.- *inca* 154a/10
 ç.- *mağa* 162a/4
 [=2]
çoğalt - [T.] Arttırmak, fazlalaştırmak.
 ç.- *mağa* 158b/9
 ç.- *sa* 158b/10
 [=2]
çok [T.] Çok.
 ç. 116a/11, 116a/13, 116a/14, 116a/6, 118b/13, 119a/2, 140b/4, 157b/10, 160b/9, 161a/14, 177b/9, 181b/8
 ç.+ *ı (çoğı)* 179a/9
 → *az ç.*
 [=14]
çöb [Far.] Çöp.
 ç.+ *den* 134b/2
 [=1]
çökelt - [T.] Dik duruma getirmek.
 ç.- *meye* 180a/6
 [=1]
çölmek [T.] Çömlük.
 ç. 135a/1
 ç.+ *üñ (çölmegüñ)* 133a/3
 [=2]
çukur [T.] Çukur.
 ç. 132b/6
 [=1]
çün [Far.] Çünkü.
 ç. 119b/3, 140a/13, 140a/2, 140b/6, 146a/10, 146b/8, 146b/9, 149a/13, 151b/11, 151b/7, 153b/1, 153b/3, 163b/9, 164a/11, 171a/11, 171b/11
 ç.+ *dür* 140a/10
 [=17]
çünki [Far.] Çünkü.
 ç. 135a/3, 161b/5, 168a/7, 169b/3, 171b/13, 174b/14
 [=6]

da [T.] Dahi.
d. 136b/13
 [=1]
dahı [T.] Dahi, de/da, bile.
d. 115a/6, 115b/11, 115b/13, 116a/14, 116a/4, 116b/13, 116b/2, 117a/2, 117a/4, 117a/7, 117a/7, 118a/1, 118a/13, 118a/4, 118b/5, 118b/8, 119a/1, 119a/10, 119a/11, 119a/13, 119a/6, 119a/9, 119b/10, 119b/11, 119b/13, 119b/14, 119b/3, 119b/6, 119b/6, 120a/1, 120b/1, 120b/7, 121a/7, 121a/9, 121b/11, 121b/14, 122a/12, 122a/3, 122b/13, 123a/5, 123b/12, 123b/6, 124a/3, 124a/5, 124b/12, 126b/11, 126b/13, 127a/13, 127a/3, 127b/11, 127b/13, 127b/14, 127b/5, 128a/3, 128a/6, 128a/6, 128b/5, 128b/6, 128b/7, 129b/11, 129b/6, 129b/9, 130a/14, 130a/3, 130a/4, 130b/5, 131a/10, 131a/4, 131a/8, 131b/4, 131b/5, 131b/6, 131b/9, 132b/3, 132b/8, 133a/11, 133a/3, 133a/9, 133b/12, 133b/8, 134b/1, 134b/2, 134b/9, 135a/10, 135a/10, 135b/11, 135b/2, 135b/4, 135b/6, 136a/1, 136a/13, 136a/2, 136a/5, 136b/14, 136b/7, 137a/12, 137a/3, 137a/8, 138a/12, 138a/13, 138a/3, 138b/10, 138b/2, 139a/14, 139a/2, 139a/7, 139b/10, 139b/3, 139b/4, 140a/14, 140a/4, 140a/5, 140a/6, 140a/7, 140b/2, 140b/4, 140b/5, 140b/5, 140b/7, 140b/8, 141a/1, 141a/11, 141a/12, 141a/4, 141a/5, 141a/7, 141b/3, 141b/6, 142a/12, 142a/13, 142a/13, 142a/14, 142a/3, 142a/4, 142a/6, 142b/1, 142b/10, 142b/13, 142b/8, 143b/12, 144a/12, 144a/13, 144b/11, 145a/1, 145a/7, 146a/1, 146a/7, 146b/1, 146b/1, 146b/14, 146b/2, 146b/2, 146b/7, 146b/8, 146b/8, 147a/9, 147b/1, 147b/7, 148a/11, 148a/14, 148a/9, 148b/6, 149a/13, 149a/7,

149b/12, 149b/13, 149b/13, 149b/8, 150a/12, 150a/2, 150a/7, 150b/10, 150b/2, 150b/6, 150b/9, 151a/1, 151a/10, 151a/10, 151a/11, 151a/3, 151a/6, 151a/6, 151b/6, 151b/6, 152a/10, 152a/12, 152a/6, 152b/10, 152b/11, 152b/12, 152b/2, 152b/8, 153a/10, 153a/7, 153a/8, 154a/5, 154b/14, 154b/4, 155a/14, 155a/4, 155a/4, 155b/13, 156a/10, 156a/10, 156a/14, 156a/6, 156b/12, 156b/8, 157a/9, 157b/10, 157b/11, 158a/10, 158a/10, 158a/11, 158a/6, 158a/9, 158b/11, 159b/10, 160a/1, 160a/9, 160b/3, 160b/5, 161b/6, 161b/8, 162a/2, 162b/12, 162b/7, 163a/9, 163b/2, 163b/9, 164a/12, 164b/2, 166a/1, 166a/14, 166b/3, 166b/9, 166b/9, 167b/1, 167b/4, 168a/4, 168a/4, 168a/4, 168a/6, 168a/9, 168b/2, 169a/11, 169a/13, 169a/13, 169a/14, 169a/3, 169a/9, 169b/7, 170b/2, 170b/2, 170b/7, 171a/3, 171a/8, 171b/1, 171b/10, 171b/14, 171b/2, 171b/2, 171b/4, 172a/11, 172a/2, 172a/6, 173a/13, 173a/2, 173a/5, 173b/5, 173b/7, 173b/8, 174a/2, 174a/6, 174a/8, 174b/10, 175a/13, 175a/4, 175a/6, 175b/1, 175b/10, 175b/12, 176a/3, 176a/5, 176a/9, 177a/13, 177a/3, 177b/8, 178a/13, 178a/6, 178b/13, 179a/6, 179b/10, 179b/14, 180a/3, 180b/14, 180b/5, 181a/10, 181a/11, 181a/11, 181a/3, 181b/1, 181b/13, 181b/14, 181b/2, 181b/7, 181b/7, 181b/8, 181b/9, 182a/12, 182a/3, 182a/4, 182a/7, 182a/7, 182a/9
 → *bir d.*

[=318]

dāhil [Ar.] İçinde bulunan.

dāhil ol- [Ar.] Katılmak, içinde olmak.

d. olur 150b/6, 162b/12, 173b/11, 173b/14, 173b/9, 174a/4, 174a/7, 176b/13

d. olmaya 154b/5,
d. olmaz 173b/4, 174a/3,
 174a/13, 174a/4, 174a/6, 174b/13,
 176b/14, 177a/3, 177a/3
d. olmazdı 174a/6
 [=19]
dā'im [Ar.] Her zaman.
d. 146a/11, 154a/9, 175b/4
 [=3]
dā'ire [Ar.] Daire.
d. 117a/3, 144a/7
d. + de 144a/12
d. + den 144a/8, 144a/9
d. + nüñ 144a/10, 144a/11,
 144a/13, 144a/14, 144a/8, 144b/1
d. + yi 117a/5
 [=12]
dāne [Far.] Bazı bitkilerin tohumu.
d. + ler 133b/2
d. + lerüñ 176a/12
 [=2]
danıklık [T.] Tanıklık, şahitlik.
d. 158a/4
 [=1]
daşra [T.] Dışarı.
d. 140a/14, 144a/10
d. + da 146a/7
 [=3]
dat [T.] Tat.
d. + ı (dadı) 132a/4
 [=1]
da'vet [Ar.] Çağırma, gelmesini
 isteme, çağrı.
d. + ine 159b/1
d. + lerin 159b/3
 [=2]
daya - [T.] Yaslamak.
d. - ya 180b/11
 [=1]
dāye [Ar.] Sütüne, dadı.
d. 140b/12
 [=1]
dāyelik [Ar.] Sütüne, dadılık.
d. + a (dāyelığa) 140b/12
 [=1]
de - [T.] Söylemek, demek.
d. - miş 118a/13
d. - mişdür 134a/12

[=2]
dē - [T.]
 1. Demek, söylemek.
d. - di 114a/10, 114a/8,
 116a/14, 116b/1, 117a/8, 125a/4,
 129a/14, 129b/2, 129b/5, 137a/12,
 139a/10, 139a/4, 139b/4, 140b/9,
 143a/10, 143b/12, 147b/14, 147b/7,
 148a/1, 148a/10, 148a/11, 148a/13,
 148a/2, 148a/3, 148a/4, 148a/5,
 148b/1, 149a/7, 149a/9, 149b/10,
 149b/10, 149b/11, 149b/12, 149b/12,
 149b/13, 150a/1, 152b/1, 154a/12,
 156a/6, 160a/10, 175b/3, 175b/4,
 175b/5, 175b/7, 176a/2, 176a/2,
 176a/3, 176a/3
d. - diler 116b/4, 116b/5,
 117a/11, 117a/12, 117b/10, 117b/11,
 117b/12, 118b/3, 122a/10, 130a/8,
 130b/4, 130b/6, 133b/7, 133b/8,
 134a/3, 134a/5, 135a/14, 135b/5,
 139a/10, 139a/10, 139b/7, 143a/7,
 145a/12, 145a/13, 145a/13, 145a/14,
 147b/14, 148a/1, 148a/3, 148a/4,
 148a/5, 152a/14
d. - dilerdi 124a/9
d. - düğünüñ 147b/2
d. - dük 160a/9
d. - dükleri 154a/7
d. - düm 129a/3
d. - mek 141a/8, 141a/8, 147b/9,
 153a/14, 153b/8, 158b/1, 166a/6, ,
 171a/10, 171a/13, 171a/14, 171a/8,
 171b/4, 173b/5, 174a/13, 174b/2,
 174b/8, 175a/2, 177a/7
d. - mekden 178a/11
d. - meye 172a/5
d. - meyeler 151b/3
d. - mezler i- 149a/3
d. - miş 117a/2, 117a/5, 120a/2,
 121b/4, 136a/5 , 137a/7, 137a/11,
 140b/10, 148b/6, 149b/13, 149b/8,
 150a/11, 152a/8151b/10, 162a/12,
 162a/12, 162b/2, 163a/2, 166a/3,
 166a/3, 166a/5, 166a/9, 169b/6,

171a/10, 174b/13, 175a/13, 179a/5, 181b/5
d.- mişdür 125a/1, 128b/12, 137a/8, 141a/6, 141b/4, 143a/10, 146a/10, 148b/4, 154b/2, 157a/3, 159a/12, 160a/13, 165b/10, 170b/12, 170b/5, 171b/6, 174a/12, 176a/11, 176b/2, 178b/13
d.- mişler 117b/2, 123a/2, 128a/14, 128a/9, 128b/4, 129a/5, 131b/9, 132b/5, 132b/7, 133b/3, 134a/11, 135a/11, 146b/4, 150b/4, 150b/7, 151a/1, 153b/2, 157b/7, 162a/11, 162b/2, 167a/11, 167b/11, 168a/8, 178a/7, 179a/4, 181b/3, 181b/3
d.- mişlerdür 124a/3, 124a/4, 168b/7, 178a/13
d.- r 115b/3, 115b/5, 118a/12, 118a/9, 119a/10, 119b/10, 119b/12, 120b/14, 122a/6, 122a/7, 125a/11, 125a/12, 126b/12, 126b/13, 127a/4, 127a/5, 147b/3, 150a/14, 156a/8, 158b/3, 160a/1, 163a/7, 168a/6, 171b/7, 173a/5, 175a/12, 178b/14, 179a/1, 182a/12, 182a/12
d.- rler 118a/4, 118a/6, 118a/6, 118a/7, 119b/9, 124b/3, 124b/4, 144b/1, 144b/4, 152b/9, 153a/13, 154a/4, 163a/7, 173a/6, 174a/14, 174a/14, 178b/7, 182a/6
d.- rse 151b/5, 155a/7, 156b/3, 173b/6, 174b/12, 174b/6
d.- rsiz 150b/8
d.- se 136a/14, 136b/1, 141a/12, 141a/12, 164b/7, 172b/1, 173b/9, 174a/10, 174a/3, 174a/4, 174a/7, 174a/9, 176b/11, 176b/12, 176b/12
d.- seler 124a/8, 136a/13
d.- ye 147a/10, 147a/9, 149b/1, 155a/10, 156b/4, 156b/5, 156b/6, 156b/6, 156b/7, 156b/9, 159b/9, 161b/2, 165a/3, 165a/9, 171b/1, 172a/4, 172b/3, 175a/9, 179b/13, 180a/1, 180a/8, 180a/8, 180b/13

d.- yeler 151b/2, 163a/12, 165a/8
d.- yenler 117a/11, 117a/12
d.- yicek 148b/14, 148b/14, 156b/4, 156b/5, 156b/6, 156b/8
d.- yince 156b/3
d.- yiser 159b/3
d.- yü 130a/14, 131a/3, 147a/3, 148b/3, 149a/5, 157a/13, 157b/11, 157b/12, 157b/4, 157b/9, 158a/1, 158a/13, 158a/4, 158b/12, 158b/5, 158b/7, 158b/9, 159a/12, 159a/2, 159a/5, 159a/6, 159a/9, 159b/11, 159b/13, 159b/7, 160a/11, 160a/14, 160a/3, 160a/6, 160b/6, 160b/7, 160b/9, 167b/6, 169a/14, 170b/11, 170b/4, 172a/10, 172a/12, 172a/12, 172a/4, 172a/5, 172a/7, 172a/8, 172b/3, 175b/7, 181b/3, 181b/4, 181b/5
d.- yüp 116a/4, 147a/12, 172b/10, 175b/1
2. Bir dilde karşılığı olmak, anlamına gelmek.
d.- mekdür 153a/14, 162a/1
3. Ad vermek.
d.- rler 144a/6
demek ol- [T.+T.] Anlamına geliyor olmak.
d.- mek olur 150b/8, 151b/4, 152b/1, 154a/1, 154a/10, 154a/14, 154b/8, 156b/12, 157a/4, 157b/14, 157b/5, 158a/6, 160a/1, 161b/10, 161b/5, 162a/9, 168b/6, 168b/9, 170b/4, 171a/10, 172b/3, 172b/8, 174b/5, 175b/13, 178b/11
d.- mek olurdu 147b/9
[=374]
dede [T.] Dede, büyükbaba.
d. 138a/8
[=1]
def‘a [Ar.] Kez, kere.
→ bir d.
[=1]
deg - [T.] Temas etmek.
d.- e 178b/1
[=1]

degin [T.] -e kadar, -e dek.
d. 131b/2, 137b/10, 141b/14, 144a/14, 144a/5, 145b/3, 146b/10, 146b/12, 146b/14, 149a/9, 164b/6, 181a/9
d. + dūr 144b/9, 144b/9
 [=14]
degme gez [T.] Her zaman, her defa.
d. 161a/1
 [=1]
degül [T.] Değil.
d. 116a/4, 121b/4, 124b/13, 124b/13, 124b/2, 124b/8, 125a/14, 125a/8, 125b/4, 126b/3, 136a/10, 136a/9, 136b/12, 136b/12, 137a/12, 137a/6, 137a/7, 137b/4, 137b/8, 147a/7, 150a/12, 150b/13, 151a/13, 152a/1, 152a/10, 152a/2, 153a/2, 153b/8, 154a/5, 162b/4, 165b/11, 165b/4, 165b/9, 166a/2, 166a/3, 166a/4, 166b/12, 166b/3, 166b/5, 167b/11, 167b/3, 168a/10, 168b/2, 169a/11, 169b/6, 171a/5, 171b/12, 172a/8, 172b/6, 173a/10, 173a/5, 173a/7, 173a/8, 173b/11, 173b/14, 173b/2, 174a/10, 175b/9, 176b/14
d. + di 136a/14
d. + dūr 118b/7, 120b/6, 125a/12, 125b/8, 135b/5, 137b/6, 141b/1, 142a/12, 142b/3, 145b/9, 146a/2, 146a/4, 146b/4, 150b/4, 150b/5, 168a/11, 179b/11
d. i- 116a/8, 123b/4, 137a/11
d. + se 126a/14, 138b/3, 163a/13
 [=83]
dek [T.] -e kadar, -e dek.
d. 137a/4, 137b/3, 138a/6, 138a/7, 145a/10, 145a/7, 165b/5
d. + dūr 136b/11
 [=8]
delil [Ar.] Delil.
d. 124a/5
d. + i 120a/7, 120a/7, 166a/14
 [=4]
delü [T.] Deli.
d. + nüñ 150b/1

[=1]
delük [T.] Delik.
d. + i (delügi) 118b/4, 129a/6, 129a/7
d. + ine (delüagine) 149a/11, 149a/13
d. + ler 142b/5
d. + lerden 142b/6
d. + üñ (delügüñ) 118b/4
 [=8]
dem [Far.] Zaman, an.
d. + de 141b/7
 → *bir d.*
 [=2]
demür [T.] Demir.
d. + den 134b/11
 [=1]
den - [T.] Anlatılmak, ifade edilmek.
d.- miş 119b/11, 120b/13, 121b/12, 134b/14, 134b/4, 134b/7, 134b/8, 135a/7, 136a/7, 143a/3, 151a/4, 154b/14, 156b/9, 164a/8, 169b/13, 173a/8, 176b/10
 [=17]
dên - [T.] Anlatılmak, söylenmek.
d.- e 179b/10
d.- mek 180a/9
d.- meye 179b/11, 180a/10
d.- e 156b/3
d.- en 126b/6, 132a/5
d.- miş 114a/1, 115b/1, 117b/14, 118a/3, 119a/12, 119b/4, 119b/7, 120a/4, 120a/9, 120b/1, 120b/7, 122a/12, 122a/7, 123b/12, 124b/4, 124b/9, 125a/6, 125a/7, 125b/12, 125b/6, 125b/9, 126a/5, 126b/14, 126b/4, 126b/8, 127a/10, 127a/14, 127a/5, 127b/10, 127b/13, 127b/4, 128a/3, 128a/7, 129a/12, 129b/10, 129b/12, 129b/7, 130a/1, 130a/11, 130a/5, 130b/1, 130b/14, 130b/8, 131a/14, 131a/3, 131b/4, 132a/14, 132a/3, 132a/9, 132b/3, 133a/13, 133b/10, 133b/13, 133b/2, 133b/6, 134a/1, 134a/10, 134a/6, 135b/12, 136a/12, 136a/14, 137a/1, 137a/7, 137b/11, 142a/7, 144a/7,

145b/3, 146a/6, 147a/13, 147a/5,
147b/11, 147b/2, 148b/11, 148b/4,
149a/10, 149a/14, 149a/2, 149b/3,
150a/12, 150a/2, 150a/6, 150b/10,
150b/11, 150b/13, 150b/2, 150b/4,
150b/9, 151a/1, 151a/13, 151a/2,
151a/6, 151a/9, 151b/3, 151b/7,
152a/2, 152a/4, 153a/10, 153a/5,
153a/7,

153b/5, 154b/1, 154b/11,
154b/9, 155a/12, 155a/13, 155a/2,
155a/4, 155a/8, 155b/1, 155b/5,
155b/8, 156a/3, 156b/3, 156b/8,
157b/14, 162a/9, 162b/14, 162b/5,
163a/2, 163a/5, 163a/6, 163a/8,
163b/11, 163b/6, 163b/8, 164a/11,
164a/13, 164a/2, 164b/1, 165a/10,
165a/12, 165b/1, 165b/12, 165b/13,
165b/2, 165b/4, 165b/4, 165b/6,
165b/9, 166a/1, 166a/12, 166a/13,
166a/9, 166b/1, 166b/14, 166b/14,
166b/2, 166b/5, 166b/7, 167a/12,
167a/2, 167b/3, 167b/6, 168a/3,
168b/11, 168b/12, 168b/3, 169a/5,
169a/9, 169b/1, 169b/1, 169b/12,
169b/5, 169b/6, 170a/11, 170a/14,
170a/4, 170a/6, 170b/12, 170b/2,
171b/2, 171b/5, 172a/13, 172a/4,
172b/12, 172b/13, 172b/4, 173a/7,
173b/11, 173b/3, 174a/10, 174a/14,
174a/2, 174a/8, 174b/1, 174b/11,
174b/3, 174b/7, 175a/1, 175a/14,
175a/4, 177a/3, 177b/11, 178a/6,
179a/11, 180a/11, 180a/6, 180a/9,
181b/10

d.- mişdür 139b/4, 178a/13
[=207]

deñe - [T.] Dikkatle bakmak,
gözetmek.

d.- mek 137b/3

d.- ye 139a/3

d.- yesin 144a/10, 144a/11,
144b/1

d.- yicek 145b/2
[=6]

dênîl - [T.] Söylenmek.

d.- e 171b/14

[=1]

depe [T.] Tepe.

d.+ sinüñ 144a/8

[=1]

depren - [T.] Kımıldamak.

d.- dügi 175a/3

d.- mek 154a/11

[=2]

depret - [T.] Kımıldatmak, oynatmak.

d.- ıcek (depredıcek) 175a/3

[=1]

der [T.] Ter.

d.+ i 120b/1

d.+ inden 120b/4

d.+ lerden 118b/6

d.+ leri 120a/10, 120a/12,

120a/14

[=6]

derece [Ar.] Derece, seviye.

d. 157a/10, 160b/11

d.+ lerümüz 157b/11

derece-i i'tibār [Ar.+Ar.]

Saygınlık seviyesi.

d.-i i'tibārdan 114b/10

[=4]

deri [T.] Deri.

d.+ nüñ 122b/10

[=1]

deriçe [Far.] Pencere.

d. 141a/8

d.+ lerden 140a/7

[=2]

derin [T.] Derin.

d.+ den 118b/12

[=1]

derle - [T.] Terlemek.

d.- se 118b/12, 118b/5, 118b/6

[=3]

ders [Far.] Ders.

d. 163b/7

d.+ in 173a/9, 173b/12

d.+ ine 165a/11

[=4]

desti [Far.] Su kabı.

d. 132a/5

d.+ ye 132a/3

[=2]

destür [Far.] İzin.
d. 139b/3, 141a/7
destür vèr- [Far.+T.] İzin vermek.
d. vèrseler 140b/14
 [=3]
destürsuz [Far.+T.] İzinsiz.
d. 139b/13, 141b/5
 [=2]
destürsuz [Far.+T.] İzinsiz.
d. 139b/2
 [=1]
devā [Ar.] İlaç.
d.+ ya 125b/4
 [=1]
deve [T.] Deve.
d. 115a/6, 124b/8, 124b/8,
 133b/3, 176b/2
d.+ den 124b/7
d.+ lerin 176b/4
d.+ nüñ 124b/6, 176b/3
 [=9]
deveci [T.] Deve sahibi.
d. 124b/6
d.+ de 124b/7
d.+ den 124b/7
 [=3]
devlet [Ar.] Mutluluk.
d.+ den 175b/10
 [=1]
deyyūs [Ar.] Karısının iffetsizliğine
 göz yuman kimse.
d. 141a/5, 141a/6, 141a/9
 [=3]
dırnağ [T.] Tırnak.
d.+ ı (dırnağı) 117a/2
d.+ um (dırnağum) 117a/1
 [=2]
dib [T.] Dip.
d.+ i 114a/5
d.+ in 180b/11
d.+ ine 144a/14
 [=3]
dibāğat [Ar.] Deriyi terbiye etme,
 tabaklama.
dibāğat èdil- [Ar.+T.] Derisi
 terbiye edilmiş, tabaklanmış.
d. èdilmiş 125b/2
 [=1]

dik - [T.]
 1. Bir şeyi dikine duracak
 şekilde yere koyup yerleştirmek.
d.- e 181a/6
d.- elim 148a/5
d.- esin 144a/8
d.- mekte 162b/14
d.- meyeler 163a/1
 2. Beklemesi, göz kulak olması
 için bir şeyin başına koymak.
d.- erse 151a/5
dikmek ol- [T.+T.] Dikilebilmek.
d. olur 163a/2
 [=6]
dikil - [T.] Dik olarak bir yere konup
 yerleştirilmek.
d.- en 144a/13, 144b/4
 [=2]
dil [T.] Dil, lisan.
d. 170a/10, 170a/11, 170a/7,
 170a/8, 170a/8, 171a/12, 171b/14
d.+ i 170a/13
d.+ inden 160a/4, 170b/10,
 170b/9
d.+ ine 170b/1
dile getür- [T.+T.] Söylemek, ifade
 etmek.
d.+ e getürince 172b/2
 [=13]
dile - [T.] Arzu etmek, dilemek.
d.- diler 152a/13
d.- rse 127b/8, 127b/8, 142b/2,
 142b/2, 152a/6, 152a/6, 155a/3,
 155a/3, 157a/11
d.- rsem 157b/4
d.- rseñ 144a/7, 171a/7
d.- rsin 175b/4
d.- se 152a/3, 152a/5, 157a/6,
 168b/10, 170b/1
d.- seler 131a/4, 137b/8,
 137b/8
d.- ye 141a/7, 149a/13
d.- yecek 161b/1
d.- yen 170a/12, 178a/1
 [=27]
dilkü [T.] Tilki.
d. 124b/5

[=1]
dilsüz [T.] Konuşamayan kimse.
d. + e 177b/1

[=1]
diñ - [T.] Durmak.
d.- mesün 155a/3
d.- meye 150b/11
d.- sün 155a/3

[=43]
dīn [Ar.] Din.
d. 139b/10
d. + inde 169a/4
→ şî'ār-ı d.

[=3]
dinār [Ar.] Altın liranın dörtte biri
değerinde olan eski bir para.
d. + dur 176a/1

[=1]
diñle - [T.] Dinlemek.
d.- yen 156b/4, 156b/9

[=2]
dirhem [Ar.] Okkanın dört yüzde
birine eşit olan, 3,207 gramlık eski bir
ağırlık ölçüsü.
d. 116a/14, 116b/1, 116b/2,
116b/9, 117a/11, 117a/13, 117a/3,
117a/7, 117a/8, 117b/6, 118a/2,
118a/4, 119a/13, 121a/10, 121a/11,
121a/12, 121a/6, 121b/5, 123a/5,
123a/7, 123a/9, 123b/8, 124b/4,
125a/2, 125a/5, 125b/11, 125b/14,
126a/3, 126b/4, 127b/14, 128a/1,
128a/1, 128a/2, 128a/4, 128a/5,
128a/5, 128a/6
d. + den 116b/2, 116b/4,
124b/11, 125a/9
d. + lerinüñ 116b/5
d. + üñ 116b/9

dirhem -i şer'î [Ar.+Ar.] Zekat,
diyet vb. dini hükümlerde müteber
olan on dört kırıtlık gümüş para.
d.-i şer'iden 121b/14,
d.-i şer'iniñ 125b/9

dirhem-i şihlîlî [Ar.+?] 4.810 gram
olan bir ağırlık ölçü birimi.
d. şihlîlî 116b/12, 117a/2
d.-i şihlîlîdür 116b/5

[=48]
diri [T.] Canlı.
d. 124b/2, 126a/12, 126a/5

[=3]
diş [T.] Diş.
d. + i i- 125a/3, 125a/3
d. + ini 125a/5
d. + yle 125a/1

[=4]
dīvān [Far.]
1. Sedir, bir nevi kanepa.
d. + ı 139a/6, 139a/7
2. Amel defteri.
d. + ına 164a/5

[=3]
dīvāne [Far.] Deli.
d. 150a/10, 150a/11, 150b/2

dīvāne veyā mürtedd ol-
[Far.+Far.+T.] Deliye dönmek ya
da İslam dininden ayrılmak.
d. veyā mürtedd olsa 151a/9

[=4]
dīvār [Far.] Duvar.
d. 118b/9, 148a/9
d. + da 166a/8
d. + lar 145a/12
d. + ları 118b/6

[=5]
diz [T.] Diz.
d. 142a/12
d. + i 127b/1, 137b/3
d. + ler 121b/11, 136b/11,
136b/12, 136b/12
d. + leri 141b/14, 181a/8
d. + lerin 180a/3, 180b/4,
181a/2
d. + lerine 138a/7, 181a/7

diz donı [T.+T.] İç donu.
d. donı 142b/8

diz tonı [T.+T.] İç donu.
d. tonı 118a/13, 118a/13
d. tonıdur 117b/11

[=18]
doğ - [T.] Ufuktan yükselerek
gökyüzünde görünmek.
→ güneş d.- , şubh-ı şadık d.-
[=3]

doğrı [T.] Doğru, düz.
d. 144a/14,
doğrı yol [T.+T.] Hakikat yolu.
d. yola 177b/4
 [=2]
doğruca [T.] Doğruya yakın.
d. 144a/8
 [=1]
doğun - [T.] Temas etmek.
d.- an 145a/12
d.- mayup 145b/1
d.- ursa 166a/9
 [=3]
dolan - [T.] Eksik bir yanını görerek
 üstünde durmak.
d.- ursa 134a/2
 [=1]
doldur -[T.]
 1. Doldurmak.
d.- up 132a/2
 2. Boş bir yeri kaplamak.
d.- urlar 160a/9
 [=2]
dolu [T.] Çok, çokça.
d. 133a/6
 [=1]
don [T.] Elbise.
d. 121a/2, 121a/5, 127a/1,
 128b/9, 129a/6, 129a/8, 130a/11,
 130b/9, 131a/12
d.+ a 119a/7, 129b/12, 130b/9,
 131a/13, 135b/1
d.+ da 121a/3, 130b/5, 134a/4
d.+ ı 127b/14, 128a/3, 129a/4,
 130b/1, 131a/11, 131a/12, 131a/9,
 134a/5, 136a/12, 142a/12, 143a/1
d.+ ına 118b/3, 119a/13,
 123a/9, 129b/10, 134a/1
d.+ ında 128a/8, 142b/5
d.+ inuñ 134a/6, 142a/13
d.+ lar 141a/7
d.+ ları 125b/8
d.+ ların 128b/11
d.+ umuñ 129b/3
d.+ uñ 127a/2, 128b/1, 129a/5,
 135b/2, 136a/8
 → diz d.+ ı,

[=47]
dost [Far.] Dost.
dost dut- [Far.+T.] Bir kişiyi dost
 olarak kabul etmek.
d. dutarın 149b/9
d. dutmazın 149b/10
dost edin- [Far.+T.] Bir kişiyi dost
 olarak kabul etmek.
d. edindüm 149b/13
 [=3]
dög - [T.] Temizlemek maksadıyla
 arka arkaya vurmak.
 → ħirmen d.-
 [=1]
dök - [T.]
 1. Dökmek.
d.- e 114a/4
d.- mek 136a/6
d.- seler 135a/5, 136a/5
d.- se 132a/2
d.- üp 135a/4
 2. Yok etmek üzere atmak.
d.- eler 128b/11
 [=7]
dökil - bk. **dökül** -
d.- en 118b/7
 [=1]
dökül - [T.] Dökme işi yapılmak.
d.- düğünden 118b/6
d.- meye 180a/5
d.- se 133a/3
 [=3]
dön - [T.]
 1. Bir tarafa doğru yönelmek.
d.- düğünden 168a/5
d.- e 166b/7, 166b/8
d.- erse 167b/2
d.- mek 168a/7, 168a/8
d.- mezse 167b/2
d.- se 166b/8, 166b/9, 168a/4
d.- seler 167a/3
 2. Değiştirmek.
d.- medin 168a/7
d.- mek 166b/9
dönmiş ol- [T.+T.] Değişmek,
 dönmek.
d. olur 119b/14

[=14]
dönder - [T.] Döndürmek.
d.- üp 122b/9
d.- meye 148b/13
 [=2]
döndür - [T.] Bir tarafa yöneltmek, çevirmek.
d.- e 148b/13, 148b/14, 149a/1, 181a/14
d.- esiz 164a/10
d.- üp 167a/14
 [=6]
dördüncü bk . **dördüncü**
d. 140b/13, 166b/12
 [=2]
dördüncü [T.] Dört sayısının sıra sıfatı, 4..
d. 157b/11
 [=1]
dört [T.] Dört, 4 .
d. 114a/2, 127a/11, 127a/6, 127a/8, 137a/9, 139a/14, 139a/6, 139b/1, 141b/9, 142a/1, 142a/14, 142a/3, 142a/7, 142b/3, 166b/10, 166b/9, 171a/1, 171a/4, 173b/6
d.+ dür 147a/8, 177b/11
 [=21]
döşe - [T.]
 1. Belli bir yere koymak.
d.- mekdür 182a/1
d.- yüp 181a/5
 2. Bir yeri bir şeyle kaplamak.
d.- rler i- 124a/7
d.- seler 119a/9
 [=4]
döşek [T.] Yatak.
d. 118b/12
d.+ e (döşege) 118b/11
d.+ üñ (döşegüñ) 118b/11, 118b/12
 [=4]
döşen - [T.] Döşeme işi yapılmak.
d.- medüginde 135a/11
d.- memiş i- 122b/8
d.- miş 122b/6, 135a/10
d.- miş i- 122b/5
 [=5]

döy - [T.] Temizlemek maksadıyla arka arkaya vurmak.
d.- ecek 130a/11
 [=1]
du‘ā [Ar.] Dua.
d. 156b/12
d. 155a/7
d.+ lar 164b/8
d.+ yı 154b/11, 156b/13, 157a/2
du‘ā ét- [Ar.+T.] Dua etmek.
d. etmek 156b/12
d. edem 172a/11
d. ede 181a/13
 [=9]
duḥūl [Ar.] Girme, dahil olma.
d. 173b/14
 [=1]
dur - [T.]
 1. Ayağa kalkmak, ayakta bulunmak.
d.- a 154b/9
d.- up 151a/5, 140b/7
d.- urken 154b/9
d.- ursa 124b/8
 2. Bir noktada kalmak, ayakta beklemek.
d.- a 178a/4
d.- sa 121a/8
d.- alar 160b/2
d.- maḵ 161a/13
d.- salar 169b/8
d.- ur 164b/8
d.- urdı 139a/8
 3. Belli bir durumda bulunmak.
d.- an 135a/13
d.- sa 137a/10, 141b/9, 142b/9
 4. Sayılmak, kabul edilmek.
d.- maz 171a/2
 5. Yapmakta olduğu hareketi kesmek.
d.- up 121b/6
durı gel- [T.+T.] Ayağa kalkmak.
d.+ ı gelüp 175b/4
d.+ ı gele 181a/3
 → *rāst d.- miş i-*, *örü d.-*, *gün toḡa d.-*, *ṭolunu d.-*, *ḳoya dur-*

[=25]
durğur - [T.] Kaldırmak.
d.- salar 133a/6
 [=1]
dut - [T.]
 1. Bir yerde kalmasını
 sağlamamak.
d.- a 139a/3
d.- ardı 179a/13, 179b/1,
 179b/4
d.- arlar 160a/8, 179a/11
d.- arlardı 179a/12
d.- maḳ 179a/6
d.- maḳdur 178b/13, 181b/13,
 181b/14
 2. Elle kavramak, tutmak.
d.- a 179a/3, 179a/4
d.- maḡadur 179a/1
d.- maḳ, 179a/1
 3. Herhangi bir durumda
 kalmasını sağlamak.
d.- a 180b/5, 180b/6, 180b/10,
 180b/12
d.- maḳ 136b/3
d.- maḳdur 178a/11
d.- uñ 158a/13
 4. ... kabul etmek, saymak.
d.- ar 134a/4, 162b/7, 173a/14
d.- maz 134a/4, 162b/8
d.- maz ise 162b/13
d.- mazlar 129b/6
 5. Bir işe herhangi bir anlayışla
 girişmek.
d.- duḡı 160a/8
 6. Gereğini yapmak, gereğini
 yerine getirmek.
d.- maḡ 161a/7
 7. Bir şeyin üzerinde kalmak,
 yapışmak.
d.- mamış ise 125a/11
d.- mış 134b/9
dutmış ol - [T.+T.] Bir şeyin
 üzerinde kalmış olmak, yapışmak.
d.- mış ola 125a/10
 → ayru d.-, şābit d.-, ḥōr d.-,
 ḥōr d.- mış ol-, oruc d.-, oruç d.-,

şarḫ d.-, dost d.-, şaf d.-, 'ahd d.-mış
 ol-, mu'teber d.-, ḥükmünde d.-
 [=51]
dutucı [T.] Yerine getiren, gereğini
 yapan kimse.
d. + lardan 159a/2
 [=1]
dutul - [T.] Tutma işine konu olmak.
d.- mış 160b/2
 [=1]
dutun - [T.] Gereğini yapmak, yerine
 getirmek.
 → 'ahd d.-
 [=1]
duy - [T.] İşitmek.
d.- arsa 123b/1
d.- sa 121b/2, 121b/8
 [=3]
dübür [Ar.] Kıpç.
d. + i (dübri) 141b/13
 [=1]
dügün [T.] Düğün, şenlik.
d. + den 140b/2
 [=1]
dükeli [T.] Hep, cümle.
d. + si 152a/7
 [=1]
düket - [T.] Bitirmek.
d.- meye 149b/7
 [=1]
dükkān [Ar.] Dükkan.
d. + da 160b/11
 [=1]
dülbend [Far.] Baş örtüsü, tülbent.
d. + üñ 123a/13
 [=1]
dünyā [Ar.] Dünya.
d. + da 157b/10, 159b/2
d. + da i- 159a/13
d. + dan 175b/12
dünyā sözün söyleş- [Ar.+T.+T.]
 Konuşmak.
d. sözün söyleşmeñ 158b/1,
dünyā endişeleri [Ar.+Far.] Dünya
 işlerine ait kaygılar.
d. endişelerin 178a/2
 [=6]

dünyevî [Ar.] Dünya ile ilgili,
dünyaya ait.

d. 154b/4, 163b/11

[=2]

dürlü [T.] Çeşit.

d. 157a/11

d. + *dür* 115a/1, 130a/5

[=3]

dürüst [Far.] Düzgün, doğru, hatasız.

d. 121b/3, 124b/13, 124b/13,

124b/2, 124b/8, 125a/12, 125a/13,

125a/13, 125b/3, 125b/8, 137b/6,

142a/12, 142b/3, 145b/9, 146a/2,

146a/4, 165b/11, 165b/9, 166a/4,

166b/12, 166b/13, 166b/3, 167b/11,

167b/3, 171a/5, 172a/8, 173a/5,

182a/13, 182a/14

d. + *dür* 121b/3, 122b/2,

124b/10, 124b/3, 124b/4, 124b/9,

125a/10, 125a/11, 125b/1, 125b/10,

125b/3, 125b/7, 125b/9, 128a/6,

136b/1, 138a/13, 145b/11, 145b/12,

146a/5, 150a/14, 150a/6, 150a/7,

150b/13, 150b/14, 151a/1, 151a/3,

151a/5, 151a/6, 151a/6, 165b/11,

165b/8, 166a/11, 166a/14, 166a/5,

166b/1, 166b/10, 166b/12, 166b/14,

167a/2, 168a/6, 169a/1, 169b/9,

170a/10, 170b/4, 171b/4, 173a/6,

173b/7, 174a/10, 174a/9, 176b/13

d. *iken* 114b/7

dürüst ol- [Far.+T.] Düzgün,
doğru, hatasız olmak.

d. *ola* 143a/3, 145b/10, 170a/1,

171b/1, 172a/6, 177b/7

d. *olan* 117b/10,

d. *olma* 175a/5

d. *olmama* 172a/8

d. *olmasında* 177b/3

d. *olmaya* 125a/7

d. *olmaz* 121a/14, 121b/6,

122a/9, 122b/9, 123a/2, 123b/5,

124b/12, 124b/5, 125a/9, 125b/11,

127b/10, 136a/14, 142b/13, 142b/4,

142b/7, 142b/9, 146a/1, 151b/13,

165b/8, 166a/9, 168a/12, 168b/1,

169a/9, 169b/10, 170a/9, 172a/13,

172a/7, 172b/1, 178b/3, 178b/4

d. *olur* 121b/1, 121b/8,

122a/11, 122a/4, 122a/9, 122b/10,

122b/8, , 123a/1, 123b/1, 123b/13,

125a/7, 126a/5, 126a/7, 127b/1,

146a/3, 151b/12, 156a/1, 156a/2,

167b/12, 167b/5, 169b/7, 167b/8,

169a/13, 169b/10, 169b/14, 170a/8,

173b/8, 178b/4

d. *olur i-* 116a/6

[=150]

dürüstrek [Far.+T.] Daha dürüst.

d. 121a/2, 141a/14

[=2]

düş - [T.]

1. Dökülmek, düşmek.

d. - *dügi* 132b/4

d. - *e* 180b/8, 180b/9

d. - *meye* 180b/9

d. - *se* 120a/5, 124b/14

d. - *üp* 131b/1, 132b/10,

133a/10

d. - *miş* 127a/14

2. Yansımak, aksetmek.

d. - *e* 144b/2

d. - *er* 144a/10

→ *ğala* *ta d.* -

[=13]

düş [T.] Rüya.

/14, 148b/6

d. + *iyile* 148b/5

düşü gör- [T.+T.] Rüya görmek.

d. + *i gördi* 148b/1

d. + *i gördük* 148b/2

d. + *i gördüm* 148a

[=5]

düşmân [Far.] Düşman.

d. 158b/8

[=1]

düşür - [T.] Düşürmek.

d. - *di* 129a/2

[=1]

düşvâr [Far.] Zor, güç.

d. + *dur* 164b/8

[=1]

düz [T.] Doğru, düz.

d. 144a/7, 145a/14,
d. 180a/5
[=3]
düzil - bk. **düzül** -
d.- en 135a/1
[=1]
düzül - [T.] Hazırlanıp meydana
getirilmek.
d.- en 134b/11
[=1]
ebedi [Ar.] Sürekli, devamlı.
e. 132b/14, 134b/13, 138a/12
[=3]
ebrişim [Far.] Bu iplikten yapılmış.
e. + *lerine* 124b/14
[=1]
Ebü'l - 'Abbās-Çığānī Ebü'l-Abbas
Ahmed b. Halef b. Abdurrahman
Halulu el-Kayrevani.
E. + *nüñ* 119a/14
[=1]
Ebü'l-Hasan-ı Rüstefa'nī Özel isim.
Bu kişi hakkında bir bilgiye
ulaşılamadı.
E. 122b/11
[=1]
Ebü'l-Leys-i Kebīr Bu kişi hakkında
bir bilgiye ulaşılamadı. Belki bu künye
ile Fakih Ebü'l-Leys-i Semerkandī
kastedilmiş olabilir.
E. 118a/9
[=1]
Ebü Bekir bk. **Ebü Bekr**
E. 155b/11
[=1]
Ebü Bekr Ebu Bekr Abdullāh b. Ebi
Kuhafe Osman b. Amir el-Kureşī et-
Teymi.
E. 176a/6, 179a/12
[=2]
Ebü Ca'fer bin Muhammed Ca'fer
bin Muhammed bin Hasen bin el-
Müstefad.
E. 148b/4
[=1]
Ebü Hafş-ı Kebīr Buḥārī Buharalı
Ahmed bin Hafs.
E. 117a/3

[=1]
Ebü Hanīfe Ebu Hanife Nu'man b.
Sabit b. Zuta b. Mah.
E. 118a/3, 121b/10, 128b/12,
128b/14, 131b/10, 132a/11, 141b/10,
141b/12, 142a/9, 142b/1, 144b/12,
145a/1, 147a/1, 147a/4, 162a/11,
162a/14, 167b/14, 173b/10, 174a/10,
174a/12, 174a/8, 174b/8, 174b/9,
176b/12
E. + *den* 120b/14, 150a/13,
155b/10, 165b/14, 177a/2
E. + *nüñ* 145a/3, 145a/4
[=31]
Ebü İmām Hanīfe bk. **Ebü Hanīfe**
E. + *den* 117b/2
[=1]
Ebü Maḥzūre Ebu Mahzure Evs b.
Mi'yer b. Levzan el-Cumahi.
E. 147b/3, 147b/4, 147b/8
[=3]
Ebü Maṣṣūr-ı Mātūrīdī Ebu Mansur
Muhammed b. Muhammed b.
Mahmud el-Matüridi es-Semerkandi.
E. 124b/12
[=1]
Ebü Naşr Muḥammed bin Selām-ı
Belhī Bu kişi hakkında bir bilgiye
ulaşılamadı
E. + *nüñ* 119a/14
[=1]
Ebü Yūsuf Ebu Yusuf Yakub b.
İbrahim b. Habib b. Sa'd el-Kufi.
E. 115a/9, 118a/4, 118a/6,
121b/10, 121b/3, 123a/1, 123a/10,
125a/3, 129a/3, 131b/10, 132a/11,
136a/2, 141b/10, 142b/1, 142b/10,
145a/4, 147a/3, 150a/11, 155a/12,
163a/5, 167a/10, 177a/9
[=21]
edā [Ar.] Dini buyrukları yerine
getirme.
e. 169a/7, 170b/10, 170b/11,
170b/4, 170b/6, 170b/9
e. + *dan* 170b/11, 170b/3,
170b/5, 170b/8
e. + *dur* 170b/7

e. + nuñ 170b/10, 170b/5,
170b/8
e. + ya 170b/11, 170b/4
edā èt- [Ar.+T.] Dini buyrukları
yerine getirmek.
e. ètmege 126a/10
e. ètmedin 126a/6
e. ètmese 126a/8
e. ètmeseler 167a/10
e. ètmezse 142b/10
e. ètmek 146a/4, 146a/5
e. èdince 121a/7, 137a/9,
141b/9, 142a/7
e. èdecek 121b/7, 142b/9
edā olun- [Ar.+T.] Dini
buyrukların yerine getirilmek.
e. olunmaz 168a/13
[=30]
edeb [Ar.] Terbiye, ahlak.
e. 137b/14
e. + leri 157a/5, 157a/7
e. + lerin 177b/8
[=1]
èdici [T.] Bir işi yapan kimse.
→ ziyāret è., pāk è., ‘imāret è.,
ihyā è., muḥabbet è.
[=8]
èdil - [T.] Etme işine konu olmak.
è.- en 160b/14
[=1]
èdin - [T.] ... sahibi olmak.
→ dost è.-, ‘ādet è.-, maḳşūd
è.- miş ol-, ‘ādet è.-
[=4]
edük [T.] Kısa çizme.
e. 131b/10, 131b/8, 135a/2
e. + e (edüge) 131b/14, 131b/4,
135b/12
e. + inüñ (edüginüñ) 139a/2
e. + üñ (edügüñ) 131b/7
[=8]
ef‘āl [Ar.] Fiiller, yapılan işler.
e. 172b/6, 172b/7
ef‘āl-i namāz [Ar.+Ar.] Namaz
fiilleri.
e.-i namāzda 182a/3
[=3]

efḏal [Ar.] Çok faziletli, çok üstün.
e. 170a/12
e. + dur 162b/5
[=2]
eg - [T.] Bir yana doğru eğmek.
e.- erse 178b/2
egi vèr- [T.] Çabucak bir yana
doğru eğivermek.
e.-i vèrmeye 178b/2
[=2]
eger [Far.] Eğer, şayet.
e. 114b/4, 115b/10, 115b/4,
117a/12, 117a/14, 118a/1, 118a/11,
118a/13, 118a/2, 118a/7, 118b/1,
118b/11, 118b/12, 118b/14, 118b/4,
118b/8, 119a/12, 119a/3, 119a/4,
119a/5, 119a/7, 119b/11, 119b/8,
120a/14, 120a/4, 120b/5, 121a/10,
121a/12, 121a/6, 121a/8, 121b/1,
121b/4, 121b/6, 121b/9, 122a/1,
122a/12, 122a/14, 122a/3, 122a/4,
122a/5, 122a/5, 122a/7, 122a/8,
122b/10, 122b/13, 122b/4, 122b/5,
122b/8, 122b/9, 123a/13, 123a/14,
123a/2, 123a/4, 123a/5, 123a/6,
123a/8, 123b/1, 123b/12, 123b/5,
123b/9, 124a/10, 124a/11, 124a/11,
124a/12, 124a/14, 124b/1, 124b/2,
124b/3, 124b/6, 124b/8, 124b/8,
124b/9, 125a/1, 125a/10, 125a/11,
125a/14, 125a/5, 125a/6, 125a/8,
125a/9, 125b/1, 125b/10, 125b/12,
125b/2, 125b/6, 125b/8, 126a/11,
126a/13, 126a/14, 126a/2, 126a/5,
126a/6, 126a/7, 126a/7, 126b/10,
126b/11, 126b/14, 126b/2, 126b/4,
126b/7, 126b/8, 127a/10, 127a/13,
127a/14, 127a/2, 127a/6,
127a/8, 127b/10, 127b/12, 127b/13,
127b/5, 127b/6, 127b/6, 127b/9,
128a/11, 128a/11, 128a/12, 128a/14,
128a/2, 128a/3, 128a/6, 128a/7,
128b/1, 128b/12, 128b/13, 128b/3,
128b/5, 128b/5, 128b/7, 128b/8,
129a/10, 129a/4, 129a/5, 129a/6,
129a/9, 129b/10, 129b/11, 129b/12,

129b/14, 129b/7, 130a/1, 130a/11,
 130a/13, 130a/2, 130a/7, 130a/7,
 130b/1, 130b/14, 130b/3, 130b/4,
 130b/8, 131a/10, 131a/14, 131a/4,
 131b/10, 131b/14, 131b/4, 131b/7,
 132a/10, 132a/14, 132a/4, 132a/5,
 132a/6, 132a/7, 132a/7, 132a/8,
 132b/12, 132b/13, 132b/3, 132b/5,
 132b/6, 133a/10, 133a/11, 133a/13,
 133a/14, 133a/3, 133a/4, 133a/6,
 133b/10, 133b/10, 133b/11, 133b/13,
 133b/3, 133b/3, 133b/5, 133b/6,
 134a/1, 134a/6, 134a/8, 134b/11,
 134b/4, 134b/5, 134b/7, 134b/8,
 135a/11, 135a/12, 135a/4, 135a/8,
 135a/9, 135b/1, 135b/12, 135b/13,
 135b/2, 135b/8, 135b/9, 136a/12,
 136a/14, 136a/5, 136a/7, 136b/1,
 137a/2, 138a/7, 138b/13,
 138b/14, 138b/2, 138b/5, 139a/13,
 139a/7, 139b/11, 139b/12, 139b/3,
 139b/6, 140a/4, 140b/13, 140b/9,
 141a/10, 141a/11, 141a/12, 141a/12,
 141a/4, 141a/8, 141a/9, 141b/1,
 141b/4, 141b/8, 142a/11, 142a/13,
 142a/2, 142a/2, 142a/7, 142a/8,
 142b/11, 142b/13, 142b/2, 142b/3,
 142b/4, 142b/7, 142b/8, 142b/9,
 144a/7, 145b/13, 145b/14, 145b/2,
 145b/4, 145b/6, 146a/7, 146b/11,
 146b/14, 146b/7, 147a/2, 149b/7,
 150a/4, 150b/10, 150b/11, 150b/14,
 150b/14, 150b/4, 150b/9, 151a/13,
 151a/3, 151a/4, 151a/5, 151a/6,
 151a/7, 151a/8, 151b/13, 151b/14,
 151b/4, 151b/5, 151b/8, 151b/9,
 152a/2, 152a/4, 152b/6, 153a/6,
 153a/8, 154a/7, 154b/1, 154b/14,
 154b/2, 154b/3, 155a/13, 155a/2,
 155a/5, 155a/9, 156a/1, 156a/4,
 156b/1, 159b/8, 159b/9, 161b/6,
 162a/1, 162a/2, 162a/2, 162a/3,
 162a/4, 162a/9, 162b/1, 162b/10,
 162b/11, 162b/2, 162b/5, 162b/9,
 163a/11,

163a/12, 163a/14, 163a/3,
 163a/4, 163a/5, 163a/9, 163b/1,
 163b/2, 163b/3, 163b/4, 163b/4,
 164a/10, 164a/11, 164a/5, 164a/7,
 164b/2, 165a/2, 165a/3, 165a/4,
 165a/5, 165a/7, 165b/11, 165b/9,
 166a/10, 166a/13, 166a/14, 166a/4,
 166a/5, 166a/5, 166b/11, 166b/7,
 167a/7, 167a/8, 167a/9, 167a/9,
 167b/10, 167b/12, 167b/12, 167b/13,
 167b/2, 167b/8, 167b/9, 168a/14,
 168a/3, 168a/9, 168b/13, 168b/2,
 169a/12, 169a/2, 169a/8, 169a/9,
 169b/1, 169b/13, 169b/6, 169b/7,
 169b/8, 169b/9, 170a/14, 170a/7,
 170a/8, 170b/14, 171a/14, 171a/3,
 171a/7, 171b/7, 172a/3, 172b/2,
 174a/2, 174a/7, 174a/8, 174a/9,
 174b/12, 174b/6, 176b/10, 176b/3,
 176b/8, 177a/1, 177a/11, 177a/14,
 178b/2, 178b/3, 178b/4, 179b/14,
 180b/7

[=398]

egerçi [Far.] Her ne kadar.

e. 129b/9, 141b/3, 141b/6,

166b/3

[=4]

egle - [T.] Geciktirmek, vakit geçirtmek.

e.- mekdür 145a/7

[=1]

eglen - [T.] Vakit geçirmek, beklemek.

e.- di 148a/9

e.- meye 181a/9

e.- seler 167a/10

e.- ür 149a/4

[=4]

egrek [T.] Sürülerin dinlendiği sulak ve gölgelik yer.

e.+ inden 128a/12

[=1]

egri [T.]

1. Eğri, yamuk.

e. 160b/4

2. Hakka uygun olmayan.

e. 160b/5

[=2]

ehl [Ar.]
 1. Sahip, malik.
e. 177a/14
 2. Bir yerin halkından olanlar.
e.+ i 156a/10, 164b/12
e.+ inden 166a/10
 3. Karı ve kocadan her biri, eş.
e.+ ine 160b/8
e.+ üñüzi 140a/1
ehl-i cennet [Ar.+Ar.] Cennete mensup olanlar.
e.-i cennet 157b/10, 157b/8
e.-i cennetüñ 157b/9
ehl-i fesād [Ar.+Ar.] Kargaşalık çıkaranlar, eşkıya.
e.-i fesād 148a/4
ehl-i islām [Ar.+Ar.] İslam dinene mensup olanlar.
e.-i islām 181b/5
ehl ol- [Ar.+T.] Ustalaşmak.
e. olan 177a/14
 [=12]
e'imme [Ar.] İmamlar.
e. 115a/10, 147a/11, 151a/12, 163a/7, 167a/1, 173a/2, 173a/6, 178b/6, 182a/13
e.+ nüñ 182a/11
e'imme-i şelāse [Ar.+Ar.] Üç imam; İmam Azam, İmam Muhammed, İmam Yusuf.
e.-i şelāse 175a/5
 [=14]
ek - [T.] Ekmek, gömmek.
e.- meyeler 162b/14
e.- seler 133b/5
 [=2]
ekşer [Ar.] Genellikle.
e. 117b/14
e.+ i 135b/11
e.+ inde 173a/1
 [=3]
eksil - [T.] Azalmak.
e.- e 159a/8
e.- se 133a/7
e.- sün 161a/8
 [=3]
eksük [T.] Eksik, noksan.

e. 121a/10, 121a/11, 123a/5, 123a/9, 126a/3, 141b/11, 145a/14
e.+ dūr 122a/1
e. i- 124b/4
e. 151a/7, 180b/2
eksük ol- [T.+T.] Olması gerekenden daha az olmak.
e. olsa 114a/6
 [=12]
eksüklik [T.] Eksik olma durumu.
e. 177b/5
 [=1]
el [T.] El.
e. 116b/6, 117a/14, 131a/10, 131b/2, 131b/3, 131b/5, 131b/6, 178a/14, 178a/5, 178b/13, 178b/14, 180b/9
e.+ i 137a/12, 166a/6, 166a/9, 178b/12, 178b/13, 178b/14
e.+ in 178b/12
e.+ inden 160a/4, 178b/2
e.+ ine 166a/7
e.+ ini 179a/1, 179a/13, 179a/14, 179b/2, 180b/7, 180b/9, 181a/2
e.+ inü 179b/4
e.+ inüñ 137a/5, 137a/6, 138b/1, 178a/14, 179a/2, 179a/2, 179a/3, 180b/7
e.+ iyle 132a/1, 166a/5, 179a/1, 180a/3
e.+ leri 170a/13, 180b/8
e.+ lerin 121b/9, 143a/2, 178b/5, 179a/8, 180b/4, 181a/2, 181a/6, 181b/13, 181b/13, 181b/14
e.+ lerini 179a/10, 179a/12, 179b/7
e.+ ni 121a/13
el kaldur- [T.+T.] Namaza başlarken tekbirle birlikte elleri, parmak uçlarının kulak memesine degecek şekilde kaldırmak.
e. kaldurup 178a/7,
e. kaldurmağ 178a/8
e. kaldurıcağ 178a/10,
e. kaldurmağda 178a/13

e. + lerini kaldura 178a/6
el kavşur- [T.+T.] Namazda elleri bağlamak.
e. kavşurup 178b/6, 179a/6
el sür- [T.+T.] Dokunmak.
e. sürmek 166a/8
elinden gel- [T.+T.] Yapabilmek, gücü dahilinde olmak.
e. geldükçe 140a/8
e. gelmeyüp 126b/7
[=68]
elfāz [Ar.] Sözcükler.
e. + ını 149b/1
[=1]
elif [Ar.] Arap alfabesinin ilk harfi.
e. 174b/4
e. + i 151b/3, 174b/5
e. + in 180a/12, 180a/14,
 180b/1
e. + ine 175a/1
e. + ini 180a/2
[=8]
em - [T.] Emmek.
e.- meg 132b/2
e.- mekden 138a/8
[=2]
emcek [T.] Meme.
e. + i (emcegi) 132b/3
e. + inüñ (emceginüñ) 132b/1
e. + leri 142a/2
[=3]
emîn [Ar.] Şüphesi, tereddütü olmayan kimse.
e. 138b/2
e. i- 137a/2, 138a/7, 138b/2
e. + lerdür 160b/7
emîn ol- [Ar.+T.] İnanmak, güvenmek.
e. olcık 138a/13,
e. olsunlar 160a/2,
e. olalar 160a/4,
e. olmak 161a/14
[=9]
emir bk. **emr**
e. + dür 165a/12
[=1]

Emîr [Ar.] Bir kavim veya memleketin başı, başkan.
e. + ün 153b/6
e. + üñ 153b/9
Emîrû'l-mü'minîn [Ar.+Ar.] Müminlerin başı.
E.ü'l- mü'minîn 146b/5,
 148a/13, 155b/2, 176a/10, 176a/6,
 176b/1, 176b/5
E.ü'l-mü'minîne 116b/13,
 117a/1, 155b/13, 179a/12, 179a/14,
 179b/2, 179b/4
[=16]
emr [Ar.] Emir, buyruk.
emr-i ma'rûf ét- [Ar.+Ar.] İyiliği emretmek.
e.-i ma'rûf éde 159b/9
emr-i ma'rûf nehy-i münker [Ar.+Ar.] İyiliği emretme kötülükten menetme.
e.-i ma'rûf nehy-i münker
 161a/5
emr-i ma'rûf nehy-i münker ét- [Ar.+Ar.] İyiliği emretmek kötülükten menetmek.
e.-i ma'rûf nehy-i münker
édeyim 158a/12
e.-i ma'rûf nehy-i münker
étdügi 158b/2
emr ét- [Ar.+T.] Emretmek.
e. étdi 115b/9
e. étdüğinden 147b/9
e. éder 152b/10,
e. édüp 152b/7
e. édecek 182a/14
emr eyle- [Ar.+T.] Emretmek.
e. eylemişdür 148b/7
emr olun- [Ar.+T.] Emredilmek.
e. olundı 147b/8,
e. olunıcık 159a/11,
e. olunısar 159a/13
[=13]
emsâl [Ar.] Misal, denk.
e. + inde 152b/7
[=1]
en [T.] Genişlik, boy.

e. + i 116b/6, 117a/7, 117b/3,
117b/7
[=4]
en - bk. **in-**
e.- *di* 148a/8
[=1]
enbiyā [Ar.] Peygamberler.
e. + *nuñ* 148b/6
→ *ervāḥ-ı e.*
[=2]
endām [Far.] Beden, vücut.
e. 130b/7, 130b/8, 137a/9
e. + *ı* 142b/12, 143a/1
e. + *lar* 114a/4
e. + *lardan* 142a/7, 142b/6
e. + *ları* 143a/1
e. + *ların* 114a/3, 120a/13
e. + *uña* 129b/1
[=12]
endişe [Far.] Kaygı.
→ *dünyā e.+leri*
[=1]
Enes bin Mālik Ebu Hamza Enes b.
Malik b. Nadr el-Ensari.
E. 158a/7
[=1]
Enşārī bk. ‘Abdu’llāh bin Zeyd
Enşārī
E. 148a/14
[=1]
enük [T.] Köpek yavrusu.
e. + *i (enügi)* 124b/5
e. + *iñ (enügiñ)* 124b/2
[=2]
epsem [T.] Sessiz, susmuş.
e. 165a/4
[=1]
er [T.]
1. Erkek.
e. 138b/6, 139a/14, 140a/6,
177b/1
e. + *den* 171b/1
e. + *dür* 141a/6
e. + *e* 137b/10, 140a/9
e. + *i* 139b/1
e. + *üñ* 140a/4, 141a/10,
141a/10

2. Koca.
141a/12, 141a/14, 141a/5,
141a/7
e. + *i* 138b/14, 139b/11,
139b/12, 139b/13, 139b/2, 139b/3,
139b/3, 141a/1, 141b/5
e. + *ine* 141a/12
e. + *leri* 140b/14
[=27]
eren [T.] Erkek.
e. + *ler* 137a/4, 137a/4, 138b/1,
140a/11, 141a/1, 169a/12, 169b/7,
181b/12, 181b/2
e. + *lerde* 136b/1, 136b/11,
136b/13, 136b/8, 137a/13
e. + *lerden* 137b/4
e. + *lere* 136b/2, 140a/8, 182a/3
e. + *lerüñ* 142a/4, 169b/8
[=20]
ergin [T.] Erimiş.
e. 119a/5, 132b/6
[=2]
ëriş - [T.] Erişmek, ulaşmak.
ë.- *mek* 161a/4
[=1]
erkān [Ar.] Çok güçlü ve kuvvetli
olan yönler, esaslar.
e. 173a/1
e. + *dan* 173a/1, 182a/7
e. + *uñ* 182a/8
erkān-ı aşı [Ar.+Ar.] En başta
gelen, en önemli esaslar.
e.-ı *aşlıdır* 177b/13
erkān-ı namāz [Ar.+Ar.] Namazın
esasları.
e.-ı *namāz* 182a/9
[=6]
ervāḥ [Ar.] Ruhlar.
e.-ı *enbiyā* 148b/8
[=1]
es - [T.] Esmek
e.- *se* 142b/7
e.- *üp* 118a/11
[=2]
eşah [Ar.] Daha sahih, doğru,
a. 117b/14, 123a/8, 177a/5
[=3]

eşer [Ar.] İz, nişan.
e. 119a/12, 129b/5, 129b/9, 135a/6
e. + *dür* 118b/1, 119a/11, 129b/5, 129b/9
e. + *i* 118b/7, 119b/7, 121a/1, 122b/6, 122b/7
[=13]
eski [T.] Eski.
e. 131b/10, 132a/5, 139a/1
e. *i-* 132a/7, 135a/11
[=5]
Esmā' Binti Ebī Bekr Zatü'n-nitakayn Esmā bint Ebī Bekr es-Sıddık b. Ebī Kuhafe el-Kureşīyye et-Teymiyye.
E. 114b/2
[=1]
esmā' u'llāh [Ar.] Allah'ın isimleri.
e. + *dan* 173b/10
[=1]
Esved Ebu Abdirrahman el-Esved b. Yezid b. Kays en-Nehai el-Kufi.
E. + *den* 152a/13
[=1]
eşek [T.] Eşek.
e. 115a/6, 120b/7, 133b/4, 134a/13, 134a/13
e. + *i* (*eşegi*) 120b/2, 120b/3
e. + *üñ* (*eşegüñ*) 120b/1, 120b/6
[=9]
et [T.] Et.
e. + *i* 115a/10, 115a/5, 115a/8
e. + *ini* 133a/4
[=4]
et - [T.] Bir işi yapmak.
e. - *mez idi* 120b/1
e. - *se* 121b/10
e. - *seler* 118b/8, 119b/12, 119b/8, 119b/8
→ *istincā e.*, *pāk e.*, *yarar e.*, *naql e.*, *secde e.*, *cem' e.*
[=14]
êt - [T.]
1. Yapmak, işlemek.
ê. - *dügümüz* 177b/5
ê. - *düñüz* 116a/1

ê. - *e* (*ède*) 134a/2, 156b/8, 180b/2
ê. - *eler* (*édeler*) 132b/9
ê. - *elüm* (*édelüm*) 114b/4
ê. - *en* (*eden*) 161b/3
ê. - *er* (*eder*) 138b/6, 164b/11
ê. - *erler i-* (*ederler i-*) 124a/6
ê. - *erlerse* (*ederlerse*) 163a/4
ê. - *ersiz* (*edersiz*) 124a/7
ê. - *eyin* (*edeyin*) 129b/3, 158a/1
ê. - *iyordu* (*ediyordu*) 143b/4
ê. - *mek*, 146a/2
ê. - *melü* 138b/6
ê. - *meñüz* 140a/13
ê. - *meye* 181a/8
ê. - *meyeler* 151b/3
ê. - *se* 156a/2
ê. - *üp* (*édüp*) 122b/14, 122b/4, 161a/1
2. Demek, söylemek.
ê. - *en* (*eden*) 170a/3
ê. - *se* 121b/5, 121b/7, 165b/7
3. Türkçe bazı isimlerle Arapça, Farsça ve Batı dillerinden dilimize geçmiş birçok isimden sonra gelen ismin ifade ettiği işi yapmak anlamını veren yardımcı fiil ile kurulan birleşikler.
→ *taleb ê.*, *emr ê.*, *fevt ê.*, *ibtidā ê.*, *rivāyet ê.*, *ta'lim ê.*, *tamām ê.*, *taşdik ê.*, *tekrār ê.*, *terci' ê.*, *tezkiye ê.*, *işābet ê.*, *vaşīyyet ê.*, *hikāyet ê.*, *ihtilāf ê.*, *inkār ê.*, *kifāyet ê.*, *kifāyet e.+i vēr-*, *su'āl ê.*, *emr-i ma'rūf nehy-i münker ê.*, *emr-i ma'rūf ê.*, *ihtiyār ê.*, *izāfet ê.*, *secde ê.*, *taḥarrī ê.*, *taḥassür ê.*, *zıkr ê.*, *'azīz ê.*, *istincā ê.*, *niyyet ê.*, *iḳtidā ê.*, *tevbe ê.*, *'amel ê.*, *āgāz ê.*, *cehd ê.*, *du'ā ê.*, *faşl ê.*, *fıkr ê.*, *gısl ê.*, *ḥatim ê.*, *i'āde ê.*, *ikrām ê.*, *istiğfār ê.*, *kaṭ' ê.*, *kaẓā ê.*, *ḳurbān ê.*, *men' ê.*, *muḳātele ê.*, *ri'āyet ê.*, *senā ê.*, *ta'avvūz ê.*, *tekbīr ê.*, *teveccüh ê.*, *teyemmüm ê.*, *vaşl ê.*, *cem' ê.*, *edā*

è.-, hisâb è.-, 'ibâdet è.-, bünyâd è.-, beyân è.-, 'azâb è.-, harâm è.-, neşf è.-, terk è.-, nazar è.-, tevbe ve istiğfâr è.-, i'tikâd è.-, beşâret è.-, fâsid è.-, hâşıl è.-, i'tibâr è.-, kabûl è.-, kıyâs è.-, kulluk è.-, kuvvet è.-, la'net è.- medh è.-, murdâr è.-, münâcât è.-, neces è.-, rivâyet è.-, kaẓâ è.- er ol-, tîmâr è.- er ol-, yâd è.-, kaşd è.-, ârzû è.-, ġazâ è.-, hûkm è.-, şalât è.-, temessûk è.-, teşvîb è.-, mütâba'at è.-, nişân è.-, habs è.-, imâret è.-, karar è.-, dibâgat è.-, icâbet è.-, pâk è.-, i'lâm è.-, şefâ'at è.-, ta'ziye è.-, te'hîr è.-, binâ è.-, ihyâ è.-, istihyâ è.-, muhâlefet è.-, şabr è.-, sünnet è.-, yarar è.-, zâ'il è.-, teşebbüh è.-, isbât è.-, nefy è.-, mülevves è.-, izhâr è. bil-, ta'yîn è.-, kayd è.-, vefâ è.-, nakl è.-, haṭâ è.- miş èt-, şürû' è.- miş ol-, vakf è.- miş ol-, zulm è.- miş ol-, ma'lûm è.-, hamîr è.-, iktifâ è.-, töhmet è.-, şadaka è.-, perhîz è.-, şehâdet è.-, añıl è.-, helâk è.-, i'timâd è.-, neşv è.-, rücû' è.-, takşîr è.-, te'essüf è.-, tereşşuh è.-, terk-i sünnet è.-, va'de è.-, zârîlık è.-, ulaşdurî è.-, hac è.-, secde-i tilâvet è.-, cem' eder ol-, şefâ'at è.+e bil-,

[=518]

ètdür - [T.] Etme işini yaptırmak.

→ meyl è.-

[=1]

etek [T.] Etek

e. + e (etege) 117b/13

e. + in (etegin) 142b/7

e. + üñ (etegiñ) 117b/13

[=3]

etmek [T.] Ekmek,

e. 133b/10, 133b/7

[=2]

ev [T.] Ev.

e. 142b/13, 162b/10, 163b/2,

163b/2, 163b/3, 173a/8

e. + de 152a/14, 154b/1,

156a/5, 160b/10

e. + den 139a/14, 161b/1,

173a/8

e. + e 141a/13, 157a/13

e. + i 162b/9

e. + inde 138b/13, 152b/2,

162a/8

e. + inden 138b/11, 139a/4,

139a/6, 139b/13, 139b/2, 140a/9

e. + ine 139b/2, 140b/6, 143a/4,

157b/12, 160b/8, 162a/1

e. + lerinde 152a/11

e. + üñ 141a/8, 165b/2, 165b/5

[=35]

evet [T.] Evet.

e. 146a/11

[=1]

evlâ [Ar.] Daha uygun, daha iyi.

e. + dur 150a/7, 171a/10,

171b/4

e. i- 116a/8

→ bi't-ṭarîki'l-e.

[=7]

evleviyyet [Ar.] Daha uygun olma.

e. + dedür 175a/5

[=1]

evvel [Ar.]

1. İlk, ilk gelen, birinci.

e. 114a/12, 130b/13, 140b/10,

143a/13, 143b/4, 144b/9, 145a/9,

148b/10, 158a/14, 160a/13, 160a/9,

160b/13, 160b/2, 172a/14, 178a/10

2. İlk olarak, öncelikle.

e. 114b/13, 139b/1, 149b/6,

154b/11, 161b/1, 164a/13, 164b/13,

165b/10, 167a/6, 178a/1, 178a/7,

180b/3, 180b/4, 181a/1

3. Önce, önceki, başlangıç.

e. 144a/2, 144b/10, 144b/12,

144b/5, 161a/4, 162a/2

e. + i 144a/4

e. + in 171a/10, 171a/7, 171a/8

e. + inde 147a/8, 151b/3,

177b/2

e. + indeki 174b/4

e. + inden 116a/11, 116a/7

4. Eskiden, önceleri.

e. + de 128b/14, 149a/2

→ tekbîr-i e.

[=95]

evvelki [Ar.+Far.] Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
 e. 132b/11, 134a/5, 135b/3, 157a/12, 166b/13, 181a/12
 e. + *nüñ* 173a/4
 e. + *sinde* 152a/5
 [=8]
ëy [T.] Ey.
 ë. 139b/14, 149b/4, 150b/8, 141a/12, 153a/3, 155b/3, 159b/14, 177b/2, 177b/3, 179a/13, 179b/1, 179b/3, 179b/5
 [=13]
eydil - [T.] Söylenmek, denilmek.
 e.- *dügin* 155b/4
 → *kāmet* e.-
 [=3]
eyit - [T.] Demek, söylemek.
 e. 143a/7, 148a/10
 e.- *di* 116b/14, 129b/2, 129b/3, 129b/3, 140a/12, 140b/8, 143a/10, 143a/5, 143a/5, 143a/7, 147b/6, 148a/12, 149b/4, 155b/3, 175b/5
 e.- *diler* 116a/1, 140b/8
 e.- *dügin* 177a/11
 e.- *e* (*eyde*) 151a/11, 151a/7, 151a/8 (*eyide*), 152b/2, 153a/7, 153a/7, 164b/13, 172a/10, 179b/12, 179b/12, 179b/8
 e.- *eler* (*eydeler*) 155a/7
 e.- *mek* 151a/12, 155b/2, 163b/7
 e.- *mekdür* 147b/1
 e.- *memek* 155b/5
 e.- *meyeler* 163b/8
 e.- *miş* 151a/7
 e.- *se* 151a/13, 155a/14, 173b/13
 e.- *sün* 152a/6
 e.- *ür* (*eydür*) 119b/3, 125a/2, 125a/3, 125b/14, 128b/14, 137b/13, 148a/7, 152a/9, 152b/7, 154a/2, 154a/4, 155b/3, 158b/2, 161b/3, 161b/4, 161b/4, 169b/3, 171b/10, 171b/7, 174b/10, 174b/9, 178b/6
 e.- *ürdi* (*eydürdi*) 179a/13, 179b/1, 179b/3, 179b/5

e.- *ürken* (*eydürken*) 173a/9, 173b/12
 e.- *ürler* (*eydürler*) 115b/5, 126a/1, 147a/10, 147b/4, 157a/10, 172b/5, 174a/5, 174a/6, 179a/9, 182a/13
 e.- *ürlerdi* (*eydürlerdi*) 124a/8
 e.- *ürse* (*eydürse*) 173b/10
 → *kāmet* e.-, *eżān* ve *kāmet* e.-
 [=95]
eyle - [T.] Etmek, yapmak.
 e.- *se* 150b/4
 e.- *seler* 150b/9
 e.- *yüp* 122b/11
 → *amel* e.-, *fıkr* e.-, *ķabül* e.-, *āvāz* e.-, *āzād* e.-, *iķāmet* e.-, *naķl* e.-, *rivāyet* e.-, *su'āl* e.-, *iķtiyār* e.-, *ķıyās* e.-, *yakınlık* e.-, *zıkr* e.-, *sünnet* e.-, *ğusl* e.-, *ķulluk* e.-, *niyyetler* e.-, *i'āde* e.-, *te'hır* e.-, *maħrüm* e.-, *ziyān* e.-, *taķdır* e.-, *emr* e.-, *ittifāk* e.-, *āsān* e.-, *bevl* e.-, *ser-āğāz* e.-, *şürü'* e.-, *ri'āyet* e.-, *şabr* e.-,
 [=55]
eyle [T.] Öyle.
 e. 120b/1, 135b/8, 167b/1, 171b/14, 175b/7, 181b/9
 e. + *dür* 174a/8
eyle ol - [T.+T.] O hâlde, öyle ise.
 e. *olsa* 114b/13, 135b/5, 148b/12, 149b/6, 149b/8, 150b/6, 154a/1, 155b/14, 160b/12, 162a/14, 171b/12, 177b/10
 [=19]
eyü [T.]
 1. (sf.) İyi.
 e. 140a/13, 141a/7
 e. + *ler* 164b/11
 2. (zf.) İstenilen, beğenilen, uygun bir biçimde.
 e. 140a/13
 [=4]
eyyām [Ar.] Günler.
 → *mürür*-ı e.
 [=1]
eżān [Ar.] Ezan.

e. 147a/11, 147a/5, 147a/5,
147b/10, 148b/5, 150a/3, 150b/11,
151a/14, 152a/14, 152a/2, 152a/9,
152b/6, 153a/10, 153a/11, 153a/12,
153a/13, 153a/8, 153b/12, 154a/2,
154b/1, 155a/3, 155b/13, 155b/8,
156b/11, 156b/13, 156b/2, 156b/8,
159a/13, 159b/1, 159b/2, 164a/5,
168b/13
e. + a 159a/10
e. + da 147a/13, 147b/2,
147b/3, 148b/11, 150b/3, 151b/1
e. + dan 157a/3
e. + dur 155b/9
e. + ı 149b/11, 149b/8, 150a/7,
150b/2, 151a/10, 151a/13, 151b/14,
152a/11, 152a/9, 152b/1, 153b/11,
154a/1, 154b/11, 154b/9, 155b/12
e. + ından 149a/2, 153b/2,
156a/2
e. + inuñ 153a/9
e. + uñ 147a/7, 147a/8, 151a/7,
156b/2, 170b/3
ezān oku- [Ar.+T.] Ezan okumak.
e. okudı 147b/5, 148a/11,
148a/9, 148b/9
e. + ı okuduğundan 150b/12
e. okumadın 156a/9
e. okumağa 153a/6
e. okumağ 150a/6, 150b/13,
151a/2
e. okumaya 151a/10, 152a/4
e. okumayalar 151b/8
e. okurken 149b/3, 150b/10,
151a/4, 151a/8
e. okusa 150a/11, 156b/1
e. okusalar 151b/11, 151b/14,
155a/1
e. okuya 152a/3, 152a/5,
152b/2
e. okuyalum 156a/6
e. okuyan 147a/14
e. okuyanuñ 151a/11
e. okuyıcağ 149a/10
e. okuyup 152a/8
ezān okı- [Ar.+T.] Ezan okumak.

e. okusun 152a/6
ezān okun- [Ar.+T.] Ezan
okunmak.
e. okunduğundan 155b/6
e. okunmadın 164a/4
e. okunsa 150b/14, 155a/2
e. okunurken 154b/7, 155a/4
ezān ve kāmēt eyit- [Ar.+Ar.+T.]
Ezan ve kamet okumak.
e. ve kāmēt eyitmeyeler 156a/4
[=103]
ezānsuz [Ar.+T.] Ezanın okunmaması
durumu.
e. 152a/1, 152b/5, 156a/12
[=3]
ezberle - [Far.+T.] Ezberlemek.
e.- düm 148a/10
[=1]
ezkār [Ar.] Allah'ın isimlerini ve
belli duaları okumak suretiyle yapılan
zikirler.
e. 172b/6, 172b/7
e. + da 182a/4
[=3]
fāhiş [Ar.] Aşırı, çok fazla.
f. 151b/4
[=1]
fā'ide [Ar.] Yarar, olumlu sonuç,
fayda.
f. 160b/13, 161a/1
f. + ler 153a/4
f. + si 175a/8, 177a/8
fā'ide-i hilāf [Ar.+Ar.] Hilafın,
karşıtlığın faydası.
f.-i hilāf 144b/13
fā'ide ol- [Ar.+T.] Yarar sağlamak,
yaramak.
f. olıcağ 153a/3
[=7]
faḳih [Ar.] Fıkıh bilgini.
faḳih-i şahābe [Ar.+Ar.]
Sahabelerin fıkıh bilgini.
f.-i şahābe 124a/5
[=1]
Faḳih Ebū'l-Leyṣ bk. **Faḳih Ebū'l-**
Leyṣ-i Semerkandī
F. 119b/10, 155a/10, 162b/1

[=3]
Faḫīh Ebū'l-Leys-i Semerkandī
 Ebu'l-Leys İmamü'l-Hüda Nasr b.
 Muahammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkandi.
F. 119b/2, 141b/4
 [=2]
Faḫīh Ebū Ca'fer bk. Faḫīh Ebū Ca'fer Hinduvānī
F. 179a/4
 [=1]
Faḫīh Ebū Ca'fer Hinduvānī Ebu Cafer Muhammed b. Abdillāh b. Muhammed el-Hinduvani el-Belhi.
F. 117a/8
 [=1]
fāriğ [Ar.] Vazgeçmiş, terketmiş.
fāriğ ol- [Ar.+T.] Vazgeçmek, el çekmek.
f. olıcaḳ 115b/13,
f. olduḳdan 126a/12,
f. olduḳından 126a/14,
f. ola 146b/10
 [=4]
farīza [Ar.] Allah'ın emri, farz.
f. 143a/13, 143a/13, 143b/14, 145b/11, 145b/9
f. + dur 165b/2, 165b/7
f. + larda 172a/8
f. + nuñ 147a/2
farīza ol- [Ar.+T.] Farz olmak.
f. olduḳı 136b/3
f. olanları 139b/9
 [=11]
farīzalıḳ [Ar.+T.] Farz olma durumu.
f. 177a/6, 177a/7
 [=2]
fark [Ar.] Fark, başkalık.
f. 138a/14
f. + ı 171b/10
fark ét- [Ar.+T.] Ayırt etmek.
f. étmişler 128b/4
 [=3]
Fārsī [Far.] Farsça, Fars dili.
F. 121b/12, 122a/7, 129b/12, 142a/10, 174a/13, 174a/9, 174a/9
 [=7]

farz [Ar.] Allah'ın, işlenmesi kesin olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri.
f. 114a/1, 147a/3, 169a/6, 171a/7, 171a/7, 171a/9, 172a/4, 172a/5, 172b/12
f. + a 171b/2
f. + dur 130a/6, 130a/6, 165a/14, 166a/1, 169a/2, 170a/7, 172b/4, 182a/12, 182a/12
f. ı- 114a/13
f. + ı 146b/13, 172a/5
f. + ın 145b/10, 171a/13
f. i- 114b/12, 114b/7, 168b/3, 182a/10
f. + larda 171b/2
f. + larınuñ 182a/5
farz-ı 'ayn [Ar.+Ar.] İslam dininde her mükellef müslüman tarafından bizzat yapılması gereken farz .
f. ı 'ayn 139b/13, 147a/6
farz-ı muhtelif [Ar.+Ar.] Farklı farzlar.
f. ı muhtelif 170b/13, 170b/13
farz kıl- [Ar.+T.] Bir şeyin yapılmasını kesin biçimde emretmek.
f. kıldıḳı 158a/1
farz ol- [Ar.+T.] Farz olmak.
f. oldu 116a/2, 143b/2
f. olduḳı 166a/1
f. olıcaḳ 114b/8, 130a/9, 140b/13
f. olması 114b/9, 130a/10
f. olur 114b/8
farzū'l- vaḳt [Ar.+Ar.] Günün beş vaktinde kılınan namazların farzı, vakit farzı.
f. ü'l-vaḳt 172a/6, 172a/7
 → ilm-i f. ı 'ayn
 [=47]
fāsıḳ [Ar.] Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın.
f. + uñ 150b/1
 [=1]
faşıl bk. faşl

f. 129a/11, 145b/8, 154a/11
f. + *da* 114b/13
 [=3]
fāşıla [Ar.] Zaman aralığı.
f. 168b/12
 [=1]
fāsid [Ar.] Bozulmuş, bozuk, kötü.
fāsid ét [Ar.+T.] Bozmak.
f. *éder* 137a/10, 142a/6, 151b/5
f. *eder imişse* 116a/10
f. *étmez* 124a/13, 127b/4
f. *étmez imiş* 116a/10
fāsid ol- [Ar.+T.] Bozulmak.
fāsid o.- an 136b/10, 136b/2
fāsid o.- mak 121a/10
fāsid o.- maz 121a/9, 124a/12
 141b/11, 141b/12, 142a/9, 167a/10, 167a/9
fāsid o.- ur 121a/8, 121a/9, 124a/11, 124a/14, 126a/7, 126b/10, 126b/8, 141b/10, 141b/11, 141b/12, 142a/10, 142a/2, 142a/4, 142a/8, 142b/10, 142b/9, 167a/14, 167a/5, 167a/8, 167b/10, 167b/13, 168a/8, 174b/4, 177a/13, 180a/11
fāsid olur ol- [Ar.+T.+T.] Bozulmuş olmak, bozulmak.
f. *olur olsa* 169b/8
 [=41]
faşl [Ar.] Ayırma, ayrılma, bölüm.
f. 114a/12, 121a/5, 143a/13, 154a/13
f. + *dur* 143a/12
f. + *ı* 114a/12
f. + *larında* 115a/1
faşl ét- [Ar.+T.] Ayırmak, bölmek.
f. *ède* 154a/4
f. *étmek* 147a/9, 153b/12, 154a/5
f. *étmegi* 153b/13
f. *étmeye* 154a/2
faşl olın- [Ar.+T.] Ayrılmak, bölünmek.
f. *olınursa* 154a/8
 [=15]

Fatıma Ümmü'l-Haseneyn Fatıma bint Muhammed ez-Zehra.
F. 143a/4, 143a/7
F. + *mdur* 143a/10
F. + *nuñ* 140a/12
F. + *ya* 140a/10
 [=5]
fazilet [Ar.] Kıymet, değer.
f. + *i* 176a/4
 [=1]
fazl [Ar.] Cömertlik, iyilik, lutuf.
f. + *dur* 155a/13
f. + *ı* 140a/3
 [=2]
ferc [Ar.] Kadınlarda avret, edep yeri.
f. 141b/13
f. + *ini* 137b/12
 [=2]
ferişte [Far.] Melek.
f. 152b/13, 152b/6, 161b/3
f. + *den* 148a/11
f. + *ler* 160b/1, 181b/2
f. + *lere* 181b/4
f. + *ye* 152b/10
 [=8]
ferişteh bk. **ferişte**
f. + *ler* 152b/8, 161a/11
f. + *lere* 152b/7
 [=3]
fesād [Ar.] Bozulma.
f. + *ı* 145a/8
fesād gel- [Ar.+T.] Bozulmak.
f. *gelür* 173a/14
 → ehl-i f.
 [=3]
fetāvā [Ar.] Fetvalar.
f. + *da* 172a/4
 [=1]
Fetāvā-yı Hānī Kadıhan'nın Fetava Kadıhan veya el-Fetava'l-Haniyye veya el-Haniyye olarak bilinen eseri.
F. + *den* 172a/6, 172b/1
 [=2]
Fetāvā-yı Huccet-i Belhī Eser hakkında bir bilgiye ulaşılamadı.
F. + *den* 169a/11
 [=1]

Fetāvā-yı Sirācī Secavendi'nin

Fetava's-Siraciyye adlı eseri.

F. + *den* 175a/6

[=1]

Fetāvā-yı Şuğrā Sadrü'ş-Şehid'in

Fetava's-Sugra adlı eseri.

F. + *dan* 141a/11

[=1]

Fetāvā-yı Zahirīyye Zahirüddin Ebu

Bekr Muhammed b. Ahmed b.

Ömer'in el-Fetava'z-Zahirīyye adlı eseri.

F. + *den* 122b/2, 170a/11

[=2]

feth [Ar.] Arap alfabesinde sessiz

harflerin a/e olarak okunmasını

sağlayan hareke.

f. 151b/2

[=1]

fetvā [Ar.] Fetva.

f. 116b/2, 119a/11, 121a/9,

122a/12, 127a/3, 134a/5, 134a/8,

136a/2, 141b/12, 154b/3

f. + *da* 121b/12, 122a/7,

129b/12, 142a/10

f. + *ları* 118a/1

fetvā vēr- [Ar.+T.] Sorulan bir

meselede şeriata uygun olan cevabı bildirmek.

f. *vərmişlerdür* 163b/10,

f. *vərmişdür* 175a/7

[=17]

Fevā'id-i Kudūrī Hahezade'nin

Şerhü'l-Muhtasari'l-Kuduri adlı

eseridir. Aynı zamanda kaynaklarda

Fevaidü'l-Kuduri, Şerhü Müşkilati'l-

Kuduri, Hallü Müşkilati'l-Kuduri

olarakda geçmektedir.

F. + *de* 137a/6

[=1]

fevt [Ar.] Elden çıkarma, kaçırma.

fevt ét- [Ar.+T.] Kaçırarak,

yitirmek.

f. *édüp* 152a/11

f. *eden* 156a/9

f. *étügin* 175b/10

f. *étidi* 175b/14

f. *étüñ* 175b/6

fevt ol- [Ar.+T.] Kaçırarak, yitirmek.

f. *ol-* *a* 172b/2, 175b/5

f. *ol-* *dı* 152a/13, 175b/14

f. *ol-* *ıcağ* 175b/9

f. *ol-* *maya* 147b/13

f. *ol-* *mış* 162a/13

f. *ol-* *sa* 162a/10, 176a/10,

176a/14, 176a/9, 176b/1, 176b/10,

176b/4, 176b/5, 176b/9

[=21]

fey [Ar.] (İsim olarak kullanıldığında) Gölge.

fey-i zevāl [Ar.+Ar.] Güneş, gün

ortasında tam tepeye gelince

görülen en kısa gölge uzunluğu.

f.-i zevāl 144a/6, 144b/3

[=2]

fıkh [Ar.] Şeriat ilmi, fıkıh.

f. 159a/7, 159b/7, 173b/1

[=3]

Fıkh-ı Mes'ūdī bk. **Mes'ūdī**

F. + *de* 145b/3

[=1]

fıkr [Ar.] Fikir, düşünce.

f. + *inden* 147b/13, 178a/3

fıkr ét- [Ar.+T.] Düşünmek.

f. *ède* 175b/10

fıkr eyle- [Ar.+T.] Düşünmek.

f. *eyle* 153a/5

[=4]

fi'l [Ar.] İş, eylem, amel.

f. 116a/10, 121a/4

f. + *inden* 116a/5

f. + *i* 115b/7, 121a/3

fi'l-i harām [Ar.+Ar.] Yasak,

doğru olmayan iş.

f.-i harām 156a/3

fi'l-i peygāmbēr [Ar.+Ar.]

Peygamberin fiili, davranışı.

f.-i peygāmbēr 115b/11

fi'l-i şahābe [Ar.+Ar.] Sahabelerin

fiili, davranışı.

f.-i şahābeye 162a/14

[=8]

fitne [Ar.] Fitneci, ara bozucu.

f. 139a/10
[=1]
fiṭre [Ar.] Ramazan ayı içerisinde verilen sadaka.
f. + *sin* 172b/9
[=1]
furun [Rum.] Fırın.
f. 133b/12
[=1]
ġāfil [Ar.] Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan kimse.
ġ. *idi* 147b/8
ġ. + *lerdür* 163b/10
ġ. + *lerüz* 177b/4
ġāfil ol- [Ar.+T.] Habersiz bulunmak.
ġ. *olma* 149b/5
[=4]
ġaflet [Ar.] Gerçeği görememe.
ġ. 155a/11
[=1]
ġāh [Far.] Zaman, vakit.
ġāh g. 146a/12
g. ġāh 146a/12
[=2]
ġā'it [Ar.] İnsan pisliği, dışkı.
ġ. 115a/4
[=1]
ġalaṭ [Ar.] Yanlış, yanılma.
ġalaṭa düş- [Ar.+T.] Yanlış düşmek, yanılmak.
ġ. + *a düşmeyeler* 151b/1
[=1]
ġālib [Ar.] Üstün.
ġ. + *dür* 155a/12
ġ. + *i* 126a/13, 139a/5, 167b/8, 167b/9
[=5]
ġālīza [Ar.] Kalın, sık, yoğun.
→ *necāset-i ġ.*, *necāset-i ġ.* ve *ḥafife*
[=11]
ġarīb [Ar.] Çaresiz, çaresiz olma.
ġarīb ol- [Ar.+T.] Çaresiz olmak.
ġ. *ola* 166a/12
[=1]
ġark [Ar.] Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma.

ġark ol- [Ar.+T.] Bir şeye batmış olmak.
ġ. *olup* 175b/10
[=1]
ġāyet [Ar.] Çok, son derece.
ġ. 123b/1, 164b/8
ġ. + *de* 117b/11
[=3]
ġā'ib [Ar.] Görünmeyen.
ġ. + *lara* 155a/3, 156a/13
ġā'ib ol- [Ar.+T.] Yok olmak, kaybolmak.
ġ. *olıcak* 143b/7, 144b/10
ġā'ib olun- [Ar.+T.] Yok olunmak, kaybolunmak.
ġ. *oluncaya* 144b/9
[=5]
ġayr [Ar.] Ayrı, başka.
ġ. + *a* 119b/14
ġ. + *ından* 178a/8
ġ. + *inuñ* 137b/2
ġ. + *uñ* 167a/5
[=4]
ġayret [Ar.] Çaba.
ġayreti ve mürüvveti ol-
[Ar.+Ar.+T.] Çabalamak ve mertliği, yiğitliği olmak.
ġ. + *i ve mürüvveti ola* 141a/10
ġayrete bin- [Ar.+T.] Çabalamak.
ġ. + *e binüp* 149a/5
→ *mürüvveti ve ġ.+i ol-*
[=3]
ġayrı [Ar.]
1. Başka, diğer.
ġ., 125a/3, 125a/8, 126b/7 , 128b/11, 131b/13, 134a/10, 138b/11, 138b/14, , 147a/7, 151a/10, 151a/12, 153a/8, 154a/4, 154b/3, 162a/11, 162a/13, 162a/5, 162b/2, 162b/3, 162b/5, 163b/6, 165a/7, 165a/7, 166b/6, 166b/8, 167a/13, 167a/3, 167b/12, 167b/13, 167b/9, 167b/9, 170b/2, 171b/11, 173b/8
2. -den başka.
ġ. 118b/1, 127b/2, 140a/2, 144a/6 , 146a/14, 144b/4, 167b/3, 171b/12, 173b/4, 178a/3, 181a/11

ğ. + *sın* 114a/3
ğ. + *sınuñ* 167b/5
[=47]
ğazā [Ar.] İslam dini uğruna yapılan savaş.
ğ. + *da* 176b/6
ğazā èt- [Ar.+T.] İslam dini uğruna savaşmak.
ğ. *èderler* 160b/7
[=2]
ğazab [Ar.] Hiddet, öfke.
ğ. + *um* 158a/12
[=1]
ğāzī [Ar.] Gazi.
ğ. + *lerdür* 160b/7
[=1]
gece [T.] Gece.
g. 148a/7
g. + *de* 166a/6
g. + *den* 129a/7
g. *i-* 166a/5
g. + *nün* 163b/7
g. + *nüñ* 143b/11, 145b/4,
145b/4, 149a/6, 151b/11, 172a/3
→ Mi'rac *g.*+si
[=12]
gècelik [T.] Geceye mahsus.
g. 128b/13, 128b/13, 128b/2,
128b/3, 128b/6, 128b/7
[=6]
gècrek [T.] Daha geç vakit.
g. 145a/6, 145a/7, 145b/3,
145b/7
[=4]
geç - [T.]
1. Geçmek, gitmek.
g.- di 139a/10, 139a/10
g.- di i- 128a/10
g.- diyse 128a/13
g.- e 144a/5
g.- mek 163a/11, 163a/11
g.- meyüp 131b/7
2. Bulaşmak, sirayet etmek.
g.- dügi 135b/4
g.- mediyse 133b/1
g.- di i- 133b/1

g.- se 123a/6, 131b/14, 135b/3
g.- erse 167a/4
3. Zamanı aşmak, geride bırakmak.
g.- dükden 151b/11
g.- en 120a/7
g.- ıcek 143b/12
g.- ince 163b/7
4. Meydana gelmek.
g.- en 147a/1
geçer ol- [T.+T.] Geçmek.
g.- er olsa 163a/10
→ vakti *g.-*
[=23]
gèç [T.] Kararlaştırılan zamandan sonra.
g. 178b/12
[=1]
gèçirek bk. gècrek
g. 132b/6
[=1]
geçür - [T.]
1. Bir şeyi bir şeye kaplamak, üzerine koyup yerleştirmek.
g.- se 123a/14
2. Yaşamak, yaşayıp tüketmek.
g.- meye 145b/4
g.- se 145b/4, 145b/5
[=4]
gedük [T.] Boşluk.
g. 160a/10
[=1]
gel - [T.]
1. Ulaşmak, varmak.
g.- di 140b/6, 140a/12, 143a/4,
143a/9, 147b/4, 148a/14, 148a/7,
149a/4, 160a/7
g.- diyse 146a/7
g.- medin 146a/7
g.- e 126b/7, 139a/6, 140a/5,
146a/8, 153a/3
g.- ecek 162b/8
g.- eler 165a/8, 167a/6
g.- ene 157b/3
g.- esiz 164a/10
g.- iser 159b/2
g.- ince 139b/2

g.- mege 158b/11
g.- mek 126b/7
g.- meyeler 140b/1
g.- meyüp 159b/8
g.- se 124a/10, 124a/12,
 139a/7, 172a/14
g.- seler 167a/9
g.- üp 119a/6, 126b/5, 127b/1,
 127b/3, 129a/13, 151a/5, 167a/11,
 169a/13, 169b/7, 172b/2, 175b/14,
 175b/3, 176b/11
g.- ür 114b/3
 2. Ağzından çıkmak.
g.- e 170b/10, 170b/10
g.- se 170b/1
 3. Yer almak, bulunmak.
g.- e 172a/9
 4. Yaşamak, dünyaya gelmek.
g.- en 143b/13
 5. Naklolunmak, hikaye
 edilmek.
g.- mişdür 157b/4, 158a/5,
 159a/9, 161b/3, 164b/7, 170b/7,
 172b/7
 6. Çıkmak, neşet etmek.
g.- ür 118a/10, 118a/12
gelmiş ol- [T.+T.] Ulaşmak.
g.- miş olur 168a/13
gelür ol- [T.+T.] Gelmek, ulaşmak.
g.- ür olunca 159b/10
 → elinden g.-, durı g.-, turı g.-,
 turu g.-, imāna g.-, lāzım g.-, hātırına
 g.-, cemā'ate g.-, fesād g.-, yérine g.-
 [=78]
geliş [T.] Gelmek işi.
g. + de 161b/14
 [=1]
gemi [T.] Gemi.
g. 124a/6
 [=1]
gene bk. **gine**
g. 134a/10
 [=1]
geñince [T.] İstenildiği gibi, rahat
 rahat.
g. 161b/6
 [=1]

gerçekle - [T.] Doğrulamak.
g.- medi 143a/7
 [=1]
gerek [T.]
 1. Gerek, lazım.
g. 115b/5, 127b/9, 130a/7,
 130b/12, 130b/9, 131a/12, 131b/8,
 132b/5, 134a/5, 136a/1, 136a/1,
 136b/8, 144a/1, 144b/11, 147a/12,
 147a/9, 150a/3, 150a/6, 150b/9,
 151b/2, 155b/2, 155b/5, 156a/12,
 167a/10, 167b/2, 168a/1, 168a/3,
 169a/9, 169b/4, 170a/1, 171a/8,
 173b/5, 174b/11, 174b/2, 174b/8,
 175a/2, 177b/10, 178a/7, 178b/14,
 179a/1, 179a/6, 180a/12, 180a/9,
 181b/3
g. ise 130b/10, 130b/12, 162b/8
g. + i (geregi) 177b/7
 2. Şart cümlelerinde üstün
 ihtimali bildirir, heralde.
g. 164b/4
 3. (bağ.) gerek... gerek... ,
 ister.
g. ise 122a/11, 122a/11,
 125a/5, 125a/6, 137b/1, 137b/2,
 169b/4
 [=80]
gerek - [T.] Gerekmek, lazım olmak.
g. 118a/9, 118a/9
g.- düğinde 131a/13
g.- düir 127a/8, 127b/12,
 128a/1, 128a/5, 140a/7, 140b/5,
 148b/12, 149b/6, 152a/3, 153a/6,
 153a/9, 157a/6, 163b/13, 164a/10,
 164a/13, 167a/5, 168b/10, 171b/7,
 177b/6, 178a/1
g.- mez 118a/9, 155b/2, 179b/3
 [=2]
görü [T.]
 1. Yine, tekrar.
g. 116a/11, 118a/8, 118a/9,
 120a/1, 120b/13, 121a/1, 123b/9,
 123b/11, 124a/8, 139b/2, 144a/11,
 146a/8, 147a/10, 150a/11, 150a/12,
 150a/12, 150a/14, 150b/2, 150b/3,
 150b/12, 151a/8, 151a/9, 151a/13,

151a/14, 151b/9, 151b/10, 151b/14,
152a/1, 152b/11, 152b/14, 153a/1,
163a/3, 166b/13, 167a/6, 175b/7,
181a/12
2. -den sonra.
g. 116a/7
3. Geriye doğru, arkaya doğru.
g. 163b/13
gèrü kal- [T.+T.] Geriye kalanı.
g. *kalın* 115a/5
[=40]
getür - [T.]
1. Nakletmek, aktarmak.
g.- *miş* 118a/11, 130a/13,
142a/10, 152a/12, 170b/3
2. Gelmesini sağlamak.
g.- *se* 126b/8, 160b/13
g.- *üp* 118b/10, 124a/10
→ yerine g.-, imān g.-, ‘amele
g.-, dile g.-, hātıra g.-, güç g.-
[=26]
gey - [T.] Giymek.
g.- *eler* 143a/2, 143a/9
g.- *eyin* 141a/8
g.- *iñ* 136b/5
g.- *mege* 142a/12
g.- *miş* 148a/9
g.- *miş ise* 124b/1
g.- *se* 136a/13, 142b/11
g.- *üp* 142b/14
[=10]
geyik [T.] Geyik.
g.+ *den* 125b/3
[=1]
gibi [T.] Gibi.
g. 115a/4, 115a/4, 115a/6,
115a/6, 117b/6, 122b/3, 123a/12,
123a/13, 123b/2, 130b/14, 131a/1,
131a/4, 131a/4, 133a/14, 133b/9,
133b/9, 134b/7, 135a/2, 135a/2,
135b/13, 136a/3, 137a/10, 137a/10,
137a/10, 137b/6, 137b/9, 138a/2,
138a/3, 138b/14, 139a/12, 139b/9,
140b/12, 141a/8, 141a/8, 141b/8,
142b/11, 142b/12, 148a/11, 148b/5,
149a/4, 149a/6, 151a/13, 154a/7,

156a/13, 158b/1, 160a/8, 162b/7,
166a/1, 171a/5, 175a/3
g.+ *dür* 120b/7, 138a/12,
141b/3, 147a/1, 148b/6, 164a/2,
164a/2, 167b/1, 168a/8, 170b/13,
174a/6, 177b/13, 178a/1
gibi ol- [T.+T.] Bir duruma
yaklaşmak.
g. *ola* 175a/2
g. *oldı* 149a/4
g. *olıslarlardır* 159b/1
[=65]
gider - [T.] Yok etmek.
g.- *ince* 134b/10
g.- *mege* 130b/2
→ hātırından g.-
[=3]
gidici [T.] Gitmek üzere olan kimse.
→ ırak g.
[=1]
gine [T.] Tekrar, yine.
g. 121b/2, 125b/3, 126a/6,
127b/2, 131b/11, 145a/9, 146a/2,
146a/5
[=8]
gir - [T.]
1. Girmek.
g.- *düm* 172b/3
g.- *di* 139a/9
g.- *e* 155a/11, 163a/12,
164a/12, 165a/1
g.- *en* 163b/13
g.- *icek* 160b/8, 164a/13
g.- *mek* 174b/9
g.- *mekden* 163a/7
g.- *memiş i-* 162b/1
g.- *meyeler* 163a/8
g.- *mez* 141a/6
g.- *se* 162b/11
g.- *ürse* 141a/14, 144a/11
g.- *mege* 141a/9
2. Bir işe, bir hale konu olmak.
g.- *mekdür* 174b/10
3. Bir halin etkisi veya hükmü
altında bulunmak.
g.- *meye* 168b/12
→ vakt g.-

git - [=28]
[T.]
1. Gitmek.
g.- diler
g.- e (gide) 126b/7, 161b/6
g.- er (gider) 134b/2
g.- erdüm (giderdüm) 129a/1
g.- erken (giderken) 164b/5
g.- erler idi (giderler idi)
162a/14
g.- erse (giderse) 126a/6,
126b/8
g.- mediler 140b/7
g.- medin (gidmedin) 126a/7
g.- mek 126b/7
g.- mezsiz 140b/8
g.- se 126b/6, 141a/13
2. Akmak, geçmek.
g.- e (gide) 131b/7
3. Yok olmak, eser kalmamak.
g.- erse (giderse) 132a/5
g.- ince (gidince) 134b/10,
135b/13
4. Zarf-fiil veya belirli geçmiş zaman eki almış fiillerden sonra geldiğinde bir işin olup bittiğini ifade eder.
g.- erse (giderse) 132b/4
5. Varmak, dayanmak.
g.- erse (giderse) 138a/8,
138a/9, 138a/10, 138a/11
→ gönünden *g.-* , secdeye *g.-* ,
ırak *g.-*
[=28]
göbek [T.] Göbek.
g. 136b/11, 136b/12
g.+ den 136b/11
g.+ i (göbegi) 137b/3, 178b/12,
178b/6, 179b/2
g.+ inden (göbeginden)
141b/13
g.+ iyle (göbegiyle) 125b/1
g.+ leri 179b/7
[=10]
gögüs [T.] Göğüs.
g. 179a/6, 179a/8, 179a/8
g.+ e 142a/2

g.+ i (gögsi) 141b/13, 179a/13
g.+ ini (gögsini) 137a/1
g.+ leri 179a/10, 181b/14
g.+ lerin 138a/6
g.+ lerine 138a/4
g.+ ümde (gögsümde) 179a/14
[=12]
gök [T.] Gök, sema.
g.+ den 148a/8
g.+ üñ (gögüñ) 144a/4
[=2]
gökçek [T.] Güzel, hoş, latif.
g. 177b/8, 181b/6, 181b/9
g.+ dür 179a/11
[=4]
gölge [T.] Gölge.
g. 144b/4
g.+ den 144a/6
g.+ nüñ 144a/10
g.+ si 143b/10, 143b/5, 143b/9,
144a/5, 144a/9, 144b/2, 144b/7
g.+ ye 144b/3
[=11]
göñlek [T.] Gömlek.
g.+ leri 143a/9
[=1]
göñlince [T.] İsteddiği gibi, arzusuna uygun şekilde.
göñlince ol- [T.+T.] İsteddiği gibi, arzusuna uygun şekilde olmak.
g. ola 141a/6
[=1]
göñül [T.] Gönül, yürek.
g. 170a/14, 170a/6, 170a/9,
171a/12
g.+ i (göñli) 126b/2, 134a/2,
170a/13
g.+ lerüñüz 160b/4
g.+ inde (göñlinde) 164b/10,
170a/14, 170a/8, 178a/2
g.+ inden (göñlinden) 170a/7
g.+ üm (göñlüm) 160b/3,
161a/13
g.+ üme (göñlüme) 176a/14,
176a/9, 176b/4, 176b/9
göñlinden çıkar- [T.+T.] Gönülden çıkarmak, unutmak.

g. + inden (gönlinden) çıkara
178a/2
gönlinden git- [T.+T.] Gönülden çıkarmak, unutmak.
g. + inden giderse 169a/3
g. + inden gitdüğine 169a/4
[=22]
gör - [T.]
1. Görmek.
g.- di 139a/8, 146b/5, 149b/4,
160a/7
g.- düğinden 148b/3
g.- düm 129a/1, 129a/2,
148a/8, 162a/12
g.- e 138b/7
g.- elüm 136a/14
g.- en 137a/2
g.- ene 136b/7
g.- mege 140b/10
g.- mek 137a/2, 137a/2,
137b/11, 137b/12, 137b/12, 137b/13,
137b/5, 138a/13, 138b/2, 138b/3
g.- mekde 138b/1
g.- mesinden 136b/9
g.- meye 138b/7, 143a/8
g.- meyecek 138b/5
g.- meyeler 140a/11
g.- mez 137a/4, 140b/8
g.- mezse 140b/8
g.- miş i- 165b/11
g.- se 128a/8
g.- seler 138b/4, 167b/4
g.- sem 158a/11, 158a/11
g.- señüz 158b/6
g.- üp 158b/11
g.- ür 166a/4, 181b/9
g.- ürsiz 140b/9
2. ... olarak kabul etmek.
g.- memişler 166b/13
g.- mezsın 125a/13
g.- ürsin 125a/13
görmek ol- [T.+T.] Görmek.
g.- mek olur 138a/7
→ düşü g.-, revā g.-
[=52]
göre [T.] Uygun olarak.

g. 150a/1, 153a/4, 157a/9,
171b/2, 172a/2
[=5]
göril - [T.] Görülmek.
g.- e 128a/14, 128a/9
[=2]
görin - [T.] Görünmek.
g.- en 142b/6
g.- eni 130a/10
g.- enüñ 130a/6, 143a/1
g.- mez 130a/5
g.- se 142b/12, 142b/12
g.- ür 130a/5
görinür ol- [T.+T.] Görünmek.
g.- ür olsa 123b/2, 142a/11
[=10]
görklü [T.] Güzel, görkemli.
g. 157a/7, 168b/10, 177b/9
g. + düür 153a/12
[=4]
görün - [T.] Görünmek.
g.- di 116b/4
g.- ince 181b/1
g.- meyenı 130a/6, 130a/9
g.- mez 121a/1
g.- meyecekleyin 143a/2
[=6]
göster - [T.] Göstermek.
g.- ene 136b/7
g.- mek 137b/3, 137b/5
g.- mesinden 136b/9
[=4]
götür - [T.]
1. Götürmek.
g.- düğüm 152b/14
g.- miş i- 125a/9
g.- ürlerdi 124a/6
g.- seler 139a/14
g.- üp 124b/2, 125a/7, 125b/9,
132b/4
2. Gidermek, ortadan kaldırmak.
g.- em 153a/1
g.- ür 152b/11
götürür ol- [T.+T.] Götürmek.
g.- ür olsa 126b/10
[=11]

göz [T.] Göz.
g. + i 140b/8
g. + lerin 180b/11
g. + lerini 140b/5
göz kamaş- [T.+T.] Kısa bir zaman için görüşü bulanmak.
g. kamaşsa 145b/2
g. kamaşmazsa 145b/2
 [=4]
gözlü [T.] Gözü olan.
g. 150a/7
 [=1]
gözsüz [T.] Gözleri görmeyen kimse.
g. 140b/6, 150a/7
g. + üñ 150a/8
 [=3]
ğusl [Ar.] Gusül.
ğ. 114a/2
ğusl ét- [Ar.+T.] Gusül abdesti almak.
ğ. éde 163a/13, 163a/14
ğusl eyle- [Ar.+T.] Gusül abdesti almak.
ğ. eylemek 114a/1
 [=4]
ğuşsa [Ar.] Keder, kaygı, tasa.
ğ. + lara 175b/10
 [=1]
güç [T.] Güç, zor.
güç getür- [T.+T.] Zor, güç bir duruma sebebiyet vermek, zorlanmak.
g. getürmeye 149b/3
güci yet- [T.+T.] Üstesinden gelebilmek.
g. + i yetmeyüp (güci yet-) 130b/2
 [=2]
güççük [T.] Yaşı daha az olan.
k. 126b/4
güççük barmağ [T.+T.] Serçe parmağı.
g. barmağı 179a/2, 179a/4
 [=3]
gügercin [T.] Güvercin.
g. 127b/2
 [=1]

gül - [T.] Gülmek.
g. - se 177a/9
gülmiş ol- [T.+T.] Gülmek.
g. - miş olmaz 177a/13
 [=2]
gün [T.] Gün.
g. 128b/12, 128b/13, 128b/2, 128b/3, 128b/6, 128b/9, 129a/1, 129a/7, , 140a/10, 140b/6, 143a/4, 143b/3, 143b/4, 144b/8, 149a/3, 154a/3, 155b/6, 155b/8, 156a/11, 160a/6, 171b/3, 175b/2
g. + de 128a/10, 143b/4, 143b/8, 144b/1, 147a/6
g. + den 128a/8, 170b/14
g. + i 171a/5
g. + lerde 145b/6
g. + üñ 145b/1, 145b/1, 145b/10, 171a/12, 171b/4, 172a/1
gün kalk - [T.+T.] Günün aydınlanmaya başlaması, aydınlanmak
g. kalka 146b/13,
g. kalkıcağ 147a/3
gün toğ- [T.+T.] Güneş doğmak, sahableyin güneş ufuktan yükselmek.
g. toğacağ 144a/3
g. toğmağa 143b/12, 144a/3
 144a/4
g. toğsa 146b/12, 147a/1
gün toğusu [T.+T.] Doğu.
g. toğusına 166b/11, 166b/12
gün toğa dur- [T.+T.] Güneş doğmak.
g. toğa dururken 145b/8
gün tolun [T.+T.] Güneş batmak.
g. tolunınca 146b/2
g. tolundukdan 146b/2
gün tolunı tur- [T.+T.+T.] Güneş batmak.
g. tolunı tururken 145b/10
 → kıyāmet *g. + i*
 [=58]
günāh [Far.] Günah.
g. 136b/10, 136b/2, 152b/10

g. + ı 162a/1
 g. + dan 152b/12
 g. + lar 152b/9
 g. + lardan 152b/8
 g. + ları 152b/14, 153a/2
 g. + ların 153a/1, 164b/10
 [=11]
günāhkār [Far.] Günah işlemiş kimse.
 g. + lar 157b/6
günāhkār ol- [Far.+T.] Günaha girmek.
 g. olmaya 130a/12, 177b/9
 g. olurlar 150a/5
 g. olmaz 127a/3, 151b/10,
 162b/11
 g. olur 151b/9
 g. olmamak 161a/9
 g. olmayalar 140b/14
 [=10]
gündüz [T.] Gündüz.
 g. i- 166a/4
 [=1]
güneş [T.] Güneş.
 g. 144a/4, 144a/6, 145a/10,
 145a/11, 146a/9
 g. + üñ 145a/12, 145a/13
güneş doğ- [T.+T.] Sahableyin güneş ufuktan yükselmek.
 g. doğınca 146a/14
 g. doğduğundan 146a/14
 [=9]
hā [Ar.] Arap alfabesinin 30. harfi, he.
 h. + yı 149b/7, 180a/10
 h. + yıla 180a/9
 [=3]
haber [Ar.] Kitap adı. Bu kitapla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadı.
 H. + de 161b/2, 164b/7
haber ver- [Ar.+T.] Bildirmek, haberi ulaştırmak.
 h. verdi 116a/3
 [=3]
habs [Ar.] Alıkoyma, zaptetme.
habs ét- [Ar.+T.] Alıkoymak, zaptetmek.
 h. edeyim 159a/8

[=1]
hac [Ar.] Hac.
 h. 140b/13
 h. + ca 165b/10
hac ét- [Ar.+T.] Müslümanlıkta, hac amacıyla Mekke'ye gitmek.
 h. étmege 140b/13
 [=3]
hācet [Ar.] İhtiyaç, lüzum, gereklik.
 h. 150a/12, 150b/13, 150b/3,
 173b/11, 176b/13
hācet ol- [Ar.+T.] İhtiyaç duymak, gerekli olmak.
 h. olmaz 134b/12, 156a/14
 h. ola 173b/1
 [=8]
hadd [Ar.] Sınır.
 h. + i 131b/9
hadd-i rükn-i aşı [Ar.+Ar.+Ar.] Bünyesinin esasını oluşturan rükünlerin sınırı.
 h.-i rükn-i aşı 177b/13
hadd-i rükn-i zā'id [Ar.+Ar.+Ar.] Sonradan eklenen rükünün sınırı.
 h.-i rükn-i zā'id 177b/12
 [=3]
hades [Ar.] Abdestin, guslün tazelenmesini gerektiren hal.
 h. 151a/4
 [=1]
hādım [Ar.] Kısırlaştırılmış erkek.
 h. 141b/1
 h. i- 141b/3
 [=2]
hādım [Ar.] Hizmet eden.
 h. + lerüñ 138a/14
 [=1]
hadīs [Ar.] Hadis.
 h. 114a/14, 114b/11, 114b/2,
 136b/4, 136b/6, 143a/14, 143b/2,
 164a/3, 168b/4, 168b/7, 176a/4,
 178b/14, 178b/8, 179a/1
 h. + de 161b/8
 h. + den 114b/6, 143b/14,
 154b/7
 h. + i 156a/6, 175b/13, 176a/3
 h. + ini 179b/6

h. + üñ 152b/5
ḥadīṣ-i ḳudsī [Ar.+Ar] Manası vahyedilen, ifadesi Hz. Muhammed'den çıkan kutsal söz.
h.-i ḳudsīde 158a/8
 [=24]
ḥafīfe [Ar.] Kalınlığı, yoğunluğu az olan.
 → necāset-i ḡalīza ve ḥ., necāset-i ḥ.
 [=7]
ḥak [Ar.]
 1. Allah.
H. 158b/1, 159a/5, 159b/13, 160b/14, 160b/5, 176a/12
 2. Doğruluk, gerçek.
h. + da 147b/9
h. + dur 157b/2
ḥakḳı ödenmiş ol- [Ar.+T.+T.] Gereğini bütün olarak, hakkıyla yapmış olmak.
h. + ḳı ödenmiş ola 162a/6
 → zikr-i H.
 [=9]
Ḥakā'ik Haka'iku't-Tefsir adlı eser.
H. + den 164b/4
Ḥakā'ik-i Süllemī es-Süllemī'nin Haka'iku't-Tefsir adlı eseri.
H.-i Süllemīden 141a/5
 [=2]
ḥakāret [Ar.] Küçük düşürücü davranış.
h. 150a/4, 150a/5
 [=2]
ḥaḳīḳiyye [Ar.] Gerçek.
 → necāset-i ḥ.
 [=1]
ḥaḳīr [Ar.] Değersiz, bayağı.
ḥaḳīr ol- [Ar.+T.] Değersiz olmak.
h. olsa 150a/4
 [=1]
ḥaḳḳında [Ar.+T.] Hakkında.
h. 137a/13, 137a/4, 139b/6, 159b/6, 163b/3, 163b/5, 173a/3, 176a/4
h. + dur 146a/11
 [=9]

ḥāl [Ar.] Durum.
h. 142a/12
h. + i 178a/12, 178b/5, 181a/8
h. + in 166b/4
h. + inde 180a/10
h. + inden 136a/8
h. + leri 114b/14, 181b/12
h. + lerine 181b/12
h. + ümüzeki 177b/4
 → 'alā-ḳadri'l-ḥ.
 [=12]
ḥalā'ik [Ar.] İnsanlar.
h. 150a/4, 153b/1, 159a/11, 163b/10
h. + a 159a/13
h. + uñ 153b/2
 [=6]
ḥalel [Ar.] Bozukluk.
ḥalel yetiş- [Ar.+T.] Bozulmak, zarara uğramak.
h. yetişmeye 149b/5
 [=1]
ḥālet [Ar.] Hal, durum.
ḥālet-i 'acַz [Ar.+Ar.] Çaresiz durum.
h.-i 'acַzde idi 166b/4
ḥālet-i 'özüş [Ar.+Ar.] Sakatlık, burun kanaması, herhangi bir organdan kan akması gibi abdesti bozan devamlı rahatsızlık durumu.
h.-i 'özüşde 177b/12, 177b/14
 [=3]
ḥālī [Ar.] Boş.
h. 116a/4, 125a/8
ḥālī ol- [Ar.+T.] Boş olmak, önemsiz olmak.
h. olmaz 115b/10
 [=3]
ḥalīfe [Ar.] Birinin yerine geçen kimse, vekil.
h. 151a/5
 [=1]
ḥalk [Ar.] İnsan topluluğu.
h. 181b/6
h. + a 158a/8
 → nidā-yı ḥ.
 [=4]

ḥalka [Ar.] Çember, halka.
ḥalka ḥalka ol- [Ar.+Ar.+T.] Çember biçiminde dizilmek.
ḥalka ḥ. olmuşuz 160a/7
ḥ. ḥalka olmuşuz 160a/7
 [=2]
ḥallü [Ar.+T.] Bir hale, duruma sahip kimse.
ḥ. + lerüñ 120a/14
 [=1]
ḥalvet [Ar.] Tenha yer.
ḥ. + de 181b/7, 181b/8, 181b/9
 [=3]
ḥamîr [Ar.] Hamur.
ḥamîr êt- [Ar.+T.] Çeşitli şeyleri iyice birbirine karıştırmak.
ḥ. êtseler 133b/7
 [=1]
ḥammām [Ar.] Hamam.
ḥ. + a 139b/4
ḥ. + dan 140b/2
ḥ. + uñ 118b/5
 [=3]
ḥamr [Ar.] Şarap.
ḥ. 115a/4
 [=1]
Ḥanî bk. **Ḳaḍīḥān** (Hani ile Kadīḥan'ın kastedildiği düşünülmektedir.)
 → Cāmī'î's-Şağīr-i Ḥ.
 [=1]
ḥarāb [Ar.] Yıkık dökük.
ḥarāb ol- [Ar.+T.] Harap duruma gelmek.
ḥ. olsa 163a/5
 [=1]
ḥarām [Ar.] Haram.
ḥ. + dan 179b/1
ḥ. + dur 155b/6
ḥarām êt- [Ar.+T.] Haram etmek.
ḥ. eden 155b/14, 155b/8, 156a/2
ḥarām ol- [Ar.+T.] Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.
ḥ. ola 138a/1,
ḥ. olmağda 138a/12,
ḥ. olduğı 143b/8,

ḥ. olur 174b/1
 → fi'l-i ḥ.
 [=10]
ḥarec [Ar.] Şüphe.
ḥ. 169a/4, 169a/5
 [=2]
ḥarf [Ar.] Harf.
ḥ. + leri 176a/7
 [=1]
Ḥasan-ı Başrî Ebu Said el-Hasen b. Yesar el-Basri.
Ḥ. 146a/8, 175b/2
 [=2]
Ḥasan bin Ziyād Ebu Ali el-Hasen b. Ziyad el-Ensari el-Kufi el-Lülüü.
Ḥ. 117b/2, 139b/4, 144b/7, 150a/12, 155b/10, 165b/14, 177a/2, 177a/9
 [=8]
ḥasen [Ar.] Güzel.
ḥ. + dūr 152a/8
 [=1]
ḥasenāt [Ar.] İyilikler.
ḥ. 161b/14
 [=1]
ḥāşıl [Ar.] Ortaya çıkan semere.
ḥ. + ından 163b/8
ḥāşıl-ı kelām [Ar.+Ar.] Kısacası.
ḥ.-ı kelām 137b/4, 140a/8, 153b/3, 154b/10, 156a/11
ḥāşıl êt- [Ar.+T.] Elde etmek, edinmek.
ḥ. edeyiz 160b/9
ḥ. eder 175a/9
ḥ. etmek 157a/11
ḥāşıl ol- [Ar.+T.] Meydana gelmek, ortaya çıkmak.
ḥ. ola 155b/1
ḥ. olan 136b/10
ḥ. oldu 168a/6
ḥ. olmağ 161a/14
ḥ. olmak 168b/9
ḥ. olmaz 148a/5, 168b/7
ḥ. olmazdı 176a/14
ḥ. olup 136b/2

h. olur 127a/5, 154a/11, 154a/13, 155b/14, 157a/9, 159a/2, 160b/11, 160b/13, 160b/14
[=27]
ḥaṣīr [Ar.] Saz ve kurumuş bitki saplarından örülmüş taban örtüsü.
h. 122a/8, 122a/11, 132a/10, 135a/2, 163b/9
h. + ı 123b/14, 124a/3
h. + uñ 122a/7
[=8]
ḥasret [Ar.] Özlem.
h. + üm 161a/4
[=1]
ḥasta [Far.] Hasta.
h. 141a/3
[=1]
ḥastalık [Far.+T.] Hastalık.
h. + lardan 164b/10
h. + ların 140b/11
[=2]
ḥaṭ [Ar.] Çizgi.
h. 144a/14
[=1]
ḥaṭā [Ar.] Yanlış, yanlışlık.
h. 149b/8, 168a/9
h. + dur 168a/9
h. + sı 151b/4
ḥaṭā-ét- [Ar.+T.] Yanlış hareket etmek.
h. etsün 167b/14
ḥaṭā-étmiş-ét- [Ar.+T.+T.] Yanlış hareket etmiş olmak.
h. etmiş etse 168a/2
[=6]
ḥaṭar [Ar.] Tehlike, güvensizlik.
h. 140a/5
h. + ından 127b/6
ḥaṭar-ı şehvet [Ar.+Ar.] Şiddetli arzu, istek tehlikesi.
h.-ı şehvet 139a/5
[=3]
ḥaṭarlu [Ar.+T.] Tehlikeli, korkulu.
h. 140a/6
[=1]
ḥāṭır [Ar.] Zihin, fikir, düşünme.
ḥāṭıra getir- [Ar.+T.] Düşünmek.
h. + a getürmek 161a/2

ḥāṭıra gel- [Ar.+T.] Düşünülmek.
h. + ına gelmiş 147b/12,
h. + ına gelse 169b/14, 173a/11
ḥāṭırından gider- [Ar.+T.] Unutmak.
h. + ından gidermeyüp 168b/14
[=5]
ḥaṭīb [Ar.] Camide hutbe okuyan.
h. 146b/6, 154a/3
[=2]
ḥatim [Ar.] Kabe'nin kuzeyinde yarım daire şekilli yerin adı.
H. + e 165b/7
ḥatim-ét- [Ar.+T.] Kur'an'ı başından sonuna kadar okumak.
h. éde 176a/7
h. etmege 176a/8
[=3]
ḥaṭṭ [Ar.]
1. Yazı.
h. 166a/7
2. Çizgi.
h. + a 144a/14
h. + uñ 144b/2
ḥaṭṭ-ı nıṣf-ı nehār [Ar.+Ar.+Ar.] Gün ortasının çizgisi, meridyen.
h.-ı nıṣf-ı nehār 144a/14
[=4]
ḥattā [Ar.] Bundan başka, üstelik.
h. 151b/13
[=1]
ḥātūn [Ar.] Kadın.
h. 114b/3, 124b/9, 129a/12, 132a/14, 137a/13, 137a/14, 137a/14, 137a/3, 137b/1, 137b/1, 138a/14, 138b/11, 138b/12, 138b/5, 139a/4, 139a/6, 139b/4, 141a/1, 141b/2, 141b/2, 141b/3, 142a/11, 142b/11, 142b/7, 156a/3, 169b/6
h. + lar 120a/11, 137b/7, 140b/1, 140b/5, 140b/9, 169b/11, 169b/12, 169b/9
h. + lara 139a/12, 140a/11, 143a/1, 182a/3
h. + larda 136b/8
h. + lardan 137b/5, 138b/6
h. + ları 143a/11

h. + larına 143a/6, 143a/7
h. + larından 140b/7
h. + laruñ 181b/11
h. + uñ 138b/1, 141b/8
[=48]
havl [Rum.] Avlu.
h. 162b/7
[=1]
havz [Ar.] Havuz.
h. 131a/5
h. + da 131a/2
h. i- 163a/13
[=3]
hayr [Ar.] Faydalı, yarar.
h. + da 154a/9
→ bi'l-*h.*
[=2]
hayırlu [Ar.+T.] Faydalı, iyi.
h. + ludur 175b/12
[=1]
hâyız bk. **hayz**
h. 162b/11, 163a/10, 163a/8
h. + uñ 120a/10
[=4]
haylî [Far.] Oldukça fazla.
h. 134b/2
[=1]
hayrât [Ar.] Sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler, iyilikler.
h. + dan 163b/10
[=1]
hayvân [Ar.] Hayvan.
h. 128a/11, 129b/10, 133b/2
[=3]
hayz [Ar.] Kadınlarda aybaşı.
h. 114b/4, 139b/10
h. + da 120a/12
h. + dan 114b/5
[=4]
hâzır [Ar.] Hazır.
h. + lara 156a/13, 165b/1
hâzır ol- [Ar.+T.] Hazır durumda bulunmak.
h. olsa 145b/13, 164a/4
h. oldu 148b/9
hâzır olmuş ol- [Ar.+T.+T.] Hazır durumda bulunmak.
h. olmuş olsa 145b/14

[=6]
hazret [Ar.] Hazret.
h. + i 114a/8
h. + inde 157b/6
h. + inden 158a/7
h. + ine 114a/7, 140a/12,
148b/3
h. + inüñ 120b/10, 120b/2,
120b/4, 140b/6, 147b/11, 147b/13,
149a/4, 154b/7, 179b/6
h. + üme 153a/3
hazret-i 'Â'îşe [Ar.+Ar.] Aîşe
hazreti.
h.-i 'Â'îşe 141b/7
hazret-i Cebre'îl [Ar.+Ar.] Cebrail
hazreti.
h.-i Cebre'îl'den 148b/7
hazret-i nebî [Ar.+Ar.] Hz.
Muhammed hazreti.
h.-i nebî 143a/3, 157a/2
hazret-i Resûl [Ar.+Ar.] Hz.
Muhammed hazreti.
h.-i Resûlüñ 178b/7
hazret-i risâlet [Ar.+Ar.] Hz.
Muhammed hazreti.
h.-i risâlet 147b/8, 148a/7
h.-i risâletüñ 116a/4
[=24]
heftelik [Far.+T.] Haftada bir kez
ödenen para.
h. 163a/4
[=1]
helâk [Ar.] Mahvolma, yok olma
helâk ét- [Ar.+T.] Mahvetmek, yok
etmek.
h. edüp 130a/12
h. eden 124b/14
helâk ol- [Ar.+T.] Mahvolmak, yok
olmak.
h. olur 134b/4
[=3]
helâl [Ar.] Helal.
h. 120b/6
h. + düir 125b/4, 137b/10
helâl ol- [Ar.+T.] Yapılmasında
veya kullanılmasında dince sakınca
bulunmamak.

h. olmağ 137b/12
h. olur 157a/4
h. olan 174a/14
 [=6]
hem [Far.] Üstelik.
h. 114a/1, 114a/1, 114a/14, 114a/14, 114a/14, 116b/13, 122a/13, 122a/13, 124a/8, 130b/7, 130b/7, 136b/4, 136b/4, 141a/1, 141a/1, 149b/11, 155a/9, 155a/9, 168b/4, 168b/4, 172b/7, 172b/7, 179a/10
 [=23]
hemān [Far.]
 1. Derhal, hemen.
h. 120a/13, 152a/6, 152b/6, 155b/12, 164a/6, 170b/1, 171b/2, 174a/4
 2. Aşağı yukarı, yaklaşık.
h. 120b/7, 127a/11, 127a/6, 127b/14, 128a/3, 133b/12, 137a/13, 152a/11, 163b/2, 170a/5
 [=18]
hemîşe [Far.] Her zaman, daima.
h. 129a/13
 [=1]
hemze [Ar.] Harf-i illet veya harf-i med olmayan elif.
h. + sin 175a/4
 [=1]
henüz [Far.] Daha, hâlâ.
h. 133a/3
 [=1]
her [Far.] Her.
h. 114a/13, 116b/4, 119b/13, 122b/2, 129b/2, 129b/8, 130a/13, 131a/11, 131a/12, 131a/6, 131a/9, 131b/8, 132a/13, 132a/2, 132b/12, 133a/1, 135a/13, 135a/5, 136b/5, 137a/9, 138b/8, 139a/4, 139a/6, 139b/1, 141b/14, 141b/7, 143a/6, 143b/10, 143b/5, 143b/9, 144a/1, 144a/5, 144a/9, 144b/1, 145a/6, 147b/14, 152a/8, 152b/5, 153b/14, 153b/4, 154b/10, 154b/8, 156a/11, 157a/8, 158b/13, 161b/13, 161b/14, 164b/5, 173b/10, 173b/6, 176a/11, 176a/7, 176b/2, 176b/6, 177b/6,

179a/12, 180a/11, 180b/14, 180b/2, 182a/3
her biri [Far.+T.] Ayrı ayrı hepsi.
h. biri 167b/4
h. birinde 133a/6, 135a/3
her kağı [Far.+T.] Belli olmayan, herhangi.
h. kağısınıñ 142a/1
her kimse [Far.+T.] Herhangi biri.
h. 164a/4
 [=65]
herenî [Far.] Kazan.
h. + nüñ 133a/3
 [=1]
heybet [Ar.] Heybet, ululuk.
h. + i 178a/3
 [=1]
hey'et [Ar.] Topluluk.
h. + i 160a/5, 161a/11
 [=2]
hiç [Far.] Yok denecek kadar az olan, yok olan.
h. 116a/8, 129a/4, 133a/5, 135a/6, 141a/10, 154a/7, 164a/7, 172b/12
 [=8]
hiçbir [Far.+T.] Hiçbiri.
h. 177a/2, 177a/3
 [=2]
hiçbiri [Far.+T.] Bir teki, biri bile.
h. 118a/14
h. + n 129a/11, 143a/7
h. + ne 148a/5
 [=4]
Hidāye Burhaneddin el-Merginani'nin el-Hidaye adlı eseri.
H. 135b/10
H. + den 146a/13, 153a/11, 169a/10, 170a/2
 [=5]
hiğmet [Ar.] Hizmet.
h. + ine 141b/6
 [=1]
hikāyet [Ar.] Hikaye.
h. + e 165a/7
hikāyet êt- [Ar.+T.] Anlatmak.
h. êtdiler 148b/3
hikāyet olun- [Ar.+T.] Anlatılmak.

h. olunmuşdur 175b/1
[=3]
hikmet [Ar.] Bilgelik.
h. 164b/10
[=1]
hilâf [Ar.] Zıt olma, karşı olma.
h. 131a/14, 173b/2, 173b/3
h. + *ı* 167a/1
h. + *uñ* 173a/10, 173a/3
→ fā'ide-i *h.*
[=7]
hilâfınca [Ar.+T.] Karşıtınca.
h. 130a/3, 134b/3, 172b/5
[=3]
Hinduvānī Ebu Cafer Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Hinduvani el-Belhi.
H. 115a/11, 115b/1
[=2]
hirmen [Far.] Harman.
h. + *e* 134a/13
h. + *üñ* 134a/13
hirmen döğ- [Far.+T.] Tahılı saptan ayırma işini yapmak.
h. döğseler 134a/13
[=3]
hisāb [Ar.] Hesap.
hisāb ét- [Ar.+T.] Hesaplamak.
h. edicek 118a/2, 121a/12
hisāb ol- [Ar.+T.] Hesaplanmak.
h. olur 118a/3
h. olmaz 118a/3, 118a/4
[=5]
Hişām Hişām b. Ubeydillah er-Razi.
H. 117b/5
[=1]
hiṭāb [Ar.] Sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme.
h. 152b/14
hiṭāb ol- [Ar.+T.] Seslenmek, söz söylemek.
h. olur 152b/11
[=2]
hōca [Far.] Hoca, öğretmen.
hōca-ı sarāy [Far.+Far.] Saray hocası.
h.-ı sarāy 141b/1
[=1]

Hōca Ebū Hafs-ı Kebīr-i Buḥārī Ebu Hafs Ahmed b. Hafs b. ez-Zibrikan el-İcli el-Buhari.
H. 169b/5
[=1]
Hōca Ḥasan Hasan bin Ziyad.
H. 162a/12
[=1]
Hōca İmām Bekr 'İyāz Ebu Bekir'in öğrencisi Kadı İyaz olduğu düşünülmektedir.
H. 165b/10
[=1]
Hōca İmām Hüsām Şehid Ebu Muhammed Hüsamüddin es-Sadrü's-Şehid Ömer b. Abdilaziz b. Ömer b. Maze el-Buhari.
H. 162b/14, 170b/4, 171a/10
[=3]
Hōca İmām Zāhid-i Fahr Bir bilgiye ulaşamadı.
H. 164a/3, 165a/10
[=2]
Hōca Muḥammed-i Muḳātil-i Rāzī İmam el-Maturidi'nin hocası Muhammed b. Mukatil er-Razi.
H. 166a/1
[=1]
Hōca Muḥammed Belhī Ebu Abdullah Muhammed b. el-Fazl b. el-Abbas el-Belhi.
H. 155a/9
[=1]
hōd [Far.] Kendi, bizzat.
h. 115b/10, 115b/5, 119a/12, 140b/4, 152a/1, 152b/12, 154a/8, 156a/13
[=8]
hōr [Far.] Değersiz, bayağı.
h. 164b/4
h. + *dur* 164b/4
hōr dut- [Far.+T.] Küçümseyici, incitici davranışta bulunmak.
h. dutan 164b/3
hōr dutmuş ol- [Far.+T.+T.] Küçümseyici, incitici davranışta bulunmuş olmak.

h. dutmuş olur 164b/2
[=4]
hōş [Far.] Güzel, iyi.
h. 140a/12, 150a/5
[=2]
hūb [Far.] Güzel, hoş, iyi.
h. 149a/8
pāk ve h. ol- 134b/3
[=2]
hūṭbe [Ar.] Hatibin minberde halka verdiği dini öğüt.
h. 146b/7, 154a/3
[=2]
hūy [Far.] Tabiat, mizaç.
h. 150a/6
[=1]
hüccet [Ar.] Delil.
h. 114b/11
[=1]
hücre [Ar.] Odacık.
h. + si 139a/8, 149a/4, 149a/6
h. + sine 139a/9
[=4]
hüdiyet [Ar.] Doğru yolu gösterme, doğru yola kavuşturma.
h. 161b/4
[=1]
hüküm [Ar.]
1. Hüküm, karar.
h. + i 130b/4, 133b/12,
136a/13, 151b/6, 167b/1
h. + in 136a/7, 162b/13,
162b/6, 162b/8
h. + inden 125b/5
2. Aynı veya benzer nitelik.
h. + indedür 122a/6, 127a/9,
135a/11, 163a/9
hüküm ét- [Ar.+T.] Karar vermek.
h. ederler 134b/1, 156b/2
h. etmelü 138b/3
hükümünde dut- [Ar.+T.] ... gibi sayılmak.
h. + inde dutar 129b/6
hükümünde ol- [Ar.+T.] ... gibi sayılmak.

h. + inde olur 125b/2, 122b/5,
134a/14, 135b/5, 162b/10, 163b/3,
163b/4, 163b/5, 163b/6
h. + inde olup 132b/9
h. + inde olmaz 162b/6
[=29]
hükmen [Ar.] Verilen hükme göre.
h. 167a/14
[=1]
hükmiyye [Ar.] Hükme ait.
→ necāset-i *h.*
[=2]
hüküm bk. **hüküm (1.)**
h. 136a/11, 142a/5
h. + lerde 120b/7
h. + leri 121a/5
bk. **hüküm (2.)**
h. + dedür 132b/3
[=5]
Hülāşa Yazarının kim olduğu konusunda bir bilgiye ulaşılamadı.
H. + da 119b/3, 134a/5, 134b/4,
135b/9
H. + dan 170a/2
[=5]
Hülāşatü'l-Lüğa Yazarının kim olduğu konusunda bir bilgiye ulaşılamadı.
H. + dan 153a/13
[=1]
hünşā [Ar.] Erdişi.
h. 141b/1
[=1]
hürmet [Ar.] Saygı.
h. 150a/3
h. + i 150a/4, 150a/4
[=3]
ı - bk. **ı -**
var ı. - dı 120b/2, 147b/6
yog ı. - dı 155b/12
ı. - duğı 167b/9
farz ı. - duğı 114a/13
ı. - duğın 153a/4
kan ı. - sa 128a/11
kaynamaduğ ı. - sa 133a/3
kış ı. - sa 128b/7
kor ı. - sa 141a/9

var ı.- sa 129a/7, 152b/10,
163a/12
yaş ı.- sa 135b/14
yaz ı.- sa 128b/5, 128b/5
yog ı.- sa 127b/7, 129a/6,
163a/12, 165a/2, 166a/5
[=21]
ıla bk. **ile**
ı. 120a/8, 120b/13, 120b/13,
121b/6, 122b/7, 124b/9, 125b/12,
125b/2, 125b/5, 126a/5, 127a/12,
127b/12, 127b/9, 128a/2, 128a/2,
128a/6, 128b/4, 129a/6, 129a/8,
129b/12, 130a/2, 131b/12, 132a/4,
132a/8, 132b/6, 133a/13, 133b/1,
133b/1, 133b/3, 133b/4, 134a/11,
134b/3, 134b/5, 134b/6, 135a/14,
135a/8, 135b/7, 136b/10, 137b/11,
137b/12, 139a/1, 142b/2, 147b/7,
147b/8, 148a/7, 151b/2, 151b/9,
153b/13, 153b/4, 154a/4, 154a/7,
154a/7, 155a/12, 157a/13, 158a/3,
159a/8, 165a/13, 166a/11, 166a/7,
180a/5
[=60]
ırak [T.] Uzak.
ı. 165b/6, 180b/8
ı. + *dağılara* 165b/2
ı. i- (*ırağ* i-) 167a/8
ırak git- [T.+T.] Uzağa gitmek.
ı. *gide* 149a/11
ırak gidici [T.+T.] Uzağa giden.
ı. *gidici* 148a/13
[=6]
ıraklık [T.] Uzaklık.
ı. + ı (*ıraklığı*) 144a/9
[=1]
ışla - [T.] Islatmak.
ı.- *yup* 131a/11
[=1]
ışlan - [T.] Islak duruma gelmek.
ı.- *ınca* 131a/9
ı.- *mış* 133b/12
ı.- *up* 132b/14
[=3]
ıssı [T.] Sıcaklık.
ı. 127b/6

[=1]
ışık [T.] Işık
ı. + *ıla* (*ışığıla*) 163b/7
ışık ol- Aydınlanmak.
ı. *olup* 143b/12,
ı. *olsa* 167b/4
[=3]
i - [T.] +imek ek fiili.
'ibādetde i.- di 149a/7
arasında i.- di 148a/6
demezler i.- di 149a/3
döşerler i.- di 124a/7
ederler i.- di 124a/6
etmez i.- di 120b/1
gāfil i.- di 147b/8
giderler i.- di 162a/14
hālet-i 'acze i.- di 166b/4
işitmemişler i.- di 179b/6
māni 'olurmuşsa i.- di 115b/10
mikdārı i.- di 117a/2
murdār olsa i.- di 120a/14
muvāfık i.- di 129a/1
mü 'ezzini i.- di 147b/4
tamām etmez i.- di 116a/7
uykuda kalmış i.- di 175b/2
vakt i.- di 179b/6
ı.- *dügi* 166a/13, 166b/6,
167a/3, 167b/12, 167b/13, 167b/14,
171a/2
farz i.- *dügi* 168b/3
ı.- *dügin* 134a/2, 134a/6,
171a/5
ı.- *düğinde* 116b/3, 117b/10,
132b/5, 145a/11, 173b/2
farz i.- *düğinde* 182a/11
ı.- *düğüne* 169a/10, 169a/6,
171a/3, 171b/6, 172b/12
ı.- *düğünüñ* 117a/9
ı.- *düğüne* 116b/2
arasında i.- *düm* 148a/8
arkasında i.- *ken* 125b/8
dünyāda i.- *ken* 159a/13
dürüst i.- *ken* 114b/7
ırağ i.- *ken* 167a/8
içinde i.- *ken* 126b/2, 166b/6,
167b/13

karârda i.- ken 168a/4
menberde i.- ken 146b/11
meşğûl i.- ken 153a/8
muḥdiş i.- ken 151a/6
namâzı i.- ken 150a/1
niḥâsda i.- ken 120a/12
selâmet i.- ken 159b/2
üzerinde i.- ken 121a/13,
121b/5
vaḳtinde i.- ken 145b/9
var i.- ken 124b/5
yalıncaḳ i.- ken 120b/3
yaş i.- ken 118a/13, 118a/8,
118b/14, 133b/11
yog i.- ken 119a/4
‘avret i.- miş 137a/13
degül i.- miş 137a/11
dutmaz i.- miş 162b/13
evlâ i.- miş 116a/8
farz i.- miş 114b/12, 114b/7
fâsid étmez i.- miş 116a/10
fâsid éder i.- miş 116a/10
kıbleye i.- miş 168a/12
kılmış i.- miş 145a/1
mâni ‘olmaz i.- miş 116a/12
murdâr i.- miş 127a/1, 129b/8
müte ‘ayyin i.- miş 143b/14
niyyete i.- miş 165b/12
ol i.- miş 156a/2
irte olmuş i.- miş 171b/9
pāk i.- miş 168a/11
şıcan i.- miş 129a/2
tarafında i.- miş 134a/10
vaḳti i.- miş 168a/12
var i.- miş 168a/12
dürüst olur i.- miş 116a/6
degül i.- miş 116a/8
éder i.- miş 116a/10
murdâr i.- miş 120b/5
açuğ i.- se 163b/1
ağzında i.- se 124a/11
âḥir i.- se 172a/14
alındı i.- se 125b/3
alınmış i.- se 125b/3
and içmiş i.- se 169a/14
ardında i.- se 128b/3

aştarında i.- se 128b/3
ayağında i.- se 124a/11
az i.- se 162a/3
âzâdlu i.- se 150a/7
bağlu i.- se 124b/3
bākī i.- se 129b/9, 130a/3,
132a/4
berāber i.- se 162a/2, 162a/3
bulaşmış i.- se 164a/11
büyümemiş i.- se 142a/2
büyümüş i.- se 142a/2
degül i.- se 123b/4
dişi i.- se 125a/3, 125a/3
döşenmemiş i.- se 122b/8
döşenmiş i.- se 122b/5
dutmamış i.- se 125a/11
eksük i.- se 124b/4
emîn i.- se 137a/2, 138a/7,
138b/2
eski i.- se 132a/7, 135a/11
gece i.- se 166a/5
geçdi i.- se 128a/10, 133b/1
gerek i.- se 122a/11, 122a/11,
125a/5, 125a/6, 130b/10, 130b/12,
137b/1, 137b/2, 162b/8, 169b/4
yérine getürdi i.- se 169b/2
yérine getürmedi i.- se 169b/2
geymiş i.- se 124b/1
girmemiş i.- se 162b/2
görmüş i.- se 165b/11
götürmüş i.- se 125a/9
gündüz i.- se 166a/4
ḥādım i.- se 141b/3
ḥavz i.- se 163a/13
içinde i.- se 142b/13
imām i.- se 171a/14
işābet étđi i.- se 168a/2
issi i.- se 162a/3
isti ‘māl olunmuş i.- se 135a/12
kāfirler i.- se 141b/6
kaşıdan i.- se 132a/10,
132a/11
ḳaynamış i.- se 133a/4
ḳısa i.- se 122a/9
ḳurı i.- se 125b/1, 128b/6,
135b/13

mescidde i.- se 154b/3
meşgûl olur i.- se 165a/6
meşgûller i.- se 165a/7
namâz i.- se 171b/14
namâzda i.- se 165a/3, 179b/14
necisi i.- se 128a/12
olmuş i.- se 166b/13
öñinde i.- se 128b/2
örtüldi i.- se 122a/4
pāk i.- se 122a/6, 164a/11,
164b/2
rāst durmuş i.- se 167b/8
şu i.- se 130b/13, 130b/13,
130b/14
sünneti i.- se 146b/8
süci i.- se 18a/12
sücade i.- se 132b/13
şışmemiş i.- se 128b/13
şışmış i.- se 128b/12
taḥiyyat i.- se 172a/14
taḥiyyat-ı mescid i.- se 146b/7
tersi i.- se 128a/11
üzere i.- se 126a/13
varmamış i.- se 165b/11
yakın i.- se 162a/2, 178b/4,
178b/4, 180b/3
yapışdurmuş i.- se 125a/10
yaş i.- se 125b/2, 128b/5,
128b/7
yedügi i.- se 133b/3
yêdügi i.- se 133b/4
yeñi i.- se 132a/8, 135a/12
yönelmiş i.- se 168b/2
yüzinde i.- se 128b/2
ziyâde i.- se 124b/12, 125a/2,
125a/9
ķarṭabān i.- sem 141a/12
[=202]
i‘āde [Ar.] Alınan bir şeyi geri
verme.
i‘āde ét- [Ar.+T.] Geri vermek,
ödemek.
i. éde 129a/5, 129a/6, 129a/8
i. étmek 126a/13, 126b/3,
i. étmeye 129a/11,
i. étmege 145a/9

i‘āde eyle- [Ar.+T.] Geri vermek,
ödemek.
i. eyleye 129a/10, 145a/2,
145a/2, 145a/2
[=11]
‘ibādet [Ar.] Allah’ın emirlerini
yerine getirme.
‘i. 168a/13
‘i.+ de 160a/5, 160a/8
‘i.+ de idi 149a/7
‘i.+ dedür 149a/7
‘i.+ dūr 174b/10
‘i.+ e 165a/8
‘i.+ i 158a/1, 165a/14, 177b/5
‘i.+ inden 157a/8
‘i.+ üñ 153b/2, 178b/7
‘ibādet ét- [Ar.+T.] Allah’ın
emirlerini yerine getirmek.
‘i. édeler 168b/6
‘ibādet-i maḥẓ [Ar.+Ar.] İbadetin
aslı.
‘i.-i maḥẓdur 154a/6
[=15]
İbni ‘Abbās Ebu’l-Abbas Abdullah b.
el-Abbas b. Abdilmuttalib el-Kureşi.
İ. 157b/9
[=1]
İbnü’l-Münkedir Ebu Abdillāh
Muhammed b. el-Münkedir b.
Abdillāh el-Kureşi et-Teymi.
İ. 141a/6
[=1]
İbrāhīm Hz. İbrahim.
İ.+ e 181a/13
→ maḳām-ı İ.
[=3]
İbrāhīm Neḥa‘ī Ebu İmran İbrahim b.
Yezid b. Esved en-Neḥa‘ī el-Kufi.
İ. 116a/14, 162a/10
[=2]
ibtidā [Ar.] Başlama.
ibtidā ét- [Ar.+T.] Başlamak.
i. êtdi 165a/11
[=1]
icābet [Ar.] Kabul etme, uyma.
icābet ét- [Ar.+T.] Uymak.
i. êdüp 159a/10, 159a/14

i. etmediler 159b/1
i. etmemişlerdür 159b/3
 [=4]
icāzet [Ar.] İzin, müsaade, ruhsat.
icāzet vēr- [Ar.+T.] İzin, onay vermek.
i. vère 151a/11
 [=1]
icāzetinsiz [Ar.+T.] İzinsiz, müsaadesiz.
i. 151a/10
 [=1]
icmā' [Ar.] Bir hususta ittifak etme.
i. 114a/14, 114b/9, 151b/10
i. + dur 114b/11
i. + ı 153b/11, 169b/9
icmā'-ı şahābe
 [Ar.+Ar.] Sahabelerin bir meselede ittifak etmeleri.
i.-ı şahābe 115b/7
 [=7]
icmā'ı [Ar.] İcma ile ilgili.
i. 174a/3
i. + dür 154b/4
 [=2]
iç [T.]
 1. Bir şeyin dışa bakmayan tarafı, içerde kalan yüzü.
i. + i 137a/12, 137a/5, 178a/14
i. + in 138b/2
 2. Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı.
i. + i 131b/14,
i. + inde 114b/6, 117b/10, 118b/6, 122a/1, 122a/1, , 126a/2, , 126b/11, 126a/13, 126b/1, 133a/8, 155a/14, 158a/10, 158b/1, 162b/12, 163a/11, 163b/4, 164a/1, 164a/2, 164a/2, 164b/2, 164b/12, 178a/14, 181b/13, 177a/8, 177a/13
i. + inde i- 126b/2, 142b/13, 166b/6, 167b/13
i. + indeki 122a/2, 122a/2
i. + kilerden 175b/12
i. + inden 129a/4, 163a/9
i. + ine 129a/2, 131b/14, 132a/2, 133a/14, 133a/3, 145b/1

3. İnsanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri.
i. + ümi 179b/1
 [=47]
iç - [T.] İçmek.
i.- mek 143b/8, 164b/9
 → and i.-
 [=3]
içerü [T.]
 1. Bir yerin iç kısmı.
i. 144a/11, 155a/11, 164a/13, 164b/13, 165a/1
i. + de 155a/10
i. + den 143a/8, 163b/5
 2. İç tarafa doğru.
i. + ye 143a/8
 [=9]
içinde [T.] Süresince, zarfınca.
i. 129b/1, 169a/2, 175b/6
 [=3]
içün [T.] Amacıyla, maksadıyla.
i. 138b/11, 140b/3, 144b/11, 146b/7, 147a/6, 147a/6, 147a/6, 147a/7, 149b/10, 149b/11, 149b/9, 150a/1, 150a/3, 150b/8, 151a/4, 152a/2, 152a/7, 152a/8, 153b/9, 157a/3, 160a/12, 160b/12, 160b/8, 161a/10, 161a/10, 161a/11, 161a/12, 161a/12, 161a/13, 161a/13, 161a/14, 161a/14, 161a/2, 161a/3, 161a/3, 161a/4, 161a/4, 161a/5, 161a/5, 161a/5, 161a/6, 161a/6, 161a/7, 161a/7, 161a/8, 161a/8, 161a/8, 161a/9, 161a/9, 161b/1, 162a/11, 163a/3, 163a/3, 164a/12, 169a/7, 171a/1, 171a/11, 171a/12, 172a/1, 172a/10, 172a/11, 172a/3, 176a/5, 180a/11
i. + dür 152a/2, 155a/4, 156a/13, 156a/13
 [=68]
ihfā [Ar.] Gizleme.
i. 179b/13, 180a/1
 [=2]
ihlās [Ar.] Samimiyet, doğruluk.
i. 160b/14, 160b/3, 168b/6, 168b/7

[=4]
ihtilāf [Ar.] Anlaşmazlık.
i. 116b/4, 121b/11, 150b/3, 166a/2, 171b/13, 175a/5, 177a/10
i. + ı 147a/7, 170a/4, 182a/11
i. + uñ 175a/8, 177a/8
ihtilāf-ı meşāyih [Ar.+Ar.]
Şeyhlerin anlaşmazlığı.
i.-ı meşāyihden 155a/13
ihtilāf ét- [Ar.+T.] Anlaşmamak.
i. étdiler 116a/13, 117b/10, 135a/14, 145a/11
[=17]
ihtilām [Ar.] Uykuda cenabet olma.
ihtilām yetiş- [Ar.+T.] Uykuda cenabet olmak.
i. yetişse 163a/14
[=1]
ihtiyāc [Ar.] Gerekli olan.
ihtiyāc ol- [Ar.+T.] Gerekli olmak.
i. olan 163a/1
i. olmayan 163a/1
[=2]
ihtiyār [Ar.] Seçme, seçilme.
i. 135b/10
i. + ı 140a/14
i. + um 174b/14
ihtiyār ét- [Ar.+T.] Seçmek.
i. édüñ 158a/14
i. édüp 160a/14
i. étdügi 121a/4
i. étmiş 124b/13
i. étmişlerdür 177a/4
ihtiyār eyle- [Ar.+T.] Seçmek.
i. eylediler 119b/11,
i. eyledüm 129a/3
i. eyledügi 135b/10
[=11]
ihtiyāt [Ar.] Tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma.
i. 127b/7, 177b/3
[=2]
ihyā [Ar.] Canlandırma.
ihyā edici [Ar.+T.] Canlandıran kimse.
i. edici 158b/12
ihyā ét- [Ar.+T.] Canlandırmak.

i. étse 158b/14,
i. etmek 161a/7
[=3]
ikāmet bk. kāmēt
i. 152a/14, 152b/6
ikāmet eyle- [Ar.+T.] Kamet okumak.
i. eyledi 148a/10
[=3]
ikāmetsüz bk. kāmetsüz
i. 152b/5
[=1]
iki [T.] İki, 2 .
i. 114a/4, 115a/1, 120b/14, 121a/6, 122b/13, 122b/3, 123a/2, 123a/5, 123a/6, 125b/10, 127a/11, 127a/6, 127b/10, 127b/14, 128a/1, 128a/2, 128a/4, 128a/4, 128a/6, 129a/4, 130a/5, 130b/13, 134a/4, 135b/2, 136a/9, 139a/13, 139a/3, 141a/1, 143a/12, 143b/10, 143b/3, 144a/12, 144a/5, 144b/4, 146a/6, 146b/1, 148a/8, 148b/10, 149a/10, 150a/3, 150b/4, 150b/9, 150b/9, 152b/6, 153a/5, 153a/6, 154a/3, 154b/4, 162a/1, 162b/9, 165a/8, 165b/11, 167b/5, 170b/14, 171a/13, 171b/8, 172a/1, 172a/10, 172a/5, 172a/9, 173a/4, 173a/5, 175a/6, 177a/6, 179a/2, 180a/3, 181a/10, 181a/10, 181a/11
i. + dür 115a/11, 137a/8, 147a/8
i. + si 121a/7, 137a/8, 138b/2, 141a/5, 151b/11, 162a/2, 182a/4
i. + sin 118a/2, 145a/2, 152a/12, 152a/9
i. + sinde 136a/1
i. + sindekin 121a/11
i. + sinden 119b/10, 149b/12, 171a/2
i. + sinüñ 165b/3
i. + süñüñ 143b/13
[=90]
ikilet - [T.] Tekrarlatmak.
i.- in (ikiledin) 168a/1, 168a/3, 173a/4

[=3]
ikinci [T.] İki sayısının sıra sıfatı, 2..
i. 121a/5, 130b/13, 140b/11,
 143b/8, 145b/8, 157b/3, 161a/1,
 169a/7, 181a/4
i. + de 148b/10
 [=10]
ikindi bk . **ikindü**
i. + nüñ 144b/5, 144b/8
 [=2]
ikindü [T.] İkinci namazı.
i. 144b/8, 169a/7
ikindü namāzı [T.+Ar.] İkinci
 namazı.
i. namāzına 123b/7
i. namāzı 123b/11, 151b/7,
 170b/1, 171a/1
i. namāzın 143b/5, 143b/9,
 145a/10, 145b/6, 146a/11, 146a/8,
 146b/1
i. namāzında 150b/5
i. + si namāzınıñ 145b/10
 [=16]
ikişer [T.] İki sayısının üleştirme sayı
 sıfatı.
i. 147b/1, 147b/1
 [=2]
ikrām [Ar.] Armağan olarak verme.
ikrām ét- [Ar.+T.] Armağan olarak
 vermek.
i. éde 157b/3
 [=1]
ikrār [Ar.] Kabul etme, onaylama.
i. 177b/13
 [=1]
iktidā [Ar.] Tabi olma, uyma.
i. 163b/3, 163b/5
i. + ları 169b/9
iktidā ét- [Ar.+T.] Tabi olmak,
 uymak.
i. étdüm 172a/14
i. étmedüm 172a/14
 [=5]
iktifā [Ar.] Kafi görme, yeterli
 bulma.
iktifā ét- [Ar.+T.] Kafi görmek,
 yeterli bulmak.

i. etseler 152a/10
 [=1]
iktışār [Ar.] Sözü kısa kesme
iktışār olun- [Ar.+T.] Sözü kısa
 kesmek.
i. olundu 161a/3
 [=1]
‘ilāc [Ar.] İlaç.
i. 138b/6, 138b/6
 [=2]
İlāhī [Ar.] Ey Allah’ım.
İ. 177b/4
 [=1]
i‘lām [Ar.] Bildirme, bildirilme.
i. 148a/5, 153b/9, 155a/4,
 155b/1, 155b/14, 156a/13, 156a/13
i. + a 156a/14
i‘lām ét- [Ar.+T.] Bildirmek.
i. etseler 150b/10
i. étmege 153a/12
i‘lām olun- [Ar.+T.] Bildirilmek.
i. oluna 147b/12
 [=11]
ile [T.]
 1. Fiil isimlerinden sonra
 kullanıldığında sebep bildirir.
i. 114a/1, 114b/12, 132a/10,
 135b/3, 136a/6, 162b/13, 165a/13,
 166a/6, 166a/8, 174a/13, 177a/7
 2. İsimlerin sonuna gelerek
 beraberlik, refakat, vasıta, araç, hal vb.
 anlamlarda zarf yapar.
i. 114a/3, 114a/3, 114a/5,
 114a/10, 114a/11, 114a/14, 114a/14,
 114a/14, 114a/14, 114b/2, 114b/5,
 114b/9, 114b/11, 114b/14, 115b/12,
 115b/6, 115b/6, 115b/7, 115b/7,
 116a/6, 116b/6, 117a/3, 118b/1,
 118b/1, 118b/10, 119b/12, 119b/8,
 119b/8, 120a/5, 121a/5, 122b/1,
 123b/9, 125a/13, 125b/6, 126a/2,
 126a/3, 126b/11, 126b/12, 127a/13,
 127a/3, 127a/8, 127a/8, 127b/12,
 127b/6, 128a/5, 128b/10, 128b/11,
 129a/11, 129b/8, 130a/12, 131a/10,
 131b/3, 131b/6, 132b/2, 132b/7,
 133a/10, 133b/12, 133b/7, 134a/13,

134b/10, 135a/5, 135b/6, 136a/11, 136a/6, 136b/14, 136b/4, 136b/4, 138a/12, 139a/4, 139b/3, 140a/2, 140a/2, 140a/3, 140b/1, 140b/7, 142a/12, 143a/11, 143a/14, 143a/14, 143a/14, 143b/2, 145b/11, 146a/12, 147a/11, 147b/10, 147b/12, 148b/3, 149a/14, 149b/11, 149b/4, 149b/8, 150a/4, 150a/5, 150a/6, 150b/13, 150b/14, 151a/1, 151b/2, 151b/2, 151b/5, 152a/11, 152a/9, 152b/6, 152b/6, 153a/10, 153a/11, 153a/12, 153a/13, 153a/4, 154a/11, 154a/11, 154a/14, 156a/12, 156a/14, 156a/5, 157a/7, 157a/9, 157b/13, 157b/3, 157b/3, 157b/7, 157b/8, 158a/14, 158a/4, 158a/9, 158a/9, 158b/5, 158b/5, 159a/14, 159a/4, 159a/6, 159b/13, 160a/11, 160b/12, 160b/14, 160b/14, 160b/3, 160b/5, 160b/8, 160b/9, 161a/10, 161a/13, 161a/3, 161a/6, 161a/7, 161b/9, 162b/6, 162b/7, 163b/2, 164a/3, 165a/13, 166a/11, 166a/14, 166a/4, 166a/6, 166a/9, 166b/1, 166b/2, 166b/4, 166b/5, 166b/7, 166b/9, 167a/1, 167a/12, 167a/2, 167b/1, 167b/10, , 168a/13, 168a/3, 168b/10, 168b/4, 168b/4, 168b/6, 168b/7, 168b/9, 168b/9, 169a/8, 170a/10, 170a/11, 170a/6, 170a/6, 170a/7, 170a/8, 170a/8, 170a/9, 171a/12, 171a/12, 171a/6, 171b/10, 171b/13, 171b/14, 171b/3, 171b/3, 172a/13, 172b/9, 173a/2, 173b/14, 173b/4, 173b/8, 174b/2, 175a/2, 175a/9, 175b/1, 176b/11, 176b/13, 177a/9, 177b/5, 178a/4, 178b/8, 179a/2, 179a/3, 179b/13, 180a/1, 180a/3, 180a/9, 181b/1

i. + dūr 173b/14

3. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar.

i. 115a/7, 115a/12, 115a/13, 119b/5, 121b/3, 124b/10, 125b/7, 125b/13, 126a/4, 126a/8, 126a/10,

127b/7, 129a/8, 132a/6, 132b/1, 135a/9, 141b/10, 142a/9, 151a/2, 151b/12, 151b/12, 153b/9, 153b/12, 154a/1, 154a/2, 154a/3, 156b/11, 162a/10, 167b/14, 168a/6, 168b/12, 169b/10, 169b/11, 173a/12, 173b/13, 174b/10, 175a/2, 178a/7, 179b/11

[=267]

ilerü [T.] İleri, geri karşıtı.

i. 167b/5

[=1]

ilet - [T.] İletmek, ulaştırmak.

i.- eler (ileteler) 139b/1,

139b/1

i.- se 121b/1

[=3]

‘ilim bk. **‘ilm**

‘i. 139b/8, 140b/1, 140b/3

‘i.+ den 177b/4

‘i.+ dūr 170a/5

[=5]

illā [Ar.] Meğer.

i. 154a/1, 157b/10, 157b/6,

162a/8, 168b/6, 168b/7, 169b/2

[=7]

‘ilm [Ar.] Belli bi konuya ait

bilgilerin bütünü, bilim.

‘i. 138b/11, 140a/2, 140a/2,

140a/4, 170a/6

‘i.+ i 139b/14, 139b/9

‘ilm-i farz-ı ‘ayn [Ar.+Ar.+Ar.]

Mükellef olan herkes tarafından

mutlaka yerine getirilmesi icap

eden farz ilmi.

‘i.-i farz-ı ‘ayn 139b/11

[=8]

imām [Ar.] İmam.

i. 123b/9, 146b/11, 146b/9,

148b/10, 151a/10, 155a/9, 159b/8,

161b/9, 167a/10, 167a/13, 167a/3,

167a/4, 167a/5, 167a/8, 167a/9,

167b/1, 167b/1, 167b/6, 169a/14,

169a/14, 169a/8, 169b/8, 171a/14,

174b/10, 174b/12, 174b/14, 175a/10,

175a/11, 175a/2, 175a/4, 175a/9,

175b/1, 176b/11, 177a/1

i. + a 123b/9, 167b/2, 169a/11,
171a/13, 171a/14, 174b/7, 175a/12,
177a/11, 177a/12

i. + dan 164a/7, 167b/5,
177a/10, 177a/7

i. + dandur 123b/10

i. + ı 123b/11, 123b/11,
172a/14, 172b/2, 176b/11

i. ise 171a/14

i. + lar 136b/11, 147a/13,
147a/8, 147b/4, 170a/10, 170a/12,
172b/14, 178a/13, 179a/8

i. + larumuz 153b/3

i. + laruñ 173b/2

i. + uñ 172b/3

imāma uy- [Ar.+T.] İmama
uymak.

i. + a uyamaz 150b/6

i. + a uyduğına 169a/8

i. + a uyan 180a/13

[=73]

İmām ‘**Alī Pezdevī** Ali b. Muhammed
b. Hüseyin b. Abdülkerim b. Musa b.
İsa b. Mücahid en-Nesefi Pezdevi.

İ. 170b/2

[=1]

İmām **Āzam** bk. **İmām Ebū Hanīfe**

İ. 153b/9, 154a/10, 154a/12,
154a/13, 154a/2, 154a/4, 178a/6

İ. + dan 121b/13

[=8]

İmām Dahhak Ebu’l-Kasım Dahhak
b. Müzahim el-Hilali el-Horasanî el-
Belhi.

İ. 159b/14

[=1]

İmām Ebū Hanīfe Ebu Hanife
Numan b. Sabit b. Zuta b. Mah.

İ. 115a/8, 115a/11, 115a/13,
115a/6, 118a/6, 119b/5, 121b/3,
123a/9, 123b/10, 124b/10, 125b/7,
125b/13, 126a/4, 126a/10, 126a/8,
127b/7, 129a/7, 132a/6, 132a/8,
132b/1, 135b/13, 136a/3, 151a/2,
151b/12, 168a/6, 169a/1, 169b/10,
169b/11, 173a/12, 173a/9, 173b/13,
174a/2, 175a/1, 175a/8, 179b/10

İ. + den 117b/4, 144b/6, 177a/4

İ. + nüñ 144b/5

[=39]

İmām Ebū Yūsuf Ebu Yusuf Yakup
b. İbrahim b. Habib b. Sad el-Kufi.

İ. 115a/7, 115a/12, 115a/13,
119b/4, 119b/11, 120a/3, 120a/6,
124b/10, 125a/11, 125b/13, 125b/7,
126a/10, 126a/4, 126a/9, 127b/7,
129a/8, 132a/6, 132a/8, 132b/1,
132b/14, 133a/5, 134b/13, 135b/14,
142a/10, 144b/6, 151b/11, 153b/6,
154a/3, 168a/2, 168a/5, 168b/12,
173a/12, 173a/9, 173b/6, 177a/5,
178b/13, 179b/11

İ. + a 125a/12

İ. + dan 131a/3, 136a/4,
174b/11

İ. + uñ 117b/3, 120a/7, 136a/4

[=43]

imāmet [Ar.] İmamlık.

i. 169b/1, 169b/4

i. + e 169a/12, 169b/5, 177a/13

i. + ine 169a/12, 169b/11,

169b/12, 169b/9

[=9]

İmāmeyn İki imam anlamına gelen bu
kelime Ebu Yusuf ve Muhamed b.
Hasan eş-Şeybani için kullanılmıştır.

İ. 144b/12, 145a/2, 147a/1,
154a/7, 169b/10, 169b/12, 174a/10,
175a/3, 175a/7, 175a/9, 176b/14

[=11]

İmām Fahre’d-dīn Ebu Abdillāh
Fahrüddin Muhammed b. Ömer b.
Hüseyin er-Razi et-Taberistanî.

İ. - 123b/3

[=1]

İmām Fakih Ebū’l-Leyṣ-i

Semerḳandī Ebu’l-Kasım b. Ebi Bekr
el-Leyṣi es-Semerḳandî.

İ. 175a/7

[=1]

İmām Ġazālī Hücetü’l-İslām Ebu
Hamid Muhammed b. Muhammed b.
Muhammed b. Ahmed el-Gazzalî et-
Tutsî.

İ. 139b/7
[=1]
İmām Hüsām Şehīd Ceşşās Ebu Bekr Ahmed b. Ali er-Razi.
İ. + uñ 174a/10
[=1]
İmām Kādī Şadre'd-dīn Kim olduğu tespit edilememiştir.
İ. 171b/5
[=1]
İmām Kerhī Ebu'l-Hasen Ubeydullah b. el-Hüseyn b. Dellal el-Kerhi.
İ. 169b/14
[=1]
imāmlık [Ar.+T.] İmam olma durumu.
i. 123b/6, 143b/4
[=2]
İmām Malīk Ebu Abdillāh Malik b. Enes b. Malik b. Ebi Amir el-Ashabi el-Yemeni.
İ. 147a/11, 147a/7, 147a/9, 152a/7, 173b/3, 182a/12
[=6]
İmām Muḥammed bk. **Muḥammed bin Ḥasan**
İ. 115a/12, 115a/14, 115a/7, 115a/9, 116b/11, 118a/14, 119b/5, 119b/9, 120a/3, 120a/5, 121b/3, 124b/11, 124b/12, 125a/11, 125b/12, 125b/14, 125b/7, 126a/10, 126a/3, 126a/8, 127b/8, 129a/9, 131b/11, 132a/11, 132a/7, 132a/9, 132b/14, 132b/2, 133a/4, 134b/13, 135b/4, 136a/1, 136a/3, 141b/10, 142a/9, 142b/3, 151a/2, 151b/12, 153b/9, 154a/3, 163a/6, 167b/14, 168a/6, 173a/10, 173a/13, 173b/13, 173b/8, 174a/1, 174b/13, 177a/4, 178a/7, 178b/14
İ. + den 131a/7, 165b/8, 166a/10, 168b/13
İ. + uñ 116b/8, 117a/9, 120a/6, 173a/13
[=60]
İmām Serahsī Ebu Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebi Sehl

Ahmed es-Serahsi. *İ.* 171b/10, 171b/6, 181b/4
[=3]
İmām Şafī'ī Ebu Abdillāh Muhammed b. İdris Abbas eş-Şafii.
İ. 115b/1, 115b/6, 120b/8, 129b/5, 142a/5, 146b/10, 147a/12, 147b/2, 151b/12, 152a/4, 155b/1, 163a/10, 163a/6, 165b/3, 172b/13, 173a/2, 182a/11
İ. + den 179a/5
[=17]
İmām Şemsül-e'imme-i Ḥalvānī Ebu Muhammed Şemsü'l-eimme Abdülaziz b. Ahmed el-Halvani.
İ. 154b/2
[=1]
İmām Şucā' Ahmed b. Hüseyin b. Ahmed el-Abbadani
İ. 166a/5
[=1]
İmām Zāhid-i Faḥr bk. **İmām Faḥre'd-dīn**
İ. 127a/3, 135b/4, 170b/12, 173a/8
[=4]
İmām Zāhid-i Faḥr-i Rāzī bk. **İmām Faḥre'd-dīn**
İ. 126b/12
[=1]
İmām Züfer Ebu'l-Hüzeyl Züfer b. el-Hüzeyl b. Kays el-Anberi el-Basri.
İ. 169b/10
[=1]
īmān [Ar.] İnanma, inanç.
ī. 139b/9, 158b/5
ī. + da 177b/13, 177b/14
īmāna gel- [Ar.+T.] Müslümanlığı kabul etmek.
ī. + a gelmemiş 147b/5
īmān getür- [Ar.+T.] Gönül rızasıyla Müslümanlığı kabul etmek.
ī. getürdünüz 150b/8, 159b/14
ī. getürdi 158a/6,
ī. getürmeyenlere 165a/12,
ī. getürmek 165a/13

ī. getürenlere 165a/13
→ zevāl-i *ī*.
[=12]
‘imāret [Ar.] Bir yeri mamur ve bayındır etme.
ī. 161a/5
‘imāret ét- [Ar.+T] Bir yeri mamur ve bayındır etmek.
ī. édeyin 158a/3
‘imāret édicî [Ar.+T] Bir yeri mamur ve bayındır eden kimse.
ī. édiciler 158a/9
[=3]
imdi [T.] Şu halde, şimdi.
ī. 114b/7, 115a/1, 140a/1, 144a/1, 153a/3, 157a/12, 175b/8, 178a/1, 182a/5
[=9]
in - [T.] İnnek.
ī.- ince 178a/5
ī.- üp 164a/7
[=2]
incidicilik [T.] Gönlün kırılması durumu.
ī.+ i (incidiciligi) 160a/2
[=1]
incit - [T.] Gönlünü kırmak.
ī.- mekden 161a/11
[=1]
indür - [T.] İndirmek.
ī.- mek 138a/3
ī.- üp 178b/5
[=2]
ine [T.] İnek.
ī. 132b/3
[=1]
inkār [Ar.] Kabullenmeme.
inkār ét- [Ar.+T.] Kabul etmemek.
ī. éden 172b/13
ī. étdiler 114b/10
[=2]
ip [T.] İp.
ī. 131b/2, 131b/3
ī.+ e 131b/2
[=3]
iplik [T.] İplik.
ī.+ leri 143a/8
[=1]

iriñ [T.] İrin.
ī. 115a/2
[=1]
irte [T.]
1. Şafak sökme zamanı.
ī.+ ye 145b/5
2. Sabah namazı.
ī. 171b/9
irte namāzı [T.+Ar.] Sabah namazı.
ī. namāzın 143b/7, 143b/12, 145a/6, 145b/7,
ī. namāzına 153b/1
ī. namāzınıñ 144a/1, 146a/14, 171a/13, 172a/1
ī. namāzında 145a/7, 146b/12, 147a/2, 153a/11
ī. namāzından 153b/1
ī. namāzı 146a/6, 149a/2, 149a/3, 151b/11
ī. namāzıyla 150b/4,
ī. namāzlarınıñ 171a/7, 171a/9
irte namāzın kıl- [T.+Ar.+T.] Sabah namazını kılmak.
ī. namāzın kılmamış 173a/12
irte ol- [T.+T.] Şafak sökmek.
ī. olmadı 171b/8
ī. olmuş i- 171b/9
irte toğ- [T.+T.] Şafak sökmek.
irte toğduğından 171b/11
irte yeri ağıar- [T.+T.+T.] Şafak sökmek.
ī. yeri ağarduğından 146a/13
[=28]
işābet [Ar.] Rast gelme.
ī. 166a/14,
ī.+ dūr 168a/5
işābet ét- [Ar.+T.] Rast gelmek.
ī. éderse 166b/3
ī. étsün 168a/1
ī. étdi ise 168a/2
[=5]
işbāt [Ar.] Kelime-i tevhidin “Ancak Allah vardır.” anlamındaki “İllallah” kısmı.
ī.+ dur 178a/10
işbāt ét- [Ar.+T.] Kanıtlamak.

i. etmekdür 178a/9
→ kelime-i i.
[=4]
islām [Ar.] İslam.
i. 158a/10, 158b/5, 161a/5
i. + a 156b/2
→ ehl-i i., şerāyi‘-i i., Şeyhü’l-
i., şî‘ār-ı i.
[=13]
ism [Ar.] İsim, ad.
i. 173b/8, 176b/13
i. + i 119b/13, 173b/10
[=4]
İsmu’l-lāh [Ar.] Allah’ın adı, ismi.
İ. + a 151b/2
İ. + uñ 151b/3, 174b/3
[=3]
isnād [Ar.] Bir şeyi bir kimseye veya
sebebe yükleme, bağlama.
i. + a 117a/6
isnād-ı şahīḥ [Ar.+Ar.] Gerçek,
doğru bir şekilde hadislerin
sırasıyla kimler tarafından
söylenegeldiğini bildirme.
i. + ı şahīḥ 164a/3
[=2]
issi [T.] Sahip.
i. ise 162a/3
[=1]
iste - [T.] Dilemek.
i.- seler 123b/6
[=1]
isti‘āze [Ar.] Euzü billahi mineş-
şeytanir-racim veya neuzü billah, el-
iyazü billah gibi sözler söyleyerek
Allah’a sığınma.
i. + yi 179b/13
[=1]
istiğfār [Ar.] Tövbe etme.
istiğfār ét- [Ar.+T.] Tövbe etmek.
i. éde 178a/1
→ tevbe ve i. ét-
[=2]
istiḥbāb [T.] Bir şeyi iyi, güzel sayma.
i. 128a/7
[=1]
istiḥsān [Ar.] Beğenme, beğenilme.
i. 136a/10, 136a/9

[=2]
istiḥsānen [Ar.] Beğenerek,
beğenilerek.
i. 118b/7
[=1]
istiḥyā [Ar.] Utanma.
istiḥyā ét- [Ar.+T.] Utanmak.
i. etmek 147b/9
[=1]
istiḳbāl [Ar.] Gelecek, gelecek zaman.
istiḳbāl-i ḳible [Ar.+Ar.] Kibleye
yönelme.
i.-i ḳible 165a/10
[=1]
isti‘māl [Ar.] Kullanma.
isti‘māl olun- [Ar.+T.] Kullanmak.
i. olunmuş ise 135a/11
[=1]
istincā [Ar.] Büyük abdesti yaptıktan
sonra necasetten, pislikten
temizlenme.
i. 118b/2, 131b/4
i. + mı 118a/8
istincā ét- [Ar.+T.] Büyük abdesti
yaptıktan sonra necasetten,
pislikten temizlenmek.
i. éde 114a/3
i. étse 118b/2,
i. étdüğinden 118a/8,
i. etmek 118a/9
istincā et- [Ar.+T.] Büyük abdesti
yaptıktan sonra necasetten,
pislikten temizlenmek.
i. etmek 118a/8
→ mevzi‘-i i.
[=15]
istincā’ bk. **istincā**
i. 115b/11
[=1]
iş [T.]
1. Fiil, hareket, davranış.
i. + in 167a/5
i. + ler 174a/14
i. + lere 141a/7, 159a/8
i. + lerüñe 161b/4
2. Konu, mesele.
i. + inde 153b/10

iş ol- [T.+T.] İş olmak.
i. + i olsa 154b/14
 [=7]
işāret [Ar.] İşaret.
i. 122b/1
 [=1]
işbu [T.] Bu, özellikle bu.
i. 117a/3, 136a/12, 138b/10,
 140b/9
 [=4]
işit - [T.] İşitmek, durmak.
i.- di 155b/3
i.- dügi 148a/11
i.- en (işiden) 154b/10, 154b/9,
 154b/9, 156b/5
i.- eyim (işideyim) 148a/11
i.- ıcek (ışidicek) 114a/8,
 154b/11, 159a/13, 179b/6
i.- medük 155b/5
i.- memişler i- 179b/6
i.- meseler 155a/14
i.- se 151b/14, 153a/9, 154b/1,
 154b/4, 162a/5, 168b/13
i.- üp (ışidüp) 148b/7, 153a/8,
 159b/3
i.- ürse (ışidürse) 161b/6
 [=24]
işle - [T.] Yapmak.
i.- mek 174b/1
i.- mezsiz 150b/8
i.- ye 154b/11
işlemiş ol- [T.+T.] Yapmış olmak.
i.- miş olur 167a/5
 [=4]
işlen - [T.] Yapılmak.
i.- ecek 165b/1
işlenmiş ol- [T.+T.] Yapılmış
 olmak.
i.- miş olur 156a/3
 [=2]
iştihā [Ar.] İstek, arzu.
i. 137b/14
 [=1]
it [T.] Köpek.
i. 115a/4, 119a/5, 124b/2,
 124b/5, 133b/9
i. + üñ 119a/6

[=6]
i‘tibār [Ar.] Saygınlık.
i. 122a/10, 165b/12
i‘tibār èt- [Ar.+T.] Önem vermek.
i. èder 126a/11
i. èderler 126a/10,
i‘tibār ol- [Ar.+T.] İnanılmak.
i. olursa 169a/4
 → derece-i i.
 [=6]
i‘tikād [Ar.] Kalben tasdik ederek
 inanma.
i. 151b/5, 157a/7, 168b/10
i‘tikād èt- [Ar.+T.] İnanmak.
i. èdüp 151b/5, 174b/6
i. èdenün 167b/6
 [=6]
i‘timād [Ar.] Güvenme, güven.
i. 115b/1
i‘timād èt- [Ar.+T.] Güvenmek.
i. èdüp 117a/6
 [=2]
ittifāk [Ar.] Birleşme, uyuşma.
i. + ları 175a/6
ittifāk eyle- [Ar.+T.] Anlaşmak,
 uyuşmak.
i. eylemişlerdür 114b/10
 [=2]
ittifākı [Ar.] İttifaka, uyuşmaya ait.
i. 123a/4, 123a/4, 123b/1,
 125a/10, 125a/9, 126a/5, 126a/6,
 127b/6, 142a/8, 142b/4, 143a/3,
 144b/8, 150b/2, 151a/3, 167a/2,
 168a/4, 170a/10, 171b/9, 172a/5,
 174a/9, 177a/12, 177b/2
 [=22]
iv - [T.] Çabuk davranmak, acele
 etmek.
i.- erek 148a/14
i.- meye 163b/13
i.- meyüp 161b/6
 [=3]
‘ivāz [Ar.] Karşılık olarak verilen
 şey.
‘i. + ı 121b/2
 [=1]
izāfet [Ar.] Nispet etme, eşit tutma.

izāfet ét- [Ar.+T.] Nispet etmek, eşit tutmak.
i. étügi 157a/13
 [=1]
izhār [Ar.] Açığa vurma.
izhār éde bil- [Ar.+T.] Açığa vurabilmek.
i. éde bile 149b/7
izhār ét- [Ar.+T.] Açığa vurmak.
i. étmezse 149b/7
i. étmese 180a/10
 [=3]
izn [Ar.] İzin.
i. + i 157b/3
 [=1]
Ka‘b Ebu’l-Münzir Übey b. Ka‘b b. Kays el-Ensari.
K. + dan 159b/5
 [=1]
ķab [T.] Kap.
ķ. + da 131a/6
ķ. + lar 135a/1
 [=2]
Ka‘be [Ar.] Kabe.
K. 143b/4, 165b/2
K. + dūr 165b/5
K. + nūñ 165b/6, 168b/1
K. + ye 148a/9, 165b/1
 → niyyet-i K.
 [=9]
ķabūl [Ar.] Razi olma.
ķabūl ét- [Ar.+T.] Razi olmak.
ķ. éder 164b/8
ķ. étmezlerse 159b/9
ķabūl eyle- [Ar.+T.] Kabul etmek, makbul saymak.
ķ. eyle 177b/5
ķabūl ol- [Ar.+T.] Kabul etmek, makbul saymak
ķ. olmuş 164a/5, 164a/6
 [=5]
ķaç [T.] Kaç.
ķ. 129a/5, 130b/9, 169a/10, 182a/10
 [=4]
ķaçan [T.] Ne vakit, ne zaman ki.

ķ. 124a/6, 130b/7, 131b/6, 138b/8, 144b/2, 148b/13, 157a/5, 158a/9, 158b/6, 160b/12, 164a/10, 168b/10
 [=12]
ķaçıncı [T.] Kaçıncı.
ķ. 130b/10, 130b/12
 [=2]
ķadar [Ar.] Kadar.
ķ. 132b/11, 143b/10, 143b/6, 143b/9, 144a/5, 146b/5, 159a/1, 176b/4
 → bu ķ., ne ķ., ol ķ., şol ķ.
 [=28]
ķa‘de [Ar.] Namazın oturarak kılınan kısmı.
ķ. + de 180b/1, 180b/2
ķa‘de-i ahīre [Ar.+Ar.] İki ve daha fazla rekatlı namazların ikinci rekatından sonraki oturuş.
ķ.-i ahīre 175a/14
 [=3]
ķadem-gāh [Ar.+T.] Ayak yeri, tuvalet.
ķ. + dan 128a/13
 [=1]
ķādī [Ar.] Kadı.
ķ. + nuñ 153b/9
 [=1]
ķādī Ebū Ca‘fer-i Ustrūšenī Ebu Cafer el-Ustruşeni.
ķ. 175a/11
 [=1]
ķādīhān Kadıhan ifadesiyle Kadıhan’ın yazmış olduğu *Fetava Kadıhan* adlı eserin kastedildiği düşünülmektedir.
ķ. 121a/4
ķ. + da 124b/4, 130a/12, 135b/10
 [=4]
ķādīhān-ı Buḥārī Kim olduğu tespit edilememiştir.
ķ. 118a/10
 [=1]
ķādī İmām ‘Alī İsbicābī Ebu’l-Hasan Bahaeddin Ali b. Muhamed b.

İsmail el-İsbicabi es-Semerkindi el-Hanefi.
K. 166a/3
 [=1]
ḳādīm [Ar.]Başlangıcı olmayan, ezeli.
 → kelām-ı ḳ.
 [=3]
ḳādir [Ar.] Kudret ve kuvvet sahibi.
ḳādir ol- [Ar.+T.] Gücü yetmek.
ḳ. olsa 142a/12,
ḳ. olsam 176a/9, 176a/13,
 176b/4, 176b/8
 [=5]
Ḳāḏī Ṣadre'ddīn bk. İmām Ḳāḏī Ṣadre'd-dīn
K. 171b/7
 [=1]
ḳafeş [Far.] Kafes.
ḳ. 164a/2
 [=1]
Kāfi Hakim eş-Şehid'in el-Kafi adlı eseri.
K.+ de 152a/8, 152a/8,
 166b/14
K.+ den 146b/6
 [=4]
kāfir [Ar.] Kafir.
k. 133b/9, 151b/5, 156b/1,
 172b/13, 174b/6, 176b/6
k.+ i 163a/6
k.+ ler ise 141b/6
k.+ lerin 176b/8
k.+ üñ 120b/1, 176b/7
 [=11]
ḳaftān [Far.] Kaftan, üst giysisi.
ḳ. 122b/13, 123a/3, 127a/12,
 127b/6, 127b/9, 131a/4, 136a/14,
 140a/13, 142b/1
ḳ.+ a 123a/5
ḳ.+ ı 124b/1, 127a/10, 127a/6,
 127b/5
ḳ.+ ları 140a/13
ḳ.+ uñ 123a/6
 [=16]
kāhil [Ar.] Gayretsiz, tembel.
k. 153b/1, 153b/3
k.+ leri 176a/5
 [=3]

kāhillik [Ar.+T.] Tembellik.
k. 161a/1
 [=1]
ḳahḳaha [Ar.] Yüksek sesle gülmek.
ḳ. 177a/9
 [=1]
ḳā'im [Ar.] Devamlı olarak.
ḳ. 159a/4
 [=1]
ḳal - [T.]
 1. (Renk, leke, iz, ıslaklık) Var olmaya devam etmek.
ḳ.- an 129b/4
ḳ.- masa 135a/6
ḳ.- sa 129b/14
ḳ.- up 130b/5
ḳ.- ursa 129b/11
 2. Olmak, herhangi bir durumda bulunmak.
ḳ.- an 133a/9
ḳ.- maya 114a/5, 178a/3
ḳ.- mış 158b/13
ḳ.- sa 115b/4
ḳ.- ursa 131b/8
 3. Belirtilen vakit, iş, vb. durumlardan geri kalanı, arta kalan.
ḳ.- an 171b/9, 172a/2
 4. Artmak.
ḳ.- anınuñ 134b/1
ḳ.- anı 132b/4
 5. Zaman, uzaklık veya nicelik belirten miktarda bulunmak.
ḳ.- inca 132b/11, 146b/1
ḳ.- maḳdur 145a/14
 6. Yapacağı şeyi yapamamak.
ḳ.- mış 152a/2, 171a/4, 171a/9
ḳalmış ol- [T.+T.] Yapacağı şeyi yapamamış durumda olmak.
ḳ.- mış olsa 152a/5
 → gèrü ḳ.-, ḳazaya ḳ.-, uyḳuda ḳ.-, namāzı ḳ.- mış ol-, yakın ḳ.-, ḳazāya ḳ.- mış ol-
 [=30]
ḳalb [Ar.] Gönül, yürek.
 → taşdıḳ-i ḳ.
 [=1]

kalbur [Ar.] Büyük delikli veya
seyrek telli elek.

k. + in 134a/14

[=1]

kaldur - [T.] Kaldırmak.

k. - a 178b/1, 181a/1, 181a/2

k. - maḳdur 181b/14

→ el *k.*-, āvāzın *k.*-

[=12]

kalıñlıḳ [T.] Kalın olma durumu.

k. + ina (kalıñlıḳına) 122b/3

[=1]

kalı [Far.] Halı.

k. 130b/14, 135a/2

[=2]

kalḳ - [T.]

1. Kalkmak, doğrulmak.

k. - a 180b/13

k. - arken 180a/8

k. - ıcaḳ 181a/4

k. - maḡa 170a/13

k. - up 126b/6

2. Uçmaya başlamak.

k. - up 123a/12

→ gün *k.*-, kıyāma *k.*-

[=9]

kaluñ [T.] Kalın.

k. 130b/1

[=1]

kamaş - [T.] Kamaşmak.

→ göz *k.*-

[=2]

kāmet [Ar.] Kamet.

k. 151a/10, 151a/13, 152a/11,

152a/6, 152b/2, 153a/10, 153a/12,

153a/12, 153a/13, 153a/14, 153b/12,

154a/2, 155a/1, 155a/6, 15a/6, 155b/4,

156a/13, 156b/11, 159b/3, 161b/6,

162a/5

k. + de 151b/1, 156b/8

k. + e 153b/11, 164a/6

k. + i 151a/12, 151a/14, 152a/9,

152a/10, 154a/1, 155a/14, 155b/2,

155b/3, 155b/5

kāmet eyit- [Ar.+T.] Kamet

okumak.

k. eyde 151a/12, 152a/5

k. eydilürken 155a/5, 155a/6

k. eyide 152a/3, 152a/4

k. eyidelüm 156a/6

k. eyitdi 148a/12, 148b/9

k. eyitsün 152a/7,

k. eyitmek 152a/7, 152a/8

k. eyitmedin 156a/9

→ ezān ve *k. eyit-*

[=48]

kāmetsüz [Ar.+T.] Kametin

okunmama durumu.

k. 156a/12

[=1]

kamış [T.] Kamış, bitki.

k. + dan i- 132a/10, 132a/11

[=2]

kan [T.] Kan.

k. 114b/5, 115a/2, 120a/1,

125b/5, 125b/5, 126a/1, 129b/13,

129b/13, 133b/14

k. ı- 128a/11

k. + ı 123a/12, 125b/6

[=12]

kanā‘at [Ar.] Elindekinden hoşnut
olma durumu.

k. 164b/9

[=1]

kanāra [Ar.] Hayvan kesilen yer,
mezbaha.

k. + dan 128a/11

[=1]

kanḡı [T.] Hangi.

k. 123b/10, 123b/9, 128a/8,

128a/8, 134a/6, 136b/10, 155b/4,

157a/10, 157b/1, 158b/10, 162a/3,

166a/13, 171a/2, 171a/5, 173b/10,

180b/3

k. + sı 162a/2, 171a/1

k. + sın 173b/6

k. + sina 166a/8

→ her *k.*

[=21]

kanlu [T.] Kan bulaşmış.

k. 125b/8

[=1]

kapa - [T.] Kapamak, örtmek.

k. - salar 118b/5

[=1]

ķapan - [T.] Kapalı duruma getirmek.

ķ.- *an* 118b/5

[=1]

ķaplan [T.] Kaplan.

ķ. 115a/5

[=1]

ķapu [T.] Kapı.

ķ. 155a/14, 163a/14, 163b/1,

173a/8

ķ. + *da* 155a/11

ķ. + *dan* 140a/7

ķ. + *sı* 143b/4, 162b/13, 163b/4

ķ. + *sın* 162b/8

ķ. + *sına* 149a/4, 153b/10,

153b/6

ķ. + *sında* 139a/8, 141a/13,

149a/6, 155a/10, 164b/12

ķ. + *sını* 139a/9

ķ. + *yı* 139a/10

[=20]

ķapusuz [T.] Kapısı olmayan.

ķ. 173a/8

[=1]

ķar [T.] Kar.

ķ. 119a/5

[=1]

ķaraldu [T.] Karaltı.

ķ. + *sın* 158b/10

[=1]

ķarañulıķ bk. **ķarañuluk**

ķ. 142b/13

[=1]

ķarañuluk [T.] Karanlık.

ķ. 166a/6

ķ. + *da* 167b/4

[=2]

ķarār [Ar.] Belli bir halde durma.

ķarār ēt- [Ar.+T.] Durmak.

ķ. *ēdicek* 180a/7

ķarār olun- [Ar.+T.] Bir meseleyi hükme bağlamak.

ķ. *olunmadı* 148a/6

→ bir ķ.

[=3]

ķaravaş [T.] Cariye, halayık.

ķ. 137a/14, 137b/1

ķ. + *a* 137b/1, 137b/1

ķ. + *ı* 137b/2

ķ. + *ını* 137b/10

ķ. + *larda* 136b/13, 136b/8

ķ. + *laruñ* 136b/14, 142a/4

ķ. + *uñ* 137a/1, 137b/7

[=12]

ķārbān-sarāy [Far.] Kervansaray.

ķ. 162b/11

[=1]

ķardaş [T.] Kardeş.

ķ. 137b/2

ķ. + *a* 137b/3

ķ. + *ı* 138b/13, 140b/12

[=4]

ķarın [T.] Karın.

ķ. 137a/10

ķ. + *ı* (*ķarnı*) 141b/13, 179b/1

ķ. + *ın* (*ķarnın*) 180b/5

ķ. + *ları* 136b/14

ķ. + *ların* 182a/1

[=6]

ķarındaş [T.] Kardeş.

ķ. + *um* 116a/3

[=1]

ķarış [T.] Karış.

ķ. 117b/3, 178a/5

ķ. + *dan* 117b/5

[=3]

ķarşu [T.] -e doğru.

ķ. 135a/3, 138b/3, 148a/9,

150b/12, 165a/14, 178a/4

[=6]

ķartabān [Far.] Namuzsuz.

ķ. 141a/12, 141a/14

ķ. *isem* 141a/12

[=3]

ķaşd [Ar.] Amaç, istek, gaye.

ķ. 147b/8, 151b/9, 170a/6,

170b/9

ķ. + *ı* 170b/10

ķ. + *ına* 168b/13

ķaşd ēt- [Ar.+T.] Bir amaç güderek bir işe girişmek.

ķ. *ēderem* 158a/8

ķ. *ētseler* 131a/1

[=8]

ķat [T.]

1. Tabakalar veya sıralar halinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası.

ķ. 122b/13, 123a/2, 123a/5, 129a/4, 135b/1, 135b/2

ķ. + *ı* 135b/3, 135b/4

ķ. + *ına* 135b/2

ķ. + *ınada* 135b/2

2. Huzur, katına.

ķ. + *ına* 129a/13, 141a/10, 141a/9, 141b/1, 141b/2, 148a/7

ķ. + *ında* 115a/10, 115a/11, 115a/12, 115a/13, 115a/14, 115a/7, 115a/9, 115a/9, 119a/10, 119a/11, 119b/4, 119b/5, 120b/8, 120b/8, 121a/9, 121a/9, 121b/10, 121b/11, 121b/3, 121b/3, 123a/11, 123b/10, 124b/10, 124b/11, 125a/11, 125a/12, 126a/9, 126a/9, 127b/7, 127b/9, 129a/7, 129a/9, 132a/11, 132a/12, 132a/6, 132a/7, 132a/9, 132a/9, 132b/1, 132b/14, 132b/2, 133a/1, 133a/4, 133a/5, 133a/9, 134a/7, 134a/8, 134b/13, 134b/14, 135a/10, 135a/8, 135b/13, 135b/14, 136a/1, 136a/3, 136b/11, 136b/12, 137a/6, 137a/7, 141b/10, 141b/10, 142a/10, 142a/5, 142a/9, 142b/1, 142b/10, 142b/3, 143b/4, 144b/12, 145a/1, 145a/2, 145b/11, 146a/3, 146b/10, 147a/1, 147a/1, 147a/11, 147a/11, 147a/12, 147a/13, 147a/3, 147a/4, 147a/8, 147a/8, 147a/9, 151a/12, 151a/13, 151a/3, 151b/12, 151b/13, 152a/4, 152a/7, 153b/3, 153b/6, 153b/9, 154a/11, 154a/14, 155b/1, 155b/2, 158a/12, 160a/13, 163a/10, 163a/11, 163a/5, 163a/6, 163a/7, 165b/3, 165b/4, 166b/10, 166b/11,

167b/14, 168a/2, 169a/1, 169b/1, 169b/10, 169b/10, 169b/12, 170a/10, 170a/10, 170a/12, 170a/4, 170a/7, 172b/14, 172b/14, 173a/10, 173a/10, 173a/12, 173a/13, 173a/5, 173a/6, 173a/7, 173b/10, 173b/13,

173b/3, 173b/5, 173b/6, 173b/8, 174a/10, 174a/10, 174a/4, 174a/4, 174b/8, 175a/1, 175a/3, 175a/8, 175a/9, 176b/12, 176b/14, 178b/3, 178b/3, 179a/9, 180a/10

ķ. + *larında* 123a/10

[=170]

ķat - [T.] Koymak, katmak.

ķ. - *salar* 125b/4

ķ. - *up* 118b/8, 132b/11, 132b/8
[=4]

ķat [Ar.] Kesme, kesilme.

ķat ^ē **ēt** - [Ar.+T.] Kesmek.

ķ. *ēde* 147a/9

[=1]

ķatı [T.]

1. Sert, yumuşak karşıtı.

ķ. 117a/11, 117a/13, 132a/10

2. Sert, şiddetli bir şekilde.

ķ. 147b/1

[=4]

ķatılıķ [T.] Katı olma durumu.

ķ. + *ın* (*ķatılığın*) 123b/1

[=1]

ķatır [T.] Katır.

ķ. 115a/6, 120b/7, 133b/4

[=3]

ķavī [Ar.] Sağlam, güvenilir.

ķ. + *yi* 168a/1

[=1]

ķavl [Ar.] Söz.

ķ. 121a/2, 134a/5, 141a/14

ķ. + *den* 129a/3

ķ. + *i* 115b/6, 115b/7, 119b/11,

136a/2, 145a/4, 173a/13, 174a/2,

177a/4, 179b/11

ķ. + *idür* 120a/9, 144b/12

ķ. + *in* 124b/13, 129a/3

ķ. + *inde* 125b/7, 125b/8,

145a/5

ķ. + *inedür* 141b/12

ķ. + *ler* 117a/9

[=22]

ķavlince [Ar.+T.] Sözünce.

ķ. 120a/3, 120a/4, 120a/5,

120a/6, 123a/1, 123a/1, 125b/13,

125b/13, 126a/3, 126a/4, 131b/10,

131b/11, 144b/6, 144b/6, 145a/3,
155a/11, 155a/9, 167a/10, 169b/14,
171a/6, 171a/9, 174a/8, 175a/7

[=23]

qavm [Ar.] İnsan topluluğu.

q. 159b/8

q. + *dendür* 158b/10

q. + *lerine* 140b/11

q. + *ün* 149b/14

q. + *ün* 150a/3, 158b/10

[=6]

qavşur - [T.] Kavuşturmak.

q.- *a* 178b/6

→ el q.-

[=3]

qavuş - [T.] Kavuşmak, birleşmek.

q.- *a* 132b/6

[=1]

qavül bk. **qavl**

q. + *ler* 143a/11

[=1]

qavüm bk. **qavm**

q. + *ler* 159b/2

q. + *leri* 147b/5

[=2]

qayd [Ar.] Kayıt.

qayd ét- [Ar.+T.] Söylemek.

q. *étmeye* 172a/4

qayd olun- [Ar.+T.] Söylenmek.

q. *olına* 171b/3

[=2]

qayır - [T.] Himaye etmek.

q.- *maz* 139b/7, 163a/2

[=2]

qayna - [T.] Kaynamak.

q.- *maduğ ı-* 133a/3

q.- *mış i-* 133a/4

[=2]

qaynat - [T.] Kaynamasını sağlamak.

q.- *salar* 132b/11

q.- *up (qaynadup)* 132b/8,

133a/5, 133a/7

[=4]

qaz [T.] Kaz.

q. 115a/4

[=1]

qazā [Ar.] Zamanında kılınmayan
namazın gereklerine uygun olarak
sonra kılınması.

q. 169a/6, 170b/10, 170b/11,
170b/4, 170b/9

q. + *dan* 170b/10, 170b/3,
170b/5, 170b/8

q. + *nuñ* 170b/11, 170b/3,
170b/5, 170b/8

q. + *sı* 171a/2

q. + *ya* 170b/11, 170b/3

qazā ét- [Ar.+T.] Zamanında
kılınmayan namazı gereklerine
uygun olarak sonra kılmak.

q. *ède* 127a/2, 128a/9, 146b/13,
152a/5

q. *édeler* 128b/13

q. *édüñ* 161b/10

q. *êtsün* 128a/11, 128a/13,
128b/2, 128b/4, 128b/5, 128b/6,
128b/7

q. *étmek* 147a/4, 147a/4,
152a/3, 171a/1

q. *êtsünler* 128b/14

q. *étmeyeler* 129a/4

qazā éder ol- [Ar.+T.+T.]

Zamanında kılınmayan namazı
gereklerine uygun olarak kılmak.

q. *éder olsa* 171a/4

qazāya qal- [Ar.+T.] Namaz,
vaktinde kılınamamak.

q. + *ya kalmış* 146b/3, 171a/7

qazāya kalmış ol- [Ar.+T.+T.]
Namazı, vaktinde kılınamamak.

q. + *ya kalmış olsa* 146a/7

→ lafz-ı q.

[=40]

qazan [T.] Kazan.

q. 134b/7

[=1]

qazı - [T.] Kazımak.

q.- *sun* 114b/5

[=1]

qazma [T.] Kazma.

k. 134b/7

[=1]

keçi [T.] Keçi.

k. 115a/6
[=1]
kedî [?] Kedi.
k. 127a/14
[=1]
kelām [Ar.] Söz, ifade.
kelām-ı kadīm [Ar.+Ar.] Ezeli söz,
Kur'an-ı Kerim.
k.-ı kadīmde 114b/1,
157b/12, 159a/9
→ hāşıl-ı k.
[=8]
kelime [Ar.] Kelime, sözcük.
k. 151a/7
k. + dūr 177b/3
k. + leri 151a/8
k. + lerinde 147a/9
k. + yi 151a/7
kelime-i akbar [Ar.+Ar.] Ekber
kelimesi, sözcüğü.
k.-i ekber 151b/2
kelime-i işbāt [Ar.+Ar.] Kelime-i
tevhitte geçen İllallah kelimesi.
k.-i işbāt 173b/14, 174a/1
kelime-i nefy [Ar.+Ar.] Kelime-i
tevhitte geçen La ilahe kelimesi.
k.-i nefydür 149b/8
k.-i nefy 173b/14, 174a/1
kelime-i şehādet Eşhedü en la
ilahe illallah ve eşhedü enne
Muhammeden abdūhu ve resulūh
cümlesi.
k.-i şehādetde 147a/10, 149b/6,
178a/9
k.-i şehādeti 173b/13
[=15]
kemāl [Ar.] Eksiksizlik.
k. 146a/3
kemāl-i luṭf [Ar.+Ar.] İhsanının,
kereminin, olgunluğu.
k.-i luṭfindan 152b/10
[=2]
kemer [Far.] İki sütun veya ayağı
birbirine üstten yarım çember
biçiminde bağlayan ve üzerine gelen
duvar ağırlıklarını, iki yanındaki
ayaklara bindiren tonoz bağlantı.

k. + ler 166a/8
[=1]
kemre [Far.] Gübre, tezek.
k. + leri 115a/8
k. + si 115a/6
k. + sinde 133b/2
[=3]
kenār [Far.] Köşe, uc, yan.
k. + ı 122a/5
[=1]
kendi bk. **kendü**
k. + nūñ 138a/6
[=2]
kendü [T.]
1. İyelik eki almış kelimelerin
önüne geldiğinde sıfat gibi kullanılır
ve anlamı pekiştirir.
k. 125a/10, 125a/3, 125a/5,
126b/7, 137b/2, 137b/10, 138a/14,
139b/14, 140a/3, 140a/4, 140a/6,
140b/5, 141a/1, 141a/12, 141b/2,
144b/7, 151a/5, 151b/13, 153a/8,
153a/9, 154b/2, 162a/10, 162a/4,
162b/4, 162b/7, 164b/9, 177b/9
2. Kişinin öz varlığı, kendisi.
k. 126b/7, 140a/5, 143b/5,
143b/9, 143b/10, 144a/5, 153a/7,
164b/4
k. + de 124b/2, 125a/7
k. + lere 140a/5
k. + lerinde 162a/12
k. + nūñ 126b/7, 168a/10,
175b/9
k. + si 125b/4, 145a/13
k. + ye 114a/7, 137b/11,
138a/1, 139b/13, 141a/7, 149b/3,
157a/13, 169b/3
k. + yi 172b/9
[=52]
kendüzi [T.] Kendisi, şahsı.
k. + ne 145b/1
[=1]
kene [Far.] Kene.
k. 116a/4
[=1]
Kenz Ebu'l-Berekat en-Nesefi'nin
Kenzü'd-Dekaik adlı eseri.

K. + *den* 138a/5, 150a/14,
150a/7, 170a/11
[=4]
kerāhet [Ar.] Mekruh olma hali.
k. 145b/11, 150a/6, 150a/9,
150b/13, 151a/1
[=5]
kerāhetsüz [Ar.+T.] Mekruh olmama
hali.
k. 145b/12, 146a/3, 150b/14,
156a/1
[=4]
kerāhiyye [Ar.] Mekruh olma hali.
→ *ma'a'l-k.*
[=1]
Kerderī Ebu'l-Mefahir Taceddin el-
Kerderi.
→ *Cāmi'i'şŞağīr-i K.*
[=1]
kerem [Ar.] Cömertlik, bağış.
k. 153a/1
k. + *üme* 153a/2
[=2]
Kerhī Ebu'l-Hasen Ubeydullah b. el-
Hüseyn b. Dellal el-Kerhi.
K. 115a/13
[=1]
kerīm [Ar.] Kerem sahibi, ulu.
kerīm-i muṭlaḳ [Ar.+Ar.] Lütüf ve
cömertliği sınırsız olan.
k.-i muṭlaḳ 153a/1
→ *Ḳur'ān-ı K.*
[=3]
kerīme [Ar.] Şerefli, aziz.
→ *āyet-i k.*
[=1]
kerpüc [T.] Balçıktan yapılmış tuğla,
kerpiç.
k. 122b/6, 132a/7, 135a/10
k. + *e* 122b/4
[=4]
kerre [Ar.] Defa, kez, sefer.
k. 129b/8, 131a/12, 132b/12,
147b/1, 147b/1
k. + *de* 130a/13, 131a/11,
131a/6, 135a/13, 135a/5
[=10]
kesil - [T.] Kesilmek.

k.- miş 125a/7
[=1]
keyfiyyet [Ar.] Bir şeyin taşıdığı şu
veya bu hal.
k. + *i* 165a/2
[=1]
kez [T.] Defa, kere, sefer.
k. 114a/1, 129b/11, 129b/12,
129b/8, 130a/10, 130a/13, 130a/2,
130a/4, 130a/6, 130a/9, 130a/9,
130b/11, 130b/12, 130b/13, 130b/13,
130b/14, 130b/9, 131a/11, 131a/2,
131a/5, 131a/5, 131a/6, 131a/7,
131a/8, 131a/9, 132a/1, 132a/10,
132a/12, 132a/2, 132a/8, 132b/10,
132b/12, 132b/2, 132b/6, 132b/9,
132b/9, 133a/1, 133a/13, 133a/4,
133a/5, 133b/1, 134b/14, 134b/7,
135a/12, 135a/12, 135a/3, 135a/4,
146a/10, 152a/13, 152a/7, 163a/13,
164a/12, 176a/7, 176a/8, 180a/7,
180b/12
[=56]
kıbel [Ar.] Taraf, yön, yan.
k. + *inden* 152b/11, 152b/14
[=2]
kıble [Ar.] Kible.
k. 149a/1, 166a/13, 166b/3,
166b/6, 167a/13, 167a/3, 167a/7,
167b/10, 167b/12, 167b/13, 167b/14,
167b/7, 167b/9, 168a/4, 168a/7,
168b/2, 168b/2
k. + *den* 148b/13, 167a/3,
167b/2, 168a/7
k. + *nüñ* 166b/4
k. + *ye* 150b/12, 151a/3,
165a/14, 167a/1, 167a/14, 167b/6,
167b/8, 168a/10, 169a/8, 171a/13,
172a/2, 172a/4, 178a/14, 178a/4,
180b/10, 180b/11, 181a/6
k. + *ye i-* 168a/12
k. + *yi* 168b/1
→ *istikbāl-i k.*, *ma'rifet-i k.*
[=43]
kıl [T.] Kıl, tüy.
k. 114a/5, 115b/4
k. + *lar* 176b/7

[=3]
kıl - [T.] (Namaz) Kılmak.
ķ.- *a* 134a/10, 145b/10, 146a/7,
 146a/7, 146a/8, 152a/3, 152b/5,
 156a/10, 157b/8, 162a/10, 162b/2,
 177a/11, 181a/10, 181a/3
ķ.- *alar* 152a/14
ķ.- *alar* 123b/11, 123b/9
ķ.- *am* 171a/12, 172a/1, 172a/3
ķ.- *an* 152b/2, 169a/5, 180a/13
ķ.- *anın* 122a/9
ķ.- *ayın* 157b/3, 159a/6,
 160a/5, 160b/5
ķ.- *dı* 168a/7
ķ.- *dıysa* 167b/1
ķ.- *duğı* 128a/10, 129a/10,
 129a/8, 171b/9, 173a/12, 181b/10
ķ.- *duğına* 169a/7
ķ.- *duğdan* 166b/8
ķ.- *ıcaķ* 124a/7, 162b/6, 166b/9
ķ.- *ınan* 124b/13
ķ.- *ınca* 147a/2
ķ.- *mağ* 158a/3, 161a/5
ķ.- *mağa* 157b/14
ķ.- *mağı* 159b/8
ķ.- *mağun* 159a/4
ķ.- *maķ* 124a/2, 127b/9,
 142b/3, 142b/3, 142b/4, 144b/11,
 145a/10, 145a/6, 145b/3, 145b/6,
 145b/7, 146a/12, 146b/11, 156a/12,
 156a/12, 156a/14, 162a/6, 162a/8,
 162b/4, 165a/14, 167b/2, 168a/1,
 168a/3, 170b/10
ķ.- *maķda* 170b/9
ķ.- *maķdan* 145a/7, 162b/5
ķ.- *maz* 181b/9
ķ.- *mış* 152a/1, 167b/5
ķ.- *mış i-* 145a/1
ķ.- *sa* 126a/7, 127a/13, 127b/9,
 142b/2, 144b/14, 147a/3, 152b/7,
 173a/5
ķ.- *salar* 146a/1, 152a/12,
 156a/4
ķ.- *sun* 127b/8, 142b/2, 142b/2
ķ.- *un* 181b/6
ķ.- *uñ* 150a/1, 159a/3

ķ.- *up* 160b/9, 165a/9
ķ.- *ur* 181b/9
ķ.- *urđı* 116a/7
ķ.- *urđı* 116a/11
ķ.- *urken* 126a/6
ķ.- *urlar* 152a/11, 152b/13
ķ.- *ursa* 127b/12, 128a/2,
 128a/6, 142a/13, 142a/13, 169a/8
ķılı vër - [T.+T.] Eda etmek, yerine
 getirmek.
ķ.- *ı vërđı* 143b/10, 143b/11,
 143b/12, 143b/12, 143b/5, 143b/6,
 143b/7, 143b/7, 143b/8, 143b/9
 → *namāz ķ.*-, *namāzı ķ.*-,
namāzın ķ.-, *namāzı ķ.-mış ol-*, *farz ķ.*-
, ırte namāzın ķ.-, *öyle namāzın ķ.*-,
öyle namāzın ķ.-mış ol-, *yatsu*
namāzın ķ.-
 [=241]
ķılıcı [T.] (Namaz) Kılan kimse.
 → *namāz ķ.*
 [=2]
ķılıç [T.] Kılıç.
ķ. 134b/9
 [=1]
ķılın - [T.] (Namaz) Kılınmak.
ķ.- *an* 114a/10, 114b/14,
 121a/5, 129a/6, 146a/9, 153a/4,
 157a/9, 157a/9, 160b/10, 160b/11,
 160b/12
ķ.- *caķ* 177a/12
ķ.- *sa* 166b/10
ķ.- *ursa* 162b/7
 → *namāz ķ.*-, *namāzı ķ.*-
 [=18]
ķınye Eserin kime ait olduğu tespit
 edilememiştir.
ķ.+ *den* 172a/2
 [=1]
ķır - [T.] Öldürmek.
ķ.- *mağa* 176b/8
 [=1]
ķırā'at [Ar.] Okumak işi, okuma.
ķ. 177b/11, 177b/12, 182a/5
ķ.+ *dur* 177b/11
ķ.+ *ı* 180a/12

ķırā'at-ı teŧehhüd [Ar.+Ar.]
Namazda oturulduğu vakit
Ettahiyyatü duasını okuma.
ķ.-ı teŧehhüd 180b/1
[=6]

ķırañ [T.] Kenar, kıyı, uç.
ķ.+ larına 145b/1
[=1]

ķırķ [T.] Kırk, 40 .
ķ. 145a/7
[=1]

ķışa [T.]
1. Kısa.
ķ. 142a/11,
ķ. i- 122a/9
2. Ayrıntısı çok olmayan, kısa.
ķ. 154a/14
[=3]

ķışacuk [T.] Çok kısa.
ķ. 122a/13
[=1]

ķışal - [T.] Kısa duruma gelmek.
ķ.- mağa 144a/10
[=1]

ķış [T.] Kış.
ķ. 128b/4
ķ. ı- 128b/7
ķ.+ ın 145a/9
[=3]

ķiyām [Ar.] Namazda ayakta durma.
ķ. 177b/13, 182a/7
ķ.+ a 178b/4
ķ.+ da 176b/12, 180a/12,
180a/12, 180a/13, 180a/14, 180a/2,
181b/14

ķiyāma ķalk- [Ar.+T.] Ayağa kalkmak.
ķ.+ a ķalka 181a/1

ķiyāma ŧur-[Ar.+T.] Ayağa kalkmak.
ķ.+a ŧurıcaķ 126b/9
[=12]

ķiyāmet [Ar.] Kıyamet.
ķ.+ de 161a/9, 164b/12
ķ.+ e 149a/9

ķiyāmet günü [Ar.+T.] Kıyamet günü.

ķ. güninde 133b/5, 153a/3,
157a/4, 157b/3, 159a/10, 159a/12
ķ. günine 158a/6
[=10]

ķiyās [Ar.] Karşılaştırma.
ķ. 115b/6, 123b/8, 136a/9,
136a/9

ķiyās ét- [Ar.+T.] Karşılaştırmak,
mukayese etmek.
ķ. eder 115b/3

ķiyās eyle- [Ar.+T.]
Karşılaştırmak, mukayese etmek.
ķ. eylediler 128b/8

ķiyās olun- [Ar.+T.]
Karşılaştırılmak, mukayese
edilmek.
ķ. oluna 171a/8
[=7]

ķiyāsen [Ar.] Kıyas yoluyla.
ķ. 118b/7
[=1]

ķıyın [T.] Yan, taraf.
ķ.+ dan 143a/4
[=1]

ķız - [T.] Kızmak, aşırı ısınmak.
ķ.- ınca 134b/12
[=1]

ķız [T.] Kız.
ķ. 137b/2, 137b/2, 137b/3,
137b/8
ķ.+ a 137b/2
ķ.+ ı 138a/11, 138a/11,
138a/11, 138a/11, 138a/9
[=10]

ķızar - [T.] Kızarmak.
ķ.- maķdur 145a/13
[=1]

ķızılķ [T.] Kızıl olma durumu.
ķ.+ dan 145a/5
ķ.+ dur 145a/4
[=2]

ķi [Far.] Ki.
ķ. 114a/1, 114a/12, 114a/14,
114a/2, 114a/5, 114a/6, 114a/9,
114a/9, 114b/1, 114b/10, 114b/11,
114b/11, 114b/2, 114b/3, 114b/3,
114b/4, 114b/7, 114b/9, 115a/1,

115b/1, 115b/12, 115b/14, 115b/14,
 115b/8, 116a/11, 116a/14, 116a/2,
 116a/3, 116a/3, 116a/6, 116a/8,
 116a/9, 116b/1, 116b/13, 116b/14,
 116b/14, 116b/4, 116b/5, 116b/5,
 117a/10, 117a/2, 117a/5, 117a/8,
 117b/10, 117b/11, 117b/11, 117b/12,
 117b/14, 117b/2, 117b/8, 118a/11,
 118a/12, 118a/13, 118a/3, 118a/7,
 118a/9, 118b/1, 118b/3, 119a/11,
 119a/12, 119b/1, 119b/11, 119b/13,
 119b/13, 119b/14, 119b/3, 119b/6,
 119b/6, 120a/1, 120a/11, 120a/11,
 120a/12, 120a/2, 120a/4, 120a/7,
 120a/9, 120b/1, 120b/10, 120b/12,
 120b/13, 120b/14, 120b/2, 120b/3,
 120b/7, 120b/9, 121a/2, 121a/3,
 121a/4, 121b/12, 121b/13, 121b/4,
 122a/10, 122a/12, 122a/6, 122a/7,
 122b/2, 122b/2, 123a/11, 123a/2,
 123a/6, 123a/8, 123b/14, 123b/2,
 123b/4, 123b/4, 123b/8, 124a/1,
 124a/1, 124a/2, 124a/3, 124a/4,
 124a/5,

124a/6, 124a/8, 124a/9, 124b/4,
 124b/5, 124b/9, 125a/10, 125a/12,
 125a/13, 125a/14, 125a/2, 125a/3,
 125a/4, 125a/6, 125a/7, 125b/1,
 125b/11, 125b/12, 125b/5, 125b/6,
 125b/9, 126a/1, 126a/10, 126a/2,
 126a/5, 126b/1, 126b/10, 126b/14,
 126b/4, 126b/4, 126b/6, 126b/8,
 127a/1, 127a/10, 127a/14, 127a/3,
 127a/5, 127a/8, 127a/9, 127b/10,
 127b/12, 127b/13, 127b/4, 128a/1,
 128a/14, 128a/3, 128a/5, 128a/7,
 128a/8, 128a/9, 128a/9, 128b/12,
 128b/4, 128b/8, 129a/12, 129a/13,
 129a/2, 129a/3, 129a/5, 129b/10,
 129b/12, 129b/13, 129b/7, 129b/7,
 130a/1, 130a/11, 130a/13, 130a/5,
 130b/10, 130b/12, 130b/13, 130b/14,
 130b/4, 130b/6, 130b/7, 130b/8,
 130b/9, 131a/14, 131a/3, 131a/6,
 131b/12, 131b/13, 131b/4, 131b/6,
 131b/7, 131b/8, 131b/9, 131b/9,

132a/12, 132a/14, 132a/3, 132a/5,
 132a/7, 132a/9, 132b/5, 132b/7,
 132b/9, 133a/13, 133a/2, 133a/8,
 133a/9, 133b/10,

133b/13, 133b/13, 133b/2,
 133b/2, 133b/3, 133b/7, 133b/9,
 134a/1, 134a/10, 134a/12, 134a/4,
 134a/6, 134a/9, 134b/14, 134b/3,
 134b/3, 134b/4, 134b/6, 134b/7,
 134b/8, 135a/11, 135a/14, 135a/5,
 135a/7, 135b/12, 135b/5, 135b/6,
 135b/7, 136a/10, 136a/10, 136a/10,
 136a/12, 136a/14, 136a/5, 136a/6,
 136a/7, 136b/11, 136b/13, 136b/2,
 136b/4, 136b/6, 136b/8, 137a/1,
 137a/11, 137a/12, 137a/12, 137a/7,
 137a/9, 137b/11, 137b/14, 137b/4,
 138a/1, 138a/2, 138a/5, 138b/10,
 138b/11, 138b/12, 138b/13, 138b/6,
 138b/8, 138b/8, 139a/1, 139a/10,
 139a/12, 139a/13, 139a/3, 139a/4,
 139a/4, 139a/5, 139a/6, 139a/6,
 139a/7, 139a/8, 139a/9, 139b/10,
 139b/11, 139b/11, 139b/14, 139b/2,
 139b/4, 139b/4, 139b/5, 139b/5,
 139b/8, 139b/8, 140a/10, 140a/11,
 140a/11, 140a/12, 140a/14, 140a/14,
 140a/3, 140a/4, 140a/5, 140a/7,
 140b/11, 140b/2, 140b/5, 140b/9,
 141a/10, 141a/11, 141a/14, 141a/5,
 141a/6, 141a/6, 141b/3, 141b/4,
 141b/6, 141b/7, 142a/1, 142a/10,
 142a/7, 142b/11, 142b/11, 142b/12,
 142b/14, 142b/5,

143a/1, 143a/10, 143a/13,
 143a/14, 143a/3, 143a/6, 143a/7,
 143a/8, 143b/14, 143b/3, 143b/3,
 144a/1, 144a/1, 144a/2, 144a/2,
 144a/4, 144a/5, 144a/6, 144a/7,
 144a/8, 144b/13, 144b/14, 144b/2,
 145a/10, 145a/12, 145a/13, 145a/13,
 145a/14, 145a/6, 145a/7, 145b/1,
 145b/10, 145b/10, 145b/12, 145b/13,
 145b/3, 145b/3, 145b/5, 145b/8,
 146a/10, 146a/10, 146a/13, 146a/3,
 146a/6, 146a/8, 146b/10, 146b/10,

146b/4, 146b/5, 146b/6, 147a/10,
147a/13, 147a/5, 147b/11, 147b/11,
147b/12, 147b/13, 147b/2, 147b/2,
147b/4, 148a/8, 148b/1, 148b/11,
148b/12, 148b/13, 148b/2, 148b/3,
148b/4, 148b/4, 148b/6, 148b/6,
148b/7, 149a/10, 149a/11, 149a/12,
149a/14, 149a/2, 149a/6, 149a/8,
149a/8, 149b/1, 149b/13, 149b/14,
149b/2, 149b/3, 149b/4, 149b/5,
149b/6, 149b/8, 149b/9, 150a/1,
150a/13, 150a/14, 150a/2, 150a/6,
150a/8, 150b/10, 150b/11, 150b/12,
150b/2, 150b/4, 150b/7, 150b/8,
150b/8, 150b/9, 151a/11, 151a/13,
151a/2, 151a/4, 151a/6, 151a/7,
151a/9, 151b/1, 151b/10,
151b/3, 151b/3, 151b/6,
151b/7, 152a/10, 152a/12, 152a/13,
152a/2, 152a/3, 152a/5, 152b/1,
152b/11, 152b/13, 152b/3, 152b/5,
152b/6, 153a/1, 153a/10, 153a/10,
153a/10, 153a/11, 153a/13, 153a/2,
153a/6, 153a/7, 153a/9, 153b/11,
153b/12, 153b/14, 153b/2, 153b/3,
153b/4, 153b/6, 153b/8, 154a/10,
154a/12, 154a/12, 154a/2, 154a/6,
154a/8, 154b/1, 154b/10, 154b/11,
154b/14, 154b/4, 154b/5, 154b/6,
154b/9, 155a/12, 155a/13, 155a/14,
155a/2, 155a/4, 155a/7, 155a/8,
155a/8, 155b/10, 155b/11, 155b/14,
155b/3, 155b/5, 155b/5, 155b/6,
155b/7, 155b/8, 155b/9, 156a/11,
156a/11, 156a/12, 156a/2, 156a/3,
156a/4, 156a/5, 156a/6, 156a/7,
156a/8, 156b/1, 156b/10, 156b/12,
156b/2, 156b/3, 156b/9, 157a/10,
157a/10, 157a/11, 157a/12, 157a/12,
157a/14, 157a/14, 157a/14, 157a/2,
157a/3, 157a/5, 157a/6, 157a/8,
157a/9, 157b/1, 157b/11, 157b/13,
157b/2, 157b/3, 157b/5, 157b/6,
157b/7, 157b/7, 158a/12, 158a/2,
158a/4, 158a/5, 158a/6, 158a/7,
158a/8, 158a/8,

158a/9, 158b/12, 158b/13,
158b/13, 158b/13, 158b/2, 158b/5,
158b/6, 158b/6, 158b/8, 158b/9,
159a/10, 159a/12, 159a/13, 159a/3,
159a/3, 159a/6, 159a/8, 159b/1,
159b/10, 159b/13, 159b/14, 159b/2,
159b/3, 159b/5, 159b/7, 159b/8,
159b/8, 160a/11, 160a/14, 160a/3,
160a/5, 160a/7, 160a/7, 160b/1,
160b/1, 160b/10, 160b/10, 160b/12,
160b/13, 160b/3, 160b/4, 160b/5,
160b/7, 161a/1, 161b/10, 161b/11,
161b/13, 161b/14, 161b/3, 161b/7,
161b/8, 161b/9, 162a/12, 162a/12,
162a/3, 162a/4, 162a/6, 162a/7,
162a/9, 162b/1, 162b/12, 162b/13,
162b/14, 162b/2, 162b/4, 162b/5,
163a/2, 163a/5, 163a/8, 163b/11,
163b/12, 163b/14, 163b/6, 163b/8,
164a/10, 164a/10, 164a/11, 164a/11,
164a/13, 164a/13, 164a/14, 164a/2,
164a/4, 164a/8, 164a/8, 164b/1,
164b/2, 164b/3, 164b/5, 164b/5,
164b/6, 164b/7, 164b/8, 164b/8,
165a/10, 165a/11, 165a/12, 165a/2,
165a/5, 165a/7, 165b/1, 165b/10,
165b/12, 165b/12, 165b/12, 165b/13,
165b/14, 165b/2, 165b/4, 165b/6,
166a/10, 166a/11, 166a/12, 166a/13,
166a/3, 166a/6,
166a/7, 166a/9, 166b/14,
166b/2, 166b/5, 166b/7, 166b/9,
167a/10, 167a/12, 167a/2, 167a/5,
167b/10, 167b/11, 167b/3, 167b/4,
167b/6, 168a/1, 168a/10, 168a/11,
168a/8, 168a/9, 168b/10, 168b/10,
168b/11, 168b/11, 168b/11, 168b/12,
168b/13, 168b/3, 168b/4, 168b/5,
168b/6, 168b/7, 168b/7, 168b/8,
169a/10, 169a/11, 169a/5, 169b/1,
169b/13, 169b/14, 169b/5, 169b/6,
169b/8, 170a/1, 170a/1, 170a/12,
170a/12, 170a/14, 170a/3, 170a/4,
170a/5, 170a/6, 170a/9, 170b/10,
170b/12, 170b/12, 170b/14, 170b/2,
170b/3, 170b/5, 170b/7, 170b/8,

170b/9, 171a/12, 171a/2, 171a/3,
 171b/1, 171b/10, 171b/11, 171b/14,
 171b/14, 171b/2, 171b/3, 171b/5,
 171b/7, 171b/8, 172a/1, 172a/13,
 172a/13, 172a/2, 172a/3, 172a/4,
 172a/5, 172a/6, 172a/7, 172b/1,
 172b/11, 172b/12, 172b/13, 172b/4,
 172b/5, 172b/7, 172b/8, 173a/11,
 173a/12, 173a/14, 173a/3, 173a/7,
 173a/8, 173a/8, 173b/1, 173b/11,
 173b/12, 173b/3, 173b/6, 173b/9,
 174a/1, 174a/10, 174a/12, 174a/12,
 174a/14, 174a/14, 174a/14,
 174a/2, 174a/5, 174a/8, 174b/1,
 174b/10, 174b/11, 174b/12, 174b/13,
 174b/14, 174b/2, 174b/3, 174b/7,
 175a/1, 175a/14, 175a/14, 175a/14,
 175a/2, 175a/4, 175a/5, 175a/6,
 175a/8, 175a/9, 175b/1, 175b/11,
 175b/13, 175b/3, 175b/4, 175b/5,
 175b/6, 175b/8, 175b/9, 176a/1,
 176a/10, 176a/11, 176a/11, 176a/12,
 176a/3, 176a/6, 176a/7, 176a/7,
 176b/10, 176b/2, 176b/2, 176b/3,
 176b/5, 176b/6, 176b/6, 176b/7,
 176b/9, 177a/1, 177a/10, 177a/13,
 177a/2, 177a/5, 177a/5, 177a/8,
 177b/11, 177b/12, 177b/14, 177b/6,
 177b/7, 177b/8, 178a/1, 178a/1,
 178a/13, 178a/4, 178a/6, 178a/7,
 178a/9, 178b/1, 178b/13, 178b/2,
 179a/11, 179a/13, 179a/13, 179a/5,
 179a/6, 179a/7, 179a/9, 179b/1,
 179b/10, 179b/11, 179b/11, 179b/12,
 179b/3, 179b/5, 179b/6, 179b/8,
 180a/11, 180a/11, 180a/12, 180a/2,
 180a/3, 180a/5, 180a/6, 180a/9,
 180b/10, 180b/11, 180b/2, 180b/3,
 180b/6, 180b/7, 180b/8, 180b/9,
 181a/5, 181b/10, 181b/3, 181b/5,
 181b/6, 181b/7,
 181b/8, 181b/8, 181b/9,
 182a/13, 182a/13, 182a/3, 182a/3,
 182a/5, 182a/6, 182a/9

[=913]

kiçi [T.] Küçük.

k. 158a/10

[=1]

Kifāye Beyhaki'nin Kifayetü'l-Fukahaeş adlı eseri olduğu düşünülmektedir.

K. + *de* 117b/14

[=1]

kifāyet [Ar.] Yeter miktarda olma.

kifāyet ét- [Ar.+T.] Yeter miktarda olmak.

k. *èder* 131a/8, 152a/7, 152b/1, 166a/3, 171a/14, 171b/6, 176a/5

k. *ètdiler* 161b/4

k. *ètmez* 171b/6

kifāyet èdi vèr- [Ar.+T.+T.]

Çabucak veya kolaylıkla yeterli olmak.

k. *èdi vère* 155a/1

[=10]

kilīm [Far.] Kilim.

k. 130b/14, 135a/2, 139a/2

[=3]

kim 1. [Far.] Ki.

k. 123b/10, 140a/8, 140b/6, 141b/8, 146b/8, 147b/8, 149b/5, 151a/14, 153a/5, 154b/6, 154b/8, 158b/13, 159b/11, 160b/4, 163b/13
 2. [T.] "Hangi kişi" anlamında kullanılan soru sözü.

k. 151a/10, 162b/8

k. + *e* 149a/12, 157b/4

k. + *üñ* 149a/5

[=20]

kimesne [T.] Kimse.

k. 118a/13, 157a/3, 166b/4, 170a/3, 172b/12

[=5]

kimse [T.]

1. Herhangi bir kişi.

k. 118b/11, 118b/14, 119a/6, 121b/1, 121b/4, 121b/9, 123b/12, 124a/10, 124b/2, 125a/14, 125a/3, 126a/11, 126a/14, 126b/7, 129b/7, 147a/14, 147a/2, 148a/8, 152a/2, 153a/8, 154b/1, 155a/2, 156a/9, 157b/2, 157b/6, 158b/14, 162a/3, 162a/8, 166a/10, 166b/5, 166b/7,

168a/14, 171a/3, 172a/13, 172b/2,
172b/9, 173a/11, 173a/3, 173b/12,
174a/12, 174a/3, 174a/7, 174a/8
k. + den 147b/13
k. + dūr 160a/3
k. + ler 117a/4, 146a/11,
152a/10, 156a/13, 165b/6
k. + leri 141b/5
k. + nüñ 119b/4, 121a/6,
124a/14, 126b/5, 126b/9, 127b/1,
127b/3, 129b/10, 130a/1, 134a/6,
142a/13, 144b/13, 148b/5, 152a/4,
154b/14, 154b/14, 162a/9, 162b/9,
169b/13, 170a/12
k. + ye 124a/12, 161b/3,
167b/6, 169a/5, 177a/14
k. + yi 161a/11
2. (Olumsuz cümlelerde)
Hiçbir şahıs, hiçbir insan.
k. 138b/14, 143a/8, 151a/10,
161a/1, 165a/2, 173b/4
→ her k.
[=84]
kimsene bk. **kimesne**
k. 146b/11, 166a/5, 170a/14
[=3]
Kımyā-yı Sa'ādet Gazzali'nin eseri.
K. + de 139b/8
[=1]
kir [T.] Kir.
k. 136a/14, 136b/1
[=2]
kişi [T.] Kişi, kimse.
k. 114b/3, 123b/6, 124b/9,
127a/2, 129a/12, 130a/11, 130b/2,
130b/3, 137a/14, 137a/2, 137b/1,
138b/12, 139a/14, 139a/4, 139a/6,
140a/7, 141b/2, 141b/3, 142b/1,
142b/11, 142b/7, 143a/10, 148b/1,
148b/2, 150b/10, 150b/10, 150b/4,
151a/12, 152b/5, 154b/8, 155a/9,
156b/4, 157b/2, 158b/10, 158b/11,
160b/12, 161b/13, 163b/13, 164b/5,
165b/10, 167b/10, 168a/13, 168a/3,
168a/9, 174b/9, 175b/9, 176a/11,
176a/7, 176a/8, 176b/11, 176b/2,
176b/6, 178a/1, 180b/2, 182a/13

k. + den 155b/3, 167b/5
k. + ler 139b/4, 141a/1, 156a/3
k. + lerüñ 137a/13
k. + nüñ 132a/14, 137a/3,
138a/14, 138b/5, 142a/11, 142b/5,
169b/6, 170b/14, 176a/11, 176a/13,
176b/8
k. + ye 137a/14, 137b/1,
138a/2, 138b/11, 151a/11, 157a/8,
159a/1, 165b/13, 182a/14
k. + yi 158b/6, 158b/7
[=83]
kitāb [Ar.] Kitap.
k. + larda 171a/11, 178a/5
k. + larında 159a/7, 159b/7,
173b/1
k. + laruñ 172b/14
[=6]
Kitāb-ı Hüccac Eserin kime ait
olduğu tespit edilememiştir.
K. + da 179b/9
[=1]
Kitāb-ı Şalāt Şeybani'nin el-Mebsut
adlı eserinin bir bölümü.
K. + da 116b/8
K. + ıyla 117a/10
[=2]
Kitāb-ı Taḥarrī Tahavi'nin hangi
eseri olduğu tespit edilemeyen Salat-ı
Şerh-i Tahavi adlı eserin bölümü.
K. + den 168a/14
[=1]
ko - [T.]
1. Bir şeyi bir yere bırakmak,
belli bir yere yerleştirmek.
k. 129b/1
k. - duñ 179a/14
k. - mağadur 178b/14
k. - maḳ 149a/14, 153a/2,
178b/14, 180b/9
k. - maḳda 178b/13
k. - maḳdur 179a/8
k. - maya 122a/14
k. - mazdan 121a/14
k. - mazlar 160a/10
k. - r 164b/10
k. - sa 121b/8, 121b/9, 141a/13

k.- salar 118b/10, 132a/13, 132b/13, 133a/1, 145a/14
 2. İzin vermek, serbest bırakmak.
k. 149a/8
k.- maya 140a/10, 141a/10, 141a/9
k.- r ı- 141a/9
 4. Katmak, eklemek, dökmek.
k.- salar 133a/7, 180a/5
 [=28]
koğu bk. **koğu**
k. + sundan 135a/6
 [=1]
koğu [T.] Koku.
k. + sı 132a/4
 [=1]
kol [T.] Kol.
k. + ı 179a/3, 179a/5
k. + ları 141b/12
k. + ların 138a/6, 182a/1
k. + larını 137a/1
 [=6]
koltuk [T.] Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.
k. + ında (koltuğında) 126a/6
k. + ları 180a/4
k. + ların 180b/6
 [=3]
kon - [T.]
 1. Konulmak.
k.- an 121b/14
 2. İnmek, konmak.
k.- duğı 123a/12
k.- sa 124a/10, 124a/13, 127b/4
 [=5]
konşı [T.] Komşu.
k. 162a/6
k. + sında 162a/8
 [=2]
konuk [T.] Misafir.
konuk ol- [T.+T.] Misafir olmak.
k. olmakdan 141a/4
 [=1]
konul - [T.] Koyulmak, başlamak.
k.- maya 171b/3
 [=1]
kork - [T.] Kaygı duymak, korkmak.

k.- arsa 127b/6
k.- dum 175b/7
k.- sa 147a/3, 172b/3
 [=4]
korku [T.] Korku.
k. 154b/8
 [=1]
koş - [T.] Eklemek, katmak.
k.- mak 182a/12
 [=1]
koşun [Moğ.] Yan yana dizilmiş insanların oluşturduğu dizi.
k. + ı 161a/6
k. + ıla 158b/8
k. + ın 158b/8
 [=3]
koy - [T.]
 1. Bir şeyi bir yere bırakmak.
k.- a 122a/14, 149a/11, 179a/2, 180b/4, 180b/4, 180b/5, 180b/7, 181a/7, 181a/8
k.- ayım 152b/14
k.- sa 131a/9
k.- salar 131a/6, 132a/3
k.- up 126a/12, 131a/11, 132a/1, 178b/12
 2. Bırakmak, terk etmek.
k.- up 147a/3, 165a/8
koya dur- [T.+T.] Koymak, bırakmak.
k.- a dura 178a/13
 [=11]
koyı [T.] Koyu.
k. 117a/11, 117a/13
 [=2]
koyın [T.] Koyun.
k. 115a/6, 133b/3, 133b/13
 [=3]
koyun [T.] Koyunla elbise arasında kalan kısım.
k. + ına (koyunına) 124a/13, 126a/12
k. + ında (koyununda) 125a/12, 125a/8
 [=4]
köpük [T.] Köpük.
k. 133a/7

k. + in (köpügin) 133a/7
[=2]
köşe [Far.] Bölüm, yer veya yan.
k. + sinde 122a/8
[=1]
köşk [Far.] Köşk.
k. 176a/12, 176a/8, 176b/3
k. + ler 176b/7
[=4]
köy - [T.] Beklemek.
k.- mek 145a/10
[=1]
kıdsî [Ar.] Kutsal, mukaddes.
→ ḥadīs-i kı.
[=1]
Qudûrî bk. **Qudûrî Şerhi**
Q. + den 138a/5
[=1]
Qudûrî Şerhi Kuduri'nin Şerhu
Muhtasari'l-Kerhi adlı eseri.
Q. + nde 166a/2
[=1]
Kûfe [?] Irak'ta bir şehir.
→ 'ulemâ-ı K.
[=1]
Kûfî [?] Kufe'de yaşayan kimse.
K. + ler 174a/4, 174a/5
[=2]
kul [T.]
1. Köle.
k. 141a/13, 146b/6, 150a/6
k. + ı 141a/9, 141b/2
k. + in 141a/13
k. + ina 141b/3
k. + inuñ 138a/14
k. + uñ 137b/7, 141b/2, 150a/8
2. Allah'a göre insan, insan.
k. + lardan 158a/4
k. + ları 168b/6, 177b/4
k. + uñ 152b/9, 152b/10
k. + um 152b/11, 153a/2
k. + uma 152b/12, 152b/7
k. + umuñ 153a/1
k. + uñuñ 152b/14
[=22]
qulağızla - [T.] Rehberlik etmek.
q. 177b/4
[=1]

qulağızlan - [T.] Rehberlik etmek.
q.- duq 161b/5
[=1]
qulaq [T.] Kulak.
q. + ı (qulağı) 125a/7, 141b/14,
149a/13, 178b/1, 180b/7
q. + ina (qulağına) 147b/7,
154b/14, 155a/1
q. + ları 149a/11
[=9]
qulluq [T.] Kul olma durumu, kölelik.
q. ed- 141b/5
q. eyle- 141b/5
[=2]
Qur'an [Ar.] Kur'an.
Q. 114a/14, 114a/14, 114b/11,
127a/5, 143a/14, 143a/14, 154b/1,
155a/2, 158a/9, 165a/5, 176a/8,
177b/1, 181a/11, 182a/10, 182a/10
Q. + da 158b/2, 179a/7
Q. + dan 143b/14
Q. + ı 145a/7, 176a/7, 179b/14
Q. + uñ 176a/7
Qur'an-ı Kerîm [Ar.+Ar.] Aziz,
ulu Kur'an.
Q.-ı Kerîm'de 157b/4, 159a/3
Qur'an-ı Mecîd [Ar.+Ar.] Şanı,
şerefi yüce olan Kur'an.
Q.-ı Mecîd'de 158a/5, 159b/3,
170b/6, 172b/7
Q.-ı Mecîd'inde 168b/4
→ naşş-ı Q.
[=30]
qurbân [Ar.] Kurban.
q. + dur 179a/10
qurbân êt- [Ar.+T.] Kurban
niyetiyle kesmek.
q. êde 176b/2
q. êtmege 176b/4
[=3]
qurd [T.] Kurt.
q. 115a/4
[=1]
qurı bk. **quru**
q. 114a/5, 115b/4, 118b/14,
119a/7, 119a/8, 122b/1, 136a/1,
159b/1

k. i- 125b/1, 128b/6, 135b/13
[=11]
ķurı - bk. **ķuru** -
k.- duķdan 135b/1
k.- madın 136a/5
k.- mağ 135a/8
k.- sa 130b/5
k.- yup 121a/1, 122b/6, 122b/6
[=7]
ķurit - bk. **ķurut** -
k.- alar (ķurıdalar) 135a/4
[=1]
ķurtul - [T.] Kurtulmak.
k.- dı 172b/8
[=1]
ķurtulmaķlık [T.] Kurtulma durumu.
k. 143a/11
[=1]
ķuru - [T.] Kurumak.
k.- duğından 118b/11, 118b/9,
135b/9
k.- duķdan 127a/14, 127b/3,
133b/10, 135b/3
k.- madın 130b/3
k.- mağ 125b/2, 135a/14
k.- yıcaķ 119b/1, 120b/11,
120b/12, 120b/9, 130b/2
[=15]
ķuru [T.] Kuru.
k.+ sı 120b/8
k.+ sın 135b/7
[=2]
ķurut - [T.]Kurutmak.
k.- mağun 131b/9
k.- maķ 131b/8
[=2]
ķuş - [T.] Kusmak.
k.- ılan 115a/3
[=1]
ķuşundı [T.] Kusmuk.
k. 115a/3
[=1]
ķuşūr [Ar.] Suç, kabahat.
k.+ in 175b/9
[=1]
ķuş [T.] Kuş.
k. 124a/10, 125b/12, 126a/12,
126a/5, 126a/6, 164a/2

k.+ lar 115a/10
k.+ lardan 124a/12, 127b/3
k.+ uñ 124a/11, 125b/14
[=11]
ķuvvet [Ar.]
1. Şiddet.
k. 130a/12, 149b/4
2. Güç.
k.+ i 130a/14
k.+ in 149b/7
ķuvvet ét- [Ar.+T.] Şiddetlenmek
k. edüp 149b/3
[=5]
ķuvvetli [Ar.+T.] Kuvvetli, güçlü.
k. 130b/3
[=1]
ķuvvetlü bk. **ķuvvetli**
k. 130a/1 1
[=1]
ķuyı bk. **ķuyu**
k. 131b/2
[=1]
ķuyu [T.] Kuyu.
k. 129a/2, 131b/3
k.+ dan 128b/10
k.+ ya 128b/8, 131a/14
[=5]
ķüçi [T.] Küçük.
k. 152b/8
[=1]
ķüçük [T.] Küçük.
k. 122a/11
k.+ inüñ (ķüçüginüñ) 117b/11
[=2]
ķüfiyet [Ar.] Yeter miktarda olma.
k. 161b/3
[=1]
ķül [Ar.] Bir şeyin tamamı.
k. 127a/9
ķül ol- [T.+T.] Yanıp kül haline
gelmek.
k. ol- 120a/3
[=2]
ķülek [T.] Su kovanı, kova.
k. 128b/10, 131b/1, 131b/2,
131b/3
[=4]
ķülli [Ar.] Bütün, tüm, hepsi.

k. + 127a/8
 k. + *nde* 149a/7
 k. + *ni* 176a/3
 k. + *nüñ* 167a/4
 k. + *si* 134b/4, 137a/4, 142a/13,
 153b/10
 k. + *sin* 134a/10
 k. + *sini* 164b/8
 k. + *sinüñ* 117b/12
 [=11]
küllî [Ar.] Bütüne ve genele ilişkin.
 k. 127a/12, 127a/13, 127a/7,
 134a/5
 k. + *nde* 153b/3
 k. + *sin* 129a/6
 [=6]
küp [T.] Toprak kap, küp.
 k. 133a/10
 k. + *e* 133a/6, 139a/13
 k. + *i* 139a/13
 [=4]
lā [Ar.] Yok.
 l. 149b/7, 149b/8
 [=2]
lā-be's [Ar.] Sakınca yok.
 l. + *dür* 153b/8
 [=1]
lā-büdd [Ar.] Lazım, gerekli, gerek.
 l. + *dür* 170a/11
 [=1]
lā-cerem [Ar.] Şüphesiz; besbelli.
 l. 130b/5
 [=1]
lafz [Ar.] Söz.
 l. 153b/4, 173b/4, 173b/8
 l. + *dan* 173b/6
 l. + *ı* 147a/11, 170b/10,
 170b/10
 l. + *ın* 176b/11, 176b/12,
 176b/12
 l. + *ında* 151b/2, 174b/4
 l. + *ından* 173b/4
lafz-ı akbar [Ar.+Ar.] Ekber
 kelimesi.
 l. -ı *ekberde* 151b/6
lafz-ı kazā [Ar.+Ar.] Kaza kelimesi.
 l. -ı *kazādan* 170b/6

[=15]
lafzatu'llāh [Ar.] Allah kelimesi.
 l. + *ı* 176b/11
 l. + *uñ* 174b/14, 175a/3
 [=3]
lāhik [Ar.] Yetişen, ulaşan.
 l. 167a/12
 l. + *üñ* 167a/14, 167b/1
 [=3]
lākin [Ar.] Ama, ancak, fakat.
 l. 115b/1, 117b/9, 118b/3,
 119a/1, 119a/10, 120b/6, 120b/9,
 121a/11, 123b/13, 125a/4, 128b/14,
 130a/14, 131a/12, 131b/12, 131b/7,
 132a/12, 133b/5, 133b/8, 135a/9,
 139b/6, 144a/1, 150a/7, 151b/11,
 152a/4, 154a/3, 165b/4, 165b/7,
 167a/10, 170b/8
 [=29]
la'net [Ar.] Allah'ın merhametinden
 yoksun olma.
 l. + *de* 139b/3
 l. + *i* 142b/14
la'netinde ol- [Ar.+T.] Allah'ın
 merhametinden mahrum olmak.
 l. + *inde ola* 139b/3
la'net ét- [Ar.+T.] Kötülüğünü
 istemek.
 l. *eder* 136b/7
 [=4]
lāyık [Ar.] Yakışan, yaraşır.
 l. 153a/2
lāyık ol- [Ar.+T.] Hak etmek.
 l. *olam* 160a/14
 l. *olmağ* 161a/13
 [=3]
lāzım [Ar.] Gerek.
 l. + *dur* 150a/3, 172a/8
lāzım gel- [Ar.+T.] Gerekmek.
 l. *gelmeye* 168a/1
lāzım ol- [Ar.+T.] Gerekmek.
 l. *olmaz* 151b/14
 [=4]
legen [Far.] Leğen, kap.
 l. 131a/10, 131a/10, 131a/8,
 134b/7
 l. + *i* 131a/12

[=5]
levn [Ar.] Renk, boya.
l. 129b/9
l.+ i 129b/11, 129b/9, 132a/4
l.+ ini 129b/6
[=5]
leyle [Ar.] Bir gece, bir tek gece.
leyle-i Mi'rac [Ar.] Mirac gecesi.
l.-i Mi'rac'da 148b/7
[=1]
luṭf [Ar.] İyi muamele, iyilik.
l. 147b/7
→ kemāl-i l.
[=2]
ma'a'l-kerāhiyye [Ar.+Ar.] Kötü, çirkin olmakla beraber.
m. 124b/11
[=1]
mādām [Ar.] Madem, çünkü.
m. 123b/4, 129b/13, 154a/10, 162b/13
[=7]
mādāmki [Ar.+Far.] Madem, çünkü.
m. 130a/4, 130b/6, 131b/5
[=1]
mağfiret [Ar.] Bağışlama.
m.+ e 161a/4, 174b/9
[=2]
mağrib [Ar.] Garp, batı.
m. 145a/3
[=1]
maḥal bk. **maḥall**
m.+ de 116b/4
[=1]
maḥall [Ar.] Yer.
m.+ i 179a/6
m.+ inde 125a/14
m.+ indedür 125a/14
[=3]
maḥalle [Ar.] Mahalle.
m.+ de 162a/1
m.+ si 153a/8, 153a/9, 154b/2, 162a/10, 162a/4, 162a/6, 162a/9, 162b/4
[=9]
maḥlūḳāt [Ar.] Yaratılmış olan şeyler.
m.+ dan 179b/5

[=1]
maḥrem [Ar.] Yakın akrabadan olduğu için nikah düşmeyen kimse.
m. 140b/13
m.+ i 141a/1
m.+ ler 138a/8
m.+ leri 138a/1
m.+ leridür 140b/12
→ zī-rahm-ı m.
[=7]
maḥrūm [Ar.]Yoksun.
maḥrūm eyle- [Ar.+T.] Yoksun bırakmak.
m. eylemez 164b/11
[=1]
maḥv [Ar.] Yok etme.
maḥv ol- [Ar.+T.] Yok etmek.
m. olur 162a/1
[=1]
maḥz [Ar.] Halis, katkısız, sade.
→ 'ibādet-i m.
[=1]
maḥzūn [Ar.] Hüzünlü, tasalı.
maḥzūn ol- [Ar.+T.] Hüzünlenmek, tasalanmak.
m. ola 175b/11
[=1]
maḳām [Ar.] Türbe, mezar.
maḳām-ı İbrāhīm [Ar.+ ?] Hz. İbrahim'in mezarı.
m.-ı İbrāhīm'e 165b/9
m.-ı İbrāhīm'i 165b/10
[=2]
maḳşūd [Ar.] İstenilen şey, maksat.
maḳşūd edinmiş ol- [Ar.+T.+T.] İstenilmek, amaç edinmek.
m. edinmiş olur 160b/13
[=1]
māl [Ar.] Mülk, varlık.
m.+ umuñ 176a/1
[=1]
mālik [Ar.] Bir şeye sahip olan.
mālik ol- [Ar.+T.] Bir şeye sahip olmak.
m. olmaz 157b/5
[=1]
ma'lūm [Ar.] Bilinen, belli.
ma'lūm ét- [Ar.+T.] Belli etmek.

m. étse 151a/7
ma‘lûm ol- [Ar.+T.] Bilinmek.
ma‘lûm o.- dı 114b/11, 114b/7,
 116a/11, 116a/5, 120b/12, 137a/11,
 155b/5, 156a/2, 162b/1, 162b/12,
 165b/12
ma‘lûm o.- maduğı 167b/7
ma‘lûm o.- masa 123b/10,
 128a/14
ma‘lûm o.- maya 166a/8
ma‘lûm o.- sa 150b/12, 167a/3,
 168a/11, 171b/8
ma‘lûm o.- up 135a/6
ma‘lûm o.- ur 151b/8
 [=22]
ma‘nî [Far.] Anlam.
m.+ de 131a/2, 132a/14,
 174a/5, 174a/7, 178a/8, 178a/9,
 178b/3
m.+ si 151b/4, 152b/5
m.+ ye 151b/4, 174b/6
 [=11]
mānî‘ [Ar.] Engel.
mānî‘ ol- [Ar.+T.] Engellemek.
mānî‘ o.- duğında 116a/13
mānî‘ o.- maduğı 117b/6
mānî‘ o.- mağ 115b/5
mānî‘ o.- maz 116b/10,
 116b/13, 116b/14, 116b/2, 117a/1,
 117a/14, 117b/1, 117b/4, 117b/5,
 117b/8, 117b/9, 118a/6, 125a/5
mānî‘ o.- maz imiş 116a/12
mānî‘ o.- ur 115b/3, 116b/1,
 116b/10, 116b/12, 117b/4, 117b/9,
 118a/3, 118a/6
mānî‘ o.- urdı 115b/4
mānî‘ o.- urmuşsa idi 115b/10
 [=27]
Manzûme Eserin kime ait olduğu
 tespit edilemedi.
M.+ den 121b/12, 123a/2,
 138a/4, 146b/10
 [=4]
ma‘rifet [Ar.] Bilgi, bilim, irfan.
m. 179a/13
m.+ dūr 179a/6

ma‘rifet-i kıble [Ar.+Ar.] Kible
 ilmi.
m.-i kıble 165a/11
 [=3]
ma‘rûf [Ar.] Beğenilen, iyilik.
 → emr-i m. ét-, emr-i m. nehy-
 i münker, emr-i m. nehy-i münker ét-
 [=4]
ma‘şiyet [Ar.] Asilik, günah.
m. 168a/13
m.+ den 168a/13
m.+ i 165a/8
 [=3]
maşlahat [Ar.] İş.
m.+ ı 151a/11
 [=1]
ma‘şûm [Ar.] Suçsuz, kabahatsiz.
m.+ uz 152b/8
 [=1]
Māverā’i’n-nehr bk. **Māverā’ü’n-
 nehhir**
 → ‘ulemā’-ı M.
 [=1]
Māverā’ü’n-nehhir [Ar.+Ar.]
 Maveraünnehir.
 → meşāyih-i M.
 [=1]
mecāl [Ar.] Güç, kuvvet.
m. 145a/9
 [=1]
Mecīd [Ar.] Şanı, şerefi yüce olan.
 → Qur’ân-ı M.
 [=5]
meclis [Ar.] Bir konuyu konuşmak,
 görüşmek için yapılan toplantı.
m.+ inden 140b/3
m.+ ine 140b/1
 [=2]
Mecma‘ İbni Melek ve İbnü’s-Saati
 adlı kişilerin bu ada sahip eserleri
 vardır. Yazarı belirtilmediği için eserin
 tam olarak kime ait olduğu tespit
 edilememiştir.
M.+ da 166b/1, 166b/14
 [=2]
mecmū‘ [Ar.] Bütün, cümle, hep.
m. 114a/4
m.+ ı 137b/12

[=2]
mecrūh [Ar.] Yaralanmış.
mecrūh ol- [Ar.+T.] Yaralanmak.
m. ola 166a/7
 [=1]
mecūsī [Ar.] Zerdüşť dinine inanan ve ateşe tapan kimse.
m. + ler 148a/3
 [=1]
med bk. medd
m. 149b/6
 [=1]
medd [Ar.] Bir hecenin bir harfini uzatma.
m. 151b/3
 [=1]
medh [Ar.] Övme.
medh ét- [Ar.+T.] Övmek.
m. éder 158b/2
 [=1]
Medīne [Ar.] Medine.
M. + de 147b/5
M. + ye 147b/4
 [=2]
mefāşıl [Ar.] Eklemler.
m. + ları 117b/1
 [=1]
meger [Far.] Ancak, yalnız, fakat.
m. 123a/11, 124b/14, 137b/6, 138b/3, 148b/5, 149a/1, 151a/11, 153b/13, 163b/9
 [=14]
megerki [Far.] Ancak, yalnız, fakat.
m. 118b/7, 119b/6, 145b/10, 145b/12, 155a/14
 [=1]
Mekke [Ar.] Mekke.
M. 147b/4, 166a/10
M. + de 145b/12, 166a/11
M. + den 165b/6
 [=5]
mekrūh [Ar.] Yapılması şeriatca hoş görülmemeyen hal.
m. 146b/4, 152a/10, 154a/5, 171b/12
m. + dur 124a/1, 124a/3, 124b/11, 145b/12, 145b/5, 146a/14, 146a/6, 146b/1, 146b/2, 146b/2,

146b/4, 146b/5, 146b/7, 146b/8, 150b/2, 150b/5, 151a/2, 152a/9, 153b/10, 153b/11, 154a/6, 154a/8, 155a/14, 156a/14
mekrūh ol- [Ar.+T.] Yapılması şeriatca hoş görülmemek.
m. olur 123b/13
m. olan 145b/8
m. olmaz 152a/12
m. ola 156a/12
 → vakt-i m.
 [=33]
mekteb-ḥāne [Ar.+Far.]Eğitim verilen yer.
m. 163a/4
 [=1]
melā'ike [Ar.] Melekler.
m. 152b/12, 160a/5, 160a/8, 160a/8, 160a/9
m. + ye 152b/11
 [=6]
melāmet [Ar.] Kınama, ayıplama.
m. 176a/14, 176a/9, 176b/5, 176b/9
 [=4]
melūl [Ar.] Üzgün, mahzun.
m. 143a/4
 [=1]
mel'ūn [Ar.] Lanetlenmiş.
m. 175b/4
 [=1]
men' [Ar.] Yasak etme.,
men' ét- [Ar.+T.] Yasak etmek.
m. édeler 141a/3, 140b/3, 163a/7
m. éde 140a/6
m. édecek 140b/4
m. etmek 140b/4, 161a/11
m. etmese 141a/4,
m. etmedi 147b/3
m. etmeyeler 150b/10
men' olun- [Ar.+T.] Yasaklanmak.
m. olunmaya 163a/7
 [=11]
menāre [Ar.] Minare.
m. 155b/12, 155b/13, 156a/2
m. + de 155b/10, 155b/14

[=5]
menber [Ar.] Minber.
m. 155b/12, 155b/9, 156a/1
m.+ de i- 146b/11
m.+ e 146b/7, 146b/9
 [=6]
menī [Ar.] Meni.
m. 115a/3, 118b/11, 120b/11, 120b/12, 135b/1, 135b/8, 135b/9
m.+ nüñ 120b/7, 135b/5, 135b/6
 [=10]
menn [Ar.] 7,692 kilogram olan ağırlık ölçü birimi.
m. 114a/3, 114a/3, 114a/5
m.+ düür 114a/2
m.+ in 114a/4
 [=5]
mensüh [Ar.] Hükümsüz bırakılmış.
m.+ dur 156a/4
 [=1]
mercimek [Far.] Mercimek.
m. 133a/14
 [=1]
mervī [Ar.] Rivayet olunan.
m.+ düür 159b/5
 [=1]
mesbūk [Ar.] Cemaatle kılınan bir namaza daha sonra dahil olan kimse.
m. 167a/12, 167a/13
 [=2]
mescid [Ar.] Mescit.
m. 123b/14, 124a/3, 153a/6, 155a/10, 155a/14, 158a/3, 158b/1, 161b/5, 162a/1, 162a/3, 162b/10, 162b/12, 162b/12, 162b/13, 162b/6, 162b/6, 162b/7, 163a/11, 163a/5, 163a/9, 163b/2, 163b/3, 163b/3, 163b/4, 163b/4, 163b/5, 163b/5, 163b/7, 163b/8, 164a/1, 164a/2, 164b/12, 164b/2
m.+ de 150b/4, 153a/11, 153a/5, 155a/2, 158a/3, 162a/8, 162b/14, 162b/5, 163a/12, 163a/14, 163a/2, 163a/3, 165a/2, 166a/11
m.+ de i- 154b/3
m.+ den 153a/8, 162a/5

m.+ e 157a/6, 157b/1, 158b/7, 159a/10, 159a/14, 159a/8, 160a/7, 160b/8, 161a/3, 161b/1, 162a/11, 162a/13, 162b/1, 162b/2, 162b/3, 163a/6, 163a/8, 163b/13, 164a/10, 164a/13, 164a/4, 164b/5, 165a/1, 168b/14
m.+ i 150b/9, 153a/9, 158a/14, 161a/5, 162a/8, 163a/4
taḥiyyat-ı m. i- 146b/7
m.+ inde 151b/13, 153a/8, 154b/2, 162a/10, 162a/5, 162a/6, 162a/9, 162b/4
m.+ lere 157b/10
m.+ leridür 158a/3
m.+ lerinde 157b/1, 161b/13
m.+ lerüm 158a/9
m.+ üñ 162a/6, 163a/9
 → aḥkām-ı m., taḥiyyat ül m.
 [=100]
Mescid-i Akşā [Ar.+Ar.] Kudüs'deki meşhur büyük cami.
M.+ ya 148b/8
 [=1]
meşelā [Ar.] Söz gelişi.
m. 158a/13
 [=1]
mes'ele [Ar.] Mesele, sorun.
m. 114a/1, 116a/5, 118a/1, 118a/11, 118a/7, 118b/10, 118b/14, 118b/4, 118b/8, 119a/12, 119a/5, 119a/7, 119b/11, 120a/2, 120a/4, 120a/9, 120b/1, 120b/7, 121b/1, 121b/4, 121b/9, 122a/1, 122a/12, 122a/4, 122b/10, 122b/13, 122b/2, 122b/4, 123a/13, 123a/4, 123a/8, 123b/1, 123b/12, 123b/14, 123b/5, 124a/12, 124a/14, 124a/9, 124b/2, 124b/6, 124b/9, 125a/1, 125a/14, 125a/6, 125a/8, 125b/12, 125b/6, 125b/9, 126a/1, 126a/11, 126a/14, 126a/4, 126b/11, 126b/13, 126b/8, 127a/10, 127a/5, 127b/10, 127b/13, 127b/4, 128a/7, 129a/4, 129b/10, 129b/11, 129b/14, 129b/7, 130a/4, 130b/1, 130b/14, 130b/8, 131a/14, 131a/3, 131a/8, 131b/14, 131b/4,

132a/14, 132a/3, 132a/9, 132b/10,
132b/3, 133a/10, 133a/12, 133a/2,
133a/6, 133b/1, 133b/13, 133b/6,
133b/9, 134a/10, 134a/12, 134a/12,
134a/5, 134b/11,

134b/14, 134b/6, 134b/8,
135a/4, 135a/7, 135b/1, 135b/12,
136a/11, 136a/7, 138a/13, 138b/5,
138b/8, 138b/9, 139b/7, 140b/9,
141a/11, 141a/5, 141b/4, 141b/8,
142a/13, 142a/6, 142b/10, 142b/4,
142b/7, 145b/12, 146a/13, 146a/5,
146b/11, 147a/1, 147a/2, 147b/10,
148b/11, 149a/10, 149a/14, 149a/2,
150a/14, 150a/6, 150a/9, 150b/11,
150b/13, 150b/4, 150b/9, 151a/13,
151a/3, 151a/6, 151a/8, 151a/9,
151b/1, 151b/7, 153a/11, 153a/5,
153a/7, 154b/1, 154b/9, 155a/1,
155a/13, 155a/8, 155b/1, 155b/5,
156a/14, 156a/3, 156a/8, 156b/2,
156b/9, 161b/1, 162a/4, 162a/9,
162b/14, 162b/5, 162b/9, 163a/14,
163a/2, 163a/3, 163a/4, 163a/7,
163a/9, 163b/11, 163b/13, 163b/2,
163b/4, 163b/6, 163b/8, 164a/12,
164a/2, 164a/7, 164b/1, 164b/12,
164b/4, 165b/1, 165b/12, 165b/6,
166a/13, 166a/3, 166b/5, 166b/7,
167a/12, 167a/2, 167b/10,
167b/3, 167b/6, 168a/13, 168a/14,
168a/8, 168b/11, 169a/5, 169b/13,
170a/4, 170a/6, 170b/12, 171a/10,
171b/10, 171b/5, 172b/1, 172b/13,
173a/2, 173a/6, 173b/3, 174a/13,
174a/2, 174a/8, 176b/10, 176b/14

m.+ de 115b/6, 120a/7, 134a/3,
173a/11, 173a/3

m.+ den 165b/11, 174a/1

m.+ lerde 146a/3

m.+ nüñ 118a/10, 171b/10

m.+ ye 118a/12, 128b/8

m.+ yi 138b/10

mes'ele-rah [Ar.+Far.] Meselenin,
sorunun yolu.

m. rah 119b/7, 126b/3,
127a/13, 128a/2, 130a/10, 132b/11,
133b/14, 149b/2, 150b/8, 152a/1,
153b/10, 162a/1

→ *şüret-i m.*

[=253]

mest [Far.] Sarhoş.

m. 150a/10

[=1]

Mes'udî Abdullah b. el-Hüseyin Ebu
Muhammed en-Nasıhi'nin eseri.

M. 156b/7

M.+ de 114a/1, 115b/1,
119a/12, 119b/11, 120a/2, 120a/4,
120a/9, 120b/1, 120b/7, 124b/9,
125a/6, 125b/12, 125b/6, 125b/9,
126a/1, 126a/5, 126b/14, 126b/4,
126b/8, 127a/5, 127a/10, 127a/14,
127b/10, 127b/13, 127b/4, 128a/3,
128a/7, 129a/12, 129b/10, 129b/7,
130a/1, 130a/11, 130a/5, 130b/1,
130b/8, 130b/14, 131a/14, 131a/3,
131b/4, 132a/14, 132a/3, 132a/9,
132b/3, 133a/12, 133b/10, 133b/13,
133b/2, 133b/6, 134a/1, 134a/10,
134b/6, 136a/12, 136a/7, 139b/4,
147b/10, 147b/2, 148b/1, 148b/11,
149a/10, 149a/2, 149b/3, 150a/6,
150a/9, 150b/11, 150b/13, 150b/4,
150b/9, 150b/9, 151a/4, 151a/6,
151a/9, 151b/7, 152b/5, 153a/5,
153a/7, 154b/1, 154b/9, 155a/13,
155a/2, 155a/8, 155b/1, 155b/5,
156a/3, 156b/9, 162a/9, 162b/14,
162b/5, 163a/2, 163a/4, 163a/6,
163a/8, 163b/11, 163b/6, 163b/8,
164a/13, 164a/2, 164a/8, 164b/1,
165a/10, 165b/1, 165b/12, 166a/13,
166b/5, 166b/7, 167a/12, 167a/2,

167b/3, 167b/6, 168a/3,

168b/12, 169b/1, 169b/11, 169b/13,
169b/5, 170a/14, 170a/4, 170b/12,
171b/5, 172a/13, 172b/13, 172b/4,
173a/7, 173b/3, 174a/2, 174a/8,
174b/7, 175b/1, 176b/10, 176b/14

[=130]

meşâyih [Ar.] Şeyler.

m. 117b/10, 128a/14, 128a/9,
130a/8, 130b/4, 133b/2, 133b/7,
134a/11, 134a/2, 134a/3, 135b/11,
145a/11, 169b/1, 180a/10, 181b/2
m. + *üñ* 117b/14
meşāyih-i Buḥārā [Ar.+Soğd. ?]
Buhara'daki şeyhler.
m.-i *Buḥārā* 171a/6
meşāyih-i Māverā'ü'n-nehhir
[Ar.+Ar.+Ar.] Maveraünnehir'deki
şeyler.
m.-i *Māverā'ü'n-nehhir* 165a/5
meşāyih-i Semerkand
[Ar.+“semer” Yun.+“kand” Soğd.
?] Semerkant'taki şeyhler.
m.-i *Semerkand* 171a/8
→ iḥtilāf-ı m.
[=19]
meşgūl [Ar.] Bir işle uğraşan.
m. *i-* 153a/8
m. + *ler i-* 165a/7
meşgūl ol- [Ar.+T.] İlgilenmek,
alakadar olmak.
m. *ola* 153a/9, 154b/11,
154b/3, 154b/5, 170a/13
m. *olsun* 155a/3
m. *olur ise* 165a/6
meşgūl olucı [Ar.+T.] İlgilenen,
alakadar olan kimse.
m. *olucılar* 158a/10
[=10]
meşhūre [Ar.] Herkesçe bilinen.
→ rivāyet-i m.
[=1]
meşīḥa [Ar.] Şeyhlik, mürşitlik.
m. 173a/9
[=1]
meşrū [Ar.] Yasal.
m. 150b/5, 150b/5, 152a/1
m. + *dur* 150b/11
[=4]
me'unet [Ar.] Külfet, zorluk.
m. + *inde* 159a/4
[=1]
mevkūf [Ar.] Olması, meydana
gelmesi başka bir şeye bağlı olan.
m. 167b/7

[=1]
Mevlānā Ḳuṭbe'ddīn Kutbüddin el-
İzniki.
M. 121b/4
[=1]
mevzi [Ar.] Yer, mahal.
m. + *i* 118a/8
m. + *ne* 118b/2
m. + *ini* 115b/11
mevzi-i istincā [Ar.+Ar.] Büyük
abdesti yaptıktan sonra pislikten
temizlenen yer, mahal.
m.-i *istincāy* 115b/9
m.-i *istincā* 115b/9, 118a/3,
131b/5, 131b/6
m.-i *istincāda* 118a/5, 118a/7
[=10]
meyl [Ar.] Bir yana eğilmiş olma.
meyl êtdür- [Ar.+T.] Bir yöne
doğru yöneltmek.
m. *êtdüre* 181a/6
meyl ol- [Ar.+T.] İlgi, alaka
göstermek, istek ve arzu duymak.
m. *olur* 139a/12
m. *olduğı* 139a/12
[=2]
mezheb [Ar.] Dinin, birtakım
sebeplerden dolayı ortaya çıkan
kollarından her biri.
m. 172b/6
m. + *ümüzde* 172b/5
[=2]
mezī [Ar.] Tenasül uzvundan
şehvetsiz olarak gelen beyaz renkli
ince sıvı.
m. 115a/3
[=1]
mezkūr [Ar.] Zikrolunmuş.
m. 161a/2
m. + *dur* 159a/7, 159b/8,
173a/2
[=4]
mı bk. **mi**
m. 118a/3, 118a/3, 120b/13,
121a/2, 125a/7, 125a/7, 126b/2,
132a/4, 134a/11, 135b/4, 137b/13,
137b/13, 137b/7, 139a/10, 152a/14,

152b/14, 156a/6, 169a/14, 169a/6,
 169a/6, 169a/7, 176a/2, 176a/3
m. + dur 128b/1, 128b/1,
 136a/9, 138b/11, 151b/4, 165b/13,
 165b/3, 165b/3, 174b/5
 → pāk olur m. olmaz mı,
 murdār olur m. olmaz mı
 [=37]
mi [T.] Soru ifadesi.
m. 118a/9, 118a/9, 126b/1,
 137b/8, 137b/8, 139a/10, 156a/6,
 169a/6, 169a/7, 169a/7
m. + dūr 128b/1, 136a/9
 [=12]
miḥrāb [Ar.] Cami, mescit vb.
 yerlerde Kabe yönünü gösteren,
 duvarda bulunan ve imama ayrılmış
 olan oyuk, çizim ile belirtilmiş veya
 girintili yer.
m. 162b/9, 162b/13, 165b/13,
 166a/4, 166a/7, 166a/9
 [=6]
miḫdār [Ar.] Miktar.
m. 114a/8, 116a/12, 116b/14,
 125a/5, 132b/5, 134b/6, 139b/11,
 139b/12, 139b/14, 142a/8, 142b/10,
 142b/6, 146b/12, 146b/14, 154a/4,
 182a/10
m. + ı 114a/2, 115b/4, 116a/14,
 117a/1, 118a/2, 121b/8, 125b/14,
 126a/11, 126a/8, 126b/6, 127b/14,
 128a/1, 128a/1, 128a/5, 128a/6,
 130a/11, 137b/9, 138b/7, 144a/8,
 144b/4, 144b/7, 146b/1, 154a/14,
 167a/9, 177a/12, 178a/5
m. + ı i- 117a/2
m. + ina 117b/4, 117b/7,
 117b/8
m. + ında 116b/3
m. + ından 116b/1, 116b/7,
 117a/11, 117a/7, 117a/8, 117b/6,
 118a/5, 119a/13, 121a/10, 121a/11,
 121a/12, 121a/6, 121b/5, 123a/5,
 123a/7, 123a/9, 123b/8, 124b/4,
 125a/2, 125b/11, 126a/3, 126b/4,
 128a/4, 128a/5
m. + ını 117a/3

[=72]
mim [Ar.] Arap alfabesinin 27. harfi.
m. + i 174a/7
 [=1]
minhāc bk. **Minhāc-ı Kebīr**
M. 173b/12
M. + da 177a/3
 [=2]
Minhāc-ı Kebīr Eserin kime ait
 olduğu tespit edilememiştir.
M. + de 174a/11
 [=1]
Mi‘rac [Ar.]
Mi‘rac Gecesi [Ar.+T.] Miraç
 gecesi.
M. gecesinde 148b/8
 → leyle-i M.
 [=2]
miṣkāl [Ar.] 4.810 gram olan bir
 ağırlık ölçü birimi.
m. 116b/6, 117a/13
 [=2]
miṣl [Ar.] Eş, benzer.
m. + i 128a/9
 [=1]
mu‘ayyen [Ar.] Belli, belirli.
m. 165b/13, 166a/4
m. + dūr 180a/11
 [=3]
mufāzzal [Ar.] Başkalarına üstün
 tutulmuş.
mufāzzal ve mükerrerem ol-
 [Ar.+Ar.+T.] Başkalarından üstün
 tutulmak ve hürmete layık olmak.
m. ve mükerrerem olam 158a/12
 [=1]
muğ [Far.] Ateşe tapan.
m. + lar 179a/10
 [=1]
muḥabbet [Ar.] Sohbet.
muḥabbet edici [Ar.+T.] Sohbet
 eden kimse.
m. edicileri 158a/11
 [=1]
muḥālefet [Ar.] Karşı olma durumu,
 aykırılık.
m. 117a/10

muḥālefet ét- [Ar.+T.] Karşı çıkmak.
m. édüp 159b/6
m. étmezin 174b/13,
m. etmek 179a/11
muḥālefet étmiş ol- [Ar.+T.+T.] Karşı çıkmak.
m. étmiş olur 167b/2
 [=5]
muḥālif [Ar.] Uymayan, zıt.
m. 181b/12
m. + dūr 181b/12
 [=2]
Muḥammed
 1. bk. **Muḥammed bin Ḥasan**
M. 121b/10, 123a/1, 123a/10, 144b/6, 145a/4, 147a/4
İmām M. 118a/4
 2. Hz. Muhammed.
M. 143b/12
 → ümmet-i M.
 [=9]
Muḥammed bin Ḥasan Ebu Abdillāh Muḥamm ed b. el-Ḥasan b. el-Ferkad eş-Şeybani.
M. 117a/2, 119b/12, 125a/1, 125a/4, 128b/14, 134a/4
M. + dan 137a/8, 179b/9
 [=8]
Muḥammed bin Selām-ı Belhī Kim olduğu tespit edilmemiştir.
M. 119b/9
 [=1]
muḥayyer [Ar.] Tercihinde serbest olma.
m. + dūr 127b/8, 152a/6, 154b/3, 154b/4, 155a/2
muḥayyer ol- [Ar.+T.] Dilediği gibi davranmakta serbest olmak.
m. olur 142b/1
 [=6]
muḥdis [Ar.] Abdestin, gusülün yenilenmesini gerektiren hal.
m. iken 151a/6
 [=1]
Muḥīṭ Serahsi'nin yazmış olduğu el-Muḥit bi'l-Fıkh adlı eser.

M. + den 132a/12, 140b/9, 151b/6, 153b/12
 [=4]
muḥkem [Ar.] Sağlamca.
m. 129b/1
 [=1]
muḥtac [Ar.] İhtiyacı olma.
muḥtac ol- [Ar.+T.] Bir kimse veya şeye ihtiyaç duymak.
m. olurlar 141b/7
 [=1]
Muḥtār İmām Muḥammed bk. **Muḥammed bin Ḥasan**
m. 120a/9
 [=1]
muḥtelif [Ar.] Farklı, çeşitli.
 → farz-ı m., vaqt-i m.
 [=4]
muḥtelife [Ar.] Farklı, çeşitli.
 → aqvāl-i m.
 [=1]
muḥterem [Ar.] Saygı gösterilen
m. 150a/2
 [=1]
Muḥaddime Kutbuddin el-İzniki'nin Mukaddimetü's-Salat adlı eser.
M. + sinde 121b/4
 [=1]
muḥārin [Ar.] Bir arada bulunan.
m. 174b/12, 174b/7
 [=2]
muḥarrer [Ar.] Kararlaştırılmış.
muḥarrer ol- [Ar.+T.] Kararlaştırılmak.
m. olıcaḳ 180b/14
 [=1]
muḥātele [Ar.] Kavga etme.
muḥātele ét- [Ar.+T.] Kavga etmek.
m. éde 159b/9
 [=1]
muḥtedī [Ar.] İmama uyup arkasında namaz kılan kimse.
m. 174b/12, 174b/14, 174b/7, 175a/1, 175a/3, 175a/9, 176b/10, 177a/10, 177a/9
m. + nüñ 177a/1, 177a/5
m. + ye 159a/7

[=12]
mūm [Far.] Mum.
m. 126a/3
 [=1]
murād [Ar.] Maksat.
m. 116b/11, 116b/2, 116b/3, 116b/4, 116b/7, 117a/11, 117a/12, 117a/7, 117a/8, 117b/9, 145a/11, 145a/12, 145a/13, 145a/7, 165a/12, 168a/5, 170b/7, 178a/11, 179a/10, 179a/7, 179a/8, 179a/9
m. + ı 147b/9, 154b/7
murād ol- [Ar.+T.] Anlaşılmaq, anlanmaq.
m. olur 170b/6
 [=25]
murdār [Far.] Kirli, pis, mundar.
m. 119b/8, 119b/8, 119b/11, 119b/12, 120a/4, 121b/9, 122a/1, 122b/10, 123b/3, 124a/12, 126a/2, 126b/9, 127a/13, 127a/14, 127b/3, 130a/1, 131b/2, 131b/2, 131b/2, 131b/2, 131b/2, 132b/3, 132b/6, 133b/10, 133b/11, 133b/6, 133b/9, 134a/14, 134b/9, 136a/11, 142b/2
m. + dur 120b/9, 131b/5, 168a/10
m. + ı 127a/2
m. idi 120b/5, 127a/1, 129b/7
murdār  t- [Far.+T.] Kirletmek.
m.  der 118a/12, 125a/1
m.  dicek 131a/13
murdār ol- [Far.+T.] Kirletmek.
m. olan 127a/8
m. olmaz 118a/14, 119b/2, 121a/3, 121a/5, 120b/14
m. olmuş 130a/1, 130a/3
m. olsa 119b/10, 121a/1, 121b/13, 122a/5, 122b/14, 123a/13, 123a/3, 124a/14, 124b/8, 125b/10, 125b/11, 127a/12, 127a/7, 127b/5, 132a/10, 132a/7, 132b/1, 133a/13, 133a/14, 134a/11, 134b/7, 135a/3, 135a/8
m. olsa i- 120a/14

m. olur 118a/14, 119a/7, 119b/10, 119b/14, 120a/2, 121a/3, 121a/5, 122a/2, 131b/5, 133b/11
m. olur mı olmaz mı 120b/13, 121a/2
murdār olmuş ol- [Far.+T.+T.] Kirletmiş olmak.
m. olmuş olur 119b/1
 [=83]
murdārlıq [Far.+T.] Kirli, mundar olma durumu.
m. + ı (murdārlıqı) 136a/8
 [=1]
Muşaff  Nesefi'nin el-Muşaff  adlı eseri.
M. + dan 153b/11, 154a/11
 [=2]
muşall  [Ar.] Beş vakit namazını kılan kimse.
m. + n  n 167a/1
 [=1]
muşhaf [Ar.] Kur'an-ı Kerim.
m. 163a/2
m. + ı 154b/3
 [=2]
mutaşavver [Ar.] D ş n lm ş.
mutaşavver ol- [Ar.+T.] D ş n lmek.
m. olsa 134b/6
 [=1]
mu'teber [Ar.] İtibarlı.
mu'teber dut- [Ar.+T.] İtibar etmek.
m. dut- 153b/13
mu'teber ol- [Ar.+T.] Ge erli olmak.
m. ol- 168b/9
 [=2]
mu'temed [Ar.] İnanılır, g venilir.
m. 117a/4
 [=1]
mu'tezil [Ar.] Topluluktan ayrılıp bir tarafa  ekilen.
m. + in  n 172b/5
 [=1]
mu'tlak [Ar.]
 1. Yalnız.
m. 171b/5

2. Serbest bırakılmış.
m. + dur 166a/12
→ kerīm-i m.
[=3]
muṣāfıḳ [Ar.] Uygun, yerinde.
m. i- 129a/1
muṣāfıḳ ol- [Ar.+T.] Uygun olmak.
m. olur 162a/14
[=2]
muvaḥḥid [Ar.] Allah'ın birliğine inanan.
m. + ler 159a/4
[=1]
mübāḥ [Ar.] Dini bakımdan yapılmasında sakınca olmayan.
m. + dur 145b/5
[=1]
mübālağa [Ar.] Abartı.
m. 136a/5
[=1]
mübārek [Ar.] Mukaddes, muhterem.
m. 115b/12, 116a/1, 116a/9, 120a/13, 147b/12
[=5]
mübtedī [Ar.] Bir işe, okula yeni başlayan.
m. 155b/4
m. + ler 124a/4
[=1]
mücmel [Ar.] Kısa, öz.
m. 173a/1
[=1]
mücmelen [Ar.] Ayrıntılara girmeden.
m. 182a/6
[=1]
müddet [Ar.] Zaman, vakit.
m. 127a/1
m. + den 129a/13
m. + üñ 129a/14
[=3]
mü'ekkede [Ar.] Hz. Muhammed tarafından sürekli olarak yapıp belli mecburiyetler dışında hiç terkedilmeyen, yapılması gerekli görülen sünnet.
→ sünnet-i m.
[=1]
mü'ezzin [Ar.] Müezzin.

m. 148b/12, 149a/10, 149a/13, 149b/10, 149b/12, 149b/3, 149b/6, 149b/8, 149b/9, 150a/2, 150a/3, 150a/4, 150a/5, 150b/11, 150b/9, 151a/10, 151a/13, 151a/7, 151a/8, 153a/10, 153a/5, 153b/6, 153b/9, 154a/2, 155a/13, 155a/5, 155a/6, 155a/7, 155a/9, 156b/3, 156b/4, 156b/4, 156b/8
m. + e 150a/5, 151a/4
m. + i 149b/4, 153a/6
m. + i idi 147b/4
m. + leri 149a/8
[=39]
mü'ezzinlik [Ar.+T.] Müezzin olma durumu.
m. 150a/1, 150a/4, 150b/4
m. + lerinde 150a/9
[=4]
müfessir [Ar.] Kur'an'ı yorumlayan din alimi.
m. + lerden 157b/7
m. + lerüñ 179a/9
[=2]
müftü [Ar.] Müftü.
m. + nüñ 153b/10
[=1]
mühimm [Ar.] Ehemmiyetli, önemli.
m. 151a/11, 154b/14
m. + ine 155a/1
[=3]
mükerrem [Ar.] Saygı değer.
→ mufaẓẓal ve m. ol-
[=1]
mükerrer [Ar.] Tekrar edilmiş.
mükerrer ol- [Ar.+T.] Tekrarlanmak.
m. oldı 155b/13
[=1]
mülâzeme [Ar.] Lüzumlu, gerekli.
→ sünnet-i m.
[=1]
mülevveş [Ar.] Kirli, pis.
mülevveş ét- [Ar.+T.] Kirletmek.
m. étmeñ 158a/14
[=1]
mülk [Ar.] Mâl, mülk.
m. + inde 162b/7

[=1]
mü'min [Ar.] Müslüman.
m. 157a/10, 157a/6, 164a/1,
 168b/10, 168b/13, 169a/12, 171b/7
m. + dūr 158b/7
m. + ler 139b/14, 143b/2,
 151a/14, 158b/5, 159a/4, 159b/13,
 161a/10
m. + lerden 175b/4
m. + lere 159a/11, 161b/11,
 177b/6
m. + leri 161a/7
m. + üñ 165a/14
 → bende-i m.-i şālîh
 [=22]
mü'minîn [Ar.] Müslümanlar.
Emîrû'l-m. 146b/5, 148a/13,
 155b/2, 176a/10, 176a/6, 176b/1,
 176b/5
Emîrû'l-m. + e 116b/13,
 117a/1, 155b/13, 179a/12, 179a/14,
 179b/2, 179b/4
 [=14]
mü'minlik [Ar.+T.] Müslüman olma
 durumu.
m. 158a/4
 [=1]
mümkün [Ar.] Mümkün.
mümkün ol- [Ar.+T.]
 Gerçekleşmesi imkan dahilinde
 olmak.
m. ola 122b/3
m. olmaya 123a/11, 131b/12
m. olmayan 135a/2
 [=4]
münâcât [Ar.] Allah'a yalvarıp
 yakarma.
m. 148b/11, 148b/12
m. + da 148b/12
münâcât ét- [Ar.+T.] Allah'a
 yalvarıp yakarmak.
m. ederler 152b/8
m. eder 152b/13
 [=5]
münâdât [Ar.] Çağırılma, seslenilme.
m. 148b/11, 148b/12
 [=2]

münâfık [Ar.] Dinî kurallara
 inanmadığı hâlde inanmış gibi
 görünen.
m. 164a/2
m. + lar 146a/11
m. + lardan 146a/13, 159a/12
 [=4]
münâre bk. **menâre**
m. + de 149a/1
 [=1]
münâsib [Ar.] Uygun, yerinde.
m. 118a/12
m. + dūr 154b/10
 [=2]
münker [Ar.] Yapılması caiz
 olmayan.
 → emr-i ma'rûf nehy-i m.,
 emr-i ma'rûf nehy-i m. ét-
 [=3]
münkir [Ar.] İnkâr eden.
münkir ol- [Ar.+T.] İnkâr etmek.
m. olmadı 172b/12
 [=1]
Münye bk. **Münyetü'l-Muşallî**
M. + den 170a/11
 [=1]
Münyetü'l-Muşallî Sedidüddin el-
 Kaşgari'nin eseri.
M. + de 170a/9
 [=1]
mürâhiq [Ar.] 12 yaşını bitirip de
 balığ olmamış erkek çocuk.
m. + üñ 150a/9
 [=1]
mürâ'î [Ar.] İki yüzlü kimse.
m. + nün 181b/7
 [=1]
mürsel [Ar.] Gönderilmiş.
m. 178b/10
 [=1]
mürtedd [Ar.] İslam dininden dönen.
 → dīvâne veyâ m. ol-
 [=1]
mürûr [Ar.] Geçip gitme.
mürûr-ı eyyâm [Ar.+Ar.] Günlerin
 geçip gitmesi.
m.-ı eyyâm 120a/5
 [=1]

mürüvvet [Ar.] Mertlik, yiğitlik.
mürüvveti ve ğayreti ol-
 [Ar.+Ar.+T.] Mertliği olmak ve çabalamak.
m. + i ve ğayreti ola 140a/4
 → ğayreti ve m.+i ol-
 [=2]
müsāfir [Ar.] Misafir.
m. 152a/9, 152b/2, 156a/10
 [=3]
müstahab [Ar.] Dinen emredilmediği halde yapıldığında sevap kazandıran davranış.
m. 152b/1, 153a/5
m. + dur 127a/13, 146b/11, 153b/12, 153b/2, 165b/14, 170a/7
m. + ların 177b/8
 [=9]
müsta'mel [Ar.] Kullanılmış.
müsta'mel ol- [Ar.+T.] Kullanılmak.
m. ola 130b/6
m. olur 130b/8
 [=2]
müstehak [Ar.] Bir kimsenin hak ettiği, layık olduğu mükafat.
müstehak ol- [Ar.+T.] Hak etmiş olmak.
m. ola 157a/12
 [=1]
müsülmān [Ar.] Müslüman.
m. 118a/7, 119a/12, 125a/6, 125b/12, 125b/6, 126a/2, 126b/11, 126b/14, 127a/10, 127a/6, 127b/13, 127b/5, 128a/3, 128a/7, 136a/12, 136a/7, 157b/1, 160a/3, 162b/5
m. + a 114a/13, 163a/14
m. + lar 158b/8, 160a/2, 160a/4, 169a/4, 181b/8
m. + lara 181b/10
m. + uñ 127b/10, 134a/1
 [=29]
müsülmānhk [Ar.+T.] Müslüman olma durumu.
m. + da 114a/9
 [=1]
müşk [Far.< San.] Misk.

m. 125b/1, 125b/4
 [=2]
müşkil [Ar.] Halledilmesi zor iş veya mesele.
m. 138b/9
 [=1]
müşterek [Ar.] Ortaklaşa, el birliği ile yapılan.
m. 174b/10
 [=1]
mütāba'at [Ar.] Birine uyma.
mütāba'at ét- [Ar.+T.] Birine uymak.
m. édüp 115b/13
m. éderse 177a/11
m. étmeyüp 177a/11
m. étse 177a/12
 [=4]
müte'ahhırin [Ar.] Son zamanlarda gelenler, yetişenler.
 → 'ulemā-ı m.
 [=1]
müte'allik [Ar.] Bağlı, alakalı.
m. 157a/5
 [=1]
müte'ayyin [Ar.] Meydanda olan.
m. i- 143b/14
 [=1]
mütebeddil [Ar.] Değişen.
mütebeddil ol- [Ar.+T.] Değişmek.
m. olmaz 120a/8
m. olur 120a/8
 → müteğayyir ve m. ol-
 [=3]
müteğayyir [Ar.] Değişen.
müteğayyir ol- [Ar.+T.] Değişmek.
m. olduğdan 146a/9
m. olmağ 125b/5
m. olmağdan 145a/11
m. olmağdur 145a/12
m. olmaya 145a/11
m. olup 120a/5
m. olursa 119b/1
müteğayyir olmamış ol-
 [Ar.+T.+T.] Başka bir hale girmemiş, değişmemiş olmak.
m. olmamış olur 145b/2

müteğayyir olmuş ol- [Ar.+T.+T.]
Başka bir hale girmiş, değişmemiş
olmak.

m. olmuş olur 145b/2

müteğayyir ve mütebeddil ol-
[Ar.+Ar.+T.] Bir durumda
kalmamak ve değişmek.

m. ve mütebeddil ola 119b/13
[=10]

Müttetif Eserin kime ait olduğu tespit
edilememiştir.

M. + den 136b/12, 138a/5,
138b/8, 141b/3

[=4]

n'ol - [< ne ol- T.] “Ne oldu?”
anlamında soru ifadesi.

n.- duñ 143a/5
[=1]

nā-ehle [Far.+Ar.] İşin ehli olmayan.
n. 177a/14

[=1]

Nāfi Muḥamed b. Yusuf
Semerkandi'nin el-Fıkhü'n-Nafi adlı
eseri.

N. + den 149a/14
[=1]

nāfile [Ar.] Farzların dışında kılınan
namaz.

n. 145b/11, 145b/12, 146a/14,
146a/6, 146b/7, 150b/5, 154a/5,
154a/6, 171b/11, 171b/12, 171b/12,
171b/13, 171b/8, 171b/9, 172a/12,
173a/13, 173a/13, 177a/6

n. + lerde 172a/12
n. + ye 150b/6

[=20]

nāfilelik [Ar.+T.] Farzların dışında
kılınan namazın durumu.

n. 177a/6, 177a/7
[=2]

nā-gāh [Far.] Ansızın, birdenbire.
n. 148a/8

[=1]

nāķış [Ar.] Eksik, noksan.
n. 177b/9

[=1]

naķl [Ar.] Anlatma, aktarma,
geçirme.

naķl et- [Ar.+T.] Anlatmak,
aktarmak.

n. etmiş 122b/2, 123b/14

naķl ét- [Ar.+T.] Anlatmak,
aktarmak.

n. étmiş 121b/12, 136b/13,
141a/5, 142b/11, 145a/6

n. étmişlerdür 139a/12

n. étmişdür 164a/4

naķl eyle- [Ar.+T.] Anlatmak,
aktarmak.

n. eylemiş 117a/4, 123a/2 ,
131b/12, 132a/12, 138a/4, 138a/5,
138b/8, 138b/8, 140b/9, 141a/11,
141b/4

n. eylemişler 117a/4

n. eyledüm 117a/6

n. eyledi 117a/7

n. eylemişlerdür 139a/7

naķl ol- [Ar.+T.] Anlatmak,
aktarmak, rivayet etmek.

n. olsun 176a/6

naķl olun- [Ar.+T.] Anlatılmak,
aktarılmak, rivayet edilmek.

n. olan 117a/9

n. olmuş 133a/2, 146a/13,
146b/10, 146b/6, 148b/1, 148b/2,
149a/14, 150a/14, 150a/8, 151b/1,
151b/6, 153a/11, 153a/13, 153b/11,
153b/12, 153b/4, 153b/6, 153b/8,
154a/12, 156a/8, 156b/1, 157a/2,
164b/5, 165a/5, 169a/10, 169a/11,
170a/12, 170a/3, 170a/9, 170b/8,
171b/3, 172a/2, 172a/6, 172a/7,
172b/1, 173b/6, 175a/6, 177a/1,
179a/5, 179b/10, 180b/6, 180b/8

n. olmuşdur 168a/14

[=69]

nāķūs [Ar.] Kilise çanı.

n. 147b/14

[=1]

na'leyn [Ar.] Bir çift ayakkabı.

n. 164a/11

n. + inden 115b/12, 116a/9

n. + lerüñüz 164a/10

n. + ñüzden 116a/1

n. + üñ 116a/3
 [=6]
na‘lin bk. **na‘leyn**
n. + lerin 162a/13
 [=1]
nā-mahrem [Far.+Ar.] Yabancı kimse.
n. + e 140b/5
 [=1]
namāz [Far.] Namaz.
n. 114a/13, 114b/12, 114b/8, 115b/2, 116a/6, 117b/10, 122a/11, 122a/4, 124b/13, 125a/9, 125b/10, 126a/13, 126b/1, 126b/2, 127a/7, 127b/1, 128a/9, 129b/2, 136b/2, 136b/10, 139b/9, 142a/9, 142b/7, 143a/12, 143a/2, 143b/1, 145b/11, 145b/11, 146a/14, 146b/7, 147a/6, 147b/12, 150b/5, 152a/2, 152b/13, 153b/13, 154a/1, 154a/5, 154a/6, 156b/1, 158a/9, 160b/11, 160b/12, 161a/14, 161a/2, 162b/7, 164a/5, 164a/6, 164a/7, 166a/9, 166b/10, 166b/5, 167b/13, 167b/7, 168a/11, 168a/12, 168a/8, 169a/6, 171a/2, 173a/13, 173a/7, 174b/10, 177a/13, 177a/8, 177b/3, 177b/7
n. + a 115b/10, 115b/3, 115b/4, 116a/12, 116a/13, 116a/14, 116b/1, 116b/10, 116b/12, 116b/13, 116b/14, 117a/1, 117a/14, 117b/4, 117b/5, 117b/8, 118a/3, 118a/5, 123b/6, 125a/5, 126a/12, 131a/1, 161a/14, 166b/5, 166b/7, 167b/11, 167b/7, 168a/13, 168b/14, 168b/3, 169a/3, 170a/3, 171a/1, 171b/5, 173a/14, 173b/11, 173b/14, 173b/4, 173b/9, 174a/13, 174a/3, 174a/4, 174a/6, 174a/7, 174b/12, 174b/9, 176b/13, 176b/14, 177a/2, 177a/3
n. + da 136b/10, 137a/12, 137a/9, 141b/9, 142a/1, 151b/5, 160b/2, 174a/14, 177a/12, 177b/12, 177b/14, 178b/12
n. + da ise 165a/3, 179b/14
n. + dan 115b/13, 126a/12, 126a/14, 142a/9, 163b/8, 165a/14,

167b/12, 172b/14, 173a/10, 173a/7, 173b/2, 174a/14
n. + dandur 173a/10
n. + dur 165a/14, 179a/7
n. + ı 116a/10, 116a/11, 116a/7, 121a/14, 121a/8, 121b/1, 121b/11, 121b/6, 121b/8, 122a/6, 122a/9, 123b/11, 123b/13, 124a/1, 124a/11, 124a/13, 124a/13, 124b/12, 124b/8, 125a/2, 125b/1, 126a/13, 126a/7, 126a/9, 126b/10, 126b/3, 126b/6, 126b/8, 127b/4, 128a/11, 129a/10, 129a/5, 131a/4, 137a/10, 141b/10, 142a/2, 142a/4, 142a/6, 142a/8, 142b/2, 142b/8, 142b/9, 146a/9, 146b/13, 146b/4, 147a/2, 147a/6, 149b/14, 151b/5, 152a/14, 152a/5, 152b/12, 154a/6, 154a/8, 157b/13, 157b/3, 157b/8, 158a/3, 159a/4, 159a/4, 159a/6, 159b/8, 160a/5, 160b/5, 160b/9, 161a/4, 162a/8, 165a/14, 167a/14, 167a/8, 167b/10, 167b/13, 167b/5, 167b/8, 168a/12, 168a/2, 168a/6, 168b/1, 169a/5, 169a/9, 169b/14, 169b/8, 172a/10, 172a/11, 172a/12, 174b/4, 177a/11, 177a/13, 177a/5, 177b/8, 177b/9, 180a/10, 181b/6, 181b/9
n. + ı iken 150a/1
n. + ıdur 146a/11, 179a/9
n. + in 128b/2, 128b/4, 128b/5, 128b/6, 128b/7, 143b/10, 143b/6, 145b/14, 145b/7, 146b/4, 152a/11, 152a/2, 152b/2, 154a/10, 166b/6, 167a/14, 170b/1
n. + ina 123b/7, 172b/3
n. + ında 153b/13, 154a/1, 172a/10, 172a/9
n. + ından 154a/6
n. + inuñ 144a/2
n. i- 171b/14
n. + lar 127a/3, 147a/6, 147a/7, 171a/8
n. + larda 153a/4, 153b/12, 153b/4, 154a/4, 170b/2

n. + ları 121a/5, 127a/2, 127a/4, 129a/8, 143a/3, 146a/6, 167a/4, 169a/13
n. + ların 123b/11, 123b/9, 128b/13, 128b/13, 167a/11, 167a/7
n. + larında 128b/11
n. + larından 171a/4
n. + larını 152b/5
n. + laruñ 114a/10, 114b/14, 129a/6, 134a/10, 136a/13, 143a/13, 143a/13, 143b/14, 171a/6
n. + uñ 121a/7, 141b/9, 142a/1, 142a/3, 142a/7, 144a/1, 153b/14, 153b/2, 157a/9, 167a/8, 168b/3, 172b/5, 172b/6, 177a/6, 177b/11, 177b/2, 177b/6, 182a/5, 182a/5
namāza ʔur- [Far.+T.] Namaza başlamak.
n. + a ʔurıcaʔ 142a/11
namāz kıl- [Far.+T.] Namaz ibadetini yerine getirmek.
n. kıl 129b/2
n. kılsun 114b/6
n. kılmaʔ 114b/7, 122b/7, 122b/9, 123a/10, 123b/5, 127a/13, 140b/3, 145b/8, 145b/9, 146a/6, 146b/3, 156a/4, 160a/1, 166a/14, 166a/4, 166b/1, 167b/3, 168b/10, 168b/13, 170a/12, 171b/11, 178a/1
n. kılurken 115b/12, 124a/10, 124a/12, 142b/7, 167a/2, 169a/12
n. kılurdu 120a/14, 120b/5
n. kılursa 142b/13
n. kılurlar 159a/14
n. kıldı 120b/12, 172b/10
n. kıldılar 148b/10
n. kılmazdı 120b/6
n. kılan 121a/6, 121b/4, 121b/9, 124a/14, 126b/5, 126b/9, 127b/1, 127b/3, 142b/4, 168a/14, 169b/13, 173b/3, 177b/6
n. kılanuñ 170b/9
n. kılsa 122a/4, 122b/11, 122b/2, 122b/4, 122b/10, 123a/1, 123a/14, 123b/3, 123b/12, 124a/13, 124b/10, 124b/3, 124b/5, 124b/6,

125a/, 125a/7, 125b/1, 125b/12, 125b/7, 125b/9, 126a/2, 126a/5, 126b/12, 127a/1, 127a/9, 136a/13, 137a/5, 142a/12, 166a/11, 168a/3, 168a/9, 171b/8, 173a/4
n. kılsalar 128b/10, 152a/1, 166b/3, 167a/12
n. kılıcaʔ 124a/7, 162b/6
n. kıla 127a/8, 127b/12, 127b/6, 128a/2, 128a/6, 134a/3
n. kıldıuğınan 134a/9
n. kılmağ 160b/8
n. kılmağa 135a/8, 140b/1, 156a/5
n. kıldıuğunuz 136b/5
n. kılun 161b/9
n. kılunduğı 162b/10
n. kılup 167b/4
n. kılam 172a/11
namāzı kıl- [Far.+T.] Namaz ibadetini yerine getirmek.
n. + ı kılursa 172a/3
namāzı kılmış ol- [Far.+T.+T.] Namaz ibadetini yerine getirmek.
n. + ı kılmış olsalar 162a/5
namāzın kıl- [Far.+T.] Namaz ibadetini yerine getirmek.
n. + ın kılalar 145b/14
n. + ın kıldıuğınan 146b/1
n. + ın kılınca 146b/3
n. + ın kılmaʔ 146b/4
n. + ın kılmanın 146b/5
namāz kılın- [Far.+T.] Namaz ibadetinin yerine getirilmesi.
n. kılınan 122a/7
n. kılınsa 156a/1
n. kılunduğı 162b/10
namāzı kılın- [Far.+T.] Namaz ibadetinin yerine getirilmesi.
n. + ı kılınınca 155b/6
namāz kılıcı [Far.+T.] Namaz ibadetini yerine getiren kimse.
n. kılıcı 160b/12
n. kılıcılarla 159a/4

namāzı kalmış ol- [Far.+T.+T.]
 Namazı vaktinde kılamamak,
 kazaya kalmış olmak.
n. + ı kalmış olsa 170b/14
 → cum'a n.+1, ikindü n.+1, ırte
 n.+1, ırte n.+1n kıl-, sıfat-ı n., ef'āl-i n.,
 erkân-ı n., öyle n.+1, öyle n.+1arı, öyle
 n.+1n kıl-, öyle n.+1n kılmış ol-, tavâf
 n.+1, terāvîh n.+1, vitir n.+1, yatsu n.+1,
 yatsu n.+1n kıl-
 [=511]
namāzgāh [Far.] Namaz kılınan yer.
n. + a 146a/7, 146a/8
 [=2]
namāzlağı [Far.+T.] Seccade.
n. 122a/11, 122a/13, 122a/6,
 123b/1, 123b/14, 123b/5, 123b/6,
 124a/3, 178a/3
n. + nuñ 123b/7
n. + yı 123b/3
 [=11]
namāzlık [Far.+T.] Seccade.
n. + inuñ (namāzlığınıñ)
 122a/5
 [=1]
nā-resīdeye [Far.] Henüz büluğa
 ermemiş kimse.
n. 177b/1
 [=1]
naşrānī [Ar.] Hristiyan.
n. + ler 148a/1
 [=1]
naşş [Ar.] Açık ve kesin hüküm.
naşş-ı Kur'an [Ar.+Ar.] Kur'an'ın
 kesin ve açık hükmü.
n.-ı Kur'an 166a/12
 [=1]
nażar [Ar.] Bakma, göz atma.
n. + ı 140a/9, 178a/4, 180a/4,
 180b/12, 181a/8
nażar ét- [Ar.+T.] Bakmak.
n. edenler 150a/5
n. etseler 150a/5
 [=7]
nāzil [Ar.] İnen, inmiş.
nāzil ol- İnmek.
n. olmuşdur 159b/6
 [=1]

nażīr [Ar.] Benzer, eş.
n. 134a/12
n. + i 118a/10
 [=2]
ne [T.] Hangi şey.
n. 114a/11, 114b/14, 115b/14,
 116a/12, 116b/14, 116b/3, 117a/9,
 128a/10, 128a/10, 128a/13, 129a/11,
 129a/9, 132b/5, 132b/7, 140a/11,
 143a/6, 144a/1, 144a/1, 145a/11,
 148b/4, 148b/4, 149b/11, 150b/8,
 155a/7, 156b/3, 167b/1, 167b/14,
 171a/6, 173a/14, 182a/10
ne kadar [T.+Ar.] nicelik
 bakımından miktar, ölçü, fiyat,
 zaman anlamlarıyla soru bildiren
 bir söz.
n. kadar 115b/2, 128a/9,
 138a/8, 138a/9, 138a/10, 138a/11,
 142a/6, 152b/10, 153a/4, 158b/14,
 163b/1
 [=41]
nebī [Ar.] Hz. Muhammed.
 → hażret-i n.
 [=2]
necāset [Ar.] Pislik, murdarlık.
n. 115a/1, 115b/2, 116a/11,
 116a/8, 116b/14, 118a/11, 122a/1,
 122a/3, 122a/4, 126b/5, 127b/14,
 128a/1, 128a/14, 128a/8, 128b/5,
 128b/6, 128b/7, 129b/6, 130a/5,
 133a/14, 134a/1, 164a/10
n. + den 118a/10, 118a/12,
 123a/12, 128a/10
n. + i 120a/2, 129b/10
n. + üñ 116b/11, 116b/9,
 121a/1, 129b/4, 129b/6, 135a/10,
 135a/9
necāset-i ğalīza [Ar.+Ar.] Pisliği
 hakkında şeri bir delil olup aksine
 başka bir delil bulunmayan şey.
n.-i ğalīzadur 115a/12, 115a/14
n.-i ğalīza 115a/2, 115a/2,
 117a/12, 118a/1, 121a/7, 123a/8
n.-i ğalīzada 116a/13, 117b/5
necāset-i hafife [Ar.+Ar.] Pis
 olduğu konusunda şeri bir delil

olmakla birlikte aksine bir görüş de bulunan şey.

n.-i hafîfe 115a/2

n.-i hafîfede 117b/2

n.-i hafîfedendür 115a/8,

115a/9

n.-i hafîfedür 115a/12, 119b/4

necâset-i gâlıza ve hafîfe

[Ar.+Ar.+Ar.] Pis olduğu konusunda şeri bir delil olmakla birlikte aksine başka bir delil bulunmayan ve bulunan şey.

n.-i gâlıza ve hafîfe 116a/12

necâset-i haķıķiyye [Ar.+Ar.]

Maddeten pis şeyler.

n.-i haķıķiyye 115b/4

necâset-i hükmiyye [Ar.+Ar.]

Maddeci, rengi, kokusu ve tadı olmayan necâset.

n.-i hükmiyyeye 115b/3

n.-i hükmiyyeden 115b/3

[=55]

neces [Ar.] Pislik, murdar.

n. 115b/10, 116a/6, 117b/12,

118a/5, 118b/10, 118b/14, 118b/7, 118b/7, 119a/3, 119a/4, 119a/7, 119a/8, 119a/8, 119a/9, 119a/9, 121a/10, 121a/11, 121a/13, 121a/13, 121a/5, 121a/8, 121b/1, 121b/5, 121b/7, 122a/2, 122b/4, 122b/5, 122b/7, 122b/7, 122b/8, 123a/5, 123a/6, 123b/5, 123b/8, 124a/10, 124a/11, 130a/1, 130a/13, 130b/8, 131a/12, 131b/14, 132b/12, 132b/13, 134a/6, 134b/10, 134b/11, 134b/12, 135a/4, 135a/6

n.+ den 115b/10, 116a/4

n.+ dūr 118b/7, 119b/7

n.+ i 115a/4

n.+ ler 118b/6

n.+ lerden 135b/12

neces êt- [Ar.+T.] Kirlenmek, pisletmek.

n. eder 118b/4, 119a/10

n. etmez 118b/3,

n. etmemek 119a/11

neces ol- [Ar.+T.] Kirlenmek, murdar olmak.

n. olan 114a/10, 114a/11, 114a/12, 114b/12, 114b/13, 127b/12, 129a/11, 134b/5

n. olanlardandır 124b/6

n. olmaz 118b/10, 119a/2, 119a/5, 119a/11

n. olsa 122a/8, 123b/13,

128a/4, 134b/5, 142a/14

n. olur 118b/14, 119a/3, 119a/5

[=80]

neceslik [Ar.+T.] Neces, murdar olma durumu.

n.+ i (necesligi) 120a/8

[=1]

necis [Ar.] Pis, murdar.

n. 114a/10, 134a/9

n.+ i 115a/5

n.+ i i- 128a/12

n.+ in 118b/8

n.+ inde 115a/10

n.+ ler 136a/7

n.+ lerde 117a/11, 117a/12

n.+ lerden 136a/2

necis ol- [Ar.+T.] Kirlenmek, murdar olmak.

n. olan 127b/12

n.. olmaz 118b/13

n. olsa 127b/11, 127b/11

[=14]

nefs [Ar.] Öz varlık, kişilik.

n.+ lerüñüzi 140a/1

n.+ ümi 159a/8, 161a/11

n.+ ümüñ 160a/2, 161a/8

[=5]

nefy [Ar.] Kelime-i tevhitte geçen lâ ilâhe kısmı.

n. 178a/10

nefy êt- [Ar.+T.] İnkâr edilmek.

n. etmekdür 178a/8

→ kelime-i n.

[=5]

nehâr [Ar.] Gün, gündüz.

→ haţţ-ı nışf-ı n.

[=1]

nehy [Ar.] Birini bir şeyden alıkoyma, menetme.
→ emr-i ma'rûf n.-i münker,
emr-i ma'rûf n.-i münker èt-
[=4]
nere [< ne ara T.] Hangi yer.
n. + *sinde* 134a/1
n. + *sinüñ* 117b/9
n. + *ye* 134a/2
[=3]
nerm [Far.] Yumuşak.
n. 149b/6
[=1]
nesne [T.] Nesne.
n. 118b/1, 118b/5, 118b/5,
120a/4, 122b/2, 123b/2, 124a/2,
129a/4, 132a/13, 134b/10, 134b/2,
135a/5, 139a/3, 140a/2, 143a/6,
147b/14, 148b/5, 154b/10, 162b/14,
163b/9, 166a/7, 178a/3, 178b/10,
180b/7, 182a/3
n. + *de* 123a/11
n. + *deki* 131b/11
n. + *den* 142b/11
n. + *ler* 114a/11, 114a/12,
129a/11, 134b/7, 139b/10, 166a/8
n. + *lerden* 133a/14, 134b/11,
135a/2, 179b/4
n. + *leri* 114b/12, 114b/13,
131a/4
n. + *lerüñ* 114a/10
n. + *nüñ* 119b/13, 122b/3,
143b/10, 143b/5, 143b/9, 144a/5
n. + *ye* 131b/13, 165a/7
n. + *yi* 118b/9, 129a/2, 131a/1,
142b/12, 170a/5
[=55]
neşf [Ar.] Suyu çekip emme.
neşf èt- [Ar.+T.] Suyu çekip
emmek.
n. *eden* 135b/5
n. *etmeg* 135b/3
[=2]
neşv [Ar.] Büyüme.
neşv èt- [Ar.+T.] Büyümek.
n. *edüp* 135b/2
[=1]

Nevâdir

1.Şeybani'nin Nevadir
kitapları: El-Kiysaniyyat, el-
Haruniyyat, el-Cürcaniyyat, el-
Rukiyyat, ez-Ziyadatü'z-Ziyadat.
N. + *de* 116b/11
N. + *inde* 117a/10,
2. Serahsi'nin el-Mebcut adlı
eseri.
N. + *inde* 177a/1
[=3]
nevbet [Ar.] Nöbet, kez, defa.
n. 131b/8
n. + *de* 131a/9
[=2]
nışf [Ar.] Yarı.
→ *ḥaṭṭ-ı n.-ı nehâr*
[=1]
nice [T.] Nasıl.
n. 114b/14, 114b/4, 116b/2,
117b/9, 117b/12, 129b/3, 131a/13,
133b/7, 134a/2, 136a/14, 152b/9,
160a/8, 169a/6, 171b/14, 175b/10,
n. + *dür* 114a/9, 125a/13,
130b/4
→ bir *n.*
[=20]
niçe [T.] Çok, pek çok.
n. 127a/1, 127a/9, 153a/4,
170b/6
niçe n. 159b/2
n. *niçe* 159b/2
→ bir *n.*
[=9]
niçün [T.] Neden, hangi sebeple.
n. 124a/7, 140b/8
[=2]
nidâ [Ar.] Seslenme, çağırma.
n. 159b/2
nidâ-yı halk [Ar.+Ar.] Halka
seslenme.
n.-yı halkdur 148b/12
n.-yı halka 148b/13
[=3]
nifâs [Ar.] Yeni doğum yapmış
kadının durumu, lohusalık.
n. 139b/10

n. + da i- 120a/12
[=2]
Nihāye Siġnaki'nin en-Nihaye fi
şerhi'l-Hidaye adlı eseri.
N. + den 170a/2, 171b/3
[=2]
nikāh [Ar.] Nikah.
n. 138a/12
n. + ı 138a/1
[=2]
nire bk. **nere**
n. + sinden 144a/10, 144a/11
[=2]
nişān [Far.] İşaret, iz, belirti.
n. + dan 144a/13
n. + ı 135a/10, 135a/9, 161a/6,
181b/7
n. + uñ 144a/12
nişān êt- [Far.+T.] İşaretlemek.
n. êdesin 144a/11, 144a/12,
144a/13
[=9]
nişāsta [Ar.] Nişasta.
n. 133a/13
[=1]
nite [T.] Nasıl.
n. 175b/5
[=1]
niteki [T.] Nasıl ki.
n. 157b/4, 159a/5, 159a/6,
159a/9, 159b/3, 160a/3, 160a/6,
170b/6, 175b/1
[=9]
nitekim [T.] Sonuç olarak.
n. 174a/6
[=1]
niyābet [Ar.] Vekil olma durumu,
vekillik.
n. + i 170b/3, 170b/5, 170b/9,
170b/11, 170b/12
[=5]
niyyet [Ar.]
1. Bir şeyi yapmayı önceden
kurma, yapmaya karar verme.
n. 157a/12, 157b/12, 157b/14,
157b/3, 157b/8, 158a/12, 158a/3,
158b/11, 158b/4, 158b/7, 159a/10,
159a/2, 159a/4, 159a/6, 159a/8,

159b/10, 159b/12, 159b/6, 160a/10,
160a/13, 160a/2, 160a/4, 160b/2,
160b/5, 160b/9, 168b/9, 168b/9,
171b/13
n. + ler 157a/12, 160b/14
n. + leri 160b/12, 161a/1,
161a/2
2. Namaz, oruç, abdest gibi
ibadetlere başlarken bu ibadeti
yapmaya karar verdiğini sözle
söyleme veya içinden geçirme.
n. 166a/3, 168b/3, 168b/7,
169a/6, 169b/11, 170a/1, 170a/6,
170a/14, 171a/11, 171b/7, 172a/13,
172b/2
n. + i 165b/7, 170a/3
n. + e 168b/3, 170a/13
n. + e imiş 165b/12
n. + i 168b/11, 170a/13, 171a/6
n. + de 170a/4
n. + dūr 170a/5
n. + üñ 170a/13
niyyetine [Ar.+T.] Yerine, öyle
sayarak.
n. 157a/8, 173b/10, 173b/13,
174a/3
niyyet êt- [Ar.+T.] Niyetlenmek.
n. êde 157a/13, 157b/12,
157b/4, 157b/9, 158a/1, 158a/13,
158a/4, 158b/12, 158b/5, 158b/9,
159a/12, 159a/2, 159a/5, 159a/6,
159a/9, 159b/7, 159b/11, 159b/13,
160a/11, 160a/14, 160a/3, 160a/6,
160b/10, 160b/6, 168b/10, 172a/10,
172a/12, 172a/12, 172a/5, 181b/4,
181b/5
n. êderken 170b/1, 178a/6
n. êdeler 171a/12
n. êdicek 172a/7, 178a/6
n. êdüp 150b/6, 171b/2
n. êtse 165b/9, 168b/1,
169b/14, 170a/8, 170a/8, 170b/11,
171a/1
n. êtmek 169a/12, 169a/2,
169a/6, 169a/7, 169a/8, 169a/9,

169b/12, 169b/5, 170a/7, 170a/7,
171a/3, 171b/6, 172a/8, 181b/3
n. *etmeyüp* 169a/12,
n. *etmezse* 169a/9
n. *etmemiş* 169b/14
n. *etmese* 170a/8
n. *etdüğinden* 170a/9
n. *etdüm* 171a/12, 172a/1,
172a/10, 172a/3
n. *etmekde* 181b/2
n. *etsün*
niyyet etmemiş ol [Ar.+T.+T.]
Niyetlenmemiş olmak.
n. *etmemiş olursa* 169b/9
niyyet etmiş ol- [Ar.+T.+T.]
Niyetlenmiş olmak.
n. *etmiş olursa* 169b/9
niyyet eyle- [Ar.+T.] Niyetlenmek.
n. *eylese* 171a/4
niyyetler eyle- [Ar.+T.]
Niyetlenmek.
n. + *ler eylemekdür* 157a/7
niyyet olun- [Ar.+T.] Niyetlenmek.
n. *olına* 171b/14
niyyet olun- [Ar.+T.] Niyetlenmek.
n. *olunmazdı* 169a/10,
n. *olunsa* 170b/4,
n. *oluna* 171b/2, 172a/2
niyyet-i Ka'be [Ar.+Ar.] Namaza
başlarken kibleye döndüğünün
ifade edilmesi, Kabe niyeti.
n. -i *Ka'be* 165b/13, 166a/1
[=141]
noḥūd [Far.] Nohut.
n. 133a/13
[=1]
noḫṣān [Ar.] Eksiklik, kusur.
n. 146a/4, 146a/4, 146a/5,
148b/4
[=4]
nuṣret [Ar.] Allah'ın yardımı.
n. + *i* 159b/10, 159b/12
n. + *in* 161a/10
[=3]
nüfesā [Ar.] Lohusa.
n. 162b/11, 163a/10, 163a/8
n. + *nuñ* 120a/10

[=4]
nüşa [Ar.] Nüşa.
n. + *da* 167a/11
[=1]
ocak [T.] Ateş yakılan yer, ocak.
o. + *a (ocağa)* 133a/2
[=1]
od [T.] Ateş.
o. 133b/8, 148a/2
o. + *a* 134b/11
o. + *ından* 140a/1, 140a/1,
140a/3
[=6]
oğlan [T.] Erkek çocuk.
o. 132b/2, 137b/7, 139a/7,
139a/9, 150a/10
o. + *larından* 139a/12
o. + *uñ* 150a/13, 150b/1,
150b/3
[=9]
oğlancuḳ [T.] Oğullara sevgiyle
yaklaşıldığını belirten bir söz.
o. 126b/4
o. + *ları* 158a/10
[=2]
oğul [T.] Oğul.
o. + *ı (oğlu)* 138a/11, 138a/9,
138a/9, 138a/9, 138b/13, 141a/11
[=6]
oḳı - bk. **oḳu -**
→ *ezān o.-*
[=1]
oḳu - [T.]
1. Bir metni seslendirmek,
okumak.
o. - *dı* 148b/11
o. - *duḡı* 150b/3
o. - *maḡ* 138b/11
o. - *maḳ* 127a/5, 150a/7,
182a/12, 182a/14
o. - *mamiş* 150b/12
o. - *maya* 149b/9, 181a/11,
181a/4
o. - *maḡa* 152a/10, 158a/9,
165a/5
o. - *maḳ* 150a/12,
150b/12, 182a/10

o.- maya 181a/11
 o.- mayalar 155a/7
 o.- mayalar 151a/13
 o.- mayup 152a/1
 o.- r 149b/4
 o.- rken 154b/1, 155a/2,
 155a/6, 155a/6, 169b/13
 o.- rlardı 155b/12
 o.- rsa 151a/10
 o.- rsın 149b/11
 o.- sa 146a/2, 150a/12, 150b/2,
 151a/14, 164b/5
 o.- ya 149a/14, 154b/11,
 180a/1, 181a/12, 181a/9
 o.- ya 151a/14
 o.- yacak 146b/12, 146b/14,
 179b/14
 o.- yalar 156b/14
 o.- yalar 150a/11, 150a/12,
 150a/14, 150b/2, 150b/3, 151a/9,
 151b/10, 151b/14, 151b/9
 o.- yalum 152a/14
 o.- yan 157a/3
 o.- yup 145a/8
 2. Davet etmek, çağırmak.
 o.- dı 157b/12
 → ezān o.-, fātiḥa o.-
 [=88]
okun - [T.] Seslendirilmek, okunmak.
 o.- an 155b/14, 155b/9
 o.- andur 155b/10
 o.- duğı 151b/8
 o.- duysa 154b/2
 o.- madın 156a/1
 o.- maķ 182a/10
 o.- sa 151b/9
 → ezān o.-
 [=14]
ol - [T.]
 1. Bulunmak, var olmak.
 o.- a 126b/5, 130b/7, 138b/12,
 139b/3, 143a/1, 145b/12, 149a/1,
 151a/11, 153a/5, 153a/11, 155a/14,
 166a/7, 166a/8, 170b/9, 170b/10,
 170b/11, 175a/14, 178a/5, 180a/4,
 180b/12, 181a/9, 182a/13

o.- an 125a/13, 128a/12,
 133a/8, 162a/8, 167a/6, 167a/6
 o.- anlara 181a/14
 o.- duğı 144a/6171a/11
 o.- ıcaķ 166b/4
 o.- maķ 117a/7
 o.- mamaķ 116a/8
 o.- masa 116a/6, 119a/10,
 134b/9, 138b/14, 141b/5, 142b/8,
 151a/1, 166a/14, 170a/8
 o.- ması 125b/5
 o.- maya 178a/14
 o.- mayan 136a/2
 o.- mayıcaķ 141a/1
 o.- mayınca 116a/1, 170a/6,
 171b/13
 o.- mazsa 151b/6
 o.- sa 117a/1, 118a/2, 118b/4,
 121a/11, 121a/14, 121a/7, 121a/9,
 122a/8, 122b/13, 124b/7, 126a/2,
 126a/6, 127a/10, 127a/11, 127a/6,
 127a/6, 127b/11, 127b/13, 127b/14,
 127b/14, 127b/5, 128a/1, 128a/3,
 128a/4, 128a/5, 131a/10, 131a/5,
 131a/6, 131a/8, 134b/5, 138b/13,
 138b/5, 140b/12, 141a/9, 141b/2,
 142b/5, 151a/3, 153a/6, 162a/1,
 162b/12, 162b/9, 163a/11, 163b/4,
 166b/1, 166b/2, 167a/13
 o.- sun 137b/2, 137b/2, 125a/6
 o.- up , 128b/9, 135b/8,
 156a/10
 o.- urdı 120a/11, 120b/3
 o.- urlar 154a/9
 o.- ursa 115b/2, 118a/2,
 141a/11
 o.- ur 114b/13 , 120b/14,
 126b/6
 2. (Sıfatlardan sonra
 geldiğinde) ... vasfını taşımak.
 o.- a 131b/10, 132a/5, 140a/13,
 143a/8, 143a/9, 143a/9, 145a/9,
 165b/13, 171a/6, 177b/9, 178a/11,
 178a/14, 178a/4, 178a/5, 180a/4,
 180a/5, 180b/10

o.- *an* 116b/7, 117a/11,
117a/12, 117a/13, 126b/12, 127a/13,
128a/1, 128a/2, 128a/6, 131a/2,
131b/14, 132b/6, 135b/10, 135b/12,
136a/6, 136b/1, 136b/13, 136b/3,
137a/13, 137a/14, 137b/5, 138a/8,
139b/13, 139b/6, 142a/4, 142a/5,
142a/7, 142b/5, 142b/6, 147a/6,
151a/8, 166a/4, 173a/3
o.- *dı* 171b/13
o.- *duğı* 147b/12, 166b/3
o.- *dukları* 153b/1, 153b/3
o.- *ıcağ* 121a/1, 122b/6, 122b/6
o.- *mağ* 122b/7
o.- *masına* 124a/5, 147b/10
o.- *maya* 160b/5
o.- *maz* 166b/4, 173a/13
o.- *sa* 117a/13, 117a/14,
122a/13, 123b/2, 126a/3, 131b/10,
132a/6, 132b/6, 138b/10, 142a/11,
164b/4, 166a/6
o.- *sun* 122a/11, 157b/9,
161a/4, 136a/1
o.- *up* 116a/13, 118b/13,
118b/13, 119a/2, 136b/9, 163b/1,
177b/9, 177b/9
o.- *ursa* 142a/6, 166b/12
o.- *ur* 116a/14, 116b/14,
117a/1, 140b/4, 149b/8, 169a/4,
173a/13, 177a/6
3. Verilen bir ölçü miktarına
yetişmek.
o.- *a* 144a/5, 144a/8
o.- *ıcağ* 143b/10, 143b/9,
144b/4, 144b/7
o.- *ınca* 143b/6
4. (Allah'ın rahmeti, bereketi
dahilinde) Bulunmak.
o.- *a* 159b/11,
5. Meydana gelmek, vuku
bulmak.
o.- *a* 163b/2, 175b/7
o.- *acağ* 140a/6
o.- *an* 118a/7, 144a/6, 145a/5
o.- *dı* 115b/14, 155b/13,
175b/13, 177b/10

o.- *duğın* 132b/7
o.- *duğunı* 114b/14, 114b/14
o.- *ıcağ* 116a/12, 116a/14,
116b/14, 119b/14, 140b/1
o.- *madın* 121b/8, 146a/8
o.- *mağ* 122b/3
o.- *maz* 140a/2 , 163b/6,
170b/12, 173a/8, 173a/8
o.- *mazdan* 144a/9
o.- *sa* 118a/5, 120a/1, 138b/4,
142b/6, 167b/10, 168a/10, 168a/5
o.- *salar* 138b/6
o.- *sun* 130b/10, 130b/12,
143a/1, 156b/11181b/3, 181b/4,
181b/5
o.- *ur* 130a/10, 136a/14,
144a/2, 144a/2, 144a/4, 144b/3,
151b/4, 163a/4, 168b/9, 170b/9,
125b/11
o.- *urlar* 152a/1
6. -e doğru olmak, bir yana,
tarafa bir şeyin yüzünün veya ardının
bakar olması.
o.- *a* 178a/14, 180b/11
o.- *ıcağ* 167a/2
o.- *ıcağdur* 167a/1
o.- *mazsa* 151a/3, 166b/12
o.- *mış i-* 166b/13
o.- *ursa* 163b/5, 163b/5
7. Tam gelmek.
o.- *a* 178a/6
8. (Bir hareketin) Yapılması.
o.- *a* 180a/3
9. Bir yere mensup olmak.
o.- *am* 158a/4, 158b/12, 160b/6
o.- *ayın* 159a/2, 160a/5
o.- *dığca* 148b/12
o.- *mağ* 161a/12, 161a/6,
161a/9
o.- *mayam* 159a/12, 159b/7
10. Yaşamak, hayat sürmek.
o.- *an* 165b/6
11. (İsimlerden sonra
geldiğinde) ... haline gelmek.
o.- *duğından* 133a/12
o.- *dum* 171a/14

o.- *ıcaḳ* 120a/1, 133a/7
o.- *maya* 139a/5, 153a/5
o.- *mayam* 169a/14
o.- *mayıcaḳ* 150b/5
o.- *maz* 170a/6
o.- *sa* 119a/3, 122b/1, 133a/8,
133a/11, 140b/13, 151a/9, 155a/9
o.- *up* 148b/10
o.- *urlar* 138a/2
o.- *ursa* 167b/8
o.- *ur* 141a/9, 141a/14,
146b/13, 149b/7, 151b/5, 155b/14,
157b/2, 167b/7, 172b/13, 174b/5,
174b/6, 178b/3

12. Uygun düşmek.

o.- *maz* 146b/9, 147b/9,
171b/11

→ boş o.-, 'azîz etmiş o.-, bākî o.-, berāber o.-, dürüst o.-, fāriḡ o.-, fevt o.-, ḡarîb o.-, gönline o.-, hācet o.-, ḥaḳḳı ödenmiş o.-, ḥarām o.-, ḥāşıl o.-, maḥzūn o.-, mecrūḥ o.-, mekrūḥ o.-, meşḡul o.-, mümkün o.-, müsta'mel o.-, müsteḥaḳ o.-, müteḡayyir ve mütebeddil o.-, pāk o.-, rāzî o.-, revā o.-, sāḳıṭ o.-, sebep o.-, tikendelenmiş o.-, uymış o.-, vakf etmiş o.-, yakın o.-, zāhir o.-, ziyāde o.-, ziyān o.-, zulm etmiş o.-, emîn o.-, lāyık o.-, mufaẓẓal ve mükerrrem o.-, ehl o.-, fāsîd o.-, ḥelāl o.-, ihtiyāc o.-, neces o.-, necis o.-, vācib o.-, farīza o.-, yüce o.-, farz o.-, mükerrer o.-, ḥāzır o.-, ḥāzır o.- mış ol-, ma'lūm o.-, vāḳi' o.-, tutar o.-, bātıl o.-, şābit o.-, zā'il o.-, māni' o.-, müteḡayyir o.-, tamām o.-, āḡāḥ o.-, aḡşam o.-, fā'ide o.-, ḡāyīb o.-, muḳarrer o.-, gelür o.-, tamlamaz o.-, toprak o.-, ḡāfil o.-, irte o.-, münkir o.-, 'afv o.-, āsān o.-, āşikāre o.-, cāmi' o.-, ḥelāl o.-, toz o.-, yaş o.-, resīde o.-, konuk o.-, günāḥkār o.-, terkīb o.-, 'acīb o.-, dāḡil o.-, žāyi' o.-, yaḡın o.-, gülmiş o.-, ḥālî o.-, ḥisāb o.-, la'netinde ol-, lāzım o.-, mālîk o.-, murdār olur mı olmaz mı-, redd o.-,

şımış o.-, şürū' etmiş o.-, tābi' o.-, şubḥ o.-, bālîḡ o.-, ḳabūl o.-, murdār o.-, o.- mış ol-, nāzıl o.-, aḳar o.-, aḳmaz o.-, berkitmiş o.-, bî-hūş o.-, bulaşmış o.-, bulaşur o.-, dīvāne veyā mürtedd o.-, eksük o.-, fāsîd olur o.-, geḡer o.-, görünür o.-, ḥaḳîr o.-, ḥarāb o.-, ḥāzır olmuş o.-, işi o.-, ḳādir o.-, ḳazāya ḳalmış o.-, ḳalmış o.-, namāzı ḳalmış o.-, ḳazā eder o.-, kül o.-, mutaşavver o.-, sarılmış o.-, tikendesiz o.-, uymış o.-, vāḳi' o.-, yeter o.-, zāhir o.-, ziyāde olur o.-, şayru o.-, tīmār eder o.-, toḡurur o.-, naḳl o.-, āḡir o.-, cemā'at o.-, ḡarḳ o.-, ışıḳ o.-, ḥükminde o.-, 'āşî o.-, andın şımış o.-, bākî o.-, demek o.-, dikmek o.-, dönmiş o.-, gelmiş o.-, ḥelāk o.-, ḡitāb o.-, ḡör dutmış o.-, dutmuş o.-, işlenmiş o.-, işlenmiş o.-, ḳılmış o.-, maḡv o.-, maḳşūd edinmiş o.-, meyl o.-, mu'teber o.-, muḡālefet etmiş o.-, muḡayyer o.-, murād o.-, murdār olmuş o.-, muvāfiḳ o.-, müteḡayyir olmamış o.-, müteḡayyir olmuş o.-, pāk ve ḡüb o.-, sākin o.-, pāk olur mı olmaz mı, fāsîd o.- ur ol-, muḡtac o.-, i'tibār o.-, niyyet etmemiş o.-, niyyet etmiş o.-, te'hîr o.-, vaḳt çıḳmış o.-, mürüvveti ve ḡayreti o.-, ḡayreti ve mürüvveti o.-, 'ahd dutmuş ol-, ḡalka ḡalka ol-, eyle o.-, götürür o.-, namāzı ḳılmış o.-, cem' eder o.-, öyle namāzın ḳılmış o.-, görmek ol-, şatun alur o.-

[=1152]

ol [T.] O, gösterme sıfatı.

o. 116a/11, 116a/7, 117b/12,
118a/9, 118b/1, 118b/10, 118b/11,
118b/12, 118b/2, 118b/4, 118b/5,
118b/6, 119a/1, 119a/6, 119a/9,
119a/9, 119b/1, 120a/14, 120b/12,
121a/13, 121a/8, 122a/3, 122b/9,
123b/9, 125a/14, 125b/14, 126a/13,
126b/3, 127a/1, 127a/12, 127a/2,
127a/2, 127a/3, 127b/6, 127b/7,
127b/9, 128b/12, 129a/10, 129a/2,

129a/5, 129a/6, 129a/8, 129b/4,
 130b/3, 130b/6, 132b/8, 133a/7,
 134a/10, 134a/13, 134b/10, 134b/6,
 135b/6, 136a/13, 136a/14, 136a/8,
 136b/8, 138a/2, 138b/12, 138b/7,
 139a/10, 139a/13, 139a/14, 139b/1,
 139b/1, 139b/10, 139b/12, 140b/8,
 141a/10, 141a/13, 141a/14, 141b/5,
 141b/6, 142a/12, 142a/8, 142b/1,
 142b/10, 142b/2, 142b/5, 143a/1,
 143a/10, 143a/8, 144a/2, 144a/2,
 144b/2, 144b/3, 144b/3, 144b/4,
 145a/4, 145a/5, 145a/5, 145b/10,
 146a/11, 146a/12, 146a/12, 146b/5,
 147b/7, 148a/1, 148a/11, 148a/2,
 148a/3, 148a/4, 148a/7, 149a/9,
 151a/11, 151a/11, 151a/7,
 151b/14, 152b/10, 152b/11, 152b/12,
 152b/12, 152b/13, 152b/13, 152b/7,
 152b/8, 152b/9, 153a/10, 153a/2,
 153a/2, 153a/7, 154b/14, 156b/12,
 157a/11, 157b/2, 158b/10, 158b/14,
 158b/7, 159a/1, 160a/3, 162a/3,
 162b/10, 163a/3, 165b/10, 165b/13,
 166a/11, 166b/6, 166b/8, 167b/1,
 167b/7, 168a/13, 168a/4, 169a/2,
 169a/3, 170a/13, 171b/10, 171b/12,
 171b/9, 173a/14, 176a/1, 176a/1,
 176a/12, 176a/13, 176a/8, 176b/3,
 176b/4, 176b/7, 176b/8, 177a/11,
 179a/13, 180a/11, 181b/12
 o. + *dur* 114a/14, 114b/2,
 114b/9, 115b/12, 115b/8, 117b/8,
 118b/3, 120a/7, 121a/2, 121a/4,
 123a/8, 123b/4, 123b/8, 125a/4,
 130b/10, 130b/13, 130b/6, 133a/9,
 135a/14, 135b/6, 136a/10, 136a/10,
 137b/4, 139a/5, 141a/14, 143a/14,
 143b/3, 145b/1, 145b/13, 146a/3,
 147b/2, 152b/1, 153a/10, 153a/5,
 153b/3, 155b/11, 155b/9, 156a/11,
 157a/12, 157b/7, 162b/4, 167b/11,
 168b/4, 168b/7, 170a/1, 170a/12,
 170a/5, 171b/14, 171b/7, 173a/14,
 173b/1, 174b/14, 175a/5, 175a/8,

177a/5, 177b/12, 177b/14, 179b/11,
 181b/8, 181b/8, 181b/9

o. *i-* 156a/2

2. O, gösterme zamiri.

o. 119b/3, 176a/9, 176a/14,

176b/4, 176b/9, 127b/5, 133a/9

ol kadar [T.+Ar.] Çok fazla.

o. *kadar* 175b/6, 176a/9,

176a/14, 176b/9

[=236]

olın - bk. **olun**-

→ 'afv o.-, kayd o.-, niyyet o.-,

beyān o.-, ziyāret o.-, şürū' o.-, faşl

o.-

[=7]

olucı [T.] Bir şeyle uğraşan kimse.

→ meşğul o.

[=1]

olun - [T.] Etmek yardımcı fiiliyle
 yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma
 getiren yardımcı fiil.

→ i'lām o.-, isti'māl o.-, kıyās

o.-, niyyet o.-, beyān o.-, naql o.-, zikr

o.-, emr o.-, iktisār o.-, te'hīr o.-, 'add

o.-, gāyib o.-, karar o.-, men' o.-, edā

o.-, rivāyet o.-, ta'yīn o.-, hikāyet o.-,

'afv o.-, tafşīl o.-

[=87]

omuz [Yun.] Omuz.

o. + *ına* 127b/4

o. + *ları* 181b/13

[=2]

on [T.] On, 10.

o. 131a/1, 131a/2, 131a/5,

131a/5, 148b/2, 161b/14, 162a/1,

163a/13, 163a/13

[=9]

on altıncı [T.+T.] 16. .

o. 143a/12, 159b/6

[=2]

on beşinci [T.+T.] 15. .

o. 136b/1, 159a/10

[=2]

on birinci [T.+T.] 11. .

o. 159a/2

[=1]

on dördüncü [T.+T.] 14. .

o. 114a/10, 159a/7

[=2]
on ikinci [T.+T.] 12. .
 o. 159a/4
 [=1]
on sekizinci [T.+T.] 18. .
 o. 157a/4, 159b/12
 [=2]
on toğuz [T.+T.] 19. .
 o. + a 131b/1
 [=1]
on toğuzuncu [T.+T.] 19. .
 o. 160a/2, 165a/10
 [=2]
onuncu [T.] 10. .
 o. 158b/11
 [=1]
on üçüncü [T.+T.] 13. .
 o. 159a/6
 [=1]
on yedinci [T.+T.] 17. .
 o. 147a/5, 159b/10
 [=2]
orta [T.]
 1. Tam arası, orta kısım.
 o. 143b/4, 144a/5, 144a/6
 o. 144a/7, 144a/12
 o. + dağı 144a/13
 o. + sı 117b/1
 o. + sina 144a/13
 o. + sinda 116b/6, 164b/8,
 138b/9, 153a/10, 153a/12, 153a/12,
 153a/13, 154a/1, 156b/12, 175a/5
 2. Belirli bir zamanın
 başlangıcı ile bitimi arasında olan
 zaman.
 o. + sıdur 143b/13
orta barmak [T.+T.] Orta parmak.
 o. barmadı 179a/3
 [=20]
ortaklaş - [T.] Ortak olarak
 davranmak, ortak olmak.
 o. - ayın 159b/13
 o. - mağ 161a/10
 [=2]
ortaklık [T.] Ortak olma durumu.
 o. + da 174b/11
 [=1]
oruc [Far.] Oruç.

o. 139b/9
 o. + larına 176a/13
oruc dut- [Far.+T.] Oruç tutmak.
 o. dutanlar 143b/6, 143b/10
 o. dutanlara 143b/8
 o. dutmış 176a/11
 o. dutan 178b/11
orucın aç- [Far.+T.] Orucunu
 açmak.
 o. + ın açsa 176a/11
orucın tız aç- [Far.+Far.+T.] Vakit
 geldiğinde orucunu geciktirmeden
 hemen açmak.
 o. + ın tız açmak 178b/11
orucların yi- [Far.+T.] Vakit
 geldiğinde orucunu açmak.
 o. + ların yiyecekleri 143b/11
oruclarını yi- [Far.+T.] Vakit
 geldiğinde orucunu açmak, iftar
 etmek.
 o. + larını yiyecekleri 143b/6
 [=11]
‘Osmān Hz. Osman.
 ‘O. 155b/13, 176b/1, 179b/2
 [=3]
‘Osmān bin Maz‘ūn Ebu’s-Saib
 Osman b. Mazun b. Habib el-Cumahi.
 ‘O. 149b/13
 [=1]
ot [T.] Ot.
 o. 122a/2, 122a/3
 o. + da 135a/14
 o. + ları 122a/3
 [=4]
otur - [T.] Oturmak.
 o. 129b/1
 o. - a 146b/13, 154b/9, 165a/9,
 180b/14, 181a/4, 181a/5
 o. - acağ 122a/5
 o. - duğı 141a/13, 154a/4,
 180b/13
 o. - madın 146b/12
 o. - mağ 154a/4, 154a/7, 154a/7
 o. - sa 126b/5, 127b/1, 146b/14,
 162b/9
 o. - up 126b/6, 142a/13,
 181a/12, 182a/2

o.- *urken* 142b/2, 150b/13,
154b/10
o.- *urlardı* 140b/7
o.- *urlarsa* 165a/4
[=28]
ov - [T.] Ovmak.
o.- *dum* 120b/11
o.- *mağ* 120b/13, 135b/7
o.- *mağ* 121a/3
o.- *salar* 120b/9, 135a/5,
135b/1, 135b/3, 135b/9
o.- *sun* 114b/5
[=10]
öden - [T.] Bir işin, görevin karşılığını
vermek.
→ *hakkı ö.- miş ol-*
[=1]
öğren - [T.] Bilgi edinmek.
ö.- *e* 139b/14, 140a/2, 140a/5
[=3]
öğret - [T.] Bilgi kazandırmak.
ö. (*öğred*) 148a/12
ö.- *e* (*ögrede*) 139b/8, 140a/4,
140a/5
ö.- *mekden* 139b/10
ö.- *mezse* 139b/12, 139b/12
ö.- *ür* (*öğredür*) 138b/12,
138b/13, 138b/14
[=10]
öl - [T.] Ölmek.
ö.- *dügi* 129a/9
ö.- *ene* 114a/9
ö.- *mek* 126a/13
ö.- *miş* 116a/4, 126a/13,
126b/11
ö.- *se* 127a/2, 131b/1, 132b/10,
133a/10
[=10]
öldür - [T.] Öldürmek.
ö.- *se* 176b/6
[=1]
ölü [T.] Ölü.
ö. 129a/5, 140b/13, 140b/13,
141a/3, 172a/11
ö. + *nüñ* 119b/7
[=6]
Ömer Hz. Ömer.

Ö. 148a/14, 149b/4, 155b/12,
176a/10, 179a/14
Ö. + *e* 116b/13
Ö. + *üñ* 117a/1
[=6]
ömr [Ar.] Ömür, hayat.
ö. + *üñ* 175b/5
[=1]
ön [T.] Ön, arka karşıtı.
ö. + *e* 167a/4
ö. + *i* 141b/13
ö. + *inde* 128b/1, 155b/12,
155b/9, 156a/1, 179a/11, 179a/13,
179a/6, 181b/14
ö. + *inde i-* 128b/2
ö. + *ine* 180a/6
ö. + *üne* 167a/4
[=13]
öñdin [T.] Önce, ilk önce, daha evvel.
ö. 121a/14, 143b/13, 144a/9,
151b/14, 151b/8, 151b/8, 151b/9,
154a/5, 154a/6, 164a/7, 165a/14,
169a/2, 170a/1, 174a/14, 177a/1,
177a/10, 177a/7
ö. + *den* 145b/14, 146a/1
[=19]
öñdünki [T.+Far.] Evvelki, önceki.
ö. 178b/10
[=1]
öñince [T.] Önünden, önü sıra.
ö. 146a/6
[=1]
öñürt - [T.] İleri geçmek.
ö.- *miş* 148b/1
ö.- *üñ* (*öñürtüñ*) 157b/14
[=2]
ördek [T.] Ördek.
ö. 115a/4
[=1]
ört - [T.] Örtmek
ö.- *e* 139a/2
ö.- *se* 124b/1, 142b/8
ö.- *seler* 139b/7
ö.- *üñ* 136b/5
ö.- *meye* 123b/5
[=6]
örtin - [T.] Örtünmek.
ö.- *e* 139a/1

[=1]
örtül - [T.] Örtme işine konu olmak.
 ö.- di ise 122a/4
 ö.- se 142b/8
 [=2]
örtülü [T.] Örtülmüş, bir şeyle kapatılmış.
 ö. 136b/3
 [=1]
örü [T.] Kalkık, dik.
örü dur- [T.+T.] Ayağa kalkmak, ayakta durmak.
 ö. *dururken* 122b/1
 [=1]
öyle [T.] Öğle namazı.
 ö. 169a/7, 171a/5
 ö. + *nüñ* 144b/4
öyle namāzı [T.+Far.] Öğle namazı.
 ö. *namāzı* 151b/7, 170b/14
 ö. *namāzın* 143b/4, 143b/9, 145a/9, 145b/7, 156a/9, 156a/11, 156a/14
 ö. *namāzına* 123b/7, 171a/4
 ö. *namāzınıñ* 144a/4,
öyle namāzları [T.+Far.] Öğle namazları.
 ö. *namāzlarınıñ* 171a/8
öyle vakti [T.+Far.] Öğle vakti, öğleyin.
 ö. *vakti* 144b/8
öyle namāzın kıl- [T.+Far.+T.] Öğle namazını kılmak.
 ö. *namāzın kılmağ* 170a/14, 171a/7
 ö. *namāzın kılurken* 173a/11
öyle namāzın kılmış ol-
 [T.+Far.+T.+T.] Öğle namazını kılmak.
 ö. *namāzın kılmış olur* 170b/1
 [=21]
‘özü [Ar.] Abdesti bozan devamlı rahatsızlık.
 → *şāhib-i ‘ö.*
 [=1]
‘özür bk. **‘özü**
 → *hālet-i ‘ö.*

[=2]
pāça [Far.+T.] Paça.
p. + larına 143a/2
 [=1]
pāk [Far.] Temiz.
p. 118b/9, 119a/7, 119a/8, 119a/9, 119b/8, 119b/8, 121b/1, 121b/10, 121b/2, 121b/6, 121b/6, 121b/8, 122a/14, 122b/11, 122b/14, 122b/14, 122b/3, 122b/9, 123a/13, 123a/14, 123a/3, 123a/3, 123b/12, 130b/7, 130b/8, 130b/9, 131a/13, 131a/8, 131b/3, 131b/3, 131b/3, 133a/1, 133a/5, 133b/5, 133b/6, 134b/14, 135a/5, 153a/3, 157a/7, 168b/10
p. + dur 115a/10, 115a/14, 119b/14, 119b/3, 119b/3, 119b/5, 119b/6, 120a/1, 120a/10, 120a/2, 120b/1, 120b/1, 120b/6, 120b/8, 130b/4, 130b/5, 133b/11
p. ise 122a/6, 164a/11, 164b/2, 168a/11
pāk ét- [Far.+T.] Temizlemek.
p. edüp 131a/1
p. etmek 114a/13, 114b/12, 114b/12, 114b/7, 114b/8, 114b/8, 114b/9, 131a/12
p. etmesi 114b/14
p. etmedin 114b/14
pāk et- [Far.+T.] Temizlemek.
p. etmek 131a/13
pāk edici [Far.+T.] Temiz hale getiren şey.
p. edicidir 130b/7, 133b/8, 133b/8, 164a/11
pāk ol- [Far.+T.] Temizlenmek.
p. ola 130b/12, 130b/14, 131b/6, 131b/8, 132b/10
p. oldu 152b/12
p. olduğünüñ 114a/11, 129a/12
p. olduğu 135b/7
p. olmaz 120a/4, 120a/6, 129b/13, 130a/4, 130a/9, 130b/1, 131b/12, 132a/12, 132a/4, 132a/7,

132a/9, 132b/2, 132b/14, 133a/12,
133a/5, 133a/9, 133b/1, 133b/3,
133b/5, 133b/8, 134a/11, 134a/8,
134b/13, 134b/3, 134b/5, 135a/10,
135a/13, 135a/14, 135b/10, 135b/14,
135b/6, 135b/8, 136a/1, 136a/4

p. olur 119b/12, 119b/9,
120a/1, 120a/3, 120a/6, 120b/9,
121a/1, 122a/3, 122b/11, 122b/7,
129b/11, 129b/12, 129b/14, 129b/9,
130a/2, 130a/8, 130b/11, 130b/2,
131a/10, 131a/11, 131a/2, 131a/7,
131b/11, 131b/13, 131b/3, 131b/4,
131b/6, 132a/10, 132a/11, 132a/14,
132a/3, 132a/5, 132a/6, 132a/8,
132a/9, 132b/11, 132b/13, 132b/2,
132b/4, 132b/7, 133a/10, 133a/11,
133a/13, 133a/2, 133a/4, 133a/6,
133a/8, 133b/1, 133b/4, 133b/7,
134a/12, 134a/7, 134b/10, 134b/12,
134b/14, 134b/2, 134b/6, 134b/8,
135a/12, 135a/4, 135a/7, 135b/1,
135b/11, 135b/14, 135b/2, 135b/3,
135b/6, 136a/1, 136a/6

p. olurdu 122b/6, 130b/5

p. olurmuş 120b/13

p. olsa 122a/10, 124b/7,

125b/10, 127a/11, 127a/7, 130b/9,
142b/4

p. olan 127a/12, 127a/8

p. olsun 129b/3

p. olup 131a/10, 135a/8

p. olmak 134a/8

p. olur mu olmaz mı 132a/4,

134a/11, 135b/4

pāk ve ḥūb ol- [Far.+Far.+T.]

Temiz ve güzel olmak.

p. ve ḥūb olur 134b/3

[=207]

pāklık [Far.+T.] Pak olma durumu.

p. + ı (pāklığı) 136a/10, 136a/8

p. + ına (pāklığına) 134b/1

[=3]

pāksız [Far.+T.] Pak, temiz olmayan.

p. 152b/12

[=1]

panbuk [T.] Pamuk.

p. 134a/11, 134b/2, 134b/4

p. + da 134b/1

p. + uñ (panbukuñ) 134b/4

[=5]

pāre [Far.] Parça.

→ bir p.

[=2]

pārsā [Far.] Dinine çok bağlı, takva sahibi kimse.

p. 150a/3

[=1]

perde [Far.] Perde.

p. 129b/1, 163b/9

[=2]

perestiş [Fr.] Saygınlık, prestij.

p. 165a/13

[=1]

perhiz [Far.] Dinin yasak ettiği şeylerden sakınma.

perhiz ét- [Far.+T.] Dinin yasak ettiği şeylerden sakınmak.

p. edün 139a/11

[=1]

perverdigārā [Far.] Ey Allah.

p. 152b/8, 152b/13

[=2]

pes [Far.] Şu halde, öyleyse, şimdi.

p. 114b/11, 114b/6, 115b/10,

116a/11, 116a/14, 116a/4, 117a/12,
117a/6, 120a/14, 120a/8, 120b/12,
133b/5, 134a/5, 134b/2, 136b/8,
137a/14, 138a/13, 139a/4, 140a/11,
140b/1, 142a/3, 143b/14, 155b/5,
156a/1, 162a/14, 166a/9, 166b/4,
168b/10, 171a/5, 179a/11

[=30]

peygāmbēr [Far.] Peygamber.

p. 114a/2, 114a/5, 114a/7,

114a/8, 115b/14, 116a/10, 116a/2,
116a/6, 116a/8, 120a/11, 120a/13,
120a/14, 120b/10, 120b/11, 120b/2,
120b/2, 120b/3, 120b/5, 129a/12,
136b/6, 139a/11, 139a/5, 139b/5,
143a/5, 143b/3, 160a/11, 160a/3,
164a/8, 168b/8, 181b/6

p. + e 114b/3, 143a/9, 164a/3,

181a/12

p. + lerüñ 143b/13, 178b/10
p. + üñ 115b/7, 120a/12
→ fi'l-i p.
[=39]
pīr [Far.] Yaşlı, ihtiyar kimse.
p. + leri 150a/2
[=1]
pirinc [Far.] Pirinç.
p. 133a/14
[=1]
püre [T.] Pire.
p. 123a/12
[=1]
rā [Ar.] Arap alfabesinin 12.
harfi.
r. + sīn 180a/14, 180a/2
r. + sīna 174b/14, 175a/4
r. + sīm 180b/1
r. + yī 151b/2, 180a/13
[=7]
Rabb [Ar.] Allah.
R. + ümüz 179a/13, 179b/1,
179b/3, 179b/5
[=4]
Rābi'a Rabia el-Adeviyye.
R. 156a/5
[=1]
rahmet [Ar.] Allah'ın yarattıklarına
olan merhameti, acıma ve esirgemesi.
r. + i 159b/10, 159b/12, 178a/3
r. + in 161a/10
[=4]
rāst [Far.] Tesadüf.
rāst dur- [Far.+T.] Tesadüf etmek.
r. durmuş i- 167b/8
[=1]
rāstī [Far.] Doğruluk.
→ be-dürüstī vü r.
[=1]
rāstlık [Far.+T.] Denk gelme durumu.
r. + ina (rāstlığına) 167b/8
[=1]
Ravza-ı Zen ez-Zendevisti'nin Ravza-
ı Zendüstevi adlı eseri.
R. + den 156b/1
[=1]
rāzī [Ar.] Uygun bulan, kabul eden.
rāzī ol- [Ar.+T.] Uygun bulmak.

r. ola 141a/7
[=1]
redd [Ar.] Kabul etmeme.
redd ol- [Ar.+T.] Kabul etmemek.
r. olmaz 156b/12
[=1]
ref' [Ar.] Arapça bir kelimenin
sonunu ötre ile okuma.
r. 180a/9
[=1]
rek'at [Ar.] Rekat.
r. 148b/10, 165a/8, 166b/10,
166b/8, 166b/9, 168a/3, 169a/10,
171a/1, 171a/13, 171a/4, 171b/8,
172a/1, 172a/10, 172a/12, 172a/3,
172a/5, 172a/9, 172b/2, 173a/4,
173a/5, 181a/10, 181a/11, 181a/3
r. + da 148b/10, 181a/10,
182a/10
rek'at-ı ūlā [Ar.+Ar.] İlk rekat.
r.-ı ūlāda 175a/13
[=27]
renc [Far.] İztırap.
r. 176a/14, 176a/9, 176b/5,
176b/9
[=4]
renk [Far.] Renk.
r. 129b/5
r. + i (rengi) 119b/1, 129b/13,
129b/14, 129b/4, 134b/9
r. + inden (renginden) 135a/6
[=7]
renklü [Far.+T.] Renkli.
r. 141a/7
[=1]
resīde [Far.] Olgunlaşmış kimse,
genç.
r. 177b/1
resīde ol- [Far.+T.] Olgunlaşmak.
r. olmağa 150a/13, 150a/9
[=3]
Resūl [Ar.] Peygamber.
R. 124a/1, 129a/14, 129b/4,
140a/10, 140a/11, 140b/6, 140b/7,
142b/13, 146a/10, 146b/8, 147b/11,
147b/13, 147b/14, 147b/3, 147b/5,
147b/6, 148a/10, 148a/12, 148a/2,

148a/3, 148a/4, 148a/5, 148b/3,
148b/6, 148b/7, 148b/9, 149a/11,
149a/3, 149a/4, 149a/7, 149b/1,
149b/14, 152b/3, 153b/13, 154b/6,
154b/7, 155a/7, 155b/11, 155b/4,
156a/7, 156b/10, 157a/14, 157a/8,
158a/2, 158a/7, 158b/13, 158b/6,
158b/9, 159b/11, 160a/14, 160a/6,
160b/10, 160b/3, 160b/6, 161b/10,
161b/6, 162a/7, 163b/11, 163b/14,
164a/14, 172b/10, 174b/2, 175b/11,
176a/2, 179b/6

R. + üñ 149a/6

→ *hazret-i R.*

[=66]

Resûlu'llâh [Ar.] Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed.

R. 116a/1, 129a/13, 129b/2,
148a/14, 160a/9, 175b/14, 176a/2

R. + ı 114a/8, 140b/8

[=9]

revâ [Far.] Uygun, münasip.

r. 137b/4, 141b/1, 162b/4

r. + dur 127a/13, 127b/13,

133b/9, 133b/14, 137a/2, 137a/3,
137a/3, 138b/6, 141b/6, 151a/12,
162b/1, 162b/3

revâ gör- [Far.+T.] Uygun görmek.

r. görmişlerdür 153a/14

revâ ol- [Far.+T.] Uygun, münasip olmak.

r. ola 114a/6, 123a/4, 138b/4,
140b/10, 141a/2, 141b/2, 141b/7

r. olan 141a/7

r. olur 121b/11, 122a/6,
122b/4, 122b/12, 123a/10, 123a/8,
123b/4, 125b/13, 126a/4, 126a/9,
126b/13, 126b/6, 156a/4

r. olmaz 121b/11, 122b/13,
123a/11, 123a/8, 125a/2, 125b/14,
126a/4, 126b/12, 127a/3, 127a/4,
127a/9, 128a/2, 154a/7

r. olmaya 123a/4

r. olmağdur 126b/13

r. olmayıcağ 154a/7

[=53]

re'y [Ar.] Düşünce, fikir, görüş.

r. + ine 129a/1

r. + üm 128b/14

[=2]

rızâ [Ar.] Allah'ın kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk.

r. + sı 160b/14

r. + sın 160b/13

[=2]

ri'âyet [Ar.] Uyma.

ri'âyet ét- [Ar.+T.] Uymak.

r. éde 177b/7, 177b/8

r. etmekdür 157a/7

r. eyleye 157a/6

[=4]

ridâ [Ar.] Hırka, cübbe.

r. + sı 120b/4

r. + sına 120b/11

r. + yla 120b/12

[=3]

risâlet [Ar.] Peygamberlik, Hz. Muhammed.

→ *hazret-i r.*

[=3]

rivâyet [Ar.] Rivayet, nakledilen haber veya söz.

r. 115a/11, 117b/8, 120b/14,
121b/13, 130b/6, 137a/7, 155b/9,
165b/8, 167b/11, 170a/1, 170a/5,
173a/9, 173b/12, 177a/5

r. + de 118a/14, 119b/2,
130a/8, 131a/7, 133b/4, 133b/8,
134a/12, 136a/4, 141b/12, 147a/10,
150a/11, 156a/8, 156b/3, 162b/4,
165b/5, 165b/8, 165b/9, 166b/14,
169b/6

r. + dür 119b/1, 137a/8,
166a/10, 168b/13, 174b/12

r. + i 116b/10, 116b/7, 144b/7

r. + idür 155a/12

r. + inde 115a/11, 115a/13,
117b/3, 117b/5, 117b/7, 136a/5,
154b/4, 156b/6, 156b/7

r. + ine 115b/1

r. + inüñ 155b/11

r. + ler 117a/9

r. + leri 116b/3

rivāyet olun- [Ar.+T.] Anlatılmak, nakledilmek.
r. olunmuşdur 116b/13, 131a/3
r. olunmuş 174a/11
rivāyet-i aşıll [Ar.+T.] Gerçek, hakiki, başta gelen rivayet.
r.-i aşıldur 155a/12
rivāyet-i aşıll [Ar.+T.] Gerçek, hakiki, başta gelen rivayet.
r.-i aşıll 155a/12
rivāyet-i Cāmi'ü'l-Kebîr [Ar.+Ar.+Ar.] Cāmi'ü'l-Kebîr adlı eserde geçen rivayet.
r.-i Cāmi'ü'l-Kebîr 130b/11
rivāyet-i meşhûre [Ar.+Ar.] Herkesçe bilinen rivayet.
r.-i meşhûresinde 117b/3
rivāyet ét- [Ar.+T.] Anlatmak, nakletmek.
r. éder 120a/11, 120b/10, 147b/11, 149b/13, 155b/10, 156a/5, 157a/14, 158a/7, 160a/6, 165b/14, 177a/2, 177a/5
r. étdi 114b/3, 156a/7
rivāyet eyle- [Ar.+T.] Anlatmak, nakletmek.
r. eyledi 150a/13
→ şerh-i r.
[=78]
rivāyetince [Ar.+T.] Rivayete göre.
r. 130b/11, 155b/9, 177a/10, 177a/9
[=4]
rub [Ar.] Dörtte biri, çeyrek.
r. 117b/10, 127a/9
r.+ dan 117b/9
r.+ ı 117b/8, 127b/11, 127b/12, 142b/6, 144a/8
r.+ ıdur 117b/11, 117b/12, 117b/13, 117b/13, 117b/14
r.+ ından 127a/12
[=14]
ruhşad [Ar.] İzin.
r. 137b/9
[=1]
rüşen [Far.] Aşık, meydanda.
r. 149b/1

[=1]
rūzgār [Far.] Zaman.
r.+ da 140a/14
[=1]
rūzigār bk. **rūzgār**
r.+ da 163b/10
[=1]
rūcū [Ar.] Dönme.
rūcū' ét- [Ar.+T.] Dönmek.
r. édüp 174a/12
[=1]
rūkn [Ar.] Namazın tam ve doğru olarak eda edilebilmesi için gereken temel ve esaslarından her biri.
r. 167a/10, 180a/11
rūkn-i zā'id [Ar.+Ar.] Sonradan eklenen, namazın tam ve doğru olarak eda edilebilmesi için gereken temel ve esaslarından biri.
r.-i zā'iddür 177b/11
→ hadd-i r.-i aşıllı, hadd-i r.-i
zā'id
[=5]
rūkū [Ar.] Namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme.
r. 158a/13, 177b/13, 178b/3
r.+ a 178b/4, 180a/2
r.+ da 126b/10, 172b/2, 176b/11, 176b/12, 180a/13
r.+ ı 180a/3
[=11]
rūkūn bk. **rūkn**
r. 121b/7, 126a/10, 126a/11, 126a/8, 126b/5, 137a/9, 142a/9, 167a/9, 167a/9, 173a/14, 173b/2, 177a/12, 182a/6
r.+ de 180a/11
r.+ dūr 172b/14, 173a/10, 173a/5
r.+ lerin 177b/7
r.+ i (rūkni) 126a/6, 126a/7, 126a/8, 142a/1, 142b/9, 177b/11
r.+ in (rūknin) 121a/7, 141b/9, 142a/3, 142a/7, 167a/8
[=29]
sa'ādetlen - [Ar.+T.] Mutlu olmak. (?)
s.- di 172b/9

[=1]
şabāh [Ar.] Sabah.
 ş. 148a/7
şabāh vakti [Ar.+Ar.] Sabahleyin.
 ş. *vaktinde* 175b/2
 [=2]
şābit [Ar.] Yerinde duran.
şābit dut- [Ar.+T.] Yer
 değiştirmemek.
 ş. *duta* 149a/1
şābit ol- [Ar.+T.] İspatlanmak.
 ş. *olmuşdur* 114a/13, 136b/3,
 143a/14, 168b/4
 ş. *olduğu* 114a/14, 114b/2,
 114b/9, 143a/14, 143b/2
 ş. *olmaz* 136a/11, 148b/5
 [=12]
şabr [Ar.] Sabır.
şabr ét- [Ar.+T.] Sabretmek.
 ş. *étmek* 160a/1
şabr eyle- [Ar.+T.] Sabretmek.
 ş. *eyleye* 146b/13, 153a/6
 [=3]
şaç [T.] Saç.
 ş. 124b/9
 ş. + *ı* 141b/14, 142b/12
 ş. + *larına* 138a/3
 [=4]
şaç - [T.] Saçmak, dökmek.
 ş. - *salar* 133b/10
 [=1]
şadağa [Ar.] Sadaka.
şadağa ét- [Ar.+T.] Sadece Allah
 rızası için fakirlere para vermek.
 ş. *étsem* 176a/1, 176a/3
 [=1]
şādık [Ar.] Gerçek, hakiki.
 → şubh-ı ş. doğ-
 [=3]
Sa'd-i Vakkaş Ebu İshak Sa'd b. Ebi
 Vakkas Malik b. Vüheyb el-Kureşi ez-
 Zühri.
 S. 114a/7
 [=1]
Şadr-i Şerī'a Sadrü's-Şeria'nın
 Şerhu'n-Nihaye adlı eseri.
 Ş. + *da* 144a/7
 [=1]

şaf bk. **şaff**
 ş. 160a/5, 160b/2, 161a/13
 ş. + *ı* 158a/14, 160a/8
 ş. + *larda* 160b/2
 ş. + *ları* 158a/13, 160a/9
 ş. + *laruñuzu* 160b/4
şaf dut- [Ar.+T.] Sıra teşkil etmek,
 sıralanmak.
 ş. *dutmazmısız* 160a/8
 [=10]
şaff [Ar.] Cemaatle namaz
 kılanların yan yana dizilmek suretiyle
 meydana getirdikleri sıradan her biri.
 ş. + *a* 160a/12
 ş. + *ı* 160a/14
 ş. + *ınuñ* 169b/7
 [=3]
sağ [T.]
 1. Sağ, sol karşıtı.
 s. 148b/14, 154b/14, 161b/1,
 164a/13, 164b/13, 167a/6, 167a/6,
 178b/12, 178b/14, 179a/1, 179a/2,
 181a/14, 181a/14, 181a/5, 182a/2
 2. Yaşamakta olan, sağlam.
 s. 159b/2, 177a/14
 [=17]
sağışınca [T.] Miktarınca, adedince.
 s. 176a/12, 176a/8, 176b/3,
 176b/7
 [=4]
şahābe [Ar.] Sahabe.
 ş. 115b/12, 115b/13, 116a/1,
 179a/12
 → fakih-i ş., icmā'-ı ş., zāhid-i
 ş., fi'l-i ş.
 [=9]
şāhib [Ar.] Bahsedilen şey
 kendisinde bulunan.
 ş. 135b/10
şāhib-i 'özü [Ar.+Ar.] Abdesti
 bozan devamlı rahatsızlığa sahip
 kimse.
 ş. -i 'özre 177a/14
 [=2]
şahīh [Ar.] Gerçek, doğru.
 ş. 117b/8, 118b/3, 119b/5,
 119b/6, 121a/4, 122b/13, 123b/12,

123b/4, 126b/13, 133a/9, 135a/14,
135b/6, 145b/1, 171a/6, 173a/13,
175a/5

→ aṣl-ı ş., isnād-ı ş.

[=18]

Şahîḥ-i Buḥārî Muhammed el-
Buhari'nin eseri.

Ş. + den 157a/2

[=1]

şahrâ [Ar.] Çöl.

ş. + da 128b/8, 129a/1, 166a/13

[=3]

saḥūr [Ar.] Sahur.

s. + ı 178b/12

[=1]

sâ'ir [Ar.] Başka, diğer.

s. 167a/1, 172a/12

[=2]

saḳalsuz [T.] Sakalsız.

s. 139a/7

[=1]

saḳın [T.] Asla.

s. 175b/3

[=1]

şaḳın - [T.] Uzak durmak, kaçınmak.

ş.- a 140a/8

s.- alar 140a/6

ş.- maḳ 123a/11

[=3]

sāḳıṭ [Ar.] Düşen, düşmüş.

s. + lardur 114b/10

sāḳıṭ ol- [Ar.+T.] Geçersiz duruma
gelmek.

s. ola 177b/12

s. olmaya 177b/14

[=3]

sāḳin [Ar.] Öfkesi yatışmış.

sāḳin ol- [Ar.+T.] Sakinleşmek.

s. olur 158a/12

[=1]

saḳla - [T.] Saklamak.

s. 179a/14, 179b/2, 179b/4,

179b/5

s.- maḳ 140a/1, 144b/11

s.- ya 140a/3

s.- yalar 140b/5

[=7]

saḳlañ – bk. **şaḳlan** -

s.- uz 139b/14

[=1]

şaḳlan - [T.] Muhafaza edilmek.

ş.- duñ 161b/5

[=1]

şalât [Ar.] Rahmet, merhamet etme.

ş. + ina 160a/14, 161a/13

şalât èt- [Ar.+T.] Allah'ın rahmet,
meleklerin istiğfar, müminlerin dua
etmesi.

ş. èderler 160b/1

→ sıfat-ı ş.

[=4]

Şalât-ı İmām Bu ifadeyle *İmam*
Namâzı bâbına atıf yapıldığı
düşünülmektedir.

Ş. 173b/12, 174a/11, 177a/3

[=3]

Şalât-ı İmām-ı Seraḥsî Serahsi'nin
el-Mebsut veya *Usulü's-Serahsi* adlı
eserlerinin *Salât* bâbına atıf
yapılmıştır.

Ş. 130b/11

[=1]

Şalât-ı İmām Bekir Ḥâherzâde bk.

Şalât-ı İmām Bekr Ḥâherzâde

Ş. + den 180b/6

[=1]

Şalât-ı İmām Bekr Ḥâherzâde İmam
Bekir Haherzade'nin *Fevaidü'l-*
Kuduri, *Şerhü'l-Cami'ü'l-Kebir* veya
Mebsud Şerhi'nin *Salât* bâbına atıf
yapılmıştır.

Ş. + den 148b/2

[=1]

Şalât-ı Mes'ûdî Abdullah b. el-
Hüseyin Ebu Muhammed en-
Nasihi'nin *Mesudi* adlı eserinin *Salât*
bâbına atıf yapılmıştır.

Ş. + de 123b/14, 136b/14,

137a/7, 137b/11, 138b/8, 142a/6,

143a/3, 146a/5

Ş. + den 138a/5, 142b/11

[=10]

Şalât-ı Seraḥsî

1. Serahsi'nin *el-Mebsut* veya *Usulü's-Serahsi* adlı eserlerinin *Salât* bâbına atıf yapılmıştır.

Ş. + *de* 168b/12, 174b/11

Ş. + *den* 148b/1, 170b/8, 173b/5, 180b/8

2. bk. **İmām Serahsî**

Ş. + *nüñ* 176b/14

[=7]

Şalât-ı Şerh-i Tahâvî Tahâvî'nin yazmış olduğu şerhlerden birinin *Salât* bâbına atıf yapılmıştır.

Ş. + *de* 168a/14

[=1]

şalavât [Ar.] Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

şalavât vër- [Ar.+T.] Allahümme salli ala (seyyidina) Muhammedin ve ala ali (seyyidina) Muhammed cümlesi veya aynı anlama gelebilen duaları okumak.

ş. *vère* 181a/13

[=1]

şâlih [Ar.] İyi amel sahibi kimse.

→ bende-i mü'min-i ş.

[=1]

şan - [T.] Sanmak, tahmin etmek.

ş.- *a* 166a/9

ş.- *dı* 147b/8

ş.- *duķ* 116a/2

ş.- *up* 168b/1, 171b/8

[=5]

saña [T.] Sana.

s. 155b/4, 175b/7

[=2]

şar - [T.] Sarmak, örtmek.

ş.- *sa* 142b/12

ş.- *salar* 119a/7

[=2]

şarar - [T.] Sararmak.

ş.- *maķ* 145a/13

[=1]

sarây [Far.] Saray.

→ hōca-ı s.

[=1]

sarhōş [Far.] Sarhoş.

s. 150a/11, 150b/2

s. + *uñ* 119b/6, 150b/1

[=4]

sarıl - [T.] Sarmak dolanmak.

sarılmış ol- [T.+T.] Sarmak,

dolanmak.

s.- *mış olsa* 126b/9

[=1]

şarıl - bk. **sarıl -**

ş.- *an* 124b/14

[=1]

şarkıt - [T.] Sarkıtmak.

ş.- *maya* 180a/6

[=1]

şaru [T.] Sarı.

ş. 115a/3

[=1]

şarulık [T.] Sarılık.

ş. + *ı* (*şarulığı*) 129b/13

[=1]

şat - [T.] Satmak.

ş.- *maķ* 133b/9

[=1]

şatıl - [T.] Satılmak, devredilmek.

ş.- *ıcaķ* 162b/12

[=1]

şatun [T.] Satın almak işi.

şatun al- [T.+T.] Satın almak.

ş. *alsa* 126b/14, 136a/12

ş. *alur* 136a/8

ş. *almağ* 137b/11

[=3]

şay - [T.] Kabul etmek, addetmek.

ş.- *mayalar* 146a/13

[=1]

şayru [T.] Hasta.

şayru ol- [T.+T.] Hastalanmak.

ş. *olsalar* 141b/4

[=1]

sebaķ [Ar.] Ders.

s. 163b/7

[=1]

sebeb [Ar.] Sebep.

s. 115b/14, 146a/12

s. + *i* 160a/11, 161a/13, 166b/9,

175b/13

sebeb ol- [Ar.+T.] Neden olmak,

yol açmak.

s. *olmaya* 151a/14

s. *olayın* 158b/12, 158b/9

s. *ola* 162a/4
[=10]
secde [Ar.] Genellikle namaz kılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.
s. 121b/13, 122a/10, 122a/13, 122a/6, , 159a/13, 159a/7, 178a/4
s. + *de* 121b/9, 126b/10, 180a/14, 180b/1, 180b/7, 182a/1
s. + *den* 181a/4
s. + *si* 121a/11, 122a/13, 124a/14
s. + *ye* 121a/14, 159a/11, 159a/11
s. + *ye var-* 159a/14
s. + *yi* 121b/9
secde-i tilâvet [Ar.+Ar.] Kur'an'daki secde ayetlerinden birini okuyan ve dinleyen kimselerin yapmak zorunda oldukları secde.
s. -i *tilâvetinüñ* 146a/1
secde-i tilâvet êt- [Ar.+Ar.+T.] Kur'an'daki secde ayetlerinden birini okuyan ve dinleyen kimselerin tilâvet secdesi yapmak.
s. -i *tilâvet etmek* 146b/3
secde êt- [Ar.+T.] Secde etmek.
s. *èdecek* 121b/13, 123a/14
s. *ède* 121b/14, 180b/14
s. *ederlerdi* 124a/7
s. *êdevüz* 124a/9
s. *eden* 159a/11
s. *edenlerden* 161a/9
s. *êtdügi* 121a/12
s. *etmek* 124a/4
s. *êtse* 124b/1, 146a/2
secde et- [Ar.+T.] Secde etmek.
s. *etse* 121b/2, 121b/2
secdeye git- [Ar.+T.] Secdeye gitmek.
s. *gide* 180b/3
[=39]
sefer [Ar.] Yolculuk.

s. + *de* 127a/6, 127a/10, 127b/13, 127b/5, 128a/3, 151a/3, 152b/2
s. + *in* 124a/6
[=8]
segirt - [T.] Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.
s. - *meye* 161b/6
[=1]
sehelce [T.] Azıcık, birazcık.
s. 169a/2, 169a/2, 169a/3
[=3]
seher [Ar.] Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, seher vakti.
s. 158a/11
[=1]
sehv [Ar.] Hata, yanlış.
s. + *i* 159a/7
s. + *üm* 159a/6, 161a/8
[=3]
sekizinci [T.] Sekiz sayısının sıra sıfatı, 8. .
s. 158b/4
[=1]
seksen biñ [T.+T.] Seksen bin, 80.000
s. 176a/1
[=1]
sekte [Ar.] Kesilme.
s. 154a/14
[=1]
selâm [Ar.]
1. Başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirme.
s. + *a* 181b/2
s. + *um* 181b/2, 181b/4, 181b/5
2. Bir kimseye selamün aleyküm, merhaba gibi sözlerden birini söyleme.
s. + *uñ* 165a/2
selâm vèr- [Ar.+T.]
1. Başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirmek.
s. *vère* 181b/1, 181b/2
s. *vèrmedin* 146b/14
s. *vèricek* 167a/13
s. *vèrince* 174b/1

2. Bir kimseye selamün aleyküm, merhaba gibi sözlerden birini söylemek.
s. vèrmeyeler 155a/5, 155a/6
s. vèrenlerdür 160b/8
s. vère 165a/1, 165a/7
s. vèrmeye 165a/6
selām vèril- [Ar.+T.] Başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirmek.
s. vèrilse 155a/5
 [=17]
selāmet [Ar.] Sağlık, esenlik.
s. iken 159b/2
 [=1]
selāşe [Ar.] Üç.
 → e'imme-i s.
 [=1]
Selmān Ebu Abdillāh Selman el-Farisi.
S. 157a/14
 [=1]
semere [Ar.] Yarar.
s.+ si 173a/11, 173a/3
 [=2]
Semerķand [Şehrin nispet edildiği şahsın ismi Semer+Soğd.] Semerkant.
meşāyih-i S. 171a/9
 [=1]
sen [T.] Sen.
s. 141a/12, 175b/4, 179a/14, 179b/2, 179b/4, 179b/5
s.+ den 143b/13
s.+ i 149b/10, 149b/13, 149b/9
s.+ üñ 156b/11
 [=11]
senā [Ar.] Övme, övüş
s.+ yı 179b/13.
senā èt- [Ar.+T.] Övmek.
s. ède 179b/8
 [=2]
serā [Ar.] Toprak.
 → tahte's-s.
 [=1]
ser-āğāz [Far.] Başlama.
ser-āğāz eyle- [Far.+T.] Başlamak.
s. eylese 150b/10
 [=1]

sevāb [Ar.] Sevap.
s. 127a/5, 157a/10, 157a/11, 157a/12, 157a/8, 158b/12, 159a/1, 160b/11, 160b/9, 164a/7, 168a/9, 168b/9, 175b/10
s.+ ı 159a/1, 161a/14, 175b/9, 177b/9
s.+ ın 164a/5, 164a/6, 164a/7, 175a/10, 175a/12, 175a/13, 175a/14, 175a/8, 175b/7, 176a/2
s.+ lar 153a/4
s.+ ları 161a/2
 [=29]
sevgülü [T.] Sevgi ve bağlılık duyulan.
s. 160a/11, 161a/12, 161a/4
 [=3]
sevgülürek [T.] Daha fazla sevgi ve bağlılık duyulan.
s. 158a/1, 160a/12
s.+ dūr 124a/9
s.+ i (sevgülüregi) 158a/2
 [=4]
seyrek [T.] Aralıklı olarak.
s. 181a/8
 [=1]
şı - [T.] Bozmak
şımış ol- [T.+T.] Bozmak.
ş.- mış olur 169b/2
ş.- mış olmaz 169b/2
 → andın ş.- mış ol-
 [=3]
şıçan [T.] Sıçan.
ş. 128b/10, 128b/12, 129a/5, 129a/9, 131b/1, 132b/10, 133a/10, 133a/11
ş. imiş 129a/2
 [=9]
şifat [Ar.] Özellik, hal ve vasıf.
ş. 173b/8, 176b/13
ş.+ ı 119b/13, 120a/8, 173b/11, 177a/6, 177a/7, 177a/8
ş.+ ın 178a/8, 178a/9
ş.+ ından 160a/2
ş.+ umdur 153a/1
şifat-ı namāz [Ar.+Far.] Namazın sıfatı.
ş.-ı namāz 177b/10

şıfat-ı şalât [Ar.+Far.]
 1. Namazın sıfatı.
 ş.-ı *şalât* 177b/6
 2. Hulviyat adlı eserin 22. babı kastedilmektedir.
 Ş.-ı *Şalât* 182a/8
 Ş.-ı *Şalâtıda* 181b/11
 [=16]
şığır [T.] Büyükbaş hayvanların ortak adı.
 ş. 115a/6, 118b/8, 133b/3
 [=3]
şık - [T.] Sıkamak.
 ş. 129b/3
 ş.- *a* 130a/12
 ş.- *duğca* 131a/12
 ş.- *mağa* 130a/14
 ş.- *mağ* 131b/11
 ş.- *mağdur* 131a/2, 132a/14
 ş.- *masa* 130b/1
 ş.- *masalar* 130b/4
 ş.- *sa* 129b/9, 129b/11, 130a/11, 130a/13, 130b/2, 131a/11
 ş.- *salar* 131a/7, 131a/8
 ş.- *up* 130a/12, 130b/3
 [=19]
şık [T.] Aralıksız olarak, sık.
 ş. 180b/10
 [=1]
şıkıl - [T.] Sıkma işi yapılmak.
 ş.- *cağ* 119a/10
 ş.- *ıcağ* 129b/14
 ş.- *ması* 135a/2
 [=3]
şıklat - [T.] Sıkı duruma getirmek.
 ş.- *maya* 181a/8
 [=1]
şın - [T.] Bozulmak.
 → ābdest ş.-, ābdesti ş.-, andı ş.-
 [=6]
şıva - [T.] Sıvamak.
 ş.- *nan* 118b/10
 ş.- *salar* 118b/9
 [=2]
şivik [T.] Cıvık, sulu.
 ş. 117a/12, 117a/14
 [=2]

sil - [T.] Silmek, temizlemek.
 s.- *mege* 134b/12
 s.- *seler* 134b/10, 135a/5
 [=3]
siñek [T.] Sinek.
 s. 123a/12
 [=1]
sirke [Far.] Sirke.
 s. 119b/14, 133a/11, 133a/12, 133a/8, 133a/8
 [=5]
siz [T.] Siz.
 s. 116a/1, 140b/9, 152b/12, 158b/7
 s. + *den* 114a/9, 114b/4
 s. + *e* 114a/10
 s. + *i* 140b/8
 s. + *lerden* 164a/9
 [=9]
soğ - bk. **şoğ**
 s.- *salar* 139a/13
 [=1]
şoğ - [T.] Sokmak.
 ş.- *sa* 124a/13
 [=1]
soğak [Ar.] Sokak.
 s. + *dan* 141a/8
 [=1]
şol [T.] Sol, sağ karşıtı.
 ş. 148b/14, 155a/1, 167a/6, 167a/7, 178b/12, 178b/14, 179a/1, 179a/2, 181a/14, 181a/5, 181b/1
 [=12]
şoñra [T.] Sonra.
 ş. 114b/6, 114b/13, 114b/5, 117a/3, 118a/8, 118b/11, 118b/2, 118b/2, 118b/6, 118b/9, 119b/14, 121b/5, 121b/7, 123b/7, 126a/12, 126b/1, 126b/2, 127a/1, 127a/14, 127a/2, 127b/3, 128b/10, 129b/7, 131a/7, 132a/1, 133a/11, 133a/12, 133a/7, 133b/10, 134a/9, 135a/7, 135b/1, 135b/3, 135b/3, 135b/9, 146a/14, 144b/1, 144b/11, 144b/14, 144b/14, 145a/3, 145a/5, 145a/8, 146a/13, 146a/9, 146b/1, 146b/13,

146b/2, 146b/7, 149a/2, 150b/12,
150b/5, 151a/8, 151b/11, 152a/3,
153a/7, 153b/1, 153b/2, 155b/6,
156a/2, 156b/13, 157a/3, 163a/12,
163b/8, 164a/12, 166b/8, 167a/7,
167b/12, 168a/11, 170a/3, 171b/11,
171b/8, 174b/1, 178a/10, 179b/7,
180a/1, 180b/12, 181a/14, 181b/1

ş.+ *dur* 144b/13

[=80]

şor - [T.] Sormak, sual etmek.

ş.- *a* 141a/3

ş.- *ar* 166a/5

ş.- *arlardı* 138b/10

ş.- *arsa* 166a/6

ş.- *dı* 114b/3, 139a/9, 140a/11

ş.- *dılar* 157b/10

ş.- *dular* 138b/10

ş.- *dum* 156a/6

ş.- *madın* 166b/1, 166b/2

ş.- *mağa* 140b/10, 140b/11

ş.- *mağ* 136a/10, 136a/8

[=16]

şoruş - [T.] Kurumak.

ş.- *ınca* 135a/7

[=1]

şovu - [T.] Soğumak.

ş.- *yınca* 133a/6

[=1]

şovuğ [T.]

1. Soğuk.

ş. 127b/6

2. Duygudan yoksun olan.

ş. 149a/6

[=2]

sök - [T.] Sökmek.

s.- *seler* 129a/4

[=1]

söyle - [T.] Söylemek, konuşmak.

s.- *yümeğe* 139a/3

→ *söz s.- di* 149a/8

[=8]

söyleş - [T.] Karşılıklı konuşmak.

→ *dünyā sözün s.-*

[=1]

söz [T.] Söz, laf.

s. 176a/6

s.+ *den* 174a/12

s.+ *i* 121b/12, 138a/4, 138b/7,
140a/12, 141b/3, 154b/5, 162a/14

s.+ *inüñ* 171b/7

s.+ *leri* 116b/3

söz söyle- [T.+T.] Konuşmak.

s. *söylemek* 146b/8, 146b/9

s. *söylemeğe* 149a/6

s. *söyledi* 149a/8

s. *söylerken* 154b/4

s. *söyleye* 154b/8

s. *söylemeyeler* 163b/11

→ *dünyā s.+ in söyleş-*

[=19]

sözince [T.] Sözüne göre.

s. 122b/12, 122b/12, 123a/7,

123b/4

[=4]

şu [T.] Su.

ş. 114a/8, 114b/5, 115a/3,

119b/12, 119b/4, 119b/6, 119b/8,

119b/8, 122a/1, 122a/2, 124b/14,

126a/2, 128b/11, 129b/7, 129b/8,

130b/10, 130b/12, 130b/6, 130b/7,

130b/8, 131a/11, 131a/4, 131a/9,

131b/1, 131b/2, 131b/3, 131b/9,

132a/1, 132a/2, 132a/2, 132b/11,

132b/8, 133b/10, 133b/12, 133b/7,

133b/8, 135a/4, 135a/5, 163a/11,

163a/13, 180a/5

ş.+ *da* 132b/13, 164a/1

ş.+ *dan* 118b/1, 130b/9,

131a/13

ş. *i-* 130b/13, 130b/13, 130b/14

ş.+ *ya* 127a/14, 127b/3, 163a/1

ş.+ *yı* 119a/13, 129b/14,

129b/8, 131b/14, 131b/4, 132a/13,

132b/12, 133a/1, 135a/13, 135a/7

ş.+ *yıla* 130a/10, 130a/7,

130a/7, 130a/9, 133a/1, 133a/5,

134b/13, 134b/14

ş.+ *yın* 130b/2, 130b/3

ş.+ *yınuñ* 114a/2, 119b/3

ş.+ *yıñ* 130b/4

[=75]

su'āl [Ar.] Sorulan şey, soru.

su'āl ét- [Ar.+T.] Sormak.

s.  tdiler 116b/13, 125a/12
su'  l eyle- [Ar.+T.] Sormak.
s. eyledi 143a/6
 [=3]
 ub  [Ar.] Sabah vakti, sabah.
 ub -ı   dik [Ar.+Ar.] Tan yerinde ufuk boyunca g r len ve gittik e yayılarak g ne in do uşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık.
 .-ı   dik 144a/2, 144a/2
 ub -ı   dik do - [Ar.+Ar.+T.] Tan yerinde ufuk boyunca g r len ve gittik e yayılarak g ne in do uşuna kadar kesintisiz olarak aydınlığın devam etmek.
 .-ı   dik do ıncadır 144b/10
 ub  ol- [Ar.+T.] Tan yerinin a arması.
 . olmazdan 151b/13
 [=4]
 ud r-i   l t Eser ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.
 . + dan 131b/12
 [=1]
s re [Ar.] Sure.
s. 180a/1, 182a/12, 182a/14
s. + yi 182a/13
 [=4]
  ret [Ar.] Bi im, g r n   .
 . + de 154b/4, 175a/6
  ret-i mes'ele [Ar.+Ar.] Meselenin bi imi.
 .-i mes'ele 170b/13
 [=3]
 uvar - [T.]
 1. Sulamak.
 .- ma a 163a/1
 2. (Kılı , bı ak vb.)  yice sertle mesi i in ate te kızdırıp suya daldırmak, (demire,  eli e) su vermek.
 .- salar 134b/13, 134b/14
 [=3]
s ci [T.]  arap.
s. 119b/14, 119b/14, 119b/7, 128a/12, 132a/3, 133a/12, 133a/3, 133a/7, 136a/3
s. + de i- 132b/13

s. i- 128a/12
s. + si 133a/8
s. + ye 133a/10
 [=13]
s c d [Ar.] Secde etme, secde.
s. 177b/13
s. + ı 158a/13
 [=2]
s d [T.] S t.
s. 138a/8
s. + i 120b/6
 [=2]
s ks n [T.] Ense.
s. + lerine 138a/4
 [=1]
s k n [Ar.] Rahat.
s. 154a/11
 [=1]
S llem  Ebu Abdirrahman Muhammed b. el-H seyn b. Muhammed es-S llemi.
 → H k 'i -i S.
 [=1]
  l   [Ar.]   te bir.
s. + in 176a/1
 [=1]
s nnet [Ar.] Hz. Muhammed'in  rnek i  ve davranı larının tamamı.
s. 114a/1, 147a/2, 147b/10, 153a/10, 158b/12, 158b/14, 161a/7, 169a/6, 171b/12, 171b/13, 171b/6, 172a/4
s. + den 171b/11
s. + d r 147a/5, 149a/9, 154a/5, 154a/5, 182a/3
s. + i 147a/3, 147a/4, 147a/4, 158b/14, 164a/12, 171b/9, 172a/12
s. + i i- 146b/8
s. + id r 178b/10
s. + in 146b/11, 172a/1
s. + inden 146a/14
s. + ler 171b/12, 171b/9
s. + lerde 171b/5
s. + lerden 172a/2
s. + leri 157a/5, 157a/7
s. + lerin 177b/8
s. + ler mden 158b/14

s. + *ümdür* 178b/10
sünnet-i mü'ekke [Ar.+Ar.] Hz. Muhammed'in sürekli olarak yapıp belli mecburiyetler dışında hiç terketmediği ve yapılmasını gerekli gördüğü sünnetlerden her biri.
s. -i *mü'ekke* 159b/7
sünnet-i mülāzeme [Ar.+Ar.] Gerekli, lüzumlu sünnet.
s. -i *mülāzeme* 179b/11
sünnet-ét- [Ar.+T.] Sünnet etmek.
s. *étmek* 137b/6
sünnet eyle- [Ar.+T.] Bir işi veya davranışı sünnet olarak belirlemek.
s. *eyledüm* 149a/9
→ terk-i s. *ét-*
[=44]
sünnî [Ar.] Sünniliği benimsemiş kimse.
s. + *ler* 157a/6
s. + *lerüñ* 157a/6
[=2]
süñü [T.] Uzun sırık.
s. 145a/14, 146b/1
[=2]
süpür - [T.] Süpürmek, temizlemek.
s. - *megüñ* 133b/12
[=1]
sür - [T.] Sürtmek.
s. - *e* 164a/12
s. - *esiz* 164a/11
s. - *meye* 164b/2
s. - *seler* 134b/10, 134b/8, 135b/14, 136a/6
süre s. + *e* 132a/1
s. + *e süre* 132a/1
→ el s. -
[=10]
sür'at [Ar.] Çabukluk, hız.
s. + *le* 157b/12
[=1]
sürünge [T.] Fırın süpürmeye yarayan, ucunda bez bulunan sopa.
s. + *yile* 133b/12
[=1]
Şa'bi Ebu Amr Amir b. Şerahil b. Abdillāh el-Hemdāni eş-Şabi.

Ş. 116b/1
[=1]
şafağ [Ar.] Güneş battıktan sonra ufukta kalan kızılık.
ş. 143b/7, 144b/10, 144b/9, 145a/3
[=4]
Şāfi'ī Ebu Abdillāh b. Muhammed b. İdris b. Abbas eş-Şāfi.
Ş. 121b/11, 123a/11, 127b/8, 135a/9, 136b/12, 144b/6, 145a/4, 145b/11, 151a/12, 166b/11, 170a/10, 173a/5, 173b/4
Ş. + *nüñ* 147b/2, 167a/1
Ş. + *nüñdür* 173b/3
[=16]
şāhīn [Far.] Şahin.
ş. 127b/2
[=1]
Şāmil Eser adı.
Şāmil-i Beyhākī Beyhākī'nin Şāmil adlı eseri.
Ş. -i *Beyhākīden* 150a/14, 156a/8
[=2]
şart [Ar.] Şart, koşul.
ş. 136a/9, 139a/1, 165b/13, 166a/11, 166a/3, 169b/6
ş. + *dur* 136a/10, 169a/6, 169b/12, 169b/5, 171a/3, 172b/14, 173a/10, 173a/6, 182a/6
ş. + *lardandur* 165b/1
ş. + *ların* 177b/7
şart dut- [Ar.+T.] Şart koşturmak.
ş. *dutmaz* 169b/11
ş. *dutar* 173b/1
[=19]
şāyed [Far.] Eğer.
ş. 166a/7, 182a/14
[=2]
şefā'at [Ar.] Birinin suçunun bağışlanması için o kimseyle Tanrı arasında peygamberin yaptığı aracılık.
ş. 161a/3
ş. + *üm* 157a/4

şefā'at ét- [Ar.+T.] Peygamber, birinin suçunun bağışlanması için aracılık etmek.
 ş. *étmege* 157b/6

şefā'at éde bil- [Ar.+T.+T.] Bir kimsenin, birinin suçunun bağışlanabilmesi için aracılık edebilmek.
 ş. *éde bilem* 157b/4
 [=4]

şehādet [Ar.] Kelime-i şehadet.
 ş. + *in* 147b/6

şehādet barmağı [Ar.+T.] İşaret parmağı.
 ş. *barmaqlarınıñ* 149a/10, 149a/13
 ş. *barmağı* 179a/3

şehādet ét- [Ar.+T.] Şahitlik etmek.
 ş. *édiñ* 158b/7
 → kelime-i ş.
 [=9]

şehīd [Ar.] Şehit.
 ş. 125b/6, 125b/8
 [=2]

şehir [Far.] Şehir.
 ş. + *de* 151a/2, 152a/10, 152b/2, 153b/4, 156a/10
 ş. + *ümüzde* (*şehrümüzde*) 153b/5
 [=6]

şehvet [Ar.] Karşı cinse duyulan şiddetli arzu.
 ş. + *den* 137a/2, 138a/13, 138a/7, 138b/2
 ş. + *süz* 137a/3
 → *hatar-ı ş.*
 [=6]

şek bk. **şekk**
 ş. 133a/8, 136a/11
 [=2]

şekillü [Ar.+T.] Şekli olan.
 ş. 166a/8
 [=1]

şekk [Ar.] Şüphe.
 ş. 136a/11
 [=1]

şekl [Ar.] Dış görünüş, biçim.

ş. + *i* 144b/1
 [=1]

Şemsül- e'imme-i Halvānī Ebu Muhammed şemsü'l-eimme Abdülaziz b. Ahmed el-Halvani.
 Ş. 118a/13, 134a/12,
 [=2]

şerā'it [Ar.] Şartlar, koşullar.
 ş. + *in* 169b/2, 169b/4
 [=2]

şer'an [Ar.] Şeriata göre.
 ş. 138b/5
 [=1]

şerāyi' [Ar.] Şariat hükümleri.
şerāyi' -i islām [Ar.+Ar.] İslamın hükümleri.
 ş. -i *islām* 158b/4
 [=1]

şeref [Ar.] Manevi yücelik.
 ş. + *i* 176a/4
 [=1]

şerh [Ar.] Açık açık anlatma.
şerh-i rivāyet [Ar.+Ar.] Rivayetin izahı.
 ş. -i *rivāyet* 130b/12
 [=1]

Şerh-i Tahāvī Tahavi'nin yazmış olduğu birçok şerh vardır. Bundan dolayı bu ifadeyle Tahavi'nin hangi eserine atıf yapıldığı anlaşılamamaktadır.
 Ş. 155b/10, 155b/9
 [=2]

Şerh-i A'lā'id Eserin kime ait olduğu tespit edilememiştir.
 Ş. + *den* 153b/8
 [=1]

Şerh-i Kudūrī Kuduri'nin yazmış olduğu birden fazla şerh vardır. Bundan dolayı bu ifadeyle hangi eserin kastedildiği tespit edilememiştir.
 Ş. + *de* 166a/10
 [=1]

Şerh-i Manzūme Eserin kime ait olduğu tespit edilememiştir.
 Ş. + *den* 153b/4
 [=1]

şer'î [Ar.] Şeriata uyun.
→ dirhem-i ş.
[=2]

şerī'at [Ar.] Din.
ş. 168a/7
ş. + *da* 118b/1, 119a/12,
127a/9, 129b/5, 129b/9
ş. + *dan* 139b/8
→ şī'ār-ı ş.
[=8]

şerīt [Ar.] Kumaş parçası.
ş. + *e* (*şerīde*) 126b/9
[=1]

Şeyh [Ar.] Şeyh.
ş. 149b/4

Şeyhü'l-islām [Ar.+Ar.] Osmanlı Devleti'nde genellikle din işlerinden sorumlu olan üye.
Ş.ü'l-islām 126b/13, 127a/4,
139b/7, 169b/3, 173b/11, 175a/12
[=7]

Şeyh Burhāne'ddīn Seyyid Burhanüddin Hüseyn Muhakkık-ı Tirmizi.
ş. 122a/5, 122b/12
[=2]

Şeyh Ebu'l-Kāsim Şaffar Ebu İshak Rükniiddin İbrahim b. İsmail b. İshak ez-Zahid es-Saffar el-Ensari el-Buhari.
ş. 119b/9
[=1]

Şeyh Hāsan-ı Başrī bk. **Hāsan-ı Başrī**
ş. 175b/4
[=1]

şeytān [Ar.] Şeytan.
ş. 174b/6, 175b/3, 175b/5
[=3]

şī'ār [Ar.] İz, işaret, alamet.
şī'ār-ı dīn [Ar.+Ar.] Dinin işareti.
ş.-ı *dīndür* 156b/2

şī'ār-ı islām [Ar.+Ar.] İslamın işareti.
ş.-ı *islāmdandır* 148b/5

şī'ār-ı şerī'at [Ar.+Ar.] Dinin işareti.
ş.-ı *şerī'at* 158b/4
[=3]

şifā [Ar.] Hastalıktan kurtulma, şifa.
şifā vēr- [Ar.+T.] İyi etmek.
ş. *vērür* 164b/10
[=1]

şihlīlī [?] 4,810 gram olan bir ağırlık ölçü birimi.
→ dirhem-i ş.
[=3]

şimdi [T.] Şu anda.
ş. 130b/5, 140a/14, 149a/7,
153b/2, 182a/8
[=5]

şimdiki [T.] Bu zamandaki, bu andaki.
ş. 163b/10
[=1]

şire [Far.] Şıra.
ş. 119b/14, 119b/14, 133a/7
[=3]

şiş - [T.] Şişmek, genişlemek.
ş.- *düğinden* 133a/11
ş.- *medin* 133a/11
ş.- *memiş i-* 128b/13
ş.- *miş* 129a/2
ş.- *miş i-* 128b/12
ş.- *se* 132b/14
[=6]

şişe [Far.] Şişe.
ş. 126a/2
[=1]

şol [T.] Şu, o.
ş. 117a/1, 123a/11, 124a/2,
124b/14, 126b/6, 128b/8, 131a/12,
131a/5, 131b/11, 131b/7, 131b/9,
132a/5, 134a/3, 135b/7, 137a/2,
138a/1, 139a/1, 139a/12, 139b/10,
139b/13, 140a/4, 140b/11, 141a/10,
141a/6, 141b/14, 141b/7, 144a/5,
144a/6, 145a/10, 145a/7, 145b/3,
146a/11, 146b/9, 148b/3, 149b/5,
152a/10, 152b/6, 157b/6, 158b/12,
164b/7, 164b/8, 165b/12, 166a/11,
167b/10, 170b/9, 172b/9, 173a/11,
173a/14, 173a/3, 175a/9, 175b/9,
177a/10, 177a/13, 177a/8, 178a/4,
179b/6, 180a/3, 180b/13, 180b/7
şol kadar [T.+Ar.] Şunca, şu kadar.

ş. *kadar* 178b/1
[=60]
şöyle [T.] Şu şekilde, şu yolda.
ş. 116a/2, 123a/6, 123b/2, 133b/13, 134b/6, 142b/5, 147b/10, 150b/7, 165a/2, 166b/14, 166b/2, 166b/9, 170b/13, 171a/12, 171a/3, 171b/14, 173a/8, 173b/9, 175a/2, 178a/9, 180a/12, 180a/2, 180a/5, 180b/3, 181a/5
[=25]
şu [T.] Şu.
ş. 166a/6
ş. + *ña* 161b/10, 161b/9, 164b/6, 168b/6
ş. + *nda* 144b/13
ş. + *nı* 150b/8
ş. + *nlar* 150b/8, 159a/13, 159b/1, 159b/14
ş. + *nlardandır* 168a/8
ş. + *nlaruñ* 160b/1
ş. + *nuñ* 142b/11, 168a/9
[=15]
şu‘ā‘ [Ar.] Işın.
ş. + *ı* 145a/12, 145b/1
[=2]
şuncılayın [T.] Şunun gibi, şöyle.
ş. 119b/14, 120a/1, 120b/14, 132a/7, 147a/10, 172a/13
[=6]
şübhe [Ar.] Kuşku.
ş. + *den* 179b/2
[=1]
şübhelen - [Ar.+T.] Kuşkulanmak.
ş. - *diyse* 126b/2
ş. - *mediyse* 126b/3
[=2]
şürü‘ [Ar.] Başlama.
ş. 176b/13, 178b/3
şürü‘ ét- [Ar.+T.] Başlamak.
ş. *étse* 166b/5, 166b/7, 167b/11, 167b/7, 169a/1
şürü‘ étmiş ol- [Ar.+T.+T.] Başlamak.
ş. *étmiş olur* 169a/3
ş. *étmiş olmaz* 170a/3
şürü‘ eyle- [Ar.+T.] Başlamak.

ş. *eylese* 126a/12
şürü‘ olın- [Ar.+T.] Başlanılmak.
ş. *olunur* 182a/9
[=11]
tā [Far.] Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.
t. 114a/5, 120a/12, 132b/11, 132b/9, 135a/5, 137b/10, 137b/14, 139a/3, 140a/5, 143a/11, 143a/3, 143a/8, 144a/14, 144a/3, 144a/5, 145b/3, 146a/14, 146b/1, 146b/13, 146b/2, 146b/2, 146b/9, 147b/13, 149a/11, 149a/9, 149b/7, 150a/1, 151a/14, 152a/2, 153a/2, 153a/7, 154b/5, 156a/1, 156b/3, 157a/11, 157b/11, 157b/3, 158a/12, 158a/4, 158b/12, 158b/5, 158b/8, 159a/10, 159a/6, 159a/8, 159b/10, 159b/7, 159b/9, 160a/5, 160a/14, 160b/3, 160b/4, 160b/5, 162a/4, 162a/6, 162b/10, 162b/8, 163b/7, 164a/3, 164b/6, 165a/7, 165b/5, 168a/1, 168b/11, 168b/11, 169a/12, 169a/2, 170a/1, 170a/14, 170a/7, 170b/10, 171b/1, 172a/5, 174b/1, 176a/12, 176a/7, 176b/3, 176b/7, 177b/7, 177b/8, 180a/2, 180b/10, 180b/11, 180b/9
[=84]
ta‘ām [Ar.] Yemek.
t. 148a/7, 176a/11, 176a/13
t. + *a* 125b/4
t. + *larını* 128b/11
[=5]
ta‘avvüz [Ar.] Allah’a sığınma.
ta‘avvüz ét- [Ar.+T.] Allah’a sığınmak.
t. *ède* 179b/12
[=1]
tābi‘ [Ar.] Birine, bir şeye uyan.
tābi‘ ol- [Ar.+T.] Bir şeye, kimseye uymak.
t. *olur* 142a/2
t. *olmaz* 142a/3
[=2]

ṭabīb [Ar.] Doktor.
ṭ. + e 138b/6
 [=1]

ṭabl [Ar.] Davul.
ṭ. 148a/3
 [=1]

ta'cille -[Ar.+T.] Hızlandırma.
t. - mek 145b/7
 [=1]

tafşıl [Ar.] Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama.
t. 169b/12,
t. + ine 182a/8

tafşıl olun- [Ar.+T.] Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklamak.
t. olunmuşdur 182a/7
 [=3]

ṭağ [T.] Dağ.
ṭ. + lar 152b/7
 [=1]

ṭahāret [Ar.] Taharet alma, temizlenme.
ṭ. 115b/9, 127a/4, 139b/9
 [=3]

taḥarrī [Ar.] Araştırılma.
t. 134a/4, 166a/11, 166a/14,
166a/4, 166a/9, 166b/1, 166b/13,
166b/2, 166b/3, 166b/4, 166b/5,
166b/7, 166b/9, 167a/12, 167a/2,
168a/3, 168a/7
t. + den 168a/5
t. + si 166b/8, 168a/4, 168a/7

taḥarrī ét- [Ar.+T.] Araştırılmak.
t. éde 134a/2
t. étdügi 166b/11
 [=23]

taḥarrīsüz [Ar.+T.] Araştırmazsınız.
t. 134a/7, 134a/8, 167b/7
 [=3]

taḥassür [Ar.] Hasret çekme.
t. + inden 157b/10
t. + üm 157b/9

taḥassür ét- [Ar.+T.] Hasret çekmek.
t. éderler 157b/11
t. étmeyeler 157b/10, 157b/8
 [=5]

Ṭaḥāvī Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selame el-Ezdi el-Hacri el-Mısri el-Tahavi.
Ṭ. 117b/7
 [=1]

taḥiyyāt bk. taḥiyyat
t. + ı 146b/12, 146b/14
 [=2]

taḥiyyat [Ar.] Tahiyat duası.
t. 181a/12, 181a/9
t. + a 181a/4
t. + da 172a/14, 180b/13, 182a/2
t. i- 172a/14

taḥiyyat-ı mescid [Ar.+Ar.] Vakit namazından önce kılınan iki rekat nafile namaz.
t. -ı mescid i- 146b/7

taḥiyyatü'l-mescid [Ar.+Ar.] Vakit namazından önce kılınan iki rekat nafile namaz.
t. ü'l-mescid 162b/3, 165a/9
 [=10]

taḥkīk [Ar.] Şüphesiz, muhakkak.
t. 172b/8
 [=1]

taḥmīd [Ar.] Hamdetme.
t. + e 165a/6
 [=1]

taḥrīme [Ar.] Namaza, "Allahü ekber" diyerek iftitah tekbiriyle başlama ve namaz dışı şeylerle ilgiyi kesme.
 → tekbīr-i t.
 [=1]

taḥt [Ar.] Alt.
t. + ında 150b/6, 154b/5

taḥte's-şerā [Ar.+Ar.] Toprak altında.
t. e's-şerāya 165b/5
 [=3]

ṭā'ife [Ar.] Topluluk.
ṭ. 160b/6
ṭ. + ye 156a/11
 [=2]

ṭākat [Ar.] Güç, kuvvet.
ṭākat yēt- [Ar.+T.] Gücü yetmek.

t. yétmeyen 159a/11
[=1]
taḳdīr [Ar.] Değerini belirleme.
taḳdīr eyle- [Ar.+T.] Değerini belirlemek.
t. eylemiş 117a/3
[=1]
taḳṣīr [Ar.] Yapabilecekken yapmama.
taḳṣīr ét- [Ar.+T.] Yapabilecekken yapmamak.
t. édüp 139b/11
[=1]
ṭaleb [Ar.] İsteme, dileme.
ṭ. 162a/11
ṭaleb ét- [Ar.+T.] İstemek.
ṭ. éde 161b/13, 162a/13
[=3]
ta' līm [Ar.] Öğretme.
ta' līm ét- [Ar.+T.] Öğretmek.
t. éderken 148a/13
t. étđi 149a/12, 155b/4
[=3]
ṭam [T.] Tam, ahır.
ṭ. 118b/9
[=1]
tamām [Ar.] Bütün, tüm.
t. 122a/4, 130b/2, 134b/12, 141b/11, 143b/12, 144b/8, 145b/4, 160a/9, 172b/2, 178a/4, 180a/7
tamām ét- [Ar.+T.] Tamamlamak.
t. éde 150b/11, 153a/7, 155a/10, 155a/11, 166b/7, 167a/14, 180a/12, 180a/13, 180a/14, 180a/14, 180b/1, 180b/2
t. édinse 142a/1, 142a/3
t. éderse 151a/5, 151a/6
t. édüñ 158a/13
t. édeler 167a/11, 167a/7
t. étđi 169b/4
t. étmedin 175a/10, 175a/11
t. étmek 147a/12, 151a/4
t. étseleler 167a/8, 167b/4
t. étşün 168a/2
t. étmez i- 116a/7
tamām ol- [Ar.+T.] Sona ermek, tamamlanmak.

t. olıcak 129b/1, 152b/13, 173b/8, 181a/12
t. olur 147a/11, 147a/2
t. olduḳdan 156b/13
t. olmadın 167a/9
t. olmaḳ 180a/11
[=48]
tamāmla - [Ar.+T.] Bitirmek.
t.- masa 142a/9
[=1]
ṭamar [T.] Damar.
ṭ. + larına 149b/5
[=1]
ṭamla [T.] Damla.
ṭ. 118b/7
[=1]
ṭamla - [T.] Damlamak.
ṭ.- yacaḳlayın 119a/10
ṭamlamaz ol- [T.+T.] Damlamamak.
ṭ.- maz olmaḳdur 131b/9
ṭ.- maz olunca 129b/8, 132a/2, 132b/12, 133a/1, 135a/13
[=7]
ṭāmū [Soğd.] Cehennem.
ṭ. 140a/1, 140a/1, 140a/3
[=3]
ṭanıḳ [T.] Tanık, şahit.
ṭ. + lar 138b/4
[=1]
ṭanıḳluḳ bk. **ṭanuḳluḳ**
ṭ. 138b/3
[=1]
ṭanuḳluḳ [T.] Tanıklık, şahitlik.
ṭanuḳluḳ vēr- [T.+T.] Şahitlik etmek.
ṭ. vèreleler 158b/5
[=1]
ṭaḡrı [T.] Allah.
t. 161a/6
t. + sinuñ 172b/10
[=2]
ṭap - [T.] Tapmak.
ṭ.- maḡ 165a/13
[=1]
ṭaraf [Ar.] Taraf, cihet, yön.

t. + a 166a/13, 166b/13, 167a/3, 167a/6, 167a/7, 167b/14, 167b/4, 167b/9

t. + da 167a/13, 167a/6, 167a/6, 167b/9

t. + ina 134a/6, 144a/14

t. + inda 134a/6, 145a/3

t. + inda i- 134a/10

t. + indan 144a/9, 149a/1

t. + ını 134a/7, 134a/8

[=21]

tarîk [Ar.] Takip edilen yol, usul.

t. 139a/4

t. + i 157a/6

t. + idür 124a/4

t. + ini 157a/6

tarîk-i 'ämme [Ar.+Ar.] Herkesin geçmesine mahsus yol.

t.-i 'ämme 162b/13, 162b/8

[=6]

taşdîk [Ar.] Onaylama.

taşdîk ét- [Ar.+T.] Onaylamak.

t. ét-di 148a/12

taşdîk-i kalb [Ar.+Ar.] Gönlün onaylaması.

t.-i kalb 177b/14

[=1]

taş [T.] Taş.

t. 122b/6

t. + a 122b/4

[=2]

taşra [T.] Dışarı.

t. 139a/14, 139a/6, 139a/7, 141a/8, 141b/7, 161b/1

t. + da 163a/14

t. + dağılar

t. + dan 163b/4

t. + sina 132a/1

[=10]

taṭavvu' [Ar.] Farz ve vaciplere ilave olarak nafile ibadet yapma.

t. 146b/13

[=1]

ṭavāf [Ar.] Kabe'nin etrafında dolaşma.

ṭavāf namāzı [Ar.+Far.] Kabe etrafında 7 kez döndükten sonra iki rekat namaz kılınması.

t. namāzı 146b/4

[=1]

ṭavar [T.] İnek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı.

t. 128a/12, 135b/12

[=2]

ṭavuk [T.] Tavuk.

t. 115a/4

[=1]

ṭayan - [T.] Yaslanmak.

t.- madın 181a/10, 181a/2

[=2]

ta'yîn [Ar.] Belli etme.

ta'yîn ét- [Ar.+T.] Belli etmek.

t. ét-mese 171a/2, 171a/5

ta'yîn olun- [Ar.+T.] Belli edilmek.

t. olunmuş 143b/2

[=3]

ta'zîm [Ar.] Saygı gösterme.

t. + e 154b/10

[=1]

ta'ziye [Ar.] Baş sağlığı dileme.

t. + ye 141a/3

ta'ziye ét- [Ar.+T.] Baş sağlığı dilemek.

t. ét-mege 140b/11, 140b/11

[=3]

teb'îyyet [Ar.] Uyuma, tabi olma.

t. 131a/10, 131b/3, 131b/6, 133a/10, 135b/6

[=5]

tecvîd [Ar.] Bir metni usulünce okuma.

t. 145a/8

[=1]

te'ennî [Ar.] İhtiyatlı davranarak iş görme.

t. 149a/14

[=1]

te'essüf [Ar.] Üzülme.

te'essüf ét- [Ar.+T.] Üzülmek.

t. édüp 146b/6

[=1]

teferrüç [Ar.] Eğlenmek için yapılan gezi.

t. + den 140b/2

[=1]

tefrîk [Ar.] Ayrılma.

t. + ine 151a/14

[=1]

tefsîr [Ar.] Yorum, yorumlama.

t. + inde 150b/7, 157b/13

[=2]

te'ḥîr [Ar.] Erteleme.

te'ḥîr êt- [Ar.+T.] Ertelemek.

t. êdûp 145b/14

t. êtmege 126a/11

t. êtmek 146b/5, 154a/8

t. êtmeyeler 154a/10

t. êtmeyüp 163b/1

t. êtse 126a/8

te'ḥîr eyle- [Ar.+T.] Ertelemek.

t. eylemeyüp 145b/13

te'ḥîr ol- [Ar.+T.] Ertelenmek.

t. olur 154a/8

t. olursa 163b/1

te'ḥîr olun- [Ar.+T.] Ertelenmek.

t. olunduğına 146b/6

[=11]

te'ḥîrle - [Ar.+T.] Ertelemek.

t.- se 145b/4

[=1]

tehlîl [Ar.] “Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme.

t. + e 165a/6

[=1]

tek [T.] Bir, birer.

tek t. 155b/2, 155b/2, 155b/3,

155b/5

t. tek 155b/2, 155b/2, 155b/3,

155b/5

[=8]

tekbîr [Ar.] Tekbir.

t. 147a/8, 177b/2, 178a/10,

178b/5

t. + de 151b/3, 174b/3

t. + e 168b/11

t. + i 174b/2, 177a/10

t. + indeki 175a/4

t. + inden 177a/1

t. + ine 173a/4, 174b/12

t. + üñ 176a/2

tekbîr-i evvel [Ar.+Ar.] İlk tekbir.

t.-i evvel 172b/13, 172b/4,

172b/4, 173a/14, 173a/3, 173a/5,

173a/6, 173a/7, 173b/10, 173b/12,

173b/2, 174a/3, 175a/10, 175a/12,

175a/13, 175a/14, 175b/12, 175b/14,

175b/5, 175b/6, 175b/7, 175b/9,

176a/10, 176b/1, 176b/10, 176b/5

t.-i evvelde 173b/4, 181b/13

t.-i evvelden 169a/2, 170a/1,

170a/3, 174b/1

t.-i evvele 174a/14, 175b/8

t.-i evveli 121b/5, 121b/6,

174a/13, 174a/9, 174b/12, 174b/7,

175a/2, 175b/14, 175b/3, 177a/1,

177a/7

t.-i evvelüñ 172b/12, 175a/8,

176a/4

tekbîr-i taḥrîme [Ar.+Ar.] İftitah tekbiri.

t.-i taḥrîme 174a/14

tekbîr êt- [Ar.+T.] Tekbiri dile getirmek.

t. êden 175a/10, 175a/11,

175a/13

t. êde 178b/5, 180a/1

t. êdûp 180b/13, 180b/14,

180b/3, 181a/1

t. êtmedin 173a/4

t. êtmeyen 175a/10

t. êtmek 178a/7, 178a/9

[=75]

tekellûf [Ar.] Güçlüğe katlanma.

tekellûf çek- [Ar.+T.] Güçlüğe katlanmak.

t. çekmeye 178a/12

[=1]

tekrâr [Ar.] Tekrar.

t. 150b/11

tekrâr êt- [Ar.+T.] Tekrar etmek.

t. êtdi 147b/7

[=2]

temâşâ [Ar.] Gezme.

t. + dan 140b/2

[=1]

temessük [Ar.] Güvenerek sarılma.
temessük èt- [Ar.+T.] Güvenerek sarılmak.
t. èderler 178b/8
 [=1]
temlik [Ar.] Bir mülkü birinin üstüne yapma.
t. 163a/5
 [=1]
ten [Far.] Ten, cilt.
t. 118b/13
t.+ de 115b/2, 118a/1, 118b/13, 118b/13
t.+ e 135b/9
t.+ i 114b/11, 114b/8
t.+ in 114a/13
t.+ inde 120a/13
t.+ ine 118b/3, 123a/9
t.+ ümi 179b/5
 [=13]
tennür [Ar.] Fırın, ocak, tandır.
t.+ a 133b/10
 [=1]
ter [T.] Ter.
t. 130a/11, 142b/11, 142b/12
 [=3]
terāvīḥ [Ar.] Teravīḥ namazı.
t.+ de 172a/11
terāvīḥ namāzı [Ar.+Far.] Teravīḥ namazı.
t. namāzı 172a/11
 [=2]
tercī [Ar.] Sesini yükseltme.
t. 147a/13, 147a/13
t.+ e 147b/8
t.+ i 147b/2
tercī èt- [Ar.+T.] Sesini yükseltmek.
t. ètdi 147b/3
 [=5]
tereddūd [Ar.] Kararsızlık.
t. 167b/10, 172a/13
 [=2]
tereşşuḥ [Ar.] Sızma.
tereşşuḥ èt- [Ar.+T.] Sızmak.
t. èdüp 123a/5
 [=1]

Terğīb Muhammed b. Ahmed ez-Zahid'in Terğībü's-Salat adlı eseri.
t. 176a/5
T.+ de 134b/14, 134b/8, 135a/7, 135b/12, 147a/5, 149a/14, 150a/14, 150a/7, 151a/1, 151a/12, 153a/11, 153b/11, 156a/14, 164b/4, 165a/1, 168b/3, 169a/5, 169b/1, 169b/6, 170a/6, 175a/1, 177b/11, 180a/8
 [=24]
terk [Ar.] Bırakma.
terk èt- [Ar.+T.] Bırakmak.
t. èdüp 152a/11, 152a/9, 153a/9, 154b/5, 159b/7
t. ètseler 135a/7, 152a/12
t. ètmek 152a/9
t. ètmez 161a/2
t. ètmeyesin 175b/3
terk-i sünnet èt- [Ar.+Ar.+T.] Sünneti terk etmek.
t.-i sünnet èdüp 161a/9
 [=11]
terkīb [Ar.] Birleştirme.
t.+ inde 147a/7
terkīb ol- [Ar.+T.] Birleştirmek.
t. olmasına 147b/10
 [=2]
ters [T.] Hayvan pisliği.
t.+ i 135b/13
t.+ i i- 128a/11
 [=2]
tertīb [Ar.] Sıra, düzen.
t. 144b/11, 177b/10, 181a/1, 181a/3
t.+ de 151a/8
 [=5]
tesbīḥ [Ar.] Sübhanallah sözünü söyleme.
t. 127a/5
t.+ e 165a/6
 [=2]
teşvīb [Ar.] Ezan ile kamet arasında bir daha ilam etme.
t. 153a/11, 153a/12, 153a/13
t.+ i 153a/14

teşvīb ét- [Ar.+T.] Ezan ile kamet arasında bir daha ilam etmek.
t. ederler 153b/4, 153b/4
 [=6]
teşebbüh [Ar.] Zorla benzemeye çalışma.
teşebbüh ét- [Ar.+T.] Zorla benzemeye çalışmak.
t. etmekde 153a/3
 [=1]
teşehhüd [Ar.] Namazda oturarak ettehiyatü duasını okuma.
 → kırā' at-ı t.
 [=1]
tevāzu [Ar.] Alçak gönüllülük.
t. 178b/7
t.+ dur 178b/7
 [=2]
tevbe [Ar.] Tövbe.
tevbe ét- [Ar.+T.] Tövbe etmek.
t. etdüm 149b/12
tevbe ve istiğfār ét- [Ar.+Ar.+T.] İşlediği günâhı bir daha yapmamaya karar vermek, söz vermek
t. ve istiğfār edenler 158a/11
 [=2]
teveccüh [Ar.] Bir tarafa doğru yönelme.
t. 166a/1, 166a/3
teveccüh ét- [Ar.+T.] Bir tarafa doğru yönelmek.
t. ede 160b/3
t. eden 165b/13
t. etmek 165b/1, 165b/2, 165b/7
t. etse 165b/7
 [=8]
te'vīl [Ar.] Bir sözü başka bir mana ile yorumlama.
t.+ i 155b/11
t.+ inde 165a/12
 [=2]
teyemmüm [Ar.] Teyemmüm.
t. 163b/2
t.+ e 135a/9
teyemmüm ét- [Ar.+T.] Teyemmüm abdesti almak.

t. ede 163a/12, 163b/1
 [=4]
tezkiye [Ar.] Temize çıkarma.
tezkiye ét- [Ar.+T.] Temize çıkarmak.
t. etdi 172b/9
 [=1]
tikendelen - [T.] Diken ile kaplanmak.
tikendelenmiş ol- [T.+T.] Diken ile kaplanmak.
t.- miş ola 123a/3
 [=1]
tikendesiz [T.] Dikeni olmayan.
tikendesiz ol- [T.+T.] Dikeni olmamak.
t. olsa 123a/4
 [=1]
tīlāvet [Ar.] Kur'an'ı kurallara göre okuma.
 → secde-i t. ét-, secde-i t.
 [=2]
tīmār [Far.] Yara bakımı.
tīmār eder ol- [Far.+T.+T.] Yaraya bakmak, tedavi etmek.
t. eder olsalar 137b/8
 [=1]
tīz [Far.] Hemen, çabuk.
 → orucın t. aç-
 [=1]
tīzcek [Far.+T.] Çabucak, hemen.
t. 121b/2, 142b/8, 181a/10
 [=3]
toğ - [T.] Doğmak.
 → gün t.-, irt t.-, gün t.+a dur-
 [=8]
toğan [T.] Doğan.
t. 127b/2
 [=1]
toğrı [T.]
 1. Yanlıssız.
t. 160b/2, 160b/3
 2. Doğru, düz bir biçimde.
t. 178a/4
toğrı yol [T.+T.] Hak yolu.
t. yola 161b/5
 [=4]
toğru [T.]
 1. Yanlıssız.

t. 139a/3, 158a/13
 2. -e yönelmiş olarak.
t. 180b/10
 [=3]
toğrult - [T.] Doğrultmak, düzeltmek.
t.- *mağ* 161a/13
t.- *uñ* (*toğrulduñ*) 160b/4
 [=2]
toğu [T.] Doğu.
 → gün *t*+sı
 [=2]
toğur -[T.] Doğurmak.
toğurur ol- [T.+T] Doğurmak.
t.- *ur olsalar* 137b/7
 [=1]
tokun - [T.] Dokunmak.
t.- *mağdur* 145b/1
 [=1]
tokuz [T.] Dokuz, 9 .
t. 148b/1
 [=1]
tokuzuncu [T.] Dokuzuncu, 9. .
t. 158b/7
 [=1]
tolu [T.] Dolu.
 → ağız *t*+sı
 [=1]
tolun - [T.] Batmak.
t.- *cağ* 144b/9
t.- *duğdan* 145a/3
t.- *ıcağ* 145a/13
t.- *ıncaya* 144b/8
t.- *mayınca* 145a/5
t.- *u dur-urken* 145b/9
 → gün *t*.-
 [=9]
ton [T.] Elbise.
t. 119a/8, 123a/12, 126b/14,
 126b/9, 127b/12, 128a/2, 131a/10,
 136a/12, 136a/8, 142a/12, 142b/2
t.+ *a* 117b/12, 118a/11,
 130a/14
t.+ *da* 115b/2, 118a/2, 119a/9
t.+ *ı* 114b/11, 114b/7, 119a/7,
 119a/8, 127b/10, 130a/11, 142a/11,
 142b/11, 142b/14, 168a/10, 168a/11
t.+ *ın* 114a/13
t.+ *ına* 114b/4, 114b/5, 130a/1

t.+ *laruñ* 117b/11
t.+ *laruñuzu* 136b/5
t.+ *uñ* 117b/12, 117b/8,
 117b/9, 119a/9, 119b/1
t.+ *uñı* 114b/1
 → diz *t*+.ı
 [=43]
toñ [T.] Don, donmuş.
t. 132b/3
 [=1]
toñdur - [T.] Dondurmak.
t.- *alar* 132b/8
 [=1]
toñluk [T.] Donma durumu.
t.+ *ı* (*toñluğu*) 132b/5
 [=1]
tonsuz [T.] Donu olmayan.
t. 114b/7
 [=1]
toprak [T.] Toprak.
t. 124a/4, 124a/6, 124a/9,
 136a/5, 136a/6
t.+ *a* (*toprağa*) 118b/8, 134b/8
t.+ *dan* 124a/8, 133b/6, 135a/1
t.+ *ı* (*toprağı*) 119b/12, 119b/8,
 119b/8
toprak ol- [T.+T.] Ölmek, toprağa
 karışmak.
t. *olısaruz* 124a/8
 [=14]
topuk [T.] Topuk.
t.+ *ından* (*topuğundan*) 142a/11
 [=1]
toz bk. **toz**
t.+ *dan* 134b/2
 [=1]
toz [T.] Toz.
toz ol- [T.+T.] Tozlanmak.
t. *olsa* 120a/5
t. *olmağ* 120a/8
 [=2]
tozla [T.] Toz olan yer.
t.+ *ya* 120a/4
 [=1]
töhmet [Ar.] Suçlama.
töhmet êt- [Ar.+T.] Suçlamak.
t. *êtseler* 123b/9
 [=1]

Tuħfe bk. **Tuħfetü'l-Fuķahā**

T. + *den* 172a/7

[=1]

Tuħfetü'l-Fuķahā Alaü'ddin es-Semerkandi'nin eseri.

T. + *dan* 170a/2

[=1]

tur - [T.]

1. Belli bir durumda olmak.

t.- *a* 142a/2

t.- *mañ* 160b/4

t.- *sa* 133b/6, 142a/4, 142a/8, 142a/8, 142b/10

2. Bir yerde bulunmak.

t.- *alar* 167a/6

t.- *anuñ* 167b/5

t.- *ayın* 160b/3

t.- *ur* 139a/10

3. Durmak, vaziyet almak.

t.- *duķ* 156a/6

t.- *madı* 167b/6

t.- *up* 167a/7

t.- *urlar* 160a/10

4. Beklemek.

t.- *maķ* 178b/7

t.- *up* 148a/10

5. Sayılmak, geçerli olmak.

t.- *maz* 171b/13

t.- *ur* 171b/9, 171b/12

6. Ayağa kalkmak.

t.- *up* 142a/13, 148a/9, 148a/6

turı gel- [T.+T.] Ayağa kalkmak.

t.- *ı gelüp* 168b/14

t.- *ı gele* 181a/10

turı gel- [T.+T.] Ayağa kalkmak.

t.- *u gele* 154b/10

→ gün tolunı *t.*-, aña *t.*-,

namāza *tur*-, kıyāma *tur*-

[=30]

turğur - [T.] Kaldırmak.

t.- *mayınca* 135a/13

[=1]

turķur - bk. **turğur** -

t.- *sa* 132a/3

[=1]

tut - [T.]

1. ... olarak görülmek.

t.- *ar* 136a/7

2. Tutmak, kavramak.

t.- *ar oldılar* 179b/7

t.- *ardı* 179b/3

3. Benimseyip desteklemek.

t.- *mışlardur* 145a/4

4. Ele geçirmek, yakalamak.

t.- *up* 124a/13

5. Çevirmek.

t.- *up* 167b/3

[=6]

tüy [T.] Tüy, kıl.

t. + *i* 176b/3

[=1]

uc [T.]

1. Uç kısım.

u. + *ı* 115b/4

2. Bir şeyin kenarı.

u. + *ı* 123a/13, 123a/13

3. Bir şeyin baş, tepesi veya

son noktası.

u. + *ı* 124b/7, 132b/1, 144a/10,

178b/1, 180b/11, 181a/7

u. + *ına* 179a/2

u. + *ında* 126b/1, 135b/7

u. + *ları* 180b/10

u. + *ların* 182a/2

u. + *larını* 149a/11, 181a/6

[=16]

uca [T.] Kıç.

u. + *sı* 180a/5

u. + *sı* 141b/14

[=2]

uçmak [Soğd.] Cennet.

u. + *a (uçmağa)* 141a/5

[=1]

uğra - [T.] Uğramak.

u.- *dı* 139a/9

u.- *yıp* 163a/10

[=2]

ulā [Ar.] Birinci, ilk.

→ rek'at-ı ū.

[=1]

ulaş - [T.] Yetişmek.

u.- *ıcaķ* 151b/2

[=1]

ulaşdur - [T.] Yetiştirmek.

u.- a 175a/4
 u.- maḳ 153b/11
ulaşdırı ét- [T.+T.] Yetiştirmek.
 u.- ı éde 168b/11
 [=3]
ulaşuḳ [T.] Bitişik.
 u. 160a/10
 [=1]
‘ulemā [Ar.] Alimler, bilginler.
 ‘u. 115b/5, 116a/13, 120b/8,
 129b/6, 135a/8, 155b/2, 157a/10,
 157a/12, 163a/11, 165b/4, 166a/2,
 166b/10, 170a/7
 ‘u. + nuñ 140a/14
 ‘u. + nuñ 116b/3, 147a/7,
 170a/4
‘ulemā-ı Kūfe [Ar.+?] Kufe
 şehrinin alimleri.
 ‘u.-ı Kūfe 153a/14
‘ulemā-ı müte’ahḥirîn [Ar.+Ar.]
 Sonra gelen alimler.
 ‘u.-ı müte’ahḥirîn 153b/1
‘ulemā-ı Māverā’i’n-nehr
 [Ar.+Ar.+Ar.] Maveraünnehr
 bölgesinin alimleri.
 ‘u.-ı Māverā’i’n-nehr 124a/2
‘ulemā-ı ümmet [Ar.+Ar.]
 Cemaatin alimleri.
 ‘u.-ı ümmet 114b/9
 [=21]
ulu [T.]
 1. Çok büyük, yüce.
 u. 151b/4, 165a/14, 174b/5
 2. Manevi olarak büyük, ağır.
 u. 152b/8
 3. Bir topluluğun maddi veya
 manevi büyüğü.
 u. + larından 175b/13, 176a/5
 [=6]
ululuḳ [T.] Yücelik, büyüklük.
 u. 178a/8, 178a/9
 [=2]
um - [T.] Ummak, beklemek.
 u.- maḡ 161a/10
 [=1]
‘Umdetü’l-İslām Mevlâna Abdülaziz
 Farisî’nin eseri.

‘U. + da 122a/12, 172a/6,
 172b/1, 174a/13
 ‘U. + dan 151b/1
 [=5]
unıt - [T.] Unutmak, hatırlamamak.
 u.- up (unıdup) 134a/7
 [=1]
urul - [T.] Konulmak.
 u.- an 133a/2
 [=1]
Uşûl-i Fıkh Fahrü’l-İslām
 Pezdevi’nin Kenzü’l-Vusûl ila
 Mağfireti’l-Usul adlı eseri.
 U. + da 170b/2
 [=1]
utan - [T.] Çekinmek.
 u.- up 147b/6
 [=1]
utandur - [T.] Utandırmak.
 u.- maz 164b/12
 [=1]
uy - [T.] Uymak.
 u.- alum 152b/9
 u.- anlara 171b/1
 u.- anlaruñ 169a/13
 u.- arlar 152b/6
 u.- arlarsa 169b/7
 u.- arsa 171b/1
 u.- dukların 169b/3
 u.- dum 171a/13
 u.- mış ol- 177a/14, 177b/2
 u.- sa 177a/14
 u.- salar 169a/13
 u.- uñ 152b/12, 152b/8
 u.- up 152b/12
 → imāma u.-
 [=18]
uyan - [T.] Uyanmak.
 u.- caḡın 145b/6
 [=1]
uyanukluk [T.] Uyanık olma durumu.
 u. 148a/8
 [=1]
uyar - [T.] Uyarmak, ikaz etmek.
 u.- duñ 175b/5
 [=1]
uyku [T.] Uyku.

uykuda kal- [T.+T.] Uyku halinin devam etmesi.
u. + da kalmış idi 175b/2
 [=1]

uyluk [T.] Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.
u. 137a/10
u. + ı (uyluğu) 181a/7
u. + ından (uyluğundan) 180b/5
u. + ını (uyluğunu) 180b/5
u. + larından 182a/1
 [=5]

uyu - [T.] Uyumak.
u.- mağ 148a/7
u.- rken 154b/9
u.- sa 119a/13
u.- yan 119b/4
 [=4]

uza - [T.] Uzakmak.
u.- mağa 144a/11
u.- sa 122a/2
 [=2]

uzat - [T.]
 1. Süreyi arttırmak.
u.- a (uzada) 149b/1
u.- mañ 150a/1
 2. Uzunlamasına koymak.
u.- a (uzada) 179a/3, 179a/5
 3. Bir tarafa doğru yönelmek.
u.- madın 178b/6
 [=5]

uzun [T.]
 1. Uzun.
u. 142a/12, 143a/9, 154a/14
 2. Boy.
u. + ı 116b/6, 117b/3, 117b/7
 [=6]

uzunluk [T.] Uzunluk, boy.
u. + ı (uzunluğu) 144a/8
 [=1]

‘uzv [Ar.] Organ.
‘u. + ı 180b/14, 180b/3
 [=2]

ücret [Ar.] Ücret.
ü. 149b/12, 150a/1
 [=2]

üç [T.] Üç, 3.

ü. 114a/11, 114b/11, 123b/5, 123b/6, 128b/12, 128b/13, 128b/3, 128b/3, 129a/7, 129a/7, 129b/11, 129b/12, 129b/8, 130a/10, 130a/13, 130a/2, 130a/6, 130a/7, 130a/9, 130a/9, 130b/12, 130b/13, 131a/11, 131a/5, 131a/6, 131a/7, 131a/8, 131b/8, 132a/1, 132a/10, 132a/12, 132a/2, 132a/8, 132b/10, 132b/12, 132b/2, 132b/6, 132b/9, 132b/9, 133a/1, 133a/13, 133a/4, 133a/5, 133b/1, 134b/14, 134b/7, 135a/12, 135a/12, 135a/3, 135a/4, 142a/14, 143b/11, 145b/11, 145b/13, 145b/4, 146a/10, 151b/11, 154a/14, 154a/14, 160b/6, 161b/3, 163b/7, 169a/5, 172a/3, 178b/10, 179a/4, 180a/1, 180a/7, 180b/12, 181b/7

ü. + i 123b/6
ü. + ine 131a/8
 [=72]

üçün [T.] Adına, hakkında.
ü. 158b/5
 [=1]

üçünci [T.] Üç sayısının sıra sıfatı, 3..
ü. 129a/11, 130b/13, 140b/12, 157b/8, 169a/7, 173a/2, 182a/6
 [=7]

üç yüz yigirmi beş biñ
 [T.+T.+T.+T.+T.] 325.000 .
ü. 164a/5
 [=1]

ümîd [Far.] Arzu edilen, ümit.
ü. + dūr 140a/3
 [=1]

ümme [Ar.] Müslümanların tümü.
ü. + üm 154a/9
ü. + ümüñ 143a/11, 143a/6, 149a/8
ü. + üñüñ 143a/7

ümme-i Muhammed [Ar.+Ar.] Müslümanlar.
ü.-i Muhammedi 158b/1
 → ‘ulemā’-ı ü.
 [=7]

ümme [Ar.] Okuma yazma bilmeyen kimse.

ü. 177b/1
ü. + ye 177b/1
[=2]
üst [T.] Üst, alt karşıtı
ü. + i 137a/5
ü. + in 118b/9
ü. + inden 139a/1
ü. + ine 123b/14, 180b/9
[=5]
üstād [Far.] Hoca.
ü. + uma 174b/13
[=1]
üşbu [T.] Bu, işte bu.
ü. 150b/6, 154b/5, 156a/6, 161a/3, 164b/5, 165a/11, 171a/12, 171a/14, 171b/4, 172a/1, 172a/11, 172a/11, 172a/3, 173b/6, 178b/8, 181a/3
[=16]
üzere [T.]
 1. Şart bildirir, şartıyla.
ü. ise 126a/13
 2. Gibi, olduğu biçimde.
ü. 177b/10, 180b/13
[=3]
üzeri [T.]
 1. Üst tarafı.
ü. 163a/9
 2. Üstünde.
ü. + nde 118b/11, 118b/4, 121a/13, 121a/8, 121b/1, 121b/10, 121b/7, 121b/9, 122a/3, 122a/7, 122a/9, 122b/11, 122b/14, 122b/4, 123a/14, 123a/3, 123b/12, 123b/3, 123b/5, 123b/6, 123b/8, 124a/2, 126b/4, 130b/7, 148a/9, 150b/14, 151a/2, 152b/10, 152b/9, 154b/8, 179b/1, 181a/8
ü. + nde i- 121a/13, 121b/5
ü. + nden 118a/11, 129b/1, 132b/9, 152b/14, 153a/1
ü. + ne 114a/4, 116b/10, 116b/11, 116b/8, 118b/10, 118b/14, 118b/4, 119a/4, 119a/5, 119a/6, 119a/6, 119a/8, 119a/8, 121a/4, 121b/14, 121b/2, 121b/7, 122a/3, 122b/10, 122b/7, 122b/8, 123a/12,

123a/14, 123b/2, 123b/3, 124a/10, 124a/12, 124a/3, 124a/4, 124a/7, 124a/9, 124b/1, 124b/1, 126b/5, 127b/1, 131a/14, 132a/13, 134a/3, 135a/4, 135a/5, 135b/10, 135b/11, 136a/5, 136a/6, 139a/2, 139b/8, 139b/9, 143a/1, 143b/2, 144b/2, 144b/7, 145a/12, 146a/3, 146a/4, 146a/4, 146a/5, 150a/3, 157a/10, 160a/1, 160a/1, 160a/5, 160b/1, 160b/11, 161a/11, 163a/8, 163b/2, 163b/3, 172b/6, 178a/12, 178a/3, 178b/12, 178b/13, 178b/14, 179a/3, 179a/5, 179a/8, 180b/9, 181a/5, 181a/5, 181a/7, 181a/8, 181b/3, 181b/4, 181b/5
 3. -e göre, -e uygun olarak.
ü. + ne 145a/8, 181a/1, 181a/3, 181a/12
 4. Hakkında.
ü. + ne 114b/9, 116b/8
ü. + nedür 114a/12, 116b/2, 118a/1, 119a/11, 121a/10, 121b/12, 122a/12, 134a/5, 134a/8, 135b/11, 136a/11, 136a/11, 136a/2, 149b/5, 151b/10, 155a/4, 159b/12, 172b/6, 172b/7, 174a/2, 178b/7
[=151]
üzürü [T.] Bir kimsenin kendisi.
ü. + mde 158b/4
ü. + mdeki 171a/6, 171a/9
ü. + mden 161a/6
ü. + me 159b/11
ü. + müze 116a/2, 158a/1
ü. + ñe 156b/11
[=8]
üzre [T.] Üzerine.
ü. 182a/2
[=1]
vācib [Ar.] İslam dinine göre yapılması gerekli olan.
v. 126b/3, 153a/10, 169a/11, 172a/4
v. + dür 126b/3, 139b/8, 140b/2, 159b/8
v. + lerin 177b/7

vācib ol- [Ar.+T.] İslam dinine göre yapılması gerekli olmak.
 v. *olur* 126a/14
 v. *olmaz* 126a/14, 155a/5, 159a/7
 v. *olanlarını* 146a/1
 v. *olanı* 146a/4, 146a/5
 [=16]
va‘de [Ar.] Söz verme.
 v. + *sine* 181b/10
va‘de ét- [Ar.+T.] Söz vermek.
 v. *éd-* 157a/3
 [=2]
Vāfi Bu eserin kime ait olduğu tespit edilememiştir.
 V. + *den* 145a/6
 [=1]
vaḥy [Ar.] Bir emrin, düşüncenin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.
 v. 148b/6
 [=1]
va‘īd [Ar.] İyiliğe yöneltmek için bir kimseyi cehennem azâbı ile korkutma.
 v. + *ün* 154b/5
 v. + *üñ* 150b/6
 [=2]
vaḳf [Ar.]
 1. Mâlî üzerindeki mülkiyet hakkını kaldırarak bağışlama.
 v. 163a/3
 2. Vakfedilen mallara bakan resmî kurum.
 v. + *inuñ* 163b/8
 3. Duruş, durma.
 v. 180a/10
vaḳf étmiş ol- [Ar.+T.+T.] Bir şeyin tamamını bir amaca adanmak.
 v. *étmiş ola* 163b/9
 [=4]
vāḳıf [Ar.] Vakfedilen mâllara ait işlere bakan resmi kurum.
 v. 163b/9
 [=1]
vāḳi‘ [Ar.] Olan.
vāḳi‘ ol- [Ar.+T.] Meydana gelmek.

v. *oldı* 129a/14
 v. *olsa* 146a/12, 151b/5, 177a/2
 v. *olur* 167a/4
 [=5]
vaḳt [Ar.] Vakit, zaman.
 v. 120a/11, 120b/3, 121a/13, 123a/13, 123b/6, 126b/6, 128a/13, 128b/5, 129a/5, 129a/9, 133b/13, 134a/9, 136a/13, 143b/11, 143b/13, 143b/7, 143b/8, 144a/1, 144a/2, 144a/2, 144b/3, 146a/12, 147a/6, 152a/11, 152a/2, 152a/5, 152b/2, 157b/8, 157b/8, 159b/9, 160a/2, 162b/10, 167b/10, 167b/7, 169a/2, 170b/14, 171b/3, 175a/9
 v. + *de* 128a/10, 136b/6, 138b/4, 144a/6, 145a/6, 145b/11, 146a/12, 153b/6, 175b/2
 v. + *den* 129a/10, 145b/13, 149a/9, 151b/8, 151b/9
 v. + *dendür* 128a/8
 v. + *dür* 131b/7, 132a/5, 135b/7, 144b/11
 v. + *e* 144a/5, 145a/10, 145a/7, 145b/3, 146b/9, 156b/12
 v. *idi* 179b/6
 v. + *i* 127a/7, 143b/2, 144a/1, 144a/2, 144a/3, 144b/10, 144b/11, 144b/12, 144b/8, 144b/9, 144b/5, 147b/12, 168a/11, 171a/5, 172a/5
 v. + *i imiş* 168a/12
 v. + *inde* 129b/2, 138a/2, 138b/3, 143a/2, 145a/10, 145a/9, 149a/4, 156b/1, 158a/11, 161a/2, 164a/5, 164b/9, 170a/13, 171b/12, 178a/10
 v. + *lerde* 137b/9, 145b/14, 146a/1, 146a/2, 146a/2, 146b/3
 v. + *leri* 143a/13, 143a/14, 143b/14
 v. + *leridür* 143b/13
 v. + *lerinüñ* 143a/12
 v. + *lerüñ* 145b/8
 v. + *üñ* 172a/11
vaḳt-i mekrûh [Ar.+Ar.] Mekruh vakti.

v.-i *mekrūh* 146a/8
vaḳt-i muḥtelif [Ar.+Ar.] Farklı vakitler.
v.-i *muḥtelif* 170b/13, 171a/3
vaḳt çık- [Ar.+T.] Belirlenen zamanın sona ermesi.
v. *çıkar* 144a/1
vaḳti çık- [Ar.+T.] Belirlenen zamanın sona ermesi.
v. + *i çıkar* 144b/5
vaḳt çıkmış ol- [Ar.+T.+T.] Belirlenen zamanın sona ermesi.
v. *çıkmış olursa* 171b/4
vaḳt gir- [Ar.+T.] Belirlenen zamanın başlaması.
v. *girür* 144a/1
v. *giricek* 151b/8, 151b/10
v. *girmezden* 151b/7
vaḳti geç- [Ar.+T.] Zamanının sona ermesi.
v. + *i geçmedin* 145b/6
v. + *i geçe* 147a/3
vaḳti gir- [Ar.+T.] Belirlenen zamanın başlaması.
v. + *i girür* 144b/10, 144b/5, 144b/8, 144b/9
v. + *i girmez* 145a/6
→ öyle v.+i, farzü'l v., zevāl
v.+i
[=130]
var [T.] Mevcut olan şey.
v. 116a/4, 120b/14, 136a/9, 137b/12, 137b/13, 137b/14, 137b/7, 137b/9, 138b/11, 138b/2, 143a/7, 147a/13, 147a/4, 148b/11, 149b/6, 149b/6, 150b/3, 152b/9, 153a/2, 153a/4, 154b/8, 163a/11, 163a/5, 165b/8, 171b/10, 175b/8, 177a/6, 177b/3, 181b/7, 182a/11
v. + *dı* 148b/4
v. + *dur* 131b/13, 138a/2, 139b/13, 147a/7, 147b/2, 149a/6, 154a/1, 170a/4, 170b/3, 170b/6, 175a/6
v. *ıdı* 120b/2, 147b/6
v. *ısa* 129a/7, 152b/10, 163a/12

v. *iken* 124b/5
v. *imiş* 168a/12
v. + *sa* 140b/14
[=50]
var - [T.] Varmak, ulaşmak.
v.- *a* 138b/12, 139a/1, 139b/13, 140a/5, 162a/11
v.- *ağandur* 158b/7
v.- *anlardur* 160b/9
v.- *ayduḳ* 157b/11
v.- *ayım* 158b/11
v.- *ayın* 157a/13, 157b/12, 158b/4, 158b/8, 159a/10, 159b/10, 159b/12, 159b/7, 160a/4, 161a/3
v.- *ıcaḳ* 148b/8, 164b/13, 165a/2, 179a/10
v.- *madılar* 159b/1
v.- *mağ* 121b/6, 157a/13, 159a/8
v.- *mağa* 139b/5, 140b/14, 141a/10
v.- *mağadur* 140b/12
v.- *maḳ* 141b/1, 141b/2, 153b/10, 157a/6, 161b/1, 162a/2, 162a/2, 162a/4, 162b/1, 162b/3
v.- *maḳdan* 140b/4, 141a/4, 141a/3
v.- *maḳdur* 141a/2
v.- *mamış ise* 165b/11
v.- *ması* 141a/1
v.- *maya* 138b/14, 162a/11, 162b/2
v.- *mayanlar* 159b/6
v.- *mayup* 162a/6
v.- *mazsa* 156a/11
v.- *sa* 121b/7, 157b/1, 161b/14
164a/6, 168b/14
v.- *salar* 140b/10
v.- *uñ* 152b/7
v.- *up* 141b/5, 153b/6, 160a/13, 160b/2, 164a/4, 165b/10, 178a/3
v.- *urlar* 159a/14
→ secdeye v.-
[=69]
varış [T.] Varmak işi.
v. + *da* 161b/14
[=1]

vāris [Ar.] Kendisine miras düşen kimse.

v. + *lere* 163a/5

[=1]

varmaklık [T.] Varmak görevi.

v. 160a/10

[=1]

vaşiiyet [Ar.] Vasiyet.

vaşiiyet ét- [Ar.+T.] Vasiyet etmek.

v. *ét-di* 149b/14

[=1]

vaşl [Ar.] Ulaşma.

vaşl ét- [Ar.+T.] İki şeyi birbirine ulaştırmak.

v. *ède* 154a/2

[=1]

vay [T.] Vay!

v. 177b/3

[=1]

vaz [Ar.] Vaziyet, duruş.

v. 180b/13

[=1]

ve [Ar.] Ve, ile.

v. 114a/1, 114a/10, 114a/11,

114a/13, 114a/13, 114a/14, 114a/3,

114a/4, 114a/5, 114a/5, 114b/11,

114b/11, 114b/11, 114b/12, 114b/14,

114b/2, 114b/6, 114b/8, 115a/10,

115a/2, 115a/2, 115a/3, 115a/3,

115a/3, 115a/3, 115a/3, 115a/3,

115a/4, 115a/4, 115a/4, 115a/4,

115a/4, 115a/4, 115a/4, 115a/5,

115a/5, 115a/5, 115a/5, 115a/6,

115a/6, 115a/6, 115a/6, 115a/6,

115a/6, 115a/6, 115a/8, 115a/9,

115b/11, 115b/7, 115b/7, 116b/1,

116b/10, 116b/11, 116b/13, 116b/3,

116b/3, 116b/5, 116b/6, 116b/6,

116b/8, 117a/11, 117a/2, 117a/4,

117a/9, 117a/9, 117b/11, 117b/3,

117b/3, 117b/6, 117b/7, 117b/9,

118a/4, 118a/4, 118a/4, 118a/6,

119a/14, 119b/10, 119b/11, 119b/13,

119b/2, 119b/3, 119b/4, 119b/9,

120a/1, 120a/10, 120a/10, 120a/12,

120b/6, 120b/8, 121a/10, 121a/11,

121a/13, 121b/10, 121b/10, 121b/11,

121b/11, 121b/12, 122a/10, 122a/11,

122a/2, 122a/6, 122a/7, 122b/6,

123a/10, 123a/10, 123a/12, 123a/13,

123b/11, 123b/11, 123b/9, 124a/2,

124a/3, 124a/4, 124a/5, 124b/13,

124b/14, 124b/3, 124b/6, 125a/10,

125b/10, 126a/2, 126a/3, 126a/7,

127a/5, 127a/5, 127a/7, 127b/8,

127b/8, 128a/10, 128a/8, 128b/11,

128b/3, 128b/5, 128b/6, 128b/7,

128b/8, 128b/9, 128b/9, 129b/1,

129b/2, 129b/2, 129b/3,

130a/7, 130b/7, 131a/10, 131b/10,

131b/5, 131b/6, 131b/9, 132a/10,

132a/11, 132a/4, 132a/4, 132a/5,

132b/5, 134a/12, 135a/11, 135a/14,

135a/6, 135b/10, 135b/13, 135b/4,

135b/9, 136a/3, 136a/3, 136a/3,

136a/4, 136b/1, 136b/10, 136b/10,

136b/12, 136b/14, 136b/2, 136b/2,

136b/3, 136b/4, 136b/6, 136b/8,

136b/8, 136b/9, 136b/9, 136b/9,

137a/1, 137a/1, 137a/10, 137a/10,

137a/11, 137a/12, 137a/14, 137a/5,

137a/5, 137a/5, 137a/7, 137b/1,

137b/1, 137b/10, 137b/11, 137b/11,

137b/2, 137b/2, 137b/2, 137b/3,

137b/3, 137b/4, 137b/4, 137b/5,

137b/5, 137b/6, 137b/6, 137b/9,

138a/10, 138a/10, 138a/10, 138a/11,

138a/11, 138a/14, 138a/3, 138a/3,

138a/3, 138a/3, 138a/4, 138a/4,

138a/4, 138a/5, 138a/5, 138a/5,

138a/6, 138a/6, 138a/7, 138a/8,

138a/9, 138a/9, 138b/1, 138b/1,

138b/1, 138b/2, 138b/7, 139a/11,

139a/12, 139a/2, 139a/3, 139a/5,

139a/7, 139a/7, 139b/1, 139b/10,

139b/10, 139b/10, 139b/3, 139b/4,

139b/9, 139b/9, 139b/9, 140a/1,

140a/14, 140a/2, 140a/4, 140a/6,

140a/7, 140a/7, 140a/7, 140b/1,

140b/10, 140b/10, 140b/10, 140b/11,

140b/2, 140b/2, 140b/2, 140b/2,

140b/3, 140b/5, 141a/1, 141a/14,

141a/2, 141a/3, 141a/3, 141a/3,
141a/4, 141a/4, 141a/5, 141a/8,
141b/1, 141b/1, 141b/13, 141b/13,
141b/13, 141b/13, 141b/13, 141b/13,
141b/13, 141b/14, 141b/14, 141b/14,
141b/14, 141b/14, 141b/4, 141b/6,
141b/7,

142a/10, 142a/4, 142a/6,
142a/8, 142b/1, 142b/9, 143a/1,
143a/10, 143a/14, 143a/2, 143a/2,
143a/3, 143a/9, 143b/10, 143b/11,
143b/12, 143b/14, 143b/2, 143b/5,
143b/6, 143b/7, 143b/7, 143b/8,
143b/9, 144a/1, 144a/3, 144a/4,
144a/8, 144b/10, 144b/11, 144b/6,
144b/6, 144b/6, 144b/8, 145a/10,
145a/12, 145a/13, 145a/14, 145a/4,
145a/4, 145a/6, 145a/9, 145a/9,
145b/2, 145b/3, 145b/4, 145b/5,
145b/7, 145b/7, 145b/7, 145b/7,
145b/9, 145b/9, 146a/6, 146a/8,
146b/1, 146b/10, 146b/3, 146b/3,
146b/4, 146b/6, 146b/8, 146b/8,
147a/11, 147a/12, 147a/4, 147a/6,
147a/9, 147b/10, 148a/12, 148b/1,
148b/11, 148b/2, 148b/6, 148b/9,
149a/11, 149a/12, 149a/13, 149b/1,
149b/1, 149b/11, 149b/13, 149b/8,
150a/12, 150a/13, 150a/14, 150a/2,
150a/2, 150a/3, 150a/3, 150a/4,
150a/5, 150a/6, 150a/7, 150a/7,
150a/8, 150a/8, 150a/8, 150b/1,
150b/1, 150b/1, 150b/1, 150b/1,
150b/1, 150b/2, 150b/2, 150b/2,
150b/3, 151a/10, 151a/10, 151a/5,
151a/6, 151b/1, 151b/14, 151b/14,
151b/2, 151b/3, 151b/6, 151b/7,
151b/7, 151b/7, 152a/10, 152a/12,
152a/13, 152a/13, 152a/14, 152a/3,
152a/4, 152a/5, 152a/8, 152a/8,
152b/2, 152b/2, 152b/5,
152b/6, 152b/8, 153a/10, 153a/12,
153a/13, 153a/14, 153a/7, 153b/10,
153b/13, 153b/5, 153b/8, 153b/9,
154a/10, 154a/5, 154a/7, 154b/11,
154b/14, 155a/10, 155a/12, 155a/4,

155a/5, 155a/6, 155b/11, 155b/12,
155b/8, 156a/10, 156a/10, 156a/12,
156a/8, 156a/8, 156a/9, 156b/13,
157a/5, 157a/5, 157a/7, 157a/7,
157a/9, 158a/13, 158a/13, 158a/14,
158a/14, 158a/7, 158a/9, 158b/1,
158b/4, 158b/5, 159a/4, 159b/2,
159b/10, 159b/12, 159b/3, 159b/5,
160a/4, 160a/9, 160b/1, 161a/10,
161b/14, 161b/4, 161b/5, 161b/5,
161b/8, 162a/1, 162a/12, 162b/11,
163a/10, 163a/10, 163a/11, 163a/5,
163a/8, 163a/8, 163a/8, 163b/9,
163b/9, 164a/11, 164b/10, 164b/10,
164b/10, 164b/11, 164b/11, 164b/11,
164b/12, 164b/8, 164b/9, 164b/9,
165a/12, 165a/6, 165a/6, 165a/6,
165b/11, 165b/2, 165b/2, 165b/4,
165b/9, 166a/9, 166b/14, 166b/2,
167a/12, 167b/9, 168a/13, 168b/7,
169a/10, 169a/11, 169b/11, 169b/2,
169b/5, 169b/6, 170a/11, 170a/11,
170a/13, 170a/13, 170a/2, 170a/2,
170a/2, 170a/2, 170a/2, 170a/7,
170a/9, 170b/13, 170b/2, 171a/10,
171a/12, 171a/5, 171b/1, 171b/14,
171b/3, 172a/6, 172a/7,
172b/10, 172b/10, 172b/12, 172b/7,
172b/9, 173a/8, 173a/9, 173b/11,
173b/5, 173b/8, 174a/11, 174b/1,
174b/10, 174b/13, 174b/3, 174b/4,
175a/11, 175a/13, 175a/4, 175a/6,
175a/7, 175b/10, 175b/8, 176a/10,
176a/13, 176a/14, 176a/4, 176a/9,
176b/1, 176b/5, 176b/5, 176b/9,
177a/4, 177b/11, 177b/12, 177b/12,
177b/13, 177b/13, 177b/13, 177b/14,
177b/5, 177b/7, 177b/7, 177b/8,
177b/8, 177b/8, 177b/9, 178a/13,
178a/2, 178a/3, 178a/3, 178a/9,
178b/1, 178b/1, 178b/10, 178b/13,
178b/7, 179a/10, 179a/11, 179a/2,
179a/4, 179a/5, 179a/6, 179b/12,
179b/13, 179b/14, 179b/2, 179b/3,
179b/5, 180a/11, 180a/13, 180a/2,
180a/4, 180a/6, 180a/7, 180b/1,

180b/1, 180b/10, 180b/10, 180b/11,
180b/12, 180b/5, 180b/5, 180b/6,
180b/6, 181a/11, 181a/11, 181a/12,
181a/13, 181a/13, 181a/13, 181a/13,
181a/13, 181a/4, 181a/4, 181a/6,
181a/8, 181b/10, 181b/11, 181b/12,
181b/2, 181b/2, 181b/3, 181b/3,
181b/4, 181b/4, 181b/6, 181b/7,
182a/1, 182a/1, 182a/10, 182a/10,
182a/13, 182a/14, 182a/2, 182a/6,
182a/7, 182a/8
mürüvveti v. gayreti ol- 140a/4
gayreti v. mürüvveti ol-
141a/10
necâset-i ğalîza v. hafîfe
116a/12
pāk v. hūb ol- 134b/3
tevbe v. istiğfār ed- 158a/11
ezān v. kāmēt eyit- 156a/4
mufazzal v. mükerrerem ol-
158a/13
müteğayyir v. mütebeddil ol-
119b/13
ders v. sebağ eyit- 163b/7
[=687]
vech [Ar.]
1. Yol, biçim, tarz.
v. 114a/11, 114b/14, 129a/11,
132b/7, 136a/9, 147b/10, 147b/12,
148b/3, 161a/3, 167b/1, 171a/6,
171b/13, 178a/4, 180a/3, 181a/12,
181b/1
2. Sebep.
v. 147b/10
v. + *den* 125a/8
v. + *i* 147b/2, 171b/7, 172a/9,
173a/2
[=22]
vedī [Ar.] Küçük abdestten sonra
veya ağır bir şey kaldırmaktan dolayı
gelen biraz kalınca yapışkan sıvıdır.
v. 115a/3
[=1]
vefā [Ar.] Sözünde durma.
vefā ét- [Ar.+T.] Sözünde durmak.
v. *étmez* 181b/10
[=1]

veled [Ar.] Çocuk.
veled-i zinā [Ar.+Ar.] Evlenmeden
meydana gelen çocuk.
v. *-i zinānuñ* 150a/8
[=1]
ver - [T.] İletmek.
→ *haber v.-*
[=1]
vér - [T.]
1. Vermek, başışlamak.
v. *- di* 172b/9, 175b/7
v. *- ür* 161b/14
2. Kazandırmak.
v. *- dügi* 158a/4
3. Eriştirmek, iletmek.
v. *- eler* 133b/9
v. *- mege* 176a/14
v. *- se* 176a/11
v. *- ür* 164b/9
4. Ödemek.
v. *- mege* 141a/2
→ *cevāb v.-, çıkarı v.-, egi v.-*
icāzet v.-, selām v.-, ara v.-, şanıklık
v.-, selām v.-, fetvā v.-, destūr v.-, şifā
v.-, kılı vèr-, kifāyet edi v.- şalavāt v.-
[=30]
véril - [T.] Vermek işi yapılmak.
→ *selām v.-*
[=1]
veyā [Ar.+Far.] Veya.
v. 137b/6, 138b/3, 138b/4,
151a/9, 160b/11, 162b/11, 165a/6,
165a/6, 165a/7
dīvāne v. mürtedd ol- 151a/9
[=10]
Vikāye Burhanü's-Şeria Mahmud b.
Sadrü's-Şeria el-Evvel Ubeydullah el-
Mahbubi el-Buhari'nin Vikayetü'r-
Rivaye adlı eseri.
V. + *de* 166b/2
[=1]
vitir [Ar.] Vitir namazı.
v. 144b/14, 172a/3
vitir namāzi [Ar.+Far.] Vitir
namazı.
v. *namāzınuñ* 144b/11, 144b/12
v. *namāzın* 172a/3

vitr [=5]
bk. **vitir**
v. + i 145a/2, 145b/5
[=2]
vuķiyet [Ar.] Belalardan korumak.
v. 161b/4
[=1]
vü [Far.] Ve.
v. 141b/1, 154a/11, 177b/13
be dūrūstī v. *rāstī* 143a/11
[=4]
yā 1. [Far.] Veya, yahut.
y. 114a/8, 115b/2, 115b/2,
117a/13, 118b/3, 118b/9, 119a/6,
119a/8, 119a/9, 119b/8, 122a/1,
122a/14, 122b/4, 123a/9, 124a/13,
124b/5, 125a/12, 125a/3, 125a/7,
125a/7, 125a/8, 125a/8, 125b/4,
126b/10, 126b/10, 126b/11, 127b/2,
127b/2, 127b/2, 127b/4, 127b/6,
128a/12, 128b/1, 128b/1, 128b/2,
128b/3, 130b/14, 131a/1, 131a/4,
131a/5, 131a/5, 132b/10, 132b/13,
133a/12, 133a/14, 133a/14, 133a/14,
133a/3, 133b/3, 133b/3, 133b/4,
133b/4, 134a/14, 134b/1, 134b/10,
134b/12, 134b/5, 134b/7, 134b/7,
134b/7, 134b/8, 134b/9, 134b/9,
135a/1, 135a/1, 135a/2, 135a/2,
135a/2, 135a/2, 135a/3, 137b/11,
137b/7, 137b/8, 137b/8, 138b/13,
138b/13, 138b/14, 141a/11, 141a/8,
142a/12, 142b/12, 142b/8, 145a/13,
149b/2, 150a/10, 150a/10, 150a/10,
150a/10, 150a/10, 150a/11, 151a/9,
154a/14, 154a/14, 162b/11, 162b/11,
167b/9, 168a/10, 168a/10, 168a/11,
168a/12, 168a/12, 170b/10, 171a/9,
171b/3, 172a/11, 172a/4, 172a/4,
173b/5, 173b/9, 173b/9, 173b/9,
174a/5, 176a/11, 177b/1, 177b/1,
177b/1, 177b/1, 180a/1, 180b/2
2. [Ar.] Ey, hey anlamlarında
bir seslenme sözü.
y. 116a/1, 129a/13, 129b/2,
140b/8, 143a/5, 143a/7, 143a/10,
143b/12, 148a/14, 149a/8, 156b/11,

160a/9, 174a/7, 175b/4, 175b/14,
176a/2
[=134]
'**Alī** Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi Talib
el-Kureşī el-Haşimi.
'A. 143a/7
[=1]
yad [T.] Yabancı.
y. 137a/1, 138b/1, 140a/9,
141a/3, 141b/3
y. + *larıyla* 138a/14
[=6]
yād [Far.] Anma, hatırlama.
yād êt- [Far.+T.] Hatırlamak.
y. *êderdi* 115b/11
y. *êtmedi* 115b/9
[=2]
Ya'fūr Hz. Muhammed'in eşeğinin
adı.
Y. 120b/2
[=1]
yağ [T.] Yağ.
y. 130a/2, 132b/6
y. + *a* 132b/3, 132b/8
y. + *ı* 163b/9
y. + *ın* 132b/9
y. + *uñ* 130a/3
[=7]
yā-hūd [Far.] Veya.
y. 118b/5, 119a/7, 132b/13,
135a/5, 142a/14, 152a/12, 163a/13,
164b/4, 165b/3, 166a/7, 166a/8,
168a/11, 176b/11
[=13]
yahūdī [Ar.] Yahudi.
y. + *ler* 148a/2
[=1]
yaķ - [T.] Yakmak.
y. - *alum* 148a/2
y. - *salar* 120a/3
[=2]
yakın [T.] Yakın.
y. 145b/6
y. *ise* 162a/2, 178b/4, 178b/4,
180b/3
yakın ķal- [T.+T.] Yaklaşmak.
y. *ķalmıř* 150a/10, 150a/13
yakın ol- [T.+T.]

1. Arada az mesafe bulunmak.
y. ola 124a/2
 2. Yaklaşmak.
y. olıcağ 143b/12
 [=9]
yakınlık [T.] Yakın olma durumu.
yakınlık eyle- [T.+T.] Yakın olmak.
y. eyle- 138a/10
 [=1]
yakınrak [T.] Daha yakın.
y. 171a/9
 [=1]
yakın [Ar.] Sağlam, kesin bilgi.
y. 136a/11
yakın ol- [Ar.+T.] Bir şeyi tam ve doğru şekilde bilmek.
y. olmayınca 129a/3
 [=2]
yalıncağ [T.] Çıplak.
y. 127b/8, 127b/9, 142b/2, 142b/2, 142b/3, 142b/4
y. iken 120b/3
y.+ la 118b/12, 119a/6
 [=9]
yaluñuz [T.] Yalnız, tek.
y. 118a/5, 142b/13, 156a/10, 156a/12, 157a/9, 159b/8, 162a/10, 162a/6, 162b/2, 162b/4, 169a/12, 169a/5, 176b/13, 177a/12, 180a/13
 [=15]
yan [T.]
 1. Yan, yön, taraf, cihet.
y.+ ı 122b/8, 122b/9, 124b/7, 124b/8, 181a/5
y.+ in 122b/3
y.+ ina 123a/6, 141a/8, 148b/14, 148b/14, 181a/14, 181b/1, 182a/2
y.+ ında 123b/13, 139a/3, 153a/6, 181a/14
y.+ im 122b/7, 122b/9
 2. Cep, kemer, kese.
y.+ a 117b/13
y.+ uñ 117b/14
 [=20]
yan - [T.] Yanmak.

y.- sun 153a/2
 [=1]
yaña [T.] Taraf, tarafına.
y. 141a/13, 163b/4, 163b/5, 166a/6, 166a/6, 166b/8, 166b/9, 167a/3, 168a/4, 168a/5, 178b/2
 [=11]
yanak [T.] Yanak.
y.+ ı (yañağı) 181b/1
 [=1]
ya'nı [Ar.] Demek oluyor ki, yani.
y. 114b/1, 116b/11, 116b/6, 116b/9, 128a/11, 136b/5, 136b/7, 140a/2, 141a/6, 143a/9, 143b/1, 147a/6, 147a/9, 148b/13, 150a/1, 150a/8, 150a/9, 151b/3, 152a/6, 152b/1, 153b/14, 153b/8, 154a/11, 154a/13, 154a/9, 156b/11, 157a/4, 157b/5, 158a/6, 159a/3, 161b/13, 161b/4, 161b/9, 162a/8, 162b/8, 164a/1, 165a/13, 165a/8, 165b/6, 168b/8, 168b/9, 169a/6, 170b/3, 172b/10, 172b/14, 172b/3, 172b/8, 172b/9, 175a/2, 178b/10, 179b/13, 180b/4
 [=52]
yap - [T.]
 1. Yapmak, gerçekleştirmek.
y.- dı 139a/9
y.- sa 162b/6, 162b/7
y.- salar 163b/2, 163b/3
 2. Kapatmak.
y.- up 154b/3
 [=6]
yapı [T.] Bina.
y.+ sı 168b/2
 [=1]
yapıl - [T.] Gerçekleştirilmek.
y.- mağda 162a/2
y.- mışına 162a/2
 [=2]
yapış - [T.]
 1. Yapışmak, bitişmek.
y.- a 138a/4
y.- mağa 137b/9
y.- mağ 137a/3, 137b/11, 137b/3, 137b/6

y.- makda 138b/1
y.- masından 136b/9
y.- up 147b/7
 2. Sıkı sıkı tutmak.
y.- an 131b/2
y.- up 139a/14
 [=11]
yapışdır - [T.] Bitiştirmek, yapışmasını sağlamak.
y.- dıarsa 133b/11, 133b/11
y.- salar 133b/10
y.- mak 137b/4, 137b/6
y.- masından 136b/9
y.- mış ise 125a/10
 [=7]
yara - [T.] Yaramak, uygun olmak.
y.- maz 134a/14, 135a/9, 137b/14, 139b/5, 153b/8, 159a/8, 179b/3
y.- r 135a/9
 [=8]
yaramazlık [T.] Yaramazlık.
y.+ ı (yaramazlığı) 159a/8, 161a/8
 [=2]
yarar [T.] İşe yarayan, faydalı.
yarar et- [T.+T.] Faydalı kılmak.
y. etmek 131a/4
yarar ét- [T.+T.] Faydalı kılmak.
y. etmek 131a/1
 [=2]
yarat - [T.] Yoktan var etme, yaratmak.
y.- mışdur 124a/8
 [=1]
yardımlaş - bk. **yardumlaş** -
y.- uñ 160a/1
 [=1]
yardumlaş - [T.] Yardımlaşmak.
y.- ayın 159a/5
y.- mağ 161a/8
 [=2]
yarıl - [T.] Yarma işi yapılmak.
y.- up 122b/3
 [=1]
yarım [T.] Yarım.
y. 114a/3, 114a/3, 114a/5
 [=3]
yarın [T.] Yarın.

y. 133b/5
 [=1]
yarlığa - [T.] Bağışlamak.
y.- r 164b/10
 [=1]
yarlığan - [T.] Bağışlanmak.
y.- mak 149a/13
 [=1]
yarı [T.] Yarı, yarım.
y. 143a/10
y.+ sı 134b/5, 141b/11
y.+ sindan 132b/10, 132b/8, 141b/11, 145b/4, 145b/5
 [=8]
yaruk [T.] Yarık, geniş çatlak.
y.+ lardan 140a/7
 [=1]
yaş [T.] Islak, yaş.
y. 118a/11, 118b/2, 118b/9, 119a/4, 119a/7, 119a/8, 119a/8, 123b/4, 126b/1, 135a/4, 136a/1
y.+ dan 118b/2
y. ısa 135b/14
y.+ ı 118b/12, 119a/1, 119a/2, 119a/3, 120b/8
y.+ ıdur 135b/5
y.+ ından 119a/1
y. iken 118a/13, 118a/8, 118b/14, 133b/11
y. ise 125b/2, 128b/5, 128b/7
yaş ol- [T.+T.] Islanmak.
y. olsa 118b/12, 119a/1
y. olurdu 120b/4
y. olmağ 120b/13
y. olsa 121a/2
 [=32]
yaşlık [T.] Yaş olma durumu, ıslaklık.
y.+ ı (yaşlığı) 119a/4, 119a/9
 [=2]
yat - [T.] Yatmak.
y.- dı 148a/7
y.- up 118b/12
 [=2]
yatsu [T.] Yatsı namazı ve yatsı ezanı.
y.+ dan 144b/11
y.+ nuñ 145a/5

yatsu namāzı [T.+Far.] Yatsı namazı.
y. namāzı 151b/7
y. namāzın 143b/7, 143b/11,
y. namāzınıñ 144b/10
y. namāzından 144b/12
y. namāzın 145a/1, 145a/2,
145b/3, 145b/7
yatsu namāzın kıl- [T.+Far.+T.] Yatsı namazını kılmak.
y. namāzın kılduğdan 144b/13
y. namāzın kılmadın 163b/6
[=13]
yatur - [T.] Yatırmak.
y.- dı 120a/12
y.- sa 122a/3, 124b/8
[=3]
yavrı [T.] Yeni doğmuş hayvan.
y. 120a/2, 126b/12
[=2]
yaz [T.] Yaz.
y. isa 128b/5, 128b/5
y.+ ı 128b/4
y.+ in 145a/9
[=4]
yaz - [T.] Yazmak.
y.- arlar 164a/4, 164a/6,
164a/7
y.- maķ 163a/2
y.- mayalar 163a/3
y.- mazlar 164a/7
[=6]
yazıcı [T.] Yazar.
y.+ larıdur 152b/6
[=1]
yazıl - [T.] Yazma işi yapılmak.
y.- ursa 163a/3
[=1]
ye - bk. **yè -**
y.- dügi ise 133b/3
y.- mek 178b/12
y.+ e (yèmege) 134a/14
[=3]
ye [Ar.] Arap alfabesinin 28. harfi.
y.+ düir 174a/7
[=1]
yè - [T.] Yemek yeme, yemek.

y.- dügi 133b/2
y.- dügi i- 133b/4
y.- medi 148a/7
y.- mek 125b/4, 133b/14,
143b/8, 164b/9
[=7]
yedi [T.] Yedi, 7 .
y. 140b/10
[=2]
yedinci [T.] 7..
y. 158a/12
[=1]
yeg [T.] Daha iyi.
y.+ düir 180b/9
[=1]
yegrek [T.] Daha iyi, daha üstün.
y.+ düir 124a/2, 142b/3
[=2]
yen - bk. **yèn -**
y.- mesi 120b/6
y.- mez 115a/10, 115a/5
y.- se 133b/14
[=4]
yeñ [T.] Giysi kolu.
y.+ i 124b/1
y.+ in 124a/14
y.+ inde 124b/5, 125a/8
y.+ lerine 143a/2
y.+ ine 124a/13
[=6]
yèn - [T.] Yemek işine konu olmak.
y.- üir 115a/8
[=1]
yeñi [T.] Yeni.
y. 131b/10, 132a/6, 135a/1
y. ise 132a/8, 135a/12
[=5]
yer bk. **yèr**
y. 118b/14, 121a/3, 121b/1
y.+ e 121b/1, 164b/2
y.+ i 121b/13, 123a/7
y.+ inde 121a/11
y.+ lerde 127a/9
[=9]
yèr [T.] Yer, mekan, bölge.
y. 115b/4, 119a/1, 119a/3,
119a/4, 119a/8, 121a/1, 121a/5,
121b/10, 121b/14, 121b/14, 121b/2,

121b/7, 121b/9, 122a/14, 122a/14,
122a/6, 122b/1, 122b/5, 123b/12,
123b/3, 123b/4, 132b/6, 135a/11,
135a/8, 164a/11, 164b/3, 182a/2
y. + *de* 137a/11, 137a/4,
137a/4, 137a/8, 138b/12, 144a/6,
158a/1, 161a/4, 163a/1, 163a/1,
165b/12, 166a/4, 169b/8, 177a/8,
179a/12, 180b/7, 181b/9
y. + *dedür* 131b/9, 177a/10,
177a/13
y. + *deki* 137a/2, 173a/14,
173a/14
y. + *den* 128a/12, 143b/5,
162b/8, 180b/5
y. + *e* 121b/6, 121b/8, 122b/5,
124a/2, 134b/10, 135a/4, 135b/14,
136a/6, 138b/11, 138b/14, 140b/10,
140b/14, 144a/7, 145a/14, 145a/14,
149a/10, 164a/12, 164a/11, 167b/3,
180b/11, 180b/3, 180b/4, 181a/2,
181a/6, 182a/1
y. + *i* 120b/9, 122a/6, 124a/14,
125b/14, 127a/11, 127a/12, 130a/13,
132b/4, 133a/8, 133a/9, 138b/7
y. + *in* 114a/13, 144a/12
y. + *inde* 115b/2, 125a/8,
138b/5, 178a/4
y. + *inden* 144a/5
y. + *ine* 122a/13, 122a/14,
125a/4, 125a/5, 144a/7, 164a/12,
171a/2, 171b/12, 171b/13, 171b/9
y. + *inedür* 122a/10
y. + *ini* 114b/12, 114b/8
y. + *iniñ* 116b/7, 165b/3,
165b/4, 165b/5, 168b/2
y. + *ler* 136b/13, 136b/2,
142b/6
y. + *lerde* 142b/5, 165b/6,
170b/6, 170b/9, 173a/1, 181b/12
y. + *lerden* 140a/6, 140a/6,
140b/3, 141a/4, 142a/5
y. + *lerdür* 136b/10, 137a/14,
141a/2
y. + *lere* 141a/3

y. + *leri* 126a/1, 136b/10,
136b/3, 137a/13, 137b/5, 142a/5,
143a/8
y. + *lerin* 137b/12, 139b/6
y. + *lerün* 181b/12
y. + *lerüñ* 141b/14, 158a/2
y. + *üñ* 118b/10, 119a/1,
119a/9, 123a/14, 130a/2, 144a/3
yèrine gel- [T.+T.] Yapılmak.
y. + *ine* gelür 114a/1
yèrine getür- [T.+T.] İstenileni,
gerekeni yapmak.
y. + *ine* getürsin 169b/4
y. + *ine* getürdi ise 169b/2
y. + *ine* getürmedi ise 169b/2
y. + *ine* getürdiyse 162b/3
y. + *ine* getürmediyse 162b/3
y. + *ine* getürmek 164a/12
y. + *ine* getürmesin 169b/4
→ irte y.+i ağar-, yerlü y.+inde
[=156]
yèrlü [T.] Oturduğu bölgede doğup
büyüyen, yerli.
y. + *sinden* 166a/14, 166b/2
yèrlü yèrinde [T.+T.] Uygun,
yakışır bir biçimde.
y. *yèrinde* 180b/14
[=3]
yeşil [T.] Yeşil.
y. 148a/8
[=1]
yet - bk. **yèt -**
→ güci y.-
[=1]
yèt - [T.] Yeterli olmak.
y.- *er* 114a/9
y.- *mez* 114a/10, 114a/8
→ tākāt y.-
[=4]
yeter [T.] İhtiyacı karşılayacak kadar
olan.
yeter ol- [T.+T.] İhtiyacı
karşılayacak kadar olmak.
y. *olsa* 130a/14
[=1]
yetiş - [T.] Ulaşmak.
y.- *di* 120b/11

y.- *diyse* 117b/12, 117b/13,
117b/13, 117b/14
y.- *e* 174b/14, 175a/14
y.- *en* 118b/1, 119a/11, 122b/7,
122b/8, 130b/10
y.- *mek* 160a/12, 175b/8
y.- *memek* 175b/8
y.- *mese* 122a/13
y.- *meye* 140a/9
y.- *meyince* 117b/7
y.- *mezdi* 176a/10, 176b/5,
176b/9
y.- *mezse* 117b/4, 117b/9
y.- *mezsiz* 161b/10
y.- *se* 114b/5, 118a/11, 118b/2,
118b/3, 119a/13, 122b/5, 122b/5,
123a/5, 123a/9, 127a/7, 129b/11,
129b/12, 129b/13, 130a/1, 130b/9,
131b/5, 132b/12, 134a/1, 134a/6,
134b/11, 135a/4, 135b/12, 136a/3,
148b/13, 151a/4

y.- *seler* 128b/9
y.- *üp* 131a/13, 131b/14,
175a/13
y.- *ür* 152b/14
y.- *ürdi* 120a/13, 176a/10,
176b/1, 176b/10, 176b/5
y.- *ürse* 117b/4, 117b/8,
149a/12, 164a/6
y.- *ürsüz* 161b/9
→ *halel* y.-, *ihtilām* y.-
[=66]
yetişdür - [T.] Ulaşmasını sağlamak.
y.- *e* 180a/3
[=1]
yetmiş [T.] Yetmiş, 70.
y. 139a/7
[=1]
yılduz [T.] Yıldız.
y. 146b/5, 154a/10
[=2]
yırtıcı [T.] Yırtıcı hayvan.
y. 115a/5
[=1]
yi - [T.] Yemek.
→ oruçlarını y.-, oruçların y.-

[=2]
yig bk. **yeg**
y. + *dür* 162a/2, 162a/2, 162a/6
[=3]
yigirmi [T.] Yirmi, 20 .
y. 131b/1
[=1]
yigirmi beş [T.+T.] Yirmi beş, 25 .
y. 157a/10, 157a/11, 160b/11
[=3]
yigirmi beş biñ [T.+T.+T.] Yirmi beş
bin, 25.000 .
y. 164a/6
[=1]
yigirmi beşinci [T.+T.] Yirmi beş
sayısının sıra sıfatı, 25..
y. 160b/9
[=1]
yigirmi birinci [T.] Yirmi bir
sayısının sıra sıfatı, 21..
y. 160a/10, 172b/4
[=2]
yigirmi dördüncü [T.+T.] Yirmi dört
sayısının sıra sıfatı, 24..
y. 160b/5
[=1]
yigirmi ikinci [T.+T.] Yirmi iki
sayısının sıra sıfatı, 22..
y. 160a/13, 177b/5
[=2]
yigirminci [T.] Yirmi sayısının sıra
sıfatı, 20..
y. 131b/3, 160a/4, 168b/3
[=3]
yigirmi üçüncü [T.+T.] Yirmi üç
sayısının sıra sıfatı, 23..
y. 160b/2, 182a/4
[=2]
yigrek bk. **yegrek**
y. 124a/4, 143a/1, 145b/13
y. + *dür* 140a/11, 140b/5,
143a/6, 143a/8, 145a/10, 145a/10,
145a/6, 145b/3, 145b/6, 145b/8,
162a/4, 171a/14
[=15]
yil [T.] Yel, rüzgar.
y. 118a/11, 118a/9, 118b/1,
142b/7

yille - [=4]
[T.] Osurmak.
y.- se 118a/13, 118a/8
[=2]

yiñ bk. **yeñ**
y. 178a/14
y. + *de* 125a/12
y. + *e* 117b/13
y. + *leri* 181b/13
y. + *üñ* 117b/13
[=5]

yyidin [T.] Kokmuş.
y. 126b/11
[=1]

yyici [T.] Yiyen kimse.
y. + *ye* 133b/9
[=1]

yoğun [T.] Yoğun, kalın.
y. 143a/9, 143a/9
[=2]

yohsa [T.] Yoksa, aksi takdirde.
y. 126b/2, 139a/10
[=2]

yok [T.] Bulunmayan, yok.
y. 137b/13, 150a/5, 156a/6,
176a/2, 176a/3
y. + *dur* 117a/10, 125b/14,
133a/8, 138a/14, 138b/3, 139b/11,
147a/13, 147a/5, 150a/9, 154a/1,
160a/13, 162a/8, 163a/11, 163a/6,
169a/5, 170b/5, 173b/2
y. *ısa* (*yoğ ısa*) 127b/7, 129a/6,
163a/12, 165a/2, 166a/5
y. *ıdı* (*yoğ ıdı*) 155b/12
y. *iken* (*yoğ iken*) 119a/4
[=29]

yol [T.]
1. Bir şeye ulaşmak için takip
edilen seyir.
y. 163a/9
y. + *ına* 160b/7, 176a/1, 176b/2
y. + *uma* 158a/10
2. Yol, yürümeye uygun yer.
y. + *ına* 161b/5
→ doğru y., toğrı y.
[=8]

yön [T.] Yön, taraf.
y. + *i* 151a/3, 168a/10, 168a/11

y. + *in* 167b/2, 168a/4
y. + *inden* 137b/14
y. + *indendür* 128a/7
[=7]

yönel -[T.] Belli bir yöne doğrulmak,
yönelmek.
y.- *düğine* 169a/8
y.- *düm* 171a/13, 172a/1,
172a/4
y.- *miş ise* 168b/2
[=5]

yu - [T.] Yıkamak.
y. 129b/3, 136a/13
y.- *duğınca* 129b/8
y.- *duğca* 132a/13, 132b/12
y.- *madın* 120b/4, 133b/14
y.- *mağ* 129b/12, 130a/2,
133a/13, 133b/1, 133b/3, 133b/4
y.- *mağa* 134b/12, 140b/13
y.- *mağ* 130a/10, 130a/6,
130a/7, 130a/9, 130b/12, 130b/9,
132a/10, 134a/5
y.- *masa* 136a/13
y.- *mayınca* 122b/8, 130a/9,
135b/14, 135b/6, 135b/8, 136a/1,
136a/4
y.- *sa* 129b/11, 129b/8,
130a/13, 132a/1, 134a/7
y.- *salar* 128b/9, 131a/7,
132a/13, 132b/12, 133a/4, 135a/12
y.- *sun* 114b/6
y.- *yup* 134a/9
[=44]

yular [T.] Yular.
y. + *ı* 124b/7
y. + *uñ* 124b/7
[=2]

yufka [T.] İnce.
y. 123b/1, 142b/14
[=2]

yuğarı bk. **yuğaru**
y. 122b/14
[=1]

yuğaru [T.] Yukarı, üst, alt karşıtı.
y. 122b/11, 122b/3, 138a/8,
138a/10, 142a/11, 180a/6
y. + *da* 141b/8

y. + *dan* 131a/6
y. + *sı* 165b/5
y. + *su* 122a/2
[=10]
yum - [T.] Kapamak.
y. - *mayup* 178a/11
[=1]
yumruk [T.] Yumruk.
y. + *in* (*yumruğın*) 178a/11
[=1]
yumurda [T.] Yumurta.
y. 120a/1, 126b/11, 126b/12
[=3]
yumuşak [T.] Yumuşak.
y. 132a/11
y. + *ina* (*yumuşığına*) 178b/1
[=2]
yun - [T.] Yıkamak.
y. - *an* 130b/9, 131a/13
y. - *dukcā* 134b/3
y. - *mağ* 131b/12, 132a/4,
132a/8, 132b/6, 133b/1
y. - *ması* 132b/7
y. - *muş* 132b/9
y. - *sa* 127b/3
[=11]
yuy - [T.] Yıkamak.
y. - *a* 114a/4, 114a/5, 134a/3
y. - *alar* 128b/11, 130b/13,
130b/13, 130b/14, 135a/3
y. - *ıcağ* 130b/11
y. - *up* 120a/14, 131b/8,
135a/12
[=11]
yuyucu [T.] Yıkayan kimse.
y. 140b/13
[=1]
yü - [T.] Yıkamak.
y. - *rsek* 130a/4
[=1]
yüce [T.] Yüksek, ulu.
yüce ol- [T.+T.] Mertebesi yüksek
olmak.
y. *olay-ıdı* 157b/11
[=1]
yüksek [T.] Yüksek.
y. 122a/8
y. 149a/10

[=2]
yüñ [T.] Koyun tüyü.
y. 134b/3, 134b/3
y. + *üñ* 134b/3
[=3]
yüri - [T.] Yürümek.
y. - *mek* 161a/12
y. - *se* 119a/1, 119a/4, 119a/6
y. - *ye* 139a/2, 161b/6
[=6]
yüriyiş [T.] Yürüme işi.
y. 161a/12
[=1]
yürü - bk. **yüri** -
y. - *dügi* 119a/2
[=1]
yüz [T.]
1. Taraf, yön, yüzey.
y. 123a/14, 130a/4
y. + *i* 122a/14, 122b/10,
122b/10, 122b/14, 122b/14, 123a/3,
123a/3, 123a/3, 125b/10, 125b/10
y. + *in* 122b/14
y. + *inde* 123a/6, 125b/10
y. + *inde i-* 128b/2
y. + *ini* 122b/11
2. Yüz, surat.
y. + *i* 137a/5, 137a/12
y. + *in* 138b/1, 148b/13,
148b/14, 148b/14, 167a/13, 181a/14
y. + *ine* 138b/3, 141b/2
[=27]
yüzük [T.] Yüzük.
y. 175a/2, 175a/3
[=2]
zāhid [Ar.] Dindar.
zāhid-i şaḥābe [Ar.+Ar.]
Sahabenin dindar kimsesi.
z. - *i şaḥābe* 124a/5, 137b/13
[=2]
zāhir [Ar.] Meydanda olan, görünen.
z. 118a/14, 119b/2, 130a/8,
130b/6, 133b/4, 133b/8, 134a/12,
144b/6, 145a/5, 147a/10, 150a/11,
155b/9, 156b/3, 162b/4, 165b/4,
165b/8, 165b/9, 166b/13, 167b/11,
169b/6, 170a/1, 170a/5

z. + *üm* 179b/3
zāhir ol- [Ar.+T.] Görünür duruma gelmek.
 z. *olmazsa* 118b/13, 119a/5, 167b/12
 z. *olursa* 118b/13, 119a/4, 145a/8
 z. *ola* 118b/8, 119b/7
 z. *olsa* 119a/10, 127a/1, 127a/2, 134a/9, 166b/6, 167a/13, 167b/9, 167b/13, 167b/14
 z. *olmasa* 119a/2
 z. *olur* 144b/13, 173a/11, 173a/3, 177a/8
 z. *olduğdan* 167a/7
 z. *olmaya* 167b/10
 → *cevāb-ı z.*
 [=48]
Zahīre'd-dīn Murğīnānī Zahireddin Ebu Hasen Ali bin Abdülaziz el-Merginani.
 Z. 117a/2
 [=1]
Zahīreddīn bk. Zahīre'd-dīn Murğīnānī
 Z. 117a/5
 [=1]
zaḥmet [Ar.] Sıkıntı.
 z. + *i* 138b/5
zaḥmet çek- [Ar.+T.] Güçlülükle karşılaşmak.
 z. *çekmeyeler* 150a/2
 [=2]
zaḥmetlū [Ar.+T.] Sıkıntılı, güç, zor.
 z. 138b/7
 [=1]
zā'id [Ar.] Sonradan eklenen.
 → *ḥadd-i rükn-i z., rükn-i z.*
 [=2]
zā'il [Ar.] Yok olan, ortadan kalkan.
zā'il ét- [Ar.+T.] Yok etmek.
 z. *étmek* 130a/6
zā'il ol- [Ar.+T.] Yok olmak.
 z. *olınca* 130a/7
 z. *olmasa* 130a/7,
 z. *olsa* 130a/8
 z. *olduğu* 135a/6

z. *olıcağ* 143b/5
 [=6]
zamān [Ar.] Zaman, vakit, dönem.
 z. + *da* 153b/2
 z. + *ında* 155b/11, 155b/12, 155b/13, 155b/4
 z. + *umuzda* 155a/11
 z. + *uñ* 116b/4
 [=7]
zamān [Ar.] Kefil, kefil olma.
 z. + *ında* 160b/5, 160b/7, 161a/14
zamān çek- [Ar.+T.] Kefil olmak.
 z. *çekmez* 124b/14
 [=4]
zamm [Ar.] Arap alfabesinde harflerin u, ü ile okunacağını gösteren hareke.
 z. 151b/2
 [=1]
zann [Ar.] Zan, sanı.
 z. + *ı* 126a/13, 139a/5, 167b/8, 167b/9, 168a/10
 [=5]
zarar [Ar.] Zarar, ziyan.
 z. 150a/5
 [=1]
zārīlḥ [Ar.] Ağlama, inleme durumu.
zārīlḥ ét- [Ar.+T.] Ağlamak.
 z. *édiip* 175b/6
 [=1]
zarūret [Ar.] Zorunluluk.
 z. 131b/13, 137b/9, 138a/2, 138b/7, 150b/14, 150b/14
 z. + *de* 114b/7, 137b/6, 138a/3
 [=9]
za'yif [Ar.]
 1. Zayıf, güçsüz.
 z. 130b/1, 177b/4
 z. + *ları* 150a/2
 z. + *larına* 149b/14
 2. Güvenilir olmayan.
 z. + *a* 168a/1
 [=5]
zāyi' [Ar.] Ziyan olmuş.
zāyi' ol- [Ar.+T.] Ziyan olmak.
 z. *olmaya* 168b/11
 [=1]

zehre [Far.] Cesaret, yiğitlik.

z. + si 149a/6

[=1]

zeker [Ar.] Erkeklik organı.

z. + i 126b/1

z. + inüñ 135b/7

[=2]

zemzem [Ar.] Zemzem suyu.

z. + e 149b/11, 149b/8

[=2]

zevāl [Ar.] Öğle.

z. 144b/3

zevāl-i imān [Ar.+Ar.] İmanın gıtmesi.

z.-i imān+dan 154b/8

zevāl vaḳti [Ar.+T.] Öğle vakti.

z. vaḳti 144a/9

z. vaḳtinde 145b/9

→ fey-i z.

[=6]

zikir bk. **zıkr**

z. 180a/11

z. + dūr 153a/10

[=2]

zıkr [Ar.] Anma, söyleme.

z. 158a/9,

z. + e 165a/6

z. + ine 170a/13

zıkr èt- [Ar.+T.] Anmak, söylemek.

z. èdüp 172b/10

z. ètdüğinden 116b/8

z. ètdügi 157a/12

z. ètmek 170a/10, 170a/11

zıkr eyle- [Ar.+T.] Anmak, söylemek.

z. eylediği 116b/11

zıkr-i Ḥaḳ [Ar.+T.] Allah'ı anmak.

z.-i Ḥaḳdur 148b/12

zıkr ol- [Ar.+T.] Anmak, söylemek.

z. olan 141b/14, 181a/3

zıkr olun- [Ar.+T.] Anılmak, söylenmek.

z. olunan 140b/9, 173a/1,

173b/1, 180b/14

z. olunmuş 152b/5, 170b/13,

171a/3, 182a/3

z. olunmuşdur 141b/8, 178b/5, 182a/6

z. olunmamış 169b/12

z. olunmak 177b/10

z. olundu 182a/8

[=26]

zinā [Ar.] Zina.

→ veled-i z.

[=1]

zindān [Far.] Zindan.

z. 156a/10

[=1]

zīrā [Far.] Çünkü, şundan dolayı.

z. 117a/10, 118a/12, 118a/7,

118a/9, 118b/1, 119a/11, 119b/13,

120a/10, 120b/2, 120b/9, 121a/3,

121a/3, 121b/14, 122a/6, 124a/1,

124b/5, 125b/1, 125b/11, 125b/5,

126a/10, 127a/3, 127a/9, 129b/9,

130a/9, 130b/4, 130b/6, 131b/13,

133b/7, 134b/3, 136a/10, 136a/6,

139b/11, 139b/14, 139b/5, 140b/3,

141b/3, 141b/6, 145b/5, 148b/7,

149b/1, 149b/4, 150b/11, 150b/5,

151b/4, 152b/3, 153a/10, 153b/10,

153b/13, 154b/6, 155a/11, 155a/3,

155a/7, 155b/14, 155b/2, 155b/6,

156a/12, 156a/4, 156b/2, 157a/14,

157a/2, 157a/7, 157b/12, 157b/9,

158a/2, 158a/4, 158b/1, 158b/6,

158b/9, 159a/12, 159a/3, 159b/11,

159b/13, 159b/7, 160a/11, 160a/14,

160b/10, 160b/14, 160b/3, 160b/6,

161b/2, 161b/6, 162a/7, 163a/9,

163b/10, 163b/11, 163b/14, 164a/13,

164b/2, 166a/12, 166a/4, 166a/6,

166b/3, 167a/5, 167b/1, 168a/12,

168b/2, 169a/3, 169b/11, 170b/6,

171a/2,

171b/10, 171b/2, 171b/4,

172b/7, 173a/5, 173a/6, 174a/14,

174a/14, 174a/4, 174b/2, 174b/5,

174b/8, 175b/11, 176b/13, 177a/12,

177a/6, 178a/6, 178a/8, 178b/14,

178b/2, 178b/3, 178b/6, 179a/1,

180a/6

[=124]

zīrā [Ar.] Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü.

z. 117b/7

[=1]

zī-raḥm [Ar.] Akraba, hısım.

zī-raḥm-ı maḥrem [Ar.+Ar.] Bir kimsenin hiç evlenemeyeceği, kan ile olan soydan akrabası.

z.-ı maḥrem 138a/12

z.-ı maḥremlerinüñ 138a/6

[=2]

ziyāde [Ar.] Fazla, çok.

z. 118a/5, 119a/13, 121a/6,

121b/5, 123b/8, 126b/5, 128a/4, 129a/14, 130a/14, 130b/1, 132b/11, 132b/8, 138b/7, 148b/4, 149b/3, 149b/4, 157a/11, 160b/11, 176a/5, 178a/12

z.+ dūr 115b/1, 157a/10

z. ise 124b/12, 125a/2, 125a/9

z.+ si 127b/11, 127b/12

z. 114a/9

ziyāde ol- [Ar.+T.] Belirlenenden fazla olmak.

z. olsa 114a/6, 116b/9 ,

116b/12

z. olmayınca 116b/1, 117a/13,

117b/1, 117b/5, 117b/6

z. olmasa 116b/10, 116b/12

z. olsun 125a/6

z. olur 126a/1

z. olan 128a/5

z. ola 137b/14

ziyāde olur ol- [Ar.+T.+T.] Fazla olmak.

z. olur olsa 121a/12, 123a/7

ziyāde olmuş ol- [Ar.+T.+T.] Fazla olmak.

z. olmuş olsa 125b/11

[=45]

ziyān [Far.] Zarar.

ziyān eyle- [Far.+T.] Telef etmek.

z. eylemez 125b/5

ziyān ol- [Far.+T.] Bir işe yaramayıp heder olmak.

z. olsa 130a/14

[=2]

ziyāret [Ar.] Ziyaret.

z. 161a/3

z.+ e 157a/13, 157b/2

z.+ inden 141a/3

ziyāret edici [Ar.+T.] Bir kimseye ziyarete giden kimse.

z. edici 157b/2

ziyāret olun- [Ar.+T.] Ziyaret edilen kimse.

z. olunan 157b/2

[=6]

zūlm [Ar.] Eziyet, cefa

zūlm ètmiş ol- [Ar.+T.+T.] Eziyet etmek.

z. ètmiş ola 114a/7

z. ètmiş olur 180b/2

[=2]

Zūfer Ebu'l-Hüzeyl Zūfer bin Hüzeyl bin Kays el-Anberi el-Basri.

Z. 118a/4, 121b/11, 127b/8, 135a/9, 177a/4

[=5]

zūmre [Ar.] Topluluk, grup.

z.+ sinden 164b/11

[=1]

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler* (19-21 Ekim 1988 Kastamonu), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989, s. 43-54.
- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, “Hulviyyât-ı Sultânî veya Şâhî”, *Kültürümüzden Esintiler*, Anıl Matbaa ve Ciltevi, Ankara 1997.
- ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafa*, thk. Abdulhamid b. Ahmed b. Yusuf b. Hindavî, Mektebetü'l-'Asriyye, 2000.
- Ahterî Mustafa Muslihuddin el-Karahisarî, *Ahterî-yi Kebir*, haz. Ahmet Kırkkılıç-Yusuf Sancak, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. bs., Ankara 207.
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. bs., Ankara 2015.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. el-Hüseyn, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr*, nşr. Seyyid Kesrevî Hasan, Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1991.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. el-Hüseyn, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Mektebetü Dari'l-bâz, 1994.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. el-Hüseyn, *Şuabü'l-imân*, Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1410.
- BOZKURT, Fuat, *Türklerin Dili*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. bs., Ankara 2002.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-sahîh*, Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye, Riyad 1998.
- DÂREKUTNÎ, Ebu'l-Hasan, *es-Sünen*, nşr. Seyyid Abdullah Hâşîm Yemânî, Dârü'l-ma'rife, Beyrut 1966.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitapevi Yayınları, 30. bs., Ankara 2013.

- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. bs., Ankara 2018.
- EBU BEKR, Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr Müsnedü'l-Bezzâr*, C. II, nşr. Mahfûzürrahman Zeynullah, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut 1988.
- Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad 1998.
- Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *Risâletu Ebû Dâvûd ilâ ehli Mekke fî vasfî's-sünen*, nşr. Muhammed b. Lutfî Sabbağ, Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1997.
- EFENDİOĞLU, Süleyman - İŞCAN, Adem, "Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 43, Erzurum 2010, s. 121-143.
- ERASLAN, Kemal, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dili*, Bayrak Basım, İstanbul 2001.
- ES-SAN'ÂNÎ, Abdürrezzâk, *el-Musannef*, nşr. Habîbürrahmân el-A'zamî, Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut 1983.
- GABAİN, A. Von., *Eski Türkçenin Grameri*, çev.: Mehmet Akalın, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. bs. Ankara 2003.
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1977.
- HATİBOĞLU, Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. bs., Ankara 1981.
- HEYSEMÎ, Ebu'l-Hasan Nurüddin, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'l-fevâid*, C. VII, Dârü'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1986.
- İRÂKÎ, Zeynüddin, *el-Mugnî*, Mektebetu Tabriyye, Riyad 1995.
- İBN EBÛ ŞEYBE, Ebû Bekir, *el-Musannef*, nşr. Saîd el-Lahhâm, Dârü'l-fikr, Beyrut 1989.

- İBN HACER EL-ASKALANÎ, Ahmed b. Ali, *el-Metâlibü'l-âliye bi-zevâ'idü'l-mesânîdi's-semâniye*, Dârü'l-Asime, 1988.
- İBN HUZEYME, Ebu Bekr Muhammed, *Sahîhu İbn Huzeyme*, nşr. M. Mustafa el-A'zâmî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut 1970.
- İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvînî, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye, Riyad 1988.
- İBN NÜCEYM, Zeynüddin, *el-Bahru'r-râik şerhu Kenzi'l-Dakâik*, Dârü'l-Kitâbu'l-İslâmî, 2. bs. .
- İBNÜ'L-MÜLAKKIN, Ebû Hafs Siraceddin Ömer b. Ali b. Ahmed, *el-Bedrü'l-münîr fî tahrîci'l-ehâdis ve'l-asâri'l-vakia fî's-Şerhi'l-kebîr*, C. III, nşr. Mustafa Ebû'l-Gayt Abdülhay-Ebû Muhammed Abdullah Abdullah b. Süleyman, Ebû Ammar Yasir b. Kemal, Dârü'l-hicre, Riyad 2004.
- James W. Redhouse, *Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye*, haz. Recep Toparlı-Betül Eyövge Yılmaz-Yaşar Yılmaz, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
- KARAAĞAÇ, Günay, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2018.
- KARAGÖZ, Nail, “Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât Adlı Eserindeki ‘Fıtır Sadakası’ Bâbı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 20, 2012.
- KARAGÖZ, Nail, “Candaroğlu İsmail Bey’in Hulviyyât Adlı Eserinde Ebu Hanife ve Hanefilik Vurgusu”, *IV Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu* (Hanefilik-Mâtürîdîlik, 05-07 Mayıs 2017), C. 2, Ed. Cengiz ÇUHADAR-Mustafa AYKAÇ-Yusuf KOÇAK, Kastamonu Üniversitesi Matbaası, 2. bs., Kastamonu 2018.
- KARAGÖZ, Nail, “Hanefî-Mâtûridî Gelenekte Kıyas İçerikli İstidlâl (Hulviyyât Örneği)”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelâm Bilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi, Adana 2014. (Danışman: Doç. Dr. İsmail Şık)
- KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 6. bs., Ankara 2019.

- KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. bs., Ankara 2007.
- Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ'*, thk. M. Mustafa A'zamî, Müessesetü Zâyed Sultan Âli Nehyân, Abu Dabi 2004.
- MEVSİLÎ, Ebû Ya'lâ Ahmed, *Müsned*, nşr. Hüseyin Selim Esed, Dârü'l-Me'mûn li't-türâs, Dımaşk 1984-90.
- Mütercim Asım Efendi, Burhân-ı Katı, haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. bs., İstanbul 2009.
- Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, [kaçıncı baskı olduğuna, basım yeri ve yılına dair bilgi yok.]
- TEKİN, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
- TİMURTAŞ , Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, 3. bs., İstanbul 2019.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir-Muhammed Fuad Abdülbaki-İbrahim Atve Ivaz, Mektebetü ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire 1975.
- YÜCEL, Yaşar, "Candarogulları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 146-149.
- YÜCEL, Yaşar, *XIII-XV. YÜZYILLAR KUZEY-BATI ANADOLU TARİHİ ÇOBAN-OĞULLARI CANDAR-OĞULLARI BEYLİKLERİ*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1980.